

Miriam Laclavíková - Ingrid Lanczová

PRAMENE PRÁVA V ČSSR V OBDOBÍ SOCIALIZMU

Rekodifikácia socialistického práva v 60. rokoch 20. storočia

VEDA
vydavateľstvo
Slovenskej
akadémie
vied

Recenzenti:

prof. Mgr. Miroslav Lysý, PhD.
doc. Mgr. et Mgr. Matej Mlkvý, PhD., LL.M.
Mgr. Mgr. Andrea Kluknavská, PhD., LL.M., univ. doc.

**Recenzenti z radov študentov
Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave:**

Mgr. Ivan Vu Nhu
Ondrej Kobyda
Timea Kožárová

MIRIAM LACLAVÍKOVÁ – INGRID LANCZOVÁ

**PRAMENE PRÁVA V ČSSR
V OBDOBÍ SOCIALIZMU**

**(rekodifikácia socialistického práva
v 60. rokoch 20. storočia)**

VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied
Bratislava – Trnava 2025

Vzor citácie: LACLAVÍKOVÁ, Miriam – LANCZOVÁ, Ingrid: Pramene práva v ČSSR v období socializmu (rekodifikácia socialistického práva v 60. rokoch 20. storočia). Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2025, 662 s.

Online učebný text je výstupom riešenia grantového projektu KEGA č. 003TTU-4/2023 „*Pramene práva v období ľudovej demokracie a socializmu (1948 – 1989) – tvorba vysokoškolských učebníc a rozvíjanie zručností práce s právnymi predpismi*“.

Za jazykovú úpravu textov zodpovedajú autorky.
Návrh obálky: JUDr. Ingrid Lanczová, PhD.
Spracovanie obálky: Mgr. Marek Petržalka
Grafická úprava a zalomenie: Jana Janíková

Vydala VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied,
Centrum spoločných činností SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 5820/9,
841 04 Bratislava, v roku 2025 ako svoju 4 831. publikáciu.

www.veda.sav.sk

Všetky práva vyhradené.

© prof. JUDr. Bc. Miriam Laclavíková, PhD., JUDr. Ingrid Lanczová, PhD., 2025
© VEDA, vydavateľstvo SAV, 2025

ISBN 978-80-224-2149-2 (online)

Obsah

Predhovor	6
1 Socialistické kodifikácie a vývoj práva v rokoch 1960 – 1989	9
2 Ústavné východiská premeny socialistického práva	11
2.1 Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky (Ústava ČSSR z r. 1960)	11
2.2 Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii	54
3 Rekodifikovaný socialistický právny poriadok a jeho základné kódexy	91
3.1 Socialistické občianske právo a jeho základný kódex – Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb.	91
3.2 Socialistické občianske právo procesné a jeho základný kódex – Občiansky súdny poriadok č. 99/1963 Zb.	167
3.3 Socialistické rodinné právo a jeho základný kódex – Zákon o rodine č. 94/1963 Zb.	226
3.4 Socialistické pracovné právo a jeho základný kódex – Zákonník práce č. 65/1965 Zb.	252
3.5 Socialistické hospodárske právo a jeho základný kódex – Hospodársky zákonník č. 109/1964 Zb.	339
3.6 Socialistické medzinárodné právo obchodné a jeho základný kódex – Zákon o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) č. 101/1963 Zb.	410
3.7 Socialistické trestné právo hmotné a jeho základný kódex – Trestný zákon č. 140/1961 Zb.	467
3.8 Socialistické trestné právo procesné a jeho základný kódex – Trestný poriadok č. 141/1961 Zb.	551
Literatúra a pramene	656
O autorkách	661

Predhovor

Predmetný v poradí tretí učebný text¹, vznikajúci v rámci riešenia projektu KEGA č. 003TTU-4/2023 „*Pramene práva v období ľudovej demokracie a socializmu (1948 – 1989) – tvorba vysokoškolských učebníc a rozvíjanie zručností práce s právnymi predpismi*“, je prioritne určený pre študentov právnických fakúlt. Jeho základným cieľom – podobne ako pri prvých dvoch učebných textoch, je podporiť zručnosť práce s prameňmi práva u študentov a záujemcov o písanie záverečných prác z obdobia ľudovej demokracie a socializmu a prepojiť odbornú spoluprácu medzi učiteľom a študentom aj formou aktívneho zasahovania do textu prostredníctvom recenzného konania.

Učebný text je súčasne zameraný na inováciu vzdelávacieho procesu právno-historických, teoretických a metodologických predmetov. Snaží sa sprostredkovať a priblížiť študentom osobitosti práce s prameňmi práva, pripraviť študenta na rozlíšenie práce s formálnymi, materiálnymi a gnozeologickými prameňmi, sprostredkovať výpovednú hodnotu jednotlivých prameňov práva pri ich využití v rámci štandardných interpretačných prístupov. Učebný text je platformou určenou na tréning prenositeľných spôsobilostí študenta práva pri jeho práci s právnym textom, súdnymi rozhodnutiami, dielami právnej vedy, dôvodovými správami, prípadne politickými dokumentmi.

Základnou bázou tohto učebného textu je obdobie socializmu nadväzujúce na vydanie Ústavy ČSSR z roku 1960 kodifikujúcej postulát „*Socializmus v našej vlasti zvíťazil!*“. Socialistický zákonodarc, ako je zrejmé z jednotlivých prameňov a súdnej praxe, nanovo vystaval právny poriadok, rekodifikujúc celý právny poriadok v prvej polovici 60. rokov 20. storočia (nové kódexy občianskeho, rodinného, pracovného, hospodárskeho, trestného práva a pod.). Nové

¹ LACLAVÍKOVÁ, M. – LANCZOVÁ, I.: *Pramene práva v ČSR v období ľudovej demokracie rokov 1948 – 1960 (premena občianskeho práva a rodinného práva)*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2024, 304 s. ISBN: 978-80-224-2058-7. Dostupné na: https://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/dp/publikacie/laclavikova-lanczova_pramene-prava-v-csr-1948-1960_on-line.pdf

LACLAVÍKOVÁ, M. – LANCZOVÁ, I.: *Pramene práva v ČSR v období ľudovej demokracie rokov 1948 – 1960 (premena a politizácia trestného práva)*. Bratislava: VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 2025, 448 s. ISBN: 978-80-224-2125-6. Dostupné na: https://iuridica.truni.sk/sites/default/files/dokumenty/katedry/dp/publikacie/laclavikova-lanczova_pramene-prava-v-csr-1948-1960_zv-2_on-line.pdf

základné kodifikácie jednotlivých právnych odvetví mali reflektovať postup spoločnosti do vyššej fázy spoločenského zriadenia – do fázy socializmu. Isté uvoľnenie, ktoré sa v Československu spojilo s obdobím obrodných procesov a tzv. pražskej jari bolo zmrazené, resp. znormalizované po roku 1968. Okupácia ČSSR vojskami Varšavskej zmluvy eliminovala akékoľvek reformné a obrodné procesy, mala umožniť návrat „normálnych“ pomerov v spoločnosti a v štáte a akceptovanie tzv. Brežnevovej doktríny obmedzenej suverenity. Spoločnosť túto zmenu reflektovala väčšinovo stiahnutím sa do pasivity alebo zapojením sa do protestných akcií, alebo ich podporou (Charta 77, sviečková manifestácia a pod.). Od polovice 80. rokov bola zmena socialistického režimu v podstate nezvratnou, čomu zodpovedali aj zásadnejšie novelizácie právnych predpisov reflektujúce neudržateľnosť nezakotvenia niektorých inštitútov, potrebu ekonomických reforiem, výzvy súdnej praxe na premenu niektorých inštitútov a i. Nová etapa v spoločnosti a v práve nastala po novembrovej Nežnej revolúcii v roku 1989, kedy do popredia vystúpila zásadná požiadavka premeny právnych noriem – vysporiadanie sa so socialistickou minulosťou, liberalizácia ekonomiky, zakotvenie základných práv a slobôd, atď. Predkladaný učebný text je zameraný na normatívnu (sondážne aj aplikačnú) premenu práva na právo socialistické, demonštrujúc tak aj deštrukciu tradičných právnych inštitútov (napríklad vytvorením osobitného odvetvia hospodárskeho práva, odstránením klasického záväzkového práva a jeho nahradenie inštitútom služieb, kogentnosťou väčšiny pracovnoprávnych noriem).

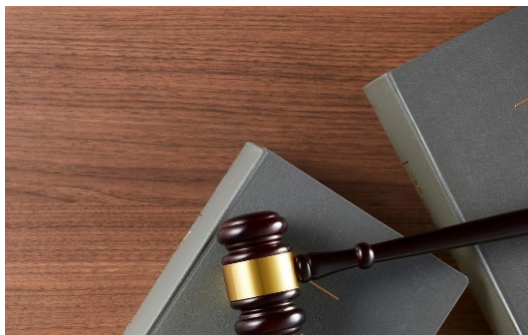
Učebný text má ambíciu prispieť aj k formovaniu prenositeľných spôsobilostí študenta naviazaných na kritické myslenie, vyhodnocovanie poslanca a významu právnej úpravy a jej vzťahu k ideológii a tréning jeho argumentačných schopností. Študent si potrebuje klásť aj zložité právno-etické otázky a pokúšať sa na ne hľadať uspokojivé odpovede. Uvedené nie je možné bez štúdia, premýšľania a prehodnocovania. Množstvo informácií v súčasnej dobe má aj svoju odvrátenú stránku, a to plytké argumentačné základy vedomostí, problém s kritickým myslením, neprehodnocovanie zdrojov a pod. Ak potrebujeme argumentovať, musíme vedieť.

Z hľadiska spracovania podáva učebný text základný výklad právneho predpisu konfrontovaný najmä s jeho dôvodovou správou a právnou vedou, následne ponúka výber z ustanovení predpisu, zameriavajúc sa aj na jeho dôležité novelizácie. Súčasne ponúka príklady práva v praxi a výber zo súdnych rozhodnutí danej doby, ktoré študentovi plasticky – niekedy lepšie ako samotný výklad – priblížia realitu právneho života. Otvára priestor pre ďalšie námety na premýšľanie a tvorivú činnosť študenta, naznačuje problémy a ponúka možnosti ich spracovania, či už formou dogmatického alebo aj empirického právneho výskumu. Historie-

ké právo nás môže inšpirovať, posunúť v premýšľaní a etickom ukotvení a tiež upozorniť na chyby, ktorých sa už spoločnosť dopustila. Je zaujímavé svojou zdanlivou (ne)ukončenosťou. Predstavuje právo v jeho fungovaní v priestore a čase. Predstavuje život právnej normy v jej vsadenosti do politiky, ekonomiky, kultúry a nastavenia spoločnosti. Cez súdne rozhodnutia ponúka aj pohľad na život jedinca v spoločnosti a jeho možné rámcovanie právnymi normami. Čo vlastne znamenalo deklarované víťazstvo socializmu a vybudovanie socialistic-kých právnych vzťahov? Ako sa etablovala socialistická ekonomika s jednot-ným hospodárskym plánom, odstránením podnikania a novou kategóriou socia-listických organizácií? Ako totalitný režim chránil svoje záujmy, jednoznačne uprednostnené pred záujmami ľudí, ktorých spoločná československá štátnosť bola vybudovaná na západných hodnotách slobody a demokracie? Ako normy trestného práva chránili socializmus? Aké mal jednotlivec možnosti právnej ochrany? Ako sa odstránenie tradičného právnického pojmoslovía „právnická osoba“ a „fyzická osoba“ premietlo do právneho poriadku? Ako tomu rozumeli, resp. mali rozumieť v „kapitalistickej cudzine“? Čo boli služby a „občianska výpomoc“ a prečo sa stali súčasťou právneho poriadku? Na tieto a mnohé iné mnohovrstevné otázky ponúka učebný text odpovede a námety na premýšľanie, štúdium a odborný rast. V neposlednom rade ponúka tiež priestor na vyhodnote-nie významu a zložitosti procesu reformy spoločnosti a práva, započatej v roku 1989, a ktorou je naša spoločnosť poznamenaná až do dnešných čias.

Autorky

1 SOCIALISTICKÉ KODIFIKÁCIE A VÝVOJ PRÁVA V ROKOCH 1960 – 1989

Na Ústavu z r. 1960, deklarujúcu víťazstvo socializmu, nadviazali nové legislatívne zmeny, ktoré mali potvrdiť víťazstvo socializmu, kodifikovať premenu jeho jednotlivých odvetví („*nakol'ko spoločnosť je už vo fáze socializmu*“) a vybudovať dojem bezproblémového fungovania štátu a spoločnosti. V rámci tejto kodifikačnej (rekodifikačnej) vlny boli prijaté:

- Trestný zákon, zákon č. 140/1961 Zb.;
- Trestný súdny poriadok, zákon č. 141/1961 Zb.;
- Zákon o rodine, zákon č. 94/1963 Zb.;
- Občiansky súdny poriadok, zákon č. 99/1963 Zb.;
- Zákoník medzinárodného obchodu, zákon č. 101/1963 Zb.;
- Občiansky zákoník, zákon č. 40/1964 Zb.;
- Hospodársky zákoník, zákon č. 109/1964 Zb.;
- Zákoník práce, zákon č. 65/1965 Zb.

Po zmarení reformného obdobia Pražskej jari v auguste 1968 okupáciou vojskami Varšavskej zmluvy nastalo **obdobie normalizácie**. Vo svojej podstate išlo o upevnenie socializmu pod silnejšou garanciou Sovietskeho zväzu. V rámci konštituovanej federácie (r. 1968) sa posilnila legislatívna právomoc federálnych orgánov. Nastal stav **unity (jednoty) právneho poriadku**, pretože väčšina predpisov sa aj tak pripravovala v Prahe na federálnej úrovni a nie na republikovej (orgány ČNR a SNR mali úzko vymedzené legislatívne právomoci). Režim sa snažil o „normalizáciu“ kvality života, napr. masívnou podporou mladým rodinám, podporou bytovej výstavby, na druhej strane pod pláštikom socialistickej

zákonnosti a spravodlivosti sa viedli ďalšie politické procesy, hoci v miernejšej podobe než v 50. tých rokoch. V prvej fáze normalizácie (po auguste 1968 až po máj 1971) išlo o návrat k prosovietskemu totalitnému režimu a pre toto obdobie sa používalo aj označenie „konsolidácia“ v neostalinskom duchu. Novým generálnym tajomníkom ÚV KSČ sa po A. Dubčekovi stal G. Husák (neskorší symbol procesu normalizácie). Došlo k zásadným personálnym zmenám na rôznych úrovniach spoločnosti a k vysporiadaniu sa s procesom Pražskej jari demontážou jej výdobytkov. KSČ vydala zásadný politický dokument *Poučenie z krízového vývoja v strane a v spoločnosti po XIII. zjazde KSČ*, ktorý podstatným spôsobom (v materiálnej rovine) zasiahol do socialistického právneho poriadku. Od konca 70. tých rokov silnelo v spoločnosti disidentské a opozičné hnutie (napr. Charta 77). Právo posilňovalo svoj triedny charakter. Ekonomika sa opierala o hospodársky konsolidačný program, ktorý spočíval v upevnení pozície stranických orgánov pri riadení národného hospodárstva. Obdobie normalizácie charakterizovala politika „sociálnej korupcie“ a podpora „konzumného spôsobu života“. Československo (spolu s ostatnými štátmi východného bloku) začalo ale postupne viac zaostávať za vyspelými krajinami sveta (vedecko-technický pokrok, nové technológie a pod.). Od polovice 80. tých rokov, pod vplyvom ďalšej hospodárskej a politickej krízy, sa znovu podľa vzoru zmien v Sovietskom zväze na báze procesu prestavby (tzv. „perestrojky“) začalomdiskutovať o zásadných zmenách v spoločnosti – v ekonomike a aj v právnom poriadku, no prijaté boli len čiastkové zmeny korigujúce socialistický systém. Od r. 1986 (po marcovom XVII. zjazde KSČ) sa začalo pracovať na novej ústave. Zásadné zmeny však priniesol až november 1989 a následná normotvorba.²

² VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 516; TAUCHEN, J. – VOJÁČEK, L. – KOLUMBER, D. – SALÁK, P. – HORÁK, O.: *České právní dějiny po roce 1989*. Brno, Masarykova univerzita, 2025, s. 14 a n.

2 ÚSTAVNÉ VÝCHODISKÁ PREMENY SOCIALISTICKÉHO PRÁVA

2.1 Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky (Ústava ČSSR z r. 1960)

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie

Základné informácie o právnej norme – Ústava Československej socialistickej republiky č. 100/1960 (ďalej len „Ústava ČSSR z r. 1960“ alebo „ústava“):

- Ústava ČSSR z r. 1960 bola prijatá 11. júla 1960 a v tento deň nadobudla aj účinnosť,
- zrušila Ústavu 9. mája 1948 a ústavné zákony, ktoré ju menili a dopĺňali (čl. 112 Ústavy ČSSR z r. 1960),
- mala sa stať ústavou socializmu, t.j. nového zriadenia, ktoré prekonalo prvú etapu – ľudovú demokraciu
- Ústava ČSSR z r. 1960 bola viackrát novelizovaná:

1. ústavným zákonom č. 110/1967 Zb. o národných výboroch pôsobiach v hlavnom meste Prahe,
2. ústavným zákonom č. 28/1968 Zb. o doplnení č. 91 Ústavy (národné výbory v Bratislave),
3. ústavným zákonom č. 143/1968 Zb. o československej federácii,
4. ústavným zákonom č. 144/1968 Zb. o postavení národností v Československej socialistickej republike,
5. ústavným zákonom č. 57/1969 Zb., ktorým sa menia niektoré ustanovenia ústavy a ústavného zákona č. 81/1968 Zb.,
6. ústavným zákonom č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy,
7. ústavným zákonom č. 43/1971 Zb., ktorým sa mení čl. 86 Ústavy a čl. 30 a 103 ústavného zákona o československej federácii,
8. ústavným zákonom č. 62/1978 Zb., ktorým sa mení článok 24 odsek 2 Ústavy Československej socialistickej republiky.

Nasledovali novelizácie po Nežnej revolúcii v novembri 1989:

1. ústavný zákon č. 135/1989 Zb., ktorým sa mení ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky (vypustenie čl. 4 o vedúcej úlohe KSČ, zmena čl. 6 a 16)
2. ústavný zákon č. 46/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky a ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
3. ústavný zákon č. 81/1990 Zb. o zmene názvu Československej socialistickej republiky
4. ústavný zákon č. 100/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Česko-slovenskej federatívnej republiky a ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
5. ústavný zákon č. 101/1990 Zb. o zmene názvu Česko-slovenskej federatívnej republiky
6. ústavný zákon č. 102/1990 Zb. o štátnych symboloch Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky
7. ústavný zákon č. 161/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky v znení ústavného zákona č. 62/1978 Zb.
8. ústavný zákon č. 294/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 100/1960 Zb., Ústava Československej socialistickej republiky a ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii a ktorým sa skracuje volebné obdobie národných výborov,

9. ústavný zákon č. 376/1990 Zb., ktorým sa mení Ústava Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky v znení neskorších predpisov
10. ústavný zákon č. 556/1990 Zb., ktorým sa mení ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii,
11. ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza LISTINA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky
12. ústavný zákon č. 326/1991 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky v znení neskorších predpisov
13. ústavný zákon č. 327/1991 Zb. o referende
14. ústavný zákon č. 493/1992 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii v znení neskorších ústavných zákonov a niektoré ďalšie ústavné zákony

Základná štruktúra Ústavy ČSSR:

Vyhlásenie (Preambula)

Prvá hlava: Spoločenské zriadenie (čl. 1 – 18)

Druhá hlava: Práva a povinnosti občanov (čl. 19 – 38)

Tretia hlava: Národné zhromaždenie (čl. 39 – 60)

Štvrtá hlava: Prezident republiky (čl. 61 – 65)

Piata hlava: Vláda (čl. 66 – 72)

Šiesta hlava: Slovenská národná rada (čl. 73 – 85)

Siedma hlava: Národné výbory (čl. 86 – 96)

Ôsma hlava: Súdny a prokuratúra (čl. 97 – 106)

Deviata hlava: Všeobecné a záverečné ustanovenia (čl. 107 – 112)

Charakteristika Ústavy ČSSR z obsahového hľadiska:

Prijatie Ústavy ČSSR 11. júla 1960 malo byť chápané a spoločnosti predstavené ako zavŕšenie istej vývojovej etapy – vybudovania socializmu, na čo poukázala Ústava slávnostným prehlásením: „*Socializmus v našej vlasti zvíťazil!*“³ Ústava

³ Preambula Ústavy ČSSR z roku 1960 konštatovala víťazstvo socializmu a postupný prechod do vyššej formy – komunizmu: „*Socializmus v našej vlasti zvíťazil! Náš pracujúci ľud sa tak najprv zbavil pút cudzieho panstva a potom aj kapitalistického vykorisťovania a stal sa hospodárom svojej krajiny. ... Niet už u nás vykorisťovateľských tried, vykorisťovanie človeka človekom je navždy odstránené. Niet už hospodárskych kríz ani nezamestnanosti. ... V ďalšom vývoji, keď sa práca stane prvou životnou potrebou, chceme dosiahnuť taký rozmach výrobných síl a také rozmnoženie bohatstva spoločnosti, aby bolo možné vyhovieť všetkým rastúcim potrebám spoločnosti i všestranného rozvoja každého jej člena. Potom bude možné prejsť k uskutočňovaniu najvyššej zásady rozdeľovania – zásady komunizmu: Každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb!*“

tak v ideologickej rovine mala otvoriť cestu ku komunizmu a mala sa stať nielen ústavou štátu, ale celej spoločnosti.⁴

Rozhodnutie prijať novú ústavu a následne opätovne prebudovať celý právny poriadok vychádzalo z prostredia ústredných straníckych orgánov a reflektovať nový stupeň vývoja štátu a spoločnosti, a to definitívny prechod od kapitalizmu k socializmu.⁵ Československo malo byť po ZSSR druhým štátom sveta, ktorému sa socializmus podarilo dosiahnuť. Ústava mala najmä potvrdiť vedúcu úlohu robotníckej triedy a jej predvoja – Komunistickej strany Československa a socialistický charakter politického, ekonomického a sociálneho systému.⁶

Prvý návrh ústavy (ešte bez zmeny názvu štátu) bol prerokovaný na pôde Ústredného výboru KSČ v apríli 1960. V nadväznosti na toto rokovanie prebehla „všenárodná diskusia“, organizovali sa verejné schôdze, pripravovali sa rezolúcie s návrhmi⁷ a výsledky tejto „diskusie“ boli v konečnej fáze vyhodnotené na zasadnutí ÚV KSČ v dňoch 5. – 7. júla 1960, ktoré návrh Ústavy Československej socialistickej republiky schválilo. Národné zhromaždenie o návrhu ústavy rokovalo v dňoch 9. a 11. júla 1960. Antonín Novotný, prezident republiky a generálny tajomník ÚV KSČ pri predstavení návrhu ústavy zdôraznil jej celonárodný a ľudový charakter⁸ a jej mimoriadnosť v boji o dosiahnutie socializmu: *„Návrh ústavy, vypracovaný z iniciatívy ústredného výboru našej komunistickej strany, stal sa v prúběhu všenárodní diskuse věcí všeho našeho lidu. Návrh ztělesňuje velikou politickou zralost lidu, smysl pro nové a pokrokové, jeho veliké zkušenosti z patnácti let*

⁴ GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. III. 1960 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2007, s. 15.

⁵ Přípravám na přijatie novej socialistickej ústavy predchádzali voľby do Národného zhromaždenia, ktoré sa konali v júni 1960. Išlo o voľby pevne pod gesciou KSČ a vo svojej podstate iba potvrdzovali jej moc, v žiadnom prípade nešlo o slobodné voľby.

⁶ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 208.

⁷ GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. III. 1960 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2007, s. 16.

⁸ Ľudový charakter Ústavy zdôraznil podobne aj poslanec – spravodajca návrhu ústavy Jiří Hendrych (KSČ), pri prerokovávaní jej návrhu v Národnom zhromaždení: *„Dalším charakteristickým rysem předložené ústavy je její lidovost.... Naše ústava je základním zákonem státu, který se stal lidovou organizací v nejvládnějším slova smyslu, společenstvím, v němž se rozvíjí socialistická státnost k budoucí komunistickej samosprávě. O lidovosti naší ústavy podává nezvratný důkaz skutečnost, že je výsledkem jednání převážně většiny občanů naší země, že ztělesňuje moudrost, politickou zralost a revoluční zkušenost našich pracujících.“* Citované podľa: Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. *Stenoprotokoly*. (cit. 2025-02-23). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

bojů o upevnění lidové moci a za vítězství socialismu.⁹ Nový historický stupeň socialistického rozvoje naší společnosti se nejvýrazněji projevuje v tom, že nová ústava je ústavou vpravdě lidovou. Vychází důsledně ze zájmů našeho lidu a vzešla – o čemž svědčí všennárodní diskuse – z jeho vůle. Statisíce našich občanů přicházely s podněty, jak návrh nové ústavy zdokonalit. Jejich politický rozhled je nejnázornějším svědectvím hlubokých přeměn v myšlení našich lidí, projevem jejich neustále sílícího socialistického uvědomění. Otázky vývoje socialistické společnosti, politiky státu se u nás staly vlastními záležitostmi pracujících. **Znovu se potvrdilo, že socialismus pozvedá lid k nebývalé aktivitě, že rozvíjí všechny jeho tvůrčí schopnosti a nadání, že v socialistickém zřízení se pracující stávají uvědomělými tvůrci nového života. Projevuje se to v jejich vzájemných soudružských vztazích, jejich poměru ke společnosti, k socialistickému vlastnictví a především jejich poměru k práci.** Naše nová ústava, která je založena na politickém uvědomění, tvůrčích silách, iniciativě a aktivitě lidu, zabezpečuje pracujícím velká práva a svobody, které umožňují další všestranný rozvoj jejich socialistických rysů. **Pro naši společnost je přitom příznačné, že zájem jejích jednotlivých členů je v zásadním souladu se zájmy společnosti a proto také velká práva našich občanů jdou ruku v ruce s jejich povinnostmi**“.¹⁰

Ústava ČSSR, reflektujúc mocenské ovládnutie štátu jednou politickou stranou a triedny princíp, potvrdila vedúcu úlohu robotníckej triedy a jej predvoja – Komunistickej strany ČSR.¹¹ Podľa jej čl. 4: „**Vedúcou silou v spoločnosti i v štáte je predvoj robotníckej triedy, Komunistická strana Československa, dobrovoľný bojový zväzok najaktívnejších a najuvedomejších občanov z radov robotníkov, roľníkov a inteligencie**“. Na toto ustanovenie nadväzoval čl. 16 ústavy, v zmysle ktorého celá kultúrna politika v Československu, rozvoj vzdelania, výchova a vyučovanie sa mala viesť „v duchu vedeckého svetového názoru, marxizmu-leninizmu, a v úzkom spojení so životom a prácou ľudu“. Ústava ČSSR bola zásadným politickým dokumentom určujúcim aj budúci vývoj ČSSR, ktorým mala byť cesta ku komunizmu.

⁹ Projev presidenta republiky a prvního tajemníka ústředního výboru Komunistické strany Československa o návrhu ústavy Československé republiky. 1. schůzka Národního zhromaždenia, sobota 9. júla 1960. *Stenoprotokoly*. (cit. 2025-02-23). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/001schuz/s001004.htm>

¹⁰ Projev presidenta republiky a prvního tajemníka ústředního výboru Komunistické strany Československa o návrhu ústavy Československé republiky. 1. schůzka Národního zhromaždenia, sobota 9. júla 1960. *Stenoprotokoly*. (cit. 2025-02-23). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/001schuz/s001005.htm>

¹¹ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 208.

Ústava sa členila na Vyhlásenie (preambulu), 9 hláv a celkovo 112 článkov.

Vyhlásenie (Preambula) predstavovala zásadnú ideologickú deklaráciu a slúžila na:

- historickú legitimizáciu režimu (historické okolnosti, oslobodenie sovietskou armádou v roku 1945, víťazstvo pracujúceho ľudu vo februári 1948, odmietnutie buržoázneho režimu)
- vyhlásenie víťazstva socializmu – ústredným je slávnostné konštatovanie: **„Socializmus v našej vlasti zvíťazil!“**. Toto tvrdenie malo nielen vnútro-politický, ale aj medzinárodnopolitický význam, keďže Československo sa tým stalo, po boku ZSSR, ďalšou (v poradí druhou) krajinou, ktorá úspešne dokončila prechod od kapitalizmu.
- program do budúcnosti – definoval sa ďalší smer vývoja, ktorým bol prechod k budovaniu vyspelej socialistickej spoločnosti a následne ku komunizmu. **Konečným cieľom bolo dosiahnutie najvyššej zásady komunizmu:** „Každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb!“
- spojenectvo so ZSSR a ostatnými krajinami svetovej socialistickej sústavy (socialistický internacionalizmus).

Prvá hlava „Spoločenské zriadenie“ definovala základné piliere štátu a spoločnosti:

- Pregnantné určenie štátu, triednej skladby štátu a jeho prepojenie s vedúcou úlohou jednej politickej strany (KSČ) – Článok 1 ústavy definoval ČSSR ako **„socialistický štát založený na pevnom zväzku robotníkov, roľníkov a inteligencie, na čele ktorého je robotnícka trieda“**. Táto definícia bola doplnená čl. 4, ktorý explicitne zakotvil vedúcu úlohu Komunistickej strany Československa ako „predvoja robotníckej triedy“. Týmto ustanovením sa ústavne potvrdil monopol jednej politickej strany, čo je v rozpore s akýmkoliv princípmi politického pluralizmu.
- Jednotný štát a postavenie Slovenska: Ústava deklarovala ČSSR ako **„jednotný štát dvoch rovnoprávných bratských národov, Čechov a Slovákov“** (čl. 1 ods. 2). Ako však ukazuje analýza šiestej hlavy, táto rovnoprávnosť bola len formálna a štát bol silne centralizovaný.
- Socialistická hospodárska sústava – ekonomickým základom štátu bola socialistická hospodárska sústava, ktorá vylučovala vykorisťovanie človeka človekom (čl. 7). Dominantnou formou vlastníctva bolo **socialistické spoločenské vlastníctvo**, ktoré malo dve formy: štátne (národný majetok) a družstevné (čl. 8). Súkromné vlastníctvo výrobných prostriedkov bolo prakticky zlikvidované. Ústava pripúšťala len **„malé súkromné hospodárstvo založené na osobnej práci“** (čl. 9) a nedotknuteľnosť **„osobného vlastníctva“** k spotrebným predmetom (čl. 10).
- Plánovité (centrálne riadené) hospodárstvo (charakteristické pre všetky so-

- cialistické štáty) – celé národné hospodárstvo sa riadilo štátnym plánom, ktorý sa vyhlasoval zákonom (čl. 12).
- Marxizmus-leninizmus ako štátna ideológia – ústava v článku 16 explicitne stanovil, že celá kultúrna politika, vzdelanie a výchova sa viedli v duchu „**vedeckého svetového názoru, marxizmu-leninizmu**“. Týmto sa ideológia stala oficiálnou štátnou doktrínou, ktorá prenikla do všetkých oblastí spoločenského života.

Československú socialistickú republiku Ústava ČSSR vyhlasovala za socialistický štát založený na pevnom zväzku robotníkov, roľníkov a inteligencie, na čele ktorého bola robotnícka trieda (čl. 1). Vychádzala z princípu jednoty moci v štáte – moci ľudu. Všetka moc mala v zmysle čl. 2 patriť pracujúcemu ľudu, ktorý štátnu moc vykonával prostredníctvom zastupiteľských zborov, ktoré volil, kontroloval a ktoré mu mali byť zodpovedné. Zastupiteľskými zbormi pracujúceho ľudu Československej socialistickej republiky boli: Národné zhromaždenie, Slovenská národná rada a národné výbory a od nich sa odvodzovala právomoc ostatných orgánov štátu.

Neexistencia politického pluralizmu sa v Ústave ČSSR zastierala existenciou **Národného frontu Čechov a Slovákov** (čl. VI ústavy). Národný front združoval spoločenské organizácie a bol definovaný ústavou ako politický výraz zväzku pracujúcich miest a vidieka vedený Komunistickou stranou Československa.

Ekonomický základ štátu v zmysle čl. 7 ústavy tvorila socialistická hospodárska sústava, ktorá „vylučovala akúkoľvek formu vykorisťovania človeka človekom“, čo znamenalo dôsledný zákaz podnikania (aj drobných živností, čo bolo v socialistickom tábore raritou). Základom socialistickej hospodárskej sústavy bolo „zospoločenšenie výrobných prostriedkov“ (t.j. znárodnenie/zoštátnenie pôdy, kapitálu a pod.) a plánovité direktívne centrálné riadené hospodárenie likvidujúce akúkoľvek ekonomickú slobodu a autonómiu. Socialistické spoločenské vlastníctvo malo dve základné formy, a to štátne vlastníctvo (chápané ako vlastníctvo všetkého ľudu – národný majetok), a družstevné vlastníctvo (majetok ľudových družstiev). Ústava ČSSR z r. 1960 pripúšťala aj existenciu malého súkromného hospodárstva založeného na osobnej práci (s vylúčením vykorisťovania cudzej pracovnej sily).¹² Osobné vlastníctvo občanov k spotrebným predmetom, najmä k predmetom osobnej a domácej potreby, rodinným domčekom, ako aj k úsporám nadobudnutým prácou Ústava ČSSR z r. 1960 vyhlasovala za nedotknuteľné. Štát a spoločenské organizácie sa v zmysle čl. 16 ústavy mali

¹² VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007, s. 343 – 344.

sústavne usilovať o odstránenie prežitkov vykorisťovateľskej spoločnosti vo vedomí ľudí. Cieľom bolo vychovať novú socializmu oddanú spoločnosť.

Ústredným pojmom pre ekonomiku, a vôbec celú socialistickú spoločnosť, bola práca. Práca sa neprepájala len so zdrojom obživy pre zamestnanca, ale naopak nadobudla verejnoprávny význam. Ústava v čl. 7 priamo konštatovala, že práca v socialistickej spoločnosti je prácou v prospech celku a zároveň v prospech pracovníka samého.

Československá socialistická republika bola jednotným unitárnym štátom dvoch rovnoprávných bratských národov – Čechov a Slovákov. Usporiadanie vzťahov medzi oboma národmi vo vnútri štátu vykazovalo istú asymetriu, okrem spoločných československých štátnych orgánov (prezident, vláda, Národné zhromaždenie) totiž **svoje národné orgány mali iba Slováci. Právomoci národných orgánov boli redukované.** Kým do roku 1960 národnými orgánmi Slovákov boli Národná rada a Zbor povereníkov, od tohto roku a prijatia Ústavy ČSSR z r. 1960 existovala ako národný orgán Slovákov iba Slovenská národná rada (SNR) a Zbor povereníkov bol zrušený¹³.

Slovenská národná rada ako národný orgán štátnej moci a správy na Slovensku (čl. 73) sa zameriavala v normotvornej a riadiacej činnosti iba na otázky regionálneho a národného charakteru¹⁴, mala iniciačnú právomoc voči ústredným orgánom (predkladať návrhy zákonov a iných opatrení). Výkonným orgánom SNR sa stalo Predsedníctvo SNR. SNR tak v podstate zjednocovala štátnu moc a štátnu správu (moc zákonodarnú a výkonnú na Slovensku). Predsedníctvo SNR malo 16 členov a zodpovedalo sa za činnosť celej SNR, ktorá ho mohla kedykoľvek odvolať. Zasadnutia SNR sa zvolávali najmenej dvakrát do roka. SNR bola spôsobilá uznávať sa, ak bola prítomná nadpolovičná väčšina všetkých jej poslancov. Zákonodarnú iniciatívu mali poslanci, komisie a predsedníctvo. Zákony SNR podpisoval jej predseda. Komisie SNR¹⁵ mali nahradiť zrušený Zbor povereníkov (vytvorili sa Komisia pre poľnohospodárstvo, Slovenská plánovacia, Komisia finančná a rozpočtová, Komisia pre výstavbu, Komisia pre školstvo a kultúru, Komisia pre zdravotníctvo, Právna komisia, Mandátová komisia a neskôr vznikla Komisia pre národné výbory). Priznaná autonómia pre Slovensko

¹³ Zbor povereníkov a jednotlivé poverenictva boli zrušené k 30. júnu 1960. VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007, s. 346.

¹⁴ Jej zákony mohlo Národné zhromaždenie zrušiť (čl. 41).

¹⁵ „Komise SNR byly novým orgánem, který měl analogické funkční postavení jako komise národních výborů a zcela odlišné postavení jako výbory SNR v předcházejícím období“. VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007, s. 346.

bola len formálna a úplne fiktívna.¹⁶ Centralizácia sa netýkala len usporiadania štátu, vzťahov medzi českým a slovenským národom, ale týkala sa aj mocenského rozhodovania v ústredí strany.

Celoštátnymi orgánmi štátnej moci a správy boli v zmysle Ústavy ČSSR z r. 1960 Národné zhromaždenie, prezident a vláda. Štruktúra najvyšších štátnych orgánov bola založená na princípe jednoty štátnej moci, ktorá popierala klasickú deľbu moci na zákonodarnú, výkonnú a súdnu. Všetka moc formálne vychádzala zo zastupiteľských zborov, ktoré však v skutočnosti boli podriadené politickým rozhodnutiam KSČ.

Národné zhromaždenie (NZ) – upravené v tretej hlave ústavy – bolo jednokomorovým zákonodarným orgánom¹⁷ definované ako „najvyšší orgán štátnej moci“ a jediný zákonodarný zbor (čl. 39). NZ schvaľovalo ústavné zákony, zákony; schvaľovalo dlhodobé plány rozvoja národného hospodárstva (päťročnice), štátny rozpočet, štátny záverečný účet. NZ mohlo zrušiť rozhodnutia a právne normy schválené slovenskými národnými orgánmi, dávalo súhlas s medzinárodnými zmluvami, hospodárskymi zmluvami. V rámci kreačnej právomoci volilo prezidenta (za výkon svojej funkcie prezident zodpovedal NZ), členov Najvyššieho súdu, zriaďovalo zákonom ministerstvá, ostatné ústredné orgány štátu. Mandát poslancov NZ (podobne ako mandát poslancov SNR) bol imperatívnym mandátom.

Zasadnutia NZ boli zvolávané prezidentom republiky najmenej dvakrát do roka. NZ bolo spôsobilé uznávať sa za prítomnosti nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov a na platnosť uznesenia bol potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných. Na prijatie ústavy, ústavného zákona, uznesenia o vypovedaní vojny, či zmene štátnych hraníc a na voľbu prezidenta republiky sa vyžadoval súhlas 3/5 všetkých poslancov. Zákonodarnú iniciatívu mali poslanci, výbory, predsedníctvo, prezident republiky, vláda a Slovenská národná rada. Na celé svoje volebné obdobie si NZ volilo 30-členné predsedníctvo. Predsedníctvo zotrvalo vo svojej funkcii až do času, kým sa nezvolilo nové predsedníctvo (po nových voľbách). Predsedníctvo riadilo prácu NZ a v čase, keď NZ nezasadalo

¹⁶ ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.: *Dejiny štátu, správy a súdnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavateľstvá a nakladateľstvá Aleš Čeněk, s.r.o., 2009, s. 163 – 165; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právne dejiny*. 2 prepracované vydanie. Bratislava : Eurokódex s.r.o., 2013, s. 82 – 83; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň : Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 522 – 524.

¹⁷ Po prijatí ústavného zákona o československej federácii sa Federálne národné zhromaždenie stalo dvojkomorovým orgánom – Snemovňa ľudu (200 poslancov) a Snemovňa národov (150 poslancov, z toho 75 z Českej socialistickej republiky a 75 zo Slovenskej socialistickej republiky).

vykonávalo jeho pôsobnosť (s výnimkou voľby prezidenta republiky, prijímania ústavy, ústavných zákonov). Národné zhromaždenie prijímalo počas tohto obdobia opatrenia, ktoré museli byť schválené na najbližšom zasadnutí NZ, inak strácali platnosť. Opatrenia, na ktoré by bol potrebný zákon, predsedníctvo prijímalo vo forme zákonných opatrení. Zákonné opatrenia predsedníctva NZ podpisoval prezident republiky, predseda NZ a predseda vlády a vyhlasovali sa rovnako ako zákony.

Prezident republiky – upravený v štvrtej hlave ústavy – bol hlavou štátu a predstaviteľom štátnej moci, volený Národným zhromaždením na päť rokov (čl. 61, 63). Právomoci a kompetencie prezidenta boli prevažne reprezentatívneho charakteru. Politicky funkcia prezidenta silnela kumulovaním s funkciou generálneho tajomníka ÚV KSČ. Funkčné obdobie výkonu prezidentského úradu bolo skrátené na 5 rokov. Ústava ČSSR z roku 1960 zachovávala individuálnu hlavu štátu (aj keď v krajinách socialistického bloku sa uprednostňovala kolektívna hlava štátu). Prezidenta volilo NZ a za výkon svojej funkcie mu bol prezident zodpovedný. Ústava neobsahovala zákaz opätovného zvolenia za prezidenta po uplynutí dvoch po sebe nasledujúcich funkčných období. Prezident už nemal právo veta voči zákonom NZ a zákonným opatreniam Predsedníctva NZ a nedisponoval ani právom rozpúšťať parlament a odročovať jeho zasadania. Prezident nemal právo menovať sudcov. Prezident však naďalej disponoval právom vymenúvať a odvolávať predsedu a ostatných členov vlády. Naďalej mal tiež právo byť prítomný na schôdzach vlády, predsedáť jej a vyžadovať si od vlády a jej členov správy. Podľa ústavy už vláda neniesla zodpovednosť za akty prezidenta. Prezident bol samostatne ústavne zodpovedný pred Národným zhromaždením a jeho akty už nevyžadovali k platnosti spolupodpis člena vlády. K rozšíreniu prezidentských právomocí došlo prijatím ústavného zákona č. 10/1969 Zb. o Rade obrany štátu, ktorý priznal prezidentovi právo menovať členov tohto orgánu.

Vláda bola definovaná ako „najvyšší výkonný orgán štátnej moci“ (čl. 66). Za svoju činnosť sa zodpovedala Národnému zhromaždeniu (čl. 66 ods. 2). Hoci bola formálne zodpovedná parlamentu, jej skutočná zodpovednosť smerovala k vedeniu strany (KSČ). Predsedu vlády a jej členov menoval prezident. Po svojom vymenovaní vláda predstupovala pred NZ a žiadala o vyslovenie dôvery a schválenie programového vyhlásenia vlády. Vláda mohla vydávať nariadenia na vykonanie zákonov (čl. 68, bod 5).

Napriek tomu, že v ústave formálne nachádzame rozdelenie moci na moc zákonodarnú, výkonnú a súdnu, nešlo o uplatnenie klasického konceptu del'by moci. Skôr naopak. Ústava ČSSR z r. 1960 opustila klasický koncept del'by moci (po-

dobne ako Ústava 9. mája) a stála na opačnom stanovisku jednoty výkonu štátnej moci¹⁸ (nešlo teda o del'bu moci, ale o rozdelenie úloh pri správe štátu).¹⁹ Pozícia akéhokoľvek štátneho orgánu a jeho činnosť bola priamo závislá od mocenského centra – politických rozhodnutí uskutočňovaných v rámci KSČ. V porovnaní s predchádzajúcou ústavou z roku 1948 sa vynechali aj procedurálne podrobnosti o voľbe prezidenta, ustanovenia o nezodpovednosti prezidenta republiky za výkon úradu, o trestnej právomoci Národného zhromaždenia a pod.²⁰

Orgánmi štátnej moci a správy v krajocho, okresoch a obciach boli v zmysle ústavy **národné výbory** (siedma hlava ústavy, čl. 86). Ich úlohou bolo riadiť hospodársku a kultúrnu výstavbu vo svojich obvodocho za širokej účasti občanov (čl. 89). Národné výbory sa skladali z poslancov, ktorí boli volení ľudom, ľudu sa zodpovedali a ľudom mohli byť aj odvolaní. Boli súčasťou hierarchickej štruktúry, kde vyššie orgány riadili a kontrolovali nižšie (čl. 96).

Súdy a prokuratúra (upravené v ôsmej hlave) mali za úlohu „chrániť socialistický štát, jeho spoločenské zriadenie i práva a oprávnené záujmy občanov“ (čl. 97). Súdnicstvo vykonávali Najvyšší súd, krajské súdy a okresné súdy. Sudcovia boli volení, formálne nezávislí, no viazaní „právnym poriadkom socialistického štátu“ a povinní vykladať zákony v súlade so „socialistickým právnym vedomím“ (čl. 102) – čo vlastne popieralo ich nezávislosť. Prokuratúra, na čele s generálnym prokurátorom, vykonávala dozor nad dôsledným zachovávaním zákonov (čl. 104) a bola vybudovaná na princípe centralizácie a podriadenosti generálnemu prokurátorovi (čl. 106).

Druhá hlava Ústavy ČSSR z r. 1960 bola venovaná **právam a povinnostiam občanov**. Jednoznačne referovala kolektivismus, kolektívne záujmy celku pred záujmami jednotlivca. Záujmy jednotlivca mali byť, resp. museli byť, vždy v sú-

¹⁸ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 210.

¹⁹ 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Poslanec Jiří Hendrych: „Nejvyššími státními orgány naší socialistické republiky budou podle návrhu ústavy nadále Národní shromáždění, prezident republiky a vláda. Ze vzájemných vztahů těchto orgánů odstraňuje nová ústava formální pozůstatky někdejší dělby moci. Vychází z toho, že v socialistickém státě jsou to orgány jedné nedílné moci pracujícího lidu. (Potlesk.) Proto také jejich vztahy se zakládají na dělbě práce a odpovědnosti, na stálé součinnosti při plnění společenských úkolů, při čemž ústava stanoví zásadu odpovědnosti presidenta republiky a vlády Národnímu shromáždění, jakožto nejvyššímu zastupitelskému sboru.“ (cit. 2025-02-23). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002003.htm>

²⁰ COLOTKA, P. – MATOUŠEK, S.: *K návrhu novéj, socialistickej ústavy ČSR*. In: *Právní obzor*, 1960, roč. 43, s. 393-395.

lade so záujmami spoločnosti, ako to naznačuje čl. 19 ústavy: „*V spoločnosti pracujúcich, v ktorej je odstránené vykorisťovanie človeka človekom, sú rozvoj a záujmy každého jej príslušníka v súlade s rozvojom a záujmami celej spoločnosti. Práva, slobody a povinnosti občanov slúžia teda slobodnému, všestrannému rozvoju a uplatneniu osobnosti občanov a zároveň upevneniu a rozvoju socialistickej spoločnosti; s jej rozvojom sa ďalej rozširujú a prehlbujú.*“²¹

Ústava poznačená totalitnou ideológiou pokrivila zakotvenie základných práv a slobôd, vynechala niektoré práva, ktoré sa považovali za prežité (napr. majetková sloboda) a uplatňovanie práv a slobôd naviazala na rozvoj celej socialistickej spoločnosti.

Vo vzťahu k zakotveniu základných práv a slobôd občanov v texte novej ústavy sa zdôrazňoval ich socialistický obsah²², vzájomná podmienenosť práv a povinností²³ a triedny charakter práv a povinností²⁴. Poslanec Jozef Plojhar sa o za-

²¹ Článok 19 ústavy definoval vzťah jednotlivca a spoločnosti, jeho podstatou bolo potlačenie akéhokoľvek individuálneho záujmu, ktorý by bol v rozpore s oficiálnou líniou. Práva, slobody a povinnosti tak slúžili primárne k „upevneniu a rozvoju socialistickej spoločnosti“. Jednotlivci mohli svoje schopnosti a záujmy uplatniť len prostredníctvom „aktívnej účasti na rozvoji celej spoločnosti“, čo v praxi znamenalo úplnú podriadenosť kolektívu alebo sociálnu izoláciu.

²² 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Poslanec Jiří Hendrych: „*Návrh ústavy plně vystihuje socialistický obsah práv a povinností občanů. Na hmotných i společenských zárukách dokumentuje, jak se jednotlivá práva rozšířila a prohloubila, popřípadě vyjadřuje tendenci jejich dalšího rozšiřování a prohlubování. Znovu se potvrzuje, že teprve vítězství socialismu vytváří předpoklady k ústavnímu uskutečnění práv, která odpovídají plně zájmům pracujících a současně k plnému jejich využití. V našem socialistickém zřízení tkví podstata reálnosti občanských práv a svobod.*“ (cit. 2025-03-11). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

²³ 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Poslanec Jiří Hendrych: „*Ústava důsledně vyjadřuje vzájemnou a nerozlučnou spjatost a vzájemnou podmíněnost práv občanů socialistického státu s jejich povinnostmi. Rozvoj osobnosti každého pracujícího závisí na rozvoji celé socialistické společnosti a rozvoj ekonomiky, hmotného a kulturního blahobytu společnosti je zase závislý na iniciativě, účasti a plném využití schopností každého člena společnosti.*“ (cit. 2025-03-11). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

²⁴ 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Poslanec Jiří Hendrych: „*Z pojetí těchto otázek v nové ústavě vyplývá i třídní charakter práv a povinností našich občanů. Vyhláškujeme ústavou požadavek zásadního souladu práv a povinností občanů se zájmy celku a v případě kolize vyzvedáváme zájem společnosti nad zájmem jednotlivce.*“ (cit. 2025-03-11). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

kotvení práv a slobôd v návrhu ústavy vyjadril v rozprave na pôde Národného zhromaždenia, zdôrazňujúc rozdiel ich skutočnej realizácie v socializme a v kapitalistickej cudzine: „*Je vidieť, jak široká práva a svobody dáva každému svému příslušníku socialistická společnost. A jestliže jsou snad určitá práva a svobody uváděny také v ústavách některých buržoazních států, pak zde zdaleka nejde o jedno a totéž. Kdo by chtěl mechanicky srovnávat a ztotožňovat třeba příbuzně formulovaná ustanovení ústavy socialistické a buržoazní, ten by doslova propadl optickému klamu. Vezměme si jen zásadu rovnoprávnosti, tak často deklarovanou v buržoazních ústavách. Jaká rovnoprávnost může existovat mezi příslušníky společnosti, která je přímo založena na nerovnosti mezi lidmi, na nerovném postavení vykořisťovatele a vykořisťovaného? Jaké právo na práci může zajistit svému občanu buržoazní společnost, když kapitalistický výrobce nutně potřebuje rezervní armádu nezaměstnaných k tomu, aby mohl dosahovat maximálních zisků? ... Teprve společnost, v níž bylo odstraněno vykořisťování člověka člověkem, může realizovat to, o čem po tisíciletí snili nejlepší duchové lidstva. To výmluvně dokazuje návrh naší nové ústavy, který i v souhrnu ustanovení o právech a povinnostech občanů vychází ze skutečnosti, že jsme u nás vyřešili základní úkoly přechodu od kapitalismu k socialismu a že socialismus v naší zemi zvítězil!*“²⁵

Jedným zo signifikantných znakov zakotvenia práv a slobôd v Ústave ČSSR z r. 1960 bolo ich prepájanie na široko a vágne formulované povinnosti. Právo sa tak stávalo „právopovinnosťou“²⁶ – stála za ním povinnosť pracovať, budovať a brániť socialistickú vlasť, spoločensky sa angažovať, zdieľať predpísaný vedecký svetonázor a pod. Povinnosti predstavovali aj nástroj kontroly a dozoru totalitnej moci nad občanmi.

Povinnosti stanovené v ústave zahŕňali okrem povinnosti pracovať aj:

- povinnosť zachovávať ústavu a ostatné zákony, dbať na záujmy socialistického štátu (čl. 34 ústavy: „*Občania sú povinni zachovávať ústavu i ostatné*

²⁵ 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Vystúpenie poslanca Jozefa Plojhora. (cit. 2025-03-10). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002006.htm>

²⁶ „*Právopovinnost je blízká orwellovskému heslu „Mír je válka“. Kolektiv je dobro. Stát to myslí dobře, a co objektivně je, je dobré. Domáhat se práva, které se strana a stát rozhodnou „pro tento případ“ neuznat, je pošelilé.*“ BAŇOUCH, H.: Metody, motivy a cíle studia komunistického práva. Několik poznámek k dnešnímu zacházení s komunistickým právem. In: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 282.

zákony a v každom svojom konaní dbať na záujmy socialistického štátu a spoločnosti pracujúcich“);

- povinnosť chrániť a upevňovať spoločenské vlastníctvo (čl. 35 ústavy: „*Občania sú povinní chrániť a upevňovať socialistické vlastníctvo ako nedotknuteľný základ socialistického zriadenia a zdroj blahobytu pracujúceho ľudu, bohatstva a sily vlasti*“);
- povinnosť vykonávať verejné funkcie (čl. 36 ústavy: „*Občania sú povinní svedomite a statočne vykonávať verejné funkcie, do ktorých ich pracujúci ľud povolal, a považovať ich plnenie v prospech spoločnosti za vec svojej cti*“);
- povinnosť brániť vlasť a jej socialistické zriadenie (čl. 37 ústavy: „*Vrcholnou povinnosťou a vecou cti každého občana je obrana vlasti a jej socialistického zriadenia. Občania sú povinní vykonávať službu v ozbrojených silách podľa zákona*“);
- povinnosť zachovávať úctu k právam spoluobčanov (čl. 38 ústavy „*Neoddeliteľnou súčasťou občianskych povinností je úcta k právam spoluobčanov, ako aj uvedoméle zachovávanie pravidiel socialistického spoluzitia*“).

Typickou „právo povinnosťou“ bola povinnosť pracovať a právo na prácu²⁷. V zmysle pracovnoprávnej teórie bolo obsahom práva na prácu nielen právo prácu dostať, právo prácu si udržať a právo na hmotné zabezpečenie pri dočasnom ekonomickom nevyužívaní pracovníkov – ale aj povinnosť pracovať v prospech spoločnosti. Právo prácu dostať realizoval socialistický štát politikou plnej zamestnanosti vyvažujúcou schopnosti a želanie konkrétneho pracovníka a možnosti a potreby socialistickej spoločnosti určené štátnym národohospodárskym plánom.²⁸ Priorizovaný však bol záujem socialistickej spoločnosti. Povinnosť pracovať sa dobovo interpretovala ako morálna (nie právna povinnosť²⁹), splnenie ktorej bolo zabezpečené uplatňovaním práva na prácu³⁰. Výlučne „morálne chápanie“ tejto povinnosti zodpovedalo „postaveniu občana v socialistickej spoločnosti“³¹ a aj

²⁷ Povinnosť pracovať Ústava vymedzila v preambule (práca je nielen povinnosťou ale aj vecou cti každého občana) a v čl. 19 („*práca v prospech celku je prvoradou povinnosťou a právo na prácu je prvoradým právom každého občana*“).

²⁸ FILO, J. a kol.: *Československé pracovné právo*. Bratislava: Obzor, 1981, s. 89.

²⁹ Povinnosť pracovať sa ako právna povinnosť zdôrazňovala len výnimočne, napr. išlo o dočasnú povinnosť pracovať uloženú na základe rozhodnutia štátneho orgánu (národného výboru) v rámci občianskej pracovnej pomoci nariadenej v zmysle vládneho nariadenia č. 40/1953 Zb. o občianskej pracovnej pomoci. K zrušeniu občianskej pracovnej pomoci došlo v roku 1975. HAVELKOVÁ, B.: *Pracovní právo*. In: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dejín bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Medzinárodný politologický ústav, 2009, s. 495.

³⁰ FILO, J. a kol.: *Československé pracovné právo*. Bratislava: Obzor, 1981, s. 94.

³¹ Socialistická spoločnosť v zásade netolerovala vyhybanie sa poctivej práci a sankcionovala

medzinárodným záväzkom československého štátu. Povinnosť pracovať sa ako právna povinnosť zdôrazňovala len výnimočne, napr. išlo o dočasnú povinnosť pracovať uloženú na základe rozhodnutia štátneho orgánu (národného výboru) v rámci občianskej pracovnej pomoci nariadenej v zmysle vládneho nariadenia č. 40/1953 Zb. o občianskej pracovnej pomoci. K zrušeniu občianskej pracovnej pomoci došlo v roku 1975. Práva nadobúdala v socialistickej spoločnosti iný význam a rozmer: „*Ústava vysoko vyzvedá význam oslobodené práce. Práce v našej spoločnosti je stále viac chápaná ako základná forma účasti občanov na rozvoji spoločnosti. V tom je koreň a základný predpoklad pre to, aby sa u nás práce – jak říká ústava – v ďalšom vývoji stala prvou životní potrebou.*“³²

Špeciálny dôraz Ústava ČSSR z r. 1960 kladla na sociálne, resp. sociálno-ekonomické práva – okrem práva na prácu to boli:

- právo na spravodlivú odmenu za vykonanú prácu (čl. 21 Ústavy),
- právo na také pracovné podmienky, ktoré umožňujú čo najlepší výkon práce a vyhovujú bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci, zabezpečujú právo na odpočinok a na zotavenie po práci (čl. 13 Ústavy, čl. 21 ods. 3 Ústavy, čl. 22 Ústavy a čl. 23 Ústavy),
- právo organizácie vyžadovať pracovnú disciplínu a povinnosť pracovníkov dodržiavať pracovnú disciplínu (čl. 17 Ústavy),
- zásada rovnoprávnosti žien v práci a právo žien a mladistvých na osobitnú ochranu (čl. 20 Ústavy, čl. 26 Ústavy, čl. 27 Ústavy),
- právo pracovníkov na iniciatívnu účasť na rozvoji, riadení a kontrole činnosti socialistickej organizácie a povinnosť napomáhať rozvoju a upevňovaniu vzťahov súdružskej spolupráce a vzájomnej pomoci (čl. 11 ods. 3 Ústavy),
- zásada účasti ROH na rozhodovaní o závažných opatreniach organizácie a jeho spoločenskej kontrole nad dodržiavaním práv a povinností pracovníkov (čl. 5 Ústavy, čl. 11 Ústavy),
- právo pracovníkov na bezplatnú preventívnu a liečebnú starostlivosť a na hmotné zabezpečenie pri neschopnosti pracovať v starobe a v súvislosti s tehotenstvom a materstvom poskytované z prostriedkov štátu (č. 23 Ústavy).

ho normami trestného práva, či už ako trestný čin príživníctva (§ 203 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon) alebo ako prečin proti pracovnej disciplíne (§ 7 zákona č. 150/1969 Zb. o prečinoch).

³² 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Vystúpenie spravodajcu k návrhu, poslanca Jířího Hendrycha. (cit. 2025-03-12). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

Zakotvenie sociálnych práv v ústavnom dokumente malo a má svoje opodstatnenie a význam. V istom ohľade Československo skutočne predbehlo európsky či svetový vývoj (sociálne zabezpečenie, riešenie ženskej otázky, sieť zariadení pre deti a pod.). V istých ohľadoch však požívanie týchto výhod limitovalo³³, nakoľko dôležitým je aj charakter a realita ich uplatňovania. V realite socialistického Československa totiž nachádzame v ústavne zakotvených slobodách aj množstvo neslobody, ako napr. odstránenie osobnej slobody rozhodovania v oblasti vzniku, zmeny, zániku pracovnoprávných vzťahov; oslabenie a stratu motivácie pracovať a pracovať na sebe; nízku produktivitu a nízku efektivitu práce; slabý motivačný faktor v podobe nízkeho ocenenia a pod.

Politické a individuálne práva občanov nasledovali až po sociálnych právach. V texte ústavy nájdeme len ich rámcovú alebo ideologicky poznačenú úpravu, čím sa vytvoril priestor pre možnosť obmedziť tieto práva a slobody druhotnými právnymi predpismi (často nepublikovanými).³⁴ Politické a osobné práva a slobody zahrnuli napr.:

- limitovanú slobodu prejavu, slobodu zhromažďovania, pouličných sprievodov a manifestácií (čl. 28 ústavy): „*V súlade so záujmami pracujúceho ľudu je všetkým občanom zaručená sloboda prejavu vo všetkých oblastiach života spoločnosti, najmä tiež sloboda slova a tlače. Tieto slobody občania využívajú tak v záujme rozvoja svojej osobnosti a svojho tvorivého úsilia, ako aj na uplatňovanie svojej aktívnej účasti na správe štátu a na hospodárskej a kultúrnej výstavbe krajiny. Na ten istý cieľ sa zaručuje sloboda zhromažďovania a sloboda pouličných sprievodov a manifestácií.*“ Ich garanciu poskytoval štát tým, že sa „*pracujúcim a ich organizáciám dávajú k dispozícii vydavateľstvá a tlačové podniky, verejné budovy, sály, priestranstvá, ako aj rozhlas, televízia a iné prostriedky.*“
- právo obracať sa na štátne orgány s návrhmi, podnetmi či sťažnosťami (čl. 29 ústavy): „*Občania a organizácie majú právo obracať sa na zastupiteľské sbory a na ostatné štátne orgány s návrhmi, podnetmi a sťažnosťami; štátne orgány sú povinné ich zodpovedne a včas vybavovať.*“
- nedotknuteľnosť osoby (čl. 30 ústavy)
- nedotknuteľnosť obydlia, listové tajomstvo, sloboda pobytu (čl. 31 ústavy)

³³ HAVELKOVÁ, B.: Pracovní právo. In: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009, s. 499.

³⁴ V totalitnej spoločnosti tak dôjdeme k situácii, keď jednotlivec môže konať len to, čo mu právne normy (a aj tie druhotné) dovoľujú a štátne orgány naopak môžu robiť všetko, čo im právne normy nezakazujú. GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. III. 1960 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2007, s. 27.

- sloboda vierovyznania síce zakotvená, ale v praxi absolútne nerealizovaná (čl. 32 ústavy). Navyše samotná ústava protirečivo k slobode vyznania presadzovala vedecký svetonázor (čl. 24 ods. 3 ústavy): „*Celá výchova a všetko vyučovanie sú založené na vedeckom svetovom názore a na úzkom spojení školy so životom a prácou ľudu*“ a čl. 16 ústavy: „*Celá kultúrna politika v Československu, rozvoj vzdelania, výchova a vyučovanie sa vedú v duchu vedeckého svetového názoru, marxizmu-leninizmu, a v úzkom spojení so životom a prácou ľudu*“.
- východiskom pozície občana bola zdôrazňovaná rovnosť občanov (čl. 20 ods. 1 ústavy): „*Všetci občania mají rovnaké práva a rovnaké povinnosti*“ a rovnoprávnosť občanov (čl. 20 ods. 4 ústavy): „*Společnost pracujících zabezpečuje rovnoprávnost občanů vytvářením rovnakých možností a rovnakých příležitostí vo všech oblastech života společnosti*“.

Ústava ČSSR z roku 1960 predstavovala završenie snáh totalitného režimu o ideologické a právne ukotvenie svojej moci na čele s KSČ. Definitívne potvrdila víťazstvo socializmu, vedúcu úlohu KSČ a podriadenosť celého právneho systému ideológii marxizmu-leninizmu. Aj keď formálne deklarovala niektoré práva a slobody, v skutočnosti ich podmienila záujmami „socialistickej spoločnosti“, čím ich fakticky negovala a premenila na nástroj kontroly.

Ústava bola predstavená ako nielen právny, ale aj politický dokument, ústava štátu socialistického typu („*nová československá ústava, jejíž návrh projednáváme, má vyhraněně socialistický charakter*“³⁵, „*návrh nové ústavy, který plně odpovídá leninskému pojetí ústavy socialistického státu*“³⁶), ústava stelesňujúca princípy marxizmu-leninizmu pri budovaní socializmu³⁷ a ústava totalitného režimu („*návrh ústavy vyjadřuje, že naše Československá socialistická republika*

³⁵ 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Vystúpenie spravodajcu k návrhu, poslanca Jiřího Hendrycha. (cit. 2025-03-12). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

³⁶ 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Vystúpenie spravodajcu k návrhu, poslanca Jiřího Hendrycha. (cit. 2025-03-12). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

³⁷ 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Vystúpenie spravodajcu k návrhu, poslanca Jiřího Hendrycha. (cit. 2025-03-12). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

je diktaturou proletariátu“³⁸). Ústavný dokument vytváral akoby fikciu ideálnej spoločnosti, avšak realita bola poznačená stratou osobnej slobody, nízkou efektívitou a demotiváciou, čo dokazuje, že tento sociálny experiment nevyšiel.

Výber z (právo)historickej literatúry: BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2001; BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III (1960 – 1989)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2007; JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992; KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUKLÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009; LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dějinám státu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019; MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; MATOUŠEK, S. – ZDOBINSKÝ, S. a kol.: *Štátne právo ČSSR*. Bratislava: Obzor, 1987; SCHELLE, K. – TAUCHEN, J.: *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. 2 díl. Praha: Linde, 2013; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dějiny státu a práva v letech 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.: *Dějiny státu, správy a soudnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013; ZDOBINSKÝ, S. – MATOUŠEK, S.: *Státní právo ČSSR*. Praha: Panorama, 1983.

Znenie normy – Ústava ČSSR z r. 1960 vo vyhlásenom znení (s prihliadnutím na zásadné novelizácie)

Ústavný zákon z 11. júla 1960 – ÚSTAVA ČESKOSLOVENSKEJ SOCIALISTICKEJ REPUBLIKY

Národné zhromaždenie Československej republiky uznieslo sa na tomto ústavnom zákone:

³⁸ 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Vystúpenie spravodajcu k návrhu, poslanca Jiřího Hendrycha. (cit. 2025-03-12). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>

VYHLÁSENIE

I My pracujúci ľud Československa vyhlasujeme slávnostne:

Spoločenské zriadenie, za ktoré bojovali celé generácie našich robotníkov i ostatných pracujúcich a ktoré mali od víťazstva Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie pred očami ako vzor, stalo sa pod vedením Komunistickej strany Československa skutočnosťou aj u nás.

Socializmus v našej vlasti zvíťazil!

Vstúpili sme do nového obdobia našich dejín a sme odhodlaní ísť ďalej k novým, ešte vyšším cieľom. Dovršujúc socialistickú výstavbu, prechádzame k budovaniu vyspelej socialistickej spoločnosti a zhromažďujeme sily na prechod ku komunizmu. Po tejto ceste pôjdeme ďalej ruka v ruku s našim veľkým spojencom, bratským Sväzom sovietskych socialistických republík, a so všetkými ostatnými priateľskými krajinami svetovej socialistickej sústavy, pevným článkom ktorej je naša republika.

Chceme žiť v mieri a priateľstve so všetkými národmi sveta a prispievať k mierovému spolužitiu a k dobrým vzťahom medzi štátmi s rôznym spoločenským zriadením. Dôslednou mierovou politikou a všestranným rozvojom svojej krajiny budeme napomáhať tomu, aby sa všetky národy presvedčili o prednostiach socializmu, ktorý jediný vedie k blahu všetkého ľudstva.

II Pred pätnástimi rokmi, v roku 1945, sa náš pracujúci ľud, oslobodený hrdinskou Sovietskou armádou z pút fašistickej okupácie, po skúsenostiach s buržoáznou republikou rozhodol budovať svoj oslobodený štát ako ľudovú demokraciu, ktorej poslaním bolo zabezpečiť mu pokojný vývoj k socializmu. Na čelo republiky stala si Komunistická strana Československa, osvedčený predvoj robotníckej triedy, zocelený v boji v dobe buržoáznej republiky a za okupácie. Posledný široko založený pokus medzinárodnej a vnútornej reakcie o zvrat tohto vývoja bol odrazený rozhodným vystúpením pracujúceho ľudu vo februári 1948.

Náš pracujúci ľud sa tak najprv zbavil pút cudzieho panstva a potom aj kapitalistického vykorisťovania a stal sa hospodárom svojej krajiny. Za týchto pätnásť rokov dokázal dosiahnuť svojou prácou a svojím cieľavedomým úsilím vo všetkých oblastiach ľudskej činnosti také úspechy, aké boli za kapitalizmu nemysliteľné. Prednosti socialistického zriadenia sa prejavili aj u nás celkom jasne a presvedčivo.

Zmenila sa podstatne tvárnosť našej krajiny. Naše národné hospodárstvo sa rozvíja a silnie ako nikdy predtým. Výroba z roka na rok vzrastá a životná úroveň všetkých pracujúcich sa ustavične zvyšuje. Niet už u nás vykorisťovateľských

tried, vykorisťovanie človeka človekom je navždy odstránené. Niet už hospodárskych kríz ani nezamestnanosti. Vzdelanie a kultúra sa stávajú všeobecným majetkom všetkých pracujúcich.

Obidva národy, ktoré vytvorili Československú republiku, Česi a Slováci, žijú v bratskej zhode. Spoločné budovanie socializmu umožnilo, aby Slovensko rýchle prekonalo svoju niekdajšiu zaostalosť a povznieslo sa na vysokú úroveň v priemysle i v pôdohospodárstve.

Československý štát, do ktorého sa zorganizoval pracujúci ľud na čele s robotníckou triedou, stal sa ľudovou organizáciou v najvlastnejšom slova zmysle – socialistickým štátom. V našej krajine boli už vyriešené všetky základné úlohy prechodu od kapitalistickej spoločnosti k spoločnosti socialistickej. Oslobodená ľudská práca stala sa základným činiteľom v celej našej spoločnosti. Je teraz nielen povinnosťou, ale aj vecou cti každého občana. Uskutočňuje sa už zásada socializmu: „Každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho práce!“

Ľudová demokracia ako cesta k socializmu sa úplne osvedčila: doviedla nás k jeho víťazstvu.

III Všetko naše usilovanie smeruje teraz k tomu, aby sme vytvárali materiálne a duchovné predpoklady na prechod našej spoločnosti ku komunizmu.

Rozvíjajúc socialistickú štátnosť, budeme ďalej zdokonaľovať našu socialistickú demokraciu, rozširovať účasť pracujúcich na správe štátu a na riadení hospodárstva, upevňovať politickú a morálnu jednotu našej spoločnosti, zabezpečovať obranu krajiny, strážiť revolučné vymoženosti ľudu a vytvárať podmienky pre rozvoj všetkých jeho tvorivých schopností.

V ďalšom vývoji, keď sa práca stane prvou životnou potrebou, chceme dosiahnuť taký rozmach výrobných síl a také rozmnoženie bohatstva spoločnosti, aby bolo možné vyhovieť všetkým rastúcim potrebám spoločnosti i všestranného rozvoja každého jej člena. Potom bude možné prejsť k uskutočňovaniu najvyššej zásady rozdeľovania – zásady komunizmu: „Každý podľa svojich schopností, každému podľa jeho potrieb!“

Aby sme utvrdili všetky doterajšie výsledky bojov a práce nášho ľudu a aby sme zároveň ukázali nezlomnú vôľu dospieť k cieľom ešte vyšším, uzákoňujeme dnes túto socialistickú ústavu našej republiky.

PRVÁ HLAVA. Spoločenské zriadenie

Čl. 1 (1) Československá socialistická republika je socialistický štát založený na pevnom zväzku robotníkov, roľníkov a inteligencie, na čele ktorého je robotnícka trieda.

(2) Československá socialistická republika je jednotný štát dvoch rovnoprávných bratských národov, Čechov a Slovákov.

(3) Československá socialistická republika patrí k svetovej socialistickej sústave; usiluje sa o priateľské vzťahy so všetkými národmi a o zabezpečenie trvalého mieru na celom svete.

Čl. 2 (1) Všetka moc v Československej socialistickej republike patrí pracujúcemu ľudu.

(2) Štátnu moc vykonáva pracujúci ľud zastupiteľskými sbormi, ktoré volí, kontroluje a ktoré sú mu zodpovedné.

(3) Zastupiteľské sbory pracujúceho ľudu v Československej socialistickej republike sú: Národné zhromaždenie, Slovenská národná rada a národné výbory. Od nich je odvodená právomoc ostatných orgánov štátu.

(4) Zastupiteľské sbory a všetky ostatné orgány štátu sa vo svojej činnosti opierajú o tvorivú iniciatívu a priamu účasť pracujúcich a ich organizácií.

Čl. 3 (1) Volebné právo do všetkých zastupiteľských sborov je všeobecné, rovné a priame s tajným hlasovaním. Voliť môže každý občan, ktorý dovŕšil 18 rokov. Zvolený môže byť každý občan, ktorý dovŕšil 21 rokov.

(2) Členovia zastupiteľských sborov – poslanci – sú povinní byť v stálom styku so svojimi voličmi, dbať na ich podnety, skladať im účty zo svojej činnosti a podávať im zprávy o činnosti sboru, ktorého sú členmi.

(3) Člen ktoréhokoľvek zastupiteľského sboru môže byť z rozhodnutia svojich voličov kedykoľvek odvolaný.

Čl. 4 Vedúcou silou v spoločnosti i v štáte je predvoj robotníckej triedy, Komunistická strana Československa, dobrovoľný bojový zväzok najaktívnejších a najuvedomelejších občanov z radov robotníkov, roľníkov a inteligencie.

Čl. 5 Na rozvíjanie spoločnej činnosti, na všestrannú a aktívnu účasť na živote spoločnosti a štátu a na uskutočňovanie svojich práv združujú sa pracujúci do dobrovoľných spoločenských organizácií, ktorými sú najmä Revolučné odborové hnutie, organizácie družstevné, organizácie mládeže, organizácie kultúrne, telovýchovné a iné; na spoločenské organizácie postupne prechádzajú niektoré úlohy štátnych orgánov.

Čl. 6 Národný front Čechov a Slovákov, v ktorom sú združené spoločenské organizácie, je politickým výrazom zväzku pracujúcich miest a vidieka, vedeného Komunistickou stranou Československa.

Čl. 7 (1) Ekonomickým základom Československej socialistickej republiky je socialistická hospodárska sústava, ktorá vylučuje akúkoľvek formu vykorisťovania človeka človekom.

(2) Socialistická hospodárska sústava, v ktorej sú výrobné prostriedky zospoločenšené a celé národné hospodárstvo je plánovite riadené, zabezpečuje pri

uvedomelej spolupráci všetkých občanov mohutný rozvoj výroby a ustavičný vzostup životnej úrovne pracujúcich.

(3) Práca v socialistickej spoločnosti je prácou v prospech celku a zároveň v prospech pracovníka samého.

Čl. 8 (1) Socialistické spoločenské vlastníctvo má dve základné formy: štátne vlastníctvo, ktoré je vlastníctvom všetkého ľudu (národný majetok), a družstevné vlastníctvo (majetok ľudových družstiev).

(2) Národným majetkom sú najmä: nerastné bohatstvo a základné zdroje energie; základný lesný fond, vodné toky a prírodné liečivé zdroje; prostriedky priemyselnej výroby, hromadnej dopravy a spojov; peňažné a poisťovacie ústavy; rozhlas, televízia a film, ďalej aj najdôležitejšie spoločenské zariadenia, ako zariadenia zdravotnícke, školy a vedecké ústavy.

(3) Pôda združená na spoločné družstevné hospodárenie je v spoločenskom užívaní jednotných roľníckych družstiev.

Čl. 9 V medziach socialistickej hospodárskej sústavy je prípustné malé súkromné hospodárstvo založené na osobnej práci a vylučujúce vykorisťovanie cudzej pracovnej sily.

Čl. 10 (1) Osobné vlastníctvo občanov k spotrebným predmetom, najmä k predmetom osobnej a domácej potreby, rodinným domčekom, ako aj k úsporám nadobudnutým prácou je nedotknuteľné.

(2) Dedenie osobného majetku je zaručené.

Čl. 11 (1) Štát zriaďuje hospodárske organizácie, najmä národné podniky, ktorým zveruje časti národného majetku do správy ako samostatným právnickým osobám.

(2) Dobrovoľným združením pracujúcich roľníkov pre spoločnú socialistickú poľnohospodársku výrobu sú jednotné roľnícke družstvá. Štát všestranne podporuje ich rozvoj a účinne pomáha družstevnému roľníctvu rozvíjať socialistickú poľnohospodársku veľkovýrobu na základe pokrokovej vedy a techniky. V súlade so záujmom spoločnosti štát podporuje aj rozvoj iných ľudových družstiev.

(3) Všetka hospodárska činnosť štátnych aj iných socialistických hospodárskych organizácií sa rozvíja vo vzájomnom súlade a je riadená podľa zásad demokratického centralizmu. Pritom sa na všetkých stupňoch riadenia v najširšej miere sústavne uplatňuje účasť a tvorivá iniciatíva pracujúcich a ich spoločenských organizácií, najmä Revolučného odborového hnutia.

Čl. 12 (1) Celé národné hospodárstvo sa riadi štátnym plánom rozvoja národného hospodárstva, ktorý sa vypracúva a uskutočňuje za najširšej aktívnej účasti pracujúceho ľudu.

(2) Plán rozvoja národného hospodárstva a kultúry, ktorý sa vypracúva spravidla na obdobie piatich rokov, vyhlasuje sa zákonom a je v tomto období záväzným

základom plánovania jednotlivých štátnych orgánov a hospodárskych organizácií.

(3) V súlade so štátnym plánom rozvoja národného hospodárstva sa každoročne vypracúva štátny rozpočet, ktorý sa vyhlasuje zákonom.

Čl. 13 (1) Všetky organizácie a všetci občania, ktorým pripadá akákoľvek úloha pri plnení štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva, sú povinní vynaložiť najvyššie úsilie a vyvinúť čo najväčšiu iniciatívu, aby sa úloha čo najlepšie splnila.

(2) Všetky hospodárske organizácie sú povinné v súlade s dlhodobými plánmi rozvoja národného hospodárstva sústavne vytvárať materiálno-technické i organizačné predpoklady svojej činnosti tak, aby mohli svoje plánované úlohy plniť.

Čl. 14 (1) Štát zameriava celú svoju politiku, najmä hospodársku, na to, aby všestranný rozvoj výroby na základe ustavičného pokroku vedy a techniky a zvyšovania produktivity práce zabezpečoval plný rozvoj socialistickej spoločnosti a vytváral predpoklady pre postupný prechod ku komunizmu, najmä tiež na prekonanie podstatných rozdielov medzi fyzickou a duševnou prácou a medzi mestom a vidiekom.

(2) Uskutočňovať tieto ciele umožňuje súdružská spolupráca Československej socialistickej republiky so Sväzom sovietskych socialistických republík a s ostatnými krajinami svetovej socialistickej sústavy. Túto spoluprácu, ktorá je založená na vzájomnej súdružskej pomoci a na medzinárodnej socialistickej deľbe práce, Československá socialistická republika sústavne rozvíja a upevňuje.

Čl. 15 (1) Štát uskutočňuje takú hospodársku, zdravotnícku, sociálnu a kultúrnu politiku, aby sa súbežne s rastom výroby, so vzostupom životnej úrovne obyvateľstva a s postupným skracovaním pracovného času neustále rozvíjali fyzické i duševné schopnosti všetkého ľudu.

(2) Štát sa stará o zveľaďovanie a všestrannú ochranu prírody a o zachovanie krajinných krás vlasti, aby tým vytváral stále bohatšie zdroje blahobytu ľudu a vhodné prostredie, ktoré by prospievalo zdraviu pracujúcich a umožňovalo ich zotavenie.

Čl. 16 (1) Celá kultúrna politika v Československu, rozvoj vzdelania, výchova a vyučovanie sa vedú v duchu vedeckého svetového názoru, marxizmu-leninizmu, a v úzkom spojení so životom a prácou ľudu.

(2) Štát spolu so spoločenskými organizáciami všemožne podporuje tvorivú činnosť vo vede a umení, usiluje sa o stále širšiu a hlbšiu vzdelanosť pracujúcich a o ich aktívnu účasť na vedeckej a umeleckej tvorbe a dbá o to, aby výsledky tejto činnosti slúžili všetkému ľudu.

(3) Štát a spoločenské organizácie sa sústavne usilujú o odstránenie prežitkov vykorisťovateľskej spoločnosti vo vedomí ľudí.

Čl. 17 (1) Všetci občania a všetky štátne a spoločenské organizácie sa v každom svojom konaní spravujú právnym poriadkom socialistického štátu a dbajú o plné uplatnenie socialistickej zákonnosti v živote spoločnosti.

(2) Spoločenské organizácie, plniac svoje poslanie, vedú občanov k zachovávaní zákonov, k dodržiavaniu pracovnej disciplíny i pravidiel socialistického spolužitia a usilujú sa predchádzať a zamedzovať ich porušovanie.

Čl. 18 (1) Ústredné riadenie spoločnosti i štátu sa podľa zásady demokratického centralizmu spája so širokou právomocou a zodpovednosťou nižších orgánov za aktívnej účasti pracujúcich a s uplatnením ich tvorivej iniciatívy.

(2) Na základe vedeckého svetového názoru sa v spoločnosti pracujúcich plne uplatňujú výsledky vedy v riadení spoločnosti i v plánovaní jej ďalšieho rozvoja.

DRUHÁ HLAVA. Práva a povinnosti občanov

Čl. 19 (1) V spoločnosti pracujúcich, v ktorej je odstránené vykorisťovanie človeka človekom, sú rozvoj a záujmy každého jej príslušníka v súlade s rozvojom a záujmami celej spoločnosti. Práva, slobody a povinnosti občanov slúžia teda slobodnému, všestrannému rozvoju a uplatneniu osobnosti občanov a zároveň upevneniu a rozvoju socialistickej spoločnosti; s jej rozvojom sa ďalej rozširujú a prehlbujú.

(2) V spoločnosti pracujúcich môže jednotlivec dospieť k plnému rozvinutiu svojich schopností a k uplatneniu svojich oprávnených záujmov len aktívnou účasťou na rozvoji celej spoločnosti, predovšetkým patričným podielom na spoločenskej práci. Preto práca v prospech celku je prvoradou povinnosťou a právo na prácu prvoradým právom každého občana.

Čl. 20 (1) Všetci občania majú rovnaké práva a rovnaké povinnosti.

(2) Rovnoprávnosť všetkých občanov bez zreteľa na národnosť a rasu je zaručená.

(3) Muži a ženy majú rovnaké postavenie v rodine, v práci i vo verejnej činnosti.

(4) Spoločnosť pracujúcich zabezpečuje rovnoprávnosť občanov vytváraním rovnakých možností a rovnakých príležitostí vo všetkých oblastiach života spoločnosti.

Čl. 21 (1) Všetci občania majú právo na prácu a na odmenu za vykonanú prácu podľa jej množstva, akosti a spoločenského významu.

(2) Právo na prácu a na odmenu za ňu je zabezpečené celou socialistickou hospodárskou sústavou, ktorá nepozná hospodárske krízy ani nezamestnanosť a zaručuje ustavičné zvyšovanie reálnej odmeny za prácu.

(3) Štát zameriava svoju politiku tak, aby s rozvojom výroby a so vzrastom produktivity práce mohlo dochádzať k postupnému skracovaniu pracovného času bez zníženia mzdy.

Čl. 22 (1) Všetci pracujúci majú právo na odpočinok po vykonanej práci.

(2) Toto právo je zabezpečené zákonnou úpravou pracovného času a platenej dovolenky i starostlivosťou štátu a spoločenských organizácií o najplnšie využitie voľného času pracujúcich na ich zotavenie a pre ich kultúrny život.

Čl. 23 (1) Všetci pracujúci majú právo na ochranu zdravia a na liečebnú starostlivosť, ako aj právo na hmotné zabezpečenie v starobe a pri nespôsobilosti pracovať.

(2) Tieto práva sú zabezpečené starostlivosťou štátu a spoločenských organizácií o predchádzanie vzniku chorôb, celou organizáciou zdravotníctva, sieťou liečebných a sociálnych zariadení, stále sa rozširujúcou bezplatnou liečebnou starostlivosťou, ako aj organizovanou starostlivosťou o bezpečnosť pri práci, nemocenským poistením a dôchodkovým zabezpečením.

Čl. 24 (1) Všetci občania majú právo na vzdelanie.

(2) Toto právo je zabezpečené základným školským vzdelaním všetkej mládeže, ktoré je do veku 15 rokov povinné a bezplatné, ako aj sústavou bezplatných škôl, ktorá v stále širšej miere poskytuje úplné stredné vzdelanie, všeobecné alebo odborné, a vzdelanie vysokoškolské. Na ďalšie prehĺbenie vzdelania slúži organizácia štúdiá pracujúcich pri zamestnaní a bezplatného odborného školenia v závodoch a v jednotných roľníckych družstvách, i kultúrna a osvetová činnosť štátu a spoločenských organizácií.

(3) Celá výchova a všetko vyučovanie sú založené na vedeckom svetovom názore a na úzkom spojení školy so životom a prácou ľudu.

Novelizácia čl. 24 ods. 2 (účinná od 1. septembra 1978)

Ústavný zákon č. 62/1978 Zb., ktorým sa mení čl. 24 ods. 2 Ústavy Československej socialistickej republiky

Prvá veta článku 24 ods. 2 sa nahrádza týmto znením: „Právo na vzdelanie sa zabezpečuje bezplatne sústavou základných, stredných a vysokých škôl. Školská dochádzka všetkej mládeže je povinná po dobu, ktorú ustanoví zákon Federálneho zhromaždenia.“

Čl. 25 Občanom maďarskej, ukrajinskej a poľskej národnosti zabezpečuje štát všetky možnosti a prostriedky na vzdelanie v materinskom jazyku a na kultúrny rozvoj.

Čl. 26 (1) Materstvo, manželstvo a rodina sú pod ochranou štátu.

(2) Štát a spoločnosť sa starajú o to, aby rodina bola zdravým základom rozvoja mládeže. Rodinám s viacerými deťmi poskytuje štát osobitné úľavy a podporu.

(3) Všetkým deťom a mládeži spoločnosť zabezpečuje všetky možnosti pre všestranný rozvoj telesných i duševných schopností. Tento rozvoj sa zabezpečuje starostlivosťou rodiny, štátu a spoločenských organizácií, ako aj osobitnou úpravou pracovných podmienok mládeže.

Čl. 27 Rovnoprávne uplatnenie žien v rodine, v práci a vo verejnej činnosti je zabezpečované osobitnou úpravou pracovných podmienok a osobitnou zdravotnou starostlivosťou pri tehotenstve a materstve, ďalej aj rozvojom zariadení a služieb umožňujúcich ženám využiť všetky schopnosti pre účasť na živote spoločnosti.

Čl. 28 (1) V súlade so záujmami pracujúceho ľudu je všetkým občanom zaručená sloboda prejavu vo všetkých oblastiach života spoločnosti, najmä tiež sloboda slova a tlače. Tieto slobody občania využívajú tak v záujme rozvoja svojej osobnosti a svojho tvorivého úsilia, ako aj na uplatňovanie svojej aktívnej účasti na správe štátu a na hospodárskej a kultúrnej výstavbe krajiny. Na ten istý cieľ sa zaručuje sloboda zhromažďovacia a sloboda pouličných sprievodov a manifestácií.

(2) Tieto slobody sú zabezpečené tým, že sa pracujúcim a ich organizáciám dávajú k dispozícii vydavateľstvá a tlačové podniky, verejné budovy, sály, priestranstvá, ako aj rozhlas, televízia a iné prostriedky.

Čl. 29 Občania a organizácie majú právo obracať sa na zastupiteľské sbory a na ostatné štátne orgány s návrhmi, podnetmi a sťažnosťami; štátne orgány sú povinné ich zodpovedne a včas vybavovať.

Čl. 30 (1) Nedotknuteľnosť osoby je zaručená. Nikoho nemožno stíhať ako obvineného inak než zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Nikoho nemožno vziať do väzby okrem prípadov zákonom ustanovených a na základe rozhodnutia súdu alebo prokurátora.

(2) Tresty možno ukladať len na základe zákona.

Čl. 31 Nedotknuteľnosť obydlia, listové tajomstvo a tajomstvo dopravovaných správ, ako aj sloboda pobytu sú zaručené.

Čl. 32 (1) Sloboda vyznania je zaručená. Každý môže vyznávať akúkoľvek náboženskú vieru, alebo byť bez vyznania, aj vykonávať náboženské úkony, pokiaľ to nie je v rozpore so zákonom.

(2) Náboženská viera alebo presvedčenie nemôže byť dôvodom pre to, aby niekto odopieral plniť občiansku povinnosť, ktorá je mu uložená zákonom.

Čl. 33 Československá socialistická republika poskytuje právo azylu cudzím štátnym príslušníkom prenasledovaným za bránenie záujmov pracujúceho ľudu, za účasť na národnooslobodzovacom boji, za vedeckú a umeleckú tvorbu alebo za činnosť na obranu mieru.

Čl. 34 Občania sú povinní zachovávať ústavu i ostatné zákony a v každom svojom konaní dbať na záujmy socialistického štátu a spoločnosti pracujúcich.

Čl. 35 Občania sú povinní chrániť a upevňovať socialistické vlastníctvo ako nedotknuteľný základ socialistického zriadenia a zdroj blahobytu pracujúceho ľudu, bohatstva a sily vlasti.

Čl. 36 Občania sú povinní svedomite a statočne vykonávať verejné funkcie, do

ktorých ich pracujúci ľud povolal, a považovať ich plnenie v prospech spoločnosti za vec svojej cti.

Čl. 37 (1) Vrcholnou povinnosťou a vecou cti každého občana je obrana vlasti a jej socialistického zriadenia.

(2) Občania sú povinní vykonávať službu v ozbrojených silách podľa zákona.

Čl. 38 Neoddeliteľnou súčasťou občianskych povinností je úcta k právam spoluobčanov, ako aj uvedomelé zachovávanie pravidiel socialistického spoluzitia.

TRETIA HLAVA. Národné zhromaždenie

Čl. 39 (1) Národné zhromaždenie je najvyšším orgánom štátnej moci Československej socialistickej republiky. Je jediným celoštátnym zákonodarným sborom.

(2) Národné zhromaždenie má 300 poslancov, ktorí sú ľudom volení, ľudu zodpovední a môžu byť ľudom odvolaní.

(3) Národné zhromaždenie sa volí na obdobie štyroch rokov.

(4) Podmienky výkonu volebného práva do Národného zhromaždenia i spôsob vykonávania volieb a odvolávania poslancov ustanovuje zákon.

Pôsobnosť Národného zhromaždenia

Čl. 40 (1) Národné zhromaždenie rokuje a uznáva sa o základných otázkach vnútornej a zahraničnej politiky štátu.

(2) Celou svojou činnosťou i prácou svojich orgánov a poslancov Národné zhromaždenie aktívne pôsobí, aby sa plnili úlohy socialistického štátu.

Čl. 41 (1) Národné zhromaždenie sa uznáva na ústave i na ostatných zákonoch a sleduje, ako sa vykonávajú. Schvaľuje najmä dlhodobé plány rozvoja národného hospodárstva a štátny rozpočet, skúma ako sa plnia, a prerokúva zprávy vlády o plnení ročných plánov a štátny záverečný účet.

(2) Národné zhromaždenie bdie nad zachovávaním ústavy. Môže zrušiť zákon Slovenskej národnej rady, nariadenie alebo uznesenie vlády a všeobecne záväzné nariadenia krajského národného výboru, ak odporujú ústave alebo inému zákonu.

Čl. 42 Národné zhromaždenie dáva súhlas k medzinárodným zmluvám politickým, k hospodárskym zmluvám všeobecnej povahy a k takým zmluvám, na vykonanie ktorých je potrebný zákon.

Čl. 43 (1) Národné zhromaždenie volí prezidenta republiky. Prezident republiky je mu za výkon svojej funkcie zodpovedný.

(2) Prezident republiky má právo, aby mu bolo udelené slovo v Národnom zhromaždení, kedykoľvek o to požiada.

Čl. 44 (1) Vláda po svojom vymenúvaní prezidentom republiky predstúpi pred Národné zhromaždenie a požiada ho, aby vyslovilo súhlas s jej programovým vyhlásením.

(2) Národné zhromaždenie sleduje a kontroluje činnosť vlády a jej členov. Vláda i jej členovia sú za svoju činnosť zodpovední Národnému zhromaždeniu, ktoré sa vyslovuje k ich vyhláseniam a právam.

(3) Národné zhromaždenie môže prezidentovi republiky navrhnúť, aby vládu alebo jej členov odvolal.

Čl. 45 (1) Národné zhromaždenie má právo klásť otázky predsedovi i ostatným členom vlády vo veciach ich pôsobnosti. Predseda i ostatní členovia vlády sú povinní na dopyty poslancov odpovedať.

(2) Ak o to požiada Národné zhromaždenie, jeho predsedníctvo alebo výbor, je člen vlády povinný osobne prísť na schôdzu Národného zhromaždenia, jeho predsedníctva alebo jeho výboru.

(3) Predseda i ostatní členovia vlády majú právo zúčastniť sa schôdzok Národného zhromaždenia, jeho predsedníctva alebo výborov, a ak o to požiadajú, udelí sa im slovo.

Čl. 46 (1) Národné zhromaždenie volí Najvyšší súd a môže odvolávať jeho členov.

(2) Generálny prokurátor zodpovedá Národnému zhromaždeniu za výkon svojej funkcie. Národné zhromaždenie môže prezidentovi republiky navrhnúť, aby generálneho prokurátora z jeho funkcie odvolal.

(3) Národné zhromaždenie rokuje o správach Najvyššieho súdu a generálneho prokurátora o stave socialistickej zákonnosti.

Čl. 47 Národné zhromaždenie zákonom zriaďuje ministerstvá a ostatné ústredné orgány.

Čl. 48 Národné zhromaždenie ako najvyšší zastupiteľský sbor republiky zaoberá sa podnetmi národných výborov, rokuje o ich činnosti, zovšeobecňuje ich skúsenosti a uznáva sa na opatreniach pre zlepšenie ich výstavby a práce.

Čl. 49 Národné zhromaždenie sa uznáva o vypovedaní vojny, ak je Československá socialistická republika napadnutá alebo ak treba plniť medzinárodné zmluvné záväzky o spoločnej obrane proti napadnutiu.

Zasadenie Národného zhromaždenia

Čl. 50 (1) Zasadenie Národného zhromaždenia zvoláva prezident republiky najmenej dvakrát do roka. Zasadenie sa musí zvoliť, ak o to žiada aspoň tretina poslancov.

(2) Zasadenie Národného zhromaždenia vyhlasuje za skončené prezident republiky.

Čl. 51 (1) Národné zhromaždenie je schopné uznávať sa, ak je prítomná nadpolovičná väčšina všetkých poslancov.

(2) Na platnosť uznesenia je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov.

(3) Na prijatie ústavy alebo na jej zmenu, na uznesenie o vypovedaní vojny, na zmenu štátnych hraníc, ako aj na zvolenie prezidenta republiky je potrebný súhlas troch pätín všetkých poslancov.

(4) Schôdzky Národného zhromaždenia sú zásadne verejné.

(5) Zásady práce Národného zhromaždenia ustanovuje zákon o rokovanom a pracovnom poriadku Národného zhromaždenia.

Zákony

Čl. 52 (1) Návrhy zákonov môžu podávať poslanci Národného zhromaždenia, jeho výbory a jeho predsedníctvo, prezident republiky, vláda a Slovenská národná rada.

(2) Zákony podpisuje prezident republiky, predseda Národného zhromaždenia a predseda vlády.

(3) Na to, aby zákon nadobudol platnosť, musí byť vyhlásený spôsobom, ktorý ustanovuje zákon. Zákony vyhlasuje Predsedníctvo Národného zhromaždenia do 14 dní po ich schválení.

Výbory Národného zhromaždenia

Čl. 53 (1) Národné zhromaždenie zriaďuje výbory pre hlavné úseky štátnej a spoločenskej činnosti ako svoje pracovné a iniciatívne orgány.

(2) Národné zhromaždenie volí predsedov a ostatných členov výborov a môže ich kedykoľvek odvolať.

(3) Výbory Národného zhromaždenia sledujú a prerokúvajú plnenie úloh v hospodárskej a kultúrnej výstavbe a dávajú podnety k činnosti štátnych orgánov.

Čl. 54 (1) Výbory Národného zhromaždenia sa vo svojej činnosti opierajú o spoluprácu s pracujúcimi a ich organizáciami.

(2) Výbory majú právo pozývať na svoje schôdzky členov vlády i predstaviteľov iných štátnych orgánov a vyžadovať od nich informácie a zprávy.

(3) Výbory priberajú ku svojej práci vedcov, zlepšovateľov, technikov a iných popredných pracovníkov hospodárskeho a kultúrneho života.

Poslanci Národného zhromaždenia

Čl. 55 Platnosť voľby poslancov overuje Národné zhromaždenie. Robí tak na návrh mandátového výboru, ktorý si zvolí.

Čl. 56 Poslanec Národného zhromaždenia skladá na prvej schôdzke Národného zhromaždenia ktorej sa zúčastní, tento sľub: „Sľubujem na svoju česť a svedomie, že budem verný Československej socialistickej republike a veci socializmu. Budem dbať na vôľu a záujmy ľudu, spravovať sa ústavou a ostatnými zákonmi republiky a pracovať pre to, aby sa uvádzali do života.“

Čl. 57 (1) Poslanec Národného zhromaždenia je povinný pracovať vo svojom volebnom obvode, byť v stálom styku so svojimi voličmi, dbať na ich podnety a pravidelne im skladat' zo svojej činnosti účty. Poslanec spolupracuje s národnými výbormi svojho volebného obvodu a pomáha im pri plnení ich úloh.

(2) Poslanec Národného zhromaždenia je povinný činne a iniciatívne sa zúčastňovať na práci Národného zhromaždenia. Každý poslanec je zásadne povinný pracovať v niektorom výbore Národného zhromaždenia.

Čl. 58 Bez súhlasu Národného zhromaždenia nemožno poslanca Národného zhromaždenia trestne alebo kárne stíhať, ani naň nemožno uvaliť väzbu.

Predsedníctvo Národného zhromaždenia

Čl. 59 (1) Národné zhromaždenie si zo svojho stredy volí predsedníctvo o 30 členoch. Predsedníctvo sa skladá z predsedu Národného zhromaždenia, z podpredsedov, z predsedov výborov a z ďalších členov predsedníctva.

(2) Predsedníctvo sa volí na dobu celého volebného obdobia Národného zhromaždenia. Zotrváva vo svojej funkcii i po uplynutí volebného obdobia, dokiaľ si novozvolené Národné zhromaždenie nezvolí svoje predsedníctvo.

(3) Predsedníctvo Národného zhromaždenia a jeho členovia sú za svoju činnosť zodpovední Národnému zhromaždeniu. Národné zhromaždenie môže predsedníctvo i jeho členov kedykoľvek odvolať.

(4) Predsedníctvo Národného zhromaždenia sa uznáša nadpolovičnou väčšinou všetkých svojich členov.

Čl. 60 (1) Predsedníctvo Národného zhromaždenia riadi prácu Národného zhromaždenia.

(2) V čase, keď Národné zhromaždenie nezasadá, buď preto, že jeho zasadanie je skončené, alebo preto, že uplynulo volebné obdobie, pôsobnosť Národného zhromaždenia vykonáva predsedníctvo. Neprislúcha mu však voliť prezidenta republiky a uznášať sa na ústavných zákonoch. O vypovedaní vojny môže sa uznášať, len ak je zasadanie Národného zhromaždenia znemožnené mimoriadnymi udalosťami; na také uznesenie je potrebný súhlas troch pätín všetkých členov Predsedníctva Národného zhromaždenia. Opatrenia Predsedníctva Národného zhromaždenia vyplývajúce z tejto pôsobnosti musia byť schválené na najbližšom zasadaní Národného zhromaždenia, inak strácajú platnosť. Opatrenia, na ktoré by bol potrebný zákon, robí predsedníctvo vo forme zákonných opatrení, ktoré podpisuje prezident republiky, predseda Národného zhromaždenia a predseda vlády; zákonné opatrenia sa vyhlasujú podobne ako zákony.

(3) V čase, keď vláda vykonáva funkciu prezidenta republiky, prislúcha Predsedníctvu Národného zhromaždenia vymenúvať a odvolávať vládu a jej členov a poverovať ich riadením ministerstiev a iných ústredných orgánov.

(4) Predsedníctvo Národného zhromaždenia vyhlasuje voľby do Národného zhromaždenia a všeobecné voľby do zastupiteľských sborov.

ŠTVRTÁ HLAVA. Prezident republiky

Čl. 61 (1) Na čele štátu je prezident republiky, volený Národným zhromaždením ako predstaviteľ štátnej moci.

(2) Prezident republiky je za výkon svojej funkcie zodpovedný Národnému zhromaždeniu.

Čl. 62 (1) Prezident republiky:

1. zastupuje štát navonok, dojednáva a ratifikuje medzinárodné zmluvy. Dojednávanie medzinárodných zmlúv a dohôd, ku ktorým netreba súhlas Národného zhromaždenia, môže prezident republiky preniesť na vládu alebo s jej súhlasom na jej jednotlivých členov;
2. prijíma a poveruje vyslancov;
3. zvoláva zasadanie Národného zhromaždenia a vyhlasuje jeho zasadanie za skončené;
4. podpisuje zákony Národného zhromaždenia a zákonné opatrenia jeho predsedníctva;
5. má právo podávať Národnému zhromaždeniu zprávy o stave republiky a o závažných politických otázkach, predkladať mu návrhy potrebných opatrení a byť prítomný na schôdzkach Národného zhromaždenia;
6. vymenúva a odvoláva predsedu i ostatných členov vlády a poveruje ich riadením ministerstiev a ostatných ústredných orgánov;
7. má právo byť prítomný na schôdzkach vlády a predsedáť im, vyžadovať si od vlády a od jej jednotlivých členov zprávy a prerokúvať s vládou alebo s jej členmi otázky, ktoré treba riešiť;
8. vymenúva vyšších štátnych funkcionárov v prípadoch, v ktorých to ustanovuje zákon; vymenúva a povyšuje generálov;
9. prepožičiava vyznamenania, ak na to nesplnomocní iný orgán;
10. má právo udeľovať amnestiu, odpúšťať a zmierňovať tresty uložené trestnými súdmi a nariaďovať, aby sa trestné súdne konanie nezačínalo alebo aby sa v ňom nepokračovalo;
11. je najvyšším veliteľom ozbrojených síl;
12. vyhlasuje na návrh vlády vojnový stav a na základe rozhodnutia Národného zhromaždenia vypovedá vojnu, ak je Československo napadnuté alebo ak treba plniť medzinárodné zmluvné záväzky o spoločnej obrane proti napadnutiu.

(2) Prezidentovi republiky prislúcha vykonávať i právomoci, ktoré nie sú výslovne v ústave uvedené, ak tak ustanovuje zákon.

Čl. 63 (1) Za prezidenta republiky môže byť zvolený každý občan voliteľný za poslanca Národného zhromaždenia. Zvolený je ten, pre koho sa vyslovia najmenej tri pätiny všetkých poslancov Národného zhromaždenia.

(2) Prezident republiky sa volí na obdobie piatich rokov. Ujíma sa výkonu svojej funkcie zložením sľubu.

(3) Prezident republiky nemôže byť zároveň poslancom Národného zhromaždenia, Slovenskej národnej rady alebo národného výboru, alebo členom vlády.

(4) Ak bude za prezidenta republiky zvolený poslanec alebo člen vlády, prestane odo dňa svojho zvolenia vykonávať doterajšiu funkciu. Dňom zloženia sľubu zaniká jeho mandát alebo členstvo vo vláde.

Čl. 64 Prezident republiky skladá pred Národným zhromaždením tento sľub: „Sľubujem na svoju česť a svedomie vernosť Československej socialistickej republiky a veci socializmu. Svoje povinnosti budem konať podľa vôle ľudu a v záujme ľudu, budem dbať o blaho republiky a zachovávať ústavu a ostatné zákony socialistického štátu.“

Čl. 65 Ak sa uvoľní úrad prezidenta republiky a nový prezident ešte nie je zvolený a nezložil sľub, tak isto, keď prezident republiky nemôže zo závažných dôvodov svoj úrad vykonávať, prislúcha výkon jeho funkcií vláde. Vláda môže v takom prípade poveriť svojho predsedu výkonom niektorých právomocí prezidenta republiky; na predsedu vlády prechádza v tom čase najvyššie velenie nad ozbrojenými silami.

PIATA HLAVA. Vláda

Čl. 66 (1) Vláda je najvyšším výkonným orgánom štátnej moci Československej socialistickej republiky.

(2) Vláda a jej členovia sú za výkon svojej funkcie zodpovední Národnému zhromaždeniu.

Čl. 67 Vláda sa skladá z predsedu, podpredsedov a ministrov.

Čl. 68 Vláda organizuje a zabezpečuje plnenie úloh socialistického štátu v oblasti hospodárskej a kultúrnej výstavby a zvyšovania životnej úrovne pracujúcich, i v oblasti upevňovania bezpečnosti krajiny a rozvíjania mierovej zahraničnej politiky. Na tento cieľ najmä

1. zjednocuje, riadi a kontroluje činnosť ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy;
2. riadi a kontroluje prácu národných výborov;
3. pripravuje dlhodobé plány rozvoja národného hospodárstva a štátny rozpočet a zabezpečuje a kontroluje ich plnenie; na uskutočňovanie dlhodobých plánov rozvoja národného hospodárstva určuje ročné plány a predkladá zprávy o ich plnení Národnému zhromaždeniu;
4. zabezpečuje plnenie zákonov a dodržiavanie štátnej disciplíny, ochranu práv občanov a záujmov štátu;
5. vydáva uznesenia a nariadenia na základe zákonov a na ich vykonávanie; sleduje a zabezpečuje ich plnenie;
6. má právo predkladať návrhy zákonov Národnému zhromaždeniu a návrhy zákonných opatrení jeho predsedníctvu;
7. vymenúva štátnych funkcionárov a vedúcich hospodárskych organizácií, keď to ustanovuje zákon, a podáva návrh na vymenovanie funkcionárov, ktorých vymenúva prezident republiky.

Čl. 69 Členovia vlády skladajú do rúk prezidenta republiky tento sľub: „Sľubujem na svoju česť a svedomie, že budem verný Československej socialistic-

kej republiky a veci socializmu. Svoje povinnosti budem plniť podľa vôle ľudu a v záujme ľudu. Budem zachovávať ústavu a ostatné zákony a pracovať pre to, aby sa uvádzali do života.“

Čl. 70 (1) Národné zhromaždenie môže svojím uznesením navrhnúť prezidentovi republiky, aby odvolal vládu alebo ktoréhokoľvek jej člena. V takom prípade prezident republiky vládu alebo jej člena odvolá.

(2) Vláda a jej členovia plnia úlohy v úzkej súčinnosti a spolupráci s Národným zhromaždením a jeho orgánmi.

Čl. 71 Po svojom vymenovaní prezidentom republiky vláda je povinná predstúpiť pred Národné zhromaždenie s programovým vyhlásením a požiadať ho, aby s ním vyslovilo súhlas.

Čl. 72 Ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy môžu na základe zákonov a vládnych nariadení a na ich vykonanie vydávať všeobecné záväzné právne predpisy.

ŠIESTA HLAVA. Slovenská národná rada

Čl. 73 (1) Slovenská národná rada je národným orgánom štátnej moci a správy na Slovensku.

(2) Slovenskú národnú radu tvoria poslanci Slovenskej národnej rady, ktorí sú volení ľuďom na Slovensku, sú ľudu zodpovední a môžu byť ľuďom odvolaní.

(3) Slovenská národná rada sa volí na obdobie štyroch rokov.

(4) Počet poslancov Slovenskej národnej rady, podmienky výkonu volebného práva do Slovenskej národnej rady i spôsob vykonávania volieb a odvolávania poslancov ustanovuje zákon Slovenskej národnej rady.

(5) Sídлом Slovenskej národnej rady je Bratislava.

Pôsobnosť Slovenskej národnej rady

Čl. 74 Do pôsobnosti Slovenskej národnej rady patrí:

a) uznášať sa v súlade s celoštátnym zákonodarstvom na zákonoch Slovenskej národnej rady vo veciach národnej alebo regionálnej povahy, pokiaľ na zabezpečenie všestranného hospodárskeho a kultúrneho rozvoja Slovenska vyžadujú osobitnú úpravu;

b) uznášať sa na zákonoch Slovenskej národnej rady v prípadoch, v ktorých ju na to Národné zhromaždenie splnomocní zákonom;

c) zúčastňovať sa na príprave štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva a v rámci štátneho plánu súhrnne prerokúvať otázky rozvoja národného hospodárstva a kultúry na Slovensku;

d) prerokúvať a schvaľovať rozpočet Slovenskej národnej rady, jej orgánov a ňou priamo riadených inštitúcií na Slovensku;

e) podávať návrhy zákonov Národnému zhromaždeniu;

f) vykonávať kontrolu v medziach vlastnej právomoci;

- g) zabezpečovať v duchu rovnoprávnosti priaznivé podmienky pre všestranný rozvoj života občanov maďarskej a ukrajinskej národnosti;
- h) voliť Predsedníctvo Slovenskej národnej rady a z jeho členov povereníkov Slovenskej národnej rady;
- ch) prerokúvať zprávy predsedníctva, komisií a povereníkov Slovenskej národnej rady.

Zasadenie Slovenskej národnej rady

Čl. 75 (1) Zasadenie Slovenskej národnej rady zvoláva Predsedníctvo Slovenskej národnej rady najmenej dvakrát do roka. Zasadenie sa musí zvoliť, ak to žiada aspoň tretina poslancov Slovenskej národnej rady.

(2) Zasadenie Slovenskej národnej rady vyhlasuje za skončené jej predsedníctvo.

Čl. 76 (1) Slovenská národná rada je schopná sa uznášať, ak je prítomná nadpolovičná väčšina všetkých poslancov. Na platnosť uznesenia je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov.

(2) Schôdzky Slovenskej národnej rady sú zásadne verejné.

(3) Zásady práce Slovenskej národnej rady ustanovuje zákon Slovenskej národnej rady o rokovanom a pracovnom poriadku Slovenskej národnej rady.

Zákony Slovenskej národnej rady

Čl. 77 (1) Návrhy zákonov Slovenskej národnej rady môžu podávať poslanci, komisie a Predsedníctvo Slovenskej národnej rady.

(2) Zákony Slovenskej národnej rady podpisuje predseda Slovenskej národnej rady.

(3) Na to, aby zákon Slovenskej národnej rady nadobudol platnosť, musí byť vyhlásený spôsobom, ktorý ustanovuje zákon Slovenskej národnej rady. Zákony Slovenskej národnej rady vyhlasuje Predsedníctvo Slovenskej národnej rady do 14 dní po ich schválení.

Komisie Slovenskej národnej rady

Čl. 78 (1) Slovenská národná rada zriaďuje pre jednotlivé úseky svojej činnosti komisie Slovenskej národnej rady ako svoje iniciatívne, kontrolné a výkonné orgány.

(2) Komisie Slovenskej národnej rady sledujú plnenie úloh vyplývajúcich z hospodárskeho a kultúrneho rozvoja Slovenska, rokujú a uznášajú sa o nich, pomáhajú ich zabezpečovať a predkladajú svoje uznesenia a návrhy Slovenskej národnej rade a jej predsedníctvu.

(3) Komisie Slovenskej národnej rady sa vo svojej činnosti opierajú o spoluprácu s pracujúcimi a s ich organizáciami.

(4) Členov komisií Slovenskej národnej rady volí Slovenská národná rada zo svojich poslancov a z politických, hospodárskych, kultúrnych a iných pracovníkov na Slovensku. Za predsedov komisií volí Slovenská národná rada spravidla povereníkov Slovenskej národnej rady.

Poslanci Slovenskej národnej rady

Čl. 79 Platnosť voľby poslancov overuje Slovenská národná rada. Robí tak na návrh mandátovej komisie Slovenskej národnej rady, ktorú si zvolí.

Čl. 80 Poslanec Slovenskej národnej rady skladá na prvej schôdzke Slovenskej národnej rady, ktorej sa zúčastní, tento sľub: „Sľubujem na svoju česť a svedomie, že budem verný Československej socialistickej republike, veci socializmu a odkazu Slovenského národného povstania. Budem dbať na vôľu a záujmy ľudu, spravovať sa ústavou a ostatnými zákonmi republiky a pracovať pre to, aby sa zákony uvádzali do života.“

Čl. 81 (1) Poslanec Slovenskej národnej rady je povinný pracovať vo svojom volebnom obvode, byť v stálom styku so svojimi voličmi, dbať na ich podnety a pravidelne skladať im účty zo svojej činnosti. Spolupracuje s národnými výbormi svojho volebného obvodu a pomáha im pri plnení ich úloh.

(2) Poslanec Slovenskej národnej rady je povinný činne a iniciatívne sa zúčastňovať na práci Slovenskej národnej rady a jej orgánov. Každý poslanec Slovenskej národnej rady je zásadne povinný pracovať v niektorej komisii Slovenskej národnej rady.

(3) Poslanec Slovenskej národnej rady môže byť zároveň poslancom Národného zhromaždenia.

Čl. 82 Bez súhlasu Slovenskej národnej rady nemožno poslanca Slovenskej národnej rady trestne alebo kárne stíhať, ani naň nemožno uvaliť väzbu.

Predsedníctvo Slovenskej národnej rady

Čl. 83 (1) Predsedníctvo Slovenskej národnej rady má 16 členov. Skladá sa z predsedu Slovenskej národnej rady, z jej podpredsedov a z ďalších členov predsedníctva.

(2) Predsedníctvo Slovenskej národnej rady volí Slovenská národná rada zo svojho streda na celé volebné obdobie. Predsedníctvo zotrúva vo svojej funkcii aj po uplynutí volebného obdobia, dokial' si novozvolená Slovenská národná rada nezvolí svoje predsedníctvo.

(3) Predsedníctvo Slovenskej národnej rady a jeho členovia sú za svoju činnosť zodpovední Slovenskej národnej rade. Slovenská národná rada môže predsedníctvo i jeho členov kedykoľvek odvolať.

(4) Člen Predsedníctva Slovenskej národnej rady môže byť zároveň členom vlády.

Čl. 84 (1) Predsedníctvo Slovenskej národnej rady je výkonným orgánom Slovenskej národnej rady v rámci jej právomoci. Zabezpečuje vykonávanie zákonov a dbá najmä o to, aby sa úlohy štátneho plánu na Slovensku plnili rovnomerne a v plnom súlade s plánom.

(2) Predsedníctvo Slovenskej národnej rady riadi a zjednocuje prácu komisií a povereníkov Slovenskej národnej rady, prerokúva ich zprávy a pripravuje návrhy pre zasadanie Slovenskej národnej rady.

(3) Predsedníctvo Slovenskej národnej rady vydáva uznesenia a nariadenia na základe zákonov Slovenskej národnej rady a na ich vykonanie.

(4) Predsedníctvo Slovenskej národnej rady vymenúva a navrhuje štátnych funkcionárov na Slovensku v rozsahu určenom vládou.

Čl. 85 (1) Z členov Predsedníctva Slovenskej národnej rady volí Slovenská národná rada povereníkov Slovenskej národnej rady; môže povereníkov Slovenskej národnej rady z ich funkcie kedykoľvek odvolať.

(2) Povereníci Slovenskej národnej rady pôsobia v odboroch štátnej správy, ktoré ustanovuje zákon.

(3) Povereníci Slovenskej národnej rady plnia zverené úlohy v medziach právomoci Slovenskej národnej rady. Ďalšie úlohy v hospodárskej a kultúrnej výstavbe Slovenska plnia v rozsahu určenom vládou.

SIEDMA HLAVA. Národné výbory

Čl. 86 (1) Národné výbory – najširšia organizácia pracujúcich – sú orgánmi štátnej moci a správy v krajocho, okresoch a obciach.

(2) Národné výbory sú zložené z poslancov, ktorí sú ľuďom volení, ľudu zodpovední a môžu byť ľuďom odvolaní.

(3) Národné výbory sa volia na obdobie štyroch rokov.

Novelizácia čl. 86 ods. 3 (účinná od 1. augusta 1971)

Ústavný zákon č. 43/1971 Zb., ktorým sa mení čl. 86 Ústavy a čl. 30 a 103 ústavného zákona o československej federácii

Článok 86 ods. 3 znie: „(3) Národné výbory sa volia na obdobie piatich rokov.“.

(4) Podmienky výkonu volebného práva do národných výborov i spôsob vykonávania volieb a odvolávania poslancov národných výborov ustanovuje zákon.

Čl. 87 (1) Národné výbory vyvíjajú všetku svoju činnosť za stálej a činnej účasti pracujúcich svojich obvodov. Zapájajú tak pracujúcich v najširšej miere do správy štátu, využívajú ich skúsenosti a učia sa z nich.

(2) Národné výbory pracujú v úzkej súčinnosti s ostatnými organizáciami pracujúceho ľudu; opierajú sa o ich spoluprácu a pomáhajú im plniť ich úlohy.

Čl. 88 (1) Národné výbory a ich poslanci zodpovedajú svojim voličom za svoju činnosť.

(2) Poslanec národného výboru je povinný pracovať vo svojom volebnom obvode, byť v stálom styku so svojimi voličmi, radiť sa s nimi, dbať na ich podnety, skladať im účty zo svojej činnosti a podávať im zprávy o činnosti národného výboru.

(3) Poslanec národného výboru je povinný zúčastňovať sa iniciatívne na práci národného výboru a pracovať v niektorej jeho komisii.

(4) Poslanec národného výboru skladá na prvej schôdzke národného výboru, ktorej sa zúčastní, tento sľub: „Sľubujem na svoju česť a svedomie, že budem verný Československej socialistickej republike a veci socializmu. Budem dbať na vôľu a záujmy ľudu, spravovať sa ústavou a ostatnými zákonmi republiky a pracovať pre to, aby sa uvádzali do života.“

Čl. 89 Národné výbory za širokej účasti občanov

plánovite riadia, organizujú a zabezpečujú výstavbu v oblasti hospodárskej, kultúrnej, zdravotnej a sociálnej vo svojich územných obvodoch; k ich prvoradým úlohám patrí starostlivosť o stále dokonalejšie uspokojovanie hmotných i kultúrnych potrieb pracujúcich; za tým účelom zriaďujú hospodárske organizácie a kultúrne, zdravotnícke a sociálne zariadenia a riadia ich činnosť;

zabezpečujú ochranu socialistického vlastníctva a všetkých vymožeností pracujúceho ľudu, socialistického poriadku v spoločnosti, dodržiavanie pravidiel socialistického spoluzitia a upevňujú obranyschopnosť republiky;

zabezpečujú, aby sa zákony uvádzali do života, a dbajú o ich zachovávanie, zabezpečujú ochranu a uskutočňovanie práv a uplatnenie oprávnených záujmov pracujúcich a socialistických organizácií.

Čl. 90 (1) Národné výbory sa vo svojej činnosti riadia štátnym plánom rozvoja národného hospodárstva. Zúčastňujú sa na jeho vypracovaní a uskutočňovaní. V súlade s ním a na jeho základe určujú plán rozvoja svojho územného obvodu.

(2) Na zabezpečovanie úloh plánu disponujú s potrebnými materiálnymi a finančnými prostriedkami a využívajú ich ako zodpovední hospodári.

(3) Základom finančného hospodárenia národných výborov je ich rozpočet, ktorý si zostavujú a ktorý je súčasťou štátneho rozpočtu.

Čl. 91 Národné výbory sú krajské, okresné a v obciach mestské alebo miestne. V Prahe je Národný výbor hlavného mesta Prahy, v mestských obvodoch Prahy a niektorých ďalších miest sú obvodné národné výbory.

Čl. 92 Právomoc a zodpovednosť národných výborov jednotlivých stupňov sa určuje tak, aby národný výbor mohol za širokej účasti pracujúcich čo najúčinnejšie zabezpečovať hospodársky a kultúrny rozvoj i potreby občanov svojho obvodu.

Čl. 93 (1) Národné výbory spájajú vo svojej práci plnenie celoštátnych úloh so zabezpečovaním osobitných potrieb svojich obvodov a záujmov občanov.

(2) Národné výbory sa spravujú zásadou, že záujmy všetkého ľudu Československej socialistickej republiky sú nadradené záujmom čiastkovým a miestnym, a celou svojou činnosťou vychovávajú občanov k uvedomenému a dobrovoľnému plneniu povinností k spoločnosti a štátu.

Čl. 94 Národné výbory môžu na plnenie svojich úloh vydávať pre svoje obvody všeobecne záväzné nariadenia.

Čl. 95 (1) Národné výbory si vytvárajú radu, komisie a ďalšie orgány a riadia ich prácu.

(2) Rada pod vedením národného výboru riadi a zjednocuje prácu ostatných orgánov národného výboru i jeho organizácií a zariadení. Národný výbor ju volí zo svojich členov na celé funkčné obdobie. Rada i jej členovia sú za svoju činnosť zodpovední národnému výboru. Národný výbor ju i jej členov môže kedykoľvek odvolať.

(3) Komisie sú iniciatívnymi, kontrolnými a výkonnými orgánmi národného výboru pre jednotlivé odvetvia alebo úseky jeho činnosti. Sú na to vybavené potrebnou právomocou. Komisie, ktoré národný výbor volí zo svojich členov a z ďalších občanov, prehlbujú sústavnú účasť pracujúcich na činnosti národného výboru. Sú zodpovedné národnému výboru a jeho rade.

Čl. 96 (1) Národné výbory vyšších stupňov usmerňujú a riadia činnosť národných výborov nižších stupňov. Dbajú pritom plne na ich právomoc a zodpovednosť. Opierajú sa o ich iniciatívu a skúsenosti a plnia svoje úlohy v stálej súčinnosti s nimi.

(2) Národné výbory sa vo svojej činnosti spravujú zákonmi a nariadeniami i uzneseniami vlády, ako aj uzneseniami a smernicami vyšších štátnych orgánov; uznesenia národného výboru nižšieho stupňa, ktoré im odporujú, môže národný výbor vyššieho stupňa alebo vláda zrušiť.

ÔSMA HLAVA. Súdny a prokuratúra

Čl. 97 (1) Súdny a prokuratúra chránia socialistický štát, jeho spoločenské zriadenie i práva a oprávnené záujmy občanov a organizácií pracujúceho ľudu.

(2) Súdny a prokuratúra celou svojou činnosťou vychovávajú občanov k oddanosti vlasti a veci socializmu, k zachovávaniu zákonov a pravidiel socialistického spolužitia i k čestnému plneniu povinností k štátu a spoločnosti.

Súdny

Čl. 98 (1) Súdnictvo v Československej socialistickej republike vykonávajú volené a nezávislé ľudové súdy.

(2) Súdny sú: Najvyšší súd, krajské a okresné súdy, vojenské súdy, ako aj miestne ľudové súdy.

Novelizácia čl. 98 (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy

Článok 98 znie: „(1) Súdnictvo v Československej socialistickej republike vykonávajú volené a nezávislé súdy.

(2) Súdny sú: Najvyšší súd Československej socialistickej republiky, Najvyšší súd Českej socialistickej republiky, Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky, krajské a okresné súdy a vojenské súdy.

(3) Ustanovenia týkajúce sa krajských a okresných súdov sa vzťahujú aj na súdy s rovnakou pôsobnosťou, ale inak označené.

(4) Pôsobnosť súdov pri preskúvaní zákonnosti rozhodnutí správnych orgánov ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia.“

Čl. 99 (1) Najvyšší súd je najvyšším súdnym orgánom; dozerá na súdnu činnosť všetkých ostatných súdov. Sudcovia Najvyššieho súdu sú volení Národným zhromaždením.

(2) Sudcovia krajských súdov sú volení krajskými národnými výbormi.

(3) Sudcovia okresných súdov sú volení občanmi podľa všeobecného, priameho a rovného volebného práva s tajným hlasovaním.

(4) Najvyšší súd, krajské a okresné sudy sa volia na obdobie štyroch rokov.

(5) Vojenské sudy sa volia podľa osobitných predpisov.

Novelizácia čl. 99 (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy

Článok 99 znie: „(1) Najvyšším súdnym orgánom v Československej socialistickej republike je Najvyšší súd Československej socialistickej republiky, ktorý sleduje rozhodovanie najvyšších súdov republik, dozerá na zákonnosť rozhodovania všetkých súdov a zabezpečuje jeho jednotnosť tým, že

a) rozhoduje o riadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam vojenských súdov v prípadoch ustanovených zákonom,

b) rozhoduje o sťažnostiach pre porušenie zákona proti rozhodnutiam najvyšších súdov republik a všetkých vojenských súdov,

c) zaujíma stanoviská na zabezpečenie jednotného výkladu zákonov.

(2) Najvyšší súd Československej socialistickej republiky ďalej rozhoduje o uznaní rozhodnutí cudzozemských súdov na území Československej socialistickej republiky, v prípadoch ustanovených zákonmi o konaní pred súdmi a pred štátnymi notárstvami určuje príslušnosť súdov a štátnych notárstiev a rozhoduje kompetenčné spory a v prípadoch určených zákonom preskúmava zákonnosť rozhodnutí federálnych orgánov štátnej správy. Najvyšší súd Československej socialistickej republiky preskúmava zákonnosť právoplatných rozhodnutí, ktorými bol uložený trest smrti; výnimky môže ustanoviť zákon Federálneho zhromaždenia iba v stannom konaní alebo v konaní pred súdmi za brannej pohotovosti štátu.

(3) V Českej socialistickej republike je najvyšším súdnym orgánom Najvyšší súd Českej socialistickej republiky, v Slovenskej socialistickej republike je najvyšším súdnym orgánom Najvyšší súd Slovenskej socialistickej republiky. Najvyšší súd republiky dozerá na zákonnosť rozhodovania všetkých ostatných súdov republiky.“

Čl. 100 (1) Sudy rozhodujú zásadne v sboroch.

(2) Sbory Najvyššieho súdu, krajských, okresných a vojenských súdov sú zložené jednak zo sudcov, ktorí svoju funkciu vykonávajú ako svoje povolanie, jednak zo sudcov, ktorí ju vykonávajú popri svojom zamestnaní. Jedni i druhí sudcovia sú pri rozhodovaní rovní.

Novelizácia čl. 100 (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy

Článok 100 znie: „(1) *V konaní pred súdom rozhoduje senát alebo jediný sudca. Zákony upravujúce konanie pred súdmi ustanovujú, v ktorých senátoch a v ktorých veciach sa zúčastnia na rozhodovaní sudcovia z ľudu a v ktorých veciach rozhoduje jediný sudca; ako jediný sudca môže rozhodovať iba sudca z povolania.*

(2) Sudcovia z povolania a sudcovia z ľudu sú si pri rozhodovaní rovní.

(3) Súdom prvého stupňa je spravidla okresný súd.“

Čl. 101 (1) Na ďalšie prehlbovanie účasti pracujúcich na výkone súdnictva volia sa v miestach a na pracoviskách miestne ľudové sudy.

(2) Miestne ľudové sudy prispievajú k upevňovaniu socialistickej zákonnosti, k zabezpečovaniu spoločenského poriadku a pravidiel socialistického spolužitia.

(3) Rozsah právomoci miestnych ľudových súdov, spôsob, ako sa zriaďujú, ich volebné obdobie i zásady ich organizácie a konania ustanovuje zákon.

Novelizácia čl. 101 (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy

Článok 101 znie: „(1) *Sudcov Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky a sudcov z povolania vojenských súdov volí Federálne zhromaždenie; sudcov Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky zvolí spravidla z rovnakého počtu občanov Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky. Sudcov najvyšších súdov republik a sudcov z povolania krajských a okresných súdov volí národná rada príslušnej republiky.*

(2) Predsedu a podpredsedu Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky volí zo sudcov tohto súdu Federálne zhromaždenie. Ak za predsedu Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky zvolilo občana Českej socialistickej republiky, zvolí za podpredsedu občana Slovenskej socialistickej republiky alebo naopak.

(3) Sudcovia z ľudu krajských a okresných súdov sú volení národnými výbormi; voľby sudcov z ľudu vojenských súdov upraví zákon.

(4) Sudcovia z povolania sú volení na dobu desiatich rokov; sudcovia z ľudu sú volení na dobu štyroch rokov.

(5) Sudcovia môžu byť odvolaní orgánom, ktorý ich zvolil. Podmienky odvolania, ako aj podmienky iného zániku funkcie sudcu pred skončením volebného obdobia ustanovia zákony upravujúce voľby sudcov.“

Čl. 102 (1) Sudcovia sú pri výkone svojej funkcie nezávislí a sú viazaní jedine právnym poriadkom socialistického štátu. Sú povinní spravovať sa zákonmi a inými právnymi predpismi a vykladať ich v súlade so socialistickým právnym vedomím.

(2) Sudcovia sú povinní podávať svojim voličom alebo zastupiteľskému sboru,

ktorý ich zvolil, zprávy o svojej činnosti a o činnosti súdu, ktorého sú členmi. Sudcovia môžu byť odvolaní voličmi alebo zastupiteľským orgánom, ktorý ich zvolil; podmienky a spôsob odvolávania sudcov ustanovuje zákon.

Novelizácia čl. 102 (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy
Z článku 102 sa vypúšťa odsek 2.

Čl. 103 (1) Súdny postupujú v konaní tak, aby sa zistil skutočný stav veci, a pri svojom rozhodovaní z neho vychádzajú.

(2) Pojednávanie pred všetkými súdmi je zásadne ústne a verejné; verejnosť môže byť vylúčená len v prípadoch ustanovených zákonom.

(3) Obvinenému sa zabezpečuje právo obhajoby.

(4) Rozsudky sa vyhlasujú v mene republiky a vždy verejne.

Prokuratúra

Čl. 104 Dozor nad dôsledným vykonávaním a zachovávaním zákonov a iných právnych predpisov ministerstvami a inými orgánmi štátnej správy, národnými výbormi, súdmi, hospodárskymi a inými organizáciami i občanmi prislúcha prokuratúre; na jej čele stojí generálny prokurátor.

Novelizácia čl. 104 (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy

Doterajšie znenie článku 104 sa na konci dopĺňa slovami „Československej socialistickej republiky“ a označuje sa ako odsek 1.

Pripája sa k nemu odsek 2, ktorý znie: „(2) Prokuratúra sa člení na Generálnu prokuratúru Československej socialistickej republiky, Generálnu prokuratúru Českej socialistickej republiky, Generálnu prokuratúru Slovenskej socialistickej republiky a na nižšie články, ktoré ustanoví zákon Federálneho zhromaždenia. Na čele generálnych prokuratúr republik stoja generálni prokurátori republik.“.

Čl. 105 (1) Generálneho prokurátora vymenúva a odvoláva prezident republiky.

(2) Generálny prokurátor je zodpovedný Národnému zhromaždeniu.

Novelizácia čl. 105 (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy

Článok 105 znie: „(1) Generálneho prokurátora Československej socialistickej republiky vymenúva a odvoláva prezident Československej socialistickej republiky. Ak generálnym prokurátorom Československej socialistickej republiky je občan Českej socialistickej republiky, bude za jeho prvého námestníka vymenovaný občan Slovenskej socialistickej republiky alebo naopak.“

(2) Generálneho prokurátora republiky vymenúva a odvoláva predsedníctvo národnej rady príslušnej republiky. Návrh na vymenovanie generálneho prokurátora republiky podáva generálny prokurátor Československej socialistickej republiky, ktorý tiež môže predsedníctvu národnej rady príslušnej republiky navrhnúť, aby generálneho prokurátora republiky odvolalo.

(3) Generálny prokurátor Československej socialistickej republiky je zodpovedný Federálnemu zhromaždeniu, ktoré môže prezidentovi Československej socialistickej republiky navrhnúť, aby ho z funkcie odvolal.

(4) Generálny prokurátor republiky je v celom rozsahu svojej pôsobnosti zodpovedný národnej rade príslušnej republiky. “

Čl. 106 Orgány prokuratúry sú podriadené jedine generálnemu prokurátorovi a vykonávajú svoje funkcie nezávisle od miestnych orgánov. Pri celej svojej činnosti sa opierajú o iniciatívu pracujúceho ľudu a jeho organizácií.

Novelizácia čl. 106 (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy

Článok 106 znie: „(1) Orgány prokuratúry vykonávajú svoje funkcie nezávisle od miestnych orgánov. Vo všetkej svojej činnosti sa opierajú o iniciatívu pracujúceho ľudu a jeho organizácií.

(2) Orgány Generálnej prokuratúry Československej socialistickej republiky a vojenských prokuratúr sú podriadené generálnemu prokurátorovi Československej socialistickej republiky. Generálni prokurátori republik sú mu podriadení pri výkone dozoru nad dôsledným vykonávaním a zachovávaním zákonov a iných právnych predpisov vydaných orgánmi Československej socialistickej republiky.

(3) Orgány prokuratúry v Českej socialistickej republike a v Slovenskej socialistickej republike sú podriadené generálnemu prokurátorovi príslušnej republiky. Generálnemu prokurátorovi Československej socialistickej republiky sú výnimočne podriadené v prípadoch ustanovených v zákone. “

Novelizácia (účinná od 1. januára 1970)

Ústavný zákon č. 155/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ôsma hlava ústavy

Za čl. 106 sa vkladá čl. 106a, ktorý znie: „Čl. 106a Zprávy o stave socialistickej zákon-

nosti
(1) Federálne zhromaždenie prerokúva správy Najvyššieho súdu Československej socialistickej republiky a generálneho prokurátora Československej socialistickej republiky o stave socialistickej zákonnosti.

(2) Národná rada príslušnej republiky prerokúva správy najvyššieho súdu republiky a generálneho prokurátora republiky o stave socialistickej zákonnosti. “

DEVIATA HLAVA. Všeobecné a záverečné ustanovenia

Čl. 107 (1) Územie Československej socialistickej republiky tvorí jednotný a nedeliteľný celok.

(2) Štátne hranice môžu byť zmenené len ústavným zákonom.

(3) Územná organizácia Československej socialistickej republiky je usporiadaná so zreteľom na hospodárske, politické, sociálne a kultúrne potreby celej spoločnosti tak, aby všestranne napomáhala jej ďalší rozvoj a zabezpečovala čo najširšiu účasť pracujúcich na správe štátu a na riadení hospodárskej a kultúrnej výstavby.

Čl. 108 Štátne občianstvo sa nadobúda a stráca za podmienok, ktoré ustanovuje zákon.

Čl. 109 Hlavným mestom Československej socialistickej republiky je Praha.

Čl. 110 (1) Štátny znak Československej socialistickej republiky tvorí červený štít tvaru husitskej pavézy s päťramennou hviezdou v hornej časti, na ktorom je biely dvojchvostý lev majúci na hrudi červený štítok s modrou siluetou Kriváňa a vatrou zlatej farby. Kresba znaku je zlatá.

(2) Štátna vlajka Československej socialistickej republiky sa skladá z dolného poľa červeného a horného bieleho, medzi ktoré je vsunutý modrý klin od žrde k stredu vlajky.

(3) Podrobnosti o štátnom znaku a o štátnej vlajke i spôsob ich používania ustanovuje zákon.

Čl. 111 (1) Ústava sa môže meniť iba ústavným zákonom.

(2) Zákony ani iné právne predpisy nesmú odporovať ústave. Výklad a používanie všetkých právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou.

Čl. 112 (1) Ústava nadobúda účinnosť dňom, keď bola schválená Národným zhromaždením.

(2) Týmto dňom stráca platnosť doterajšia ústava i ostatné ústavné zákony, ktoré ju menili a dopĺňali.

2.2 Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie, súdna prax

Základné informácie o právnej norme – ústavný zákon o československej federácii (ďalej len „ústavný zákon o čs. federácii z r. 1968“):

- ústavný zákon o čs. federácii z roku 1968 bol schválený 27. októbra 1968 a účinnosť nadobudol 1. januára 1969
- ústavný zákon o čs. federácii z roku 1968 bol viackrát novelizovaný:
 1. ústavným zákonom č. 117/1969 Zb. o predĺžení volebného obdobia národných výborov, národných rád a Federálneho zhromaždenia, Najvyššieho súdu, krajských, okresných a vojenských súdov,
 2. ústavným zákonom č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
 3. ústavným zákonom č. 43/1971 Zb., ktorým sa mení čl. 86 Ústavy a čl. 30 a 103 ústavného zákona o československej federácii
 4. ústavným zákonom č. 50/1975 Zb., ktorým sa dopĺňa čl. 64 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii.

Novelizácie po roku 1989:

1. ústavný zákon č. 161/1989 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
2. ústavný zákon č. 182/1989 Zb., ktorým sa mení ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
3. ústavný zákon č. 46/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky a ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

4. ústavný zákon č. 81/1990 Zb. o zmene názvu Československej socialistickej republiky
 5. ústavný zákon č. 100/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Česko-slovenskej federatívnej republiky a ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
 6. ústavný zákon č. 101/1990 Zb. o zmene názvu Česko-slovenskej federatívnej republiky
 7. ústavný zákon č. 158/1990 Zb., ktorým sa dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii v znení ústavného zákona č. 161/1989 Zb.
 8. ústavný zákon č. 159/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
 9. ústavný zákon č. 294/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 100/1960 Zb., Ústava Československej socialistickej republiky a ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii a ktorým sa skracuje volebné obdobie národných výborov
 10. ústavný zákon č. 295/1990 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
 11. ústavný zákon č. 556/1990 Zb., ktorým sa mení ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
 12. ústavný zákon č. 23/1991 Zb., ktorým sa uvádza LISTINA ZÁKLADNÝCH PRÁV A SLOBÔD ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky
 13. ústavný zákon č. 91/1991 Zb. o Ústavnom súde Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky
 14. ústavný zákon č. 327/1991 Zb. o referende
 15. ústavný zákon č. 205/1992 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii v znení neskorších predpisov
 16. ústavný zákon č. 206/1992 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii v znení neskorších predpisov
 17. ústavný zákon č. 211/1992 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii v znení neskorších ústavných zákonov
 18. ústavný zákon č. 493/1992 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii v znení neskorších ústavných zákonov a niektoré ďalšie ústavné zákony.
- ústavný zákon o československej federácii z r. 1968 mal byť riešením vzťahu medzi Čechmi a Slovákmi, stal sa súčasťou obrodného procesu pražskej jari zmareného okupáciou vojskami Varšavskej zmluvy,
 - zmenil unitárny štát na federáciu. Federácia bola odvodená od primárnych

- národných útvarov – vznikli Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika,
- zakotvil nové štátne orgány (dvojkomorové Federálne zhromaždenie) a republikové orgány oboch národných republík (SNR a ČNR), nešlo však o dokončenú federalizáciu (české národné orgány neboli úplne oddelené od spoločných federálnych),
 - novelizácie v 70. rokoch 20. storočia pozmenili pôvodný zákon o čs. federácii posilnením právomoci federácie a jej orgánov na úkor národných republík a ich orgánov
 - podoba federácie sa zmenila po roku 1989. K zániku federatívneho usporiadania a k vzniku dvoch suverénnych republík, Slovenskej a Českej republiky, dochádza k 1. januáru 1993.

Základná štruktúra ústavného zákona o čs. federácii z r. 1968:

Vyhlásenie

1. hlava: Základné ustanovenia
2. hlava: Rozdelenie pôsobnosti medzi federáciu a republiky
3. hlava: Federálne zhromaždenie
4. hlava: Prezident ČSSR
5. hlava: Vláda ČSSR
6. hlava: Ústavný súd ČSSR
7. hlava: Štátne orgány ČSR a SSR
8. hlava: Všeobecné prechodné a záverečné ustanovenia.

Charakteristika ústavného zákona o čs. federácii z r. 1968 z obsahového hľadiska:

Ústavnému zakotveniu československej federácie predchádzalo uvoľnenie politického a verejného života a demokratizačný pohyb v spoločnosti v 60. rokoch 20. storočia. Režim sa snažil vysporiadať s dedičstvom stalinizmu (vlna rehabilitácií, ktoré sa týkali aj slovenských politikov obvinených z buržoázneho nacionalizmu), neúspechmi v ekonomickej oblasti (zrušenie 3. päťročnice) a pozvoľna sa otvárala otázka novej demokratizácie pomerov. Na Slovensku došlo k výmene na najvyššom straníckom poste a v máji 1964 bol na zjazde KSS za prvého tajomníka ÚV KSS zvolený Alexander Dubček. V januári 1968 sa Národné zhromaždenie uznieslo na nezlučiteľnosti úradu prezidenta a funkcie prvého tajomníka ÚV KSČ. Antonín Novotný bol uvoľnený z funkcie tajomníka ÚV KSČ a novým tajomníkom ÚV KSČ sa stal Alexander Dubček (ako prvý Slovák v najvyššej straníckej funkcii). Dňa 21. marca 1968 prezident Antonín Novotný (dôsledný odporca obrodného procesu a odporca rehabilitácií osôb nezákonne

odsúdených v časoch kultu osobnosti) oznámil Predsedníctvu ÚV KSČ, že rezignuje na svoj prezidentský úrad. Za nového prezidenta republiky zvolilo NZ 30. marca 1968 generála L. Svobodu. **Obrodný proces premeny spoločnosti a reformy socialistického režimu vstúpil do dejín ako Pražská jar, založený na požiadavke premeny socializmu na „socializmus s ľudskou tvárou“.** V máji sa na pôde ÚV KSČ, ako výsledok boja medzi reformným a konzervatívnym krídlom v strane, prijal Akčný program, ktorý otvorene priznal, že v minulosti dochádzalo k potláčaniu demokratických práv a slobôd, k porušovaniu zákonnosti a zneužívaniu moci.³⁹ Jeho zásadnou požiadavkou sa stala požiadavka demokratizácie, ktorá zahŕňala:

1. riešenie vzťahu strany a štátu, oddelenie funkcie generálneho tajomníka KSČ a prezidenta republiky;
2. riešenie pozície KSČ a jej vzťahu k nekomunistickým politickým stranám a spoločenským organizáciám (limitácia čl. IV ústavy);
3. riešenie pozície vedenia KSČ a miestnych organizácií (limitácia princípu demokratického centralizmu (teda dávania príkazov zhora), úprava členstva, samostatnosť základných organizácií);
4. riešenie obmedzovania ľudských práv a slobôd (napr. združovacie právo a jeho plná realizácia v rámci ktorej vznikali organizácie ako KAN (Klub angažovaných nestraníkov), K 231 (Klub obetí zákona č. 231/1948 Zb.), zrušenie cenzúry, uplatnenie slobody slova, tlače, šírenia informácií);
5. riešenie ekonomických problémov (odstránenie direktívneho riadenia hospodárstva, zavedenie demokratizácie ekonomického vedenia podnikov prostredníctvom rád pracujúcich, povolenie súkromného podnikania vo sfére služieb a celková premena modelu hospodárstva medzi „plánom a trhom“);
6. riešenie vzťahu medzi Čechmi a Slováckmi – požiadavka federalizácie.

Tento reformný obrodný proces bol násilne zastavený vojenskou intervenciou piatich štátov Varšavskej zmluvy – ZSSR, NDR, Poľsko, Maďarsko a Bulharsko (oficiálne označovaná ako internacionálna pomoc), ku ktorej došlo v noci z 20. na 21. augusta 1968. Nastalo obdobie normalizácie, presadenia tzv. Brežnevovej doktríny obmedzujúcej suverenity ČSSR, pobytu sovietskych vojsk na československom území a presadenia konzervatívnych normalizačných komunistov. Základným politickým dokumentom procesu normalizácie sa stal dokument prijatý v dňoch 10.-11. decembra 1970 na zasadnutí ÚV KSČ pod názvom **Poučenie z krízového vývoja v strane a spoločnosti po 13. zjazde KSČ.**

³⁹ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 215.

V záujme upokojenia vnútropolitckej situácie v Československu sa komunisti rozhodli pokračovať v rokovaní o postavení Slovákov v ČSSR. **Ústavný zákon o česko-slovenskej federácii, úst. zákon č. 143/1968 Zb.**, niekedy označovaný ako malá ústava⁴⁰, **premenil unitárnu štátnosť na trojitú – českú, slovenskú a federálnu**. Ústavný zákon o federalizácii doplnil stále platnú ústavu z roku 1960.

Úlohy spojené s prípravou federatívneho usporiadania Československej socialistickej republiky plnila Česká národná rada a Slovenská národná rada. Česká národná rada, ktorá dovtedy neexistovala (existovali len slovenské národné orgány a od roku 1960 len SNR), vznikla na základe úst. zákona č. 77/1968 Zb. o príprave federatívneho usporiadania ČSSR a zriadila sa ako dočasný orgán ústavnej politickej reprezentácie českého národa. Jej hlavnou úlohou bolo vyjadrovať národné politické stanovisko k usporiadaniu vzťahov českého a slovenského národa a zabezpečovať prípravné práce spojené s ustanovením českého národného štátneho orgánu.⁴¹

Zákon o československej federácii publikovaný pod číslom 143/1968 Zb. bol prijatý Národným zhromaždením dňa 27. októbra 1968 a slávnostne podpísaný dňa 30. októbra 1968 na Bratislavskom hrade. K 1. januáru 1969 sa na jeho základe vytvorili dve republiky Slovenská socialistická republika (SSR) a Česká socialistická republika (ČSR), ako aj štátne orgány a orgány republík. Tieto národné štáty zverili časť svojej suverenity spoločnému federatívne štátu – ČSSR (nedošlo k zmene názvu štátu, ponechal sa názov zavedený ústavou z r. 1960).⁴² ČSSR sa mala stať federatívnym zväzkom dvoch rovnoprávných bratských národov – Čechov a Slovákov, výrazom vôle týchto národov žiť v spo-

⁴⁰ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 221.

⁴¹ Českú národnú radu zvolilo Národné zhromaždenie na návrh Národného frontu z poslancov Národného zhromaždenia zvolených v českých krajoch a z význačných predstaviteľov verejného života českého národa, ktorí neboli poslancami Národného zhromaždenia. Naproti tomu, SNR bola kreovaná na základe všeobecných volieb.

⁴² Z pracovného návrhu dôvodovej správy vypracovaného 26. septembra 1968: „Československou federáciou tvorí dva rovnoprávne národné štáty – Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. Ve spoločnom zájmu sverujú časť své suverenity a z ní vyplývající kompetence společnému federálnímu státu. Suverenita národních států tím nezaniká, ani se nekonsumuje v suverenitě federálního státu. Suverenita federálního státu a suverenita národních států existují a působí vedle sebe.“ Citované podľa: Spoločná česko-slovenská digitálna parlamentná knižnica. Česká národní rada 1968. Tisky. Tisk 5. Odborná vládní komise pro přípravu návrhu ústavního zákona o československé federaci. Návrh ústavního zákona o československé federaci. Praha 26. září 1968, Návrh odborné vládní komise. Ústavní zákon ze dne o československé federaci. *Důvodová zpráva (první pracovní nástin). Všeobecná část.* (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1968cnr/tisky/t0005_05.htm

ločnom federatívnom štáte. Myšlienka federalizácie však nebola nadradená politizácii, čo znamenalo rešpektovanie vedúcej úlohy KSČ aj v tomto ústavnom zákone ako nevyhnutného predpokladu úspešného naplnenia poslania federácie: „*Myšlienka československej federácie je nerozlučne spjata s ideami socialistickej demokracie. Federácie môže rádně fungovať jen v demokratickém politickém systému, který bude respektovat federativní fondy jak ve státoprávních vztazích, tak i v ostatních oblastech společenského života, zvlášt' ve struktuře Národní fronty, komunistické strany a ostatních organizací celospolečenského významu.*“⁴³

V zmysle návrhu dôvodovej správy k ústavnému zákonu mala byť československá federácia vybudovaná na princípe rovnosti a princípe rovnoprávnosti: „*Z principu rovnosti a rovnoprávnosti obou národních států vyplývá jejich rovnost při tvorbě a uskutečňování federální státní vůle. Proto se ve struktuře a v zásadách usnášení federálních orgánů uplatňuje jak všeobecný demokratický princip o podřízení menšiny většině, tak princip reálného zabezpečení rovnoprávných vztahů obou národních států. Zabezpečení rovnoprávnosti obou národů se uplatňuje v ustanoveních o zákazu majorizace představitelů jednoho národa představiteli druhého národa ve Sněmovně národů ve vymezeném okruhu záležitostí, dále v paritním složení této sněmovny a v instituci státních tajemníků ve federální vládě.*“⁴⁴

Ústavný zákon sa členil na preambulu, 8 hláv a 151 článkov.

Na základe úst. zákona č. 143/1968 Zb. sa vytvorili nasledovné orgány:

- a) Federálne zhromaždenie (FZ);
- b) prezident ČSSR;
- c) vláda ČSSR;
- d) federálne ministerstvá;
- e) SNR, ČNR;
- f) vlády SSR a ČSR;

⁴³ Spoločná česko-slovenská digitálna parlamentná knižnica. Česká národní rada 1968. Tisky. Tisk 5. Odborná vládní komise pro přípravu návrhu ústavního zákona o československé federaci. Návrh ústavního zákona o československé federaci. Praha 26. září 1968, Návrh odborné vládní komise. Ústavní zákon ze dne o československé federaci. *Důvodová zpráva (první pracovní nástin). Všeobecná část.* (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1968cnr/tisky/t0005_05.htm

⁴⁴ Spoločná česko-slovenská digitálna parlamentná knižnica. Česká národní rada 1968. Tisky. Tisk 5. Odborná vládní komise pro přípravu návrhu ústavního zákona o československé federaci. Návrh ústavního zákona o československé federaci. Praha 26. září 1968, Návrh odborné vládní komise. Ústavní zákon ze dne o československé federaci. *Důvodová zpráva (první pracovní nástin). Všeobecná část.* (cit. 2025-03-25). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1968cnr/tisky/t0005_05.htm

g) ďalšie orgány federácie (napr. generálny prokurátor ČSSR, Najvyšší súd ČSSR a vytvoriť sa mal aj Ústavný súd ČSSR, to však do pádu režimu zrealizované nebolo).

Vytvoriť sa teda malo ústavné súdnictvo na federálnej⁴⁵ a aj na republikovej úrovni, k čomu však až do roku 1989 nedošlo.

Kompetencie sa v rámci čs. federácie⁴⁶ delili na **výlučné federálne, spoločné a výlučné republikové** (druhá hlava ústavného zákona – Rozdelenie pôsobnosti medzi federáciu a republiky). **Do výlučnej pôsobnosti ČSSR** (federálnej pôsobnosti⁴⁷) v zmysle čl. 7 ústavného zákona patrila zahraničná politika, národná

⁴⁵ Pozíciu Ústavného súdu aj ako garanta dodržiavania tohto ústavného zákona vymedzil pracovný návrh dôvodovej správy vypracovaný 26. septembra 1968 k ústavnému zákonu o čs. federácii nasledovne: „*Ve federaci se uskutečňuje dělba kompetencí mezi federální stát a národní státy a mezi federální orgány a orgány republik. Z toho vyplývá potřeba zvláštních garancí, aby nemohlo docházet k zasahování do suverenity federálního státu ze strany národních států a naopak ani k vzájemnému zasahování do ústavou vymezených kompetencí federace a republik. Potřebné garance proti takovým nežádoucím zjevům, které by ve svých důsledcích oslabovaly federální státní svazek našich národů, může poskytnout objektivní orgán soudního typu – ústavní soud. Kromě uvedených základních úkolů svěřuje návrh ústavního zákona Ústavnímu soudu Československé socialistické federativní republiky ty funkce, které zpravidla ústavní soudy plní. V tomto smyslu bude ústavní soud rozhodovat o tom, zda právní předpisy nižší normativní síly neodporují vyšší normativní síly, a bude řešit pozitivní i negativní kompetenční konflikty mezi orgány federace a orgány republik i mezi orgány republik navzájem. Dále se svěřuje do kompetence ústavního soudu rozhodování o některých konfliktech souvisejících s výkonem voleb, které zčásti dosavadní zákonodárství svěřovalo do kompetence řádných soudů.*“ Citované podľa: Spoločná česko-slovenská digitálna parlamentní knihovna. Česká národní rada 1968. Tisky. Tisk 5. Odborná vládní komise pro přípravu návrhu ústavního zákona o československé federaci. Návrh ústavního zákona o československé federaci. Praha 26. září 1968, Návrh odborné vládní komise. Ústavní zákon ze dne o československé federaci. *Důvodová zpráva (první pracovní nástin). Zvláštní část.* (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1968cnr/tisky/t0005_06.htm

⁴⁶ BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2001, s. 361-362.

⁴⁷ Z pracovného návrhu dôvodovej správy vypracovaného 26. septembra 1968: „*Kompetenci federálních orgánů vymezuje návrh ústavního zákona taxativně. Rozhodnutí federálních orgánů v mezích stanovených tímto ústavním zákonem (popř. dalšími federálními ústavními zákony) jsou závazná přímo v obou národních státech. V rámci vymezené kompetence federace a kompetence národních států orgány federace a orgány národních států vykonávají svou pravomoc samostatně, nezávisle a ve vlastní odpovědnosti, nezasahující si vzájemně do svých kompetencí.*“ Citované podľa: Spoločná česko-slovenská digitálna parlamentní knihovna. Česká národní rada 1968. Tisky. Tisk 5. Odborná vládní komise pro přípravu návrhu ústavního zákona o československé federaci. Návrh ústavního zákona o československé federaci. Praha 26. září 1968, Návrh odborné vládní komise. Ústavní zákon ze dne ... o československé federaci. *Důvodová zpráva (první pracovní nástin). Všeobecná část.* (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1968cnr/tisky/t0005_05.htm

obrana, federálne štátne hmotné rezervy, federálne zákonodarstvo a správa, kontrola činnosti federálnych orgánov a ochrana federálnej ústavnosti. Do **spoločnej pôsobnosti ČSSR a obidvoch republík** v zmysle čl. 8 ústavného zákona patrilo plánovanie, financie, emisná činnosť, cenové veci, zahraničné hospodárske vzťahy, priemysel, poľnohospodárstvo a výživa, doprava, pošty a telekomunikácie, rozvoj vedy a techniky, práca, mzdy a sociálna politika, sociálno-ekonomické informácie, právna úprava socialistického podnikania, normalizácia, veci mier a váh, priemyslové právo, vnútorný poriadok a bezpečnosť štátu, veci tlače a iných informačných prostriedkov. Ostatné veci („veci, ktoré nie sú taxatívne zverené do pôsobnosti Československej socialistickej republiky, patria do výlučnej pôsobnosti Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky“) patrili **do výlučnej pôsobnosti republík**.

Orgány federácie:

Federálne zhromaždenie ČSSR (FZ) – podľa ústavného zákona o československej federácii sa vytvoril nový celoštátny zákonodarný zbor tvorený dvoma snemovňami – *Snemovňou ľudu* (200 poslancov volených podľa počtu obyvateľov – zásada proporcionality) a *Snemovňou národov* (150 poslancov, z toho 75 z Českej a 75 zo Slovenskej socialistickej republiky – zásada parity). Volebné obdobie bolo 4 roky. FZ vykonávalo zákonodarnú právomoc, kontrolnú právomoc, kreáciu právomoc a právomoc v oblasti zahraničných vzťahov štátu. Právomoc FZ bola výraznejšie posilnená novelizáciami zákona o čs. federácii od začiatku 70. rokov 20. storočia. Zákonodarná právomoc sa týkala prijímania ústavy, ústavných zákonov a iných zákonov vrátane štátneho rozpočtu a štátneho záverečného účtu federácie. Pre platnosť uznesenia FZ bol potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov v každej snemovni, pokiaľ ústavný zákon o čs. federácii neustanovoval inak. Pre prijatie federálnej ústavy, ústavného zákona, pre voľbu prezidenta republiky a pre uznesenie o vypovedaní vojny bol potrebný súhlas 3/5 väčšiny všetkých poslancov Snemovne ľudu, ako aj súhlas trojpätinovej väčšiny všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Českej socialistickej republike a trojpätinovej väčšiny všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Slovenskej socialistickej republike (čl. 41 ústavného zákona o čs. federácii). Pri uplatnení pravidla zákazu majorizácie (čl. 42 ústavného zákona o čs. federácii) hlasovali v Snemovni národov oddelene poslanci zvolení v Českej socialistickej republike a poslanci zvolení v Slovenskej socialistickej republike. Uznesenie bolo prijaté, ak zaň hlasovala väčšina všetkých poslancov zvolených v Českej socialistickej republike a väčšina všetkých poslancov zvolených v Slovenskej socialistickej republike (ak ústavný zákon vyžadoval kvalifikovanú väčšinu bolo potrebné získať hlasy 3/5 všetkých poslancov zvolených v Českej socialistickej republike a poslancov zvolených v Slovenskej socialistickej republike). Zákaz

majorizácie platil pri schvaľovaní návrhov zákonov, ktorými sa vydávajú zásady nadobúdania a straty štátneho občianstva; strednodobých národohospodárskych plánov federácie; návrhov zákonov, ktorými sa ustanovovala sústava národohospodárskych plánov, ich štruktúra, ako aj zásady tvorby plánov federácie; návrhov zákonov, ktorými sa ustanovoval spôsob zabezpečenia príjmov štátneho rozpočtu federácie, vzťahy medzi štátnym rozpočtom federácie a štátnymi rozpočtami obidvoch republík, ako aj zásady rozpočtového hospodárenia; štátnych rozpočtov a záverečných účtov federácie; návrhov zákonov, ktorými sa zriaďovali účelové fondy zapojené na štátny rozpočet federácie; návrhov zákonov, ktorými sa ustanovovali zásady daňových zákonov národných rád; návrhov zákonov, ktorými sa upravovala československá mena, postavenie federálnej emisnej banky a národných emisných bánk obidvoch republík, ich vzťahy a činnosť; návrhov zákonov v oblasti zahraničných hospodárskych vzťahov; návrhov zákonov, ktorými sa upravuje zriaďovanie, právne pomery a spôsob riadenia hospodárskych organizácií; návrhov zákonov, ktorými sa zriaďujú federálne orgány štátnej správy s výnimkou ministerstiev a federálnych výborov a i. Zákaz majorizácie platil aj pri schvaľovaní programového vyhlásenia vlády Československej socialistickej republiky a pri hlasovaní o návrhu na vyslovenie dôvery vláde.

Federálne zhromaždenie vykonávalo okrem zákonodarnej tiež kontrolnú právomoc vo vzťahu k prezidentovi republiky, a to prerokúvaním jeho správ o stave ČSSR. Podobne prerokúvalo správy Najvyššieho súdu ČSSR a generálneho prokurátora ČSSR. Hlasovalo tiež o programovom vyhlásení novej vlády a o návrhu na vyslovenie dôvery vláde.

Vo vzťahu ku kreácii iných orgánov možno uviesť kompetencie FZ:

- voľbu prezidenta ČSSR,
- spolupôsobenie pri ustanovovaní federálnej vlády,
- odvolávanie členov Ústavného súdu ČSSR,
- voľbu a odvolávanie sudcov Najvyššieho súdu ČSSR, sudcov z povolania vojenských súdov,
- spolupôsobenie pri odvolávaní generálneho prokurátora ČSSR,
- zriaďovanie federálnych ministerstiev a federálnych výborov, ako aj iných orgánov federálnej štátnej správy.

FZ si volilo vlastné orgány – predsedníctvo, predsedu, rovnako jednotlivé snemovne si volili svoje predsedníctva a predsedov, výbory, overovateľov, prípadne zriaďovali stále alebo dočasné komisie.⁴⁸ Predsedníctvo FZ malo 40 členov,

⁴⁸ VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007, s. 348.

z ktorých polovicu volila Snemovňa národov a druhú polovicu Snemovňa ľudu. Snemovňa národov ustanovovala 20 kandidátov voľbou desiatich poslancov z poslancov zvolených v českej časti a 10 v slovenskej časti federácie. Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia vykonávalo funkcie FZ, keď FZ nezasadalo preto, že jeho zasadanie sa skončilo, alebo preto, že skončilo jeho volebné obdobie. V kompetencii predsedníctva v tom období však nebola možnosť voľby prezidenta, zmien ústavných zákonov, uznávanie sa na štátnom rozpočte, ani vyslovovanie nedôvery členom vlády. Predsedníctvo sa však mohlo uznávať na neodkladných opatreniach, na ktoré by bol potrebný zákon FZ. Tieto neodkladné opatrenia (vydané vo forme zákonných opatrení) však museli byť schválené na najbližšom zasadnutí Federálneho zhromaždenia, inak stratili platnosť.

Prezident ČSSR – jeho postavenie vychádzalo z ústavy ČSSR z r. 1960, bol volený FZ na 5-ročné funkčné obdobie. Za výkon svojej funkcie zodpovedal FZ. Kompetencia prezidenta bola stanovená v čl. 61 ústavného zákona o čs. federácii.

Vláda ČSSR – najvyšší orgán štátnej správy s pôsobnosťou pre celé územie ČSSR. Skladala sa z predsedu, podpredsedov, ministrov a štátnych tajomníkov pôsobiach na všetkých federálnych ministerstvách. V zmysle princípu parity, ak bol ministrom občan Českej socialistickej republiky, štátnym tajomníkom sa stal občan Slovenskej socialistickej republiky alebo naopak. Vláda za výkon svojej funkcie zodpovedala FZ a každá z obidvoch snemovní FZ jej mohla vysloviť nedôveru. Snemovňa ľudu alebo Snemovňa národov Federálneho zhromaždenia mohli vysloviť nedôveru i jednotlivému členovi vlády, v tomto prípade prezident člena vlády odvolal. Na platnosť uznesenia vlády bol potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých jej členov. Vláda zabezpečovala plnenie úloh federácie v oblasti národnej obrany, upevňovania bezpečnosti krajiny, rozvíjania mierovej zahraničnej politiky, v oblasti hospodárskej výstavby a v ďalších oblastiach pôsobnosti federácie. Zabezpečovala plnenie zákonov Federálneho zhromaždenia, zjednocovala, riadila a kontrolovala činnosť federálnych ministerstiev, federálnych výborov a ostatných federálnych ústredných orgánov. Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorý novelizoval zákon o čs. federácii, opätovne scentralizoval výkonnú moc, keď federálnej vláde poskytol právo pozastaviť, resp. zrušiť tie akty národných vlád, ktoré by odporovali opatreniam federálnej vlády.

Národné orgány: Slovenská národná rada a Česká národná rada, slovenská vláda a česká vláda.

Predstaviteľkou národnej zvrchovanosti a svojbytnosti slovenského národa a najvyšším orgánom štátnej moci v Slovenskej socialistickej republike zostala

po federalizácii **Slovenská národná rada (SNR)**. Ako jej pendant vznikla v českých krajinách Česká národná rada. Česká národná rada mala 200 poslancov, Slovenská národná rada 150 poslancov.

Národná rada ako orgán vytvorených v jednotlivých republikách sa volila na obdobie 4 rokov. Národná rada si volila zo svojho stredy predsedníctvo, ktoré vykonávalo právomoc národnej rady v dobe, keď nezasadala. Do pôsobnosti národnej rady v zmysle čl. 107 ústavného zákona o čs. federácii patrilo najmä:

- a) uznávať sa na ústavných a iných zákonoch republiky a sledovať, ako ich orgány republiky vykonávajú;
- b) dávať súhlas na medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie je potrebný zákon národnej rady;
- c) rokovať o zásadných otázkach vnútornej politiky;
- d) schvaľovať strednodobý národohospodársky plán a štátny rozpočet republiky, preverovať ich plnenie a schvaľovať štátny záverečný účet republiky;
- e) voliť a odvolávať predsedu národnej rady a ostatných členov predsedníctva národnej rady;
- f) rokovať o programovom vyhlásení vlády republiky a kontrolovať jej činnosť a činnosť jej členov, ako aj rokovať o dôvere vláde;
- g) zriaďovať zákonom ministerstvá a iné ústredné orgány štátnej správy republiky;
- h) voliť a odvolávať členov Ústavného súdu republiky (ústavné súdnictvo nebolo zriadené);
- ch) zriaďovať zákonom kontrolný orgán národnej rady.

Vláda Slovenskej socialistickej republiky bola vymenovaná v januári 1969. Vláda republiky bola za výkon svojej funkcie zodpovedná národnej rade, ktorá jej mohla vysloviť nedôveru.

V politickej praxi obdobia reálneho socializmu všetky štátne orgány plnili úlohy určené straníckym vedením, čo predpovedala vedúca úloha KSČ v štáte a spoločnosti.

Ústavný zákon o čs. federácii sa v realite nenaplnil⁴⁹, znehodnotila ho neskor-

⁴⁹ O víziách a nenaplnených snoch či očakávaniach sa môžeme dočítať aj priamo v pracovnom návrhu dôvodovej správy k ústavnému zákonu o československej federácii, vypracovanom 26. septembra 1968: „*Návrh ústavního zákona o československé federaci je souhrnnou právní úpravou, která se vztahuje na všechna ustanovení platné ústavy, dotčená uplatněním principů federace. Konstituuje národní státy a jejich federální svazek a upravuje jejich kompetence a další základní vztahy. Vytváří též základní struktury federálních i národních zastupitelských orgánů i soustavu vrcholných orgánů vládních a výkonných, odpovědných těmto zastupitelským sborům. Zakotvuje dále federální ústavní soud jako instituci soudní kontroly nad dodr-*

šia normalizačná a tuho centralizačná politika strany a vlády, v právnej rovine predovšetkým vydanie ústavného zákona č. 125/1970 Zb. (išlo o ústavný zákon, ktorý novelizoval ústavný zákon o československej federácii).⁵⁰ Týmto zákonom sa odstránilo množstvo prvkov federácie a federácia sa (pod vedením jednej politickej strany) centralizovala – zrušili sa funkcie štátnych tajomníkov zastupujúcich na ministerstve druhú z republík a federálna vláda získala právomoc zrušiť rozhodnutie republikovej vlády.

Výber z (právo)historickej literatúry: BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2001; BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa III (1960 – 1989)*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2007; GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II (1945 – 1960)*. Praha: Karolinum, 2006; JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992; KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUKLÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009; LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dějinám státu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019; MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; MATOUŠEK, S. – ZDOBINSKÝ, S. a kol.: *Štátne právo ČSSR*. Bratislava: Obzor, 1987; SCHELLE, K. – TAUCHEN, J.: *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. 2 díl. Praha: Linde, 2013; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny státu a práva v letech 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.:

žováním ústavy. Po ústavním zakotvení těchto základních otázek bude třeba postupně a systematicky přikročit k řešení dalších otázek. Především půjde o přebudování dosavadní soustavy soudnictví a prokuratury v podmínkách federativního uspořádání státu. Příprava příslušných ústavních i zákonodárných opatření si vyžaduje další práci a čas, zejména proto, že tu je třeba – kromě otázek organizačních, které bezprostředně vyplývají z federativního uspořádání – dořešit a zabezpečit též požadavky obsažené v Akčním programu Komunistické strany Československa, především zvýšit garance nezávislosti soudcovského rozhodování, zavést soudní kontrolu právoplatných rozhodnutí správních orgánů a nově upravit způsob ustanovování soudců. Je žádoucí, aby tyto úpravy nabyly účinnosti pokud možno současně s ústavním zákonem o československé federaci.“ Citované podľa: Spoločná česko-slovenská digitálna parlamentní knihovna. Česká národní rada 1968. Tisky. Tisk 5. Odborná vládní komise pro přípravu návrhu ústavního zákona o československé federaci. Návrh ústavního zákona o československé federaci. Praha 26. září 1968, Návrh odborné vládní komise. Ústavní zákon ze dne o československé federaci. *Důvodová zpráva (první pracovní nástin). Všeobecná část.* (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1968cnnr/tisky/t0005_05.htm

⁵⁰ VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny*. 2 prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex s.r.o., 2013, s. 84.

Dejiny štátu, správy a súdnictva na Slovensku. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992).* 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013; ZDOBINSKÝ, S. – MATOUŠEK, S.: *Státní právo ČSSR.* Praha: Panorama, 1983, ŽATKULIAK, J.: *Federalizácia československého štátu 1968-1970. (Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968).* Brno: Doplněk Brno, 1996.

Znenie normy – ústavný zákon č. 143/1968 o československej federácii vo vyhlásenom znení (výber z ustanovení s ohľadom na zásadné novelizácie)

Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto ústavnom zákone:

My, národ český a slovenský, vychádzajúc z poznania, že naše novodobé dejiny sú preniknuté obojstrannou vôľou žiť v spoločnom štáte, oceňujúc skutočnosť, že päťdesiat rokov nášho spoločného štátneho života prehĺbilo a upevnilo naše odveké priateľské zväzky, umožnilo rozvoj našich národov a uskutočňovanie ich pokrokových demokratických a socialistických ideálov a spoľahlivo dokázalo ich bytostný záujem žiť v spoločnom štáte, zároveň však ukázalo, že náš vzájomný vzťah treba vybudovať na nových a spravodlivejších základoch, uznávajúc neodňateľnosť práva na sebaurčenie až do oddelenia a rešpektujúc suverenitu každého národa a jeho právo utvárať si slobodne spôsob a formu svojho národného a štátneho života, presvedčení, že dobrovoľné federatívne štátne spojenie je zodpovedajúcim výrazom práva na sebaurčenie a rovnoprávnosť, avšak aj najlepšou zárukou pre náš plný vnútorný národný rozvoj i pre ochranu našej národnej svojbytnosti a zvrchovanosti, rozhodnutí vytvárať v spoločnom federatívnom štáte v duchu humanitných ideálov socializmu a proletárskeho internacionalizmu podmienky na všestranný rozvoj a blahobyť všetkých občanov a zaručovať im rovné, demokratické práva a slobody bez rozdielu národnosti, reprezentovaní svojimi zástupcami v Českej národnej rade a v Slovenskej národnej rade, sme sa dohodli na vytvorení československej federácie.

PRVÁ HLAVA. Základné ustanovenia

Čl. 1 (1) Československá socialistická republika je federatívny štát dvoch rovnoprávných bratských národov, Čechov a Slovákov.

(2) Základom Československej socialistickej republiky je dobrovoľný zväzok rovnoprávných národných štátov českého a slovenského národa, založený na práve na sebaurčenie každého z nich.

(3) Československá federácia je výrazom vôle dvoch svojbytných suverénnych národov, Čechov a Slovákov, žiť v spoločnom federatívnom štáte.

(4) Československú socialistickú republiku tvorí Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika. Obidve republiky majú v Československej socialistickej republike rovnoprávne postavenie.

(5) Obidve republiky rešpektujú navzájom svoju suverenitu i suverenitu Československej socialistickej republiky; takisto Československá socialistická republika rešpektuje suverenitu národných štátov.

Čl. 2 (1) Československá socialistická republika i Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika sú vybudované na zásadách socialistickej demokracie. Ich politický systém je v zásadných veciach rovnaký.

(2) Štátnu moc vykonáva pracujúci ľud prostredníctvom svojich zastupiteľských zborov, ktorými sú: Federálne zhromaždenie, Česká národná rada, Slovenská národná rada a národné výbory.

(3) Politické práva občanov a záruky ich uskutočňovania sú na celom území Československej socialistickej republiky rovnaké.

Čl. 3 (1) Územie Československej socialistickej republiky tvorí územie Českej socialistickej republiky a územie Slovenskej socialistickej republiky.

(2) Hranice Československej socialistickej republiky a hranice Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky môžu byť zmenené len ústavným zákonom Federálneho zhromaždenia.

(3) Hranice každej z obidvoch republík sa môžu zmeniť iba so súhlasom príslušnej národnej rady. Národná rada dáva súhlas svojím ústavným zákonom.

Čl. 4 (1) Hospodárstvo Československej socialistickej republiky je integráciou dvoch národných ekonomík, českej a slovenskej. Rozvíja sa na základe socialistickej hospodárskej sústavy.

(2) Český a slovenský národ sú ekonomicky svojbytné. Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika hospodária s vytvoreným spoločenským produktom s výnimkou tej časti, ktorej správu zverili Československej socialistickej republike na zabezpečenie spoločných potrieb a záujmov. Hospodárstvo v Československej socialistickej republike sa rozvíja vo vzájomnej spolupráci a za pomoci obidvoch národov.

(3) Hospodárstvo v Československej socialistickej republike sa plánovite rozvíja v podmienkach jednotného socialistického trhu, založeného na jednej mene, na voľnom pohybe pracovných síl, na voľnom pohybe peňažných fondov, na jednotnej sústave riadenia a na jednotných zásadách hospodárskej politiky.

(4) Úlohou federálnych orgánov je predovšetkým zabezpečiť optimálne zameranie hospodárskeho rozvoja, ovplyvňovať vzťahy, ktoré vznikajú pri rozdeľovaní spoločenského produktu a národného dôchodku, rozvíjať hospodárske styky so zahraničím, vytvárať jednotné podmienky na pôsobenie ekonomického systému

a na rozvíjanie hospodárskej demokracie a podporovať pokrokové formy integrácie podnikov medzi obidvoma republikami. Významnou úlohou Československej socialistickej republiky je vyrovnávanie hospodárskych a sociálnych rozdielov medzi obidvoma republikami, najmä vytváraním rovnakých podmienok a možností na tvorbu a použitie národného dôchodku.

Novelizácia čl. 4 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Čl. 4 znie: „(1) Hospodárstvo Československej socialistickej republiky je jednotné a rozvíja sa na základe socialistickej hospodárskej sústavy.

(2) Český a slovenský národ spájajú v československej federácii svoje úsilie v záujme intenzívneho rozvoja socialistickeho hospodárstva. Československá socialistická republika, Česká socialistická republika a Slovenská socialistická republika hospodária s vytvoreným spoločenským produktom v súlade s národohospodárskymi plánmi Československej socialistickej republiky. Hospodárstvo v Československej socialistickej republike sa rozvíja vo vzájomnej spolupráci a za pomoci oboch národov a všetkých národností Československej socialistickej republiky.

(3) V jednotnom plánovanom hospodárstve Československej socialistickej republiky sa uplatňujú jednotná úprava socialistickeho spoločenského vlastníctva, jedna mena, jednotná hospodárska politika, jednotná sústava riadenia a jednotná politika zamestnanosti a rozmiestňovania pracovných síl.

(4) Orgány Československej socialistickej republiky zabezpečujú spoločné potreby a záujmy českého a slovenského národa i všetkých národností; riadia orgány a organizácie v odvetviach spravovaných v jej pôsobnosti. Orgány Československej socialistickej republiky vykonávajú pôsobnosť vo veciach správy národného majetku v odvetviach, ktoré riadia. Úlohou orgánov Československej socialistickej republiky je predovšetkým plánovite zabezpečovať optimálne zameranie hospodárskeho rozvoja, rozvíjať hospodárske styky so zahraničím a vytvárať jednotné podmienky pre pôsobenie sústavy plánovitého riadenia; na ten účel ovplyvňovať vzťahy vznikajúce pri rozdeľovaní spoločenského produktu a národného dôchodku a podporovať pokrokové formy integrácie socialistickej organizácií. Významnou úlohou Československej socialistickej republiky je vyrovnávanie hospodárskych a sociálnych rozdielov medzi Českou socialistickou republikou a Slovenskou socialistickou republikou, najmä vytváraním rovnakých podmienok a možností pre tvorbu a užitie národného dôchodku.

(5) Orgány Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky riadia orgány a organizácie, ktoré pracujú v odvetviach spravovaných v pôsobnosti týchto republik; pokiaľ činnosť týchto orgánov a organizácií zasahuje do druhej republiky, robia tak koordinovane s jej orgánmi. Orgány Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky vykonávajú pôsobnosť vo veciach správy národného majetku v odvetviach, ktoré riadia.“

- Čl. 5** (1) Štátny občan každej z obidvoch republík je zároveň štátnym občanom Československej socialistickej republiky.
- (2) Občan jednej republiky má na území druhej republiky rovnaké práva a rovnaké povinnosti ako občan tejto republiky.
- (3) Zásady nadobúdania a straty štátneho občianstva republík ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia.

Novelizácia čl. 5 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Čl. 5 znie: „(1) Československé štátne občianstvo je jednotné.

(2) Každý československý štátny občan má na celom území Československej socialistickej republiky rovnaké práva a rovnaké povinnosti.

(3) Každý československý štátny občan je zároveň občanom Českej socialistickej republiky alebo Slovenskej socialistickej republiky.

(4) Nadobúdanie a stratu československého štátneho občianstva upravuje zákon Federálneho zhromaždenia.“.

- Čl. 6** (1) Český a slovenský jazyk sa používa rovnoprávne pri vyhlasovaní zákonov a iných všeobecne záväzných právnych predpisov.
- (2) Pri rokovaní všetkých štátnych orgánov Československej socialistickej republiky a obidvoch republík, v konaní pred nimi a v ich ostatnom styku s občanmi sa používajú obidva jazyky rovnoprávne.

DRUHÁ HLAVA. Rozdelenie pôsobnosti medzi federáciu a republiky

- Čl. 7** (1) Do výlučnej pôsobnosti Československej socialistickej republiky patrí:
- a) zahraničná politika, uzavieranie medzinárodných zmlúv, zastupovanie Československej socialistickej republiky v medzinárodných vzťahoch a rozhodovanie v otázkach vojny a mieru,
 - b) národná obrana,
 - c) federálne štátne hmotné rezervy,
 - d) federálne zákonodarstvo a správa v rozsahu pôsobnosti federácie a kontrola činnosti federálnych orgánov,
 - e) ochrana federálnej ústavnosti.

Novelizácia čl. 7 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Čl. 7 ods. 1 písm. b) znie: „b) obrana Československej socialistickej republiky,“

a ďalej sa čl. 7 ods. 1 dopĺňa ustanovením písm. c), ktoré znie: „c) mena,“;“.

doterajšie ustanovenia písm. c) až e) sa označujú ako ustanovenia písm. d) až f).

(2) V oblastiach uvedených v odseku 1 pôsobia výlučne zákonodarné a výkonné orgány štátnej moci, orgány štátnej správy a súdne orgány Československej socialistickej republiky.

Čl. 8 (1) Do spoločnej pôsobnosti Československej socialistickej republiky a obidvoch republík patrí:

- a) plánovanie,
- b) financie,
- c) emisná činnosť,
- d) cenové veci,
- e) zahraničné hospodárske vzťahy,
- f) priemysel,
- g) poľnohospodárstvo a výživa,
- h) doprava,
- ch) pošty a telekomunikácie,
- i) rozvoj vedy a techniky,
- j) práca, mzdy a sociálna politika,
- k) sociálno-ekonomické informácie,
- l) právna úprava socialistického podnikania,
- m) normalizácia, veci mier a váh, priemyslové práva,
- n) vnútorný poriadok a bezpečnosť štátu,
- o) veci tlače a iných informačných prostriedkov.

Novelizácia čl. 8 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

V čl. 8 ods. 1 sa: v ustanovení písm. c) nahrádzajú slová „emisná činnosť“ slovom „bankovníctvo“, ustanovenie písm. i) sa dopĺňa v závere slovami „a investičná činnosť“, ustanovenie písm. l) sa dopĺňa v závere slovami „a hospodárska arbitráž“, ustanovenie písm. m) sa dopĺňa v závere slovami „a štátne skúšobníctvo“ a odsek 1 sa dopĺňa ustanovením písm. p), ktoré znie: „p) kontrola“.

(2) V oblastiach uvedených v odseku 1 pôsobia v taxatívne uvedených veciach orgány Československej socialistickej republiky a v ostatných veciach orgány Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 9 Veci, ktoré nie sú taxatívne zverené do pôsobnosti Československej socialistickej republiky, patria do výlučnej pôsobnosti Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky.

Čl. 10 (1) Československé hospodárstvo je v súlade so socialistickou hospodárskou sústavou hospodárstvom plánovaným.

(2) Národohospodárske plány sú:

- a) plán rozvoja hospodárstva Československej socialistickej republiky (federálny plán),
 - b) plány rozvoja hospodárstva Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky (plány republík).
- (3) Strednodobé národohospodárske plány sa vyhlasujú zákonom. Zákon o federálnom pláne prijíma Federálne zhromaždenie, zákon o pláne republiky prijíma národná rada.
- (4) Sústavu národohospodárskych plánov, ich štruktúru, ako aj zásady tvorby plánov federácie upravuje zákon Federálneho zhromaždenia.
- (5) Návrhy federálnych plánov a plánov republík zostavujú súbežne a vo vzájomnej spolupráci federálne plánovacie orgány a plánovacie orgány republík podľa smerníc svojich vlád.

Novelizácia čl. 10 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Čl. 10 ods. 2 až 6 znie: „(2) Zásady národohospodárskeho plánovania ako jednotne organizovaného procesu tvorby a zabezpečovania národohospodárskych plánov a kontroly ich plnenia, ako aj vymedzenie ich sústavy, funkcií a vzťahov upravujú zákony Federálneho zhromaždenia; zákony Federálneho zhromaždenia upravujú aj vzťahy orgánov a organizácií pri tejto činnosti a sankcie pri neplnení povinností.

(3) Štátne plány rozvoja národného hospodárstva a ostatné národohospodárske plány sú záväzným základom riadiacej a hospodárskej činnosti.

(4) Štátne plány rozvoja národného hospodárstva sú

a) štátny plán rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky;

b) štátne plány rozvoja národného hospodárstva Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky.

(5) Strednodobé štátne plány rozvoja národného hospodárstva sa vyhlasujú zákonom. Zákon o štátnom pláne rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky prijíma Federálne zhromaždenie; v súlade s ním potom prijímajú zákon o štátnom pláne rozvoja národného hospodárstva Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky národné rady.

(6) Návrhy štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky a štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky zostavujú súbežne a vo vzájomnej spolupráci federálne plánovacie orgány a plánovacie orgány republík podľa smerníc svojich vlád.“

Čl. 11 (1) Finančné hospodárenie Československej socialistickej republiky sa spravuje štátnym rozpočtom federácie. Finančné hospodárenie každej republiky sa spravuje jej štátnym rozpočtom. Štátny rozpočet federácie schvaľuje Federálne zhromaždenie a štátne rozpočty republík schvaľujú národné rady svojimi zákonmi, a to vždy na obdobie jedného roka. ...

Čl. 14 (1) Československú menu upravuje Federálne zhromaždenie zákonom.

(2) Emisná činnosť a jej kontrola patria menovému bankovému systému, ktorý sa skladá z federálnej banky ako vrcholného menového orgánu a z národných bánk obidvoch republík; tieto banky sú právnickými osobami. ...

Čl. 15 V Československej socialistickej republike platí jednotná sústava cien. V oblasti cenovej politiky do pôsobnosti Československej socialistickej republiky patrí:

- a) určovať zásady cenovej politiky a regulácie cien,
- b) určovať ceny surovín, výrobkov a služieb, ktoré majú základný význam pre jednotný trh, a to v rozsahu ustanovenom zákonom Federálneho zhromaždenia,
- c) určovať kategorizáciu taríf a cien v doprave a vydávať poštové a telekomunikačné tarify. ...

TRETIA HLAVA. Federálne zhromaždenie

Čl. 29 (1) Najvyšším orgánom štátnej moci a jediným zákonodarným zborom Československej socialistickej republiky je Federálne zhromaždenie.

(2) Federálne zhromaždenie tvoria dve snemovne: Snemovňa ľudu a Snemovňa národov. Obidve snemovne sú rovnoprávne.

(3) Na platné uznesenie Federálneho zhromaždenia je potrebné súhlasné uznesenie obidvoch snemovní, ak tento ústavný zákon neustanovuje niečo iné alebo ak nejde o vnútorné veci len jednej snemovne.

Čl. 30 (1) Snemovňa ľudu má 200 poslancov, ktorí sú volení v celej Československej socialistickej republike priamou voľbou.

(2) Poslanec Snemovne ľudu nemôže byť zároveň poslancom Snemovne národov.

(3) Snemovňa ľudu sa volí na obdobie štyroch rokov.

(4) Podmienky výkonu volebného práva do Snemovne ľudu a spôsob výkonu volieb a odvolania poslancov ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia.

Novelizácia čl. 30 ods. 3 (účinná od 1. augusta 1971)

Ústavný zákon č. 43/1971 Zb., ktorým sa mení čl. 86 Ústavy a čl. 30 a 103 ústavného zákona o československej federácii

Článok 30 ods. 3 znie: „(3) Snemovňa ľudu sa volí na obdobie piatich rokov.“.

Čl. 31 (1) Snemovňa národov reprezentuje rovné štátoprávne postavenie obidvoch republík. (2) Snemovňa národov má 150 poslancov, z ktorých sa 75 volí priamou voľbou v Českej socialistickej republike a 75 priamou voľbou v Slovenskej socialistickej republike.

(3) Volebné obdobie Snemovne národov sa končí s volebným obdobím Snemovne ľudu.

Čl. 32 (1) Federálne zhromaždenie zasadá najmenej dva razy do roka (jarné zasadanie a jesenné zasadanie).

(2) Federálne zhromaždenie zvoláva na zasadanie a jeho zasadanie vyhlasuje za skončené prezident Československej socialistickej republiky.

(3) Ak prezident Československej socialistickej republiky nezvolá jarné zasadanie do konca apríla alebo jesenné zasadanie do konca októbra, zvolá ho Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia. Zasadanie Federálneho zhromaždenia vyhlási v tomto prípade za skončené Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia.

Čl. 33 (1) Federálne zhromaždenie musí zvolať prezident Československej socialistickej republiky na žiadosť aspoň jednej tretiny poslancov niektorej snemovne. ...

Čl. 34 (1) Snemovne sa schádzajú na schôdzky na základe uznesenia predsedníctva príslušnej snemovne.

(2) Na spoločné schôdzky sa snemovne schádzajú, ak ide o voľbu prezidenta Československej socialistickej republiky, o voľbu predsedu a podpredsedov Federálneho zhromaždenia, o prerokovanie programového vyhlásenia vlády Československej socialistickej republiky a v iných prípadoch, v ktorých sa na tom snemovne uznesú.

Čl. 35 (1) Schôdzky obidvoch snemovní sú spravidla verejné.

(2) Neverejné schôdzky sa môžu konať len v prípadoch ustanovených rokovacím poriadkom Federálneho zhromaždenia.

Čl. 36 (1) Do pôsobnosti Federálneho zhromaždenia patrí najmä:

a) uznášať sa na Ústave Československej socialistickej republiky a na ústavných a iných zákonoch Federálneho zhromaždenia a zisťovať, ako sa vykonávajú,

b) rokovať o zásadných otázkach zahraničnej politiky,

c) rokovať o zásadných otázkach vnútornej politiky,

d) schvaľovať strednodobý národohospodársky plán a štátny rozpočet federácie, preverovať ich plnenie a schvaľovať štátny záverečný účet federácie,

e) voliť prezidenta Československej socialistickej republiky a rokovať o jeho správach,

f) rokovať o programovom vyhlásení vlády a kontrolovať jej činnosť a činnosť jej členov, ako aj rokovať o dôvere vláde,

g) voliť a odvolávať členov Ústavného súdu Československej socialistickej republiky,

h) zriaďovať ústavným zákonom federálne ministerstvá a federálne výbory a zriaďovať zákonom iné federálne orgány štátnej správy,

ch) zriaďovať zákonom kontrolný orgán Federálneho zhromaždenia.

(2) Federálne zhromaždenie sa uznáša o vypovedaní vojny, ak je Československá socialistická republika napadnutá alebo ak treba plniť medzinárodné zmluvné záväzky o spoločnej obrane proti napadnutiu.

(3) Medzinárodné politické zmluvy a medzinárodné hospodárske zmluvy všeobecnej povahy, ako aj medzinárodné zmluvy, na vykonanie ktorých je potrebný zákon Federálneho zhromaždenia, vyžadujú pred ratifikáciou súhlas Federálneho zhromaždenia.

(4) Federálne zhromaždenie môže zrušiť nariadenie alebo uznesenie vlády alebo všeobecne záväzný právny predpis federálneho ministerstva, federálneho výboru alebo iného federálneho ústredného orgánu štátnej správy, ak odporujú ústave alebo inému zákonu Federálneho zhromaždenia.

Čl. 37 (1) Federálne zhromaždenie má zákonodarnú právomoc vo veciach:

a) zverených týmto ústavným zákonom do výlučnej pôsobnosti Československej socialistickej republiky (čl. 7),

b) patriacich do spoločnej pôsobnosti (čl. 8 a čl. 10 až 28), a to v časti zverenej Československej socialistickej republike.

(2) Federálne zhromaždenie prijíma ďalej zákony, pri ktorých – okrem výnimiek ustanovených ústavnými zákonmi – výkon patrí v plnom rozsahu orgánom republík, a to Zákon o rodine, Občiansky zákonník, Občiansky súdny poriadok, zákon o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom, Trestný zákon, Trestný poriadok, zákon o výkone trestu odňatia slobody a o výkone väzby, zákon upravujúci všeobecné konanie pred správnymi orgánmi, zákon o vysokých školách, zákon o cestovných dokladoch, zákon o zbraniach a streľive, zákon o geodézii a kartografii.

(3) Pokiaľ to vyžaduje jednota právneho poriadku, uskutočňuje Federálne zhromaždenie zásadnú zákonodarnú úpravu vo veciach starostlivosti o zdravie ľudu, sústavy základných a stredných všeobecnovzdelávacích i odborných škôl, vo veciach spolčovania a zhromažďovania, národností, autorského práva, o pomeroch cirkví a náboženských spoločností a vo veciach lesného a vodného hospodárstva. ...

Čl. 40 (1) Snemovňa ľudu je schopná uznášať sa, ak je prítomná nadpolovičná väčšina jej poslancov.

(2) Snemovňa národov je schopná uznášať sa, ak je prítomná nadpolovičná väčšina jej poslancov zvolených v Českej socialistickej republike i nadpolovičná väčšina poslancov zvolených v Slovenskej socialistickej republike.

(3) Na platné uznesenie je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov v každej snemovni, pokiaľ tento ústavný zákon neustanovuje niečo iné (čl. 41 až 43).

Čl. 41 Na prijatie federálnej ústavy, ústavného zákona Federálneho zhromaždenia a na ich zmenu, na voľbu prezidenta Československej socialistickej republiky a na uznesenie o vypovedaní vojny je potrebný súhlas trojpätinovej väčšiny všetkých poslancov Snemovne ľudu, ako aj súhlas trojpätinovej väčšiny všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Českej socialistickej republike

a trojpäťnovej väčšiny všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Slovenskej socialistickej republike.

Čl. 42 (1) V prípade, v ktorom podľa tohto ústavného zákona platí zákaz majorizácie, hlasujú v Snemovni národov oddelene poslanci zvolení v Českej socialistickej republike a poslanci zvolení v Slovenskej socialistickej republike. Uznesenie je prijaté, ak zaň hlasuje väčšina všetkých poslancov zvolených v Českej socialistickej republike a väčšina všetkých poslancov zvolených v Slovenskej socialistickej republike, ak tento ústavný zákon nevyžaduje kvalifikovanú väčšinu (čl. 41).

(2) Zákaz majorizácie platí pri schvaľovaní:

- a) návrhu zákona, ktorým sa vydávajú zásady nadobúdania a straty štátneho občianstva,
- b) strednodobých národohospodárskych plánov federácie,
- c) návrhov zákonov, ktorými sa ustanovuje sústava národohospodárskych plánov, ich štruktúra, ako aj zásady tvorby plánov federácie,
- d) návrhov zákonov, ktorými sa ustanovuje spôsob zabezpečenia príjmov štátneho rozpočtu federácie, vzťahy medzi štátnym rozpočtom federácie a štátnymi rozpočtami obidvoch republík, ako aj zásady rozpočtového hospodárenia,
- e) štátnych rozpočtov a záverečných účtov federácie,
- f) návrhov zákonov, ktorými sa zriaďujú účelové fondy zapojené na štátny rozpočet federácie,
- g) návrhov zákonných úprav v otázkach uvedených v čl. 11 ods. 7,
- h) návrhov zákonov, ktorými sa ustanovujú zásady daňových zákonov národných rád,
- ch) návrhov zákonných úprav v otázkach uvedených v čl. 13 ods. 2,
- i) návrhov zákonov, ktorými sa upravujú československá mena, postavenie federálnej emisnej banky a národných emisných bánk obidvoch republík, ich vzťahy a činnosť, ďalej návrhy zákonných úprav v otázkach uvedených v čl. 14 ods. 4,
- j) návrhov zákonných úprav v otázkach uvedených v čl. 15,
- k) návrhov zákonov v oblasti zahraničných hospodárskych vzťahov,
- l) návrhov zákonov vo veciach uvedených v čl. 22,
- m) návrhov zákonov, ktorými sa upravuje zriaďovanie, právne pomery a spôsob riadenia hospodárskych organizácií,
- n) návrhov zákonov vydávaných podľa čl. 27 ods. 2 a čl. 28,
- o) návrhov zákonov, ktorými sa zriaďujú federálne orgány štátnej správy s výnimkou ministerstiev a federálnych výborov.

Novelizácia čl. 42 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

V čl. 42 ods. 2 ustanovenie písm. a) znie: „a) návrhu zákona o nadobúdaní a strate československého štátneho občianstva“, písm. b) znie: „b) strednodobých štátnych plánov rozvoja národného hospodárstva Československej socialistickej republiky“, písm. c) znie: „c) návrhov zákonov upravujúcich otázky uvedené v čl. 10 ods. 2“, písm. h) znie: „h) návrhov zákonov, ktorými sa ustanovujú podľa čl. 12 ods. 2 dane, odvody alebo poplatky“, písm. i) znie: „i) návrhov zákonov, ktorými sa upravuje československá mena, a zákonov uvedených v čl. 14 ods. 2“, písm. l) znie: „l) návrhov zákonov vo veciach uvedených v čl. 21 ods. 2 a v čl. 22“, písm. n) znie: „n) návrhov zákonov vydávaných podľa čl. 27 ods. 2, čl. 28, ako aj čl. 28a“.

(3) Zákaz majorizácie platí aj pri schvaľovaní programového vyhlásenia vlády Československej socialistickej republiky a pri hlasovaní o návrhu na vyslovenie dôvery vláde.

Čl. 43 (1) Vláda Československej socialistickej republiky môže požiadať hociktorú snemovňu o vyslovenie dôvery. Návrh na vyslovenie nedôvery vláde Československej socialistickej republiky môže podať aspoň jedna pätina poslancov hociktorej snemovne.

(2) Na vyslovenie nedôvery vláde Československej socialistickej republiky je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov Snemovne ľudu alebo súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Českej socialistickej republike alebo súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov Snemovne národov zvolených v Slovenskej socialistickej republike. V Snemovni národov sa hlasuje podľa mien.

(3) Ustanovenia odsekov 2 a 3 platia aj pre vyslovenie nedôvery jednotlivému členovi vlády Československej socialistickej republiky.

Čl. 44 (1) Každá snemovňa sa musí uznieť o návrhu prijatom druhou snemovňou najneskôr do 3 mesiacov. Ak sa o návrhu neuznesie v tejto lehote, je návrh prijatý.

(2) Ak nedôjde k zhodnému uzneseniu obidvoch snemovní, môžu sa obidve snemovne uznieť na dohodovacom konaní. V takomto prípade zvolí každá snemovňa po 10 zástupcov zo svojich poslancov, ak sa nedohodnú na inom počte, do spoločného výboru pre dohodovacie konanie.

(3) Ak obidve snemovne ani na odporúčanie tohto výboru ani inak neprijmú zhodné uznesenie o návrhu zákona do 5 mesiacov od prvého hlasovania, možno podať ten istý návrh najskôr po uplynutí jedného roka od jeho zamietnutia.

(4) Ak nedôjde k zhodnému uzneseniu obidvoch snemovní o štátnom rozpočte federácie, je dohodovacie konanie podľa odseku 2 povinné. Ak sa nedosiahne

dohoda o štátnom rozpočte do začiatku rozpočtového roka, hospodári sa podľa zákonných ustanovení o rozpočtovom provizóriu.

(5) Ak dohodovacie konanie nevedlo k zhodnému uzneseniu obidvoch snemovní, môže dôjsť k rozpusteniu Federálneho zhromaždenia. Voľby vyhlási Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia do 60 dní.

Čl. 45 (1) Návrhy zákonov Federálneho zhromaždenia môžu podávať poslanci Federálneho zhromaždenia, výbory obidvoch snemovní, prezident Československej socialistickej republiky, vláda Československej socialistickej republiky, Česká národná rada a Slovenská národná rada.

(2) Zákony Federálneho zhromaždenia podpisuje prezident Československej socialistickej republiky, predseda Federálneho zhromaždenia a predseda vlády Československej socialistickej republiky.

(3) Na to, aby zákon Federálneho zhromaždenia nadobudol platnosť, musí byť vyhlásený spôsobom, ktorý ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia. Zákony Federálneho zhromaždenia vyhlasuje Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia do 14 dní po ich schválení. ...

Čl. 49 (1) Snemovňa ľudu a Snemovňa národov, ako aj jednotliví poslanci majú právo interpelovať vládu Československej socialistickej republiky a jej členov a klásť im otázky vo veciach ich pôsobnosti. Vláda a jej členovia sú povinní na interpelácie a otázky odpovedať.

(2) Predseda aj ostatní členovia vlády majú právo zúčastniť sa na schôdzkach obidvoch snemovní Federálneho zhromaždenia, ich výborov i na schôdzkach Predsedníctva Federálneho zhromaždenia. Udelí sa im slovo, hocikedy o to požiadajú.

(3) Ak o to požiada niektorá snemovňa, jej výbor alebo Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia, je člen vlády povinný prísť na schôdzku snemovne, jej výboru alebo Predsedníctva Federálneho zhromaždenia.

Čl. 50 Poslanca Federálneho zhromaždenia nemožno trestne ani kárne stíhať ani ho vziať do väzby bez súhlasu snemovne, ktorej je členom. Ak snemovňa súhlas odoprie, je stíhanie navždy vylúčené.

Čl. 51 Poslanca Federálneho zhromaždenia nemožno vôbec stíhať pre hlasovanie v snemovni, v jej orgánoch alebo v Predsedníctve Federálneho zhromaždenia. Za výroky pri výkone funkcie poslanca, urobené v niektorej snemovni, v jej orgáne alebo v Predsedníctve Federálneho zhromaždenia, podlieha poslanec len disciplinárnej právomoci svojej snemovne.

Čl. 52 Ak bol poslanec Federálneho zhromaždenia pristihnutý a zadržaný pri trestnom čine, je príslušný orgán povinný to ihneď oznámiť Predsedníctvu Federálneho zhromaždenia. Ak Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia nedá na zadržanie súhlas, musí byť poslanec ihneď prepustený. ...

Čl. 54 Každá snemovňa volí svoje predsedníctvo, ktoré sa skladá z 3 až 6 poslancov. ...

Čl. 56 (1) Obidve snemovne Federálneho zhromaždenia volia zo svojich členov Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia.

(2) Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia má 40 členov, z ktorých 20 volí Snemovňa ľudu a 20 Snemovňa národov. Snemovňa národov volí 10 členov z poslancov zvolených v Českej socialistickej republike a 10 členov z poslancov zvolených v Slovenskej socialistickej republike.

(3) Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia zostáva vo svojej funkcii aj po uplynutí volebného obdobia, dokiaľ si novozvolené Federálne zhromaždenie nezvolí svoje predsedníctvo.

(4) Členovia Predsedníctva Federálneho zhromaždenia sú zodpovední snemovni Federálneho zhromaždenia, ktorá ich zvolila. Snemovňa ich môže hocikedy odvolať.

(5) Predsedu a podpredsedov Federálneho zhromaždenia volí Snemovňa ľudu a Snemovňa národov z členov Predsedníctva Federálneho zhromaždenia. Ak sa predsedom Federálneho zhromaždenia stane poslanec, ktorý je občanom Českej socialistickej republiky, zvolí sa za prvého podpredsedu poslanec, ktorý je občanom Slovenskej socialistickej republiky alebo naopak.

Čl. 57 (1) Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia sa uznáva nadpolovičnou väčšinou všetkých svojich členov.

(2) Ustanovenie čl. 42 o zákaze majorizácie platí aj pre uznávanie Predsedníctva Federálneho zhromaždenia.

Čl. 58 (1) V čase, keď Federálne zhromaždenie nezasadá buď preto, že zasadanie je skončené, alebo preto, že uplynulo volebné obdobie, vykonáva pôsobnosť Federálneho zhromaždenia Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia. Nepatrí mu však voliť prezidenta Československej socialistickej republiky, prijímať a meniť ústavné zákony, uznávať sa na štátnom rozpočte federácie, vypovedávať vojnu a vyslovovať nedôveru vláde Československej socialistickej republiky ani jej členovi.

(2) V čase, keď Federálne zhromaždenie pre mimoriadne príčiny nezasadá, vykonáva Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia všetku jeho pôsobnosť s výnimkou práva meniť Ústavu Československej socialistickej republiky a voliť jej prezidenta.

(3) Neodkladné opatrenia, na ktoré by bol potrebný zákon, robí Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia vo forme zákonných opatrení, ktoré podpisuje prezident Československej socialistickej republiky, predseda Federálneho zhromaždenia a predseda vlády Československej socialistickej republiky. Zákonné opatrenia sa vyhlasujú rovnako ako zákony.

(4) Opatrenia Predsedníctva Federálneho zhromaždenia podľa odsekov 1 až 3 musia byť schválené na najbližšom zasadnutí Federálneho zhromaždenia; inak strácajú ďalšiu platnosť.

(5) O vypovedaní vojny sa môže Predsedníctvo Federálneho zhromaždenia uznávať, len ak je zasadanie Federálneho zhromaždenia znemožnené pre mimoriadne príčiny. Na platnosť uznesenia je potrebný súhlas troch pätín všetkých členov Predsedníctva Federálneho zhromaždenia, ktorí sú občanmi Českej socialistickej republiky, a súhlas troch pätín všetkých členov Predsedníctva Federálneho zhromaždenia, ktorí sú občanmi Slovenskej socialistickej republiky.

(6) Predsedníctvu Federálneho zhromaždenia patrí v čase, keď vláda Československej socialistickej republiky vykonáva funkciu prezidenta Československej socialistickej republiky, vymenúvať a odvolávať vládu Československej socialistickej republiky a jej členov a poverovať ich riadením ministerstiev a iných federálnych ústredných orgánov.

ŠTVRTÁ HLAVA. Prezident Československej socialistickej republiky

ČL. 60 (1) Na čele Československej socialistickej republiky je prezident. Volí ho Federálne zhromaždenie.

(2) Prezident Československej socialistickej republiky je za výkon svojej funkcie zodpovedný Federálnemu zhromaždeniu.

ČL. 61 (1) Prezident Československej socialistickej republiky:

a) zastupuje Československú socialistickú republiku navonok, dojednáva a ratifikuje medzinárodné zmluvy; dojednávanie medzinárodných zmlúv, na ktoré nie je potrebný súhlas Federálneho zhromaždenia, môže prezident preniesť na vládu Československej socialistickej republiky alebo s jej súhlasom na jej jednotlivých členov;

b) prijíma a poveruje vyslancov;

c) zvoláva zasadania Federálneho zhromaždenia a vyhlasuje jeho zasadanie za skončené;

d) môže rozpustiť Federálne zhromaždenie, ak ide o prípad uvedený v čl. 44 ods. 5;

e) podpisuje zákony Federálneho zhromaždenia a zákonné opatrenia jeho predsedníctva;

f) má právo podávať Federálnemu zhromaždeniu správy o stave Československej socialistickej republiky a o závažných politických otázkach, predkladať mu návrhy potrebných opatrení a byť prítomný na schôdzkach snemovní Federálneho zhromaždenia;

g) vymenúva a odvoláva predsedu a ostatných členov vlády Československej socialistickej republiky a poveruje ich riadením federálnych ministerstiev a iných federálnych ústredných orgánov a štátnym tajomníkom určuje, na ktorom federálnom ministerstve pôsobia;

h) má právo byť prítomný na schôdzkach vlády Československej socialistickej republiky a predsedáť jej, vyžadovať si od vlády a od jej jednotlivých členov

správy a prerokúvať s vládou alebo s jej členmi otázky, ktoré treba riešiť;
ch) vymenúva vyšších štátnych funkcionárov Československej socialistickej republiky v prípadoch, v ktorých to ustanovuje zákon; vymenúva a povyšuje generálov, vymenúva na návrh príslušných orgánov Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky profesorov a rektorov vysokých škôl;

i) prepožičiava vyznamenania, ak na to nespĺnomocní iný orgán;

j) má právo udeľovať amnestiu, odpúšťať a zmierňovať tresty uložené trestnými súdmi a nariaďovať, aby sa súdne trestné konanie nezačínalo alebo aby sa v ňom nepokračovalo, a zahládzať odsúdenie;

k) je hlavným veliteľom ozbrojených síl;

l) vyhlasuje na návrh vlády Československej socialistickej republiky vojnový stav a na základe rozhodnutia Federálneho zhromaždenia vypovedáva vojnu, ak je Československá socialistická republika napadnutá alebo ak treba plniť medzinárodné zmluvné záväzky o spoločnej obrane proti napadnutiu.

(2) Prezidentovi Československej socialistickej republiky patrí vykonávať aj právomoci, ktoré nie sú výslovne v tomto ústavnom zákone uvedené, ak tak ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia.

Čl. 62 (1) Za prezidenta Československej socialistickej republiky môže byť zvolený každý občan voliteľný za poslanca Federálneho zhromaždenia.

(2) Prezident je volený na obdobie piatich rokov. Výkonu svojej funkcie sa ujíma po zložení sľubu.

(3) Voľba prezidenta Československej socialistickej republiky sa koná v posledných 14 dňoch funkčného obdobia prezidenta. Ak sa úrad prezidenta uvoľní pred skončením volebného obdobia, koná sa voľba najneskôr do 14 dní.

(4) Prezident Československej socialistickej republiky nemôže byť zároveň poslancom nijakého zastupiteľského zboru, členom vlády, ani Ústavného súdu, ani sudcom.

(5) Ak bude za prezidenta Československej socialistickej republiky zvolený poslanec, člen vlády alebo Ústavného súdu alebo sudca, prestane odo dňa svojho zvolenia vykonávať doterajšiu funkciu. Dňom zloženia sľubu zaniká jeho mandát, členstvo vo vláde alebo v Ústavnom súde alebo funkcia sudcu.

Čl. 63 Prezident Československej socialistickej republiky skladá pred Federálnym zhromaždením tento sľub: „Sľubujem na svoju česť a svedomie vernosť Československej socialistickej republike a veci socializmu. Svoje povinnosti budem konať podľa vôle ľudu a v záujme ľudu, budem dbať o blaho Československej socialistickej republiky a zachovávať ústavu a ostatné zákony socialistického štátu.“

Čl. 64 Ak sa uvoľní úrad prezidenta Československej socialistickej republiky a nový prezident ešte nie je zvolený a nezložil sľub, takisto ak prezident nemôže svoj úrad zo závažných dôvodov vykonávať, patrí výkon jeho funkcií vláde

Československej socialistickej republiky. Vláda môže v takomto prípade poveriť svojho predsedu výkonom niektorých právomocí prezidenta Československej socialistickej republiky; na predsedu vlády prechádza v tom čase hlavné velenie nad ozbrojenými silami.

Novelizácia čl. 64 (účinná od 28. mája 1975)

Ústavný zákon č. 50/1975 Zb., ktorým sa dopĺňa čl. 64 ústavného zákona č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Doterajšie ustanovenie čl. 64 sa označuje ako odsek 1 a dopĺňa sa odsekom 2, ktorý znie: „(2) *Ak prezident Československej socialistickej republiky nemôže vykonávať svoj úrad (odsek 1) dlhší čas ako 1 rok, Federálne zhromaždenie môže zvoliť nového prezidenta Československej socialistickej republiky na nové funkčné obdobie.*“

Čl. 65 Prezidenta Československej socialistickej republiky nemožno súdne stíhať pre konanie spojené s výkonom jeho funkcie.

PIATA HLAVA. Vláda Československej socialistickej republiky

Čl. 66 Vláda Československej socialistickej republiky je najvyšším výkonným orgánom štátnej moci Československej socialistickej republiky.

Čl. 67 (1) Vláda Československej socialistickej republiky sa skladá z predsedu, podpredsedov, ministrov a štátnych tajomníkov.

(2) Štátni tajomníci pôsobia na všetkých federálnych ministerstvách. Ak je ministrom občan Českej socialistickej republiky, je štátnym tajomníkom občan Slovenskej socialistickej republiky alebo naopak.

(3) Funkcia člena vlády Československej socialistickej republiky je nezlučiteľná s funkciou člena Predsedníctva Federálneho zhromaždenia a s funkciou člena Ústavného súdu. ...

Čl. 69 Vláda Československej socialistickej republiky je povinná po svojom vymenovaní predstúpiť pred Federálne zhromaždenie na jeho najbližšej schôdke, predložiť mu svoj program a požiadať ho o vyslovenie dôvery.

Čl. 70 (1) Vláda Československej socialistickej republiky je za výkon svojej funkcie zodpovedná Federálnemu zhromaždeniu; každá z obidvoch snemovní jej môže vysloviť nedôveru.

(2) Vláda Československej socialistickej republiky môže hocikedy požiadať Federálne zhromaždenie o vyslovenie dôvery.

Čl. 71 (1) Vláda Československej socialistickej republiky môže podať demisiu do rúk prezidenta Československej socialistickej republiky.

(2) Ak snemovňa Federálneho zhromaždenia vysloví vláde Československej socialistickej republiky nedôveru, alebo ak jej odoprie vysloviť dôveru, prezident Československej socialistickej republiky vládu odvolá.

(3) Vláda Československej socialistickej republiky podá demisiu vždy po ustanovujúcej schôdzke novozvoleného Federálneho zhromaždenia.

Čl. 72 Ak prezident Československej socialistickej republiky demisiu vlády Československej socialistickej republiky prijme, poverí ju vykonávaním jej funkcií dočasne až do vymenovania novej vlády.

Čl. 73 (1) Člen vlády Československej socialistickej republiky môže podať demisiu do rúk prezidenta Československej socialistickej republiky.

(2) Snemovňa ľudu alebo Snemovňa národov Federálneho zhromaždenia môžu vysloviť nedôveru i jednotlivému členovi vlády Československej socialistickej republiky. V tomto prípade prezident Československej socialistickej republiky člena vlády odvolá.

Čl. 74 Ak prezident Československej socialistickej republiky demisiu člena vlády Československej socialistickej republiky prijme, môže určiť, ktorý z členov vlády povedie dočasne veci doteraz spravované členom vlády, ktorého demisiu prijal.

Čl. 75 Na platnosť uznesenia vlády Československej socialistickej republiky je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých jej členov.

Čl. 76 Vláda Československej socialistickej republiky zabezpečuje plnenie úloh federácie v oblasti národnej obrany, upevňovania bezpečnosti krajiny, rozvíjania mierovej zahraničnej politiky, v oblasti hospodárskej výstavby a v ďalších oblastiach pôsobnosti federácie. Na tento cieľ zabezpečuje plnenie zákonov Federálneho zhromaždenia, zjednocuje, riadi a kontroluje činnosť federálnych ministerstiev, federálnych výborov a ostatných federálnych ústredných orgánov.

Novelizácia čl. 76 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Doterajšie ustanovenie čl. 76 sa označuje ako odsek 1, v prvej vete ktorého sa slová „národnej obrany“ nahrádzajú slovami „obrany Československej socialistickej republiky“, a dopĺňa sa odsekom 2, ktorý znie: „(2) Vláda Československej socialistickej republiky pri zabezpečovaní plnenia úloh federácie sa zaoberá aj zásadnými a koncepčnými otázkami celospoločenského významu aj v tých oblastiach, ktoré patria do pôsobnosti republik, a koordinuje riešenia otázok vyplývajúcich z potreby jednotného zabezpečovania štátnej politiky federácie na celom území Československej socialistickej republiky; po dohode s vládami Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky môže na tento cieľ zriaďovať potrebné koordinačné orgány vlády Československej socialistickej republiky.“.

Čl. 77 Vláda Československej socialistickej republiky rozhoduje v zbore najmä:

- a) o návrhoch zákonov Federálneho zhromaždenia,
- b) o vládnych nariadeniach,
- c) o vykonávaní programového vyhlásenia vlády,

- d) o zásadných otázkach vnútornej a zahraničnej politiky,
- e) o návrhoch národohospodárskych plánov, štátneho rozpočtu a záverečného účtu federácie,
- f) o zásadných hospodárskych opatreniach na zabezpečenie hospodárskej politiky,
- g) o vymenúvaní funkcionárov v prípadoch, v ktorých to ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia,
- h) o tom, že požiada Federálne zhromaždenie o vyslovenie dôvery,
- ch) o ďalších otázkach, ak to ustanovuje zákon Federálneho zhromaždenia.

Novelizácia čl. 77 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Doterajšie ustanovenie čl. 77 sa označuje ako odsek 1 a dopĺňa sa odsekom 2, ktorý znie: „(2) Vláda Československej socialistickej republiky môže na výkon svojej bežnej rozhodovacej činnosti zriadiť ako svoj orgán Predsedníctvo vlády Československej socialistickej republiky a vymedziť mu pôsobnosť a ustanoviť zásady jeho konania.“.

Čl. 78 Vláda Československej socialistickej republiky spolupracuje s vládami obidvoch republík pri dojednávaní medzinárodných zmlúv, ktorých vykonanie patrí do pôsobnosti republík; spolupracuje s nimi aj pri zastupovaní Československej socialistickej republiky v medzinárodných organizáciách pôsobiacich v oblasti pôsobnosti republík.

Čl. 79 Na vykonanie zákona Federálneho zhromaždenia a v jeho medziach môže vláda Československej socialistickej republiky vydávať nariadenia, ak ide o úpravu otázok, ktoré spadajú do pôsobnosti federácie.

Čl. 80 Federálne ministerstvá, federálne výbory a ostatné federálne ústredné orgány môžu na základe zákonov Federálneho zhromaždenia a v ich medziach vydávať všeobecne záväzné právne predpisy, ak sú na to zákonom splnomocnené.

Čl. 81 (1) Federálne ministerstvá pôsobia v oblasti výlučnej pôsobnosti federácie a v oblasti pôsobnosti spoločnej.

(2) Federálne ministerstvá sa zriaďujú ústavným zákonom Federálneho zhromaždenia.

Čl. 82 (1) Na niektorých úsekoch štátnej činnosti v oblasti spoločnej pôsobnosti pôsobia federálne výbory. Federálny výbor sa skladá z ministra, ktorý je na jeho čele, a z ďalších členov. Federálny výbor je vytvorený z rovnakého počtu občanov Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky.

(2) Ak minister s opatrením výboru nesúhlasí, má právo jeho výkon pozastaviť a predložiť vec na rozhodnutie vláde Československej socialistickej republiky.

(3) Ak s rozhodnutím výboru nesúhlasí niektorá jeho národná časť, môže po-

žiadať vládu o preskúmanie rozhodnutia výboru. Zloženie a spôsob rokovania výboru upravuje zákon Federálneho zhromaždenia.

(4) Federálne výbory sa zriaďujú ústavným zákonom Federálneho zhromaždenia.

Čl. 83 Okrem federálnych ministerstiev a federálnych výborov pôsobia v oblasti pôsobnosti federácie ďalšie federálne orgány štátnej správy, ktoré sa zriaďujú zákonmi Federálneho zhromaždenia.

Čl. 85 Pokiaľ správne orgány republík vykonávajú pôsobnosť vo veciach spadajúcich do pôsobnosti federácie, sú povinné sa spravovať smernicami orgánov federálnej správy.

Novelizácia čl. 85 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Za čl. 85 sa vkladá čl. 85a, ktorý znie: „Čl. 85a Vláda Československej socialistickej republiky je oprávnená zastaviť výkon opatrenia vlády republiky, prípadne ho zrušiť, ak odporuje opatreniam vlády Československej socialistickej republiky, ktoré boli vydané v rámci pôsobnosti federácie.“.

ŠIESTA HLAVA. Ústavný súd Československej socialistickej republiky

Čl. 86 (1) Ústavný súd Československej socialistickej republiky je súdnym orgánom ochrany ústavnosti.

(2) Členovia Ústavného súdu sú pri rozhodovaní nezávislí a rozhodujú len na základe Ústavy Československej socialistickej republiky a zákonov Federálneho zhromaždenia.

Čl. 87 Ústavný súd Československej socialistickej republiky rozhoduje:

- a) o súlade zákonov Federálneho zhromaždenia a zákonných opatrení jeho predsedníctva s Ústavou Československej socialistickej republiky,
- b) o súlade ústavných zákonov Českej národnej rady a Slovenskej národnej rady s Ústavou Československej socialistickej republiky a o súlade zákonov národných rád s Ústavou Československej socialistickej republiky,
- c) o súlade nariadení vlády Československej socialistickej republiky a všeobecne záväzných právnych predpisov federálnych ministerstiev, federálnych výborov a ostatných federálnych orgánov štátnej správy i o súlade nariadení vlád republík a všeobecne záväzných právnych predpisov ministerstiev a ostatných ústredných orgánov štátnej správy republík s Ústavou Československej socialistickej republiky a zákonmi Federálneho zhromaždenia.

Čl. 88 Ústavný súd Československej socialistickej republiky rieši kompetenčné spory:

- a) medzi orgánmi Československej socialistickej republiky a orgánmi jednej alebo oboch republík,

b) medzi orgánmi oboch republík.

Čl. 89 Ústavný súd Československej socialistickej republiky môže dávať podnety na zdokonalenie zákonodarstva Československej socialistickej republiky, ako aj zákonodarstva republík. ...

Čl. 92 Ústavný súd Československej socialistickej republiky rozhoduje o ochrane ústavou zaručených práv a slobôd, ak sú porušené rozhodnutím alebo inými zásahmi federálnych orgánov, ak zákon neposkytuje inú súdnu ochranu. ...

Čl. 101 V Českej socialistickej republike a v Slovenskej socialistickej republike pôsobia ústavné súdy republík. Ich pôsobnosť a zásady organizácie ustanovujú ústavné zákony národných rád.

SIEDMA HLAVA. Štátne orgány Českej socialistickej republiky a Slovenskej socialistickej republiky

Prvý oddiel. Česká národná rada a Slovenská národná rada

Čl. 102 (1) Predstaviteľom národnej zvrchovanosti a svojbytnosti českého národa a najvyšším orgánom štátnej moci v Českej socialistickej republike je Česká národná rada. (2) Predstaviteľom národnej zvrchovanosti a svojbytnosti slovenského národa a najvyšším orgánom štátnej moci v Slovenskej socialistickej republike je Slovenská národná rada.

(3) Národná rada je najvyšším zastupiteľským zborom republiky a jej jediným zákonodarným orgánom.

Čl. 103 (1) Česká národná rada má 200 poslancov. Slovenská národná rada má 150 poslancov.

(2) Národná rada sa volí na obdobie 4 rokov.

(3) Podmienky výkonu volebného práva do národnej rady a spôsob výkonu volieb a odvolania poslancov ustanovuje zákon národnej rady.

Novelizácia čl. 103 ods. 2 (účinná od 1. augusta 1971)

Ústavný zákon č. 43/1971 Zb., ktorým sa mení čl. 86 Ústavy a čl. 30 a 103 ústavného zákona o československej federácii

Článok 103 ods. 2 znie: „(2) Národná rada sa volí na obdobie piatich rokov.“.

Čl. 104 (1) Národná rada zasadá najmenej dva razy do roka (jarné zasadanie a jesenné zasadanie).

(2) Národnú radu zvoláva na zasadania a jej zasadania vyhlasuje za skončené predsedníctvo národnej rady.

(3) Národnú radu musí zvolať jej predsedníctvo na žiadosť aspoň jednej tretiny poslancov. Predsedníctvo národnej rady zvolá zasadanie do 14 dní alebo do ďalšej lehoty uvedenej v žiadosti. ...

Čl. 107 (1) Do pôsobnosti národnej rady patrí najmä:

- a) uznávať sa na ústavných a iných zákonoch republiky a sledovať, ako ich orgány republiky vykonávajú,
- b) dávať súhlas na medzinárodné zmluvy, na ktorých vykonanie je potrebný zákon národnej rady,
- c) rokovať o zásadných otázkach vnútornej politiky,
- d) schvaľovať strednodobý národohospodársky plán a štátny rozpočet republiky, preverovať ich plnenie a schvaľovať štátny záverečný účet republiky,
- e) voliť a odvolávať predsedu národnej rady a ostatných členov predsedníctva národnej rady,
- f) rokovať o programovom vyhlásení vlády republiky a kontrolovať jej činnosť a činnosť jej členov, ako aj rokovať o dôvere vláde,
- g) zriaďovať zákonom ministerstvá a iné ústredné orgány štátnej správy republiky,
- h) voliť a odvolávať členov Ústavného súdu republiky,
- ch) zriaďovať zákonom kontrolný orgán národnej rady.

(2) Národná rada môže zrušiť nariadenie alebo uznesenie vlády republiky alebo všeobecne záväzný právny predpis ministerstva alebo iného ústredného orgánu štátnej správy republiky, ak odporujú ústave alebo inému zákonu národnej rady.

Čl. 108 Národná rada ako najvyšší zastupiteľský orgán republiky sa zaoberá podnetmi národných výborov, rokuje o ich činnosti a uznáva sa na opatreniach týkajúcich sa ich výstavby.

Čl. 109 (1) Národná rada je schopná uznávať sa, ak je prítomná nadpolovičná väčšina všetkých jej poslancov.

(2) Na platné uznesenie je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných poslancov. (3) Na prijatie ústavného zákona je potrebný súhlas trojpäťinovej väčšiny všetkých poslancov národnej rady.

Čl. 110 (1) Vláda republiky môže požiadať národnú radu o vyslovenie dôvery. Návrh na vyslovenie nedôvery vláde môže podať aspoň jedna pätina poslancov národnej rady.

(2) Ustanovenie odseku 1 platí aj pre vyslovenie nedôvery jednotlivému členovi vlády republiky.

Čl. 111 (1) Návrhy zákonov môžu podávať poslanci národnej rady, výbory národnej rady a vláda republiky.

(2) Zákony národnej rady podpisuje predseda národnej rady a predseda vlády republiky. (3) Aby zákon národnej rady nadobudol platnosť, musí byť vyhlásený spôsobom, ktorý ustanovuje zákon národnej rady. Zákony národnej rady vyhlasuje predsedníctvo národnej rady do 14 dní po ich schválení. ...

Čl. 115 (1) Národná rada i jednotliví poslanci majú právo interpelovať vládu republiky a jej členov a klať im otázky vo veciach ich pôsobnosti. Vláda a jej členovia sú povinní na interpelácie a otázky odpovedať.

(2) Predseda i ostatní členovia vlády republiky majú právo zúčastniť sa na schôdkach národnej rady, jej predsedníctva a výborov. Udelí sa im slovo, hoci-
kedy o to požiadajú.

(3) Ak o to požiada národná rada, jej predsedníctvo alebo výbor, je člen vlády
povinný prísť na schôdzku národnej rady, jej predsedníctva alebo výboru.

Čl. 116 (1) Poslanca nemožno trestne sťahť ani ho vziať do väzby
bez súhlasu národnej rady. Ak národná rada súhlas odoprie, je stíhanie navždy
vylúčené.

(2) Poslanca národnej rady nemožno vôbec sťahť pre hlasovanie v národnej rade
alebo v jej orgánoch. Za výroky pri výkone funkcie poslanca, urobené v ná-
rodnej rade alebo v jej orgáne, poslanec podlieha len disciplinárnej právomoci
národnej rady.

(3) Ak bol poslanec pristihnutý a zadržaný pri trestnom čine, je príslušný orgán
povinný to ihneď oznámiť predsedníctvu národnej rady. Ak predsedníctvo ná-
rodnej rady súhlas nedá, musí byť poslanec ihneď prepustený.

Čl. 117 Poslanec národnej rady môže odoprieť svedectvo vo veciach, o ktorých
sa dozvedel pri výkone svojej funkcie, a to aj keď prestal byť poslancom. ...

Čl. 119 (1) Národná rada volí zo svojich členov predsedníctvo národnej rady.

(2) Predsedníctvo národnej rady sa skladá z predsedu, podpredsedov a z ďalších
členov. Počet členov predsedníctva určuje národná rada.

(3) Predsedníctvo národnej rady zostáva vo svojej funkcii aj po uplynutí voleb-
ného obdobia, dokiaľ si novozvolená národná rada nezvolí svoje predsedníctvo.

(4) Predsedníctvo národnej rady i jeho členovia sú zodpovední národnej rade.
Národná rada ich môže hocikedy odvolať.

Čl. 120 Predsedníctvo národnej rady sa uznáša nadpolovičnou väčšinou všet-
kých svojich členov.

Čl. 121 (1) V čase, keď národná rada nezasadá buď preto, že zasadanie je skon-
čené, alebo preto, že volebné obdobie uplynulo, vykonáva pôsobnosť národnej
rady predsedníctvo národnej rady. Nepatrí mu však prijímať a meniť ústavné
zákony a uznášať sa na štátnom rozpočte republiky.

(2) V čase, keď národná rada nezasadá pre mimoriadne príčiny, vykonáva pred-
sedníctvo národnej rady všetku jej pôsobnosť s výnimkou práva prijímať a me-
niť ústavné zákony.

(3) Neodkladné opatrenia, na ktoré by bol potrebný zákon, robí predsedníctvo
národnej rady vo forme zákonných opatrení, ktoré podpisuje predseda národnej
rady a predseda vlády republiky. Zákonné opatrenia sa vyhlasujú rovnako ako
zákony.

(4) Opatrenia predsedníctva národnej rady podľa odsekov 1 až 3 musia byť
schválené na najbližšom zasadaní národnej rady, ináč strácajú ďalšiu platnosť.

Čl. 122 (1) Do pôsobnosti predsedníctva národnej rady d'alej patrí:

a) vymenúvať a odvolávať predsedu a ostatných členov vlády republiky a poverovať ich riadením ministerstiev a iných ústredných orgánov,

b) vymenúvať štátnych funkcionárov v prípadoch, v ktorých mu to zveruje zákon,

c) udeľovať ceny a prepožičiavať vyznamenania podľa zákonov republiky.

(2) Predsedníctvo národnej rady vyhlasuje voľby do národnej rady a všeobecné voľby do národných výborov.

Čl. 123 Predseda národnej rady:

a) zastupuje národnú radu navonok,

b) podpisuje zákony národnej rady a zákonné opatrenia jej predsedníctva,

c) prijíma sľub členov vlády republiky,

d) zvoláva a vedie schôdzky národnej rady.

Druhý oddiel. Vláda Českej socialistickej republiky a vláda Slovenskej socialistickej republiky

Čl. 124 Vláda republiky je najvyšším výkonným orgánom štátnej moci republiky.

Čl. 125 (1) Vláda republiky sa skladá z predsedu, podpredsedov a ministrov.

(2) Funkcia člena vlády je nezlučiteľná s funkciou člena predsedníctva národnej rady a s funkciou člena Ústavného súdu. ...

Čl. 127 Vláda republiky je povinná po svojom vymenovaní predstúpiť pred národnú radu na jej najbližšej schôdzke, predložiť jej svoj program a požiadať ju o vyslovenie dôvery.

Čl. 128 (1) Vláda republiky je za výkon svojej funkcie zodpovedná národnej rade, ktorá jej môže vysloviť nedôveru.

(2) Vláda republiky môže hocikedy požiadať národnú radu o vyslovenie dôvery.

Čl. 129 (1) Vláda republiky môže podať demisiu predsedníctvu národnej rady.

(2) Ak národná rada vysloví vláde republiky nedôveru alebo ak zamietne jej návrh na vyslovenie dôvery, predsedníctvo národnej rady vládu republiky odvolá.

(3) Vláda republiky podá demisiu vždy po ustavujúcej schôdzke novozvolenej národnej rady.

Čl. 130 Ak predsedníctvo národnej rady demisiu vlády prijme, poverí ju vykonávaním jej funkcií dočasne ďalej až do vymenovania novej vlády.

Čl. 131 (1) Člen vlády republiky môže podať predsedníctvu národnej rady demisiu.

(2) Národná rada môže vysloviť nedôveru jednotlivým členom vlády republiky. V tomto prípade predsedníctvo národnej rady člena vlády odvolá.

Čl. 132 Ak predsedníctvo národnej rady demisiu člena vlády republiky prijme, môže určiť, ktorý z členov vlády povedie dočasne veci doteraz spravované členom vlády, ktorého demisiu prijalo.

Čl. 133 Vláda republiky rozhoduje v zbore, ktorý je schopný uznášať sa, ak je prítomná nadpolovičná väčšina jej členov. Na platnosť uznesenia je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny prítomných členov vlády.

Čl. 134 Vláda republiky organizuje a zabezpečuje plnenie úloh v oblasti hospodárskej, kultúrnej a sociálnej výstavby republiky, ako aj v ďalších oblastiach patriacich podľa tohto ústavného zákona republike. Na tento cieľ vláda republiky zabezpečuje plnenie zákonov, zjednocuje, riadi a kontroluje činnosť ministerstiev a ostatných orgánov štátnej správy republiky, sleduje a zabezpečuje plnenie svojich nariadení a uznesení.

Čl. 135 (1) Vládi republiky patrí všetka vládna a výkonná právomoc vyplývajúca zo zákonodarnej pôsobnosti národnej rady.

(2) Do pôsobnosti vlády republiky patria ďalej veci, ktoré podľa tohto ústavného zákona upravujú zákony Federálneho zhromaždenia, ak ich výkon patrí vládam republík (čl. 37 ods. 2).

(3) Do pôsobnosti vlády republiky patria aj veci vymedzené v rámci spoločných vecí vládam republík podľa čl. 8 a čl. 10 až 28 tohto ústavného zákona.

Čl. 136 Vláda republiky riadi a kontroluje činnosť národných výborov.

Čl. 137 Vláda republiky rozhoduje v zbore najmä:

- a) o návrhoch zákonov,
- b) o vládných nariadeniach,
- c) o vykonávaní programového vyhlásenia vlády,
- d) o súhlase s medzinárodnými zmluvami, ktorých vykonávanie patrí do pôsobnosti republiky,
- e) o návrhoch národohospodárskych plánov, štátneho rozpočtu a záverečného účtu republiky,
- f) o zásadných hospodárskych opatreniach na zabezpečenie hospodárskej politiky,
- g) o vymenúvaní funkcionárov v prípadoch, v ktorých to ustanovuje zákon,
- h) o tom, že požiada národnú radu o vyslovenie dôvery,
- ch) o ďalších otázkach, ak to ustanovuje zákon národnej rady.

Novelizácia čl. 137 (účinná od 22. decembra 1970)

Ústavný zákon č. 125/1970 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii

Čl. 137 sa označuje ako odsek 1 a dopĺňa sa o odsek 2, ktorý znie: „(2) Vláda Českej socialistickej republiky a vláda Slovenskej socialistickej republiky môže na výkon svojej bežnej rozhodovacej činnosti zriadiť ako svoj orgán Predsedníctvo vlády a vymedziť mu pôsobnosť a ustanoviť zásady jeho konania.“.

Čl. 138 Na vykonanie zákona národnej rady a v jeho medziach môže vláda republiky vydávať nariadenia. Takisto môže vydávať nariadenia na vykonanie zákona Federálneho zhromaždenia, ak ju na to splnomocní. ...

ÔSMA HLAVA. Všeobecné, prechodné a záverečné ustanovenia

Čl. 142 (1) Ústava Československej socialistickej republiky môže byť zmenená iba ústavným zákonom Federálneho zhromaždenia. (2) Spolu s prijatím Ústavy Československej socialistickej republiky prijímú obidve republiky vlastné ústavy. Do prijatia Ústavy Českej socialistickej republiky a Ústavy Slovenskej socialistickej republiky sa ústavné pomery týchto republík spravujú týmto ústavným zákonom a ostatnými ústavnými predpismi. (3) Zákony Federálneho zhromaždenia, zákony národných rád ani iné právne predpisy federálnych orgánov a orgánov republík nesmú odporovať ústave a ústavným zákonom Československej socialistickej republiky. Výklad a používanie všetkých právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou a s ústavnými zákonmi federácie. (4) Zákony národných rád ani iné právne predpisy republík nesmú odporovať ústavným zákonom národných rád. Výklad a používanie všetkých právnych predpisov republiky musí byť v súlade s ústavnými zákonmi národnej rady. ...

Čl. 144 (1) Všetky zákony a iné právne predpisy platné v deň, keď tento ústavný zákon nadobúda účinnosť, zostávajú aj naďalej v platnosti. Pokiaľ upravujú veci, ktoré nepatria do pôsobnosti federácie podľa tohto ústavného zákona, môžu sa meniť zákonmi Českej národnej rady alebo Slovenskej národnej rady, prípadne inými právnymi predpismi republík.

Čl. 151 (1) Tento ústavný zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1969. (2) Ustanovenia čl. 146 ods. 2 a 3, čl. 149 a 150 nadobúdajú účinnosť dňom vyhlásenia.

3 REKODIFIKOVANÝ SOCIALISTICKÝ PRÁVNÝ PORIADOK A JEHO ZÁKLADNÉ KÓDEXY

3.1 Socialistické občianske právo a jeho základný kódex – Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb.

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie, súdna prax

Základné informácie o právnej norme – Občiansky zákonník č. 40/1964 Zb. (ďalej len „Občiansky zákonník z r. 1964“ alebo „OZ z r. 1964“):

- Občiansky zákonník z r. 1964 bol schválený dňa 26. februára 1964, v Zbierke zákonov vyhlásený 5. marca 1964 a účinnosť nadobudol dňom 1. apríla 1964,
- zrušil Občiansky zákonník z roku 1950 (č. 141/1950 Zb.) a množstvo ďalších predpisov (ponechal len niektoré ustanovenia týkajúce sa pracovného práva, nakoľko sa očakávalo prijatie nového Zákonníka práce),

- mal sa stať kódexom rozvinutého socializmu, k čomu prispel aj deformáciou klasických právnických inštitútov a zmenou tradičnej zaužívanej terminológie.⁵¹

Základná štruktúra Občianskeho zákonníka z r. 1964:

Preambula

Zásady občianskoprávných vzťahov

PRVÁ ČASŤ: VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

Prvá hlava: Občianskoprávne vzťahy a ich ochrana

Druhá hlava: Účastníci občianskoprávných vzťahov

Tretia hlava: Zastúpenie

Štvrtá hlava: Právne úkony

Piata hlava: Zabezpečenie práv a povinností

Šiesta hlava: Zmena práv a povinností

Siedma hlava: Zánik práv a povinností

Ôsma hlava: Premlčanie

Deviata hlava: Vymedzenie niektorých pojmov

DRUHÁ ČASŤ: SOCIALISTICKÉ SPOLOČENSKÉ VLASTNÍCTVO A OSOBNÉ VLASTNÍCTVO

Prvá hlava: Socialistické spoločenské vlastníctvo a uspokojovanie potrieb občanov

Druhá hlava: Osobné vlastníctvo

Tretia hlava: Osobné spoluvlastníctvo

TRETIA ČASŤ: OSOBNÉ UŽÍVANIE BYTOV, INÝCH MIESTNOSTÍ A POZEMKOV

Prvá hlava: Osobné užívanie bytov

Druhá hlava: Osobné užívanie iných obytných miestností

Tretia hlava: Osobné užívanie miestností neslúžiacich na bývanie

Štvrtá hlava: Osobné užívanie pozemkov

ŠTVRTÁ ČASŤ: SLUŽBY

Prvá hlava: Všeobecné ustanovenia o poskytovaní služieb

Druhá hlava: Predaj v obchode

Tretia hlava: Požičiavanie vecí

Štvrtá hlava: Zhotovenie vecí na zákazku

Piata hlava: Oprava a úprava vecí

Šiesta hlava: Obstarávatel'ské služby

⁵¹ „OZ 1964 tak môžeme považovať za jeden z nejinovatívnejších, resp. nejkurioznějších občianskych zákoníkov histórie kontinentálneho právneho systému.“ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 343.

Siedma hlava: Ubytovacie služby

Ôsma hlava: Prepravné služby

Deviata hlava: Právna pomoc advokátskej organizácie

Desiata hlava: Peňažné služby

Jedenásta hlava: Poistenie

PIATA ČASŤ: PRÁVA A POVINNOSTI Z INÝCH PRÁVNÝCH ÚKONOV

Prvá hlava: Občianska výpomoc

Druhá hlava: Iné zmluvy

Tretia hlava: Verejná súťaž

ŠIESTA ČASŤ: ZODPOVEDNOSŤ ZA ŠKODU A ZA NEOPRÁVNENÝ MAJETKOVÝ PROSPECH

Prvá hlava: Predchádzanie hroziacim škodám a neoprávnenému majetkovému prospechu

Druhá hlava: Zodpovednosť za škodu

Tretia hlava: Zodpovednosť za neoprávnený majetkový prospech

SIEDMA ČASŤ: DEDENIE MAJETKU V OSOBNOM VLASTNÍCTVE

Prvá hlava: Nadobúdanie dedičstva

Druhá hlava: Dedenie zo zákona

Tretia hlava: Dedenie zo závetu

Štvrtá hlava: Potvrdenie dedičstva a vyporiadanie dedičov

Piata hlava: Ochrana oprávneného dediča

ÔSMA ČASŤ: ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Prvá hlava: Úprava iných občianskoprávných vzťahov

Druhá hlava: Prechodné a zrušovacie ustanovenia

Charakteristika Občianskeho zákonníka z roku 1964 z obsahového hľadiska:

Po prijatí Ústavy ČSSR z roku 1960 sa začalo v zmysle inštrukcií a smerníc KSČ pracovať na rekodifikácii jednotlivých odvetví práva, občianske právo nevynímajúc. Dovtedajší Občiansky zákonník z roku 1950 už nezodpovedal aktuálnemu spoločenskému stavu – vybudovaniu socializmu.⁵² Cieľom kodifikácie

⁵² Z preambuly k Občianskemu zákonníku z r. 1964: „V Ústave Československej socialistickej republiky sú zakotvené hlavné smery všestranného rozvoja našej spoločnosti i osobnosti človeka. Tým bol daný základ pre to, aby sa mohli súhrnne a vo vzájomnej súvislosti novo upraviť vzťahy v oblasti socialistickej výroby i práce a v oblasti osobnej spotreby občanov.“ Poukazuje na to aj dôvodová správa: „Občiansky zákoník zastaral. Väčšina jeho ustanovení podrobne upravuje mŕtvé, dnes už neexistujúci spoločenské vzťahy. Naproti tomu chýbi v ňom úprava typických socialistických vzťahů a tým je jejich rozvoj svazován. Tento nevyhovujúci stav nelze řešit vydáním dalších zvláštních předpisů, neboť všechny souvislosti může vyřešit jedině komplexní úprava. Usnesení Ústředního výboru KSČ z 8. prosince 1960 uložilo proto vypracovat nový občanský zákoník a zaměřit jeho úpravu na živé socialistické vztahy, které

občianskeho práva hmotného bolo vytvoriť zákonník, ktorý by plne odrážal socialistické vlastnícke vzťahy, centrálné plánované hospodárstvo a nové spoločenské vzťahy medzi občanmi a socialistickými organizáciami. Nový Občiansky zákonník bol pripravený na začiatku roku 1964 a schválený ako zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník.

Hlavnou úlohou Občianskeho zákonníka z roku 1964 v zmysle jeho preambuly bolo „zakotviť a vymedziť práva a povinnosti občanov a organizácií vznikajúce v oblasti uspokojovania hmotných a kultúrnych potrieb, chrániť tieto práva, ak sa vykonávajú v súlade so záujmami spoločnosti, a prispieť k dôslednému dodržiavaniu socialistickej zákonnosti v občianskoprávných vzťahoch.“

Občiansky zákonník z r. 1964 bol koncipovaný na **tzv. užšom, spotrebiteľskom poňatí občianskeho práva**. Jeho hlavným zameraním bolo uspokojovanie osobných potrieb občanov – materiálnych a kultúrnych potrieb občanov (každý občan bol vnímaný ako spotrebiteľ). Upravoval len vzťahy medzi socialistickými organizáciami a občanmi a vzťahy medzi občanmi navzájom (úzke, spotrebiteľské chápanie OZ z r. 1964). Vzťahy medzi socialistickými organizáciami navzájom boli vyčlenené do samostatného Hospodárskeho zákonníka a vzťahy s medzinárodným prvkom do samostatného Zákonníka medzinárodného obchodu, čím vznikla v rámci socialistického bloku unikátna dualistická úprava majetkových vzťahov. Spotrebiteľská „úzka“ koncepcia Občianskeho zákonníka si teda vyžiadala prijatie ďalších kodifikácií na úpravu vzťahov, ktoré z neho boli vyčlenené. Boli nimi:

- **Hospodársky zákonník (č. 109/1964 Zb.)** – upravoval majetkové vzťahy medzi socialistickými organizáciami navzájom
- **Zákon o rodine (č. 94/1963 Zb.)** – upravoval rodinnoprávne vzťahy
- **Zákonník práce (č. 65/1965 Zb.)** – komplexne upravoval pracovnoprávne vzťahy
- **Zákonník medzinárodného obchodu (č. 101/1963 Zb.)** – upravoval právne vzťahy v oblasti zahraničného obchodu a na rozdiel od Občianskeho zákonníka si zachoval tradičné právne inštitúty (§ 497).

Občiansky zákonník z r. 1964 znamenal **odklon od kontinentálnej európskej právnej kultúry**, odklon od tradičných rímsko-právnych základov a zaužívanej terminológie. Klasické inštitúty sa buď odstránili, alebo boli obmedzené a na-

vznikajú v oblasti uspokojovania hmotných a kultúrnych potrieb občanů.“ Citované podľa: Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1963. III. volební období. *Vládní návrh Občanský zákoník (tisk 156). Důvodová zpráva.* (cit. 2025-01-07). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm

miesto nich sa zaviedli netradičné nové inštitúty a nová terminológia (hlavne vo vecných a záväzkových právach, aby boli občania vedení k užívaniu a nie k vlastníctvu), napr. kúpna zmluva, bola nahradená novým pojmom – „predaj v obchode“, celé záväzkové právo bolo transformované do kategórie „služieb“, právnická osoba⁵³ bola nahradená pojmom „socialistická organizácia“ a fyzická osoby pojmom „občan“. Občiansky zákonník z r. 1964 nepoznal teda z veľkej časti tradičné občianskoprávne termíny ako záväzok, záväzkové právo (nahradené v časti služby a práva a povinnosti z iných právnych úkonov), vecné právo (nahradené v častiach vlastníctvo v jeho diferencovanej hierarchizovanej podobe), držba, nájom, vydržanie, vypožičanie, vydedenie a iné. Občiansky zákonník z r. 1964 Zb. mal byť zákonom rozvinutej socialistickej spoločnosti a v preambule vyhlásil ciele úpravy vedúce od socializmu ku komunizmu: „*Ustanovenia Občianskeho zákonníka smerujú k upevňovaniu socialistických ekonomických i ostatných spoločenských vzťahov a k prekonávaniu prežitkov vo vedomí ľudí a pomáhajú tak vytvárať predpoklady pre premenu socialistických vzťahov vo vzťahy komunistické.*“

Občiansky zákonník z r. 1964 charakterizoval **vyšší počet kogentných ustanovení** (na rozdiel od kontinentálnych občianskych zákonníkov) a eliminácia autonómie a zmluvnej slobody. Z jeho textu bol evidentný nárast štátnych (verejnoprávných) zásahov do súkromnoprávných vzťahov⁵⁴, napr. k zmluve o prevoze nehnuteľnosti bola potrebná jej registrácia štátnym notárstvom a vlastníctvo prechádzalo registráciou zmluvy (§ 134), dohoda o výmene bytu musela mať písomnú formu a schvaľoval ju miestny národný výbor alebo iný orgán podľa predpisov o hospodárení s bytmi na to príslušný. Záväzky mohli vznikáť alebo sa ich obsah mohol meniť aj rozhodnutím štátneho orgánu (hospodárenie v rámci plnenia hospodárskeho plánu). Prevládali kolektivistické záujmy nad záujmami jednotlivca, na čo pregnantne poukazuje aj dôvodová správa: „*Ve všech svých institutech vychází osnova z toho, že zájmy jednotlivce a společnosti jsou za socialismu v zásadním souladu. Tento soulad se v oblasti práva projevuje jako jednota a vzájemná podmíněnost občanských práv a povinností vůči společnosti; je určujícím hlediskem postavení občana ve společnosti. jednota práv a povinností znamená jednak, že společnost všemi způsoby zajišťuje práva občanů a že má zájem na jejich plném rozvoji a na druhé straně, že tento plný rozvoj občanských práv je možný jen tehdy, budou-li i občané plnit všechny své povinnosti, které mají vůči společnosti, zejména povinnost pracovat ve prospěch společnosti. Tyto*

⁵³ Právnická osoba bola v Občianskom zákonníku z r. 1964 spomenutá len raz, v záverečných ustanoveniach (§ 488).

⁵⁴ VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny*. Bratislava: Eurokódex s.r.o., 2011, s. 143.

dva dôsledky jednoty práv a povinností prejavujú se predovšetkým tým, že osnova má celou radu ustanovení, ktorá znamenajú posilnenie alebo utvrdenie občianskych práv. Dále klade osnova dôraz na zachovanie celospoločenských zájmov. Ukladá proto povinnosť rozvíjať, upevňovať a chrániť socialistické spoločenské vlastníctví, pretože to je zdrojom jak bohatství republiky; tak i blahobytu pracujících. V souladu s požadavkem, aby byly prosazeny zájmy společnosti, poskytuje osnova dostatek právních prostředků k tomu, aby mohlo být zakročeno proti těm, kteří staví své úzce osobní, sobecké zájmy nad zájmy celku. Jde především o to, aby nikomu nezůstal majetkový prospěch, který získal neoprávněně, zejména trestnou činností, aby každý, kdo se takto obohatil, byl povinen obohacení vrátit nebo vydat společnosti.“⁵⁵

Samotný zákonník bol rozčlenený na preambulu, základné články obsahujúce zásady občianskoprávných vzťahov (I - VIII), osem častí, ktoré sa ďalej delili na hlavy, oddiely a celkovo 510 paragrafov. Základné články slúžili ako interpretačné smernice pre výklad jednotlivých ustanovení OZ z r. 1964 (osobitne z nich možno spomenúť čl. VI, podľa ktorého „výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov musí byť v súlade s pravidlami socialistického spolužitia“ a čl. VII v zmysle ktorého „nikto nesmie zneužívať svoje práva proti záujmom spoločnosti alebo spoluobčanov a nikto sa nesmie na úkor spoločnosti alebo spoluobčanov obohacovať.“

Prvá časť „Všeobecné ustanovenia“ (§ 1 – § 122) upravovala základné inštitúty občianskeho práva. Definovala účastníkov občianskoprávných vzťahov (občania a socialistické organizácie), a ich spôsobilosť na práva a povinnosti. Novo upravila ochranu osobnosti (§ 11 – § 17), ktorá zahŕňala ochranu života, zdravia, občianskej cti, mena a prejavov osobnej povahy (§ 11). Ďalej upravovala zastúpenie (§ 22 – § 33), právne úkony (§ 34 – § 42) a zmluvy, resp. dohody (§ 43 – § 51). V oblasti zabezpečenia záväzkov priniesol nové inštitúty, ako obmedzenie prevodu nehnuteľnosti (§ 58), ktoré nahradilo zmluvné záložné právo⁵⁶. Inštitút vydržania bol z úpravy občianskeho práva dočasne odstránený ako nezlučiteľný s pravidlami socialistického spolužitia. V § 115 – § 122 nachádzame vymedzenie kľúčových pojmov ako napr. domácnosť, blízka osoba, nehnuteľnosť.

Druhá časť „Socialistické spoločenské vlastníctvo a osobné vlastníctvo“ (§ 123 – § 151) nadväzovala na úpravu vlastníctva v Ústave ČSSR z r. 1960. Primár-

⁵⁵ Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1963. III. volební období. *Vládní návrh Občanský zákoník (tisk 156). Důvodová zpráva.* (cit. 2025-01-07). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm

⁵⁶ Záložné právo mohlo vznikáť len na základe zákona.

nym bolo socialistické spoločenské vlastníctvo, ktoré zahŕňalo štátne vlastníctvo a družstevné vlastníctvo.⁵⁷ Z neho sa odčlenením prevádzali veci do osobného vlastníctva⁵⁸ alebo prenechávali do osobného užívania. Zdrojom osobného vlastníctva mala byť predovšetkým práca občana v prospech spoločnosti (§ 125). Osobné vlastníctvo slúžilo výlučne na „*uspokojovanie hmotných a kultúrnych potrieb občanov*“ (§ 126). Jeho predmetom mohli byť najmä „*príjmy a úspory z práce a zo sociálneho zabezpečenia*“, „*veci domácej a osobnej potreby, rodinné domčeky a rekreačné chaty*“ (§ 127). Definícia rodinného domčeka (§ 128) bola presne vymedzená počtom miestností a podlahovou plochou. Zásadným bolo však obmedzenie stanovené v § 129, podľa ktorého „*v osobnom vlastníctve môže byť len jeden rodinný domček*“. Použitie zdobeniny „domček“ malo zdôrazniť skromnosť stavby a jej účel slúžiaci len na osobné potreby. Majetok nahromadený nad mieru osobnej potreby v rozpore so záujmami spoločnosti nepožíval ochranu osobného vlastníctva (§ 130 ods. 2).

Občiansky zákonník poznal aj pojem súkromné vlastníctvo, ktoré, ako menej podstatný druh vlastníctva, ktorý mal postupne vymiznúť, upravoval vo svojej ôsmej časti „Záverečné ustanovenia“. Súkromnému vlastníctvu (§ 489 – § 493) bola, v porovnaní s osobným vlastníctvom, priznaná nižšia ochrana – „*len proti neoprávneným zásahom*“, a teda bolo výrazne diskriminované a obmedzované.

Novinkou bolo zavedenie inštitútu bezpodielového spoluvlastníctva manželov (§ 143 – § 151), ktorý nahradil dovtedajšie zákonné majetkové spoločenstvo upravené predtým v zákone o rodinnom práve z roku 1949. Do bezpodielového spoluvlastníctva manželov patrilo všetko, čo manželia nadobudli počas trvania manželstva, s výnimkou vecí získaných dedením, darom alebo slúžiacich osobnej potrebe či výkonu povolania len jedného z manželov (§ 143). Pri vyporiadaní sa vychádzalo z rovnosti podielov, no prihliadalo sa aj na starostlivosť o deti a domácnosť a na zásluhy o nadobudnutie a udržanie spoločných vecí (§ 150).

Tretia časť „Osobné užívanie bytov, iných miestností a pozemkov“ (§ 152 – § 221) zaviedla inštitút osobného užívania, ktorý nahradil klasický nájom bytu, časti bytu, nebytových priestorov, pozemkov. Právo na osobné užívanie bytu

⁵⁷ VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právné dejiny*. Bratislava: Eurokódex s.r.o., 2011, s. 140.

⁵⁸ Z preambuly k Občianskemu zákonníku z r. 1964: „*Občiansky zákonník vychádza z jednoty socialistickej ekonomiky a zo súladu záujmov spoločnosti a občanov. Vymedzuje osobné vlastníctvo ako odvodené od spoločenského vlastníctva a chráni ho ako jeden z dôležitých prostriedkov uspokojovania osobných potrieb občanov.*“

vznikalo na základe dohody o odovzdaní a prevzatí bytu (§ 155)⁵⁹. Podobne bolo upravené aj osobné užívanie pozemkov, ktoré bolo možné len k pozemkom v socialistickom vlastníctve a nesmeli ísť o poľnohospodársku pôdu (§ 199)⁶⁰.

Štvrtá časť „Služby“ (§ 222 – § 383) bola najrozsiahlejšia a najvýraznejšie „inovátorská“ časť Občianskeho zákonníka z r. 1964, ktorá nahradila tradičné záväzkové (obligačné) právo⁶¹. Pod pojmom „poskytovanie služieb“ Občiansky zákonník rozumel „*vecné plnenie, výkony, ako aj iné plnenia na uspokojovanie ich hmotných a kultúrnych potrieb*“ občanov, ktorých poskytovanie zabezpečovali socialistické organizácie. (§ 222). Klasické zmluvné typy boli pretransformované a ich názvoslovie zásadne pozmenené.⁶²

Jedným z ideových východísk pre zavedenie kategórie služieb bol predpoklad, že v socialistickej spoločnosti je potrebné zabezpečiť neustále sa zvyšujúcu životnú úroveň obyvateľstva, čo si vyžaduje dostupnosť a rovnomernosť služieb. Garantom dostupnosti, rovnomernosti, kvality, ceny a poskytovaných služieb sa mal stať socialistický štát a socialistické organizácie poskytujúce služby. Uspokojovanie potrieb občanov tak podliehalo regulácii, plánovaniu a organizácii. Na ilustráciu, k jednotlivým typom služieb patrili:

- Predaj v obchode (§ 239 – § 256) – nahradil kúpnu zmluvu a upravoval vzťahy pri kúpe tovaru v socialistických predajniach. V zmysle § 239 ods. 1 mal občan právo, aby mu obchodná organizácia predala veci podľa jeho výberu určené na predaj. Z predaja vznikala organizácii povinnosť „predanú vec kupujúcemu odovzdať a kupujúcemu povinnosť vec prevziať a zaplatiť organizácii jej cenu“ (§ 239 ods. 2).
- Požičiavanie vecí (§ 257 – § 262) – nahradilo zmluvu o pôžičke, zmluvu o vypožičaní a nájomnú zmluvu. V zmysle § 257 vzniklo zmluvou o požičaní veci občanovi právo vec po dohodnutú dobu užívať a povinnosť zaplatiť socialistickej organizácii požičovné. Požičiavanie vecí zahŕňalo odplatné

⁵⁹ § 155 Občianskeho zákonníka z r. 1964: „*Právo užívať byt vznikne dohodou o odovzdaní a prevzatí bytu dojednanou medzi organizáciou a občanom.*“

⁶⁰ § 199 Občianskeho zákonníka z r. 1964: „*(1) Právo osobného užívania môže sa zriadiť len k pozemkom, ktoré sú v socialistickom spoločenskom vlastníctve a ktoré sú podľa územných plánov alebo územných rozhodnutí určené na výstavbu rodinných domčekov, rekreačných chát alebo garáží alebo na zriaďovanie záhradiek. Pôda určená na iné účely, najmä poľnohospodárska pôda, nesmie sa na zriadenie práva osobného užívania použiť. (2) Na rovnaký účel môže byť v osobnom užívaní občana len jeden pozemok.*“

⁶¹ Časť všeobecnej úpravy záväzkov sa priradila medzi všeobecné ustanovenia (1. hlava OZ z roku 1964).

⁶² KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 344.

- prenechanie spotrebných vecí občanovi na dočasné užívanie za „pôžičovné“ (§ 257) alebo odplatné prenechanie spotrebných vecí občanovi.
- Zhotovenie vecí na zákazku (§ 263 – § 275) a oprava a úprava vecí (§ 276 – § 283) – nahradili zmluvu o dielo. Upravovali služby, pri ktorých organizácia na objednávku občana zhotovila, opravila alebo upravila určitú vec.
 - Obstaráateľské služby (§ 284 – § 299) – medzi ne patrili aj obstaranie predaja vecí a úschova. Podľa § 284 zmluvou o poskytnutí obstaráateľskej služby vzniklo občanovi právo, aby mu organizácia obstarala poskytnutie požadovanej služby inou organizáciou alebo aby inak obstarala jeho vec; organizácii vzniklo právo, aby jej občan zaplatil cenu služby.
 - Ubytovacie a prepravné služby (§ 300 – § 320) – ubytovacie služby sa týkali len prechodného ubytovania (hotely, ubytovne), nie trvalého bývania (§ 300). Zo zmluvy o poskytnutí ubytovacej služby vznikalo občanovi právo, aby mu organizácia poskytla prechodné ubytovanie na dobu dohodnutú alebo na dobu vyplývajúcu z účelu ubytovania v zariadení na to určenom (hotely, nocľahárne, ubytovne a iné zariadenia). Za poskytnutie ubytovania a služieb s ním spojených bol občan povinný platiť organizácii cenu v lehotách určených ubytovacími poriadkami. Úprava prepravných služieb zahŕňala osobnú prepravu a nákladnú prepravu aj so zodpovednosťami vzťahmi s nimi súvisiacimi.
 - Právna pomoc advokátskej organizácie (§ 321 – § 324) – ustanovenia upravovali poskytovanie právnej pomoci občanom advokátskymi poradňami na základe plnej moci (§ 321). Zmluvou o poskytnutí právnej pomoci uzavretou s advokátskou organizáciou vzniklo občanovi právo, aby mu bola advokátom, ktorého si z pracovníkov organizácie zvolil a ktorému udelil plnomocenstvo, poskytnutá právna pomoc na ochranu jeho práv a oprávnených záujmov. Organizácia mala právo na zaplatenie odmeny a na náhradu účelne vynaložených nákladov. Občan mal však právo, aby mu bola právna pomoc poskytnutá sčasti alebo celkom bezplatne, ak to bolo odôvodnené jeho osobnými a majetkovými pomermi alebo ak boli pre to iné dôvody hodné osobitného zreteľa.
 - Peňažné služby (§ 325 – § 344) – zahŕňali úpravu vkladov, vkladov na vkladných knižkách, vkladov na bežných účtoch a pôžičiek poskytovaných štátnou sporiteľňou.
 - Poistenie (§ 345 – § 383) – ustanovenia upravovali poistenie osôb, poistenie majetku a poistenie zodpovednosti za škody.

Piata časť „Práva a povinnosti z iných právnych úkonov“ (§ 384 – § 414) upravovala vzťahy, ktoré nespádali pod kategóriu služieb poskytovaných organizáciami, ale išlo o právne vzťahy medzi občanmi navzájom. V podstate nahrádzali

klasické zmluvné typy, avšak ich inak pomenovávali a aj vnútorne menili. Patrili k nim:

- Občianska výpomoc (§ 384 – § 389) – tento osobitný inštitút mal legislatívne upraviť vzájomnú bezodplatnú/odplatnú výpomoc medzi občanmi navzájom, ako sú drobné služby, pôžičky a výpožičky. V skutočnosti však mal slúžiť na zakrytie nedostatkov v poskytovaní služieb a potlačenie nelegálnej živnostenskej činnosti. V zmysle § 384 o občiansku výpomoc išlo v prípade, ak občan pre iného občana na jeho žiadosť vykonal nejakú prácu, poskytol mu pôžičku alebo mu inak vypomohol⁶³ (nesmelo ísť o fingovanie „podnikania za účelom dosahovania zisku“). Pri poskytnutí občianskej výpomoci mal občan právo na náhradu účelne vynaložených nákladov. Právo na odmenu mal občan len ak bola dohodnutá a pokiaľ zodpovedala povahe výpomoci, najmä ak sa výsledok dosiahol jeho osobným pričinením.
- Prenechanie bytu v rodinnom domčeku, prenechanie časti bytu, prenechanie nehnuteľnosti na dočasné užívanie (§ 390 – § 398) – nahrádzali klasické inštitúty nájmu a podnájmu.
- Kúpa, výmena a darovanie (§ 399 – § 409) – nahrádzali klasické zmluvné typy ako kúpu, výmenu a darovanie pre vzťahy medzi občanmi navzájom).
- Obstaranie záležitosti iného (§ 410 – § 411) – nahradilo príkaznú zmluvu.
- Verejná súťaž (§ 412 – § 414).

Šiesta časť „Zodpovednosť za škodu a za neoprávnený majetkový prospech“ (§ 415 – § 459) upravovala zodpovednostné vzťahy.

Siedma časť „Dedenie majetku v osobnom vlastníctve“ (§ 460 – § 487) upravovala dedenie. Právo dediť osobný majetok bolo zaručené Ústavou ČSSR (čl. 10 ods. 2). Dedičstvo sa nadobúdalo smrťou poručiteľa. Dediť bolo možné zo zákona alebo zo závetu. V rámci dedenia zo zákona boli stanovené tri dedičské skupiny:

1. Deti a manžel, rovným dielom (§ 473).
 2. Ak niet potomkov, dedí manžel, rodičia a tzv. spolužijúce osoby (osoby, ktoré žili s poručiteľom aspoň rok v spoločnej domácnosti) (§ 474).
 3. Ak niet manžela ani rodičov, dedia súrodenci a spolužijúce osoby (§ 475).
- Pri dedení zo závetu musel byť závet buď vlastnoručne napísaný a podpísaný alebo zriadený vo forme notárskej zápisnice (§ 476). Neopomenuteľnými dedičmi boli potomkovia – maloletým sa musel dostať aspoň celý ich zákonný podiel, plnoletým aspoň tri štvrtiny (§ 479). Pokiaľ tomu závet odporoval, bol v tejto

⁶³ SKALOŠ, M. *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011, s. 301.

časti neplatný. Potomkovia boli neopomenuteľnými dedičmi a nebolo ich možné (do účinnosti novely Občianskeho zákonníka z roku 1981) vydediť.

Dedičské konanie prebiehalo pred štátnym notárstvom. V porovnaní s predchádzajúcou úpravou boli dočasne odstránené z právnej úpravy niektoré klasické inštitúty, ako napríklad vydedenie.

Ôsma časť „Záverečné ustanovenia“ (§ 488 – 510) obsahovala prechodné a zrušovacie ustanovenia, pričom explicitne zrušovala Občiansky zákonník č. 141/1950 Zb. (§ 509) a množstvo ďalších predpisov. Stručne sa venovala aj súkromnému vlastníctvu (§ 489), ktoré požívalo oproti osobnému nižší stupeň ochrany.

Popri Občianskom zákonníku bolo prijatých množstvo ďalších predpisov občianskeho práva: napr. zákon o hospodárení s bytmi (č. 41/1964 Zb.), zákon o osobnom vlastníctve bytov (č. 52/1966 Zb.), autorský zákon (č. 35/1965 Zb.), zákon o objavoch, zlepšovacích návrhoch a priemyselných vzoroch (č. 84/1972 Zb.) a i.⁶⁴

Občiansky zákonník z roku 1964 bol podstatne novelizovaný v roku 1982 zákonom č. 131/1982 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy. Niektoré inštitúty, ktoré boli v roku 1964 zrušené, sa doň vrátili po kritike z radov odbornej verejnosti. Novelizáciou sa upravili alebo doplnili inštitúty ako opatrovníctvo, susedské vzťahy, ochrana držby, vydržanie, vecné bremená, spoluvlastníctvo, bezpodielové spoluvlastníctvo manželov a i. Zásadné zmeny do občianskeho práva priniesla normotvorba po roku 1989 s východiskom v ústavnom zákone č. 100/1990 Zb., ktorý zaručil súkromné vlastníctvo a dedenie a v zásadnej novelizácii Občianskeho zákonníka – zákonom č. 509/1991 Zb.

Výber z (právo)historickej literatúry: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992; KNAPP, V.: *Hlavní zásady Československého socialistického občanského práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, n.p. Praha, 1958; KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občanské právo I.* zväzok. Bratislava. Vydavateľstvo Obzor, 1973; KUK-LÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUK-LÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009;

⁶⁴ VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008, s. 573 – 576.

LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dejinám štátu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019; LAZAR, J a kol.: *Občianske právo hmotné. Prvý zväzok*. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s.r.o 2018; LAZAR, J. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Československé občianske právo. 1. zväzok*. Bratislava: Obzor, 1986; LAZAR, J. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Československé občianske právo. 2. Zväzok*. Bratislava: Obzor, 1987; MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; PLANK, K.: *Služby v občianskoprávnej úprave*. Vydavateľstvo Obzor, 1984; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.: *Dejiny štátu, správy a súdnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013.

Znenie normy – Občiansky zákonník z r. 1964 vo vyhlásenom znení (s prihliadnutím na zásadné novelizácie a súdnu prax)

V Ústave Československej socialistickej republiky sú zakotvené hlavné smery všestranného rozvoja našej spoločnosti i osobnosti človeka. Tým bol daný základ pre to, aby sa mohli súhrnne a vo vzájomnej súvislosti novo upraviť vzťahy v oblasti socialistickej výroby i práce a v oblasti osobnej spotreby občanov.

Rozvoj plánovite riadenej socialistickej výroby, dôsledné uplatňovanie zásad demokratického centralizmu v riadení výroby a účinné presadzovanie záujmov celej spoločnosti v hospodárskej činnosti socialistických organizácií vyžadujú novú úpravu, ktorú obsahuje Hospodársky zákonník nadväzujúci na doterajší vývoj zákonodarstva na tomto úseku.

Hospodárska sústava socialistickej spoločnosti je založená na socialistickej spoločenskej vlastníctve výrobných prostriedkov. Miera uspokojovania hmotných i kultúrnych potrieb občanov je vo svojom súhrne závislá od rozvoja socialistickej hospodárstva a u každého občana predovšetkým od jeho pracovného podielu na tomto rozvoji.

Občiansky zákonník vychádza z jednoty socialistickej ekonomiky a zo súladu záujmov spoločnosti a občanov. Vymedzuje osobné vlastníctvo ako odvodené od spoločenského vlastníctva a chráni ho ako jeden z dôležitých prostriedkov uspokojovania osobných potrieb občanov.

Hlavnou úlohou Občianskeho zákonníka je zakotviť a vymedziť práva a povinnosti občanov a organizácií vznikajúce v oblasti uspokojovania hmotných a kultúrnych potrieb, chrániť tieto práva, ak sa vykonávajú v súlade so záujmami spoločnosti, a prispieť k dôslednému dodržiavaniu socialistickej zákonnosti v občianskoprávných vzťahoch.

Ustanovenia Občianskeho zákonníka smerujú k upevňovaniu socialistických ekonomických i ostatných spoločenských vzťahov a k prekonávaniu prežitkov vo vedomí ľudí a pomáhajú tak vytvárať predpoklady pre premenu socialistických vzťahov vo vzťahy komunisticke.

Vychádzajúc z týchto skutočností Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto zákone:

Zásady občianskoprávných vzťahov.

Článok I Základom občianskoprávných vzťahov je socialistické spoločenské zriadenie.

Článok II Zdrojom uspokojovania osobných potrieb občanov je neustále sa rozvíjajúca spoločenská výroba založená na socialistickom spoločenskom vlastníctve; každý je povinný toto vlastníctvo všestranne rozvíjať, upevňovať a chrániť.

Článok III Uspokojovanie hmotných a kultúrnych potrieb občanov sa zabezpečuje predovšetkým odmeňovaním za prácu podľa jej množstva, akosti a spoločenského významu; podľa možností spoločnosti sa zabezpečuje aj bezplatným rozdeľovaním so zreteľom na spoločenskú dôležitosť potrieb.

Článok IV Zabezpečovať uspokojovanie hmotných a kultúrnych potrieb občanov je predovšetkým úlohou socialistických organizácií; občania sa zúčastňujú na riadení činnosti a na kontrole plnenia úloh týchto organizácií.

Článok V Z občianskoprávných vzťahov vznikajú nielen vzájomné práva a povinnosti medzi účastníkmi, ale vyplývajú z nich pre nich aj práva a povinnosti voči spoločnosti.

Článok VI Výkon práv a povinností vyplývajúcich z občianskoprávných vzťahov musí byť v súlade s pravidlami socialistického spolužitia.

Článok VII Nikto nesmie zneužívať svoje práva proti záujmom spoločnosti alebo spoluobčanov a nikto sa nesmie na úkor spoločnosti alebo spoluobčanov obohacovať.

Článok VIII Ustanovenia Občianskeho zákonníka treba uplatňovať a vykladať v zmysle týchto zásad.

PRVÁ ČASŤ. VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

PRVÁ HLAVA. Občianskoprávne vzťahy a ich ochrana

§ 1 V oblasti uspokojovania hmotných a kultúrnych potrieb vznikajú medzi občanmi a socialistickými organizáciami a medzi občanmi navzájom občianskoprávne vzťahy. Tieto vzťahy upravuje predovšetkým Občiansky zákonník.

§ 2 (1) Občianskoprávne vzťahy vznikajú z právnych úkonov alebo z iných skutočností, s ktorými zákon vznik týchto vzťahov spája.

(2) V občianskoprávných vzťahoch majú účastníci rovnaké postavenie.

§ 3 Štátne orgány, najmä národné výbory, súdy, ako aj iné orgány, na ktoré prešli úlohy štátnych orgánov, dbajú na to, aby nedochádzalo k ohrozovaniu a porušovaniu práv i povinností v občianskoprávných vzťahoch a aby sa rozpor medzi účastníkmi, ak k nemu dôjde, odstránil predovšetkým dohodou.

§ 4 Proti tomu, kto právo ohrozí alebo poruší, možno sa domáhať ochrany u orgánu, ktorý je na to povolaný. Ak nie je v zákone ustanovené niečo iné, je týmto orgánom súd.

§ 5 Ak je socialistické spolužitie porušené zrejším zásahom do práva, možno sa domáhať ochrany na miestnom národnom výbore. Aby zachovávanie pravidiel socialistického spolužitia bolo obnovené, môže miestny národný výbor predbežne zásah do práva zakázať alebo uložiť, aby závadný stav bol odstránený. Právo domáhať sa ochrany na súde nie je tým dotknuté.

§ 6 Ak hrozí neoprávnený zásah do práva bezprostredne, môže ten, kto je takto ohrozený, primeraným spôsobom zásah sám odvrátiť.

DRUHÁ HLAVA. Účastníci občianskoprávných vzťahov

Prvý oddiel. Občania

§ 7 (1) Spôsobilosť občana mať práva a povinnosti vzniká narodením. Túto spôsobilosť má aj počaté dieťa, ak sa narodí živé.

(2) Smrťou táto spôsobilosť zanikne. Ak smrť nemožno preukázať predpísaným spôsobom, súd občana vyhlási za mŕtveho, ak zistí jeho smrť inak. Za mŕtveho súd vyhlási aj nezvestného občana, ak so zreteľom na všetky okolnosti možno usúdiť, že už nežije.

§ 8 (1) Spôsobilosť občana vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti (spôsobilosť na právne úkony) vzniká v plnom rozsahu plnoletosťou.

(2) Plnoletosť sa nadobúda dovŕšením osemnásteho roku. Pred dosiahnutím tohto veku sa plnoletosť nadobúda len uzavretím manželstva. Takto nadobudnutá plnoletosť sa nestráca ani zánikom manželstva ani vyhlásením manželstva za neplatné.

§ 9 Maloletí majú spôsobilosť len na také právne úkony, ktoré sú svojou povahou primerané rozumovej a mravnej vyspelosti zodpovedajúcej ich veku.

§ 10 (1) Ak občan pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, nie je vôbec schopný robiť právne úkony, súd ho pozbaví spôsobilosti na právne úkony.

(2) Ak občan pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopný robiť len niektoré právne úkony, súd obmedzí jeho spôsobilosť na právne úkony a rozsah obmedzenia určí v rozhodnutí.

(3) Súd pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti zmení alebo zruší, ak sa zmenia alebo ak odpadnú dôvody, ktoré k nim viedli.

Ochrana osobnosti

§ 11 Občan má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti, ako aj svojho mena a prejavov osobnej povahy.

§ 12 (1) Písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a zvukové záznamy týkajúce sa občana alebo jeho prejavov osobnej povahy smú sa použiť len s jeho privolením.

(2) Privolenie nie je potrebné, ak sa použijú písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky alebo zvukové záznamy na úradné účely na základe zákona.

(3) Podobizne, obrazové snímky a zvukové záznamy sa môžu bez privolenia občana použiť primeraným spôsobom aj pre vedecké a umelecké účely a pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo. Ani takéto použitie však nesmie byť v rozpore s oprávnenými záujmami občana.

§ 13 Občan má právo najmä sa domáhať, aby sa upustilo od neoprávnených zásahov do práva na ochranu jeho osobnosti a aby sa následky týchto zásahov odstránili. Súd môže tiež rozhodnúť, aby sa dalo primerané zadost'učinenie.

§ 14 Ak sa týka zásah smerujúci proti osobnosti občana jeho činnosti v spoločenskej organizácii, môže právo na ochranu jeho osobnosti uplatniť aj táto organizácia.

§ 15 (1) Po smrti občana patrí uplatňovať právo na ochranu jeho osobnosti manželovi a deťom, a ak ich niet, jeho rodičom.

(2) Ak ide o zásah uvedený v ustanovení § 14, patrí toto právo aj organizácii.

§ 16 Kto neoprávneným zásahom do práva na ochranu osobnosti spôsobí škodu, zodpovedá za ňu podľa ustanovení tohto zákona o zodpovednosti za škodu.

§ 17 Vzťahy vznikajúce z vytvorenia a spoločenského uplatnenia literárnych, vedeckých a umeleckých diel, ako aj vzťahy z objavov, vynálezov, zlepšovacích návrhov a priemyslových vzorov upravujú osobitné zákony.

Druhý oddiel. Socialistické organizácie

§ 18 Socialistickými organizáciami sú štátne, družstevné a spoločenské organizácie, ako aj iné organizácie, činnosť ktorých prispieva k rozvoju socialistických vzťahov.

§ 19 Socialistické organizácie vystupujú v občianskoprávných vzťahoch vo svojom mene a majú majetkovú zodpovednosť z týchto vzťahov vyplývajúcu, pokiaľ nie je ustanovené inak.

§ 20 (1) Socialistická organizácia koná prostredníctvom svojich pracovníkov a členov, ktorí plnia jej úlohy.

(2) Právne úkony, ktoré v mene organizácie robia pracovníci a členovia v medziach svojich oprávnení, sú právnymi úkonmi organizácie. Ak tieto osoby prekročia rozsah svojho oprávnenia, vznikajú práva a povinnosti organizácií, len pokiaľ sa právny úkon týka úloh organizácie a len vtedy, ak ide o prekročenie, o ktorom druhý účastník nemohol vedieť.

§ 21 Účastníkom občianskoprávných vzťahov môže byť aj štát.

TRETIA HLAVA. Zastúpenie

§ 22 (1) Zástupcom je ten, kto je oprávnený konať za iného v jeho mene. Zo zastúpenia vznikajú práva a povinnosti priamo zastúpenému.

(2) Zastupovať iného nemôže ten, kto sám nie je spôsobilý na právny úkon, o ktorý ide, ani ten, záujmy ktorého sú v rozpore so záujmami zastúpeného.

§ 23 Zastúpenie vzniká na základe zákona alebo rozhodnutia štátneho orgánu (zákonné zastúpenie) alebo na základe dohody o plnomocenstve. ...

Zákonné zastúpenie

§ 26 Pokiaľ občania nie sú spôsobilí na právne úkony, konajú za nich ich zákonní zástupcovia.

§ 27 (1) Kto je zákonným zástupcom maloletého dieťaťa, upravuje Zákon o rodine.

(2) Zákonným zástupcom občana, ktorého súd rozhodnutím pozbavil spôsobilosti na právne úkony alebo ktorého spôsobilosť na právne úkony súd rozhodnutím obmedzil, je súdom ustanovený opatrovník.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 27 sa dopĺňa odsekom 3, ktorý znie: „(3) Ak sa za opatrovníka nemôže ustanoviť príbuzný občana ani iná osoba, ktorá spĺňa podmienky pre ustanovenie za opatrovníka, ustanoví súd za opatrovníka národný výbor, prípadne jeho zariadenie, ak je oprávnené vystupovať svojím menom (§ 19).“.

§ 28 Ak zákonní zástupcovia sú povinní aj spravovať majetok tých, ktorých zastupujú, a ak nejde o bežnú vec, je na nakladanie s majetkom potrebné schválenie súdu. ...

Zastúpenie na základe plnomocenstva

§ 31 (1) Občan i socialistická organizácia sa môžu dať zastúpiť iným občanom alebo organizáciou. Za tým účelom udelia plnomocenstvo, v ktorom musí byť uvedený rozsah zástupcovho oprávnenia.

(2) Ak je potrebné, aby sa právny úkon urobil v osobitnej forme, musí sa plnomocenstvo udeliť písomne. Písomne sa musí plnomocenstvo udeliť aj vtedy, ak sa netýka len určitého právneho úkonu. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Právne úkony

§ 34 Právny úkon je prejav vôle smerujúci k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.

§ 35 (1) Prejav vôle sa môže urobiť konaním alebo opomenutím; môže sa stať výslovne alebo iným spôsobom nevzbudzujúcim pochybnosti o tom, čo chcel účastník prejaviť.

(2) Prejav vôle treba vykladať tak, ako to so zreteľom na okolnosti, za ktorých bol urobený, zodpovedá pravidlám socialistického spolužitia.

§ 36 (1) Vznik, zmenu alebo zánik práva či povinnosti možno viazať na splnenie podmienky. Na nemožnú podmienku, na ktorú je zánik práva alebo povinnosti viazaný, sa neprihliada.

(2) Ak účastník, ktorému je nesplnenie podmienky na prospech, jej splnenie zámerne zmaří, stane sa právny úkon nepodmieneným.

(3) Na splnenie podmienky sa neprihliada, ak jej splnenie spôsobí zámerne účastník, ktorý nemal právo tak urobiť a ktorému je jej splnenie na prospech.

§ 37 Právny úkon musí sa urobiť slobodne a vážne, určite a zrozumiteľne; inak je neplatný.

§ 38 (1) Neplatný je právny úkon, pokiaľ ten, kto ho urobil, nemá spôsobilosť na právne úkony.

(2) Takisto je neplatný právny úkon osoby konajúcej v duševnej poruche, ktorá ju robí na tento právny úkon neschopnou.

§ 39 Neplatný je právny úkon, ktorý svojím obsahom alebo účelom odporuje zákonu alebo ho obchádza alebo sa prieči záujmom spoločnosti.

Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 31. januára 1974 č. 2 Cz 113/73⁶⁵ (č. 35 zbierky)

Obchádzanie zákona obsahom alebo účelom urobeného právneho úkonu (§ 39 O. z.) spravidla znamená, že právny úkon neodporuje síce výslovnému zneniu zákonného ustanovenia, avšak svojimi dôsledkami sleduje ten cieľ, aby zákon dodržaný nebol.

Tak to je napr. vtedy, keď prevádza svoj majetok na inú osobu ten, kto sa pripravuje na spáchanie trestného činu a usiluje o to, aby sa vyhol trestu za tento trestný čin, ktorým by mohol byť postihnutý jeho majetok.

§ 40 (1) Ak právny úkon nebol urobený vo forme, ktorú vyžaduje zákon alebo dohoda účastníkov, je neplatný.

(2) Pre písomné právne úkony tých, ktorí nemôžu písať alebo čítať, je potrebná úradná zápisnica.

⁶⁵ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1975. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1976, s. 527 – 530.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

Za § 40 sa vkladá § 40a, ktorý znie: „**§ 40a (1)** Ak ide o dôvod neplatnosti právneho úkonu podľa ustanovení § 138 ods. 1, § 140, § 145 ods. 1, § 173 ods. 1, § 211 ods. 1, § 229, § 399 ods. 2 druhej vety a § 479, považuje sa právny úkon za platný, pokiaľ sa ten, kto je takým úkonom dotknutý, neplatnosti právneho úkonu nedovolá. To isté platí, ak sa právny úkon neurobil formou, ktorú vyžaduje dohoda účastníkov (§ 40 ods. 1).

(2) Ak ide o právny úkon, o registrácii ktorého rozhodlo štátne notárstvo, môže sa jeho neplatnosť z dôvodov uvedených v odseku 1 určiť len rozhodnutím súdu.“.

§ 41 Ak sa dôvod neplatnosti vzťahuje len na časť právneho úkonu, je neplatnou len táto časť, pokiaľ z povahy právneho úkonu alebo z jeho obsahu alebo z okolností, za ktorých k nemu došlo, nevyplýva, že túto časť nemožno oddeliť od ostatného obsahu.

§ 42 Ak pre neplatnosť právneho úkonu vznikne škoda, zodpovedá sa za ňu podľa ustanovení tohto zákona o zodpovednosti za škodu.

Zmluvy

§ 43 Účastníci sú povinní dbať, aby sa pri úprave zmluvných vzťahov odstránilo všetko, čo by mohlo viesť k vzniku rozporov.

§ 44 Zmluva je uzavretá, len čo sa účastníci zhodnú na jej obsahu, pokiaľ zákon nevyžaduje splnenie ďalších náležitostí.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 44 znie: „**§ 44** Zmluva je uzavretá, len čo sa účastníci zhodnú na jej obsahu.“.

§ 45 (1) Návrh na uzavretie zmluvy treba prijať v lehote určenej navrhovateľom. Ak lehota nie je určená, treba návrh prijať ihneď, ak účastníci konajú priamo; inak ho treba prijať bez zbytočného odkladu. Návrh je prijatý okamihom, keď prijatie návrhu došlo navrhovateľovi.

(2) K uzavretiu zmluvy nedôjde, ak je návrh prijatý oneskorene alebo ak druhý účastník požaduje zmenu; takýto prejav je novým návrhom.

(3) Dokiaľ návrh alebo jeho prijatie nedôjde druhému účastníkovi, môžu účastníci od svojich prejavov ustúpiť.

§ 46 (1) Písomnú formu musia mať zmluvy o prevodoch nehnuteľností, ako aj iné zmluvy, pre ktoré to vyžaduje zákon alebo dohoda účastníkov.

(2) Pre uzavretie zmluvy písomnou formou stačí, ak dôjde k písomnému návrhu a k jeho písomnému prijatiu. Ak ide o zmluvu o prevode nehnuteľností, musia byť prejavy účastníkov na tej istej listine.

§ 47 Ak sa účastníci v predpísanej forme zhodli na obsahu zmluvy a na jej vznik

je potrebné ešte rozhodnutie príslušného orgánu, sú svojimi prejavmi viazaní až do tohto rozhodnutia. Ak je rozhodnutie záporné, k zmluve nedôjde.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 47 znie: „**§ 47 (1)** Ak zákon ustanovuje, že k zmluve je potrebné rozhodnutie príslušného orgánu, je zmluva účinná týmto rozhodnutím. Ak je rozhodnutie záporné, zmluva sa zrušuje. **(2)** Ak zákon ustanovuje, že k zmluve je potrebná jej registrácia štátnym notárstvom, je zmluva účinná registráciou. Ak je rozhodnutie záporné, zmluva sa zrušuje.“.

§ 48 (1) Od zmluvy môže účastník odstúpiť, len ak je to v tomto zákone ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté.

(2) Odstúpením od zmluvy sa zmluva od začiatku zrušuje, ak nie je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak.

§ 49 (1) Účastník, ktorý konal v omyle, ktorý druhý účastník vyvolal alebo ktorý musel byť druhému účastníkovi známy, má právo od zmluvy odstúpiť, ak sa omyl týka takej okolnosti, že by bez neho k zmluve nedošlo.

(2) Ak bol omyl druhým účastníkom vyvolaný úmyselne, má účastník, ktorý konal v omyle, právo odstúpiť od zmluvy, nech ide o akýkoľvek omyl.

(3) Právo odstúpiť od zmluvy má i ten účastník, ktorý ju uzavrel v tiesni za nápadne nevýhodných podmienok.

§ 50 (1) Účastníci môžu uzavrieť zmluvu aj v prospech tretej osoby.

(2) Ak nie je v tomto zákone ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak, je táto osoba zo zmluvy oprávnená okamihom, keď s ňou prejaví súhlas. Dlžník má proti nej tie isté námietky ako proti tomu, s kým zmluvu uzavrel. Ak sa táto osoba vzdá svojho práva, zanikne dlh, ak nebolo dohodnuté, že v tomto prípade má sa plniť tomu, s kým dlžník zmluvu uzavrel.

(3) Dokiaľ tretia osoba nedá súhlas, platí zmluva len medzi tými, ktorí ju uzavreli; právo na plnenie má účastník, ktorý plnenie v prospech tretej osoby vyhradí, ak nebolo dohodnuté inak. To isté platí, ak tretia osoba súhlas odoprela.

§ 51 Účastníci môžu uzavrieť i takú zmluvu, ktorá nie je osobitne upravená; zmluva však nesmie odporovať obsahu alebo účelu tohto zákona.

PIATA HLAVA. Zabezpečenie práv a povinností

Ručenie

§ 52 Pohľadávku možno zabezpečiť ručením. Ručenie vzniká písomným vyhlásením, ktorým ručiteľ berie na seba voči veriteľovi povinnosť, že pohľadávku uspokojí, ak ju neuspokojí dlžník.

§ 53 Veriteľ je povinný na požiadanie kedykoľvek a bez zbytočného odkladu oznámiť ručiteľovi výšku svojej pohľadávky.

§ 54 (1) Ručiteľ je povinný dlh splniť, ak ho nesplnil dlžník, hoci ho na to veriteľ písomne vyzval.

(2) Ručiteľ môže proti veriteľovi uplatniť všetky námietky, ktoré by mal proti veriteľovi dlžník.

§ 55 Ručiteľ môže splnenie odoprieť, pokiaľ veriteľ zaviniť, že pohľadávku nemôže uspokojiť dlžník.

§ 56 Ručiteľ, ktorý dlh splnil, je oprávnený požadovať od dlžníka náhradu za plnenie poskytnuté veriteľovi.

Dohoda o zrážkach zo mzdy a iných príjmov

§ 57 (1) Uspokojenie pohľadávky možno zabezpečiť písomnou dohodou medzi veriteľom a dlžníkom o zrážkach zo mzdy; zrážky zo mzdy nesmú byť väčšie, ako by boli zrážky pri výkone rozhodnutia.

(2) Proti platiteľovi mzdy nadobúda veriteľ právo na výplatu zrážok okamihom, keď bola platiteľovi dohoda predložená.

(3) Ustanovenia odseku 1 a 2 platia i pre iné príjmy, s ktorými sa pri výkone rozhodnutia nakladá ako so mzdou.

Obmedzenie prevodu nehnuteľnosti

§ 58 (1) Veriteľ môže uspokojenie svojej pohľadávky zabezpečiť písomnou zmluvou uzavretou s dlžníkom, ktorou dlžník berie na seba povinnosť, že nepreviedie svoju nehnuteľnosť bez súhlasu veriteľa na iného, dokiaľ pohľadávka nebude uspokojená. Ak má mať obmedzenie prevodu nehnuteľnosti právne účinky i pre dedičov, musí sa to v zmluve uviesť.

(2) K zmluve je potrebná jej registrácia štátnym notárstvom. Obmedzenie prevodu vznikne okamihom registrácie.

§ 59 (1) Dokiaľ obmedzenie trvá, je prevod bez súhlasu veriteľa neplatný.

(2) Ak došlo k obmedzeniu pre viacerých veriteľov, je na prevod potrebný súhlas všetkých.

§ 60 Poradie a spôsob uspokojenia pohľadávok zabezpečených obmedzením prevodu nehnuteľnosti pri výkone rozhodnutia upravuje Občiansky súdny poriadok.

§ 61 Zánikom pohľadávky alebo jej premĺčaním obmedzenie prevodu nehnuteľnosti zanikne.

Zloženie do úschovy

§ 62 Ak to povaha dlhu pripúšťa, môže sa plnenie požadované veriteľom zložiť do notárskej úschovy, najmä ak ide o pohľadávku nezročnú alebo ak ide o pohľadávku, výška ktorej je sporná. Tým zaniknú iné spôsoby zabezpečenia pohľadávky.

ŠIESTA HLAVA. Zmena práv a povinností

Postúpenie pohľadávky

§ 63 (1) Veriteľ môže svoju pohľadávku i bez súhlasu dlžníka postúpiť písomnou zmluvou inému.

(2) S postúpenou pohľadávkou prechádza i jej príslušenstvo a všetky práva s ňou spojené.

§ 64 (1) Postúpiť nemožno pohľadávku, ktorá zaniká najneskoršie smrťou veriteľa alebo obsah ktorej by sa zmenou veriteľa zmenil. Postúpiť nemožno ani pohľadávku, pokiaľ nemôže byť postihnutá výkonom rozhodnutia.

(2) Takisto nemožno postúpiť pohľadávku, ak by postúpenie odporovalo dohode s dlžníkom.

§ 65 Dlžník musí byť o postúpení pohľadávky upovedomený. Dokiaľ sa tak nestane, môže dlžník plniť pôvodnému veriteľovi alebo sa s ním inak vypořiadat'.

Prevzatie dlhu

§ 68 (1) So súhlasom veriteľa možno dlh prevziať písomnou zmluvou, ktorú občan alebo organizácia uzavru s dlžníkom.

(2) Ten, kto prevzal dlh, je povinný ho splniť namiesto pôvodného dlžníka.

§ 69 Ak je prevzatý dlh zabezpečený ručením, ručenie trvá ďalej, len ak ručiteľ k prevzatíu dlhu privolil.

Pristúpenie k dlhu

§ 70 Kto bez dohody s dlžníkom písomne vyhlási veriteľovi, že splní za dlžníka jeho dlh, stane sa dlžníkom popri pôvodnom dlžníkovi.

SIEDMA HLAVA. Zánik práv a povinností

Splnenie dlhu

§ 71 (1) Splnením dlh zanikne.

(2) Dlh musí byť splnený riadne a včas.

§ 72 Ak možno dlh splniť niekoľkorakým spôsobom, má právo voľby splnenia dlžník, ak nie je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak. Od vykonanej voľby nemožno odstúpiť.

§ 73 Ak má tomu istému veriteľovi dlžník splniť niekoľko dlhov a plnenie nestačí na vyrovnanie všetkých, je vyrovnaný dlh, o ktorom dlžník pri plnení vyhlási, že ho chce splniť; inak sa plnením uhradí dlh najskôr zročný, a to najprv jeho príslušenstvo.

§ 74 (1) Ak je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté, že viacerí dlžníci majú tomu istému veriteľovi splniť dlh spoločne a nerozdielne, je veriteľ oprávnený požadovať plnenie od ktoréhokoľvek z nich. Ak dlh splní jeden dlžník, povinnosť ostatných zanikne.

(2) Ak nie je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak, sú podiely na dlhu všetkých dlžníkov vo vzájomnom pomere rovnaké. Dlžník,

proti ktorému bol uplatnený nárok vyšší, ako zodpovedá jeho podielu, je povinný bez zbytočného odkladu upovedomiť o tom ostatných dlžníkov a dať im príležitosť, aby uplatnili svoje námietky proti pohľadávke. Môže od nich požadovať, aby dlh podľa podielov na nich pripadajúcich splnili alebo aby ho v tomto rozsahu dlhu inak zbavili.

(3) Ak dlžník v rozsahu uplatneného nároku dlh sám splnil, je oprávnený požadovať náhradu od ostatných podľa ich podielov. Pokiaľ niektorý z dlžníkov nemôže svoj podiel splniť, rozvrhne sa tento podiel rovnakým dielom na všetkých ostatných.

§ 75 (1) Ak má dlžník splniť dlh viacerým veriteľom a ak ide o deliteľné plnenie, môže každý veriteľ požadovať len svoj diel; ak niet inej dohody, je dlžník oprávnený plniť každému z veriteľov rovnaký diel.

(2) Ak ide o plnenie viacerým veriteľom, ktoré je nedeliteľné, je dlžník oprávnený plniť ktorémukoľvek z veriteľov, ak nebolo dohodnuté niečo iné. Splnením jednému z veriteľov dlh zanikne.

§ 76 Ak si majú zo zmluvy súčasne plniť účastníci navzájom, môže sa plnenia domáhať len ten, kto už sám dlh splnil alebo je ochotný a schopný ho splniť.

§ 77 Dlžník splní dlh aj vtedy, ak plní tomu, kto predloží veriteľovo potvrdenie o prijatí plnenia; to však neplatí, ak dlžník vedel, že ten, kto potvrdenie predložil, nie je oprávnený plnenie prijať.

§ 78 Ak čas splnenia nie je dohodnutý, ustanovený právny predpisom alebo určený v rozhodnutí, je dlžník povinný splniť dlh prvého dňa po tom, keď ho veriteľ o splnenie požiadal.

§ 79 Ak je čas splnenia ponechaný na vôľu dlžníka, určí ho na návrh veriteľa súd podľa okolností prípadu tak, aby to bolo v súlade s pravidlami socialistického spolužitia.

§ 80 Ak ide o plnenie v splátkach, môže veriteľ žiadať zaplatenie celej pohľadávky pre nesplnenie niektorej splátky len vtedy, ak to bolo dohodnuté alebo určené v rozhodnutí. Toto právo však môže veriteľ použiť najneskôr do zročnosti najbližšej budúcej splátky.

§ 81 Veriteľ je povinný prijať i čiastočné plnenie, ak to neodporuje dohode alebo povahe pohľadávky.

§ 82 (1) Dlh sa plní na mieste určenom dohodou účastníkov. Ak nie je miesto splnenia takto určené, je ním bydlisko alebo sídlo dlžníka.

(2) Ak plní dlžník peňažný dlh prostredníctvom pošty alebo peňažného ústavu, je dlh splnený okamihom, keď bola suma poukázaná, ak nie je dohodnuté inak.

§ 83 Ak to povaha dlhu pripúšťa, možno ho z dôležitých dôvodov týkajúcich sa veriteľa splniť uložením do notárskej úschovy, najmä ak veriteľ odopiera plnenie prijať, ak je veriteľ neznámy alebo neprítomný.

§ 84 (1) Veriteľ je povinný vydať dlžníkovi na jeho požiadanie písomné potvrdenie o tom, že dlh bol celkom alebo sčasti splnený.

(2) Dlžník je oprávnený splnenie odprieť, ak mu veriteľ nevydá súčasne potvrdenie.

§ 85 (1) Dlžník, ktorý svoj dlh riadne a včas nesplní, je v omeškaní. Ak ho nesplní ani v dodatočnej primeranej lehote veriteľom mu poskytnutej, má veriteľ právo od zmluvy odstúpiť; ak ide o deliteľné plnenie, môže sa odstúpenie veriteľa za týchto podmienok týkať i len jednotlivých plnení.

(2) Ak ide o omeškanie s plnením peňažného dlhu, má veriteľ právo požadovať od dlžníka popri splnení úroky z omeškania, ak nie je podľa tohto zákona povinný platiť poplatok z omeškania; výšku úrokov z omeškania a poplatku z omeškania určujú vykonávacie predpisy.

(3) Ak ide o omeškanie s plnením veci, zodpovedá dlžník za jej stratu, poškodenie alebo zničenie, okrem ak by k tejto škode došlo aj inak.

§ 86 Ak bol v zmluve určený presný čas splnenia a zo zmluvy alebo z povahy veci vyplýva, že na oneskorenom splnení veriteľ nemôže mať záujem, musí veriteľ, ak chce trvať na splnení, oznámiť to dlžníkovi bez zbytočného odkladu; ak tak neurobí, zmluva sa zrušuje.

§ 87 Právo veriteľa na náhradu škody spôsobenej omeškaním dlžníka nie je dotknuté; pri omeškaní s plnením peňažného dlhu možno však náhradu škody požadovať, len pokiaľ nie je krytá úrokami z omeškania alebo poplatkom z omeškania.

§ 88 K omeškaniu dlžníka nedôjde, ak veriteľ včas a riadne ponúknuté plnenie od neho neprijme alebo mu neposkytne súčinnosť potrebnú na splnenie dlhu. Ak ide o plnenie veci, znáša veriteľ nebezpečenstvo jej straty, zničenia alebo poškodenia.

§ 89 Ak dôjde k dohode o tom, že sa už zročný dlh bude plniť v splátkach, a ak veriteľ chce, aby dlžník v splátkach plnil aj úroky z omeškania, musí sa to výslovne dohodnúť.

Dohoda

§ 90 Ak sa dlžník s veriteľom dohodne, že mu namiesto toho, čo bol povinný plniť, poskytne iné plnenie, pôvodný dlh zanikne. Ak nie je dohodnuté inak, zanikne s dlhom i jeho zabezpečenie. Na ďalšie trvanie ručenia treba súhlas ručiteľa.

§ 91 (1) Veriteľ sa môže s dlžníkom dohodnúť, že sa vzdáva svojho práva alebo že dlh odpúšťa; táto dohoda musí mať písomnú formu.

(2) Dohoda, ktorou sa niekto vzdáva práv, ktoré môžu až v budúcnosti vzniknúť, je neplatná.

§ 92 (1) Dohodou môžu účastníci upraviť práva medzi nimi sporné. Dohoda, ktorou sa majú medzi účastníkmi upraviť všetky práva, netýka sa práv, na ktoré účastník nemohol pomýšľať.

(2) Zabezpečenie práv, ktorých sa dohoda týka, trvá naďalej. Ak však k dohode došlo bez súhlasu ručiteľa, môže proti veriteľovi namietat' všetko, čo by mohol namietat', keby dohody nebolo.

Nemožnosť plnenia

§ 93 (1) Ak sa plnenie stane nemožným, povinnosť dlžníka plniť zanikne.

(2) Ak sa nemožnosť týka len časti plnenia, zanikne povinnosť, len pokiaľ ide o túto časť; veriteľ má však právo, pokiaľ ide o zvyšujúce plnenie od zmluvy odstúpiť.

(3) Právo na náhradu škody ani právo na vydanie neoprávnene získaného majetkového prospechu nie je dotknuté.

Uplynutie času

§ 94 Práva i povinnosti zaniknú uplynutím času, na ktorý boli obmedzené.

Smrť dlžníka alebo veriteľa

§ 95 (1) Smrťou dlžníka povinnosť nezanikne, okrem ak jej obsahom bolo plnenie, ktoré mal vykonať osobne dlžník.

(2) Smrťou veriteľa právo zanikne, ak bolo plnenie obmedzené len na jeho osobu; zanikne i právo na bolestné a na náhradu za sťaženie spoločenského uplatnenia.

Započítanie

§ 96 Ak veriteľ a dlžník majú vzájomné pohľadávky, plnenie ktorých je rovnakého druhu, zaniknú započítaním, pokiaľ sa vzájomne kryjú, ak niektorý z účastníkov urobí prejav smerujúci k započítaniu. Zánik nastane okamihom, keď sa pohľadávky stretnú.

§ 97 (1) Proti pohľadávke štátu započítanie nie je prípustné. Takisto nie je prípustné započítanie proti pohľadávke na náhradu škody spôsobenej na zdraví, okrem ak by šlo o vzájomnú pohľadávku na náhradu škody toho istého druhu. Započítanie nie je prípustné ani proti pohľadávkam, ktoré nemožno postihnúť výkonom rozhodnutia.

(2) Započítať nemožno pohľadávky premlčané, pohľadávky, ktorých sa nemožno domáhať na súde, ako ani pohľadávky z vkladov. Proti zročnej pohľadávke nemožno započítať pohľadávku, ktorá ešte nie je zročná.

(3) Dohodou účastníkov možno započítaním vyrovnat' i pohľadávky uvedené v odseku 1 a 2.

§ 98 Započítanie proti pohľadávkam na výživné upravuje Zákon o rodine.

Neuplatnenie práva

§ 99 K zániku práva preto, že sa v ustanovenej dobe neuplatnilo, dochádza len v prípadoch uvedených v zákone. Na zánik súd prihliadne, aj keď to dlžník nemá etne.

ÔSMA HLAVA. Premlčanie

§ 100 (1) Právo sa premlčí, ak sa nevykonalo v dobe v tomto zákone ustanovenej (§ 101 až 110). Na premlčanie súd prihliadne len na námietku dlžníka. Ak sa dlžník premlčania dovoľá, nemožno premlčané právo veriteľovi priznať.

(2) Premlčujú sa všetky majetkové práva s výnimkou vlastníckeho práva, práv osob-

ného užívania bytov a pozemkov, obmedzenia prevodu nehnuteľnosti, ako aj práva z vkladov na vkladnej knižke alebo na bežnom účte, pokiaľ vkladový vzťah trvá.

Premlčacia doba

§ 101 Pokiaľ nie je v ďalších ustanoveniach uvedené inak, premlčacia doba je trojročná a plyní odo dňa, keď sa právo mohlo vykonať po prvý raz.

§ 102 Pri právach, ktoré sa musia najprv uplatniť u organizácie, začína plynúť premlčacia doba odo dňa, keď sa právo takto uplatnilo.

§ 103 Ak bolo dohodnuté plnenie v splátkach, začína plynúť premlčacia doba jednotlivých splátok odo dňa ich zročnosti. Ak sa pre nesplnenie niektorej zo splátok stane zročným celý dlh (§ 80), začne plynúť premlčacia doba odo dňa zročnosti nesplnenej splátky.

§ 104 Pri právach na plnenie z poistenia začína plynúť premlčacia doba za rok po poistnej udalosti.

§ 105 Ak ide o právo oprávneného dediča na vydanie dedičstva, začne plynúť premlčacia doba od úmrtia poručiteľa alebo odo dňa, keď nadobudne právoplatnosť rozhodnutie, ktorým bol poručiteľ vyhlásený za mŕtveho.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 105 znie: „§ 105 Ak ide o právo oprávneného dediča na vydanie dedičstva (§ 485), začne plynúť premlčacia doba od právoplatnosti rozhodnutia, ktorým sa potvrdilo nadobudnutie dedičstva, schválila dohoda dedičov o vyporiadaní dedičstva alebo štátne notárstvo vykonalo medzi dedičmi vyporiadanie.“.

§ 106 (1) Právo na náhradu škody sa premlčí za rok odo dňa, keď sa poškodený dozvie o škode a o tom, kto za ňu zodpovedá.

(2) Najneskoršie sa právo na náhradu škody premlčí za tri roky, a ak ide o škodu spôsobenú úmyselne, za desať rokov odo dňa, keď došlo k udalosti, z ktorej škoda vznikla; to neplatí, ak ide o škodu na zdraví.

§ 107 (1) Právo na vydanie neoprávnene získaného majetkového prospechu sa premlčí za rok odo dňa, keď sa oprávnený dozvie, že majetkový prospech bol neoprávnene získaný a kto ho získal.

(2) Najneskoršie sa právo na vydanie neoprávnene získaného majetkového prospechu premlčí za tri roky, a ak ide o prospech získaný úmyselne, za desať rokov odo dňa, keď k neoprávnene získanému majetkovému prospechu došlo.

§ 108 Práva z prepravy sa premlčujú za jeden rok s výnimkou práv na náhradu škody pri preprave osôb.

§ 109 Právo zabezpečené obmedzením prevodu nehnuteľnosti sa premlčuje za desať rokov.

§ 110 (1) Ak bolo právo priznané právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného

orgánu, premlčuje sa za desať rokov odo dňa, keď sa malo podľa rozhodnutia plniť. Ak právo dlžník písomne uznal čo do dôvodu i výšky, premlčuje sa za desať rokov odo dňa, keď k uznaniu došlo; ak bola však v uznaní uvedená lehota na plnenie, plyní premlčacia doba od uplynutia tejto lehoty.

(2) Rovnaká premlčacia doba platí aj pre jednotlivé splátky, na ktoré bolo plnenie v rozhodnutí alebo v uznaní práva rozložené; premlčacia doba sa pri jednotlivých splátkach začína odo dňa ich zročnosti. Ak sa nesplnením niektorej zo splátok stane zročným celý dlh (§ 80), začne plynúť desaťročná premlčacia doba od zročnosti nesplnenej splátky.

(3) Úroky a opakujúce sa plnenia sa premlčujú v troch rokoch; ak však ide o práva právoplatne priznané alebo písomne uznané, platí táto premlčacia doba, len pokiaľ ide o úroky a opakujúce sa plnenia, zročnosť ktorých nastala po právoplatnosti rozhodnutia alebo po uznaní.

Plynutie premlčacej doby

§ 111 Zmena v osobe veriteľa alebo dlžníka nemá vplyv na plynutie premlčacej doby.

§ 112 Ak veriteľ v premlčacej dobe uplatní právo na súde alebo u iného príslušného orgánu a v začatom konaní riadne pokračuje, premlčacia doba od tohto uplatnenia po dobu konania neplyní. To platí aj o práve, ktoré bolo právoplatne priznané a pre ktoré bol na súde alebo u iného príslušného orgánu navrhnutý výkon rozhodnutia.

§ 113 Ak ide o práva osôb, ktoré musia mať zákonného zástupcu, alebo o práva proti týmto osobám, premlčanie nezačne, dokiaľ im nie je ustanovený zástupca. Už začaté premlčanie prebieha ďalej, avšak sa neskončí, dokiaľ neuplynie rok po tom, keď bude týmto osobám ustanovený zákonný zástupca alebo keď prekážka inak pominie.

§ 114 Ak ide o právo medzi zákonnými zástupcami na jednej strane a maloletými deťmi a inými zastúpenými osobami na druhej strane, premlčanie sa ani nezačína ani neplyní, ak nejde o úroky a opakujúce sa plnenie. To platí aj o právach medzi manželmi.

DEVIATA HLAVA. Vymedzenie niektorých pojmov

Domácnosť

§ 115 Domácnosť tvoria občania, ktorí spolu trvale žijú a spoločne uhradzujú náklady na svoje potreby.

Blízke osoby

§ 116 Blízkou osobou je príbuzný v priamom rade, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa pokladajú za osoby sebe navzájom blízke, ak by ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá dôvodne pociťovala ako vlastnú ujmu.

§ 117 Stupeň príbuzenstva dvoch osôb sa určuje podľa počtu zrodení, ktorými

v priamom rade pochádza jedna od druhej a v pobočnom rade obidve od najbližšieho spoločného predka.

Veci a práva

§ 118 Predmetom občianskoprávných vzťahov sú veci a práva, pokiaľ to povaha práva pripúšťa.

§ 119 (1) Veci sú hnutelné alebo nehnuteľné.

(2) Nehnuteľnosťami sú pozemky a stavby spojené so zemou pevným základom.

§ 120 Súčasťou veci je všetko, čo k nej podľa jej povahy patrí a nemôže byť oddelené bez toho, že by sa tým vec znehodnotila.

§ 121 (1) Príslušenstvom veci sú veci, ktoré patria vlastníkovi hlavnej veci a sú ním určené na to, aby sa s hlavnou vecou trvale užívali.

(2) Príslušenstvom bytu sú vedľajšie miestnosti a priestory určené na to, aby sa s bytom užívali.

(3) Príslušenstvom pohľadávky sú úroky, úroky z omeškania, poplatok z omeškania a náklady spojené s jej uplatnením.

Počítanie času

§ 122 (1) Lehota určená podľa dní začína sa dňom, ktorý nasleduje po udalosti, ktorá je rozhodujúca pre jej začiatok. Polovicou mesiaca sa rozumie pätnásť dní.

(2) Koniec lehoty určenej podľa týždňov, mesiacov alebo rokov pripadá na deň, ktorý sa pomenovaním alebo číslom zhoduje s dňom, na ktorý pripadá udalosť, od ktorej sa lehota začína. Ak nie je takýto deň v poslednom mesiaci, pripadne koniec lehoty na jeho posledný deň.

(3) Ak pripadne posledný deň lehoty na nedeľu alebo sviatok, je posledným dňom lehoty najbližší budúci pracovný deň.

DRUHÁ ČASŤ. Socialistické spoločenské vlastníctvo a osobné vlastníctvo

PRVÁ HLAVA. Socialistické spoločenské vlastníctvo a uspokojovanie potrieb občanov

§ 123 Veci, ktoré sú určené pre osobnú potrebu občanov, prevádzajú sa zo socialistického spoločenského vlastníctva do ich osobného vlastníctva alebo sa im prenechávajú do osobného užívania.

§ 124 Spoločenskému užívaniu občanov slúžia verejné zariadenia, ako zariadenia dopravné, zdravotnícke, kultúrne, sociálne, telovýchovné a rekreačné.

DRUHÁ HLAVA. Osobné vlastníctvo

Zdroj a účel osobného vlastníctva

§ 125 (1) Zdrojom osobného vlastníctva je predovšetkým práca občana v prospech spoločnosti.

(2) Majetok získaný z nestatočného zdroja nepožíva ochranu osobného vlastníctva.

§ 126 Osobné vlastníctvo slúži na uspokojovanie hmotných a kultúrnych potrieb občanov.

Predmet osobného vlastníctva

§ 127 V osobnom vlastníctve sú predovšetkým príjmy a úspory z práce a zo sociálneho zabezpečenia. V osobnom vlastníctve sú ďalej najmä veci domácej a osobnej potreby, rodinné domčeky a rekreačné chaty.

§ 128 (1) Rodinný domček je obytný dom, v ktorom aspoň dve tretiny podlahovej plochy všetkých miestností pripadajú na byty. Rodinný domček môže mať najviac päť obytných miestností nepočítajúc do toho kuchyne. Väčší počet obytných miestností môže mať, ak úhrn ich podlahovej plochy neprevyšuje 120 m²; z obytných kuchýň sa do tohto úhrnu započítavajú len plochy, o ktoré výmera kuchyne prevyšuje 12 m².

(2) Za podmienok uvedených v odseku 1 sa za rodinný domček považuje aj obytná časť roľníckej usadlosti.

§ 129 V osobnom vlastníctve môže byť len jeden rodinný domček.

Obsah a ochrana osobného vlastníctva

§ 130 (1) Vlastník má právo užívať vec pre potrebu svoju, svojej rodiny a domácnosti; má právo na úžitky a prírastky veci, ako aj právo previesť ju na iného. Ak to nie je v rozpore so záujmami spoločnosti, môže vlastník vec prenechať na užívanie inému alebo s ňou nakladať aj inak.

(2) Veci nahromadené v rozpore so záujmami spoločnosti nad mieru osobnej potreby vlastníka, jeho rodiny a domácnosti nepožívajú ochranu osobného vlastníctva.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

Za § 130 sa vkladá § 130a, ktorý znie: „§ 130a (1) Vlastník veci sa musí zdržať všetkého, čím by nad mieru primeranú pomerom obťažoval iného alebo čím by vážne ohrozoval výkon jeho práv. Preto najmä nesmie ohroziť susedovu stavbu alebo pozemok úpravami pozemku alebo úpravami stavby na ňom zriadenej bez toho, že by urobil dostatočné opatrenie na upevnenie stavby alebo pozemku, nesmie nad mieru primeranú pomerom obťažovať susedov hlukom, prachom, popolčekom, dymom, plynmi, parami, pachmi, pevnými a tekutými odpadmi, tieňmi, nesmie nechať chované zvieratá vnikat' na susediaci pozemok a nešetrne, prípadne v nevhodnej ročnej dobe odstrániť zo svojej pôdy korene stromu alebo odstrániť vetvy stromu presahujúce na jeho pozemok.

(2) Ak je to potrebné a nebráni to účelnému využívaniu susediacich pozemkov a stavieb, môže súd po zistení stanoviska príslušného národného výboru, ktorý je stavebným úradom, rozhodnúť, že vlastník pozemku je povinný pozemok oplotiť. Ustanovenia § 66 až 70 stavebného zákona tým nie sú dotknuté.

(3) Vlastníci susediacich pozemkov sú povinní umožniť vstup na svoje pozemky, pokiaľ to nevyhnutne vyžaduje údržba a obhospodarovanie susediacich pozemkov a stavieb. Ak tým došlo ku škode na pozemku, je ten, kto škodu spôsobil, povinný ju nahradiť; tejto zodpovednosti sa nemôže zbaviť.“

§ 131 (1) Osobné vlastníctvo je nedotknuteľné. Len ak ide o dôležitý záujem spoločnosti, ktorý nemôže byť uspokojený inak, môže sa vec použiť aj bez prívolenia vlastníka, avšak len dočasne, v nevyhnutnej miere a za náhradu. To platí aj vtedy, ak je krajne ohrozený život alebo zdravie občana alebo jeho naliehavý záujem.

(2) Vyvlastniť vec, ktorá je v osobnom vlastníctve, možno len v dôležitom záujme spoločnosti, a to na základe zákona a za náhradu. To isté platí, ak sa má osobné vlastníctvo k veci trvale obmedziť.

§ 132 Občan má právo na ochranu proti tomu, kto neoprávnene zasahuje do jeho vlastníckeho práva; najmä sa môže domáhať vydania veci od toho, kto mu ju neprávom zadržuje.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

Za § 132 sa vkladá § 132a, ktorý spolu s nadpisom znie: „*Ochrana držby § 132a ... (2) To platí obdobne aj o tom, kto vykonáva právo zodpovedajúce vecnému bremenu pre seba a je so zreteľom na všetky okolnosti dobromyseľný, že má k veci právo.*

(3) *Ten, kto pri výkone práv podľa odsekov 1 a 2 účelne vynaložil na vec náklad, má právo na jeho náhradu v rozsahu zodpovedajúcom zhodnoteniu veci ku dňu jej vrátenia; náhrada bežných udržiavacích nákladov mu nepatrí.*“.

Spôsoby nadobúdania osobného vlastníctva

§ 133 Osobné vlastníctvo k veci možno nadobudnúť kúpou, darom alebo inou zmluvou, dedením, rozhodnutím štátneho orgánu alebo na základe iných skutočností ustanovených zákonom.

§ 134 (1) Ak sa prevádza hnutel'ná vec na základe zmluvy, nadobúda sa vlastníctvo prevzatím veci, ak nie je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak.

(2) K zmluve o prevode nehnuteľnosti je potrebná jej registrácia štátnym notárstvom. Vlastníctvo prechádza registráciou zmluvy.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 134 ods. 2 znie: „(2) *Ak sa nehnuteľná vec prevádza na základe zmluvy, nadobúda sa vlastníctvo účinnosťou zmluvy; na jej účinnosť je potrebná registrácia štátnym notárstvom, ak nejde o prevod do socialistického vlastníctva.*“.

§ 135 Ak ide o nadobudnutie vlastníctva rozhodnutím štátneho orgánu, nadobúda sa vlastníctvo dňom v ňom určeným, a ak nie je určený, dňom právoplatnosti rozhodnutia.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a doplňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

Za § 135 sa vkladá § 135a, ktorý spolu s nadpisom znie: „**Vydržanie. § 135a** (1) Vlastníkom veci, ktorá môže byť predmetom osobného vlastníctva, sa stane občan, ktorý má nepretržite v držbe (§ 132a ods. 1) hnutelnú vec tri roky a nehnuteľnú vec desať rokov. Obdobne, pokiaľ nie je ustanovené inak, nadobudne občan aj právo zodpovedajúce vecnému bremenu (§ 132a ods. 2).

(2) Ak ide o pozemok alebo jeho časť, ktorý má občan nepretržite v držbe (§ 132a ods. 1) desať rokov a ku ktorému by sa inak mohlo zriadiť právo osobného užívania (§ 199 ods. 1), nadobúda vlastníctvo k pozemku alebo k jeho časti štát; občan nadobúda právo, aby sa s ním uzavrela dohoda o osobnom užívaní pozemku v rozsahu uvedenom v § 200. Ak výmera pozemku je väčšia než najvyššia prípustná výmera podľa § 200 a ak podľa územného plánu alebo územného rozhodnutia možno prenechať do osobného užívania viac častí tohto pozemku, má občan právo vybrať si len jednu z týchto častí, ku ktorej sa potom ako k samostatnému pozemku dohodou zriadi právo osobného užívania.

(3) Takto však nemožno nadobudnúť vec z majetku v socialistickom vlastníctve alebo vec, ku ktorej má socialistická organizácia právo užívania podľa osobitných predpisov.) Takto nemožno nadobudnúť ani právo k pozemku, ktorý je v socialistickom vlastníctve alebo ku ktorému má socialistická organizácia právo užívania podľa osobitných predpisov.

(4) Do doby podľa odsekov 1 a 2 si občan môže započítať dobu, po ktorú jeho právny predchodca mal vec nepretržite v držbe alebo nepretržite vykonával právo zodpovedajúce vecnému bremenu.

(5) Na plynutie dôb podľa odsekov 1 a 2 použije sa primerane ustanovenie o premlčaní. “.

Za § 135 sa ďalej vkladajú § 135b a § 135c, ktoré spolu s nadpisom znejú: „**Vecné bremená. § 135b** (1) Vecné bremená obmedzujú vlastníka nehnuteľnej veci a toho, komu patrí právo osobného užívania pozemku, v prospech niekoho iného tak, že sú povinní niečo trpieť, niečo konať alebo niečoho sa zdržať. Práva zodpovedajúce vecným bremenám sú spojené buď s vlastníctvom určitej nehnuteľnosti, alebo s osobným užívaním určitého pozemku, alebo patria určitej osobe.

(2) Pokiaľ sa účastníci nedohodli inak, je ten, kto je na základe práva zodpovedajúceho vecnému bremenu oprávnený užívať cudziu vec, povinný znášať primerané náklady na jej zachovanie a opravy; ak ale vec užíva aj jej vlastník alebo ten, komu patrí právo osobného užívania pozemku, je povinný tieto náklady znášať podľa miery spolužívania.

§ 135c (1) Vecné bremená vznikajú zo zákona, rozhodnutím oprávneného orgánu, písomnou zmluvou a na základe závetu; právo zodpovedajúce vecnému bremenu možno nadobudnúť aj výkonom práva (§ 135a). Na účinnosť zmluvy, z ktorej sa nadobúdajú práva zodpovedajúce vecným bremenám, je potrebná jej registrácia štátnym notárstvom.

(2) Zmluvou môže zriadiť vecné bremeno vlastník nehnuteľnosti, ten, komu patrí právo osobného užívania pozemku a socialistická organizácia, ktorá má právo užívania podľa osobitných predpisov.) Ten, komu patrí právo osobného užívania pozemku, môže vecné bremeno zriadiť len so súhlasom vlastníka pozemku.

(3) Vecné bremená prechádzajú s vlastníctvom veci alebo s právom osobného užívania pozemku na nadobúdateľa.

(4) Vecné bremená zanikajú zo zákona, rozhodnutím oprávneného orgánu alebo písomnou zmluvou. Na účinnosť zmluvy, z ktorej zanikajú práva zodpovedajúce vecným bremenám, je potrebná jej registrácia štátnym notárstvom.

(5) Vecné bremeno zanikne, ak nastanú také trvalé zmeny, že vec už nemôže slúžiť potrebám oprávnenej osoby alebo prospešnejšiemu užívaniu jej nehnuteľnosti, prípadne pozemku, ku ktorému sa zriadilo právo osobného užívania; prechodnou nemožnosťou výkonu práva vecné bremeno nezaniká.

(6) Ak zmenou pomerov vznikne hrubý nepomer medzi vecným bremenom a výhodou oprávneného, môže súd rozhodnúť, že sa vecné bremeno za primeranú náhradu obmedzuje alebo zrušuje. Ak pre zmenu pomerov nemožno spravodlivo trvať na vecnom plnení, môže súd rozhodnúť, aby sa namiesto vecného plnenia poskytovalo peňažné plnenie.

(7) Ak právo zodpovedajúce vecnému bremenu patrí určitej osobe, vecné bremeno zanikne najneskoršie jej smrťou. “.

TRETIA HLAVA. Osobné spoluvlastníctvo

§ 136 (1) Vec môže byť v osobnom spoluvlastníctve viacerých občanov.

(2) Spoluvlastníctvo je podielové alebo bezpodielové. Bezpodielové spoluvlastníctvo môže vzniknúť len medzi manželmi.

Podielové spoluvlastníctvo

§ 137 (1) Podiel vyjadruje mieru, akou sa spoluvlastníci podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoluvlastníctva k spoločnej veci.

(2) Ak nie je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak, sú podiely všetkých spoluvlastníkov rovnaké.

§ 138 (1) Bežné veci týkajúce sa spoločnej veci môže vybavovať každý zo spoluvlastníkov. V ostatných veciach je potrebný súhlas všetkých; inak je právny úkon neplatný.

(2) Z právnych úkonov týkajúcich sa spoločnej veci sú oprávnení a povinní všetci spoluvlastníci spoločne a nerozdielne.

§ 139 Ak dôjde medzi spoluvlastníkmi k nezhode o právach a povinnostiach vyplývajúcich z podielového spoluvlastníctva, rozhodne na návrh niektorého z nich súd.

§ 140 Spoluvlastník môže svoj podiel bez súhlasu ostatných spoluvlastníkov previesť len na spoluvlastníka alebo na svojich potomkov; inak pre prevod podielu je potrebný súhlas všetkých spoluvlastníkov.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 15. apríla 1966 č. 4 Cz 22/66⁶⁶ (č. 61 zbierky)

Souhlas spoluvlastníka k převodu spoluvlastnického podílu může být dán i ústně, je však třeba, aby tento souhlas byl dán takovým způsobem, aby nevzbuzoval pochybnos-

⁶⁶ Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR. Ročník 1966. Praha: Vydává Nejvyšší soud v Praze, 1967, s. 325 – 327.

ti v tom smere, že došlo skutočne k prejavu vôle spoluvlastníka, jímž byl vyjádřen souhlas s převodem spoluvlastnického podílu. Číselné vyjádření výše spoluvlastnického podílu naprosto neznamena, že by byl spoluvlastník výlučně vlastníkem určité hmotné části společné věci, třebaže by svou velikostí odpovídala výši jeho spoluvlastnického podílu.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a doplňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 140 znie: „**§ 140** Spoluvlastník môže svoj podiel bez súhlasu ostatných spoluvlastníkov previesť len na spoluvlastníka, jeho manžela, na svojho manžela, na svojich potomkov alebo zároveň na svojich potomkov a ich manželov; inak je na prevod podielu potrebný súhlas všetkých spoluvlastníkov. Ustanovenie § 143 tým nie je dotknuté.“.

§ 141 (1) Spoluvlastníci sa môžu dohodnúť o zrušení spoluvlastníctva a o vzájomnom vypořádání; ak je predmetom spoluvlastníctva nehnuteľnosť, dohoda musí byť písomná.

(2) Každý zo spoluvlastníkov je povinný vydať ostatným na požiadanie písomné potvrdenie o tom, ako sa vypořádali, ak nemala už dohoda o zrušení spoluvlastníctva a o vzájomnom vypořádání písomnú formu.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 20. júna 1969 č. 4 Cz 48/69⁶⁷ (č. 1 Zbierky)
Predmetom zrušenia a vypořádania podielového spoluvlastníctva súdom v zmysle § 141 o. z. je len celá vec, ktorá je v podielovom spoluvlastníctve všetkých spoluvlastníkov.

Ak súd prikazuje vec za primeranú náhradu jednému alebo viac spoluvlastníkom, vyjadrí vo výroku rozsudku, že sa celá vec prikazuje nabudúce buď jednému spoluvlastníkovi do výlučného vlastníctva alebo viac spoluvlastníkom opäť do podielového spoluvlastníctva (takto novo založeného) a v akom pomere, a nie teda, že sa podiel niektorého spoluvlastníka (podielu niektorých spoluvlastníkov) prikazuje (prikazujú) nabudúce jednému alebo viac spoluvlastníkom.

§ 142 Ak nedôjde k dohode, zruší spoluvlastníctvo a vykoná vypořádanie na návrh niektorého spoluvlastníka súd. Ak je to možné, rozdelí súd vec medzi spoluvlastníkov podľa výšky podielov. Ak nie je rozdelenie veci dobre možné, prikáže súd vec za primeranú náhradu jednému alebo viacerým spoluvlastníkom; prihliadne pritom na to, aby sa vec mohla účelne využiť v súlade so záujmami spoločnosti. Ak vec žiadny zo spoluvlastníkov nechce, súd nariadi jej predaj a výťažok rozdelí podľa podielov.

⁶⁷ *Sbírka soudních rozhodnutí*. Ročník 1970. Praha: Vydává Nejvyšší soud ČSSR, 1971, s. 1 – 5.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a doplňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

V § 142 sa doterajšie jeho znenie označuje ako odsek 1 a pripájajú sa odseky 2 a 3, ktoré znejú: „(2) Z dôvodov hodných osobitného zreteľa súd nezruší a nevyporiada spoluvlastníctvo prikázaním veci za náhradu alebo predajom veci a rozdelením výťažku.

(3) Pri zrušení a vyporiadaní spoluvlastníctva rozdelením veci môže súd zriadiť vecné bremeno k novovzniknutej nehnuteľnosti v prospech vlastníka inej novovzniknutej nehnuteľnosti. Zrušenie a vyporiadanie spoluvlastníctva nemôže byť na ujmu osobám, ktorým patria práva viaznúce na nehnuteľnosti.“

Bezpodielové spoluvlastníctvo manželov

§ 143 V bezpodielovom spoluvlastníctve manželov je všetko, čo môže byť predmetom osobného vlastníctva a čo niektorý z manželov nadobudol za trvania manželstva, s výnimkou vecí získaných dedičstvom alebo darom, ako aj vecí, ktoré podľa svojej povahy slúžia osobnej potrebe alebo výkonu povolania len jedného z manželov.

§ 144 Veci v bezpodielovom spoluvlastníctve užívajú obaja manželia spoločne; spoločne uhradzujú aj náklady vynaložené na veci alebo spojené s ich užívaním a udržiavaním.

Rozhodnutie Okresného súdu v Jindřichově Hradci z 3. apríla 1964, č. C 32/64⁶⁸ (č. 42 zbierky)

Za trvání manželství užívají oba manželé společné věci v bezpodílovém spoluvlastnictví (§ 144 zák. č. 40/1964 Sb.). Je-li předmětem tohoto spoluvlastnictví osobní vůz, nemůže se jeden z manželů domáhat na druhém manželovi vydání dokladů k vozu a tak vyloučit druhého manžela z možnosti společného užívání vozu.

§ 145 (1) Bežné veci týkajúce sa spoločných vecí môže vybavovať každý z manželov. V ostatných veciach je potrebný súhlas oboch manželov; inak je právny úkon neplatný.

(2) Z právnych úkonov týkajúcich sa spoločných vecí sú oprávnení a povinní obaja manželia spoločne a nerozdielne.

§ 146 Ak dôjde medzi manželmi k nezhode o právach a povinnostiach vyplývajúcich z bezpodielového spoluvlastníctva, rozhodne na návrh niektorého z nich súd.

§ 147 Pohládávka veriteľa len jedného z manželov, ktorá vznikla za trvania manželstva, môže byť pri výkone rozhodnutia uspokojená i z majetku patriaceho do bezpodielového spoluvlastníctva manželov.

⁶⁸ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1964. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1965, s. 329 – 331.

§ 148 (1) Zánikom manželstva zanikne i bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. (2) Zo závažných dôvodov, najmä ak by ďalšie trvanie bezpodielového spoluvlastníctva odporovalo pravidlám socialistického spolužitia, môže súd na návrh niektorého z manželov toto spoluvlastníctvo zrušiť i za trvania manželstva.

Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 30. mája 1973 č. 2 Cz 51/73⁶⁹ (č 74 zbierky)

Bezpodieloví spoluvlastníci sa nemôžu dohodnúť o zrušení a vyporiadaní spoluvlastníctva k veciam v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov. Počas trvania manželstva môže toto spoluvlastníctvo zrušiť iba súd (§ 148 ods. 1 O. z.).

S výnimkou vecí, ktoré podľa svojej povahy slúžia osobnej potrebe alebo výkonu povolania len jedného z manželov, nemôže žiadny z manželov zo spoločných prostriedkov kúpiť vec do výlučného osobného vlastníctva, a to ani so súhlasom druhého z manželov.

§ 149 (1) Ak zanikne bezpodielové spoluvlastníctvo, vykoná sa vyporiadanie podľa zásad uvedených v § 150.

(2) Ak dôjde k vyporiadaniu dohodou, sú manželia povinní vydať si na požiadanie písomné potvrdenie o tom, ako sa vyporiadali.

(3) Ak sa vyporiadanie nevykoná dohodou, vykoná ho na návrh niektorého z manželov súd.

§ 150 Pri vyporiadaní sa vychádza z toho, že podiely oboch manželov sú rovnaké. Každý z manželov je oprávnený požadovať, aby sa mu uhradilo, čo zo svojho vynaložil na spoločný majetok, a je povinný nahradiť, čo sa zo spoločného majetku vynaložilo na jeho ostatný majetok. Ďalej sa prihliadne predovšetkým na potreby maloletých detí, na to, ako sa každý z manželov staral o rodinu, a na to, ako sa zaslúžil o nadobudnutie a udržanie spoločných vecí. Pri určení miery pričinenia treba vziať tiež zreteľ na starostlivosť o deti a na obstarávanie spoločnej domácnosti.

§ 151 Ak za trvania manželstva bezpodielové spoluvlastníctvo zaniklo, môže sa obnoviť len rozhodnutím súdu vydaným na návrh jedného z manželov.

TRETIA ČASŤ. Osobné užívanie bytov, iných miestností a pozemkov

PRVÁ HLAVA. Osobné užívanie bytov

§ 152 Socialistické organizácie, ktoré spravujú bytový majetok, sú povinné vytvárať predpoklady pre to, aby sa bytové potreby občanov náležite uspokojovali a aby sa úroveň bývania sústavne zvyšovala.

§ 153 Štátne, družstevné a iné socialistické organizácie prenechávajú byty obča-

⁶⁹ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1973. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1974, s. 526 – 529.

nom do osobného užívania bez určenia doby užívania, a to za úhradu, ak nie je právnym predpisom ustanovené inak.

§ 154 (1) Rozhodnutím o pridelení bytu vydaným miestnym národným výborom alebo iným orgánom príslušným podľa predpisov o hospodárení s bytmi alebo inými skutočnosťami ustanovenými týmto zákonom vznikne občanovi právo, aby s ním organizácia uzavrela dohodu o odovzdaní a prevzatí bytu.

(2) Členovi stavebného bytového družstva vznikne splatením členského podielu právo, aby mu bol orgánom družstva pridelený do osobného užívania družstevný byt.

§ 155 (1) Právo užívať byt vznikne dohodou o odovzdaní a prevzatí bytu dojednanou medzi organizáciou a občanom.

(2) O dohode o odovzdaní a prevzatí bytu sa spíše zápisnica, ktorú podpíše ten, kto konal za organizáciu, a občan, ktorý s organizáciou dohodu uzavrel. V zápisnici musia byť najmä uvedené rozhodnutie o pridelení bytu, predmet a rozsah práva užívať byt včítane jeho príslušenstva, určená výška úhrady za užívanie a za služby, prípadne uvedený spôsob určenia úhrady, a popísaný stav bytu. Organizácia je povinná vydať občanovi odpis zápisnice.

§ 156 (1) Ak sa organizácia a občan, ktorému bol byt pridelený, nedohodnú o rozsahu príslušenstva bytu alebo o výške úhrady za užívanie a za služby, určí ich miestny národný výbor.

(2) Ak nedôjde k takejto dohode pri družstevnom byte, určí rozsah príslušenstva bytu alebo výšku úhrady za užívanie a za služby príslušný orgán družstva.

§ 157 Ak sa niekto nastahoval do bytu bez rozhodnutia príslušného orgánu o pridelení bytu alebo byt získal na základe neúplných alebo nepravdivých údajov, vydá miestny národný výbor príkaz na vystaňovanie; náhradný byt ani náhradné ubytovanie sa neposkytne.

Obsah práva užívania bytu

§ 158 Okrem práva užívať byt má užívateľ právo užívať spoločné priestory a zariadenia domu, ako aj používať služby, poskytovanie ktorých je s užívaním bytu spojené.

§ 159 (1) Užívatelia bytov majú právo zúčastňovať sa na správe domu, a to osobne alebo prostredníctvom osôb, ktoré si za tým účelom zvolia.

(2) Spôsob účasti užívateľov bytov na správe domov stavebných bytových družstiev upravujú stanovy družstva.

§ 160 (1) Užívateľ je povinný užívať byt, spoločné priestory a zariadenia domu riadne, ako aj riadne používať služby, poskytovanie ktorých je spojené s užívaním bytu.

(2) Užívatelia sú povinní pri výkone svojich práv dbať, aby bolo v dome vytvorené prostredie zabezpečujúce všetkým nerušené užívanie bytov, spoločných priestorov a zariadení domu.

§ 161 (1) Organizácia je povinná zabezpečiť užívateľovi plný a nerušený výkon jeho práv spojených s užívaním bytu. Najmä je povinná odovzdať mu byt v stave spôsobilom na riadne užívanie, v tomto stave ho udržiavať a podľa možnosti i zlepšovať, vykonávať riadnu údržbu domu a jeho zariadení a zabezpečovať aj riadne plnenie služieb, poskytovanie ktorých je spojené s užívaním bytu.

(2) Drobné opravy v byte súvisiace s jeho užívaním a náklady spojené s obvyklým udržiavaním uhradzuje užívateľ.

§ 162 Ak organizácia nesplní svoju povinnosť odstrániť závady, ktoré bránia riadnemu užívaniu bytu alebo ktorými je výkon užívateľovho práva ohrozený, má užívateľ právo po predchádzajúcom upozornení organizácie závady odstrániť a požadovať od nej náhradu účelne vynaložených nákladov. Právo na náhradu musí uplatniť u organizácie bez zbytočného odkladu. Právo zanikne, ak nebolo uplatnené do šiestich mesiacov od odstránenia závad.

§ 163 (1) Užívateľ je povinný bez zbytočného odkladu organizácii oznámiť potrebu tých opráv v byte, ktoré má znášať organizácia, a umožniť ich vykonanie; inak zodpovedá za škodu, ktorá nesplnením tejto povinnosti vznikla.

(2) Ak sa užívateľ nepostará o včasné vykonanie drobných opráv a obvyklej údržby bytu, organizácia má právo tak urobiť po predchádzajúcom upozornení užívateľa na jeho náklad sama.

§ 164 Užívateľ je povinný odstrániť závady a poškodenia, ktoré spôsobil v dome sám alebo tí, ktorí s ním bývajú. Ak sa tak nestane, má organizácia právo po predchádzajúcom upozornení užívateľa závady a poškodenia odstrániť a požadovať od užívateľa náhradu.

§ 165 Užívateľ nesmie vykonávať stavebné úpravy ani inú podstatnú zmenu v byte bez súhlasu organizácie, a to ani na svoj náklad. ...

Úhrada za užívanie bytu a za služby

§ 168 (1) Užívateľ je povinný platiť úhradu za užívanie bytu; úhrada sa platí mesačne pozadu.

(2) Úhrada za služby, poskytovanie ktorých je spojené s užívaním bytu, alebo preddavok na ne sa platí spolu s úhradou za užívanie bytu, ak nie je právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak.

(3) Výšku úhrady za užívanie bytu a za poskytovanie služieb, ako aj spôsob ich platenia ustanovujú osobitné predpisy.

§ 169 Ak užívateľ nezaplatí úhradu za užívanie bytu alebo za služby do piatich dní po jej zročnosti, je povinný zaplatiť organizácii poplatok z omeškania.

§ 170 (1) Užívateľ má právo na primeranú zľavu z úhrady za užívanie, ak organizácia napriek jeho upozorneniu neodstráni v byte alebo v dome závalu, ktorá podstatne alebo po dlhší čas zhoršuje ich užívanie. Právo na primeranú zľavu z úhrady má užívateľ i vtedy, ak je užívanie takto zhoršené neplnením

alebo vadným plnením služieb, poskytovanie ktorých je spojené s týmto užívaním.

(2) Rovnaké právo má užívateľ, ak sa stavebnými úpravami v dome podstatne alebo po dlhší čas zhoršia podmienky užívania bytu alebo domu.

(3) Užívateľ má právo na primeranú zľavu z úhrady za služby,okiaľ ich organizácia riadne a včas neplní. ...

Spoločné užívanie bytu

§ 172 (1) Právo užívania bytu môže patriť viacerým občanom spoločne. Spoloční užívatelia majú rovnaké práva a povinnosti.

(2) Pri družstevnom byte môže právo spoločného užívania vzniknúť len medzi manželmi.

§ 173 (1) Bežné veci týkajúce sa spoločného užívania bytu môže vybavovať každý zo spoločných užívateľov. V ostatných veciach je potrebný súhlas všetkých; inak je právny úkon neplatný.

(2) Z právnych úkonov týkajúcich sa spoločného užívania bytu sú oprávnení a povinní všetci spoloční užívatelia spoločne a nerozdielne.

§ 174 Ak dôjde medzi spoločnými užívateľmi k nezhode o právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoločného užívania bytu, rozhodne na návrh niektorého z nich súd.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a doplňuje Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

V § 174 sa jeho doterajšie znenie označuje ako odsek 1 a pripája sa odsek 2, ktorý znie: „(2) Súd môže v prípadoch hodných osobitného zreteľa na návrh spoločného užívateľa zrušiť právo spoločného užívania bytu, ak vznikne taký stav, ktorý bráni jeho spoločnému užívaniu; zároveň určí, ktorý z užívateľov alebo ktorí z nich budú byť naďalej užívať. Spoločný užívateľ nie je povinný sa z bytu vysťahovať, pokiaľ mu nebude pridelený primeraný náhradný byt; ak sa má z bytu vysťahovať sám, stačí poskytnúť náhradné ubytovanie.“.

Spoločné užívanie bytu manželmi

§ 175 (1) Ak za trvania manželstva manželia alebo jeden z nich nadobudnú právo užívať byt, vznikne právo spoločného užívania bytu manželmi.

(2) Ak vznikne len jednému z manželov za trvania manželstva právo na pridelenie družstevného bytu, vznikne s právom spoločného užívania i spoločné členstvo manželov v družstve; z tohto členstva sú obaja manželia oprávnení a povinní spoločne a nerozdielne.

(3) Ustanovenia odseku 1 a 2 neplatia, ak manželia spolu trvale nežijú.

§ 176 (1) Ak nadobudol právo užívať byt niektorý z manželov pred uzavretím manželstva, vznikne obom manželom právo spoločného užívania tohto bytu uzavretím manželstva.

(2) To isté platí, ak vzniklo pred uzavretím manželstva niektorému z manželov právo na pridelenie družstevného bytu.

§ 177 (1) Ak sa rozvedení manželia nedohodnú o užívaní bytu, súd na návrh jedného z nich rozhodne, že sa zrušuje právo spoločného užívania bytu. Súčasne určí, ktorý z manželov bude byt ďalej užívať.

(2) Ak nadobudol právo na pridelenie družstevného bytu jeden z rozvedených manželov pred uzavretím manželstva, zanikne právo spoločného užívania bytu rozvodom; právo byt užívať zostane tomu z manželov, ktorý nadobudol právo na byt pred uzavretím manželstva. V ostatných prípadoch spoločného užívania družstevného bytu rozhodne súd, ak sa rozvedení manželia nedohodnú, na návrh jedného z nich po vypočutí orgánu družstva o zrušení tohto práva, ako aj o tom, kto z nich bude ako člen družstva byt ďalej užívať; tým zanikne i spoločné členstvo rozvedených manželov v družstve.

(3) Pri rozhodnutí o ďalšom užívaní bytu vezme súd zreteľ na záujmy maloletých detí.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 24. septembra 1971 č. 1 Cz 69/71⁷⁰ (č. 13 zbierky)

Pri rozhodovaní o ďalšom užívaní bytu rozvedených manželů, zvláště nemají-li nezletilé děti (srov. § 177 odst. 3 o. z.), uváží soud zejména jejich poměry, pracovní zařazení a společenský význam jejich práce, občanskou aktivitu a třídní profil a přihlédne i k okolnostem rozvratu manželství. Má na zřeteli také účelné využití bytu i to, zda u osob, které zůstanou v bytě bydlet, jsou předpoklady ke klidnému a spořádanému soužití.

§ 178 Rozvedenému manželovi, ktorý je povinný vysťahovať sa z bytu, môže miestny národný výbor poskytnúť namiesto náhradného bytu náhradné ubytovanie, ak mu pri rozvode neboli zverené do výchovy deti.

Smrť užívateľa

§ 179 (1) Ak užívateľ zomrie a ak nejde o byt v spoločnom užívaní manželov, stávajú sa užívateľmi jeho deti, vnuci, rodičia, súrodenci, zať a nevesta, ktorí s ním žili v deň jeho smrti v spoločnej domácnosti a nemajú vlastný byt. Užívateľmi sa stávajú aj tí, ktorí sa starali o spoločnú domácnosť zomretého užívateľa alebo boli na neho odkázaní výživou, ak s ním žili v spoločnej domácnosti aspoň po dobu jedného roku pred jeho smrťou a nemajú vlastný byt.

(2) Ak zomrie užívateľ družstevného bytu a ak nejde o byt v spoločnom užívaní manželov, prechádza smrťou užívateľa jeho členstvo v družstve a právo užívať byt na toho dediča, ktorému pripadol členský podiel.

⁷⁰ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1973. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1974, s. 42 – 44.

§ 180 (1) Ak zomrie jeden z manželov, ktorým patrilo právo spoločného užívania bytu, spoločné užívanie zanikne a jediným užívateľom bytu sa stane pozostalý manžel.

(2) Ak ide o družstevný byt, zanikne smrťou jedného z manželov právo spoločného užívania bytu manželmi. Ak sa právo na družstevný byt nadobudlo za trvania manželstva, zostáva členom družstva pozostalý manžel a jemu patrí členský podiel; na to prihliadne štátne notárstvo pri vyporiadaní medzi dedičmi a pozostalým manželom. Ak zomrel manžel, ktorý nadobudol právo na družstevný byt pred uzavretím manželstva, prechádza jeho smrťou členstvo v družstve a právo užívať byt na toho dediča, ktorému pripadol členský podiel. ...

Zánik práva užívania bytu

§ 183 Právo užívať byt zanikne písomnou dohodou medzi organizáciou a užívateľom alebo písomným oznámením užívateľa, že nechce byt užívať. V písomnom oznámení musí byť uvedená lehota, kedy sa má užívanie skončiť, a to najmenej jeden mesiac tak, aby sa skončila ku koncu kalendárneho mesiaca; ak nie je lehota uvedená, skončí sa užívanie koncom mesiaca nasledujúceho po mesiaci, v ktorom oznámenie organizácii došlo.

§ 184 Súd môže na návrh organizácie zrušiť právo užívať byt:

- a) trvale určený pre ubytovanie pracovníka organizácie, ak doterajší užívateľ prestal pre ňu pracovať a organizácia naliehavo potrebuje byt pre iného svojho pracovníka. V odôvodnených prípadoch môže súd uložiť organizácii povinnosť nahradiť užívateľovi sťahovacie náklady;
- b) ak užívateľ alebo tí, ktorí s ním bývajú, napriek výstrahe hrubo porušujú zásady socialistického spoluzitia alebo ak užívateľ hrubo porušuje svoje povinnosti, najmä tým, že neplatí úhradu za užívanie bytu alebo za služby po čas dlhší ako tri mesiace;
- c) ak užívateľ má dva byty;
- d) ak užívateľ neužíva bez vážnych dôvodov byt vôbec alebo ho užíva len občas.

§ 185 Miestny národný výbor môže právo užívať byt zrušiť:

- a) ak ide o nadmerný byt podľa predpisov o hospodárení s bytmi;
- b) ak je potrebné s bytom alebo s domom naložiť tak, že byt nemožno ďalej užívať.

§ 186 (1) Užívateľ nie je povinný sa z bytu vysťahovať, dokiaľ mu nie je pridelený primeraný náhradný byt. I bez pridelenia náhradného bytu je povinný sa z bytu vysťahovať, ak podľa zákona stačí poskytnúť náhradné ubytovanie alebo ak nie je potrebné poskytnúť ani náhradný byt ani náhradné ubytovanie.

(2) Ak je užívateľ povinný sa z bytu vysťahovať preto, že byt bez vážnych dôvodov užíva len občas, stačí poskytnúť namiesto náhradného bytu náhradné ubytovanie. Ani náhradný byt ani náhradné ubytovanie sa neposkytne, ak je užívateľ povinný sa z bytu vysťahovať preto, že má dva byty alebo že bez vážnych dôvodov neužíva byt vôbec.

(3) V prípadoch, v ktorých zákon ustanovuje, že užívateľ bytu nie je povinný sa vysťahovať, dokiaľ mu nie je pridelený primeraný náhradný byt alebo zabezpečené náhradné ubytovanie, zanikne právo užívať byt až dňom, keď dôjde k prideleniu náhradného bytu alebo k zabezpečeniu náhradného ubytovania. ...

Výmena bytu

§ 188 (1) Užívatelia sa môžu dohodnúť o výmene bytu. Dohoda musí mať písomnú formu a musí ju schváliť miestny národný výbor alebo iný orgán podľa predpisov o hospodárení s bytmi na to príslušný. Dohodu o výmene bytov v domoch stavebného bytového družstva schvaľuje orgán družstva. ...

DRUHÁ HLAVA. Osobné užívanie iných obytných miestností

§ 190 (1) Rozhodnutím o pridelení obytnej miestnosti v zariadeniach určených na trvalé bývanie vydaným miestnym národným výborom alebo iným orgánom príslušným podľa predpisov o hospodárení s bytmi vznikne občanovi právo, aby s ním organizácia uzavrela dohodu o užívaní miestnosti.

(2) Právo užívať obytnú miestnosť vznikne dohodou o odovzdaní a prevzatí miestnosti do užívania. ...

TRETIA HLAVA. Osobné užívanie miestností neslúžiacich na bývanie

§ 196 (1) Rozhodnutím o pridelení miestnosti neslúžiacej na bývanie (garáže, ateliéry, skladištia a pod.) vydaným miestnym národným výborom alebo inými skutočnosťami ustanovenými týmto zákonom vznikne občanovi právo, aby s ním organizácia uzavrela dohodu o užívaní miestnosti. Ak ide o miestnosti stavebných bytových družstiev, prideliť tieto miestnosti členom užívajúcim družstevný byt orgán družstva.

(2) Právo užívať miestnosť neslúžiacu na bývanie vznikne dohodou o odovzdaní a prevzatí miestnosti do užívania. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Osobné užívanie pozemkov

§ 198 (1) Právo osobného užívania pozemkov slúži na to, aby si občania na pozemkoch, ku ktorým sa právo zriadi, mohli vystavať rodinný domček, rekreačnú chatu alebo garáž alebo zriadiť záhradku; toto právo možno zriadiť aj k pozemkom, na ktorých sú už tieto stavby vystavané alebo záhradky zriadené. Právo osobného užívania nie je časovo obmedzené a prechádza na dediča.

(2) Právo osobného užívania sa zriaďuje za úhradu; bezplatne sa zriaďuje, len ak to ustanovuje osobitný predpis.

§ 199 (1) Právo osobného užívania môže sa zriadiť len k pozemkom, ktoré sú v socialistickom spoločenskom vlastníctve a ktoré sú podľa územných plánov alebo územných rozhodnutí určené na výstavbu rodinných domčekov, rekreačných chát alebo garáží alebo na zriaďovanie záhradiek. Pôda určená na iné účely,

najmä poľnohospodárska pôda, nesmie sa na zriadenie práva osobného užívania použiť.

(2) Na rovnaký účel môže byť v osobnom užívaní občana len jeden pozemok.

§ 200 (1) Výmera pozemku prenechaného na výstavbu rodinného domčeka alebo na výstavbu rekreačnej chaty sa určí podľa územného plánu alebo územného rozhodnutia. Pozemok na výstavbu rodinného domčeka nesmie byť väčší ako 800 m², pozemok na výstavbu rekreačnej chaty väčší ako 400 m² a pozemok prenechaný na zriadenie záhradky nesmie byť väčší ako 400 m²; výmera pozemku prenechaného na výstavbu garáže nesmie prevyšovať výmeru na ten účel nevyhnutne potrebnú.

(2) Najvyššia prípustná výmera pozemku môže sa výnimočne prekročiť, len keby inak vznikol pozemok nevhodného tvaru alebo by došlo k nehospodárnemu zastavaniu pozemku.

§ 201 Užívateľ má právo užívať pozemok pre potrebu svoju, svojej rodiny a domácnosti, a to v súlade s účelom, pre ktorý bolo toto právo zriadené.

§ 202 Právo osobného užívania pozemku nemožno zmluvne prevádzať. Prechod práva užívania zastavaného pozemku pri prevode stavby upravuje ustanovenie § 218.

§ 203 Užívateľ má právo na ochranu proti tomu, kto do jeho práva osobného užívania pozemku neoprávnene zasahuje.

§ 204 (1) I bez privolenia užívateľa môže sa pozemok, ku ktorému bolo zriadené právo osobného užívania, použiť v dôležitom záujme spoločnosti, ktorý nemôže byť inak uspokojený, avšak len dočasne, v nevyhnutnej miere a za náhradu. To isté platí, ak je krajne ohrozený život alebo zdravie občana alebo jeho naliehavý záujem.

(2) Len v dôležitom záujme spoločnosti za podmienok platných pre vyvlastnenie možno právo osobného užívania pozemku odňať, a to na základe zákona a za náhradu.

Vznik práva osobného užívania pozemku

§ 205 (1) Rozhodnutím o pridelení pozemku do osobného užívania vznikne občanovi právo, aby sa s ním uzavrela dohoda o osobnom užívaní pozemku. Rozhodnutie vydáva okresný národný výbor.

(2) Na podklade pridelenia pozemku do osobného užívania uzavrie dohodu o zriadení práva osobného užívania s občanom národný výbor alebo organizácia, ktoré majú pozemok v správe, alebo organizácia, ktorá je vlastníkom pozemku. Dohoda musí mať písomnú formu; je k nej potrebná registrácia štátnym notárstvom. Právo osobného užívania pozemku vznikne registráciou dohody na štátnom notárstve.

§ 206 Dohoda musí obsahovať najmä označenie pozemku prideleného do osobného užívania, účel a rozsah užívania a výšku úhrady.

Zánik práva osobného užívania pozemku

§ 207 Právo osobného užívania pozemku zanikne dohodou účastníkov; dohoda musí mať písomnú formu.

§ 208 Súd môže na návrh národného výboru alebo organizácie (§ 205 ods. 2) zrušiť právo osobného užívania, ak užívateľ neužíva pozemok vôbec alebo ho užíva na iný ako dohodnutý účel, napriek tomu, že bol na následky svojho konania upozornený.

§ 209 Ak zanikne právo osobného užívania pozemku a ak sa účastníci nedohodnú o vyporiadaní, vykoná vyporiadanie na návrh niektorého z nich súd; pritom prihliadne na výšku úhrady, ktorú občan zaplatil za právo osobného užívania, a na náklady, ktoré účelne vynaložil na trvalé zlepšenie pozemku, prípadne na jeho osadenie.

Spoločné užívanie pozemku

§ 210 Právo osobného užívania toho istého pozemku môže vzniknúť aj viacerým občanom spoločne.

§ 211 (1) Bežné veci týkajúce sa spoločného užívania pozemku môže vybavovať každý zo spoločných užívateľov. V ostatných veciach je potrebný súhlas všetkých; inak je právny úkon neplatný.

(2) Z právnych úkonov týkajúcich sa spoločného užívania pozemku sú oprávnení a povinní všetci spoloční užívatelia spoločne a nerozdielne.

§ 212 Ak dôjde medzi spoločnými užívateľmi pozemku k nezhode o právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoločného užívania, rozhodne na návrh niektorého z nich súd.

§ 213 Ak dôjde k zániku práva spoločného užívania pozemku, dohodnú sa užívatelia o vzájomnom vyporiadaní. Každý z nich je povinný vydať ostatným na požiadanie písomné potvrdenie o tom, ako sa vyporiadali. Ak nedôjde k dohode, rozhodne na návrh niektorého z nich o vyporiadaní súd.

Spoločné užívanie pozemku manželmi

§ 214 Ak uzavreli dohodu o osobnom užívaní pozemku za trvania manželstva obaja manželia alebo jeden z nich, vznikne im právo spoločného užívania pozemku. Toto právo však nevznikne, ak uzavrie dohode jeden z manželov, ktorí spolu trvale nežijú.

§ 215 (1) Zánikom manželstva zanikne i právo spoločného užívania pozemku manželmi.

(2) Ak zanikne manželstvo rozvodom a ak sa manželia nedohodnú o tom, ktorý z nich sa stane užívateľom pozemku a ako sa vyporiadajú, rozhodne na návrh niektorého z nich súd v rámci vyporiadania bezpodielového spoluvlastníctva.

(3) Ustanovenie odseku 2 platí aj vtedy, ak zanikne za trvania manželstva bezpodielové spoluvlastníctvo manželov. ...

Užívanie zastavaného pozemku

§ 217 Rodinný domček, rekreačná chata alebo garáž vystavané užívateľom na pozemku na ten účel určenom sú v jeho osobnom vlastníctve.

§ 218 (1) S prevodom vlastníctva k stavbe zriadenej na pozemku prechádza na nadobúdateľa stavby i právo osobného užívania pozemku.

(2) Nový vlastník stavby je povinný vyporiadať sa s predchádzajúcim užívateľom pozemku; pritom treba prihliadnuť na výšku úhrady, ktorá bola za užívanie zaplatená, ako aj na náklady, ktoré pôvodný užívateľ účelne vynaložil na trvalé zlepšenie pozemku, prípadne na jeho osadenie. Dohoda o vyporiadaní je súčasťou zmluvy o prevode stavby.

§ 219 Právo osobného užívania pozemku, na ktorom je zriadená stavba, zanikne, ak stavba prejde do socialistického spoločenského vlastníctva. Právo osobného užívania sa musí pritom vyporiadať. ...

Neoprávnená stavba

§ 221 Ak zriadi na pozemku stavbu občan, ktorý nie je oprávnený pozemok užívať alebo ktorý je oprávnený ho užívať na iný účel, rozhodne o vlastníctve k stavbe súd. Stavebníkovi môže však vlastníctvo k stavbe priznať, len ak sú pre to dôvody hodné osobitného zreteľa. Súd môže tiež rozhodnúť, že stavebník je povinný stavbu na svoj náklad odstrániť.

ŠTVRTÁ ČASŤ. Služby

PRVÁ HLAVA. Všeobecné ustanovenia o poskytovaní služieb

§ 222 (1) Službami poskytujú socialistické organizácie občanom vecné plnenie, výkony, ako aj iné plnenia na uspokojovanie ich hmotných a kultúrnych potrieb.

(2) Ustanovenia tohto zákona o službách platia i pre služby poskytované podľa osobitných predpisov, pokiaľ to nimi nie je vylúčené.

§ 223 Organizácie poskytujúce služby sú povinné vytvárať predpoklady pre ich poskytovanie tak, aby spoločensky odôvodnené požiadavky občanov boli riadne a plynule uspokojované.

§ 224 (1) Služby sa poskytujú na základe zmlúv alebo na základe iných skutočností ustanovených právnymi predpismi.

(2) Ak poskytnutie služby patrí k úlohám organizácie, organizácia je povinná na žiadosť občana ju poskytnúť, okrem ak by to nebolo v medziach jej prevádzkových možností (§ 223).

(3) Ustanovenia o službách poskytovaných na základe zmluvy použijú sa primerane i pre služby poskytované na základe iných skutočností, ak niet osobitnej úpravy.

§ 225 (1) Služby sa poskytujú ako služby platené, ak tento zákon alebo osobitný predpis neustanovujú, že sa poskytujú bezplatne.

(2) Ak občan zneužije služby poskytnuté celkom alebo sčasti bezplatne, je povinný nahradiť náklady, ktoré tým organizácii vznikli, aj keď z toho nemal majetkový prospech.

§ 226 Organizácia je povinná poskytnúť službu tak, aby potreba občana mohla byť riadne uspokojená; ak to povaha služby vyžaduje, organizácia je povinná občana o nej tiež správne a úplne informovať.

§ 227 Občan je povinný poskytnúť organizácii súčinnosť, ktorá je na vykonanie služby potrebná. Ak občan potrebnú súčinnosť včas neposkytne, organizácia má právo na náhradu nevyhnutných nákladov, ktoré jej tým vznikli. Ak občan súčinnosť neposkytne ani v dodatočnej primeranej lehote danej mu organizáciou, organizácia môže okrem toho od zmluvy odstúpiť.

§ 228 Ak prevedie organizácia na občana poskytnutou službou vlastníctvo k veci, nemôžu sa proti nemu uplatniť práva iných osôb týkajúce sa tejto veci. To isté platí, ak občan poskytnutou službou nadobudne právo vec užívať.

Cena

§ 229 Cena sa určí pri uzavretí zmluvy podľa cenových predpisov.

§ 230 Ak bola cena dohodnutá podľa rozpočtu, nesmie byť bez súhlasu občana zvýšená. Práce a náklady do rozpočtu nezahrnuté možno účtovať len vtedy, ak ich občan písomne schválil alebo ak práce dodatočne písomne objednal.

§ 231 (1) Ak nemožno cenu pri uzavretí zmluvy určiť pevnou sumou, musí sa určiť aspoň odhadom. Ak organizácia zistí dodatočne, že bude potrebné cenu určenú odhadom podstatne prekročiť, je povinná občana na to bez meškania písomne upozorniť a oznámiť mu novo určenú cenu; inak nemá právo na zaplatenie rozdielu v cene.

(2) Občan je oprávnený po oznámení novo určenej ceny od zmluvy odstúpiť; ak od zmluvy odstúpi, je povinný zaplatiť organizácii sumu pripadajúcu na vykonanú prácu a vzniknuté náklady podľa pôvodne určenej ceny, len pokiaľ mal z čiastočného plnenia zmluvy majetkový prospech. Odstúpením od zmluvy nie je dotknuté právo občana na náhradu škody.

(3) Ak neodstúpi občan od zmluvy bez zbytočného odkladu, je povinný zaplatiť za poskytnutú službu novo určenú vyššiu cenu.

§ 232 (1) Cena je splatná spravidla v hotovosti po poskytnutí služby. Ak je to odôvodnené povahou služby alebo ustanovené osobitným predpisom, môže organizácia požadovať preddavok alebo zaplatenie ceny vopred.

(2) Ak sa cena za poskytnutú službu fakturuje, občan je povinný zaplatiť cenu do siedmich dní po doručení faktúry, ak nie je osobitným predpisom ustanovené inak. V pochybnostiach sa má za to, že faktúra bola občanovi doručená tretieho dňa po odoslaní. Na zročnosť musí byť občan vo faktúre upozornený. Kedy je organizácia povinná fakturovať, ustanovujú osobitné predpisy.

(3) Ak občan nezaplatí fakturovanú cenu za službu, na ktorú sa vzťahuje povin-

nosť organizácie na fakturovanie, je povinný platiť poplatok z omeškania. Ak je faktúra nesprávna, občan nie je povinný poplatok z omeškania platiť; je oprávnený požadovať vydanie novej faktúry.

Zodpovednosť za vykonanie služieb a za škodu

§ 233 (1) Za riadne a včasné poskytnutie služieb zodpovedajú organizácie spôsobmi v tomto zákone ustanovenými alebo účastníkmi dohodnutými.

(2) Ak je s poskytnutím služby spojený prístup do bytov alebo k osobnému majetku občanov, organizácia zodpovedá aj za škodu spôsobenú pri tejto príležitosti zavinením osôb, ktoré na poskytnutie služby použila. Ten, kto škodu spôsobil úmyselne, zodpovedá za ňu spoločne a nerozdielne s organizáciou.

(3) Zodpovednosť ustanovenú zákonom nemôžu účastníci vylúčiť ani obmedziť.

§ 234 (1) Občan má právo od zmluvy odstúpiť, ak služba nebola vykonaná ani v dodatočnej primeranej lehote, ktorú poskytol. Ak odstúpi od zmluvy, je povinný zaplatiť organizácii sumu pripadajúcu na vykonanú prácu a na vzniknuté náklady, len pokiaľ mal z čiastočného plnenia služby majetkový prospech.

(2) Odstúpením od zmluvy nie je dotknuté právo na náhradu škody.

§ 235 (1) Ak bola služba poskytnutá vadne, má občan právo na bezplatné odstránenie vady alebo na doplnenie služby. Ak to nie je dobre možné, má právo na nové poskytnutie služby alebo na zrušenie zmluvy, ak služba pre vadnosť vykonania nemôže riadne plniť svoj účel; v ostatných prípadoch vadného vykonania služby má občan právo na primeranú zľavu.

(2) Právo na nové poskytnutie služby občanovi nepatrí, ak ide o službu, ktorá bola poskytnutá hromadne.

(3) Písomným vyhlásením vydaným občanovi môže organizácia za poskytnutie služby prevziať zodpovednosť vo väčšom rozsahu, než je uvedené v odseku 1 a 2. V písomnom vyhlásení určí organizácia podmienky a rozsah tejto zodpovednosti.

§ 236 (1) Práva zo zodpovednosti za vady poskytnutej služby musí občan uplatniť u organizácie bez zbytočného odkladu. Práva zaniknú, ak neboli uplatnené do šiestich mesiacov od poskytnutia služby, pokiaľ v tomto zákone nie je pre ich uplatnenie ustanovená iná lehota.

(2) Občan má právo na náhradu nevyhnutných nákladov, ktoré mu vznikli v súvislosti s uplatnením práva zo zodpovednosti za vady. Toto právo musí sa uplatniť u organizácie najneskôr do jedného mesiaca po uplynutí doby, do ktorej musí byť uplatnené právo zo zodpovednosti za vady; inak právo zanikne.

§ 237 Organizácia zodpovedá za poškodenie, stratu alebo zničenie vecí, ktorú na vykonanie služby od občana prevzala, okrem ak by k škode došlo aj inak.

§ 238 Organizácia zodpovedá i za škodu spôsobenú okolnosťami, ktoré majú pôvod v povahe prístroja alebo inej veci, ktoré sa pri poskytnutí služby použili; tejto zodpovednosti sa nemôže zbaviť.

DRUHÁ HLAVA. Predaj v obchode

§ 239 (1) Občan má právo, aby mu obchodná organizácia predala podľa jeho výberu veci určené na predaj.

(2) Z predaja vzniká organizácii povinnosť predanú vec kupujúcemu odovzdať a kupujúcemu povinnosť vec prevziať a zaplatiť organizácii jej cenu.

§ 240 Veci, pri ktorých to vyžaduje ich povaha, ako aj veci, na predaj ktorých je organizácia určená, ale ktoré bežne nevedie, predávajú sa na objednávku. Objednanú vec je organizácia povinná obstaráť v dohodnutej lehote, a ak nie je lehota dohodnutá, v lehote okolnostiam primeranej. Ak sa tak nestane, občan je oprávnený od zmluvy odstúpiť. Odstúpením kupujúceho od zmluvy nie je dotknuté jeho právo na náhradu škody.

§ 241 (1) Ak je organizácia podľa dohody s občanom alebo podľa povahy veci povinná dodať vec na miesto občanom určené, občan je povinný prevziať vec pri dodaní. V ostatných prípadoch je občan povinný prevziať vec pri predaji, ak sa s organizáciou nedohodne inak.

(2) Ak občan neprevzme vec v čase uvedenom v odseku 1, organizácia je oprávnená požadovať poplatok za uskladnenie; výšku poplatku ustanovuje osobitný predpis.

§ 242 Služby, ktoré sa s predajom veci obvykle neposkytujú, musia sa osobitne dohodnúť.

§ 243 (1) Predáva sa za hotové; inak než za hotové sa predáva len v prípadoch ustanovených osobitnými predpismi.

(2) Pri veciach vystavených na predaj musia byť ich ceny viditeľne vyznačené.

Akosť a množstvo

§ 244 Predávaná vec musí mať požadovanú akosť, množstvo, mieru alebo váhu a musí byť bez väd, najmä musí zodpovedať technickým normám. Ak to povaha veci pripúšťa, má občan právo, aby sa vec pred ním prekontrolovala, alebo aby sa mu jej činnosť predviedla.

§ 245 Ak je potrebné, aby sa pri užívaní veci zachovali osobitné pravidlá, najmä ak sa užívanie spravuje technickou normou, organizácia je povinná občana s nimi oboznámiť, okrem ak ide o pravidlá všeobecne známe. Ak organizácia túto povinnosť nesplní, je povinná občanovi nahradiť z toho vzniknutú škodu.

§ 246 Veci, ktoré majú vady, ktoré nebránia, aby sa veci mohli užívať na určený účel, smú sa predávať len za nižšie ceny; kupujúceho treba upozorniť, že vec má vadu a o akú vadu ide, ak to nie je už z povahy predaja zrejmé.

Zodpovednosť za vady predanej veci

§ 247 (1) Organizácia zodpovedá za vady, ktoré má predaná vec pri prevzatí. Pri použitých veciach nezodpovedá za vady vzniknuté ich použitím alebo opotrebením. Pri veciach predávaných za nižšiu cenu nezodpovedá za vadu, pre ktorú sa zľava poskytla.

(2) Ak nejde o veci, ktoré sa rýchle kazia, alebo o použité veci, zodpovedá organizácia i za vady, ktoré sa vyskytnú po prevzatí veci v záručnej dobe (záruka).

§ 248 (1) Záručná doba je šesť mesiacov; ak ide o predaj potravinárskeho tovaru, záručná doba je osem dní, pri predaji krmív tri týždne a pri predaji zvierat šesť týždňov. Ak je na predávanej veci, jej obale alebo návode k nej pripojenom vyznačená lehota, do ktorej sa musí vec použiť, neskončí sa záručná doba pred uplynutím tejto lehoty.

(2) Pri predaji vecí, ktoré sú určené na to, aby sa používali dlhší čas, osobitné predpisy ustanovujú záručnú dobu dlhšiu ako šesť mesiacov. Záručná doba prevyšujúca šesť mesiacov sa môže týkať aj len niektorej súčiastky veci. Organizácia je povinná vydať kupujúcemu pri predaji záručný list s vyznačením záručnej doby.

(3) Vyhlásením v záručnom liste vydanom občanovi môže organizácia poskytnúť záruku presahujúcu rozsah záruky ustanovenej v tomto zákone. V záručnom liste organizácia určí podmienky a rozsah tejto záruky.

§ 249 Záručné doby začínajú plynúť od prevzatia veci kupujúcim.

§ 250 Ak ide o vadu, ktorú možno odstrániť, občan má právo, aby bola bezplatne, včas a riadne odstránená. Organizácia je povinná odstrániť vadu najneskôršie v lehote, ktorá bola pre služby toho istého druhu krajským národným výborom ustanovená. Ak vec nebola ešte použitá, môže občan namiesto odstránenia vady požadovať výmenu veci, alebo ak sa vada týka len súčiastky veci, výmenu súčiastky. Organizácia môže vždy namiesto odstránenia vady vymeniť vadnú vec za bezvadnú.

§ 251 (1) Ak ide o vadu, ktorú nemožno odstrániť a ktorá bráni tomu, aby sa vec mohla riadne užívať ako vec bez vady, má kupujúci právo na výmenu veci alebo má právo zrušiť zmluvu. Tie isté práva patria kupujúcemu, ak ide síce o vady odstrániteľné, kupujúci však nemôže pre opätovné vyskytnutie vady po oprave alebo pre väčší počet väd vec riadne užívať.

(2) Ak ide o iné neodstrániteľné vady, kupujúci má právo na primeranú zľavu z ceny veci.

§ 252 Ak má vec predávaná za nižšiu cenu alebo vec použitá vadu, za ktorú organizácia zodpovedá (§ 247, má občan namiesto práva na výmenu veci právo na primeranú zľavu.

§ 253 Práva zo zodpovednosti za vady sa uplatňujú u obchodnej organizácie, kde sa vec kúpila. Ak je však v záručnom liste uvedená organizácia určená na opravu, ktorá je v mieste obchodnej organizácie alebo v mieste pre občana bližšom, uplatní občan právo na opravu u organizácie určenej na opravu; tým uplatní právo zo záruky. Organizácia určená na opravu je povinná opravu vykonať v lehote, ktorá pre služby toho istého druhu bola ustanovená krajským národným výborom.

§ 254 (1) Práva zo zodpovednosti za vady vecí, pre ktoré platí záručná doba, zaniknú, ak neboli uplatnené v záručnej dobe.

(2) Práva zo zodpovednosti za vady vecí, ktoré sa rýchlo kazia, musia sa uplatniť najneskôr v deň nasledujúci po kúpe veci a pri použitých veciach najneskôr do šiestich mesiacov po ich kúpe; inak práva zaniknú. ...

TRETIA HLAVA. Požičiavanie vecí

§ 257 Zmluvou o požičaní veci vznikne občanovi právo vec po dohodnutú dobu užívať a povinnosť zaplatiť organizácii požičovné.

§ 258 (1) Organizácia je povinná odovzdať občanovi vec v stave spôsobilom na riadne užívanie. Ustanovenie § 245 platí aj pre užívanie požičanej veci.

(2) Ak má požičaná vec vadu, pre ktorú ju nemožno riadne užívať alebo ktorá takéto užívanie sťažuje, má občan právo, aby mu bola požičaná iná vec slúžiaca na ten istý účel. Ak nejde o bezplatné požičanie, má okrem toho právo na odpustenie alebo zľavu požičovného za čas, keď vec nemohol pre jej vadu riadne užívať buď vôbec alebo len za sťažených podmienok.

(3) Právo na odpustenie alebo zľavu požičovného musí sa u organizácie uplatniť najneskôr do vrátenia veci; inak právo zanikne.

§ 259 (1) Občan je oprávnený užívať požičanú vec riadne a v súlade s účelom, ktorému slúži; je povinný chrániť ju pred poškodením, stratou alebo zničením.

(2) Ak nie je dohodnuté inak, nesmie občan prenechať vec na užívanie inému.

§ 260 (1) Za opotrebenie veci spôsobené riadnym užívaním občan nezodpovedá.

(2) Ak dôjde k poškodeniu, strate alebo zničeniu požičanej veci, občan je povinný ohlásiť to organizácii bez zbytočného odkladu. Povinnosť občana nahradiť škodu spravuje sa ustanoveniami tohto zákona o zodpovednosti za škodu; občan však nezodpovedá za škodu, ktorá vznikla tým, že organizácia nesplnila povinnosť uloženú ustanovením § 258 ods. 1 druhej vety.

§ 261 (1) Ak vráti občan vec po dobe dohodnutej v zmluve, je povinný platiť požičovné až do vrátenia veci. Ak to bolo dohodnuté, je pri oneskorenom vrátení povinný zaplatiť aj poplatok z omeškania.

(2) Ak sa požičaná vec stratila alebo zničila, občan je povinný platiť požičovné a poplatok z omeškania, ak bolo jeho platenie dohodnuté, dokiaľ stratu alebo zničenie organizácii neohlási alebo dokiaľ sa organizácia o tom inak nedozvie.

(3) Občan má právo na zľavu požičovného a poplatku z omeškania, ak oneskoreným vrátením alebo ohlásením vzrástli požičovné a poplatok z omeškania tak, že by ich platenie nebolo úmerné cene veci. Ak na oneskorenom vrátení alebo ohlásení nemá vinu, nie je povinný požičovné za dobu po uplynutí dohodnutej doby požičania a poplatok z omeškania platiť.

§ 262 (1) Vec požičanú bezplatne je občan povinný vrátiť, len čo ju nepotrebuje, najneskôr však do konca určenej doby požičania.

(2) Organizácia môže požadovať vrátenie veci požičanej bezplatne i pred ukon-

čením určenej doby požičania, ak občan vec neužíva riadne alebo ak ju užíva v rozpore s účelom, ktorému slúži.

(3) V požičovných poriadkoch môže byť ustanovené, že občan, ktorý nevráti vec požičanú bezplatne včas, je povinný platiť poplatok za oneskorené vrátenie; výšku poplatku a spôsob jeho platenia určí požičovný poriadok.

ŠTVRTÁ HLAVA. Zhotovenie vecí na zákazku

§ 263 Zmluvou o zhotovení veci na zákazku vznikne občanovi právo, aby mu organizácia podľa jeho objednávky vec zhotovila, a povinnosť zaplatiť organizácii cenu služby.

§ 264 Ak sa služba neposkytne na počkanie, organizácia je povinná vydať občanovi o prijatí objednávky písomné potvrdenie. Potvrdenie musí obsahovať označenie predmetu, rozsahu a akosti služby, ako aj cenu a dobu vykonania služby.

§ 265 Až do zhotovenia veci môže občan od zmluvy odstúpiť; je však povinný zaplatiť organizácii sumu, ktorá pripadá na práce už vykonané, pokiaľ organizácia nemôže ich výsledok inak použiť, a nahradiť jej účelne vynaložené náklady. Tým nie sú dotknuté ustanovenia § 234 až 236. ...

Vykonanie služby

§ 268 (1) Organizácia je povinná zhotoviť vec podľa zmluvy, riadne a v dohodnutej dobe. Krajský národný výbor môže pre niektoré druhy služieb ustanoviť, že táto doba nesmie byť dlhšia ako lehota, ktorú určil. Ak je pre vykonanie ustanovená technická norma, musí vykonanie zodpovedať tejto norme.

(2) Ustanovenie § 245 platí i pre užívanie veci zhotovenej na zákazku.

§ 269 Ak občan trvá na vykonaní služby, ktorá nebola poskytnutá včas, má právo na zľavu z ceny; podmienky a rozsah zliav určí vykonávaci predpis.

Zodpovednosť za vady

§ 270 (1) Organizácia zodpovedá za vady, ktoré má vec zhotovená na zákazku pri prevzatí občanom, ako aj za vady, ktoré sa vyskytnú po prevzatí veci v záručnej dobe. Rovnako zodpovedá za to, že vec má vlastnosti občanom pri zákazke vymienené.

(2) Organizácia zodpovedá za vady vykonanej zákazky, príčinou ktorých je vadnosť materiálu dodaného občanom alebo nevhodnosť jeho pokynov, ak občana neupozornila na vadnosť materiálu alebo nevhodnosť jeho pokynov.

§ 271 (1) Záručná doba je šesť mesiacov, pri zhotovení stavby osemnásť mesiacov.

(2) Pri veciach, ktoré sú určené na to, aby sa užívali po dlhší čas, osobitné predpisy ustanovujú záručnú dobu dlhšiu ako šesť mesiacov; záručná doba prevyšujúca šesť mesiacov môže sa týkať i len niektorej súčiastky. Organizácia je povinná vydať občanovi záručný list s vyznačením záručnej doby.

(3) Vyhlásením v záručnom liste vydanom občanovi môže organizácia poskytnúť záruku presahujúcu rozsah záruky ustanovenej v tomto zákone. V záručnom liste organizácia určí podmienky a rozsah tejto záruky.

§ 272 Záručná doba začína plynúť od prevzatia veci. Ak občan prevzal vec až po dni, do ktorého mal povinnosť ju prevziať, plynie záručná doba už odo dňa, keď mal túto povinnosť.

§ 273 (1) Ak ide o vadu, ktorú možno odstrániť, občan je oprávnený požadovať bezplatné odstránenie vady. Organizácia je povinná odstrániť vadu najneskôr v lehote, ktorá bola pre služby toho istého druhu krajským národným výborom ustanovená.

(2) Ak ide o vadu, ktorú nemožno odstrániť a ktorá bráni tomu, aby sa vec mohla podľa objednávky riadne užívať ako vec bez vady, občan má právo na zrušenie zmluvy. To isté právo mu patrí pri odstrániteľných vadách, ak pre opätovné vyskytnutie vady po oprave alebo pre väčší počet vád nemôže vec riadne užívať. Ak ide o neodstrániteľnú vadu, ktorá však nebráni riadnemu užívaniu veci podľa objednávky, občan má právo na primeranú zľavu.

§ 274 Práva zo zodpovednosti za vady sa musia uplatniť u organizácie v záručnej dobe; inak práva zaniknú. Doba od uplatnenia práva zo záruky až do vykonania opravy sa do záručnej doby nepočíta. Organizácia je povinná vydať občanovi potvrdenie o tom, kedy právo uplatnil, ako aj o vykonaní opravy a o dobe jej trvania.

Prevzatie veci

§ 275 (1) Občan je povinný prevziať vec najneskôr do jedného mesiaca od uplynutia doby, keď mala byť služba vykonaná, a ak bola služba skončená neskôr, do jedného mesiaca od upovedomenia o jej skončení. Ak tak neurobí, je povinný zaplatiť poplatok za uskladnenie. ...

PIATA HLAVA. Oprava a úprava veci

§ 276 Zmluvou o oprave alebo úprave veci vznikne občanovi právo, aby mu organizácia podľa jeho objednávky vykonala opravu alebo úpravu veci; organizácii vznikne právo, aby jej občan zaplatil cenu služby.

Vykonanie služby

§ 277 Organizácia je povinná vykonať opravu alebo úpravu veci podľa zmluvy, riadne a v dohodnutej dobe. Krajský národný výbor môže pre niektoré druhy opráv a úprav ustanoviť, že táto doba nesmie byť dlhšia ako lehota, ktorú určil. Ak je pre vykonanie ustanovená technická norma, musí vykonanie zodpovedať tejto norme.

§ 278 (1) Organizácia má právo zadržať si vec, ktorá bola predmetom služby, dokiaľ občan nezaplatí cenu služby. Toto právo organizácii nepatrí, ak je cena organizáciou požadovaná sporná a občan ju zabezpečí zložením do notárskej úschovy.

(2) Zadržanú vec je organizácia povinná riadne opatrovať; má právo na náhradu nevyhnutných nákladov, ktoré jej opatrovaním vznikli.

Zodpovednosť za vady

§ 279 (1) Organizácia zodpovedá za vady, ktoré má vykonaná oprava alebo úprava pri prevzatí veci občanom po vykonanej službe, ako aj za vady, ktoré sa vyskytnú po prevzatí veci v záručnej dobe.

(2) Organizácia zodpovedá aj za vady, príčinou ktorých je vadnosť veci, ktorá má byť opravená alebo upravená, či nevhodnosť pokynov občana, ak ho na vadnosť veci alebo na nevhodnosť pokynov neupozornila.

§ 280 (1) Záručná doba je tri mesiace, ak nie je osobitnými predpismi ustanovené inak; pri stavebných prácach je záručná doba osemnásť mesiacov.

(2) Ak je účelom opravy alebo úpravy, aby sa vec mohla i naďalej po dlhší čas užívať, osobitné predpisy ustanovujú pre opravu alebo úpravu veci záručnú dobu dlhšiu ako tri mesiace; záručná doba prevyšujúca tri mesiace môže sa týkať i len niektorej súčiastky. Organizácia je povinná vydať občanovi záručný list s vyznačením záručnej doby.

(3) Vyhlásením v záručnom liste vydanom občanovi môže organizácia poskytnúť záruku presahujúcu rozsah záruky ustanovenej v tomto zákone. V záručnom liste organizácia určí podmienky a rozsah tejto záruky.

§ 281 (1) Ak je vec opravená alebo upravená vadne, má občan právo na bezplatné odstránenie vady. Organizácia je povinná vadu odstrániť najneskôr v lehote, ktorá bola pre služby toho istého druhu ustanovená krajským národným výborom. Ak nemožno vadu odstrániť, alebo ak ju organizácia neodstráni v určenej lehote, alebo ak sa vada vyskytne znovu, občan má právo na zrušenie zmluvy alebo na primerané zníženie ceny služby.

(2) Práva zo zodpovednosti za vady musia byť uplatnené u organizácie v záručnej dobe; inak práva zaniknú. Doba od uplatnenia práva až do vykonania opravy alebo úpravy sa do záručnej doby nepočíta. Organizácia je povinná vydať občanovi potvrdenie o tom, kedy právo uplatnil, ako aj o vykonaní opravy alebo úpravy a o dobe jej trvania.

Nevyzdvihnuté veci

§ 282 (1) Občan je povinný vyzdvihnúť si vec najneskôr do jedného mesiaca od uplynutia doby, keď sa mala služba vykonať, a ak bola služba skončená neskôr, do jedného mesiaca od upovedomenia o jej skončení. Ak tak neurobí, je povinný zaplatiť poplatok za uskladnenie.

(2) Ak si občan nevyzdvihne vec v lehote šiestich mesiacov odo dňa, keď bol povinný ju vyzdvihnúť, organizácia má právo vec predať. Ak je organizácii známa adresa občana a ak ide o vec väčšej hodnoty, organizácia je povinná o zamýšľanom predaji občana vopred písomne upovedomiť a poskytnúť mu primeranú dodatočnú lehotu na vyzdvihnutie veci.

(3) Ak dôjde k predaju nevyzdvihnutej veci, organizácia vyplatí občanovi výťažok z predaja po odpočítaní ceny služby, poplatku za uskladnenie a nákladov predaja. Právo na výťažok z predaja musí občan uplatniť u organizácie do jedného roku od predaja veci; inak právo zanikne. ...

ŠIESTA HLAVA. Obstarávatel'ské služby

§ 284 Zmluvou o poskytnutí obstarávatel'skej služby vznikne občanovi právo, aby mu organizácia obstarala poskytnutie požadovanej služby inou organizáciou alebo aby inak obstarala jeho vec; organizácii vznikne právo, aby jej občan zaplatil cenu služby.

§ 285 O uzavretí zmluvy musí organizácia vydať občanovi písomné potvrdenie, v ktorom treba uviesť predmet služby, ako aj cenu a dobu jej vykonania. ...

Obstaranie predaja veci

§ 289 Zmluvou o obstaraní predaja veci vznikne občanovi právo, aby organizácia od neho vec do predaja zverenú prevzala a urobila opatrenia potrebné na predaj. ...

§ 292 (1) Organizácia má právo na odmenu, len ak došlo k predaju zverenej veci. (2) Občan má právo, aby mu organizácia vyplatila po zrážke odmeny sumu, za ktorú vec predala.

§ 293 Cena veci zverenej do predaja, včítane odmeny organizácie, určí sa podľa cenových predpisov. Ak nemožno takto cenu určiť, určí sa cena odhadom.

§ 294 Ak organizácia vec nepredá do troch mesiacov odo dňa, keď bola zverená do predaja, zmluva sa zrušuje, ak nebolo medzi občanom a organizáciou dohodnuté inak. ...

Úschova

§ 296 (1) Zmluvou o úschove vznikne občanovi právo, aby organizácia vec od neho do úschovy prevzatú riadne opatrovala.

(2) V zmluve možno dohodnúť, že organizácia môže vec odovzdať do úschovy ďalšej organizácii.

§ 297 Občan je povinný okrem ceny služby nahradiť organizácii nevyhnutné náklady, ktoré na vec pri jej opatrovaní urobila. ...

SIEDMA HLAVA. Ubytovacie služby

§ 300 (1) Zo zmluvy o poskytnutí ubytovacej služby vznikne občanovi právo, aby mu organizácia poskytla prechodné ubytovanie na dobu dohodnutú alebo na dobu vyplývajúcu z účelu ubytovania v zariadení na to určenom (hotely, nocľahárne, ubytovne a iné zariadenia).

(2) Za poskytnutie ubytovania a služby s ním spojenej občan je povinný platiť organizácii cenu v lehotách určených ubytovacími poriadkami. ...

ÔSMA HLAVA. Prepravné služby

Prvý oddiel. Osobná preprava

§ 307 Občan, ktorý za určené cestovné použije dopravný prostriedok, má právo, aby ho dopravná organizácia alebo iná organizácia na to oprávnená (dopravca) prepravila do miesta určenia riadne a včas.

§ 308 Dopravca je povinný starať sa pri preprave najmä o bezpečnosť a pohodlie cestujúcich a pri hromadnej preprave im umožniť používanie spoločenských a kultúrnych zariadení.

§ 309 (1) Ak má cestujúci batožinu, prepravuje ju dopravca buď spoločne s ním a pod jeho dohľadom, alebo oddelene.

(2) Ak sa batožina prepravuje oddelene, dopravca je povinný dbať, aby bola prepravená do miesta určenia najneskôr v rovnakom čase s cestujúcim.

Zodpovednosť

§ 310 (1) Pri pravidelnej preprave osôb určujú prepravné poriadky, aké práva má cestujúci voči dopravcovi, ak preprava nebola vykonaná včas.

(2) Pri nepravidelnej preprave osôb dopravca je povinný nahradiť škodu vzniknutú cestujúcemu tým, že preprava nebola vykonaná vôbec alebo že nebola vykonaná včas; podmienky a rozsah náhrady určujú prepravné poriadky.

(3) Práva podľa odseku 1 a 2 musí cestujúci uplatniť u organizácie bez zbytočného odkladu; ak sa práva neuplatnili najneskôr do šiestich mesiacov, zaniknú. ...

Druhý oddiel. Nákladná preprava

§ 312 (1) Občan (odosielateľ) má právo, aby mu dopravca za prepravné zásielku prepravil do určeného miesta a vydal ju určenému príjemcovi.

(2) Odosielateľ je povinný dopravcovi na požiadanie objednávku prepravy písomne potvrdiť.

(3) Dopravca je povinný na požiadanie odosielateľa prevziať zásielku písomne potvrdiť. ...

Zodpovednosť

§ 316 (1) Dopravca zodpovedá za škodu, ktorá vznikla na prepravovanej zásielke v čase od prevzatia na prepravu až do vydania, okrem ak škoda bola spôsobená odosielateľom alebo príjemcom, vadnosťou zásielky, jej obalu alebo balenia, osobitnou povahou zásielky alebo okolnosťou, ktorú nemohol dopravca odvrátiť.

(2) Prepravné poriadky môžu určiť, za akých podmienok sa má za to, že škoda vznikla niektorou z príčin uvedených v odseku 1.

Tretí oddiel. Spoločné ustanovenia

§ 319 Osobitné prepravné predpisy

Podrobnejšiu úpravu osobnej a nákladnej prepravy ustanovujú osobitné prepravné predpisy, najmä prepravné poriadky a tarify. V rámci tejto úpravy môžu prepravné poriadky tiež prevziať ustanovenia platné v medzinárodnej preprave

pre prepravu vnútroštátnu; zodpovednosť za škodu na zdraví ustanovená týmto zákonom nesmie byť obmedzená. ...

DEVIATA HLAVA. Právna pomoc advokátskej organizácie

§ 321 (1) Zmluvou o poskytnutí právnej pomoci uzavretou s advokátskou organizáciou vznikne občanovi právo, aby mu bola advokátom, ktorého si z pracovníkov organizácie zvolí a ktorému udelí plnomocenstvo, poskytnutá právna pomoc na ochranu jeho práv a oprávnených záujmov. Ak je podľa zákona advokát občanovi ustanovený, vznikne právo na poskytnutie právnej pomoci týmto ustanovením.

(2) Organizácia má právo na zaplatenie odmeny a na náhradu účelne vynaložených nákladov. Občan má však právo, aby mu bola právna pomoc poskytnutá sčasti alebo celkom bezplatne, ak je to odôvodnené jeho osobnými a majetkovými pomermi alebo ak sú pre to iné dôvody hodné osobitného zreteľa.

§ 322 (1) Občan má právo od zmluvy o poskytnutí právnej pomoci kedykoľvek odstúpiť; je však povinný zaplatiť organizácii odmenu pripadajúcu na úkony už urobené a účelne vynaložené náklady do toho času vzniknuté.

(2) Organizácia je oprávnená odstúpiť od zmluvy len zo závažných dôvodov. Ak organizácia od zmluvy odstúpi, musia sa počas pätnástich dní od odstúpenia robiť ešte neodkladné úkony právnej pomoci, ak občan neurobí iné opatrenie.

§ 323 Ak advokát, ktorého si občan zvolil, zomrie alebo stratí spôsobilosť na poskytovanie právnej pomoci, poskytne právnu pomoc advokát, ktorého organizácia na to ustanoví, ak občan nezariadi inak.

§ 324 Bližšiu úpravu poskytovania právnej pomoci ustanovuje zákon o advokácii.

DESIATA HLAVA. Peňažné služby

Prvý oddiel. Vklady

§ 325 (1) Občan má právo, aby sporiteľňa alebo iná peňažná organizácia na to určená prijímala od neho vklady na vkladnú knižku, alebo ak vedie bežné účty, aj vklady na bežný účet.

(2) Vkladový vzťah medzi občanom a organizáciou vznikne tým, že organizácia na návrh občana prijme od neho vklad na vkladnú knižku alebo na bežný účet; ak ide o cestovnú vkladnú knižku alebo o zriadenie bežného účtu, musí byť návrh písomný.

§ 326 (1) Občan má právo s vkladom nakladať. Má ďalej právo na úroky alebo iné majetkové výhody, pokiaľ to ustanovujú vykonávacie predpisy.

(2) Organizácia je povinná na príkaz občana vykonávať z vkladu výplaty, prípadne celý vklad vrátiť. Má právo na náhradu nevyhnutných nákladov vzniknutých poskytnutím služieb.

(3) Organizácia nesmie vykonávať výplaty, ak dostala úradný zákaz alebo ak má odôvodnené podozrenie z trestného činu týkajúceho sa vkladu.

§ 327 Za vklady, úroky a iné majetkové výhody občanov v štátnych peňažných ústavoch ručí štát.

Vklady na vkladných knižkách

§ 328 (1) Prijatie vkladu potvrdí organizácia vkladnou knižkou; vo vkladnej knižke sa vyznačujú zmeny vo výške vkladu, ako aj iné skutočnosti vkladu sa týkajúce.

(2) Ak nie je preukázaná iná výška vkladu, je rozhodujúci zápis vo vkladnej knižke.

§ 329 Vkladná knižka môže sa vystaviť na doručiteľa alebo na meno. ...

Vklady na bežných účtoch

§ 334 Bežný účet je určený na to, aby naň občan ukladal peniaze a prijímal platby a aby sa z neho podľa jeho príkazu vykonávali výplaty a platby. Pre viacerých občanov možno zriadiť spoločný bežný účet.

§ 335 (1) Bežný účet sa označí menom, priezviskom a adresou vkladateľa.

(2) Vkladateľ je povinný organizácii oznamovať zmeny údajov obsiahnutých v označení bežného účtu. ...

Druhý oddiel. Pôžičky

§ 341 (1) Zmluvou o pôžičke vznikne občanovi právo, aby mu organizácia poskytla peňažnú pôžičku na účel, ktorému má pôžička slúžiť.

(2) Zmluva o pôžičke musí mať písomnú formu.

§ 342 Organizácia plní svoju povinnosť zo zmluvy predovšetkým tým, že za občana splní podľa účelu pôžičky jeho platobné povinnosti; občanovi vyplatí požičanú sumu, len ak to bolo dohodnuté alebo ak to vyžaduje povaha vecí.

§ 343 (1) Občan je povinný požičanú sumu organizácii splatiť v dohodnutej lehote a zaplatiť jej úroky podľa sadzieb, ktoré ustanovuje vykonávací predpis. Je oprávnený splatiť požičanú sumu aj pred dohodnutou lehotou.

(2) V zmluve možno dohodnúť, že organizácia má právo pripisovať úroky k pohľadávke; pripísaním sa úroky stávajú súčasťou pohľadávky.

§ 344 Ak občan použije požičanú sumu bez súhlasu organizácie na iný ako dohodnutý účel, organizácia je oprávnená požadovať od neho jej splatenie pred uplynutím dohodnutej lehoty.

JEDENÁSTA HLAVA. Poistenie

Prvý oddiel. Spoločné ustanovenia

§ 345 Poistením sa zabezpečuje občanom právo na výplatu peňažných prostriedkov na úhradu potrieb, ktoré vznikajú z náhodných udalostí.

§ 346 Pre vznik poistenia je potrebné, aby sa medzi občanom a poisťovňou uzavrela poisťná zmluva (zmluvné poistenie), ak osobitný predpis neustanovuje, že

poistenie vznikne na základe inej skutočnosti (zákonné poistenie).

§ 347 Poistiť možno:

- a) majetok pre prípad jeho poškodenia, zničenia, straty, odcudzenia alebo iných škôd, ktoré na ňom vzniknú (poistenie majetku);
- b) občana pre prípad jeho telesného poškodenia, smrti, dožitia určitého veku alebo pre prípad inej poistnej udalosti (poistenie osôb);
- c) zodpovednosť za škodu vzniknutú na živote a zdraví alebo na veci, prípadne zodpovednosť za inú majetkovú škodu (poistenie zodpovednosti za škodu).

§ 348 Pre právne úkony týkajúce sa poistenia je potrebná písomná forma, ak nie je v tomto zákone alebo v poistných podmienkach ustanovené inak.

Druhý oddiel. Poistná zmluva

Uzavretie poistnej zmluvy

§ 349 (1) Na uzavretie zmluvy je potrebné, aby návrh bol prijatý v lehote, ktorú navrhovateľ určil, a ak ju neurčil, do jedného mesiaca odo dňa, keď druhý účastník návrh dostal. Zmluva je uzavretá okamihom, keď navrhovateľ dostane oznámenie o prijatí svojho návrhu.

(2) Návrh poisťovne možno prijať tiež zaplatením poistného vo výške uvedenej v návrhu, ak sa tak stane v lehote podľa odseku 1; zmluva je v takomto prípade uzavretá, len čo bolo poistné zaplatené.

§ 350 (1) Kto s poisťovňou uzaviera poistnú zmluvu, je povinný odpovedať pravdivo a úplne na všetky písomné dotazy poisťovne týkajúce sa dojednávaneho poistenia. To platí tiež, ak ide o zmenu poistenia.

(2) Túto povinnosť má i ten, na ktorého majetok, život alebo zdravie alebo zodpovednosť za škody sa má poistenie vzťahovať, aj keď zmluvu sám neuzaviera.

§ 351 (1) Podrobnejšiu úpravu poistenia určujú poistné podmienky.

(2) Od poistných podmienok sa môžu účastníci odchýliť, len pokiaľ to v nich nie je vylúčené.

§ 352 Poistnú zmluvu, z ktorej má byť oprávnený občan, môže s poisťovňou uzavrieť aj socialistická organizácia; poistné podmienky určujú, pokiaľ sa pri tomto poistení možno odchýliť od ustanovení tohto zákona.

Práva a povinnosti z poistenia

§ 353 Povinnosť poisťovne plniť a jej právo na poistné vznikne prvým dňom po uzavretí zmluvy, ak nebolo účastníkmi dohodnuté, že vznikne už uzavretím zmluvy alebo neskôr.

§ 354 (1) Kto poistnú zmluvu s poisťovňou uzavrel, je povinný platiť poistné, a to za dohodnuté poistné obdobie (bežné poistné); možno tiež dohodnúť, že poistné sa zaplatí naraz za celú dobu, na ktorú bolo poistenie dojednané (jednorazové poistné).

(2) Ak nebolo dohodnuté inak, bežné poistné je zročné prvého dňa poistného

obdobia a jednorazové poistné dňom začiatku poistenia.

(3) Poistné podmienky môžu určiť, kedy je ten, kto zmluvu uzavrel, zbavený povinnosti platiť poistné bez toho, že je tým dotknutá výška plnenia poistovne.

§ 355 (1) Právo na plnenie má, pokiaľ nie je v tomto zákone alebo v poistných podmienkach ustanovené inak, ten, na ktorého majetok, život alebo zdravie alebo na ktorého zodpovednosť za škody sa poistenie vzťahuje (poistený).

(2) Právo na plnenie vznikne, ak nastane skutočnosť, s ktorou je spojený vznik povinnosti poistovne plniť (poistná udalosť).

(3) Plnenie je zročné do pätnástich dní, len čo poistovňa skončila vyšetrenie potrebné na zistenie rozsahu povinnosti poistovne plniť. Vyšetrenie sa musí vykonať bez zbytočného odkladu; ak sa nemôže skončiť do jedného mesiaca po tom, keď sa poistovňa o poistnej udalosti dozvedela, je poistovňa povinná poskytnúť poistenému na požiadanie primeraný preddavok. ...

Zánik poistenia

§ 358 (1) Poistenie, pri ktorom je dojednané bežné poistné, zanikne výpoveďou ku koncu poistného obdobia; výpoveď musí sa dať aspoň šesť týždňov pred jeho uplynutím.

(2) Možno tiež dohodnúť, že poistenie môže vypovedať každý z účastníkov do dvoch mesiacov po uzavretí zmluvy. Výpovedná lehota je osemdeňná; jej uplynutím poistenie zanikne.

(3) Poistovňa nemôže podľa odseku 1 vypovedať poistenie osôb s výnimkou poistenia pre prípad úrazu. ...

Tretí oddiel. Poistenie majetku

§ 363 Z poistenia majetku má poistený právo, aby mu bolo poskytnuté plnenie vo výške určenej podľa poistných podmienok, ak sa poistná udalosť týka veci, na ktorú sa poistenie vzťahuje.

§ 364 (1) Poistený je povinný dbať, aby poistná udalosť nenastala; najmä nesmie porušovať povinnosti smerujúce k odvráteniu alebo k zmenšeniu nebezpečenstva, ktoré sú mu uložené právnymi predpismi alebo ktoré vzal na seba zmluvou.

(2) Ak poistený vedome alebo následkom opilstosti porušil povinnosti uvedené v odseku 1 a toto porušenie podstatne prispelo k vzniku poistnej udalosti alebo k väčšiemu rozsahu jej následkov, poistovňa je oprávnená plnenie zo zmluvy primerane znížiť. To isté platí, ak porušil tieto povinnosti vedome alebo následkom opilstosti ten, kto s poisteným žije v spoločnej domácnosti.

§ 365 Poistený má právo na náhradu nákladov účelne vynaložených na odvrátenie poistnej udalosti, ktorá poistenému majetku bezprostredne hrozila. Takisto má právo na náhradu nákladov, ktoré účelne vynaložil, aby zmiernil následky poistnej udalosti.

Štvrtý oddiel. Poistenie osôb

§ 371 Z poistenia osôb má poistený právo, aby mu bola vyplatená dohodnutá

suma alebo aby mu bol platený dohodnutý dôchodok alebo aby mu bolo poskytnuté plnenie vo výške určenej podľa poistných podmienok, ak u neho nastane poistná udalosť.

§ 372 (1) Ak je dohodnuté, že poistnou udalosťou je smrť poisteného, môže ten, kto poistnú zmluvu s poisťovňou uzavrel, určiť osobu, ktorej má poistnou udalosťou vzniknúť právo na plnenie, a to v mene alebo vzťahom k poistenému. Až do vzniku poistnej udalosti môže určenie osoby zmeniť; ak nie je ten, kto zmluvu uzavrel, sám poisteným, môže tak urobiť len so súhlasom poisteného. Zmena určenia osoby je účinná doručením oznámenia poisťovni.

(2) Ak nie je oprávnená osoba v čase poistnej udalosti určená alebo ak nenadobudne právo na plnenie, nadobúdajú toto právo manžel poisteného, a ak ho niet, deti poisteného.

(3) Ak niet osôb uvedených v odseku 2, nadobúdajú toto právo rodičia poisteného, a ak ich niet, osoby, ktoré žili s poisteným po dobu najmenej jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktoré sa z toho dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázané výživou na poisteného; ak niet ani týchto osôb, nadobúdajú toto právo dedičia poisteného.

Piaty oddiel. Poistenie zodpovednosti za škody

§ 377 Z poistenia zodpovednosti za škody má poistený právo, aby v prípade poistnej udalosti poisťovňa za neho nahradila podľa poistných podmienok škodu, za ktorú poistený zodpovedá.

§ 378 Náhradu platí poisťovňa poškodenému; poškodený však právo na plnenie proti poisťovni nemá, ak osobitné predpisy neustanovujú inak. Ak poistený nesúhlasí, aby sa plnilo poškodenému, zloží poisťovňa plnenie do notárskej úschovy.

§ 379 Poistné podmienky môžu určiť, v ktorých prípadoch nezaniká poistenie zodpovednosti zmenou v osobe vlastníka veci. ...

PIATA ČASŤ. Práva a povinnosti z iných právnych úkonov

PRVÁ HLAVA. Občianska výpomoc

Spoločné ustanovenia

§ 384 (1) Ak občan pre iného občana na jeho žiadosť vykoná nejakú prácu, poskytne mu pôžičku alebo mu inak vypomôže, ide o občiansku výpomoc.

(2) Poskytnutie občianskej výpomoci musí byť v súlade s pravidlami socialistického spoluzitia.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 16. apríla 1975 č. 11 Tz 13/75⁷¹ (č. 6 zbierky)
K rozlišovaniu medzi občanskou výpomocí podle § 384 obč. zák. a trestným činem nedovoleného podnikání podle § 118 tr. zák.
Provozováním soukromé výdělečné činnosti ve větším rozsahu ve smyslu § 118 tr. zák. může být i provedení síce jedné, avšak velké a déletrvající akce (např. dostavba rodinného domu) spojené se značnou odměnou.

§ 385 (1) Pri poskytnutí občianskej výpomoci má občan právo na náhradu účelne vynaložených nákladov.

(2) Právo na odmenu má občan len potiaľ, pokiaľ bola dohodnutá a pokiaľ zodpovedá povahe výpomoci, najmä ak sa výsledok dosiahol jeho osobným pričinením.

§ 386 Kto pri poskytovaní občianskej výpomoci prevezme vec druhého, je povinný nahradiť mu škodu, ktorá vznikla jej stratou, poškodením alebo zničením, podľa ustanovení tohto zákona o zodpovednosti za škodu.

Pôžička

§ 387 (1) Ak ide o pôžičku peňazí, možno požadovať úroky, len ak boli dohodnuté. Úroky nesmú presahovať výšku, ktorú ustanovuje vykonávací predpis. Dohoda o iných majetkových výhodách je neplatná.

(2) Ak doba vrátenia nie je dohodnutá, občan je povinný splatiť pôžičku na požiadanie.

§ 388 (1) Kto si vypožičia veci určené podľa druhu, je povinný vrátiť veci toho istého druhu a akosti v rovnakom množstve. Dohoda o vrátení vecí vo väčšom množstve alebo o iných majetkových výhodách je neplatná.

(2) Ak doba vrátenia nie je dohodnutá, občan je povinný vrátiť veci na požiadanie.

§ 389 (1) Ak nebolo dohodnuté inak, smie ten, kto si vypožičia určitú hnutelnú vec, používať ju len obvyklým spôsobom a na účel, na ktorý vec slúži. Inému ju môže požičať len s privolením toho, od ktorého si ju vypožičal.

(2) Ak nie je dohodnutá doba vrátenia, je ten, kto si vec vypožičal, povinný ju vrátiť na požiadanie; ak bol však dohodnutý účel pôžičky, možno požadovať vec späť až vtedy, keď sa mohol účel pôžičky splniť. Vrátenie veci možno požadovať ihneď tiež vtedy, ak sa vec používa v rozpore s dohodnutým alebo obvyklým spôsobom.

(3) Náhrada za opotrebenie veci smie sa požadovať, len pokiaľ to bolo dohodnuté.

⁷¹ Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1976. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1977, s. 34 – 40.

DRUHÁ HLAVA. Iné zmluvy

Prvý oddiel. Prenechanie bytu v rodinnom domčeku

§ 390 (1) Ak nemôže vlastník rodinného domčeka byt v ňom sám obývať, môže ho prenechať na bývanie inému občanovi.

(2) Na užívanie bytu v rodinnom domčeku prenechaného na bývanie inému občanovi sa vzťahujú primerane ustanovenia § 153 až 189 s výnimkou ustanovení § 159, 184 písm. a) a § 187a s výnimkou ustanovení týkajúcich sa družstevného bytu.

§ 391 Na návrh vlastníka rodinného domčeka zruší miestny národný výbor za podmienok ustanovených predpismi o hospodárení s bytmi užívacie právo toho, ktorému bol byt prenechaný, ak sa chce vlastník do bytu vo svojom rodinnom domčeku nasťahovať alebo ak ho potrebuje pre seba alebo pre svoje ženaté alebo vydaté deti. V odôvodnených prípadoch môže miestny národný výbor uložiť vlastníkovi rodinného domčeka povinnosť nahradiť doterajšiemu užívateľovi sťahovacie náklady.

Prenechanie inej miestnosti v rodinnom domčeku

§ 392 (1) Ak nemôže vlastník rodinného domčeka miestnosť, ktorá neslúži na bývanie, sám užívať, môže ju prenechať na užívanie inému.

(2) Na užívanie miestnosti v rodinnom domčeku prenechanej na užívanie inému sa vzťahujú primerane ustanovenia § 196 a 197.

§ 393 Na návrh vlastníka rodinného domčeka zruší miestny národný výbor právo užívať miestnosť neslúžiacu na bývanie, ak ju vlastník potrebuje pre seba alebo pre svoje ženaté alebo vydaté deti a ak vznikla táto potreba až po uzavretí zmluvy o prenechaní miestnosti.

Druhý oddiel. Prenechanie časti bytu

§ 394 (1) Užívateľ bytu môže jeho časť prenechať na užívanie inému občanovi. Ak ide o byt trvale určený pre ubytovanie pracovníka organizácie, môže tak urobiť len so súhlasom tejto organizácie; vykonávacie predpisy ustanovujú, v ktorých iných prípadoch je na prenechanie časti bytu potrebný súhlas príslušnej organizácie.

(2) Zmluvu o prenechaní časti bytu možno uzavrieť len s privolením miestneho národného výboru alebo iného orgánu príslušného podľa predpisov o hospodárení s bytmi. Toto privolenie nie je potrebné, ak ide o družstevný byt. ...

§ 395 Na návrh užívateľa bytu zruší miestny národný výbor právo užívať časť bytu aj vtedy, ak užívateľ bytu i túto časť potrebuje pre seba, pre svoje ženaté alebo vydaté deti alebo pre svojich rodičov a ak vznikla táto potreba až po uzavretí zmluvy o prenechaní časti bytu.

§ 396 Ak bolo právo užívať časť bytu rozhodnutím súdu alebo miestneho národného výboru zrušené, stačí zabezpečiť náhradné ubytovanie; to neplatí, ak bola časť bytu prenechaná do užívania rodine.

Tretí oddiel. Prenechanie nehnuteľnosti na dočasné užívanie

§ 397 (1) Nehnuteľnosť alebo jej časť možno dohodou prenechať inému na dočasné užívanie.

(2) Ten, komu bola nehnuteľnosť na dočasné užívanie prenechaná, smie ju užívať len dohodnutým spôsobom, a ak nie je nič dohodnuté, obvyklým spôsobom zodpovedajúcim účelu, na ktorý nehnuteľnosť slúži.

(3) Za užívanie možno dohodnúť primeranú náhradu.

§ 398 Užívanie sa skončí uplynutím doby, na ktorú bolo dohodnuté. Ak nie je doba určená, skončí sa užívanie uplynutím doby, v ktorej sa dosiahol alebo mohol dosiahnuť účel, na ktorý bola nehnuteľnosť do užívania prenechaná. Ak však sa nehnuteľnosť užíva v rozpore s dohodnutým alebo obvyklým spôsobom, možno požadovať, aby sa užívanie skončilo ihneď.

Štvrtý oddiel. Kúpa, výmena a darovanie

Kúpa a výmena

§ 399 (1) Z kúpnej zmluvy vznikne predávajúcemu povinnosť vec kupujúcemu odovzdať a kupujúcemu povinnosť vec prevziať a zaplatiť za ňu predávajúcemu dohodnutú cenu.

(2) Dohodnutá cena kúpenej veci nesmie presahovať cenu určenú podľa cenových predpisov. Ak nemožno takto cenu určiť, určí sa odhadom.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 30. augusta 1974 č. 3 Cz 36/74⁷² (č. 22 zbierky)

I u ceny kúpenej věci, která není cenovým předpisem přímo stanovena, nýbrž je jí vymezena s možností použít při jejím určení v konkrétním případě koupě do jisté míry i volně úvahy, je třeba za přesahující dohodnutou cenu kúpenej věci (§ 399 odst. 2 o. z.) pokládat jen tu cenu, která podstatně překračuje cenu stanovenou ve smyslu ustanovení § 399 odst. 2 o. z. Toto podstatné překročení je pak důvodem neplatnosti smlouvy.

Odstoupit lze jen od smlouvy, která byla platně uzavřena; tak je tomu i v případě, došlo-li (ve smyslu ustanovení § 49 o. z.) k omylu v dohodnuté ceně kúpenej věci.

§ 400 Ak má vec vady, o ktorých predávajúci vie, je povinný kupujúceho pri dojednávaní zmluvy na ne upozorniť.

§ 401 (1) Ak dodatočne vyjde najavo vada, na ktorú predávajúci kupujúceho neupozornil, má kupujúci právo na zľavu z kúpnej ceny zodpovedajúcej povahe a rozsahu vady; ak ide o vadu, ktorá robí vec neupotrebitelnou, má tiež právo od zmluvy odstúpiť.

(2) Právo odstúpiť od zmluvy má kupujúci aj vtedy, ak ho predávajúci ubezpečil,

⁷² Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1976. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1977, s. 380 – 384.

že vec má určité vlastnosti, najmä vlastnosti kupujúcim vymienené, alebo že nemá žiadne vady, a toto ubezpečenie sa ukáže nepravdivým.

§ 402 Kupujúci má právo na úhradu nevyhnutných nákladov, ktoré mu vznikli v súvislosti s uplatnením práv zo zodpovednosti za vady.

§ 403 (1) Vady musí kupujúci vytknúť predávajúcemu bez zbytočného odkladu. Práva zo zodpovednosti za vady môže kupujúci uplatniť na súde, len ak vady vytkol najneskôr do šiestich mesiacov, ak ide o vady krmív, do troch týždňov, a ak ide o vady zvierat, do šiestich týždňov od prevzatia veci.

(2) Právo na náhradu nevyhnutných nákladov (§ 402) môže kupujúci uplatniť na súde, len ak náklady predávajúcemu oznámi v lehote, uvedenej v odseku 1.

§ 404 Uplatnením práv zo zodpovednosti za vady nie je dotknuté právo na náhradu škody. ...

Darovanie

§ 407 (1) Na darovanie je potrebné, aby obdarovaný ponuku daru prijal.

(2) Darovacia zmluva musí byť písomná, ak nedôjde k odovzdaniu a prevzatíu veci už pri darovaní.

(3) Neplatná je darovacia zmluva, podľa ktorej sa má plniť až po darcovej smrti.

§ 408 Darca je povinný pri ponuke daru upozorniť na vady, o ktorých vie. Ak má vec vady, na ktoré darca neupozornil, obdarovaný je oprávnený vec vrátiť.

§ 409 Darca sa môže domáhať vrátenia daru, ak sa obdarovaný správa k nemu alebo k členom jeho rodiny tak, že tým hrubo porušuje pravidlá socialistického spolužitia.

Piaty oddiel. Obstaranie veci iného

§ 410 (1) Ak má občan podľa dohody obstaráť vec iného, je povinný spravovať sa danými príkazmi. Odchýliť sa od nich môže len vtedy, ak je to potrebné v záujme toho, ktorého vec obstaráva, a ak nemôže včas dosiahnuť jeho súhlas.

(2) Ak nie je dohodnuté inak, musí sa obstaranie veci vykonať osobne. Bez dohody možno obstaranie veci zveriť inému, len ak ide o vec, obstaranie ktorej nepripúšťa odklad a ak súhlas nemožno dosiahnuť včas.

§ 411 Kto bol poverený vec obstaráť, má právo na náhradu nevyhnutných nákladov s obstaraním spojených. Na odmenu má právo, pokiaľ bola dohodnutá a zodpovedá výsledku vynaloženého pričinenia.

TRETIA HLAVA. Verejná súťaž

§ 412 Ak organizácia vyhlási verejnú súťaž na určité dielo alebo výkon, musí vo vyhlásení uviesť presné vymedzenie predmetu a lehoty súťaže, výšku cien a ostatné súťažné podmienky; takisto treba vyhlásiť, kto a podľa akých meradiel posúdi splnenie podmienok súťaže a vykoná ocenenie.

§ 413 (1) Organizácia je povinná ceny vyhlásené verejnou súťažou poskytnúť

tým, ktorí podľa vykonaného ocenenia splnili podmienky súťaže určené pre udeľenie cien. ...

ŠIESTA ČASŤ. Zodpovednosť za škodu a za neoprávnený majetkový prospech

PRVÁ HLAVA. Predchádzanie hroziacim škodám a neoprávnenému majetkovému prospechu

§ 415 Každý je povinný počínať si tak, aby nedochádzalo ku škodám na zdraví a na majetku ani k neoprávnenému majetkovému prospechu na úkor spoločnosti alebo jednotlivca.

§ 416 (1) Každý je povinný upozorniť príslušné orgány na hroziacu závažnú škodu. Zakročiť je povinný, ak je na odvrátenie škody neodkladne potrebný zákrok; nemusí tak urobiť, ak mu v tom bráni dôležitá okolnosť alebo ak by tým vystavil vážnemu ohrozeniu seba alebo osoby sebe blízke.

(2) Ustanovenie odseku 1 platí aj o hroziacom závažnom neoprávnenom majetkovom prospechu.

§ 417 (1) Komu škoda hrozí, je povinný na jej odvrátenie zakročiť spôsobom primeraným okolnostiam ohrozenia.

(2) Ak ide o vážne ohrozenie, ohrozený má právo sa domáhať, aby súd uložil vykonať vhodné a primerané opatrenie na odvrátenie hrozacej škody.

§ 418 (1) Kto spôsobil škodu, keď odvracal priamo hroziace nebezpečenstvo, ktoré sám nevyvolal, nie je za ňu zodpovedný, okrem ak toto nebezpečenstvo za daných okolností bolo možné odvrátiť inak alebo ak spôsobený následok je zrejme rovnako závažný alebo ešte závažnejší ako ten, ktorý hrozil.

(2) Takisto nezodpovedá za škodu, kto ju spôsobil v nutnej obrane proti hroziacemu alebo trvajúcemu útoku. O nutnú obranu nejde, ak bola zrejme neprimeraná povaha a nebezpečnosť útoku.

§ 419 Kto odvracal hroziacu škodu alebo bránil neoprávnenému majetkovému prospechu, má právo na náhradu účelne vynaložených nákladov a na náhradu škody, ktorú pritom utrpel, i proti tomu, v záujme ktorého konal, a to najviac v rozsahu zodpovedajúcom škode alebo neoprávnenému majetkovému prospechu, ktoré boli odvrátené.

DRUHÁ HLAVA. Zodpovednosť za škodu

Prvý oddiel. Všeobecná zodpovednosť

Zodpovednosť občanov

§ 420 (1) Občan zodpovedá za škodu, ktorú spôsobil porušením právnej povinnosti.

(2) Zodpovednosť sa občan zbaví, ak preukáže, že škodu nezavinil.

Zodpovednosť organizácií

§ 421 (1) Organizácia zodpovedá občanovi za škodu, ktorú mu spôsobila porušením právnej povinnosti.

(2) Škoda je spôsobená organizáciou, ak bola spôsobená v rámci plnenia jej úloh tými, ktorí tieto úlohy plnili. Tieto osoby samy za škodu takto spôsobenú podľa tohto zákona nezodpovedajú; ich zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je tým dotknutá.

(3) Organizácia sa zodpovednosti zbaví, ak preukáže, že škode nemohla zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno od nej požadovať. Svojej zodpovednosti sa však nemôže zbaviť poukazom na to, že plnila opatrenie nariadených orgánov.

Druhý oddiel. Prípady osobitnej zodpovednosti

Zodpovednosť za škodu spôsobenú tými, ktorí nemôžu posúdiť následky svojho konania

§ 422 (1) Maloletý alebo ten, kto je postihnutý duševnou poruchou, zodpovedá za škodu ním spôsobenú, ak je schopný ovládnuť svoje konanie a posúdiť jeho následky; spoločne a nerozdielne s ním zodpovedá, kto je povinný vykonávať nad ním dohľad. Ak ten, kto spôsobí škodu, pre maloletosť alebo pre duševnú poruchu nie je schopný ovládnuť svoje konanie alebo posúdiť jeho následky, zodpovedá za škodu ten, kto je povinný vykonávať nad ním dohľad.

(2) Kto je povinný vykonávať dohľad, zbaví sa zodpovednosti, ak preukáže, že náležitý dohľad nezanedbal.

(3) Ak vykonáva dohľad organizácia, jej pracovníci dohľadom poverení sami za škodu takto vzniknutú podľa tohto zákona nezodpovedajú; ich zodpovednosť podľa pracovnoprávných predpisov nie je tým dotknutá.

§ 423 Kto sa uvedie vlastnou vinou do takého stavu, že nie je schopný ovládnuť svoje konanie alebo posúdiť jeho následky, je povinný nahradiť škodu v tomto stave spôsobenú; spoločne a nerozdielne s ním zodpovedajú tí, ktorí ho do tohto stavu úmyselne priviedli.

Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 27. októbra 1971 č. 2 Cz 34/71⁷³ (č. 24 zbierky)

Kto spôsobil škodu v opilosti, zodpovedá za ňu podľa ustanovenia § 423 O. z., ak sa vlastnou vinou uvedie do stavu opilosti, a to aj keď uňho nastal ťažší stav opilosti ako ten, ktorý zodpovedá bežným reakciám ľudského organizmu na alkohol.

⁷³ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1972. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1973, s. 129 – 133.

Zodpovednosť za konanie proti pravidlám socialistického spolužitia

§ 424 Za škodu zodpovedá i ten, kto ju spôsobil úmyselným konaním proti pravidlám socialistického spolužitia.

Zodpovednosť za nesplnenie povinnosti na odvrátenie škody

§ 425 Občanovi, ktorý nesplnil povinnosť uvedenú v ustanovení § 416 ods. 1, hoci by sa jej splnením zabránilo bezprostrednému vzniku škody, môže súd uložiť, aby prispel na úhradu škody v rozsahu primeranom okolnostiam prípadu, pokiaľ ju nemožno uhradiť inak. Pritom súd prihliadne najmä na to, čo bránilo splneniu povinnosti a aký je spoločenský význam škody, ako aj na osobné a majetkové pomery občana, ktorý povinnosť nesplnil.

Zodpovednosť za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím

§ 426 Štátny orgán alebo orgán, na ktorý prešli úlohy štátneho orgánu, zodpovedá aj za škodu spôsobenú nezákonným rozhodnutím podľa úpravy obsiahnutej v osobitných predpisoch.

Zodpovednosť za škodu spôsobenú prevádzkou dopravných prostriedkov

§ 427 (1) Organizácie vykonávajúce dopravu zodpovedajú za škodu vyvolanú osobitnou povahou tejto prevádzky.

(2) Rovnako zodpovedá aj iný prevádzateľ motorového vozidla, motorového plavidla, ako aj prevádzateľ lietadla.

§ 428 Svojej zodpovednosti sa nemôže prevádzateľ zbaviť, ak bola škoda spôsobená okolnosťami, ktoré majú pôvod v prevádzke. Inak sa zodpovednosti zbaví, len ak preukáže, že sa škode nemohlo zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno požadovať.

§ 429 Prevádzateľ zodpovedá ako za škodu spôsobenú na zdraví a veciach, tak za škodu spôsobenú odcudzením alebo stratou vecí, ak stratil občan pri poškodení možnosť ich opatrovať.

§ 430 (1) Namiesto prevádzateľa zodpovedá ten, kto použije dopravný prostriedok bez vedomia alebo proti vôli prevádzateľa. Prevádzateľ zodpovedá spoločne s ním, ak takéto použitie dopravného prostriedku svojou nedbalosťou umožnil.

(2) Ak je dopravný prostriedok v oprave, zodpovedá po čas opravy prevádzateľ podniku, v ktorom sa oprava vykonáva, a to rovnako ako prevádzateľ dopravného prostriedku.

§ 431 Ak sa stretnú prevádzky dvoch alebo viacerých prevádzateľov a ak ide o vyporiadanie medzi týmito prevádzateľmi, zodpovedajú podľa účasti na spôsobení vzniknutej škody.

Zodpovednosť za škodu spôsobenú zvlášť nebezpečnou prevádzkou

§ 432 Za škodu vyvolanú povahou zvlášť nebezpečnej prevádzky zodpovedá prevádzateľ rovnako ako prevádzateľ dopravného prostriedku.

Zodpovednosť za škodu spôsobenú na vnesených alebo odložených veciach

§ 433 (1) Organizácia poskytujúca ubytovacie služby zodpovedá za veci, ktoré boli ubytovanými občanmi alebo pre nich do priestorov organizácie vnesené, okrem ak by ku škode došlo aj inak. Vnesené sú veci, ktoré boli prinesené do priestorov vyhradených na ubytovanie občana alebo určených na uloženie vecí alebo ktoré boli za tým účelom odovzdané niektorému z pracovníkov organizácie.

(2) Ak je s prevádzkou niektorej činnosti spravidla spojené odkladanie vecí, zodpovedá ten, kto ju vykonáva, občanovi za škodu na veciach odložených na mieste na to určenom alebo na mieste, kde sa obvykle odkladajú, okrem ak by ku škode došlo aj inak.

(3) Zodpovednosti podľa odseku 1 a 2 sa nemožno zbaviť jednostranným vyhlásením ani dohodou.

Rozsudok mestského súdu v Prahe z 14. apríla 1976 č. 13 Co 32/76⁷⁴ (č. 13 zbierky)

Prodej v obchodě se samoobslužným provozem není zásadně provozováním činnosti, s níž je zpravidla spojeno odkládání věcí (ve smyslu ustanovení § 433 odst. 2 o. z.).

O provozování takové činnosti v případě tohoto způsobu prodeje v obchodě půjde jen tehdy, jestliže je služba organizací poskytována občanům s tím, že se požaduje, aby na místě k tomu určeném odkládali v provozovně se samoobslužným provozem nákupní tašky a jiná zavazadla.

§ 434 (1) Za klenoty, peniaze a iné cennosti sa takto zodpovedá len do výšky ustanovenej vykonávacím predpisom. Ak však bola škoda na týchto veciach spôsobená tými, ktorí v prevádzke pracujú, uhradzuje sa bez obmedzenia.

(2) Bez obmedzenia sa uhradzuje škoda aj vtedy, ak boli veci prevzaté do úschovy.

§ 435 Rovnako ako organizácie poskytujúce ubytovacie služby zodpovedajú i prevádzatelia garáží a iných podnikov podobného druhu, pokiaľ ide o dopravné prostriedky v nich umiestnené a ich príslušenstvo.

§ 436 Právo na náhradu škody sa musí uplatniť u prevádzateľa bez zbytočného odkladu. Právo zanikne, ak sa neuplatnilo najneskôr pätnásteho dňa po dni, keď sa poškodený o škode dozvedel.

§ 437 Za škodu spôsobenú na veciach odložených v dopravných prostriedkoch hromadnej dopravy sa zodpovedá len podľa ustanovení o náhrade škody spôsobenej ich prevádzkou (§ 427 až 431).

Tretí oddiel. Spoločné ustanovenia o náhrade škody

Spoločná zodpovednosť

§ 438 (1) Ak spôsobí škodu viacej občanov alebo organizácií alebo občan spolu

⁷⁴ Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1978. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1979, s. 329 – 331.

s organizáciou, zodpovedajú za ňu podľa svojej účasti na spôsobení škody, pokiaľ zákon neustanovuje inak.

(2) V odôvodnených prípadoch môže súd rozhodnúť, že tí, ktorí škodu spôsobili, zodpovedajú za ňu spoločne a nerozdielne.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 438 znie: „**§ 438 (1)** Ak škodu spôsobí viac občanov alebo organizácií alebo občan spolu s organizáciou, zodpovedajú za ňu spoločne a nerozdielne.

(2) V odôvodnených prípadoch môže súd rozhodnúť, že tí, ktorí škodu spôsobili, zodpovedajú za ňu podľa svojej účasti na spôsobení škody.“

§ 439 Kto zodpovedá za škodu spoločne a nerozdielne s inými, vyporiada sa s nimi podľa účasti na spôsobení vzniknutej škody.

§ 440 Kto zodpovedá za škodu spôsobenú zavinením iného, má proti nemu postih.

Zavinenie poškodeného

§ 441 Ak bola škoda spôsobená aj zavinením poškodeného, znáša škodu pomerne; ak bola škoda spôsobená výlučne jeho zavinením, znáša ju sám.

Spôsob a rozsah náhrady

§ 442 (1) Uhradzuje sa len skutočná škoda, a to uvedením do predošlého stavu; ak to nie je dobre možné alebo účelné, uhradzuje sa v peniazoch.

(2) Ak ide o škodu spôsobenú úmyselne, môže súd priznať náhradu aj inej škody, ak by nepriznanie tejto ďalšej náhrady odporovalo pravidlám socialistického spolužitia.

(3) Ak bola škoda spôsobená úmyselným trestným činom, z ktorého mal páchatel majetkový prospech, môže súd rozhodnúť, že právo na náhradu škody možno uspokojiť z vecí, ktoré z majetkového prospechu nadobudol, a to i vtedy, ak inak podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku nepodliehajú výkonu rozhodnutia. Dokiaľ právo na náhradu škody nie je uspokojené, nesmie dlžník s takýmito v rozhodnutí uvedenými vecami nakladať.

§ 443 Pri určení výšky škody na veci sa vychádza z ceny v čase poškodenia.

§ 444 Pri škode na zdraví sa jednorazove odškodňujú bolesti poškodeného a sťazenie jeho spoločenského uplatnenia.

§ 445 Strata na zárobku, ku ktorej došlo pri škode na zdraví, uhradzuje sa peňažným dôchodkom; pritom sa vychádza z priemerného zárobku poškodeného, ktorý pred poškodením dosahoval.

§ 446 Náhrada za stratu na zárobku počas pracovnej neschopnosti poškodeného je rozdiel medzi jeho priemerným zárobkom pred poškodením a nemocenským. ...

§ 448 (1) Pri usmrtení sa uhradzujú peňažným dôchodkom náklady na výživu

pozostalým, ktorým zomretý výživu poskytoval alebo bol povinný poskytovať. Náhrada nákladov na výživu patrí pozostalým, pokiaľ sa tieto náklady neuhrádzujú dávkami dôchodkového zabezpečenia poskytovanými z toho istého dôvodu. Pri týchto dávkach sa neprihliada na sumu, ktorá zodpovedá výške prídavkov na deti predtým poskytovaných.

(2) Pri výpočte náhrady sa vychádza z priemerného zárobku zomretého; pritom sa však neprihliada na sumy, o ktoré priemerný zárobok presahuje sumu určenú vykonávacím predpisom. Pri usmrtení spôsobenom úmyselne môže súd určiť aj vyššiu sumu náhrady, ak by jej nepriznanie odporovalo pravidlám socialistického spolužitia.

§ 449 (1) Pri škode na zdraví sa uhrádzajú aj účelné náklady spojené s liečením.

(2) Pri usmrtení sa uhrádzajú aj primerané náklady spojené s pohrebom, pokiaľ neboli uhradené pohrebným poskytnutým podľa predpisov o nemocenskom poistení.

(3) Náklady liečenia a náklady pohrebu sa uhrádzajú tomu, kto ich vynaložil.

Zníženie náhrady

§ 450 Z dôvodov hodných osobitného zreteľa súd náhradu škody primerane zníži. Berie pritom zreteľ najmä na spoločenský význam škody, na to, ako k nej došlo, ako aj na osobné a majetkové pomery občana, ktorý ju spôsobil; prihliadne pritom aj na pomery občana, ktorý bol poškodený. Zníženie nemožno vykonať, ak ide o škodu spôsobenú úmyselne.

TRETIA HLAVA. Zodpovednosť za neoprávnený majetkový prospech

§ 451 Kto na úkor občana alebo organizácie neoprávnene získa majetkový prospech, musí ho vydať.

§ 452 Neoprávneným majetkovým prospechom je prospech získaný plnením bez právneho dôvodu alebo plnením z neplatného právneho úkonu, ako aj prospech získaný z nestatočných zdrojov.

§ 453 (1) Neoprávnený majetkový prospech má aj ten, kto si ponechá nájdenú vec. Ak nemožno nájdenú vec vrátiť tomu, kto ju stratil, treba nález hlásiť bez zbytočného odkladu miestnemu národnému výboru. Ak sa neprihlási vlastník nájdenej veci do roka, pripadá vec štátu. Nálezca má právo na náhradu nevyhnutných nákladov.

(2) Veci opustené alebo skryté, vlastník ktorých nie je známy, pripadajú do vlastníctva štátu. Kto si ich prisvojí alebo kto ich používa, je povinný ich štátu vydať, prípadne vydať aj neoprávnený majetkový prospech takto získaný.

§ 454 Neoprávnený majetkový prospech má aj ten, za ktorého sa plnilo, čo podľa práva mal plniť sám.

§ 455 (1) Za neoprávnený majetkový prospech sa nepovažuje, ak bolo prijaté plnenie premlčaného dlhu alebo dlhu neplatného len pre nedostatok formy.

(2) Takisto sa za neoprávnený majetkový prospech nepovažuje prijatie plnenia z hry alebo stávky uzavretej medzi občanmi a vrátenie peňazí požičaných do hry alebo stávky; na súde sa však týchto plnení nemožno domáhať.

§ 456 Neoprávnený majetkový prospech sa musí vydať tomu, na úkor koho bol získaný. Ak nemožno toho, na úkor koho bol neoprávnený majetkový prospech získaný, zistiť, musí sa majetkový prospech vydať štátu.

§ 457 (1) Ak je zmluva neplatná alebo ak bola zrušená, je každý z účastníkov povinný vrátiť druhému všetko, čo podľa nej dostal.

(2) Ak obaja účastníci uzavreli neplatnú zmluvu s úmyslom porušiť zákon, môže súd na návrh prokurátora vysloviť, že časť alebo celé plnenie pripadá štátu.

(3) Ak uzavrel takúto zmluvu s týmto úmyslom len jeden z nich, je povinný vrátiť druhému účastníkovi všetko, čo od neho dostal; o tom, čo by sa malo vrátiť jemu, môže súd na návrh prokurátora vysloviť, že pripadá sčasti alebo celkom štátu.

§ 458 (1) Musí sa vydať všetko, čo bolo neoprávnene získané. Ak to nie je dobre možné, najmä preto, že prospech záležal vo výkonoch, musí sa poskytnúť peňažná náhrada.

(2) S neoprávnene získaným majetkovým prospechom musia sa vydať aj úžitky z neho, pokiaľ ten, kto prospech získal, nebol dobromyseľný.

(3) Ten, kto neoprávnene získaný majetkový prospech vydáva, má právo na náhradu nevyhnutných nákladov, ktoré na vec vynaložil.

§ 459 Ak je povinný majetkový prospech vydať ten, kto nebol dobromyseľný, môže súd rozhodnúť, že právo možno uspokojiť aj z vecí, ktoré z majetkového prospechu nadobudol, a to i vtedy, ak inak podľa ustanovení Občianskeho súdneho poriadku výkonu rozhodnutia nepodliehajú. Dokiaľ nie je právo na vydanie majetkového prospechu uspokojené, nesmie dlžník s takýmito vecami v rozhodnutí uvedenými nakladať.

SIEDMA ČASŤ. Dedenie majetku v osobnom vlastníctve

PRVÁ HLAVA. Nadobúdanie dedičstva

§ 460 Dedičstvo sa nadobúda smrťou poručiteľa.

§ 461 (1) Dedí sa zo zákona, zo závetu alebo z oboch týchto dôvodov.

(2) Ak nenadobudne dedičstvo dedič zo závetu, nastupujú namiesto neho dedičia zo zákona. Ak sa nadobudne zo závetu len časť dedičstva, nadobúdajú zvyšujúcu časť dedičia zo zákona.

§ 462 Dedičstvo, ktoré nenadobudne žiadny dedič, pripadne štátu.

Odmietnutie dedičstva

§ 463 (1) Dedič môže dedičstvo odmietnuť. Odmietnutie sa musí stať ústnym vyhlásením na štátnom notárstve alebo písomným vyhlásením jemu zaslaným.

(2) Zástupca dediča môže za neho dedičstvo odmietnuť len podľa plnomocenstva, ktoré ho na to výslovne oprávňuje.

§ 464 Vyhlásenie o odmietnutí dedičstva môže dedič urobiť len do jedného mesiaca odo dňa, keď bol štátnym notárstvom o práve dedičstvo odmietnuť a o následkoch odmietnutia upovedomený. Z dôležitých dôvodov môže štátne notárstvo túto lehotu predĺžiť.

§ 465 Dedičstvo nemôže odmietnuť dedič, ktorý svojím počínaním dal najavo, že dedičstvo nechce odmietnuť.

§ 466 K odmietnutiu dedičstva nemôže dedič pripojiť výhrady alebo podmienky; takisto nemôže odmietnuť dedičstvo len sčasti. Takéto vyhlásenia nemajú účinky odmietnutia dedičstva.

§ 467 Vyhlásenie o odmietnutí dedičstva nemožno odvolať. To isté platí, ak dedič vyhlási, že dedičstvo neodmieta.

§ 468 Na neznámeho dediča alebo na dediča, ktorého pobyt nie je známy, ktorý bol o svojom dedičskom práve upovedomený vyhláškou štátneho notárstva a ktorý v určenej lehote nedal o sebe vedieť, sa pri prejednaní dedičstva neprihliada. Jeho opatrovník nemôže vyhlásenie o odmietnutí či neodmietnutí dedičstva urobiť.

Dedičská nespôsobilosť

§ 469 Nededí, kto sa dopustil úmyselného trestného činu proti poručiteľovi, jeho manželovi, deťom alebo rodičom alebo zavrhnutia hodného konania proti prejavu poručiteľovej poslednej vôle. Môže však dediť, ak mu poručiteľ tento čin odpustil.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

Za § 469 sa vkladá § 469a, ktorý spolu s nadpisom znie: „**Vydedenie. § 469a** Poručiteľ môže vydediť potomka, pretože v rozpore s pravidlami socialistického spolunažívania neposkytol poručiteľovi potrebnú pomoc v chorobe, starobe alebo v iných závažných prípadoch. O náležitostiach listiny o vydedení a o jej zrušení platia obdobne ustanovenia § 476 a 480; v listine však musí byť uvedený dôvod vydedenia.“.

Zodpovednosť za dlhy

§ 470 (1) Dedič zodpovedá do výšky ceny nadobudnutého dedičstva za primerané náklady spojené s pohrebom poručiteľa a za poručiteľove dlhy, ktoré na neho prešli poručiteľovou smrťou.

(2) Ak je viac dedičov, zodpovedajú za náklady poručiteľovho pohrebu a za dlhy podľa pomeru toho, čo z dedičstva nadobudli, k celému dedičstvu.

§ 471 (1) Ak je dedičstvo predĺžené, môžu sa dedičia s veriteľmi dohodnúť, že im dedičstvo prenechajú na úhradu dlhov. Štátne notárstvo túto dohodu schváli, ak neodporuje zákonu alebo záujmu spoločnosti.

(2) Ak nedôjde k dohode medzi dedičmi a veriteľmi, spravuje sa povinnosť dedičov plniť tieto dlhy ustanoveniami notárskeho poriadku o likvidácii dedičstva. Dedičia pritom nezodpovedajú veriteľom, ktorí svoje pohľadávky neoznámili i napriek tomu, že ich na to štátne notárstvo na návrh dedičov vyzvalo, pokiaľ je uspokojením pohľadávok ostatných veriteľov cena nimi nadobudnutého dedičstva vyčerpaná.

§ 472 (1) Štát, ktorému dedičstvo pripadlo, zodpovedá za poručiteľove dlhy a za primerané náklady jeho pohrebu rovnako ako dedič.

(2) Ak nemožno uhradiť peňažný dlh celkom alebo sčasti peniazmi z dedičstva, môže štát použiť na úhradu i veci, ktoré sú predmetom dedičstva a ktoré svojou hodnotou zodpovedajú výške dlhu. Ak veriteľ odmietne prijatie týchto vecí, môže štát navrhnúť likvidáciu dedičstva.

DRUHÁ HLAVA. Dedenie zo zákona

§ 473 (1) V prvej skupine dedia poručiteľove deti a manžel, každý z nich rovnakým dielom.

(2) Ak nededí niektoré dieťa, nadobúdajú jeho dedičský podiel rovnakým dielom jeho deti. Ak nededia ani tieto deti alebo niektoré z nich, dedia rovnakým dielom ich potomci.

§ 474 (1) Ak nededia poručiteľovi potomci, dedí v druhej skupine manžel, poručiteľovi rodičia a ďalej tí, ktorí žili s poručiteľom najmenej po dobu jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z tohto dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiteľa.

(2) Dedičia druhej skupiny dedia rovnakým dielom, manžel však vždy najmenej polovicu dedičstva.

§ 475 Ak nededí manžel ani žiadny z rodičov, dedia v tretej skupine rovnakým dielom poručiteľovi súrodenci a tí, ktorí žili s poručiteľom najmenej po dobu jedného roku pred jeho smrťou v spoločnej domácnosti a ktorí sa z toho dôvodu starali o spoločnú domácnosť alebo boli odkázaní výživou na poručiteľa.

TRETIA HLAVA. Dedenie zo závetu

§ 476 (1) Poručiteľ môže závet buď napísať vlastnou rukou alebo ho zriadiť vo forme notárskej zápisnice.

(2) Pre platnosť závetu napísaného vlastnou rukou je potrebné, aby ho poručiteľ podpísal a uviedol v ňom deň, mesiac a rok, keď ho podpísal.

(3) Spoločný závet viacerých poručiteľov je neplatný.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 27. januára 1983 č. 4 Cz 82/82⁷⁵ (č. 51 zbierky)
Podpísal-li zůstavitel závět alespoň svým příjmením, je tím splněna náležitost podpisu závěti podle ustanovení § 476 odst. 2 o. z., pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti.

§ 477 V závete poručiteľ ustanoví dedičov, prípadne určí ich podiely alebo veci a práva, ktoré im majú pripadnúť. Ak nie sú podiely viacerých dedičov v závete určené, platí, že podiely sú rovnaké.

§ 478 Akékoľvek podmienky pripojené k závetu nemajú právne následky; ustanovenie § 484 ods. 1 druhej vety tým nie je dotknuté.

§ 479 Maloletým potomkom sa musí dostať aspoň toľko, koľko robí ich dedičský podiel zo zákona, a plnoletým potomkom aspoň toľko, koľko robia tri štvrtiny ich dedičského podielu zo zákona. Pokiaľ tomu závet odporuje, je v tejto časti neplatný.

§ 480 (1) Závet sa zrušuje neskorším platným závetom, pokiaľ popri ňom nemôže obstať, alebo odvolaním závetu; odvolanie musí mať formu, aká je potrebná pre závet.

(2) Poručiteľ zruší závet aj tým, že zničí listinu, na ktorej bol napísaný.

ŠTVRTÁ HLAVA. Potvrdenie dedičstva a vyporiadanie dedičov

§ 481 Ak je len jeden dedič, potvrdí mu štátne notárstvo, že dedičstvo nadobudol.

§ 482 (1) Ak je viac dedičov, vyporiadajú sa na štátnom notárstve medzi sebou o dedičstve dohodou.

(2) Ak dohoda neodporuje zákonu alebo záujmu spoločnosti, štátne notárstvo ju schváli a potvrdí podľa nej nadobudnutie dedičstva.

§ 483 Ak nedôjde k dohode, vykoná vyporiadanie medzi dedičmi štátne notárstvo.

§ 484 (1) Vyporiadanie sa vykoná podľa dedičských podielov. Pri dedení zo zákona sa dedičovi na jeho podiel započíta to, čo za života poručiteľa od neho bezplatne dostal, pokiaľ nejde o obvyklé darovania; pri dedení zo závetu treba toto započítanie vykonať, ak naň dal poručiteľ príkaz alebo ak by inak obdarený dedič bol oproti dedičovi uvedenému v ustanovení § 479 neodôvodnene zvýhodnený.

(2) Pri rozdelení dedičstva sa prihliadne na možnosti účelného využitia vecí v súlade so záujmami spoločnosti. Za tým účelom môže jednotlivé veci alebo i celé dedičstvo prevziať jeden z dedičov. Dedičské práva ostatných dedičov sa

⁷⁵ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1984. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1985, s. 566 – 569.

uspokojá buď v peniazoch, alebo zo zvyšujúceho dedičstva, pričom sa vezme zreteľ na dlhy prevzaté jednotlivými dedičmi.

(3) Ak majú podľa vyporiadania dedičia zodpovedať za dlhy inak, než ako je ustanovené v § 470 ods. 2, alebo ak sa týka vyporiadanie inak práv veriteľov, možno dlhy vyporiadať len so súhlasom veriteľov.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 28. februára 1969 č. 4 Cz 121/68⁷⁶ (č. 5 zbierky)
Pri započítaní na dedičský podiel v zmysle § 484 ods. 1 o. z. možno prihladiť len na tie hodnoty, ktoré boli poskytnuté priamo dedičovi, nie však na tie hodnoty, ktoré boli poskytnuté jeho rodinným príslušníkom.

Vychádza sa zásadne z obecnej ceny toho, čo bolo plnené, v dobe, kedy to dedič obdržal. Táto zásada platí však pre pomery, v ktorých sú hodnoty a ceny stabilizované; mimoriadne prípady je nutné vždy posudzovať podľa konkrétnych okolností, pretože by nebolo spravodlivé, aby boli dedičovi započítané dary, ktoré mu – aj keď zachoval najväčšiu starostlivosť a opatrnosť – nepriniesli žiadny prospech.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 484 ods. 1 znie: „(1) Vyporiadanie sa urobí podľa dedičských podielov. Pri dedení zo zákona sa dedičovi do jeho podielu započíta to, čo za života poručiteľa od neho bezplatne dostal, pokiaľ nejde o obvyklé darovania; ak ide o dediča uvedeného v ustanovení § 473 ods. 2, započíta sa okrem toho aj to, čo od poručiteľa bezplatne dostal dedičov predok. Pri dedení zo závetu treba toto započítanie urobiť, ak na to dal poručiteľ príkaz alebo ak by inak obdarovaný dedič bol oproti dedičovi uvedenému v ustanovení § 479 neodôvodnene zvýhodnený.“.

PIATA HLAVA. Ochrana oprávneného dediča

§ 485 (1) Ak sa po prejednaní dedičstva zistí, že oprávneným dedičom je niekto iný, je povinný ten, kto dedičstvo nadobudol, vydať oprávnenému dedičovi majetok, ktorý z dedičstva má, podľa zásad o neoprávnenom majetkovom prospechu tak, aby nemal majetkový prospech na ujmu pravého dediča.

(2) Nepravý dedič má právo, aby mu oprávnený dedič nahradil náklady, ktoré na majetok z dedičstva vynaložil; takisto mu patria úžitky z dedičstva. Ak však vedel alebo mohol vedieť, že oprávneným dedičom je niekto iný, má právo len na náhradu nevyhnutných nákladov a je povinný oprávnenému dedičovi okrem dedičstva vydať i jeho úžitky.

⁷⁶ *Sbírka soudních rozhodnutí*. Ročník 1970. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1971, s. 21 – 26.

§ 486 Kto dobromyseľne niečo nadobudol od nepravého dediča, ktorému bolo dedičstvo potvrdené, je chránený tak, ako keby to bol nadobudol od oprávneného dediča.

§ 487 Ustanovenia § 485 a 486 platia i vtedy, ak dedičstvo pripadlo štátu.

ÔSMA ČASŤ. Záverečné ustanovenia

PRVÁ HLAVA. Úprava iných občianskoprávných vzťahov

§ 488 Do občianskoprávných vzťahov vstupujú aj iné organizácie než socialistické, ak sú právnickými osobami. Pokiaľ tieto organizácie nie sú zriadené zákonom, môžu sa zriadiť len rozhodnutím alebo na základe privolenia orgánu, ktorý je na to povolaný.

§ 489 Občianskoprávne vzťahy vznikajú aj z individuálneho vlastníctva k veciam, ktoré nie sú predmetom osobného vlastníctva (súkromné vlastníctvo); aj toto vlastníctvo je chránené proti neoprávneným zásahom.

§ 490 1) Veci, ktoré sú v súkromnom vlastníctve, možno zmluvne prevádzať a dediť.

(2) Nezastavané stavebné pozemky smú občania prevádzať len na štát alebo na socialistickú organizáciu na to osobitným predpisom oprávnenú. Pokiaľ by nezastavané stavebné pozemky vzhľadom na svoje určenie a výmeru mohli byť predmetom práva osobného užívania (§ 200), môžu ich občania darovať príbuzným v priamom rade a súrodencom. Pre zmluvu o prevode budovy, ktorá je v súkromnom vlastníctve, a pre zmluvu o prevode alebo nájme poľnohospodárskeho (lesného) pozemku je potrebný súhlas okresného národného výboru. Inak sa na zmluvné prevody vecí, ktoré sú predmetom súkromného vlastníctva, vzťahujú primerane ustanovenia § 134.

(3) Pre dedenie majetku v súkromnom vlastníctve platia ustanovenia § 460 až 487.

§ 491 (1) Ak socialistická organizácia v záujme spoločnosti vynaloží účelné náklady na nehnuteľnosť, ktorá je v súkromnom vlastníctve, vlastník je povinný jej tieto náklady nahradiť; uspokojenie tejto pohľadávky možno požadovať len z nehnuteľnosti, na ktorú boli náklady vynaložené.

(2) Ustanovenie odseku 1 sa nevzťahuje na obytné domy, ktoré sú v súkromnom vlastníctve, avšak majú plniť účel rodinných domčekov. ...

§ 495 (1) Záložné práva a vecné bremená môžu vznikáť len zo zákona; prechádzajú s vlastníctvom veci na nadobúdateľa.

(2) Záložné právo slúži na zabezpečenie pohľadávky a jej príslušenstva; vzťahuje sa na záloh, jeho prírastky a príslušenstvo. Uspokojenie zabezpečenej pohľadávky zo zálohu môže veriteľ požadovať po zročnosti pohľadávky. Ak ide o záložné právo viaznúce spoločne a nerozdielne na niekoľkých zálohoch, veri-

tel' je oprávnený požadovať uspokojenie celej pohľadávky alebo jej časti z ktoréhokoľvek z nich.

(3) Vecné bremená obmedzujú vlastníka veci tak, že je povinný niečo trpieť alebo robiť alebo niečoho sa zdržať.

§ 496 Občianskoprávne vzťahy, pokiaľ nie sú osobitne upravené ani týmto ani iným zákonom, spravujú sa ustanoveniami tohto zákona, ktoré upravujú vzťahy obsahom a účelom im najbližšie.

§ 497 Vzťahy vznikajúce v medzinárodnom obchodnom styku upravuje osobitný zákon.

DRUHÁ HLAVA. Prechodné a zrušovacie ustanovenia

§ 498 Pokiaľ nie je ďalej uvedené inak, spravujú sa ustanoveniami tohto zákona i právne vzťahy vzniknuté pred 1.aprílom 1964; vznik týchto právnych vzťahov, ako aj nároky z nich vzniknuté pred 1.aprílom 1964 sa však posudzujú podľa doterajších predpisov.

§ 506 (1) Práva a povinnosti zo záložných práv a vecných bremien vzniknutých pred 1.aprílom 1964 sa spravujú ustanovením § 495, pokiaľ nie sú upravené osobitnými predpismi. To platí aj o záložných právach a vecných bremenách vzniknutých zo zmluvy.

(2) Ak vznikne zmenou pomerov hrubý nepomer medzi vecným bremenom a výhodou oprávneného, môže súd rozhodnúť, že sa vecné bremeno za primeranú náhradu obmedzuje alebo zrušuje. Ak pre zmenu pomerov nemožno spravodlivo trvať na vecnom plnení, môže súd rozhodnúť, aby sa namiesto vecného plnenia poskytovalo plnenie peňažné.

Rozsudok Najvyššieho súdu SSR z 28. júna 1977 č. 1 Cz 61/77⁷⁷ (č. 27 zbierky)

Pre rozhodnutie súdu o obmedzení alebo zrušení vecného bremena za primeranú náhradu (§ 506 ods. 2 O. z.) nie je rozhodujúce, či zmenou pomerov vznikol hrubý nepomer medzi vecným bremenom a výhodou oprávneného zavinením niektorého z účastníkov tohto právneho vzťahu.

Návrh na rozhodnutie súdu o tom, že sa vecné bremeno za primeranú náhradu obmedzuje alebo zrušuje, musia podať všetci spoluvlastníci nehnuteľnosti zaťaženej vecným bremenom proti všetkým oprávneným z vecného bremena.

⁷⁷ Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1978. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1979, s. 543 – 547.

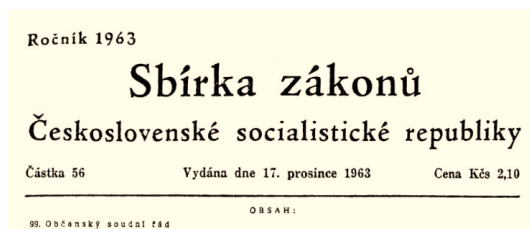
Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 131/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky zákonník a upravujú sa niektoré ďalšie majetkové vzťahy

§ 506 znie: „**§ 506** Práva a povinnosti zo záložných práv vzniknutých pred 1. aprílom 1964 sa spravujú ustanovením § 495, pokiaľ nie sú upravené osobitnými predpismi. To platí aj o záložných právach vzniknutých zo zmluvy.“.

Účinnosť zákona

§ 510 Tento zákonník nadobúda účinnosť 1. aprílom 1964.

3.2 Socialistické občianske právo procesné a jeho základný kódex – Občiansky súdny poriadok č. 99/1963 Zb.

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie, súdna prax

Základné informácie o právnej norme – Občiansky súdny poriadok č. 99/1963 Zb. (ďalej len „Občiansky súdny poriadok z r. 1963“ alebo „OSP z r. 1963“):

- Občiansky súdny poriadok z r. 1963 bol schválený dňa 4. decembra 1963 a účinnosť nadobudol dňom 1. apríla 1964,
- zrušil predchádzajúci Občiansky súdny poriadok z roku 1950 (č. 142/1950 Zb.) a množstvo ďalších predpisov procesného práva,
- mal sa stať kódexom, ktorý vytvorí nový typ „socialistického“ civilného procesu so vzorom v sovietskom práve⁷⁸,
- Občiansky súdny poriadok z r. 1963 s početnými novelami platil až do prijatia nových procesných kódexov s účinnosťou od roku 2016 (Civilný sporový poriadok – zákon č. 160/2015 Z. z.; Civilný mimosporový poriadok – zákon č. 161/2015 Z. z. a Správny súdny poriadok č. 162/2015 Z. z.).

Základná štruktúra Občianskeho súdneho poriadku z r. 1963:

PRVÁ ČASŤ: VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

Prvá hlava: Základné ustanovenia

Druhá hlava: Súdny

Tretia hlava: Účasť na konaní

Štvrtá hlava: Úkony súdu a účastníkov

DRUHÁ ČASŤ: ČINNOSŤ SÚDU PRED ZAČATÍM KONANIA

Prvá hlava: Predchádzanie sporu

Druhá hlava: Predbežné konania

Tretia hlava: Predbežné opatrenia a zabezpečenie dôkazu

⁷⁸ SKALOŠ, M. *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011, s. 305.

TRETIA ČASŤ: KONANIE V PRVOM STUPNI

Prvá hlava: Priebeh konania

Druhá hlava: Dokazovanie

Tretia hlava: Trovy konania

Štvrtá hlava: Rozhodnutie

Piata hlava: Osobitné ustanovenia

ŠTVRTÁ ČASŤ: OPRAVNÉ PROSTRIEDKY

Prvá hlava: Odvolanie

Druhá hlava: Obnova konania

Tretia hlava: Sťažnosť pre porušenie zákona

Štvrtá hlava: Preskúmanie rozhodnutí iných orgánov

PIATA ČASŤ: VÝKON ROZHODNUTIA

Prvá hlava: Nariadenie a uskutočnenie výkonu rozhodnutia

Druhá hlava: Zrážky zo mzdy

Tretia hlava: Prikázanie pohľadávky

Štvrtá hlava: Predaj hnutelných vecí a nehnuteľností

Piata hlava: Uspokojenie práv na nepenažné plnenie

Šiesta hlava: Likvidácia majetku

ŠIESTA ČASŤ: ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Charakteristika Občianskeho súdneho poriadku z roku 1963 z obsahového hľadiska:

Občiansky súdny poriadok z r. 1963 bol súčasťou socialistickej rekodifikácie kľúčových odvetví práva, ku ktorej došlo v nadväznosti na prijatie Ústavy ČSSR z r. 1960. Už jeho predchodca – OSP z r. 1950, priniesol zásadné zmeny v civilnom procese reflektujúce **sovietsky vzor**, ako boli napr. nadradené postavenie zásady materiálnej (t.j. skutočnej, objektívnej) pravdy, rozšírenie poučovacej povinnosti súdu a posilnené postavenie prokurátora v civilnom procese. Ďalším charakteristickým znakom OSP z roku 1950 bola snaha o zjednodušenie procesného konania (v jednom kódexe bolo upravené konanie aj exekučné konanie a odstránenie formálneho rozlišovania medzi sporovým a nespоровým konaním). Občiansky súdny poriadok z roku 1963 podobne vychádzal zo sovietskeho vzoru⁷⁹ a líšil sa od svojho predchodcu novou systematikou, vynechaním niektorých osobitných konaní (a ich prípadnou úpravou v osobitných normách), novou terminológiou a pod.⁸⁰

⁷⁹ KUKLÍK, J. a kol. *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 377.

⁸⁰ SKALOŠ, M. *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011, s. 305.

Občiansky súdny poriadok z r. 1963 v zmysle § 1 upravoval „*postup súdu a účastníkov v občianskom súdnom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov občanov a organizácií, ako aj výchova na zachovávanie zákonov a pravidiel socialistického spoluzitia, na čestné plnenie povinností a na úctu k právam spoluobčanov.*“ Súdny mali plniť **výchovnú funkciu** a mali aktívne pôsobiť na to, aby sa „*práva nezneužívali na úkor spoločnosti alebo jednotlivca*“ (§ 2). Odkázala na to aj dôvodová správa: „*Občianské soudní řízení (občanský proces) má za socialismu dvojí společenskou funkci. Především je nástrojem ochrany práv, která vyplývají zejména ze vztahu občanskoprávních, pracovních a rodinných. Současně plní i důležitý úkol výchovy občanů. Obě tyto funkce občanského soudního řízení tvoří důležitou záruku socialistické zákonnosti.*“⁸¹ Okrem výchovnej funkcie patrila súdom aj poučovacia povinnosť, v zmysle ktorej mali sudy poskytovať občanom i organizáciám poučenie o ich právach a povinnostiach, pomáhať im pri uplatnení ich práv a všestranne dbať o to, aby nikto pre nedostatok právnych znalostí neutrpel ujmu (§ 5).

Občianske súdne konanie bolo jednou zo záruk **socialistickej zákonnosti** a sudy mali prejednávateľ a rozhodovať spory, uskutočňovať výkon rozhodnutí, ktoré neboli splnené dobrovoľne, a zameriavať svoju činnosť na to, aby právne vzťahy zodpovedali zákonom, aby nedochádzalo k porušovaniu záujmov spoločnosti ani práv občanov. Občianske súdne konanie malo prebiehať za účasti pracujúcich, ktorá bola zabezpečená najmä účasťou národných výborov a spoločenských organizácií na konaní, verejnosťou konania a spoluprácou súdu s ostatnými orgánmi socialistického štátu a so spoločenskými organizáciami. Zachovaný zostal aj laický prvok v súdnictve v podobe účasti tzv. sudcov z ľudu na prvostupňovom konaní.

Občiansky súdny poriadok z roku 1963 reagoval na problémy v predchádzajúcej právnej úprave (snahu o spojenie sporového a nesporového (mimosporového) konania) a na rozdiel od svojho predchodcu **neobsahoval úpravu:**

- dedičského konania a súdnej úschovy (boli presunuté do notárskeho poriadku – zákon č. 95/1963 Zb. o štátnom notárstve a o konaní pred štátnym notárstvom),
- vzťahov s cudzinou, ktoré komplexne upravil zákon č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom a i.

⁸¹ Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1963. III. volební období. *Vládní návrh zákona Občanský soudní řád (tisk 147). Důvodová zpráva.* (cit. 2025-04-03). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0147_08.htm

Táto zmena bola prezentovaná ako zjednodušenie a sprehľadnenie právnej úpravy. Súdny podľa § 7 OSP z r. 1963 v občianskom súdnom konaní prejednávali a rozhodovali veci, ktoré vyplývali z občianskoprávných, pracovných, rodinných a družstevných vzťahov, pokiaľ ich podľa zákona neprejednávali a nerozhodovali o nich iné orgány.

Občiansky súdny poriadok zasiahol aj do tradičnej **právnickej terminológie**, opustil historický pojem „žaloba“ a nahradil ho novým termínom „návrh na začatie konania“, hoci v praxi sa pre účastníkov sporového konania naďalej používali označenia „žalobca“ a „žalovaný“.

K základným zásadám procesného konania patrili:

- **zásada materiálnej pravdy** – zostala ústrednou zásadou aj v OSP z roku 1963. Bola zakotvená nielen v § 6⁸² a § 120 OSP⁸³, ale aj priamo v čl. 103 Ústavy ČSSR z roku 1960⁸⁴, čo potvrdzovalo jej nadradené postavenie. Súd mal v konaní postupovať v súčinnosti so všetkými účastníkmi tak, aby bol skutočný stav veci zistený čo najúčelnejšie. Cieľom bolo dosiahnuť rozhodnutie, ktoré by zodpovedalo objektívnej realite („objektívnej pravde“), nie iba formálnemu výsledku procesného súperenia strán. Súd mal povinnosť vykonať aj iné dôkazy, než tie, ktoré navrhli účastníci, ak to považoval za potrebné pre zistenie skutočného stavu veci. Až neskoršia právna veda začala poukazovať na to, že zisťovanie pravdy v procese má svoje logické a praktické hranice a jej nadradenosť by nemala byť absolútna. Po roku 1989 bola táto zásada postupne oslabovaná v prospech formálnej pravdy a kontradiktornosti.
- **zásada prejednávacia a zásada vyšetrovacia** – v OSP z roku 1963 bol ich vzťah komplikovaný a podriadený zásade materiálnej pravdy. V sporovom konaní formálne platila zásada prejednávacia a v nesporovom konaní⁸⁵ zásada vyšetrovacia.⁸⁶ Dominancia zásady materiálnej pravdy umožňovala súdu aj v sporovom konaní aktívne zasahovať do dokazovania, ak to považoval za

⁸² § 6 Občianskeho súdneho poriadku z r. 1963: „V konaní postupuje súd v súčinnosti so všetkými, ktorí sa zúčastňujú konania, tak, aby sa čo najúčelnejšie zistil skutočný stav veci a aby ochrana práv bola rýchla a účinná“.

⁸³ § 120 Občianskeho súdneho poriadku z r. 1963: „Súd dbá na to, aby sa skutočný stav veci zistil čo najúplnejšie.“

⁸⁴ Čl. 103 Ústavy ČSSR z r. 1960: „Súdy postupujú v konaní tak, aby sa zistil skutočný stav veci, a pri svojom rozhodovaní z neho vychádzajú“.

⁸⁵ Ide o konania, v ktorých prevláda verejný záujem, napr. starostlivosť o maloletých, spôsobilosť na právne úkony a i.

⁸⁶ § 120 ods. 1 Občianskeho súdneho poriadku z r. 1963: „Súd dbá na to, aby sa skutočný stav veci zistil čo najúplnejšie. Rozhoduje, ktoré z navrhovaných dôkazov treba vykonať, a vykoná aj iné dôkazy, než sú navrhované.“

potrebné na zistenie „skutočného stavu veci“ (čím sa oslabovala zodpovednosť strán za výsledok sporu).

- **zásada dispozičná a zásada oficiality** – tieto zásady riešia otázku, kto je pánom sporu (*dominus litis*), teda kto rozhoduje o začatí, predmete a ukončení konania. Zásada dispozičná sa uplatňovala najmä v sporovom konaní. Účastník rozhodoval o tom, či podá návrh na začatie konania, mohol ho vziať späť, uzavrieť zmier alebo uznať nárok. Táto zásada bola výrazom autonómie vôle v súkromnoprávných vzťahoch. Zásada oficiality dominovala v nespornom konaní. Súd mohol začať konanie aj bez návrhu (*ex offio*) v prípadoch stanovených v § 81 OSP⁸⁷ (napr. vo veciach starostlivosti o maloletých, konanie o spôsobilosti na právne úkony). V týchto konaniach nebolo možné uzavrieť zmier a súd musel vo veci rozhodnúť.
- **zásada verejnosti a ústnosti** (§ 115, § 116 OSP) – konanie pred súdom bolo zásadne verejné a ústne. Z uplatnenia zásady verejnosti však existovali výnimky (napr. ochrana utajovaných skutočností) a rozsudok sa musel vždy vyhlásiť verejne.
- **zásada bezprostrednosti** – súd mal rozhodovať na základe dôkazov, ktoré boli pred ním priamo vykonané. To znamenalo, že súd mal získať čo najbezprostrednejší dojem z výpovedí svedkov, účastníkov či obsahu listín. Výnimkou bol inštitút dožiadania, kedy dôkaz vykonal iný súd.
- **zásada voľného hodnotenia dôkazov** – súd dôkazy hodnotil podľa svojej úvahy, a to každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti; pritom mal starostlivo prihliadať na všetko, čo vyšlo za konania najavo, vrátane toho, čo uviedli účastníci (§ 132 OSP).
- **zásada rovnosti účastníkov** (§ 18 OSP) – všetci účastníci mali v konaní rovnaké postavenie a súd im bol povinný zabezpečiť rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv. V praxi mohla byť narušená napríklad osobitným postavením prokurátora, ktorý do konania vstupoval na ochranu verejného záujmu.

Hoci OSP z roku 1950 odstránil formálne delenie na sporové a nesporné konanie, prax ukázala jeho nevyhnutnosť. OSP z roku 1963 sa k tomuto deleniu – aj keď nie úplne dôsledne – vrátil, avšak právna veda rozlišovala:

- sporové konanie – účastníci stoja proti sebe s protichodnými záujmami (žalobca a žalovaný). Uplatňovali sa tu najmä zásady dispozičná a prejednávacia.

⁸⁷ § 81 Občianskeho súdneho poriadku z r. 1963: „Aj bez návrhu môže súd začať konanie vo veciach starostlivosti o maloletých, konanie o spôsobilosti na právne úkony, opatrovnícke konanie, konanie o vyhlásenie za mŕtveho a ďalšie konania, kde to pripúšťa zákon.“

- nesporové konanie – účastníci nestoja proti sebe, ale ide o úpravu právnych pomerov, na ktorej má záujem aj spoločnosť. Dominovali tu zásady oficiality a vyšetrovacia.

Dôslednejšie oddelenie a vytvorenie samostatných pravidiel pre nesporové konania priniesli až veľké novely po roku 1989 a následne nové procesné kódexy.

Z hľadiska svojej **štruktúry** sa OSP z r. 1963 členil na šesť častí rozdelených na jednotlivé hlavy.

Prvá časť „Všeobecné ustanovenia“ obsahovala základnú charakteristiku občianskeho súdneho konania, súdy – ich právomoc, príslušnosť a vylúčenie sudcov, účastníkov konania (vrátane pre danú dobu typickej účasti národných výborov, spoločenskej organizácie a prokurátora⁸⁸ v pozícii ochrancov záujmov spoločnosti) a úkony súdu a účastníkov konania.

Druhá časť „Činnosť súdu pred začatím konania“ zdôrazňovala typickú črtu OSP z roku 1963, ktorou bola preventívna činnosť v snahe predchádzať vzniku súdnych sporov.⁸⁹ Mechanizmus predchádzania súdnych sporov bol upravený tak, že ktorýkoľvek okresný súd bez zreteľa na to, či by bol vo veci príslušným, mal pôsobiť na to, aby k sporu nedošlo a využíval na to všetky vhodné prostriedky (§ 59 OSP). Táto činnosť bola zverená predovšetkým predsedovi senátu a súd ju mal vykonávať „čo najúčelnejšie a bez všetkých formalít“ a na účastníkov mal pôsobiť predovšetkým výchovne (§ 60 OSP). Ak bolo možné súdnemu sporu predísť účinnejšie iným spôsobom než samotnou činnosťou súdu, a to najmä pôsobením spoločenských organizácií na účastníkov, súd mal vykonať za tým účelom potrebné opatrenia. Tieto ustanovenia boli prejavom výchovnej a preventívnej funkcie vyjadrenej v OSP z r. 1963. Úloha súdu sa nezačínala až podaním návrhu, ale dávno predtým a jej cieľom bolo zabrániť, aby sa spoločenské konflikty vôbec dostali do fázy formálneho sporu. Základným nástrojom boli:

- Pohovory (§ 62 – § 64): Súd mohol, či už na návrh alebo z vlastnej iniciatívy, pozvať na pohovor osobu, ktorá si „dobrovoľne neplní svoje povinnosti“. Cieľom bolo vysvetliť jej podstatu povinností, poukázať na následky ich neplnenia a viesť ju k náprave. Dôležitým aspektom bola dobrovoľnosť; prítomnosť na pohovore sa nedala vynucovať. Tento inštitút bol jasným prejavom výchovnej funkcie súdnictva.

⁸⁸ Výrazným verejnoprávnym rysom občianskeho práva procesného bola práve širšie chápaná účasť prokurátora v občianskom súdnom konaní. KUKLÍK, J. a kol. *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 378.

⁸⁹ KUKLÍK, J. a kol. *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 377.

- Upozornenia (§ 65 – § 66): Ak súd pri svojej činnosti zistil nedostatky v činnosti nejakej organizácie, ktoré by mohli viesť k porušovaniu práv, bol oprávnený na tieto nedostatky upozorniť. Organizácia bola povinná upozornenie prejednať a do dvoch mesiacov súdu oznámiť, aké opatrenia urobila na nápravu. Išlo o nástroj systémovej prevencie.

Predbežné konania upravené v § 67 – § 73 OSP z r. 1963 upravovali zmierovacie konania vo vzťahu k už existujúcim konfliktom:

- Zmierovacie konanie (§ 67 – § 69): Účastníci mohli navrhnúť, aby súd vykonal pokus o zmier. Schválený zmier mal účinky právoplatného rozsudku (§ 99).
- Konanie o zmierenie manželov (§ 70 – § 72): Bolo povinnou podmienkou pred podaním návrhu na rozvod, pokiaľ od neho súd neupustil. Jeho cieľom bolo pokúsiť sa o sanáciu manželstva, nakoľko spoločnosť mala záujem na harmonických manželských vzťahoch.
- Konanie o určenie otcovstva súhlasným vyhlásením rodičov (§ 73): Išlo o zjednodušený postup, kedy súd len spísal do zápisnice súhlasné vyhlásenie rodičov, čím sa predišlo zdĺhavému sporu o určenie otcovstva.

Predbežné opatrenia a zabezpečenie dôkazu (§ 74 – § 78) mali zabezpečovací charakter a slúžili na ochranu práv ešte pred začatím samotného konania. Predbežné opatrenie (§ 74 – § 77) mohol súd nariadiť na návrh (alebo aj bez neho v niektorých prípadoch), „*ak je potrebné, aby dočasne boli upravené pomery účastníkov, alebo ak je obava, že by výkon súdneho rozhodnutia bol ohrozený*“. Súd mohol uložiť napríklad povinnosť platiť výživné, odovzdať dieťa do starostlivosti alebo nenakladať s určitými vecami. Zabezpečenie dôkazu (§ 78) bolo možné na návrh v prípade, ak hrozilo, že neskôr by dôkaz nebolo možné vykonať.

Tretia časť „Konanie v prvom stupni“ bola rozdelená na priebeh konania, dokazovanie, rozhodovanie o trovách a samotné rozhodnutie vo veci. Konanie sa zásadne začínalo na návrh, ktorý musel spĺňať formálne náležitosti, ako označenie účastníkov, opísanie rozhodujúcich skutočností a uvedenie toho, čoho sa navrhovateľ domáhal (§ 79). V taxatívne vymedzených prípadoch (§ 81), najmä vo veciach starostlivosti o maloletých, mohol súd začať konanie aj bez návrhu (*ex offi*). Začatie konania vytváralo prekážku litispendencie, ktorá bránila tomu, „*aby o tej istej veci prebiehalo na súde iné konanie*“ (§ 83). Po začatí konania súd počas celého jeho priebehu z úradnej povinnosti skúmal, či boli splnené podmienky, za ktorých mohol vo veci konať (právomoc, príslušnosť). Účastníci mali právo disponovať s predmetom konania. Navrhovateľ mohol meniť návrh (§ 95), vziať ho späť (§ 96) a účastníci konania mohli konanie skončiť

súdnym zmierom (§ 99). Súd rozhodoval o schválení zmiernu a zmier neschválil, ak bol „v rozpore s právnymi predpismi alebo so záujmom spoločnosti“. Predseda senátu mal povinnosť pripraviť pojednávanie tak, „aby bolo možné rozhodnúť o veci spravidla na jedinom pojednávaní“. Samotné pojednávanie bolo zásadne verejné (§ 116). Fáza dokazovania bola výrazne ovplyvnená zásadou materiálnej pravdy s cieľom, aby sa „skutočný stav veci zistil čo najúplnejšie“. Medzi dôkazné prostriedky patrili najmä výsluch svedkov, znalecký posudok, správy a vyjadrenia orgánov a organizácií, listiny, ohliadka a výsluch účastníkov (§ 125). Platila zásada voľného hodnotenia dôkazov, podľa ktorej súd hodnotil dôkazy „podľa svojej úvahy, a to každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti“ (§ 132). Súd bol viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, previnenie alebo priestupok a kto ho spáchal, ako aj rozhodnutím o osobnom stave (§ 135).

Konanie v prvom stupni končilo vydaním rozhodnutia, ktoré malo formu rozsudku alebo uznesenia. O veci samej sa rozhodovalo rozsudkom, ktorý sa vyhlásil verejne „v mene republiky“. Pre jeho obsah bol rozhodujúci stav v čase vyhlásenia (§ 154). Právoplatný rozsudok bol záväzný pre účastníkov a a pre všetky orgány; ak ním bolo rozhodnuté o osobnom stave, bol záväzný pre každého (§ 159). Ak zákon neustanovoval inak, rozhodoval súd uznesením. Uznesením sa rozhodovalo najmä o podmienkach konania, o zastavení alebo prerušení konania, o zmene návrhu, o späťvzatí návrhu, o zmieri, o trovách konania, ako aj o veciach, ktoré sa týkajú vedenia konania (§ 167). V skrátenom konaní na návrh organizácie, ktorá uplatňovala právo na zaplatenie sumy neprevyšujúcej 1000,- Kčs alebo právo na zaplatenie sumy, ktorá sa opierala o výpis z kníh štátneho peňažného ústavu, mohol predseda senátu vydať bez vypočutia odporcu platobný rozkaz, ktorým uložil odporcovi, aby navrhovateľovi zaplatil do pätnástich dní uplatnenú pohľadávku a trovy konania alebo aby v tej istej lehote podal odpor. Ak odporca nepodal v lehote odpor, platobný rozkaz nadobudol účinky právoplatného rozsudku (§ 174).

Štvrtá časť „Opravné prostriedky“ upravila riadne a mimoriadne opravné prostriedky. Riadnym opravným prostriedkom (podávaným proti neprávoplatnému rozhodnutiu) bolo odvolanie. V odvolacom konaní odvolací súd preskúmal celé napadnuté rozhodnutie a nebol viazaný skutkovým stavom zisteným súdom prvého stupňa; mohol dokazovanie opakovať alebo doplniť (§ 212, § 213). Odvolací súd mohol rozhodnutie napadnuté odvolaním: potvrdiť (ak bolo vecne správne (§ 219)), zmeniť (ak súd prvého stupňa rozhodol nesprávne, hoci správne zistil skutkový stav (§ 220)), alebo zrušiť a vrátiť vec na ďalšie konanie (najmä ak bol skutkový stav zistený nedostatočne alebo ak došlo k závažným procesným vadám (§ 221)).

Mimoriadnymi opravnými prostriedkami podávanými proti právoplatným rozhodnutiam boli obnova konania a sťažnosť pre porušenie zákona. Sťažnosť pre porušenie zákona mohol podať len generálny prokurátor alebo predseda Najvyššieho súdu a smerovala proti akémukoľvek právoplatnému rozhodnutiu, ak bol ním porušený zákon (§ 236, § 237).

Rozsah a úprava správneho súdnictva boli veľmi obmedzené (§ 244 – § 250).

Piata časť „Výkon rozhodnutia“ bola pomerne rozsiahlou úpravou exekučného konania. OSP z roku 1963 rozlišoval:

- výkon rozhodnutia na peňažné plnenie (uskutočňovaný zrážkami zo mzdy, príkazom pohľadávky, predajom hnutelných vecí alebo predajom nehnuteľností)
- výkon rozhodnutia na nepeňažné plnenie (uskutočňovaný vypratáním nehnuteľnosti alebo bytu, odobratím veci alebo uskutočnením prác a výkonov).

Šiesta časť obsahovala záverečné a prechodné ustanovenia.

Pád komunistického režimu v roku 1989 predznamenal aj zásadnú reformu občianskeho práva procesného. Kľúčovou bola novela č. 519/1991 Zb., ktorá prieniesla tieto zmeny:

- odstránenie rozsiahlej účasti prokurátora v civilnom konaní,
- posilnenie dispozičnej a prejednávacej zásady a postavenia účastníkov konania,
- nahradenie sťažnosti pre porušenie zákona dovolaním ako mimoriadnym opravným prostriedkom,
- zavedenie úpravy správneho súdnictva.

Ďalšie novelizácie procesných predpisov oslabovali zásadu materiálnej pravdy v prospech kontradiktórnosti a efektivity konania.

Občiansky súdny poriadok z roku 1963 bol procesným kódexom, ktorý sa snažil o zjednodušenie procesného práva, na druhej strane bol silne ovplyvnený socialistickou právnou vedou a ideológiou, ktorej ústredným prejavom bola nadradenosť zásady materiálnej pravdy a ochrana tzv. spoločenských záujmov. Táto koncepcia viedla k potlačeniu autonómie strán a posilneniu inkvizitických (vyšetrovacích) prvkov v procese. Procesné konanie nebolo chápané len ako mechanizmus na riešenie sporov, ale ako **nástroj formovania spoločenských vzťahov v súlade s „pravidlami socialistického spolužitia“**.

Výber z (právo)historickej literatúry: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992; KNAPP, V.: *Hlavní zásady Československého socialistického občanského práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, n.p. Praha 1958; KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUKLÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009; LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dejinám štátu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019; MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; PLANK, K.: *Služby v občianskoprávnej úprave*. Vydavateľstvo Obzor, 1984; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.: *Dejiny štátu, správy a súdnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013.

Znenie normy – Občiansky súdny poriadok z r. 1963 vo vyhlásenom znení (s prihliadnutím na zásadné novelizácie a súdnu prax)

Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto zákone:

PRVÁ ČASŤ. Všeobecné ustanovenia

PRVÁ HLAVA. Základné ustanovenia

§ 1 Občiansky súdny poriadok upravuje postup súdu a účastníkov v občianskom súdnom konaní tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov občanov a organizácií, ako aj výchova na zachovávanie zákonov a pravidiel socialistickeho spoluzitia, na čestné plnenie povinností a na úctu k právam spoluobčanov.

§ 2 V občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú spory, uskutočňujú výkon rozhodnutí, ktoré neboli splnené dobrovoľne, a zameriavajú svoju činnosť na to, aby právne vzťahy zodpovedali zákonom, aby nedochádzalo k porušovaniu záujmov spoločnosti ani práv občanov a aby sa práva nezneužívali na úkor spoločnosti alebo jednotlivca.

§ 3 Občianske súdne konanie je jednou zo záruk socialistickej zákonnosti a slúži na jej upevňovanie a rozvíjanie. Každý má právo dovoliť sa na súde ochrany práva, ktoré bolo ohrozené alebo porušené.

§ 4 Občianske súdne konanie prebieha za účasti pracujúcich, ktorá je zabezpečená najmä účasťou národných výborov a spoločenských organizácií na konaní, verejnosťou konania a spoluprácou súdu s ostatnými orgánmi socialistického štátu a so spoločenskými organizáciami.

§ 5 Súdny poskytuje občanom i organizáciám poučenie o ich právach a povinnostiach, pomáhajú im pri uplatnení ich práv a všestranne dbajú o to, aby nikto pre nedostatok právnych znalostí neutrpel ujmu.

§ 6 V konaní postupuje súd v súčinnosti so všetkými, ktorí sa zúčastňujú konania, tak, aby sa čo najúčelnejšie zistil skutočný stav veci a aby ochrana práv bola rýchla a účinná.

DRUHÁ HLAVA. Súdny

Právomoc

§ 7 (1) V občianskom súdnom konaní súdy prejednávajú a rozhodujú veci, ktoré vyplývajú z občianskoprávných, pracovných, rodinných a družstevných vzťahov, pokiaľ ich podľa zákona neprejednávajú a nerozhodujú o nich iné orgány.

(2) Iné veci prejednávajú a rozhodujú súdy v občianskom súdnom konaní, len ak to ustanovuje zákon.

§ 8 Ak sa má pred konaním na súde konať u iného orgánu, najmä ak ide o konanie o pracovnom spore u rozhodcovského orgánu Revolučného odborového hnutia, súdy môžu konať len vtedy, ak nebola vec v takomto konaní s konečnou platnosťou vyriešená.

Príslušnosť

§ 9 Na konanie v prvom stupni sú príslušné okresné súdy. Ako súdy prvého stupňa sú príslušné aj miestne ľudové súdy v prípadoch, ktoré ustanovuje zákon o miestnych ľudových súdoch.

§ 10 (1) Okresné súdy rozhodujú o odvolaniach proti rozhodnutiam miestnych ľudových súdov.

(2) Krajské súdy rozhodujú o odvolaniach proti rozhodnutiam okresných súdov ako súdov prvého stupňa a proti rozhodnutiam štátnych notárstiev.

§ 11 (1) Konanie sa uskutočňuje na tom súde, ktorý je miestne príslušný. Príslušnosť sa určuje podľa okolností, ktoré tu sú v čase začatia konania, a trvá až do jeho skončenia.

(2) Ak je miestne príslušných niekoľko súdov, môže sa konať na ktoromkoľvek z nich.

(3) Ak ide o vec, ktorá patrí do právomoci československých súdov, ale pod-

mienky miestnej príslušnosti chýbajú alebo ich nemožno zistiť, Najvyšší súd určí, ktorý súd vec prejedná a rozhodne.

§ 12 (1) Ak nemôže príslušný súd o veci konať, pretože jeho sudcovia sú vylúčení (§ 14), musí byť vec prikázaná inému súdu toho istého stupňa.

(2) Vec možno prikázať inému súdu toho istého stupňa aj z dôvodu vhodnosti.

(3) O prikázaní veci rozhoduje súd, ktorý je najbližšie spoločne nadriadený príslušnému súdu a súdu, ktorému sa vec má prikázať.

§ 13 (1) So zreteľom na význam veci môže Najvyšší súd na návrh predsedu Najvyššieho súdu alebo generálneho prokurátora odňať vec okresnému súdu a prikázať ju na ďalšie konanie krajskému súdu alebo odňať vec krajskému súdu ako súdu druhého stupňa a sám rozhodnúť o odvolaní.

(2) Ak rozhodoval ako súd prvého stupňa krajský súd, rozhodne o odvolaní Najvyšší súd.

Vylúčenie sudcov

§ 14 (1) Sudcovia sú vylúčení z prejednávania a rozhodovania veci, ak so zreteľom na ich pomer k veci, k účastníkom alebo k ich zástupcom možno mať pochybnosti o ich nezáujatosti.

(2) Na súde vyššieho stupňa sú vylúčení i sudcovia, ktorí rozhodovali vec na súde nižšieho stupňa, a naopak. To isté platí, ak ide o rozhodovanie o sťažnosti pre porušenie zákona.

§ 15 (1) Len čo sa sudca dozvie o skutočnostiach, pre ktoré je vylúčený, oznámi to neodkladne predsedovi súdu. V konaní môže zatiaľ urobiť len také úkony, ktoré nepripúšťajú odklad.

(2) Účastníci majú právo vyjadriť sa o osobách sudcov; skutočnosti, pre ktoré je sudca vylúčený, sú povinní oznámiť neodkladne.

§ 16 (1) O tom, či je sudca vylúčený, rozhodne predseda súdu. Či je vylúčený sudca súdu nižšieho stupňa, posudzuje i odvolací súd pri rozhodovaní o odvolaní proti rozhodnutiu vo veci samej; rozhodnutím predsedu súdu nie je pritom viazaný.

(2) Ak bolo rozhodnuté, že sudca je vylúčený, predseda súdu určí namiesto neho iného sudcu alebo prikáže vec inému senátu.

§ 17 (1) O tom, či je vylúčený predseda súdu, platia tieto ustanovenia obdobne; rozhoduje o tom predseda súdu vyššieho stupňa.

(2) O tom, či je vylúčený zapisovateľ alebo iný pracovník súdu, ako aj znalec alebo tlmočník, platia tieto ustanovenia primerane; rozhoduje o tom predseda senátu.

TRETIA HLAVA. Účasť na konaní

Účastníci

§ 18 Účastníci majú v občianskom súdnom konaní rovnaké postavenie. Majú právo konať pred súdom vo svojej materčine. Súd je povinný zabezpečiť im rovnaké možnosti na uplatnenie ich práv.

§ 19 Spôsobilosť byť účastníkom konania má ten, kto má spôsobilosť mať práva a povinnosti; inak len ten, komu ju zákon priznáva.

§ 20 Každý môže pred súdom ako účastník samostatne konať (procesná spôsobilosť) v tom rozsahu, v akom má spôsobilosť vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti.

§ 21 (1) Za československú organizáciu koná pred súdom jej pracovník. Ak nie je štatutárnym zástupcom, musí preukázať, že je poverený za organizáciu konať. (2) Za štát pred súdom koná pracovník toho štátneho orgánu, ktorého sa vec týka, alebo poverený pracovník iného štátneho orgánu.

Zástupcovia účastníkov

a) na základe zákona

§ 22 Občan, ktorý nemôže pred súdom konať samostatne, musí byť zastúpený svojím zákonným zástupcom.

§ 23 Ak to okolnosti prípadu vyžadujú, môže súd rozhodnúť, že ten, kto nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, musí byť v konaní zastúpený svojím zákonným zástupcom, i keď ide o vec, v ktorej by inak mohol konať samostatne.

b) na základe plnomocenstva

§ 24 Účastník sa môže dať v konaní zastupovať zástupcom, ktorého si zvolí. V tej istej veci môže mať súčasne len jedného zvoleného zástupcu.

§ 25 (1) Ako zástupcu si účastník môže vždy zvoliť advokáta. Plnomocenstvo udelené advokátovi nemožno obmedziť.

(2) Advokát je povinný účelne využívať všetky zákonom pripustené prostriedky a spôsoby poskytovania právnej pomoci účastníkovi, ktorého zastupuje.

(3) Advokát je oprávnený dať sa zastupovať iným advokátom ako ďalším zástupcom.

§ 26 (1) Odborová alebo družstevná organizácia môže v konaní zastupovať účastníka, ktorý je jej členom.

(2) Ak táto organizácia prevezme zastúpenie, poverí niektorého zo svojich členov alebo pracovníkov, aby za zastúpeného v jej mene konal.

§ 27 (1) Účastník sa môže dať zastúpiť aj ktorýmkoľvek občanom spôsobilým na právne úkony. Tento zástupca môže konať jedine osobne.

(2) Súd rozhodne, že zastúpenie podľa odseku 1 nepripúšťa, ak by odporovalo pravidlám socialistického spolužitia.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

Za § 27 sa vkladá § 27a, ktorý znie: „§ 27a Zástupcom účastníka v konaní, v ktorom sa preberajú skutočnosti tvoriace predmet štátneho tajomstva, môže byť iba advokát, ktorý sa môže oboznamovať so štátnym tajomstvom. Týchto advokátov vyberajú ústredné orgány advokácie podľa hľadísk uvedených v predpisoch upravujúcich ochranu štátneho tajomstva a vedú ich zoznamy. Inak môže byť zástupcom účastníka v takom konaní len osoba, ktorá sa môže oboznamovať so štátnym tajomstvom na príslušnom úseku.“.

§ 28 (1) Zástupcovi, ktorého si účastník zvolil, udelí písomne alebo ústne do zápisnice plnomocenstvo buď pre celé konanie alebo len pre určité úkony.

(2) Plnomocenstvo udelené pre celé konanie nemožno obmedziť. Zástupca, ktorému bolo toto plnomocenstvo udelené, je oprávnený na všetky úkony, ktoré môže v konaní urobiť účastník.

(3) Odvolanie plnomocenstva účastníkom alebo jeho výpoveď zástupcom sú voči súdu účinné, len čo mu ich účastník alebo zástupca oznámili; voči iným účastníkom konania sú účinné, len čo im ich oznámil súd.

c) na základe rozhodnutia

§ 29 (1) Ak nie je zastúpený ten, kto nemôže pred súdom samostatne konať, predseda senátu ustanoví mu opatrovníka, ak je tu nebezpečenstvo z omeškania.

(2) Pokiaľ neurobí iné opatrenia, môže predseda senátu ustanoviť opatrovníka aj účastníkovi, ktorého pobyt nie je známy, ktorému sa nepodarilo doručiť na známu adresu v cudzine, ktorý bol postihnutý duševnou poruchou alebo ktorý nie je schopný zrozumiteľne sa vyjadrovať.

§ 30 (1) Účastníkovi, u ktorého sú predpoklady, aby bol súdom oslobodený od súdnych poplatkov, môže byť na jeho žiadosť ustanovený zástupca, ak je to potrebné na ochranu jeho záujmov.

(2) Ak predseda senátu má za to, že je potrebné v prípadoch uvedených v odseku 1 ustanoviť za zástupcu advokáta, oznámi to vedúcemu advokátskej poradne, ktorý zástupcu ustanoví.

§ 31 (1) Ustanovený zástupca má rovnaké postavenie ako zástupca na základe plnomocenstva pre celé konanie, pokiaľ nebol ustanovený len pre určité úkony.

(2) Ak bol za zástupcu ustanovený advokát, má rovnaké postavenie ako advokát, ktorému účastník udelil plnomocenstvo.

Účasť národného výboru a spoločenskej organizácie

§ 32 Ak má národný výbor za to, že to vyžaduje záujem spoločnosti, môže podať návrh na začatie konania alebo môže kedykoľvek do konania vstúpiť. Návrh na začatie konania však nemôže podať, ak ide o rýdzo osobné právo občana.

§ 33 (1) V záujme spoločnosti môže spoločenská organizácia na základe roz-

hodnutia toho svojho orgánu, ktorý je na to povolaný, kedykoľvek vstúpiť do konania začatého na súde.

(2) Ak nie sú podmienky pre vstup spoločenskej organizácie do konania splnené, súd jej účasť na konaní nepripustí.

§ 34 (1) Národný výbor alebo spoločenská organizácia majú v konaní právo vyjadriť sa k veci, uvádzať skutočnosti potrebné na správne zistenie skutkového stavu, navrhnúť dôkazy a podávať opravné prostriedky; sú oprávnené aj na iné úkony, ktoré môže urobiť účastník konania, pokiaľ nejde o úkony, na ktoré je oprávnený len účastník právneho vzťahu.

(2) Ak vstúpi národný výbor alebo spoločenská organizácia do konania alebo ak národný výbor podá návrh na začatie konania, koná za nich pred súdom ich člen alebo pracovník, ktorý bol tým poverený.

Účasť prokurátora

§ 35 (1) Ak prokurátor predpokladá, že to vyžaduje záujem spoločnosti alebo ochrana práv občanov, môže podať návrh na začatie konania alebo môže do konania kedykoľvek vstúpiť.

(2) Prokurátor vystupuje v konaní ako strážca socialistickej zákonnosti.

(3) Prokurátor je v konaní oprávnený na všetky úkony, ktoré môže urobiť účastník konania, pokiaľ nejde o úkony, ktoré môže urobiť len účastník právneho vzťahu. Nemôže však podať návrh na začatie konania, ak ide o rýdzo osobné právo občana.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 133/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

V § 35 sa na konci odseku 1 pripája táto veta: „Návrh na začatie konania môže podať aj v prípade, v ktorom by inak muselo predchádzať rozhodcovské alebo zmierovacie konanie.“, doterajší odsek 3 sa označuje ako odsek 2, odsek 3 znie: „(3) Prokurátor vystupuje ako strážca socialistickej zákonnosti v občianskom súdnom konaní, ktoré sa začalo na jeho návrh alebo do ktorého vstúpil podľa odseku 1, alebo ktoré sa začalo na jeho návrh podľa iného zákonného ustanovenia, hoci nie je účastníkom právneho vzťahu, ktorý je predmetom konania.“.

ŠTVRTÁ HLAVA. Úkony súdu a účastníkov

Úkony súdu

§ 36 (1) Súd koná a rozhoduje v senáte, prípadne v inom zbore. Všetci sudcovia sú si pri rozhodovaní rovní.

(2) Predseda senátu alebo iný sudca z povolania môže sám robiť úkony, ktorými sa nerozhoduje; sám môže rozhodovať, len ak to zákon pripúšťa.

§ 37 (1) Senát rozhoduje po porade za prítomnosti zapisovateľa; nikto iný nesmie byť na porade prítomný.

(2) Na rozhodnutie je potrebná väčšina hlasov, pričom hlasovať sú povinní všetci členovia senátu. Hlasovanie vedie predseda senátu. Mladší sudcovia hlasujú pred staršími, predseda senátu hlasuje posledný.

§ 38 Aby sa vytvorili predpoklady pre účinný výchovný vplyv konania, môže súd konať i mimo budovy súdu na pracoviskách alebo na iných vhodných miestach. ...

§ 40 (1) O úkonoch, pri ktorých súd koná s účastníkmi alebo vykonáva dokazovanie, spisuje sa zápisnica. V zápisnici sa najmä označí prejednávaná vec, uvedú sa prítomní, opíše sa priebeh dokazovania a uvedie sa obsah prednesov a výroky rozhodnutia; ak nahrádza zápisnica podanie, musí mať aj jeho náležitosti. ...

Úkony účastníkov

§ 41 (1) Účastníci môžu robiť svoje úkony akoukoľvek formou, pokiaľ zákon pre niektoré úkony nepredpisuje určitú formu.

(2) Každý úkon posudzuje súd podľa jeho obsahu, aj keď je úkon nesprávne označený.

(3) Hmotnoprávny úkon účastníka urobený voči súdu je účinný aj voči ostatným účastníkom, avšak len od okamihu, keď sa o ňom v konaní dozvedeli.

§ 42 (1) Podanie možno urobiť písomne, ústne do zápisnice alebo telegraficky. Telegraficky urobené podanie obsahujúce návrh vo veci samej treba písomne alebo ústne do zápisnice doplniť najneskôr do troch dní.

(2) Každý okresný súd je povinný spísať podanie do zápisnice a postúpiť ho bez prieťahu príslušnému súdu. Také podanie má tie isté účinky, ako keby sa stalo priamo na príslušnom súde.

(3) Pokiaľ zákon pre podanie určitého druhu nevyžaduje ďalšie náležitosti, musí byť z podania zjavné, ktorému súdu je určené, kto ho robí, ktorej veci sa týka a čo sleduje, a musí byť podpísané a datované. Podanie treba predložiť s potrebným počtom rovnopisov a s prílohami tak, aby jeden rovnopis zostal na súde a aby každý účastník dostal jeden rovnopis, ak je to potrebné.

§ 43 (1) Predseda senátu sa počas konania stará o to, aby nesprávne alebo neúplné podanie bolo opravené alebo doplnené. Poučuje účastníkov aj o tom, ako treba opravu alebo doplnenie urobiť.

(2) Ak sa napriek výzve predsedu senátu podanie neopraví alebo nedoplní a v konaní nemožno pre tento nedostatok pokračovať, súd konanie zastaví. O týchto následkoch musí byť účastník poučený.

§ 44 (1) Účastníci a ich zástupcovia majú právo nazerať do súdneho spisu, s výnimkou zápisnice o hlasovaní, a robiť si z neho výpisy a odpisy.

(2) Niekomu inému než účastníkovi môže predseda senátu povoliť nazerať do spisu a robiť si z neho výpisy a odpisy, ak sú pre to vážne dôvody a oprávnené záujmy účastníkov tým nemôžu byť dotknuté.

Doručovanie

§ 45 Doručuje sa spravidla poštou. Súd môže však podľa okolností doručiť pí-

somnosť sám alebo prostredníctvom miestneho národného výboru alebo orgánu Verejnej bezpečnosti a v prípadoch ustanovených osobitnými predpismi aj prostredníctvom Ministerstva spravodlivosti.

§ 46 (1) Adresátovi možno doručiť písomnosť v byte, na pracovisku alebo kdekoľvek bude zastihnutý.

(2) Ak nebol adresát zastihnutý, hoci sa zdržuje v mieste doručenia, doručí sa inej dospeléj osobe bývajúcej v tom istom byte alebo v tom istom dome alebo zamestnanej na tom istom pracovisku, ak je ochotná obstarat' odovzdanie písomnosti. Ak nemožno ani takto doručiť, uloží sa písomnosť na pošte alebo na miestnom národnom výbore a adresát sa vhodným spôsobom vyzve, aby si písomnosť vyzdvihol. Písomnosť sa považuje za doručení dňom, keď bola uložená, i keď sa adresát o uložení nedozvedel.

(3) Ak sa podľa odseku 2 písomnosť odovzdá účastníkovi, ktorý má na veci protichodný záujem, je doručenie neúčinné. ...

Predvolanie a predvádzanie

§ 51 Predvolanie na súd sa deje spravidla písomne a v naliehavých prípadoch i telegraficky alebo telefonicky. Predvolať možno i ústne na pojednávaní, na ktorom je predvolaný prítomný.

§ 52 (1) Ak sa predvolaný opätovne bez ospravedlnenia neustanoví na výsluch alebo ku znalcovi, môže ho predseda senátu dať predviesť, ak o možnosti predvedenia predvolaného poučil.

(2) O predvedenie požiada súd príslušný orgán Verejnej bezpečnosti; ak ide o maloletého, požiada súd tento orgán o predvedenie len vtedy, ak nemožno predvedenie zabezpečiť inak. O predvedenie vojakov v činnej službe a príslušníkov ozbrojených sborov požiada súd ich náčelníka.

(3) Trovy predvedenia uhradzuje ten, kto je predvádzaný.

Poriadkové opatrenie

§ 53 (1) Tomu, kto hrubo sťažuje postup konania najmä tým, že sa neustanoví na súd alebo neposlúchne príkaz súdu alebo kto ruší poriadok alebo kto urobil hrubo urážlivé podanie, môže predseda senátu uložiť uznesením poriadkovú pokutu do výšky 500,-Kčs, a ak ide o nesplnenie povinností uvedených v § 294 a 295, do výšky 1000,-Kčs.

(2) Uložení poriadkovú pokutu môže predseda senátu dodatočne, a to i po skončení konania, odpustiť, ak to odôvodňuje neskoršie správanie sa toho, komu bola uložená.

(3) Poriadkové pokuty pripadajú štátu.

§ 54 Toho, kto hrubo ruší poriadok, môže predseda senátu vykázat' z miesta, kde sa koná. Ak je vykázaný účastník, môže sa konať ďalej v jeho neprítomnosti.

Lehoty

§ 55 Ak tento zákon neustanovuje lehotu na urobenie úkonu, určí ju, ak je to po-

trebné, predseda senátu. Lehotu, ktorú určil, môže predseda senátu tiež predĺžiť.
§ 56 (1) Lehota neplynie tomu, kto stratil spôsobilosť byť účastníkom konania alebo spôsobilosť konať pred súdom.

(2) Len čo v takom prípade do konania vstúpi iný účastník, zákonný zástupca alebo opatrovník účastníka, začína im plynúť nová lehota od toho času, keď do konania vstúpili.

§ 57 (1) Do plynutia lehoty sa nezapočítava deň, keď došlo k skutočnosti určujúcej začiatok lehoty.

(2) Lehoty určené podľa týždňov, mesiacov alebo rokov končia sa uplynutím toho dňa, ktorý sa svojím označením zhoduje s dňom, keď došlo k skutočnosti určujúcej začiatok lehoty, a ak ho v mesiaci niet, posledným dňom mesiaca. Ak prípadne koniec lehoty na nedeľu alebo sviatok, je posledným dňom lehoty najbližší budúci pracovný deň.

(3) Lehota je zachovaná, ak sa posledný deň lehoty urobí úkon na súde alebo podanie odovzdá orgánu, ktorý má povinnosť ho doručiť.

§ 58 (1) Súd odpustí zmeškanie lehoty, ak ju účastník alebo jeho zástupca zmeškal z ospravedlniteľného dôvodu a bol preto vylúčený z úkonu, ktorý mu patrí. Návrh treba podať do pätnástich dní po odpadnutí prekážky a treba s ním spojiť i zmeškaný úkon.

(2) Súd môže na žiadosť účastníka priznať odkladný účinok návrhu, aby sa odpustilo zmeškanie lehoty.

DRUHÁ ČASŤ. Činnosť súdu pred začatím konania

PRVÁ HLAVA. Predchádzanie sporu

Spoločné ustanovenia

§ 59 (1) Ktorýkoľvek okresný súd bez zreteľa na to, či by bol vo veci príslušným, pôsobí na to, aby nedošlo k sporu. Využíva na to vhodné prostriedky.

(2) Túto činnosť vykonáva predseda senátu; senát zvolá len vtedy, ak to vzhľadom na okolnosti prípadu považuje za vhodné.

§ 60 Pri predchádzaní sporu postupuje súd čo najúčelnejšie a bez všetkých formalít. Na účastníkov pôsobí predovšetkým výchovne; ich súčinnosť alebo prítomnosť nemožno žiadnym spôsobom vynucovať.

§ 61 Ak možno súdnemu sporu predísť účinnejšie iným spôsobom než činnosťou súdu, najmä pôsobením spoločenských organizácií na účastníkov, urobí súd za tým účelom potrebné opatrenia.

Pohovory

§ 62 Predseda senátu pozve na návrh na pohovor toho, kto dobrovoľne neplní svoje povinnosti vyplývajúce zo vzťahov, o ktorých sa môže rozhodovať v občianskom súdnom konaní. Môže tak urobiť aj bez návrhu.

§ 63 (1) Pri pohovore sa preberú okolnosti prípadu za účasti toho, kto pohovor navrhne, prípadne i za účasti zástupcov kolektívu pracujúcich.

(2) Ak sa ukáže, že občan porušil svoje povinnosti, vysvetlí mu predseda senátu, v čom spočívajú jeho povinnosti, poukáže na následky ich neplnenia z hľadiska záujmov spoločnosti a spoluobčanov a vyzve ho, aby naďalej plnil svoje povinnosti a napravil to, čo bolo zanedbané.

§ 64 (1) Ak občan pred súdom prisľúbi, že nebude svoje povinnosti naďalej porušovať, súd sa po uplynutí primeraného času spravidla presvedčí, ako občan svoj prisľub plní.

(2) Ak súd zistí, že občan svoj prisľub neplní, požiada o súčinnosť spoločenskú organizáciu alebo urobí iné vhodné opatrenia.

Upozornenie

§ 65 (1) Ak súd pri plnení svojich úloh zistí v činnosti niektorej organizácie alebo orgánu nedostatky, ktoré viedli alebo by mohli viesť k ohrozeniu alebo porušeniu práv niekoho iného a prípadne i k vzniku sporu, upozorní na to organizáciu (orgán), v ktorej nedostatok zistil.

(2) V upozornení súd uvedie, o aké nedostatky alebo závady ide a z čoho vyplývajú. Poučí v ňom organizáciu (orgán) aj o jej povinnostiach podľa § 66.

§ 66 (1) Organizácia (orgán) je povinná upozornenie prejednať a výsledok prejednávania oznámiť súdu do dvoch mesiacov odo dňa, keď jej bolo upozornenie doručené, pokiaľ súd neurčil inú lehotu. V oznámení organizácia (orgán) uvedie, aké opatrenia urobila na odstránenie zisteného nedostatku.

(2) Ak organizácia (orgán) neoznámí súdu, ako upozornenie prejednala a aké opatrenia urobila, alebo ak bolo upozornenie prejednané nedostatočne, súd upovedomí o tom jej nadriadenú organizáciu alebo nadriadený orgán, alebo urobí iné vhodné opatrenia.

DRUHÁ HLAVA. Predbežné konania

Zmierovacie konanie

§ 67 (1) Ak to povaha veci pripúšťa, možno na ktoromkoľvek okresnom súde navrhnúť, aby súd vykonal pokus o zmier (zmierovacie konanie).

(2) Ak s tým účastníci súhlasia, môže sa vec na zmierovacie konanie postúpiť miestnemu ľudovému súdu.

§ 68 (1) Zmierovacie konanie uskutočňuje predseda senátu, ak nepovažuje vzhľadom na okolnosti prípadu za vhodné, aby ho vykonal senát.

(2) Pri zmierovacom konaní súd použije vhodné prostriedky výchovného pôsobenia. Ak je to účelné, vyzve na súčinnosť spoločenské organizácie alebo prejedná prípad s kolektívom pracujúcich na pracovisku alebo v mieste.

(3) Súčinnosť alebo prítomnosť účastníkov nemožno žiadnym spôsobom vynucovať.

§ 69 Účelom zmierovacieho konania je uzavretie zmieru. Ustanovenia § 99 platia i pre tento zmier.

Konanie o zmierenie manželov

§ 70 (1) Pred konaním o rozvod musí sa uskutočniť konanie o zmierenie manželov.

(2) Toto konanie sa začína na návrh manžela. Príslušným je súd, ktorý by bol príslušný na konanie o rozvod manželstva.

(3) Ustanovenia § 68 ods. 1 a 2 sa použijú aj tu.

§ 71 (1) Konanie o zmierenie manželov nie je potrebné, ak už raz bezvýsledne prebehlo v poslednom roku pred podaním návrhu na rozvod alebo ak súd rozhodol, že sa od tohto konania upúšťa.

(2) Upustiť od konania o zmierenie manželov môže súd na návrh manžela, ak je zrejmé, že konanie nemožno uskutočniť alebo ho možno uskutočniť len s nepriemeranými ťažkosťami. O tom, že upúšťa od tohto konania, vydá súd uznesenie, ktoré doručí navrhovateľovi.

§ 72 Ak je podaný návrh na rozvod bez toho, že by predchádzalo konanie o zmierenie manželov, hoci predchádzať malo, naloží s ním súd, ako keby šlo o návrh na konanie o zmierenie manželov. Na začatie konania o rozvod je potom potrebný nový návrh.

Konanie o určenie otcovstva súhlasným vyhlásením rodičov

§ 73 (1) Ak sa narodí dieťa, u ktorého nie je otcovstvo určené zákonnou domnienkou svedčiacou manželovi matky ani súhlasným vyhlásením rodičov pred orgánom, ktorý vedie matriku, vyslúchne predseda senátu toho, koho matka označuje za otca, či uznáva, že je otcom. Príslušným je súd podľa § 88 písm. c).

(2) Ak dôjde k súhlasnému vyhláseniu rodičov o otcovstve, uvedie sa to v zápisnici a oznámi národnému výboru, ktorý vedie matriku narodení, v ktorej je dieťa zapísané.

(3) Ak takto k určeniu otcovstva nedôjde a matka v primeranom čase nepodá návrh na určenie otcovstva, vyzve predseda senátu na podanie takéhoto návrhu národný výbor.

TRETIA HLAVA. Predbežné opatrenia a zabezpečenie dôkazu

Predbežné opatrenia

§ 74 (1) Pred začatím konania môže predseda senátu nariadiť predbežné opatrenie, ak je potrebné, aby dočasne boli upravené pomery účastníkov, alebo ak je obava, že by výkon súdneho rozhodnutia bol ohrozený.

(2) Príslušný na nariadenie predbežného opatrenia je súd, ktorý je príslušný na konanie o veci. Účastníkmi konania sú tí, ktorí by nimi boli, keby šlo o vec samu.

§ 75 (1) Predbežné opatrenie nariadi súd na návrh. Návrh nie je potrebný, ak ide o predbežné opatrenie pre konanie, ktoré môže súd začať i bez návrhu.

(2) Účastníci nemusia byť vyslúchnutí.

§ 76 (1) Predbežným opatrením môže súd uložiť účastníkovi najmä, aby

- a) platil výživné v nevyhnutnej miere;
- b) odovzdal dieťa do starostlivosti druhého z rodičov alebo do starostlivosti toho, koho označí súd;
- c) poskytol aspoň časť pracovnej odmeny, ak ide o trvanie pracovného pomeru a navrhovateľ zo závažných dôvodov nepracuje;
- d) zložil peňažnú sumu alebo vec do notárskej úschovy;
- e) nenakladal s určitými vecami alebo právami;
- f) niečo vykonal, niečoho sa zdržal alebo niečo znášal,

(2) Predbežným opatrením možno uložiť povinnosť niekomu inému než účastníkovi len vtedy, ak to možno od neho spravodlivo žiadať.

(3) Súd môže pri nariadení predbežného opatrenia uložiť navrhovateľovi, aby v lehote, ktorú mu určí, podal návrh na začatie konania. Môže tiež určiť, že predbežné opatrenie bude trvať len po určený čas. ...

Zabezpečenie dôkazu

§ 78 (1) Pred začatím konania o veci samej možno na návrh zabezpečiť dôkaz, ak je obava, že neskôršie ho nebude možno vykonať vôbec alebo len s veľkými ťažkosťami.

(2) Na zabezpečenie dôkazu je príslušný súd, ktorý by bol príslušný na konanie o veci, alebo súd, v obvode ktorého je ohrozený dôkazný prostriedok.

(3) Zabezpečenie dôkazu vykoná predseda senátu spôsobom predpísaným pre dôkaz, o ktorý ide.

TRETIA ČASŤ. Konanie v prvom stupni

PRVÁ HLAVA. Priebeh konania

Začatie konania

§ 79 (1) Konanie sa začína na návrh. Návrh má okrem všeobecných náležitostí (§ 42 ods. 3) obsahovať meno, zamestnanie a bydlisko účastníkov, prípadne aj ich zástupcov, pravdivé opísanie rozhodujúcich skutočností, označenie dôkazov, ktorých sa navrhovateľ dovoľáva, a musí byť z neho zjavné, čoho sa navrhovateľ domáha.

(2) Návrh na začatie konania doručí súd ostatným účastníkom do vlastných rúk.

§ 80 Návrhom na začatie konania možno uplatniť, aby sa rozhodlo najmä

- a) o osobnom stave (o rozvode, o neplatnosti manželstva, o určení, či tu manželstvo je alebo nie je, o určení otcovstva, o osvojení, o spôsobilosti na právne úkony, o vyhlásení za mŕtveho);
- b) o splnení povinnosti, ktorá vyplýva zo zákona, z právneho vzťahu alebo z porušenia práva;

c) o určení, či tu právny vzťah alebo právo je alebo nie je, ak je na tom naliehavý právny záujem.

§ 81 (1) Aj bez návrhu môže súd začať konanie vo veciach starostlivosti o maloletých, konanie o spôsobilosti na právne úkony, opatrovnícke konanie, konanie o vyhlásenie za mŕtveho a ďalšie konania, kde to pripúšťa zákon.

(2) O začatí konania bez návrhu vydá predseda senátu uznesenie, ktoré doručí účastníkom do vlastných rúk.

§ 82 (1) Konanie je začaté dňom, keď došiel súdu návrh na jeho začatie alebo keď bolo vydané uznesenie, podľa ktorého sa konanie začína bez návrhu.

(2) Ak predchádzalo súdnemu konaniu rozhodcovské konanie, je konanie na súde začaté tiež dňom, keď postúpený pracovný spor došiel na súd.

§ 83 Začatie konania bráni tomu, aby o tej istej veci prebiehalo na súde iné konanie.

Miestna príslušnosť

§ 84 Na konanie je príslušný všeobecný súd účastníka, proti ktorému návrh smeruje (odporca), ak nie je ustanovené inak.

§ 85 (1) Všeobecným súdom občana je súd, v obvode ktorého má občan bydlisko, a ak nemá bydlisko, súd, v obvode ktorého sa zdržuje.

(2) Všeobecným súdom organizácie je súd, v obvode ktorého má organizácia sídlo.

(3) Všeobecným súdom štátu je súd, v obvode ktorého nastala skutočnosť, ktorá zakladá uplatnené právo. ...

§ 86 (1) Ak odporca, ktorý je československým občanom, nemá všeobecný súd v Československej socialistickej republike, je príslušný súd, v obvode ktorého mal tu posledné bydlisko.

(2) Proti tomu, kto nemá iný príslušný súd v Československej socialistickej republike, možno uplatniť majetkové práva na súde, v obvode ktorého má majetok.

(3) Proti cudzej organizácii možno podať návrh aj na súde, v obvode ktorého je v Československej socialistickej republike jej zastupiteľstvo alebo orgán poverený obstarávaním jej hospodárskych vecí.

§ 87 Popri všeobecnom súde odporcu je na konanie príslušný aj súd, v obvode ktorého

a) má odporca svoje stále pracovisko;

b) došlo ku skutočnosti, ktorá zakladá právo na náhradu škody;

c) je sídlo nižšej zložky organizácie, ak sa spor týka tejto nižšej zložky;

d) je sídlo československej socialistickej organizácie, ktorá uplatňuje práva vzniknuté pri plnení jej úloh, pokiaľ nejde o práva z pracovného pomeru;

e) je platobné miesto, ak sa uplatňuje právo zo zmenky alebo šeku.

§ 88 Namiesto všeobecného súdu odporcu je na konanie príslušný súd,

a) v obvode ktorého mali manželia posledné spoločné bydlisko v Československej socialistickej republike, ak ide o rozvod, neplatnosť manželstva alebo o ur-

čenie, či tu manželstvo je alebo nie je, ak býva v obvode tohto súdu aspoň jeden z manželov; ak nie je takýto súd, je príslušný všeobecný súd odporcu, a ak nie je ani taký súd, všeobecný súd navrhovateľa;

b) ktorý rozhodoval o rozvode, ak ide o vyporiadanie manželov po rozvode ohľadne ich bezpodielového spoluvlastníctva alebo iného majetku alebo o zrušenie práva spoločného užívania bytu, prípadne pozemku;

c) v obvode ktorého má maloletý na základe dohody rodičov alebo rozhodnutia súdu, prípadne iných rozhodujúcich skutočností svoje bydlisko, ak ide o vec starostlivosti o maloletých, o osvojenie alebo o povolenie uzavrieť manželstvo maloletému;

d) ktorý je všeobecným súdom občana, ak ide o konanie o jeho spôsobilosť na právne úkony; ak je tento občan v psychiatrickej liečebni, súd, v obvode ktorého je liečebňa;

e) v obvode ktorého má opatrovanec bydlisko, ak ide o opatrovnícku vec alebo o povolenie uzavrieť manželstvo opatrovancovi; ak však ide o opatrovníctvo nad osobami, pobyt ktorých nie je známy alebo ktoré sú neprítomné, je príslušný súd, v obvode ktorého majú tieto osoby majetok;

f) ktorý bol naposledy v Československej socialistickej republike všeobecným súdom toho, kto má byť vyhlásený za mŕtveho;

g) v obvode ktorého má sídlo rozhodcovský orgán, ak malo konanie na súde predchádzať konaniu u tohto orgánu;

h) v obvode ktorého je nehnuteľnosť, ak sa konanie týka práva k nej, ak nie je daná príslušnosť podľa písm. b);

ch) v obvode ktorého je štátne notárstvo, na ktorom prebieha konanie o dedičstve, ak ide o rozhodnutie sporu v súvislosti s konaním o dedičstve;

i) na ktorom sa uskutočňuje výkon rozhodnutia, ak ide o vylúčenie veci z výkonu rozhodnutia. ...

Účastníci

§ 90 Účastníkmi konania sú navrhovateľ (žalobca) a odporca (žalovaný) alebo tí, ktorých zákon za účastníkov označuje.

§ 91 (1) Ak je navrhovateľov alebo odporcov v jednej veci niekoľko, koná každý z nich sám za seba.

(2) Ak však ide o také spoločné práva alebo povinnosti, že sa rozsudok musí vzťahovať na všetkých účastníkov, ktorí vystupujú na jednej strane, platia úkony jedného z nich i pre ostatných. Na zmenu návrhu, na jeho späťvzatie a na uzavretie zmiernu je však potrebný súhlas všetkých účastníkov, ktorí vystupujú na jednej strane.

§ 92 (1) Na návrh účastníka môže súd pripustiť, aby do konania pristúpil ďalší účastník. Súhlas toho, kto má takto do konania vstúpiť, je potrebný, ak má vystupovať na strane navrhovateľa.

(2) Za súhlasu účastníkov môže súd pripustiť, aby navrhovateľ alebo odporca z konania vystúpil a aby na jeho miesto vstúpil niekto iný. Ak má byť takto zamenený navrhovateľ, treba, aby s tým súhlasil i ten, kto má na jeho miesto vstúpiť.

§ 93 (1) Ako vedľajší účastník môže sa popri navrhovateľovi alebo odporcovi zúčastniť konania ten, kto má právny záujem na jeho výsledku, pokiaľ nejde o konanie o rozvod, neplatnosť manželstva alebo určenie, či tu manželstvo je alebo nie je.

(2) Do konania vstúpi buď z vlastného podnetu alebo na výzvu niektorého z účastníkov urobenú prostredníctvom súdu. O prípustnosti vedľajšieho účastníctva súd rozhodne len na návrh.

(3) V konaní má vedľajší účastník rovnaké práva a povinnosti ako účastník. Koná však iba sám za seba. Ak jeho úkony odporujú úkonom účastníka, ktorého v konaní podporuje, posúdi ich súd po uvážení všetkých okolností.

§ 94 (1) V konaní, ktoré možno začať i bez návrhu, sú účastníkmi aj tí, o právach alebo povinnostiach ktorých sa má konať. Ak však ide o konanie o neplatnosť manželstva, sú účastníkmi len manželia.

(2) Ak sa niekto z tých, o právach a povinnostiach ktorých sa má konať, nezúčastní konania od jeho začatia, vydá súd, len čo sa o ňom dozvie, uznesenie, ktorým ho priberie do konania ako účastníka.

Úkony účastníkov vo veci samej

§ 95 (1) Navrhovateľ môže za konania so súhlasom súdu meniť návrh na začatie konania. Zmenený návrh treba ostatným účastníkom doručiť do vlastných rúk, pokiaľ neboli prítomní na pojednávaní, na ktorom došlo k zmene.

(2) Súd nepripustí zmenu návrhu, ak by výsledky doterajšieho konania nemohli byť podkladom pre konanie o zmenenom návrhu alebo ak by zmena návrhu bola v rozpore so záujmom spoločnosti. V takom prípade pokračuje súd v konaní o pôvodnom návrhu po právoplatnosti uznesenia.

§ 96 (1) Navrhovateľ môže so súhlasom súdu vziať za konania návrh na jeho začatie späť, a to sčasti alebo celkom. Ak je návrh účinne vzatý celkom späť, súd konanie zastaví; ak však svoj návrh na začatie konania vzal späť prokurátor alebo národný výbor, pokračuje súd v konaní, ak to navrhne niektorý z účastníkov.

(2) Súd nepripustí späťvzatie návrhu, ak je to v rozpore so záujmom spoločnosti. V takom prípade súd po právoplatnosti uznesenia pokračuje v konaní.

(3) Súhlas súdu nie je potrebný, ak dôjde k späťvzatiu návrhu skôr, ako sa začalo pojednávanie, alebo ak ide o späťvzatie návrhu na rozvod, neplatnosť manželstva alebo určenie, či tu manželstvo je alebo nie je.

§ 97 (1) Odporca môže za konania uplatniť svoje práva proti navrhovateľovi i vzájomným návrhom.

(2) Vzájomný návrh môže súd vylúčiť na samostatné konanie, ak by tu neboli podmienky pre spojenie vecí.

(3) Na vzájomný návrh sa primerane použijú ustanovenia o návrhu na začatie konania, jeho zmene a späťvzatí.

§ 98 Vzájomným návrhom je i prejav odporcu, ktorým proti navrhovateľovi uplatňuje svoju pohľadávku na započítanie, ale len pokiaľ navrhuje, aby bolo prisúdené viac, než čo uplatnil navrhovateľ. Inak súd posudzuje taký prejav len ako obranu proti návrhu.

§ 99 (1) Ak to povaha vecí pripúšťa, môžu účastníci skončiť konanie súdnym zmierom. O zmier sa má súd vždy pokúsiť.

(2) Súd rozhodne o tom, či zmier schvaľuje; neschváli ho, ak je v rozpore s právnymi predpismi alebo záujmom spoločnosti. V takom prípade súd po právoplatnosti uznesenia pokračuje v konaní.

(3) Schválený zmier má účinky právoplatného rozsudku. Rozsudkom však môže súd zrušiť uznesenie o schválení zmieru, ak je zmier podľa hmotného práva neplatný.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

V § 99 ods. 3 sa na konci pripája táto veta: „Návrh možno podať do troch rokov od právoplatnosti uznesenia o schválení zmieru.“.

Priebeh konania

§ 100 Len čo sa konanie začalo, postupuje v ňom súd i bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá. Pritom sa usiluje predovšetkým o to, aby sa spor vyriešil zmierne a aby konanie pôsobilo výchovne.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

V § 100 sa doterajšie znenie označuje ako odsek 1 a pripája sa odsek 2, ktorý znie: „(2) V konaní o rozvod vedie súd manželov k odstráneniu príčin rozvratu a usiluje sa o ich zmierenie.“.

§ 101 (1) Účastníci sú povinní prispieť k tomu, aby sa dosiahol účel konania najmä tým, že pravdivo a úplne opíšu všetky potrebné skutočnosti, označia dôkazné prostriedky a že dbajú na pokyny súdu.

(2) Súd pokračuje v konaní, aj keď sú účastníci nečinní. Ak sa riadne predvolaný účastník neustanoví na súd, možno úkon urobiť v jeho neprítomnosti.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

§ 101 sa dopĺňa odsekom 3, ktorý znie: „(3) Ak súd vyzve účastníka, aby sa vyjadril o určitom návrhu, ktorý sa týka postupu a vedenia konania, môže pripojiť doložku, že ak sa účastník v určitej lehote nevyjadrí, bude sa predpokladať, že nemá námietky.“.

§ 102 Ak treba po začatí konania dočasne upraviť pomery účastníkov, môže súd nariadiť predbežné opatrenie alebo zabezpečiť dôkaz i bez návrhu. Urobí tak senát; predseda senátu tak môže urobiť, len ak tu je nebezpečenstvo z omeškania.

Skúmanie podmienok konania

§ 103 Kedykoľvek za konania prihliada súd na to, či sú splnené podmienky, za ktorých môže konať vo veci (podmienky konania).

§ 104 (1) Ak ide o taký nedostatok podmienky konania, ktorý nemožno odstrániť, súd konanie zastaví. Ak vec nespadá do právomoci súdu, ak má predchádzať iné konanie alebo ak je vecne príslušný iný súd, súd postúpi vec po právoplatnosti uznesenia o zastavení konania príslušnému súdu alebo inému orgánu; právne účinky spojené s podaním návrhu na začatie konania zostávajú pritom zachované. (2) Ak ide o nedostatok podmienky konania, ktorý možno odstrániť, súd urobí pre to vhodné opatrenia. Pritom spravidla môže pokračovať v konaní, ale nesmie vydať rozhodnutie, ktorým sa konanie končí. Ak sa nepodarí nedostatok podmienky konania odstrániť, konanie zastaví.

§ 105 (1) Miestnu príslušnosť súd skúma pred tým, než začne konať o veci samej. Neskôr ju skúma len na námietku účastníka, ak je uplatnená pri prvom úkone, ktorý účastníkovi patrí. ...

Prekážky postupu konania

§ 107 (1) Ak účastník stratí spôsobilosť byť účastníkom konania skôr, ako sa konanie právoplatne skončilo, súd posúdi podľa povahy veci, či má konanie zastaviť alebo prerušiť alebo či môže v ňom pokračovať.

(2) Konanie súd zastaví najmä vtedy, ak zomrie manžel pred právoplatným skončením konania o rozvod, o neplatnosť manželstva alebo o určenie, či tu manželstvo je alebo nie je, pokiaľ Zákon o rodine nedovoľuje, aby sa v konaní pokračovalo.

(3) Konanie súd preruší najmä vtedy, ak ide o majetkovú vec a navrhovateľ alebo odporca zomrel; v konaní pokračuje s dedičmi účastníka, len čo sa skončí konanie o dedičstve, pokiaľ povaha veci nepripúšťa, aby sa s týmito dedičmi nepokračovalo skôr.

§ 108 (1) Súd zastaví konanie o určenie otcovstva, ak došlo k určeniu otcovstva súhlasným vyhlásením rodičov alebo k nezrušiteľnému osvojeniu dieťaťa.

(2) Súd zastaví konanie, ak účastníci do vyhlásenia rozsudku vyhlásia, že sa podrobujú rozhodnutiu, ktoré vydal o pracovnom spore rozhodcovský orgán. ...

Spojenie vecí

§ 112 (1) V záujme hospodárnosti konania môže súd spojiť na spoločné konanie veci, ktoré sa u neho začali a skutkove spolu súvisia alebo sa týkajú tých istých účastníkov.

(2) Ak sa v návrhu na začatie konania uvádzajú veci, ktoré sa na spojenie nehodia, alebo ak odpadnú dôvody, pre ktoré súd veci spojil, môže súd niektorú vec vylúčiť na samostatné konanie.

§ 113 (1) S konaním o rozvod manželstva je spojené konanie o úpravu pomerov manželov k maloletým deťom z ich manželstva na čas po rozvode.

(2) S konaním o určenie otcovstva je spojené konanie o výchove a výžive maloletého dieťaťa.

Príprava pojednávania

§ 114 (1) Pojednávanie pripraví predseda senátu tak, aby bolo možné rozhodnúť o veci spravidla na jedinom pojednávaní.

(2) Za tým účelom predseda senátu

- a) spravidla zistí stanovisko odporcu a pokúsi sa prípadne predbežne o zmierne vyriešenie prípadu, pričom môže požiadať o súčinnosť spoločenskú organizáciu;
- b) skúma, či sú splnené podmienky konania, a dbá na odstránenie nedostatkov a neúplností v návrhoch účastníkov;
- c) zabezpečí, aby bolo možné na pojednávaní vykonať potrebné dôkazy, a ak je to účelné, môže vykonať dôkaz prostredníctvom dožiadaného súdu;
- d) robí iné vhodné opatrenia.

Pojednávanie

§ 115 (1) Na prejednanie veci samej nariadi predseda senátu pojednávanie, na ktoré predvolá účastníkov a všetkých, prítomnosť ktorých je potrebná.

(2) Predvolanie sa musí účastníkom doručiť tak, aby mali dostatok času na prípravu, spravidla najmenej päť dní pred dňom, keď sa má pojednávanie konať.

§ 116 (1) Pojednávanie je verejné. Súd dbá na to, aby poskytol občanom čo najširšiu príležitosť účasti na ňom. Vo vhodných prípadoch organizuje účasť na pojednávaní v spolupráci so spoločenskými organizáciami.

(2) Verejnosť možno pre celé pojednávanie alebo pre jeho časť vylúčiť, len keby verejné prejednanie veci ohrozilo štátne, hospodárske alebo služobné tajomstvo, dôležitý záujem účastníkov konania alebo mravnosť. Súd však môže v takom prípade povoliť jednotlivým občanom, aby boli na pojednávaní prítomní, ale musí ich poučiť o trestných následkoch porušenia tajomstva.

(3) Aj keď nebola verejnosť vylúčená, môže súd odoprieť prístup na pojednávanie maloletým a občanom, u ktorých je obava, že by mohli rušiť dôstojný priebeh pojednávania.

§ 117 (1) Pojednávanie vedie predseda senátu, a to tak, aby prispelo k spravodlivému rozhodnutiu, aby splnilo výchovný účel a aby prebiehalo dôstojne

a nerušene. Robí vhodné opatrenia, aby zabezpečil splnenie účelu pojednávania a úspešné vykonanie dôkazov; dbá pritom aj na to, aby svedkovia, ktorí dosiaľ neboli vyslúchnutí, neboli prítomní na pojednávaní.

(2) Kto nesúhlasí s opatrením predsedu senátu, ktoré urobil na pojednávaní, môže žiadať, aby rozhodol senát.

§ 118 (1) Po začatí pojednávania účastníci prednesú alebo doplnia svoje návrhy a predseda senátu oznámi výsledky prípravy pojednávania.

(2) Ďalší priebeh pojednávania určuje predseda senátu podľa okolností prípadu. S jeho súhlasom môže zástupca kolektívu pracujúcich vyjadriť mienku tohto kolektívu o prejednávanej veci.

(3) Na záver môžu účastníci zhrnúť svoje návrhy a vyjadriť sa k dokazovaniu i k právnej stránke veci.

§ 119 (1) Pojednávanie môže sa odročiť len z dôležitých dôvodov, ktoré sa musia oznámiť. Ak sa pojednávanie odročuje, predseda senátu spravidla oznámi deň, kedy sa bude konať nové pojednávanie.

(2) Na začiatku nového pojednávania predseda senátu oznámi obsah prednesov a vykonaných dôkazov.

DRUHÁ HLAVA. Dokazovanie

Dôkazná povinnosť

§ 120 (1) Súd dbá na to, aby sa skutočný stav veci zistil čo najúplnejšie. Rozhoduje, ktoré z navrhovaných dôkazov treba vykonať, a vykoná aj iné dôkazy, než sú navrhované.

(2) Účastníci sú povinní označiť dôkazy, ktorými možno objasniť skutočný stav veci.

§ 121 Netreba dokazovať skutočnosti všeobecne známe alebo známe súdu z jeho činnosti, ako aj československé právne predpisy uverejnené alebo oznámené v Zbierke zákonov Československej socialistickej republiky.

Vykonávanie dôkazov

§ 122 (1) Dokazovanie súd vykonáva na pojednávaní.

(2) Ak je to účelné, možno o vykonanie dôkazu dožiadať iný súd alebo predseda senátu môže vykonať dôkaz z poverenia senátu mimo pojednávania. Účastníci majú právo byť prítomní pri takto vykonávanom dokazovaní. Jeho výsledky treba vždy na pojednávaní oznámiť.

(3) Senát môže vždy rozhodnúť, aby sa vykonané dôkazy doplnili alebo pred ním opakovali.

§ 123 Účastníci majú právo vyjadriť sa k návrhom na dôkazy a k všetkým dôkazom, ktoré sa vykonali.

§ 124 Dokazovanie treba vykonávať tak, aby sa zachovávalo štátne, hospodárske a služobné tajomstvo a štátom uznávaná povinnosť mlčanlivosti. V týchto prí-

padoch možno vykonať výsluch len vtedy, ak vyslúchaného oslobodil od povinnosti zachovať tajomstvo alebo mlčanlivosť príslušný orgán alebo ten, v záujme ktorého má túto povinnosť. To platí primerane i tam, kde sa vykonáva dôkaz inak ako výsluchom.

Dôkazné prostriedky

§ 125 Za dôkaz môžu slúžiť všetky prostriedky, ktorými možno zistiť skutočný stav veci, najmä výsluch svedkov, znalecký posudok, zprávy a vyjadrenia orgánov a organizácií, listiny, ohliadka a výsluch účastníkov. Pokiaľ nie je spôsob vykonania dôkazu predpísaný, určí ho súd.

§ 126 (1) Každý občan je povinný ustanoviť sa na predvolanie na súd a vypovedať ako svedok. Musí vypovedať pravdu a nič nezamlčovať. Výpoveď môže odoprieť len vtedy, keby ňou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo blízkym osobám; o dôvodnosti odopretia výpovede rozhoduje súd.

(2) Na začiatku výsluchu treba zistiť totožnosť svedka a okolnosti, ktoré môžu mať vplyv na jeho vierohodnosť. Ďalej treba poučiť svedka o význame svedeckej výpovede, o jeho právach a povinnostiach a o trestných následkoch krivej výpovede.

(3) Predseda senátu vyzve svedka, aby súvisle opísal všetko, čo vie o predmete výsluchu. Potom mu kladie otázky potrebné na doplnenie a vyjasnenie jeho výpovede. Otázky môžu dávať i členovia senátu a so súhlasom predsedu senátu i účastníci a znalci.

§ 127 (1) Ak závisí rozhodnutie od posúdenia skutočností, na ktoré treba odborné znalosti, ustanoví súd po vypočutí účastníkov znalca. Súd znalca vyslúchne; znalcovi môže tiež uložiť, aby posudok vypracoval písomne. Ak je ustanovených niekoľko znalcov, môžu podať spoločný posudok.

(2) Za znalca predseda senátu ustanoví spravidla pracovníka označeného príslušnou organizáciou. V závažných alebo zložitých prípadoch môže vyžiadať posudok vedeckého ústavu alebo inej inštitúcie. Znalecký posudok možno dať preskúmať aj inému znalcovi, vedeckému ústavu alebo inej inštitúcii.

(3) Účastníkovi, prípadne i niekomu inému môže predseda senátu uložiť, aby sa ustanovil k znalcovi, predložil mu potrebné predmety, podal mu potrebné vysvetlenia, podrobil sa lekárskemu vyšetreniu, prípadne krvnej skúške, alebo aby niečo vykonal alebo znášal, ak je to na podanie znaleckého posudku potrebné.

§ 128 (1) Ak to môže prispieť k objasneniu veci, opýta sa súd národného výboru alebo spoločenskej organizácie na ich stanovisko; národného výboru sa vždy súd opýta na stanovisko, ak ide o posúdenie otázok, ktoré sa týkajú hospodárenia s bytmi.

(2) Orgány a organizácie, i keď sa nezúčastnia konania, sú povinné na dotaz oznámiť súdu písomne alebo prostredníctvom povereného zástupcu skutočnosti, ktoré majú význam pre konanie a rozhodnutie.

§ 129 (1) Dôkaz listinou sa vykoná tak, že ju alebo jej časť na pojednávaní predseda senátu prečíta alebo oznámi jej obsah.

(2) Predseda senátu môže uložiť tomu, kto má listinu potrebnú na dôkaz, aby ju predložil, alebo ju obstará sám od iného súdu, orgánu alebo organizácie.

§ 130 (1) Ohliadka predmetu, ktorý možno dopraviť na súd, vykoná sa na pojednávaní. Za tým účelom môže predseda senátu uložiť tomu, kto má potrebný predmet, aby ho predložil.

(2) Inak sa ohliadka vykonáva na mieste. Treba na ňu predvolať tých, ktorí sa predvolávajú na pojednávanie.

§ 131 (1) Ak súd nariadi ako dôkaz výsluch účastníkov, účastníci sú povinní ustanoviť sa na výsluch; majú vypovedať pravdu a nič nezamlčovať. O tom musia byť poučení.

(2) Ustanovenie § 126 ods. 3 sa tu použije obdobne.

Hodnotenie dôkazov

§ 132 Dôkazy súd hodnotí podľa svojej úvahy, a to každý dôkaz jednotlivo a všetky dôkazy v ich vzájomnej súvislosti; pritom starostlivo prihliada na všetko, čo vyšlo za konania najavo, včítane toho, čo uviedli účastníci.

§ 133 Skutočnosť, pre ktorú je v zákone ustanovená domnienka, ktorá pripúšťa dôkaz opaku, má súd za preukázanú, pokiaľ v konaní nevyšiel najavo opak.

§ 134 Listiny vydané československými súdmi alebo inými štátnymi orgánmi v medziach ich právomoci, ako aj listiny, ktoré sú osobitnými predpismi vyhlásené za verejné, potvrdzujú, že ide o nariadenie alebo vyhlásenie orgánu, ktorý listinu vydal, a ak nie je dokázaný opak, i pravdivosť toho, čo sa v nich osvedčuje alebo potvrdzuje.

§ 135 (1) Súd je viazaný rozhodnutím príslušných orgánov o tom, že bol spáchaný trestný čin, previnenie alebo priestupok a kto ho spáchal, ako aj rozhodnutím o osobnom stave.

(2) Inak otázky, o ktorých patrí rozhodnúť inému orgánu, môže súd posúdiť sám. Ak však bolo o takejto otázke vydané príslušným orgánom rozhodnutie, súd z neho vychádza.

§ 136 Ak možno výšku nárokov zistiť len s nepomernými ťažkosťami alebo ak ju nemožno zistiť vôbec, určí ju súd podľa svojej úvahy.

TRETIA HLAVA. Trovy konania

Druhy trov konania

§ 137 Trovy konania sú najmä hotové výdavky účastníkov a ich zástupcov, včítane súdneho poplatku, ušlý zárobok účastníkov a ich zákonných zástupcov, trovy dôkazov, tlmočné a odmena za zastupovanie, ak je zástupcom advokát. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Rozhodnutie

Rozsudok

§ 152 (1) Rozsudkom rozhoduje senát o veci samej.

(2) Rozsudkom má sa rozhodnúť o celej prejednávanej veci. Ak je to však účelné, môže súd rozsudkom rozhodnúť najskôr len o jej časti alebo len o jej základe.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

§ 152 ods. 1 znie: „(1) Rozsudkom rozhoduje súd o veci samej.“.

§ 153 (1) Súd rozhoduje na základe skutočného stavu veci.

(2) Súd môže prekročiť návrhy účastníkov a prisúdiť viac, než čoho sa domáhajú, len vtedy, ak sa konanie mohlo začať i bez návrhu alebo ak to zodpovedá právnomu predpisu alebo ak rozhodnutie o výške plnenia závisí od znaleckého posudku alebo úvahy súdu.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

§ 153 ods. 2 znie: „(2) Súd môže prekročiť návrhy účastníkov a prisúdiť viac, než čoho sa domáhajú, iba vtedy, ak sa konanie mohlo začať aj bez návrhu alebo ak z právneho predpisu vyplýva určitý spôsob vyrovnania vzťahu medzi účastníkmi.“.

§ 154 (1) Pre rozsudok je rozhodujúci stav v čase jeho vyhlásenia.

(2) Ak ide o opakujúce sa dávky, možno uložiť povinnosť i na plnenie dávok, ktoré sa stanú zročnými len v budúcnosti.

§ 155 Obsah rozhodnutia vo veci samej vysloví súd vo výroku rozsudku. Vo výroku rozhodne tiež o povinnosti na náhradu trov konania, pokiaľ sa o nej nerozhoduje samostatne.

§ 156 (1) Rozsudok sa vyhlasuje vždy verejne; vyhlasuje ho predseda senátu v mene republiky. Uvedie pritom výrok rozsudku spolu s odôvodnením a poučením o odvolaní a o možnosti výkonu rozhodnutia.

(2) Len čo súd vyhlási rozsudok, je ním viazaný.

§ 157 (1) V písomnom vyhotovení rozsudku sa po slovách „V mene republiky“ uvedie označenie súdu, mená a priezviská sudcov, presné označenie účastníkov, mená ich zástupcov, účasť prokurátora, národného výboru alebo spoločenskej organizácie, označenie prejednávanej veci, znenie výroku, odôvodnenie, poučenie o odvolaní, poučenie o možnosti výkonu rozhodnutia a deň a miesto vyhlásenia.

(2) V odôvodnení rozsudku uvedie súd podstatný obsah prednesov, stručne a jasne vyloží, ktoré skutočnosti má preukázané a ktoré nie, o ktoré dôkazy oprel svoje skutkové zistenia a akými úvahami sa pri hodnotení dôkazov správal,

prečo nevykonával i ďalšie dôkazy, a posúdi zistený skutkový stav podľa príslušných ustanovení, ktoré použil.

(3) V záujme výchovného pôsobenia rozsudku dbá súd na to, aby odôvodnenie rozsudku bolo presvedčivé a zaoberalo sa i príčinami sporu.

§ 158 (1) Písomné vyhotovenie rozsudku podpisuje predseda senátu. Ak ho nemôže podpísať, podpíše ho iný člen senátu a dôvod sa na písomnom vyhotovení poznamená.

(2) Rovnopis písomného vyhotovenia rozsudku sa doručuje účastníkom, prípadne ich zástupcom do vlastných rúk.

§ 159 (1) Doručený rozsudok, ktorý už nemožno napadnúť odvolaním, je právoplatný.

(2) Výrok právoplatného rozsudku je záväzný pre účastníkov a pre všetky orgány; ak je ním rozhodnuté o osobnom stave, je záväzný pre každého.

(3) Len čo sa o veci právoplatne rozhodlo, nemôže sa prejednávať znova.

§ 160 (1) Ak súd uložil v rozsudku povinnosť, je potrebné ju splniť do troch dní od právoplatnosti rozsudku; súd môže určiť lehotu dlhšiu alebo určiť, že peňažné plnenie sa môže vykonať v splátkach, ktorých výšku a podmienky zročnosti určí.

(2) Ak súd odsúdil na opakujúce sa plnenie v budúcnosti zročných dávok, treba ich plniť, len čo sa podľa rozsudku stanú zročnými. ...

§ 161 (1) Rozsudok je vykonateľný, len čo uplynie lehota na plnenie.

(2) Ak nie je v rozsudku uložená povinnosť na plnenie, je rozsudok vykonateľný, len čo nadobudol právoplatnosť.

(3) Právoplatné rozsudky ukladajúce vyhlásenie vôle nahrádzajú toto vyhlásenie.

§ 162 (1) Pri rozsudkoch predbežne vykonateľných plyní lehota na plnenie od ich doručenia.

(2) Predbežne vykonateľné sú rozsudky odsudzujúce na plnenie výživného alebo pracovnej odmeny za posledné tri mesiace pred vyhlásením rozsudku.

(3) Na návrh môže súd predbežnú vykonateľnosť rozsudku vysloviť, a to vo výroku rozsudku, ak by inak účastníkovi hrozilo nebezpečenstvo ťažko nahraditeľnej alebo značnej ujmy.

§ 163 (1) Rozsudok odsudzujúci na plnenie v budúcnosti zročných dávok alebo na plnenie v splátkach možno na návrh zmeniť, ak sa podstatne zmenili okolnosti, ktoré sú rozhodujúce pre výšku a ďalšie trvanie dávok alebo splátok. Zmena rozsudku je prípustná od času, keď došlo k zmene pomerov.

(2) Rozsudky o výchove a výžive maloletých detí a o obmedzení rodičovských práv možno zmeniť aj bez návrhu, ak sa menia pomery.

§ 164 Predseda senátu opraví v rozsudku kedykoľvek i bez návrhu chyby v písaní a počítaní, ako aj iné zrejme nesprávnosti. Ak sa oprava týka výroku rozhodnutia, vydá o tom predseda senátu opravné uznesenie, ktoré doručí účastníkom;

prítom môže odložiť vykonateľnosť rozsudku na čas, pokiaľ opravné uznesenie nenadobudne právoplatnosť.

§ 165 (1) Pokiaľ nemá odôvodnenie rozsudku podklad v zistení skutkového stavu, môže účastník pred tým, ako rozsudok nadobudne právoplatnosť, navrhnúť, aby odôvodnenie bolo opravené.

(2) Ak súd prvého stupňa nevyhovie návrhu, predloží vec odvolaciemu súdu, ktorý o oprave rozhodne.

(3) O oprave dôvodov rozhoduje senát uznesením. Pojednávanie netreba nariaďovať.

§ 166 Súd doplní i bez návrhu rozsudok, dokiaľ nie je právoplatný, ak v ňom nerozhodol o niektorej časti predmetu konania, o trovách alebo o predbežnej vykonateľnosti. Doplnenie urobí súd doplňujúcim rozsudkom, pre ktorý platia obdobne ustanovenia o rozsudku.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

§ 166 znie: „**§ 166** (1) Ak nerozhodol súd v rozsudku o niektorej časti predmetu konania, o trovách konania alebo o predbežnej vykonateľnosti, môže účastník do pätnástich dní od doručenia rozsudku navrhnúť jeho doplnenie. Súd môže rozsudok, ktorý nenadobudol právoplatnosť, doplniť aj bez návrhu.

(2) Doplnenie urobí súd doplňacím rozsudkom, pre ktorý platia obdobne ustanovenia o rozsudku. Ak súd nevyhovie návrhu účastníka na doplnenie rozsudku, uznesením návrh zamietne.

(3) Návrh na doplnenie sa netýka právoplatnosti ani vykonateľnosti výrokov pôvodného rozsudku.“

Uznesenie

§ 167 (1) Ak zákon neustanovuje inak, rozhoduje súd uznesením. Uznesením sa rozhoduje najmä o podmienkach konania, o zastavení alebo prerušení konania, o zmene návrhu, o späťvzatí návrhu, o zmieri, o trovách konania, ako aj o veciach, ktoré sa týkajú vedenia konania.

(2) Ak nie je ďalej ustanovené inak, použijú sa na uznesenie primerane ustanovenia o rozsudku.

§ 168 (1) Uznesenie vyhlasuje predseda senátu prítomným účastníkom.

(2) Uznesenie súd doručí účastníkom, ak je proti nemu odvolanie alebo ak to je pre vedenie konania potrebné alebo ak ide o uznesenie, ktorým sa účastníkom ukladá nejaká povinnosť.

§ 169 (1) V písomnom vyhotovení uznesenia sa uvedie, ktorý súd ho vydal, ďalej označenie účastníkov a vecí, výrok, odôvodnenie, poučenie o odvolaní a deň a miesto vydania uznesenia.

(2) Písomné vyhotovenie uznesenia, ktorým sa celkom vyhovuje návrhu, ktorému nikto neodporoval, alebo uznesenia, ktoré sa týka vedenia konania, nemusí obsahovať odôvodnenie.

(3) Ak sa uznesenie nedoručuje, stačí v písomnom vyhotovení uviesť výrok a deň vydania. ...

Platobný rozkaz

§ 172 (1) Na návrh organizácie, ktorá uplatňuje právo na zaplatenie sumy neprevyšujúcej 1000,- Kčs alebo právo na zaplatenie sumy, ktorá sa opiera o výpis z kníh štátneho peňažného ústavu, môže predseda senátu vydať bez vypočutia odporcu platobný rozkaz, ktorým uloží odporcovi, aby navrhovateľovi zaplatil do pätnástich dní uplatnenú pohľadávku a trovy konania alebo aby v tej istej lehote podal odpor.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 133/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

V § 172 odsek 1 znie: „(1) Predseda senátu môže aj bez výslovnej žiadosti navrhovateľa a bez vypočutia odporcu vydať platobný rozkaz, ak sa v návrhu na začatie konania uplatňuje právo na zaplatenie peňažnej sumy neprevyšujúcej 5 000 Kčs alebo právo na zaplatenie peňažnej sumy, ktorá sa opiera o výpis z kníh tuzemského peňažného ústavu, ak uplatnené právo vyplýva zo skutočností uvedených navrhovateľom. V platobnom rozkaze odporcovi uloží, aby do 15 dní od doručenia platobného rozkazu zaplatil navrhovateľovi uplatnenú pohľadávku a trovy konania alebo aby v tej istej lehote podal odpor na súde, ktorý platobný rozkaz vydal.“,

v odseku 2 sa ustanovenie písm. c) vypúšťa.

(2) Platobný rozkaz nemožno vydať

a) ak ide o pracovnú vec;

b) ak nie je známy pobyt odporcu alebo keby sa mal platobný rozkaz doručiť do cudziny;

c) ak nie je k návrhu priložený doklad o tom, že odporca bol o zaplatení upomenutý.

(3) Ak predseda senátu nevydá platobný rozkaz, nariadi pojednávanie.

§ 173 (1) Platobný rozkaz treba doručiť odporcovi do vlastných rúk, náhradné doručenie je vylúčené.

(2) Ak platobný rozkaz nemožno doručiť, predseda senátu ho uznesením zruší.

§ 174 (1) Platobný rozkaz, proti ktorému nebol podaný odpor, má účinky právoplatného rozsudku.

(2) Ak odporca podá včas odpor, zrušuje sa tým celý platobný rozkaz a predseda senátu nariadi pojednávanie. Opravným prostriedkom len proti výroku o trovách konania je však i tu odvolanie.

(3) Neskoro podaný odpor predseda senátu uznesením zamietne; pre nedostatok odôvodnenia nemožno odpor zamietnuť.

§ 175 (1) Ak navrhovateľ predloží v prvopise zmenku alebo šek, o pravosti ktorých niet dôvodu pochybovať, a ďalšie listiny potrebné na uplatnenie práva, predseda senátu vydá na jeho návrh zmenkový (šekový) platobný rozkaz, v ktorom odporcovi uloží, aby do troch dní zaplatil požadovanú sumu a trovy konania alebo aby v tej istej lehote podal námietky, v ktorých musí uviesť všetko, čo proti platobnému rozkazu namieta. Zmenkový (šekový) platobný rozkaz musí sa doručiť do vlastných rúk odporcu. Ak nemožno návrhu na vydanie platobného rozkazu vyhovieť, nariadi predseda senátu pojednávanie.

(2) Ak odporca nepodá včas námietky alebo ak ich vezme späť, má zmenkový (šekový) platobný rozkaz účinky právoplatného rozsudku. Neskoro podané námietky alebo námietky, ktoré neobsahujú odôvodnenie, predseda senátu zamietne.

(3) Ak odporca podá včas námietky, predseda senátu nariadi na ich prejednanie pojednávanie; na námietky podané neskôr však už nemožno prihliadať. V rozsudku súd vysloví, či zmenkový (šekový) platobný rozkaz ponecháva v platnosti alebo či ho zrušuje a v akom rozsahu. Opravným prostriedkom len proti výroku o trovách konania je odvolanie.

PIATA HLAVA. Osobitné ustanovenia

Starostlivosť súdu o maloletých

§ 176 (1) Vo veciach starostlivosti o maloletých rozhoduje senát o výchove a výžive maloletých detí, o styku rodičov s nimi, o obmedzení alebo pozbavení rodičovských práv, o schválení dôležitých úkonov maloletého a o veciach maloletého, o ktorých sa rodičia nemôžu dohodnúť.

(2) O ostatných veciach starostlivosti o maloletých, najmä o ustanovení opatrovníka, o opatreniach pri dohľade na činnosť opatrovníka a pri správe majetku takto zastúpeného maloletého, ako aj o bežných opatreniach, týkajúcich sa starostlivosti o maloletého, rozhoduje predseda senátu.

(3) Vo veciach starostlivosti o maloletých rozhoduje senát aj o predĺžení ústavnej výchovy po dosiahnutí plnoletosti a o zrušení takéhoto opatrenia.

§ 177 (1) Ak nie je príslušný súd známy alebo ak nemôže včas zakročiť, zakročí súd, v obvode ktorého sa maloletý zdržuje. Len čo je to však možné, postúpi vec príslušnému súdu.

(2) Ak sa zmenia okolnosti, podľa ktorých sa posudzuje príslušnosť, môže príslušný súd preniesť svoju príslušnosť na iný súd, ak je to v záujme maloletého. Ak tento súd nesúhlasí s prenesením príslušnosti, rozhodne jeho nadriadený súd.

§ 178 (1) Súd vedie rodičov, prípadne opatrovníkov maloletých k riadnemu plneniu povinností pri starostlivosti o maloletého. Vybavuje podnety a upozornenia občanov a organizácií ohľadne výchovy maloletého a robí vhodné opatrenia.

(2) O vhodnosti a účelnosti navrhnutých alebo zamýšľaných opatrení súd spravidla zistí názor národného výboru, spoločenskej organizácie alebo aj jednotlivých občanov, ktorí sú oboznámení s pomermi. Ak je to vhodné, vyslúchne o nich aj maloletého.

§ 179 Ak je pre platnosť právneho úkonu, ktorý urobil zákonný zástupca za maloletého, potrebné schválenie súdu, súd ho schváli, ak je to v záujme maloletého.

§ 180 (1) Súdom ustanovený opatrovník maloletého zloží do rúk predsedu senátu sľub, že bude riadne vykonávať svoje povinnosti a že bude pritom dbať na pokyny súdu. Po zložení sľubu mu predseda senátu vydá listinu obsahujúcu poverenie na výchovu a zastupovanie dieťaťa a vymedzenie rozsahu práv a povinností vyplývajúcich z tohto poverenia.

(2) Súd dohliada na správu majetku maloletého zastúpeného opatrovníkom a robí potrebné a vhodné opatrenia na zistenie a zabezpečenie jeho majetku.

(3) Opatrovník predloží súdu po skončení zastupovania záverečný účet zo správy majetku; súd mu môže tiež uložiť, aby mu počas zastupovania podával pravidelné správy o svojej činnosti.

Konanie o osvojenie

§ 181 (1) Účastníkmi konania sú osvojované dieťa, jeho rodičia, osvojiteľ a jeho manžel.

(2) Rodičia osvojovaného dieťaťa však nie sú účastníkmi konania, ak sú pozbavení rodičovských práv alebo ak nemajú spôsobilosť na právne úkony, ako aj v prípadoch, keď na osvojenie nie je potrebný ich súhlas, hoci sú zákonnými zástupcami osvojovaného dieťaťa.

(3) Manžel osvojiteľa nie je účastníkom konania, ak nie je na osvojenie potrebný jeho súhlas.

§ 182 (1) Osvojované dieťa súd vyslúchne, len ak toto dieťa je schopné pochopiť význam osvojenia a výsluch nie je v rozpore s jeho záujmom. Ak sa nemá osvojované dieťa vyslúchnuť, nepredvoláva sa na pojednávanie.

(2) Ostatných účastníkov musí súd vždy vyslúchnuť, a to podľa možnosti osobne.

§ 183 (1) Na základe lekárskeho vyšetrenia súd zistí, či sa zdravotný stav osvojovaného dieťaťa i osvojiteľa neprieči účelu osvojenia. S výsledkami vyšetrenia súd oboznámi účastníkov.

(2) Účastníkov súd poučí o význame osvojenia z hľadiska záujmu spoločnosti i z hľadiska záujmu osvojovaného dieťaťa, ako aj o tom, aké povinnosti má osvojiteľ.

§ 184 V rozsudku, ktorým sa vyslovuje osvojenie, súd uvedie i priezvisko, ktoré bude osvojenec mať.

§ 185 O zrušení osvojenia platia primerane ustanovenia § 182 až 184. Návrh však môže podať i osvojenec.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

§ 185 znie: „**§ 185** O zrušení osvojenia platia primerane ustanovenia § 181 až 184. Návrh však môže podať aj osvojenec.“.

Konanie o spôsobilosti na právne úkony

§ 186 (1) Návrh na začatie konania o spôsobilosti na právne úkony (pozbavenie, obmedzenie alebo vrátenie spôsobilosti na právne úkony) môže podať aj zdravotnícke zariadenie, ktoré je v takom prípade účastníkom konania.

(2) Ak nepodal návrh na začatie konania štátny orgán alebo zdravotnícke zariadenie, môže súd uložiť navrhovateľovi, aby do primeranej lehoty predložil lekárske vysvedčenie o duševnom stave vyšetrovaného; ak sa v tejto lehote nepredložilo lekárske vysvedčenie, súd zastaví konanie.

(3) Návrh na vrátenie spôsobilosti na právne úkony môže podať i ten, kto bol pozbavený spôsobilosti na právne úkony. Ak však súd jeho návrh zamietol a ak nemožno očakávať zlepšenie jeho stavu, môže súd rozhodnúť, že mu toto právo po primeraný čas, najdlhšie však po dobu troch rokov, nepatrí.

§ 187 (1) Tomu, o ktorého spôsobilosti na právne úkony ide, ustanoví predseda senátu opatrovníka pre konanie.

(2) Od výsluchu vyšetrovaného môže súd upustiť, ak nemožno tento výsluch vykonať vôbec alebo bez ujmy na zdravotnom stave vyšetrovaného.

(3) O zdravotnom stave vyšetrovaného súd vyslúchne vždy znalca. Na návrh znalca môže súd nariadiť, aby vyšetrovaný bol po čas najviac troch mesiacov vyšetrovaný v zdravotníckom zariadení, ak je to nevyhnutne potrebné na vyšetrenie zdravotného stavu.

§ 188 (1) Ak sú síce podmienky pre obmedzenie spôsobilosti na právne úkony pre nadmerné užívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov, ale ak možno očakávať, že sa stav vyšetrovaného zlepší, môže súd prerušiť konanie na čas, ktorý zároveň určí; pritom môže rozhodnúť, že vyšetrovaný je povinný podrobiť sa potrebnému liečeniu.

(2) Pred uplynutím určeného času pokračuje súd v konaní len vtedy, ak sa ukáže, že nedochádza k zlepšeniu.

§ 189 (1) Z dôvodov vhodnosti nemusí predseda senátu nariaďovať pojednávanie.

(2) Súd môže rozhodnúť, že upustí od doručenia rozhodnutia o spôsobilosti na právne úkony, ak by doručenie mohlo na adresáta pre jeho duševnú poruchu pôsobiť nepriaznivo alebo ak adresát nie je schopný význam rozhodnutia pochopiť.

§ 190 Vydaný rozsudok súd zruší, ak sa neskôr ukáže, že pre pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony neboli podmienky.

§ 191 (1) Trovy konania platí štát. Ak to možno spravodlivo žiadať, prizná súd

štátu ich náhradu proti tomu, o ktorého spôsobilosť na právne úkony v konaní šlo.

(2) Ten, kto podá zjavne bezdôvodný návrh na pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti na právne úkony, je povinný nahradiť ujmy, ktoré vyšetrovanému, jeho zástupcovi a štátu konaním vznikli.

Opatrovnícke konanie

§ 192 (1) Predseda senátu je povinný postarať sa o to, aby bol ustanovený opatrovník osobám, ktoré ho podľa zákona musia mať.

(2) V uznesení, ktorým súd ustanovuje opatrovníka, uvedie i rozsah opatrovnických práv a povinností.

§ 193 Ustanovenia § 176 až 180, pokiaľ sa vzťahujú na opatrovníctvo nad maloletým, platia tu obdobne.

Konanie o povolenie uzavrieť manželstvo

§ 194 (1) O povolení uzavrieť manželstvo rozhoduje súd na návrh, na ktorý je oprávnený ten, kto hodlá uzavrieť manželstvo.

(2) Ten, kto hodlá uzavrieť manželstvo, a jeho zákonní zástupcovia sú účastníkmi konania. Pred rozhodnutím treba vyslychnúť toho, kto hodlá uzavrieť manželstvo, v neprítomnosti iných osôb o tom, či skutočne chce vstúpiť do manželstva, a vyslychnúť i toho, s kým sa má manželstvo uzavrieť.

(3) Rozsudok, ktorým sa povoľuje uzavrieť manželstvo, musí obsahovať i presné označenie toho, s kým sa má manželstvo uzavrieť.

Konanie o vyhlásenie za mŕtveho

§ 195 (1) Návrh môže podať, kto má na veci právny záujem.

(2) Ak súd uzná, že podľa údajov návrhu tu sú podmienky pre vyhlásenie nezvestného za mŕtveho, ustanoví nezvestnému opatrovníka.

§ 196 (1) Súd vyhláškou alebo iným vhodným spôsobom vyzve nezvestného, aby sa do jedného roka prihlásil, a každého, kto o ňom vie, aby o ňom podal v tej istej lehote zpravu súdu alebo opatrovníkovi, prípadne zástupcovi nezvestného, uvedenému vo vyhláške. Zároveň súd vykoná všetky potrebné vyšetrenia o nezvestnom.

(2) Vo vyhláške súd uvedie podstatné okolnosti prípadu a oznámi, že po uplynutí lehoty uvedenej vo vyhláške rozhodne o vyhlásení za mŕtveho, ak sa nezvestný neprihlási alebo ak nedôjde zpráva o tom, že je nažive. Lehotu určí súd na jeden rok od uverejnenia vyhlášky. Vo vyhláške treba uviesť deň, kedy sa lehota končí.

§ 197 Ak súd zistí počas konania, že nie sú splnené podmienky vyhlásenia za mŕtveho, zastaví konanie.

§ 198 Po uplynutí lehoty určenej vo vyhláške vydá súd rozsudok o vyhlásení za mŕtveho. Uvedie v ňom deň, ktorý platí za deň smrti nezvestného, prípadne deň, ktorý nezvestný neprežil.

§ 199 (1) Ak súd zistí, že ten, kto bol vyhlásený za mŕtveho, je nažive alebo žil

v deň, od ktorého dosiaľ neuplynul čas primeraný na to, aby nezvestný mohol byť vyhlásený za mŕtveho, zruší svoje rozhodnutie o vyhlásení za mŕtveho.

(2) Na návrh účastníka alebo prokurátora súd opraví deň, ktorý je uvedený v jeho rozhodnutí ako deň smrti, ak dodatočne zistí, že ten, kto bol vyhlásený za mŕtveho, zomrel iného dňa alebo sa toho dňa nemohol dožiť, alebo ho prežil.

§ 200 Ak je isté, že občan zomrel, ale jeho smrť nemožno preukázať ustanoveným spôsobom, súd vydá rozhodnutie, ktorým vyhlási občana za mŕtveho.

ŠTVRTÁ ČASŤ. Opravné prostriedky

PRVÁ HLAVA. Odvolanie

Podanie odvolania

§ 201 Odvolaním možno napadnúť rozhodnutie súdu prvého stupňa, pokiaľ to zákon nevylučuje.

§ 202 (1) Odvolanie nie je prípustné proti uzneseniu, ktorým

- a) sa upravuje vedenie konania;
- b) bol na konanie pribratý ďalší účastník;
- c) sa začalo konanie bez návrhu;
- d) sa vrátilo podanie na opravu;
- e) sa odpustilo zmeškanie lehoty;
- f) sa pripustila zmena návrhu alebo späťvzatie návrhu;
- g) sa rozhodlo o svedočnom alebo o nárokoch podľa § 139 ods. 3.

(2) Odvolanie len proti dôvodom rozhodnutia nie je prípustné.

§ 203 Odvolanie môže podať účastník, ako aj prokurátor, národný výbor a spoločenská organizácia.

§ 204 (1) Odvolanie sa podáva do pätnástich dní od doručenia rozhodnutia na súde, proti rozhodnutiu ktorého smeruje. Ak bolo vydané opravné uznesenie, plynie táto lehota znovu od doručenia opravného uznesenia. Prokurátor, národný výbor alebo spoločenská organizácia, ak dosiaľ nevstúpili do konania, môžu podať odvolanie, dokiaľ plynie lehota niektorému z účastníkov.

(2) Odvolanie je podané včas aj vtedy, ak bolo podané po uplynutí pätnásťdňovej lehoty preto, že sa odvolateľ spravoval nesprávnym poučením súdu o odvolaní. Ak rozhodnutie neobsahuje poučenie o odvolaní alebo ak obsahuje nesprávne poučenie o tom, že odvolanie nie je prípustné, možno podať odvolanie do troch mesiacov od doručenia.

(3) Odpustenie zmeškania lehoty na odvolanie nie je prípustné, ak ide o odvolanie proti rozsudku, ktorým bolo vyslovené, že sa manželstvo rozvádza, že je neplatné alebo že nie je. V týchto prípadoch neplatí tiež ustanovenie odseku 2 druhej vety.

§ 205 (1) V odvolaní má sa popri všeobecných náležitostiach (§ 42 ods. 3) uviesť,

proti ktorému rozhodnutiu smeruje, v čom sa vidí nesprávnosť tohto rozhodnutia alebo postupu súdu a čoho sa odvolateľ domáha.

(2) V odvolaní možno uviesť nové skutočnosti a dôkazy.

§ 206 (1) Ak podá ten, kto je na to oprávnený, včas odvolanie, nenadobúda rozhodnutie právoplatnosť, dokiaľ o odvolaní právoplatne nerozhodne odvolací súd.

(2) Ak sa však rozhodlo o niekoľkých právach so samostatným skutkovým základom, nie je právoplatnosť výroku, ktorý nie je napadnutý, odvolaním dotknutá.

(3) Právoplatnosť ostatných výrokov nie je dotknutá aj vtedy, ak odvolanie smeruje len proti výroku o trovách konania, o príslušenstve pohľadávky, o jej zročenosti alebo o predbežnej vykonateľnosti rozsudku.

Vzdanie sa odvolania a jeho späťvzatie

§ 207 (1) Vzdať sa odvolania možno len voči súdu, a to až po vyhlásení rozhodnutia.

(2) Dokiaľ o odvolaní nebolo rozhodnuté, možno ho vziať späť. Odvolací súd vždy rozhodne, či späťvzatie odvolania pripúšťa; nepripustí ho, ak sa prieči právnym predpisom alebo záujmom spoločnosti. Ak niekto vzal odvolanie späť, nemôže ho podať znova.

§ 208 Ak je návrh na začatie konania vzatý späť, keď už rozhodol súd prvého stupňa, ale jeho rozhodnutie nie je dosiaľ právoplatné, rozhoduje o pripustení späťvzatia odvolací súd. Ak je návrh vzatý späť účinne, odvolací súd zruší rozhodnutie súdu prvého stupňa a zastaví konanie.

Úkony súdu prvého stupňa

§ 209 Predseda senátu súdu prvého stupňa dbá na odstránenie väd odvolania. Ak sa mu nepodari vadu odstrániť alebo ak má za to, že odvolanie je podané oneskorene alebo tým, kto naň nie je oprávnený, alebo že nie je prípustné, predloží vec po uplynutí odvolacej lehoty so správou o tom odvolaciemu súdu.

§ 210 (1) Ak nejde o prípad uvedený v § 209, doručí predseda senátu odvolanie, ktoré smeruje proti rozsudku, ostatným účastníkom.

(2) Ak je to potrebné, predseda senátu vyšetrí, či sú splnené podmienky konania, obstará zprávy a listiny, ktorých sa odvolateľ dovoľáva, a vykoná aj iné podobné vyšetrenia.

(3) Len čo všetkým účastníkom uplynie lehota na podanie odvolania a len čo sa vykonajú vyšetrenia podľa odseku 2, predloží predseda senátu vec odvolaciemu súdu.

Konanie na odvolacom súde

§ 211 Pre konanie na odvolacom súde platia primerane ustanovenia o konaní pred súdom prvého stupňa, pokiaľ nie je ustanovené niečo iné.

§ 212 (1) Odvolací súd preskúma celé napadnuté rozhodnutie; nezaobera sa však tými výrokmi, ktoré už nadobudli právoplatnosť. Na vady konania prihliada len vtedy, ak mohli mať vplyv na rozhodnutie.

(2) Účastníci môžu odvolacie návrhy bez ďalšieho meniť; súhlas súdu nie je potrebný.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 49/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

§ 212 znie: „§ 212 (1) Odvolací súd prejedná vec v medziach, v ktorých sa odvolateľ domáha preskúmania rozhodnutia. Týmto rozsahom nie je viazaný

a) vo veciach, v ktorých možno začať konanie bez návrhu,
b) v prípadoch, keď od rozhodnutia o napadnutom výroku je závislý výrok, ktorý odvolaním nebol dotknutý,

c) v prípadoch, keď ide o také spoločné práva alebo povinnosti, že sa rozhodnutie musí vzťahovať na všetkých účastníkov, ktorí vystupujú na jednej strane, a kde platia úkony jedného z nich aj pre ostatných (§ 91 ods. 2), hoci odvolanie podal len niektorý z účastníkov,
d) ak z právneho predpisu vyplýva určitý spôsob vyrovnania vzťahu medzi účastníkmi.

(2) Na vady konania pred súdom prvého stupňa prihliada odvolací súd len potiaľ, pokiaľ mohli mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

(3) Odvolací súd môže rozhodnutie súdu prvého stupňa zrušiť, aj keď sa navrhuje jeho zmena, a naopak.

(4) Účastníci môžu odvolacie návrhy i odvolacie dôvody bez súhlasu súdu meniť.“.

§ 213 (1) Odvolací súd nie je viazaný skutkovým stavom, ako ho zistil súd prvého stupňa.

(2) Odvolací súd môže opakovať dokazovanie alebo ho i doplniť, ak nejde o rozsiahlejšie doplnenie a ak ho možno vykonať bez prieťahov. Dokazovanie doplní buď sám alebo prostredníctvom súdu prvého stupňa alebo dožiadaného súdu.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 22. apríla 1965, č. 5 Cz 93/64⁹⁰ (č. 40 zbierky)

Řízení o rozvodu a řízení o úpravě poměrů manželů k nezletilým dětem z jejich manželství na dobu po rozvodu jsou řízení, která mají samostatný skutkový základ a jsou proto v opravném řízení přezkoumávána samostatně.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 14. apríla 1966 č. 6 Cz 19/66⁹¹ (č. 64 zbierky)

Chce-li se odvolací soud odchýlit od skutkového zjištění, které učinil soud prvního stupně na základě bezprostředně před ním provedeného svědeckého důkazu, je nutno, aby důkazy svědecké sám opakoval a zjednal si tak rovnocenný podklad pro případné odlišné zhodnocení svědeckého důkazu.

⁹⁰ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1965. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1966, s. 210 – 212.

⁹¹ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1966. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1967, s. 332 – 333.

§ 214 (1) Na prejednanie odvolania nariadi predseda senátu odvolacieho súdu pojednávanie.

(2) Pojednávanie netreba nariaďovať, ak

- a) sa zamieta odvolanie podľa § 218;
- b) sa zastavuje alebo prerušuje konanie;
- c) odvolanie smeruje proti uzneseniu;
- d) ide o rozhodnutie o spôsobilosti na právne úkony alebo o vyhlásenie za mŕtveho;
- e) sa zrušuje rozhodnutie podľa § 221 ods. 1;
- f) odvolanie sa týka len trov konania, príslušenstva pohľadávky alebo jej zročnosti alebo predbežnej vykonateľnosti rozsudku.

§ 215 Na začiatku pojednávania podá predseda alebo poverený člen senátu zpravu o doterajšom priebehu konania. Potom sa vyjadria účastníci a prednesú svoje návrhy.

§ 216 (1) Ustanovenia § 92 pre odvolacie konanie neplatia.

(2) Nie je dôvodom pre prerušenie konania, ak sa účastníci neustanovia na pojednávanie na odvolacom súde.

§ 217 Ak účastník z ospravedlniteľných dôvodov zmešká pojednávanie na odvolacom súde, na ktorom bol vynesенý rozsudok, a ak bol preto vylúčený z dôležitého prednesu o veci, môže súd na návrh účastníka uznesením zrušiť vynesенý rozsudok a rozhodnúť znova; taký návrh treba podať do pätnástich dní po odpadnutí prekážky, pre ktorú účastník pojednávanie zmeškal, najdlhšie však do troch mesiacov od právoplatnosti rozsudku. Nemožno však zrušiť rozhodnutia, pri ktorých je vylúčená obnova konania.

Rozhodnutie o odvolaní

§ 218 (1) Odvolací súd zamietne odvolanie, ktoré

- a) bolo podané oneskorene;
- b) bolo podané niekým, kto na odvolanie nie je oprávnený;
- c) smeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému nie je odvolanie prípustné.

(2) Ako oneskorené nemožno zamietnuť odvolanie, ktoré bolo v lehote podané na odvolacom súde alebo do zápisnice na nepríslušnom okresnom súde.

§ 219 Odvolací súd rozhodnutie potvrdí, ak je vecne správne.

§ 220 (1) Odvolací súd zmení rozhodnutie, ak súd prvého stupňa rozhodol nesprávne, hoci správne zistil skutkový stav.

(2) Odvolací súd môže zmeniť rozhodnutie i vtedy, ak po doplnení dokazovania je skutočný stav veci zistený tak, že možno o veci rozhodnúť.

§ 221 (1) Ak nie sú podmienky ani pre potvrdenie, ani pre zmenu rozsudku, súd rozhodnutie zruší. Najmä ho zruší, ak

- a) rozsudok bol vydaný na základe nedostatočne zisteného skutkového stavu;
- b) sú tu také vady, že konanie nemalo pre nedostatok podmienok konania pre-

behnúť alebo že rozhodoval vylúčený sudca alebo že súd nebol správne obsadený;

c) rozsudok nie je preskúmateľný pre nezrozumiteľnosť alebo nedostatok dôvodov;

d) súd nepribral za účastníka toho, kto mal byť účastníkom.

(2) Ak odvolací súd zruší rozhodnutie, vráti vec súdu prvého stupňa na ďalšie konanie alebo zastaví konanie, prípadne postúpi vec orgánu, do právomoci ktorého vec patrí.

§ 222 (1) Odvolací súd môže rozhodnúť i tak, že pripustí späťvzatie odvolania alebo pripustí späťvzatie návrhu na začatie konania alebo schváli zmier.

(2) Za podmienok § 164 môže odvolací súd nariadiť aj opravu napadnutého rozhodnutia.

§ 223 Odvolací súd rozhoduje rozsudkom, ak potvrdzuje alebo mení rozsudok; inak rozhoduje uznesením. ...

Ďalší priebeh konania

§ 225 Súd prvého stupňa doručí rozhodnutie o odvolaní, pokiaľ ho nedoručil odvolací súd priamo.

§ 226 Ak bolo rozhodnutie zrušené a ak bola vec vrátená na ďalšie konanie a nové rozhodnutie, je súd prvého stupňa viazaný právnym názorom odvolacieho súdu.

Odvolanie proti rozhodnutiu štátneho notárstva

§ 227 Ustanovenia o odvolaní sa použijú obdobne, ak rozhoduje súd o odvolaní proti rozhodnutiu štátneho notárstva.

DRUHÁ HLAVA. Obnova konania

Prípustnosť

§ 228 (1) Právoplatný rozsudok môže účastník napadnúť návrhom na obnovu konania:

a) ak sú tu skutočnosti, rozhodnutia alebo dôkazy, ktoré bez svojej viny nemohol použiť v pôvodnom konaní, pokiaľ môžu privodiť pre neho priaznivejšie rozhodnutie vo veci;

b) ak možno vykonať dôkazy, ktoré sa nemohli vykonať v pôvodnom konaní, pokiaľ môžu privodiť pre neho priaznivejšie rozhodnutie vo veci;

c) ak mu bola postupom súdu odňatá možnosť konať pred súdom;

d) ak nemalo konanie prebehnúť pre nedostatok podmienok konania alebo ak rozhodoval vylúčený sudca alebo ak bol súd nesprávne obsadený;

e) ak bolo rozhodnuté v jeho neprospech v dôsledku trestného činu sudcu.

(2) Návrh na obnovu konania má popri všeobecných náležitostiach (§ 42 ods. 3) obsahovať označenie rozsudku, proti ktorému smeruje, dôvod obnovy, skutočnosti, ktoré svedčia o tom, že návrh je podaný včas, dôkazy, ktorými sa má dôvodnosť návrhu preukázať, ako aj to, čoho sa navrhovateľ domáha.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 133/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

V § 228 sa vkladá nový odsek 2, ktorý znie: „(2) *Za podmienok uvedených v odseku 1 môže napadnúť právoplatný rozsudok návrhom na obnovu konania aj prokurátor, ak tento rozsudok bol vydaný v konaní, ktoré sa začalo alebo mohlo začať na návrh prokurátora (§ 35 ods. 1).*“,

doterajší odsek 2 sa označuje ako odsek 3.

§ 229 Obnova nie je prípustná proti rozsudkom

- a) ktorými sa vyslovilo, že sa manželstvo rozvádza, že je neplatné alebo že tu nie je;
- b) ktorých zrušenie alebo zmenu možno dosiahnuť inak, nepočítajúc do toho sťažnosť pre porušenie zákona.

§ 230 (1) Návrh na obnovu konania treba podať v lehote troch mesiacov od toho času, keď ten, kto obnovu navrhuje, sa dozvedel o dôvode obnovy, alebo od toho času, keď ho mohol uplatniť.

(2) Po troch rokoch od právoplatnosti rozsudku môže sa návrh podať len pre dôvod uvedený v § 228 ods. 1 písm. c) a e).

(3) Navrátenie lehoty na obnovu konania nie je prípustné.

§ 231 Návrhom na obnovu konania možno napadnúť i uznesenie, ktorým bol schválený zmier, ak možno dôvody obnovy vzťahovať i na predpoklady, za ktorých sa zmier schvaľoval, a ak je tu dôvod podľa § 228 ods. 1 písm. c) až e), i platobný rozkaz.

Konanie o obnove

§ 232 (1) Návrh na obnovu konania prejedná súd, ktorý o veci rozhodoval v prvom stupni.

(2) Pre konanie o obnove platia primerane ustanovenia o konaní v prvom stupni.

§ 233 Ak je pravdepodobné, že sa návrhu na obnovu konania vyhovie, môže súd nariadiť odklad vykonateľnosti rozhodnutia o veci.

§ 234 (1) Návrh na obnovu konania súd uznesením buď zamietne alebo obnovu konania povolí.

(2) Ak súd zamietla návrh na obnovu konania preto, že nie je prípustný, alebo preto, že ho podal niekto, kto naň nebol oprávnený, alebo preto, že je zrejme oneskorený, nemusí nariaďovať pojednávanie.

(3) Povolením obnovy konania odkladá sa vykonateľnosť rozhodnutia o veci.

§ 235 (1) Len čo nadobudne rozhodnutie o povolení obnovy právoplatnosť, súd bez ďalšieho návrhu vec znova prejedná. Pritom prihliadne na všetko, čo vyšlo najavo ako pri pôvodnom konaní, tak aj pri pojednávaní obnovy.

(2) Novým rozhodnutím o veci sa zrušuje pôvodné rozhodnutie.

(3) V novom rozhodnutí o veci rozhodne súd o náhrade trov pôvodného konania i konania o obnove.

TRETIA HLAVA. Sťažnosť pre porušenie zákona

Prípustnosť

§ 236 (1) Sťažnosťou pre porušenie zákona (ďalej len „sťažnosť“) možno napadnúť právoplatné rozhodnutie súdu alebo štátneho notárstva z toho dôvodu, že v konaní alebo pri rozhodovaní bol porušený zákon.

(2) Pre vady konania možno podať sťažnosť len vtedy, ak mohli mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci alebo ak vada spočíva v tom, že bolo rozhodnuté o veci, ktorá nepatrí do právomoci československých súdov (štátnych notárstiev).

(3) Sťažnosť nie je prípustná proti rozsudkom, a) ktorými bolo vyslovené, že sa manželstvo rozvádza, že je neplatné alebo že nie je; b) ktorými Najvyšší súd rozhodol o sťažnosti pre porušenie zákona.

§ 237 (1) Na sťažnosť vo všetkých prípadoch je oprávnený generálny prokurátor a predseda Najvyššieho súdu; ich sťažnosť je príslušný prejednať Najvyšší súd, a to v senáte.

(2) Proti rozhodnutiu okresného súdu vo veciach, o ktorých tento súd rozhoduje s konečnou platnosťou, je na sťažnosť oprávnený krajský prokurátor a predseda krajského súdu; ich sťažnosť je príslušný prejednať krajský súd, a to v prezídiu.

(3) Proti rozhodnutiu miestneho ľudového súdu je na sťažnosť oprávnený okresný prokurátor a predseda okresného súdu; ich sťažnosť je príslušný prejednať okresný súd, a to v senáte.

§ 238 Sťažnosť treba podať do troch rokov od právoplatnosti rozhodnutia.

§ 239 (1) Sťažnosť sa podáva písomne na súde, ktorý je príslušný ju prejednať.

(2) V sťažnosti sa musí okrem všeobecných náležitostí (§ 42 ods. 3) uviesť, proti ktorému rozhodnutiu a v akom rozsahu smeruje a v čom sa vidí porušenie zákona. Sťažnosť musí byť náležite odôvodnená.

(3) Rozsah i dôvody sťažnosti možno meniť.

Prejednanie sťažnosti

§ 240 Na prejednanie sťažnosti nemusí súd nariaďovať pojednávanie. Pred rozhodnutím si súd vyžiada stanovisko príslušného prokurátora. Môže vykonať aj potrebné vyšetrenia alebo vyžiadať si stanovisko účastníkov.

§ 241 Pred rozhodnutím o sťažnosti môže súd, ktorý o nej rozhoduje, odložiť vykonateľnosť napadnutého rozhodnutia.

§ 242 (1) O sťažnosti rozhodne súd rozsudkom, a to tak, že ju buď zamietne alebo vysloví, že bol porušený zákon, a zruší napadnuté rozhodnutie. Rozsahom a dôvodmi sťažnosti je súd viazaný.

(2) Rozsudok sa doručí účastníkom a prokurátorovi. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Preskúmanie rozhodnutí iných orgánov

§ 244 (1) Ak má súd podľa zákona preskúmať rozhodnutia iných orgánov, použijú sa pre také konanie ustanovenia tohto zákona, pokiaľ nie je osobitným predpisom ustanovené niečo iné.

(2) Súd preskúmava aj rozhodnutia odborových orgánov a orgánov výrobných družstiev v iných než dávkových veciach nemocenského poistenia.

§ 245 (1) Preskúmať rozhodnutia iných orgánov sú príslušné okresné sudy. Ak však ide o rozhodnutia vo veciach dôchodkového zabezpečenia a nemocenského poistenia, sú príslušné krajské sudy.

(2) Miestne príslušný je súd, v obvode ktorého má sídlo orgán, ktorého rozhodnutie sa preskúmava; ak však ide o rozhodnutie ústredného orgánu, je príslušný všeobecný súd toho, koho sa rozhodnutie týka, prípadne krajský súd, v obvode ktorého tento súd je.

§ 246 Účastníkmi konania sú tí, ktorí nimi boli v konaní u iného orgánu, a orgán, ktorého rozhodnutie sa preskúmava.

§ 247 (1) Konanie sa začína na návrh, ktorým je opravný prostriedok proti rozhodnutiu orgánu.

(2) Návrh sa podáva na príslušnom súde v lehote tridsiatich dní od doručenia rozhodnutia.

(3) Návrh je podaný včas i vtedy, ak bol v lehote podaný na inom súde alebo u iného orgánu, ktorý vydal rozhodnutie. Ak rozhodnutie neobsahuje riadne poučenie o opravnom prostriedku, možno ho napadnúť do šiestich mesiacov od doručenia.

§ 248 Dokiaľ súd nerozhodne, môže orgán vydať nové rozhodnutie, ktorým návrhu celkom vyhovie; ak vydá orgán také rozhodnutie, zastaví súd konanie.

§ 249 (1) Na prejednanie návrhu na preskúmanie rozhodnutia iného orgánu nariadi súd pojednávanie. Uznesením sa preskúmané rozhodnutie buď potvrdí, alebo zruší.

(2) Ak je návrh podaný oneskorene alebo tým, kto naň nie je oprávnený, alebo proti rozhodnutiu, ktoré preskúmaniu nepodlieha, súd návrh zamietne. V týchto prípadoch netreba nariaďovať pojednávanie.

(3) Ak súd zruší rozhodnutie orgánu, je orgán viazaný právnym názorom súdu.

§ 250 Proti rozhodnutiu súdu nie je prípustné odvolanie ani obnova konania. Možno však podať sťažnosť pre porušenie zákona.

PIATA ČASŤ. Výkon rozhodnutia

PRVÁ HLAVA. Nariadenie a uskutočnenie výkonu rozhodnutia

Predpoklady výkonu rozhodnutia

§ 251 Ak povinný dobrovoľne nesplní, čo mu ukladá vykonateľné rozhodnutie, oprávnený môže podať návrh na súdny výkon rozhodnutia.

§ 252 (1) Nariadiť a uskutočniť výkon rozhodnutia je príslušný všeobecný súd povinného.

(2) Ak nemá povinný všeobecný súd v Československej socialistickej republike, je príslušný súd, v obvode ktorého má povinný majetok; ak ide o výkon rozhodnutia prikázaním pohľadávky, je príslušný všeobecný súd dlžníka povinného.

(3) Ak sa výkon rozhodnutia týka nehnuteľnosti, je však vždy príslušný súd, v obvode ktorého je nehnuteľnosť.

§ 253 (1) Výkon rozhodnutia nariadi predseda senátu, a to spravidla bez vypočutia povinného.

(2) Predseda senátu nariadi pojednávanie, len ak to považuje za potrebné alebo ak to ustanovuje zákon. Senát rozhoduje pri uskutočňovaní výkonu rozhodnutia, ak to ustanovuje zákon alebo ak sa nariadi pojednávanie.

§ 254 (1) Na výkon rozhodnutia sa použijú ustanovenia predchádzajúcich častí, ak nie je v tejto časti uvedené inak. Rozhoduje sa však vždy uznesením.

(2) Pri výkone rozhodnutia nemožno prerušiť konanie a odpustiť zmeškanie lehoty. Nemožno tiež podať návrh na obnovu výkonu rozhodnutia.

Účastníci konania

§ 255 (1) Účastníkmi konania sú pri výkone rozhodnutia oprávnený a povinný.

(2) Ak sú nariadeným výkonom rozhodnutia postihnuté veci v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov, je účastníkom konania, pokiaľ ide o tieto veci, i manžel povinného.

§ 256 (1) Proti inému, než kto je v rozhodnutí označený ako povinný, alebo v prospech iného, než kto je v rozhodnutí označený ako oprávnený, možno nariadiť a uskutočniť výkon rozhodnutia, len ak je preukázané, že na neho prešla povinnosť alebo právo z rozhodnutia.

(2) Prechod povinnosti alebo práva možno preukázať len listinou vydanou alebo overenou štátnym orgánom, pokiaľ nevyplýva priamo z právneho predpisu.

Spôsoby výkonu rozhodnutia

§ 257 Nariadiť a uskutočniť výkon rozhodnutia možno len spôsobmi uvedenými v tomto zákone.

§ 258 (1) Výkon rozhodnutia ukladajúceho zaplatenie peňažnej sumy možno uskutočniť zrážkami zo mzdy, prikázaním pohľadávky, predajom hnutel'ných vecí a nehnuteľností.

(2) Výkon rozhodnutia ukladajúceho inú povinnosť než zaplatenie peňažnej

sumy sa spravuje povahou uloženej povinnosti. Možno ho uskutočniť vypratím, odobratím vecí, rozdelením spoločnej vecí, uskutočnením prác a výkonov.

(3) Ak je povinný predĺžený, môže niektorý z oprávnených podať návrh, aby sa výkon rozhodnutia uskutočnil likvidáciou majetku povinného.

Činnosť súdu pred nariadením výkonu rozhodnutia

§ 259 (1) Ak o to požiada oprávnený pred podaním návrhu na výkon rozhodnutia alebo pri podaní tohto návrhu a ak to považuje predseda senátu za účelné, predvolá povinného a vyzve ho na dobrovoľné splnenie povinnosti, ktorú mu ukladá rozhodnutie. Použije pritom vhodné výchovné prostriedky, najmä dohováranie a vysvetlenie následkov nesplnenia povinnosti uloženej v rozhodnutí.

(2) Ak to pokladá za účelné, predseda senátu požiada pri zabezpečovaní dobrovoľného splnenia povinnosti, uloženej povinnému v rozhodnutí, o súčinnosť národný výbor alebo spoločenskú organizáciu.

§ 260 (1) Účastníkovi, ktorému rozhodnutie priznáva právo, poskytne súd na jeho žiadosť pomoc pri zisťovaní bydliska toho, komu z rozhodnutia vyplýva povinnosť. Súd pritom postupuje v súčinnosti s inými štátnymi orgánmi a so spoločenskými organizáciami.

(2) Na žiadosť účastníka, ktorému rozhodnutie priznáva právo na zaplatenie peňažnej sumy, opýta sa predseda senátu toho, komu je zaplatenie peňažnej sumy uložené, či a od koho poberá mzdu alebo iný pravidelný príjem, prípadne v ktorom peňažnom ústave má účet a aké je číslo tohto účtu.

(3) Opýtaný je povinný odpovedať súdu do jedného týždňa od doručenia dotazu. Ak túto povinnosť nesplní alebo ak v odpovedi úmyselne uvedie nepravdivé alebo neúplné údaje, môže mu súd uložiť poriadkovú pokutu (§ 53).

Nariadenie výkonu rozhodnutia

§ 261 (1) Výkon rozhodnutia možno nariadiť len na návrh oprávneného. V návrhu na výkon rozhodnutia ukladajúceho zaplatenie peňažnej sumy oprávnený uvedie, akým spôsobom sa má výkon rozhodnutia uskutočniť. Ak oprávnený navrhuje výkon rozhodnutia zrážkami zo mzdy, označí v návrhu organizáciu, voči ktorej má povinný nárok na mzdu (platiteľ mzdy). Ak navrhuje oprávnený výkon rozhodnutia prikázaním pohľadávky, označí v návrhu občana alebo organizáciu, voči ktorým má povinný pohľadávku (dlžník povinného) a uvedie dôvod pohľadávky; ak ide o pohľadávku z účtu v peňažnom ústave, oprávnený podľa možnosti označí v návrhu i číslo účtu, z ktorého sa má pohľadávka odpísať.

(2) K návrhu na výkon rozhodnutia treba pripojiť rovnopis rozhodnutia opatrený potvrdením o jeho vykonateľnosti. Potvrdením o vykonateľnosti opatrí rozhodnutie súd, ktorý o veci rozhodoval ako súd prvého stupňa. Rovnopis rozhodnutia netreba pripojiť, ak sa návrh na výkon rozhodnutia podáva na súde, ktorý o veci rozhodoval ako súd prvého stupňa.

(3) Ak oprávnený podá návrh na výkon rozhodnutia na súde, ktorý o veci roz-

hodoval ako súd prvého stupňa, potvrdí tento súd vykonateľnosť rozhodnutia priamo na návrhu, a ak nie je sám príslušný na výkon rozhodnutia, postúpi návrh príslušnému súdu. ...

§ 263 (1) Výkon rozhodnutia možno nariadiť len v takom rozsahu, aký stačí na uspokojenie oprávneného.

(2) Ak oprávnený navrhne na vymożenie svojej peňažnej pohľadávky výkon rozhodnutia niekoľkými spôsobmi zároveň, hoci by na jej uspokojenie zrejme stačil len niektorý z nich, nariadi predseda senátu výkon rozhodnutia len tým spôsobom, ktorý stačí na uspokojenie pohľadávky oprávneného.

§ 264 (1) Ak oprávnený navrhne výkon rozhodnutia spôsobom, ktorý je zrejme nevhodný, najmä vzhľadom na nepomer výšky pohľadávky oprávneného a ceny predmetu, z ktorého sa má uspokojenie tejto pohľadávky dosiahnuť, môže predseda senátu nariadiť, a to po vypočutí oprávneného, výkon rozhodnutia iným vhodným spôsobom.

(2) Výkon rozhodnutia proti organizácii možno nariadiť iným spôsobom než príkazím pohľadávky z účtu v peňažnom ústave, len pokiaľ pohľadávka oprávneného nemohla byť uspokojená z prostriedkov povinnej organizácie na účte v peňažnom ústave.

(3) Predseda senátu zamietne návrh na výkon rozhodnutia, ak je už z návrhu zrejmé, že by výťažok, ktorý by sa dosiahol, nepostačil ani na krytie trov výkonu rozhodnutia.

Uskutočnenie výkonu rozhodnutia

§ 265 (1) Po nariadení výkonu rozhodnutia sa predseda senátu postará o jeho uskutočnenie. Môže požiadať o súčinnosť národný výbor a spoločenské organizácie, ktorým sú známe pomery povinného a ktoré môžu viesť povinného k tomu, aby dobrovoľne plnil, čo mu rozhodnutie ukladá. Ak to predseda senátu považuje za vhodné, doručí im aj nariadenie výkonu rozhodnutia.

(2) Jednoduchými úkonmi pri uskutočňovaní výkonu rozhodnutia môže predseda senátu poveriť pracovníka súdu (vykonávateľ), ktorý sa pri svojej činnosti spravuje jeho pokynmi. Upustiť od ďalšieho uskutočňovania výkonu rozhodnutia bez príkazu predsedu senátu môže vykonávateľ len vtedy, ak s tým oprávnený súhlasí alebo ak povinný dobrovoľne splní, čo mu ukladá rozhodnutie.

§ 266 (1) Na návrh môže senát odložiť uskutočnenie výkonu rozhodnutia, ak sa povinný bez svojej viny ocitol prechodne v takom postavení, že by neodkladný výkon rozhodnutia mohol mať pre neho alebo pre príslušníkov jeho rodiny zvlášť nepriaznivé následky a oprávnený by nebol odkladom výkonu rozhodnutia vážne poškodený.

(2) Aj bez návrhu povinného môže predseda senátu odložiť uskutočnenie výkonu rozhodnutia, ak možno očakávať, že výkon rozhodnutia bude zastavený (§ 268).

§ 267 (1) Právo na vec, ktoré nepripúšťa výkon rozhodnutia, možno uplatniť

voči oprávnenému návrhom na vylúčenie veci z výkonu rozhodnutia v konaní podľa tretej časti tohto zákona.

(2) Návrhom podľa tretej časti treba tiež uplatniť zapretie pravosti alebo výšku niektorej z pohľadávok prihlásených na rozvrh výťažku tam, kde bol nariadený výkon rozhodnutia prikázaním pohľadávky, prípadne predajom hnutelných vecí a nehnuteľností.

Zastavenie výkonu rozhodnutia

§ 268 (1) Výkon rozhodnutia sa zastaví, ak

- a) bol nariadený, hoci sa rozhodnutie dosiaľ nestalo vykonateľným;
- b) rozhodnutie, ktoré je podkladom výkonu, bolo po nariadení výkonu zrušené alebo sa stalo neúčinným;
- c) oprávnený navrhol zastavenie výkonu rozhodnutia;
- d) výkon rozhodnutia postihuje veci, ktoré sú z neho podľa § 321 a 322 vylúčené;
- e) priebeh výkonu rozhodnutia ukazuje, že výťažok, ktorý sa ním dosiahne, nepostačí ani na krytie jeho trov;
- f) bolo právoplatne rozhodnuté, že výkon rozhodnutia postihuje vec, na ktorú má niekto právo nepripúšťať výkon rozhodnutia (§ 267);
- g) po vydaní rozhodnutia zaniklo právo ním priznané;
- h) výkon rozhodnutia bol súdom vyhlásený za neprípustný, pretože je tu iný dôvod, pre ktorý rozhodnutie nemožno vykonať.

(2) Ak sa nariadeného výkonu rozhodnutia týka niektorý z dôvodov zastavenia len sčasti alebo ak bol výkon rozhodnutia nariadený v rozsahu širšom, než aký stačí na uspokojenie oprávneného, bude výkon rozhodnutia zastavený čiastočne.

§ 269 (1) Nariadený výkon rozhodnutia sa zastaví na návrh alebo i bez návrhu. K zastaveniu výkonu rozhodnutia podľa § 268 ods. 1 písm. g) môže dôjsť len na návrh povinného.

(2) V prípadoch uvedených v § 268 ods. 1 písm. a) až f) zastaví výkon rozhodnutia predseda senátu. V prípadoch uvedených v § 268 ods. 1 písm. g) a h) zastaví výkon rozhodnutia senát.

(3) Ako dôvod zastavenia výkonu rozhodnutia nemožno uplatňovať, že sa zmenili okolnosti rozhodujúce pre výšku a trvanie dávok alebo splátok (§ 163 ods. 1). ...

Výkon rozhodnutia o výchove maloletých detí

§ 272 (1) Ustanovenia § 252 až 271 sa nepoužijú, ak ide o výkon rozhodnutia alebo schválenej dohody o výchove maloletých detí a o úpravu styku s nimi; o účastníkoch platia ustanovenia § 94.

(2) Pred nariadením výkonu rozhodnutia predvolá si predseda senátu toho, kto odmieta podrobiť sa súdnemu rozhodnutiu alebo neplní súdom schválenú dohodu o výchove maloletých detí a o úprave styku s nimi. Poučí ho o následkoch neplnenia povinností určených v rozhodnutí alebo v dohode.

(3) Predseda senátu spravidla požiada tiež národný výbor a spoločenské organizácie, aby viedli povinného k dobrovoľnému plneniu súdneho rozhodnutia alebo súdom schválenej dohody o výchove maloletých detí o úprave styku s nimi bez toho, aby bolo treba nariaďovať výkon rozhodnutia.

§ 273 (1) Ak výzva predsedu senátu podľa § 272 ods. 2 zostane bezvýsledná, ukladá predseda senátu tomu, kto neplní dobrovoľne súdne rozhodnutie alebo súdom schválenú dohodu o výchove maloletých detí, prípadne o úprave styku s nimi, postupne pokuty. Jednotlivé pokuty nesmú prevyšovať 1000,- Kčs a pripadajú štátu.

(2) Predseda senátu môže v súčinnosti s národným výborom, prípadne aj s inými štátnymi orgánmi zariadiť odňatie dieťaťa tomu, u koho podľa rozhodnutia alebo dohody nemá byť, a postarať sa o jeho odovzdanie tomu, komu bolo podľa rozhodnutia alebo dohody zverené, alebo tomu, komu rozhodnutie alebo dohoda priznávajú právo na styk s dieťaťom po obmedzený čas.

(3) Príslušný na výkon súdneho rozhodnutia alebo súdom schválenej dohody o výchove maloletých detí a o úprave styku s nimi je všeobecný súd dieťaťa.

Použitie ustanovení o výkone rozhodnutia

§ 274 Ustanovenia § 251 až 271 sa použijú i na výkon

a) vykonateľných rozhodnutí miestnych ľudových súdov a zmierov nimi schválených;

b) vykonateľných rozhodnutí súdov a iných orgánov činných v trestnom konaní, pokiaľ priznávajú právo alebo postihujú majetok;

c) vykonateľných rozhodnutí rozhodcovských orgánov v pracovných sporoch a zmierov nimi schválených;

d) vykonateľných rozhodnutí štátnych notárstiev a dohôd nimi schválených;

e) vykonateľných rozhodnutí hospodárskej arbitráže, pokiaľ ukladajú povinnosť občanom;

f) vykonateľných rozhodnutí orgánov štátnej správy včítane platobných výmerov, výkazov nedoplatkov vo veciach daní a poplatkov, ako aj zmierov schválených orgánmi štátnej správy;

g) vykonateľných rozhodnutí a výkazov nedoplatkov vo veciach nemocenského poistenia a sociálneho zabezpečenia;

h) iných vykonateľných rozhodnutí a schválených zmierov, súdny výkon ktorých pripúšťa zákon.

§ 275 (1) Potvrdením o vykonateľnosti opatrí rozhodnutie, prípadne výkazy nedoplatkov ten orgán, ktorý ich vydal, pri zmieroch a dohodách ten orgán, ktorý ich schválil.

(2) Návrh na výkon rozhodnutia treba podať vždy na súde, ak však ide o výkon rozhodnutia miestneho ľudového súdu alebo zmieru ním schváleného, treba ho podať na miestnom ľudovom súde.

(3) Pred zastavením výkonu rozhodnutia súd v prípadoch uvedených v § 274 spravidla si vyžiada vyjadrenie orgánu, ktorý vydal rozhodnutie, prípadne výkaz nedoplatkov, alebo ktorý schválil zmier alebo dohodu, o výkon ktorých ide.

DRUHÁ HLAVA. Zrážky zo mzdy

Rozsah zrážok

§ 276 Zrážky zo mzdy možno vykonávať len do výšky rozhodnutím priznanej pohľadávky s príslušenstvom.

§ 277 (1) Zrážky sa vykonávajú z čistej mzdy, ktorá sa vypočíta tak, že sa od mzdy odpočíta daň zo mzdy a prípadne aj zrážky pripadajúce štátu tam, kde bolo uložené nápravné opatrenie.

(2) Do čistej mzdy sa započítavajú nielen peňažné sumy, ale aj hodnota naturálií, na ktoré má povinný právo. Nezapočítavajú sa však do nej prídavky na deti a sumy poskytované na náhradu nákladov spojených s pracovným výkonom, a to najmä pri pracovných cestách.

§ 278 Povinnému sa nesmie zraziť z mesačnej mzdy základná suma, ktorá je 300,- Kčs na osobu povinného a po 100,-Kčs na každú osobu, ktorej poskytuje povinný výživné. Na manžela povinného sa započítava 100,- Kčs, i keď má samostatný príjem. Na dieťa, ktoré manželia spoločne vyživujú, započítava sa 100,- Kčs každému manželovi osobitne, ak sa zrážky vykonávajú zo mzdy oboch manželov. Suma 100,- Kčs sa nezapočítava na žiadneho z tých, v prospech ktorých bol nariadený výkon rozhodnutia pre pohľadávku výživného, ak nariadený výkon rozhodnutia dosiaľ trvá.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 133/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Občiansky súdny poriadok

§ 278 znie: „§ 278 Povinnému sa nesmie zraziť z mesačnej mzdy základná suma; spôsoby jej výpočtu ustanoví nariadením vláda Československej socialistickej republiky.“

§ 279 (1) Z čistej mzdy, ktorá zostáva po odpočítaní základnej sumy a ktorá sa zaokrúhli smerom dolu na sumu deliteľnú tromi a vyjadrenú v celých korunách, možno zraziť na vymoženie pohľadávky oprávneného len jednu tretinu. Pre prednostné pohľadávky uvedené v odseku 3 sa zrážajú dve tretiny. Prednostné pohľadávky sa uspokojujú najprv z druhej tretiny a až vtedy, ak táto tretina na ich úhradu nestačí, uspokojujú sa spolu s ostatnými pohľadávkami z prvej tretiny.

(3) Prednostnými pohľadávkami sú

- a) pohľadávky výživného;
- b) pohľadávky náhrady škody spôsobenej poškodenému ublížením na zdraví;
- c) pohľadávky náhrady škody spôsobenej úmyselnými trestnými činmi proti majetku v socialistickom vlastníctve a špekuláciou;

d) pohľadávky daní a poplatkov, pohľadávky náhrady preplatkov na dávkach nemocenského poistenia a dôchodkového zabezpečenia, ako aj pohľadávky náhrady za poskytnutý detský príspevok.

(2) Ak zvyšok čistej mzdy vypočítanej podľa odseku 1 prvej vety prevyšuje sumu 1800,- Kčs, zrazí sa suma nad 1800,- Kčs bez obmedzenia.

Zrážky z iných príjmov

§ 299 (1) Ustanovenia o výkone rozhodnutia zrážkami zo mzdy sa použijú i na výkon rozhodnutia zrážkami z pracovnej odmeny členov družstiev a z príjmov, ktoré povinnému nahrádzujú odmenu za prácu, najmä z dôchodku, nemocenského, peňažnej pomoci v materstve, štipendia, náhrady uchádzajúceho zárobku a náhrady poskytovanej za výkon spoločenských funkcií. Použijú sa i na výkon rozhodnutia zrážkami z pracovného príjmu, ktorý poberá povinný od občana.

(2) U členov jednotných roľníckych družstiev platí ustanovenie odseku 1, ak sa im odmena vypláca v pevných sumách; ak sa odmena vypláca v pracovných jednotkách, platia ustanovenia § 300.

§ 300 (1) Ak sa členom jednotných roľníckych družstiev poskytuje peňažná alebo naturálna odmena v pracovných jednotkách, vykonávajú sa zrážky z preddavkov vyplácaných počas roka.

(2) Ak sa vyplácajú preddavky družstevníkom za obdobie dlhšie ako jeden mesiac, vypočíta sa, koľko pripadá z poskytnutého preddavku na jednotlivé mesiace, a z takto vypočítanej mesačnej odmeny sa povinnému vykonávajú zrážky.

(3) Konečná výška zrážok z odmeny člena jednotného roľníckeho družstva v pracovných jednotkách sa určí pri vyúčtovaní tejto odmeny za uplynulý rok. Celková odmena povinného za uplynulý rok sa rozvrhne rovnomerne na jednotlivé mesiace. Z mesačnej odmeny sa potom vypočítajú s konečnou platnosťou príslušné zrážky a oprávnenému sa vypláti rozdiel medzi sumami, ktoré sa mali povinnému zraziť v jednotlivých mesiacoch, a sumami, ktoré sa skutočne z preddavkov oprávnenému už vyplátili. ...

TRETIA HLAVA. Prikázanie pohľadávky

Prikázanie pohľadávky z účtu v peňažnom ústave

§ 303 (1) Výkon rozhodnutia prikázaním pohľadávky z účtu v československom peňažnom ústave sa uskutoční jej odpísaním z účtu do výšky prisúdenej pohľadávky s príslušenstvom.

(2) Ustanovenia o prikázaní pohľadávky z účtu nemožno použiť, ak ide o vklady na vkladných knižkách.

§ 304 (1) Tam, kde ako oprávnený i ako povinný vystupujú socialistické organizácie, výkon rozhodnutia sa uskutoční podľa predpisov o príkazoch na vybrať na základe rozhodnutia opatreného doložkou vykonateľnosti bez toho, že by bolo potrebné, aby súd nariadil výkon rozhodnutia.

(2) V ostatných prípadoch musí oprávnený požiadať súd o nariadenie výkonu rozhodnutia.

§ 305 (1) V nariadení výkonu rozhodnutia prikáže súd peňažnému ústavu, aby po tom, keď nariadenie výkonu rozhodnutia nadobudlo právoplatnosť, odpísal pohľadávku z účtu povinného a uhradil ju oprávnenému.

(2) Ak je povinným občan alebo taká organizácia, na ktorú sa nevzťahujú predpisy o platobnom styku medzi organizáciami, zakáže súd povinnému, aby po tom, keď sa mu doručilo nariadenie výkonu rozhodnutia, nakladal s prostriedkami na účte až do výšky pohľadávky oprávneného. ...

Prikázanie iných peňažných pohľadávok

§ 312 (1) Výkon rozhodnutia prikázaním inej peňažnej pohľadávky než pohľadávky z účtu v peňažnom ústave sa uskutoční zákazom výplaty pohľadávky povinnému, a to i vtedy, ak sa pohľadávka povinného stane zročnou len v budúcnosti.

(2) Výkon rozhodnutia postihuje pohľadávku povinného len do výšky pohľadávky oprávneného, pre ktorú bol nariadený, a jej príslušenstva.

§ 313 (1) V nariadení výkonu rozhodnutia zakáže súd povinnému, aby so svojou pohľadávkou akokoľvek nakladal. Dlžníkovi povinného súd zakáže, aby po tom, keď sa mu doručilo nariadenie výkonu rozhodnutia, povinnému jeho pohľadávkou vyplatil.

(2) Nariadenie výkonu rozhodnutia doručí súd oprávnenému, povinnému a dlžníkovi povinného; dlžníkovi povinného ho doručí do vlastných rúk.

(3) Povinný stráca právo na vyplatenie pohľadávky dňom, keď sa dlžníkovi povinného doručilo nariadenie výkonu rozhodnutia. ...

Pohľadávky nepodliehajúce výkonu rozhodnutia

§ 317 (1) Výkonu rozhodnutia nepodliehajú pohľadávky náhrady, ktorú podľa poistnej zmluvy vypláca poisťovňa, ak sa má náhrada použiť na nové vybudovanie alebo na opravu budovy.

(2) Pohľadávka podpory pri narodení dieťaťa a pohľadávka pohrebného podľa predpisov o nemocenskom poistení podliehajú výkonu rozhodnutia, len ak sa navrhuje výkon rozhodnutia pre pohľadávku za poskytnuté plnenie, na úhradu ktorého uvedené dávky slúžia.

§ 318 (1) Pohľadávky jednotných roľníckych družstiev z predaja poľnohospodárskych výrobkov za bežný kalendárny rok podliehajú výkonu rozhodnutia len jednou pätinou.

(2) Takisto pohľadávky jednotlivu hospodáriacich roľníkov z predaja poľnohospodárskych výrobkov za bežný kalendárny rok podliehajú výkonu rozhodnutia len jednou pätinou. Ak sa však navrhuje výkon rozhodnutia pre niektorú z prednostných pohľadávok uvedených v § 279 ods. 3, môže súd nariadiť výkon rozhodnutia až do dvoch pätín so zreteľom na pomery povinného. Pre poradie úhrady prednostných pohľadávok sa použijú primerane ustanovenia § 280 ods. 2 a 3. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Predaj hnutelných vecí a nehnuteľností

Veci nepodliehajúce výkonu rozhodnutia

§ 321 Výkonom rozhodnutia nemožno postihnúť veci, predaj ktorých je podľa osobitných predpisov zakázaný, alebo ktoré podľa osobitných predpisov výkonu rozhodnutia nepodliehajú.

§ 322 Z vecí, ktoré sú v osobnom vlastníctve povinného, nemôže sa výkon rozhodnutia týkať tých, ktoré povinný nevyhnutne potrebuje na uspokojovanie základných hmotných a kultúrnych potrieb svojich a svojej rodiny alebo na plnenie svojich pracovných úloh, ako aj vecí, predaj ktorých by bol v rozpore s pravidlami socialistického spoluzitia. Najmä sú takto z výkonu rozhodnutia vylúčené:

- a) súčasti odevov, potravin, palivo, obvyklé domáce zariadenie, ako nábytok, riad, periny a posteľná bielizeň, rozhlasový prijímač, televízor a práčka;
- b) pracovné nástroje či pomôcky, ktoré povinný potrebuje na plnenie svojich pracovných úloh, dopravný prostriedok, ktorý potrebuje povinný na cestu na pracovisko, a pomôcky slúžiace povinnému na prípravu na budúce povolanie alebo na zvýšenie kvalifikácie;
- c) snubné prstene a iné predmety podobnej povahy;
- d) hotové peniaze do 1000 Kčs.

Predaj hnutelných vecí

§ 323 (1) Výkon rozhodnutia môže sa nariadiť podľa návrhu oprávneného s výslovným určením vecí, ktoré sa majú predajť, alebo bez tohto určenia.

(2) Ak je oprávnenému známe, že povinný má niektorú hnutelnú vec umiestnenú mimo svojho bytu, oprávnený podľa možnosti už v návrhu na výkon rozhodnutia uvedie, kde taká vec je.

§ 324 V nariadení výkonu rozhodnutia súd povinnému zakáže, aby nakladal s vecami, ktoré vykonávateľ spíše. ...

Predaj nehnuteľností

§ 335 (1) Výkon rozhodnutia predajom nehnuteľností možno nariadiť, len ak oprávnený presne označí nehnuteľnosť, predaj ktorej navrhuje, a ak je preukázané, že nehnuteľnosť je vo vlastníctve povinného.

(2) Nariadenie výkonu rozhodnutia sa vzťahuje na nehnuteľnosť so všetkým, čo k nej patrí.

(3) Len čo nariadenie výkonu rozhodnutia nadobudne právoplatnosť, doručí ho súd štátnemu notárstvu, ako aj okresnému národnému výboru, v obvode ktorých je nehnuteľnosť, okresnému a miestnemu národnému výboru v mieste bydliska povinného, oprávnenému a povinnému.

§ 336 (1) Predaj nehnuteľnosti vykoná štátne notárstvo podľa ustanovení notárskeho poriadku, zrazí trovy predaja a výtazok odovzdá súdu.

(2) Ak sa nepodarí nehnuteľnosť predajť, oznámi to štátne notárstvo súdu, ktorý zastaví výkon rozhodnutia.

§ 337 (1) Rozvrh výťažku predaja nehnuteľností vykoná predseda senátu. Z výťažku predaja sa uspokojia pohľadávky, pre ktoré bol výkon rozhodnutia predajom nehnuteľnosti nariadený, a pohľadávky, v prospech ktorých je na štátnom notárstve zaregistrované obmedzenie prevodu nehnuteľnosti. Iné pohľadávky sa uspokojia z výťažku predaja, len ak to ustanovuje zákon alebo ak boli priznané rozhodnutím alebo zmierom, ktoré môžu byť podľa ustanovení tejto časti podkladom pre výkon rozhodnutia, a ak boli prihlásené na rozvrh najneskôr do dňa, keď predseda senátu začal vykonávanie rozvrhu; na prihlásenie pohľadávok vyzve súd veriteľa povinného vyhláškou.

(2) Ak výťažok predaja nepostačí na uhradenie všetkých pohľadávok podľa odseku 1, uhradia sa najskôr pohľadávky, v prospech ktorých bolo na štátnom notárstve zaregistrované obmedzenie prevodu nehnuteľnosti, potom pohľadávky nedoplatkov výživného, ďalej pohľadávky daní a poplatkov prihlásené na rozvrh najneskôr do dňa, keď sa vykonávanie rozvrhu začne, a potom ostatné prihlásené pohľadávky. Pritom sa pohľadávky, pre ktoré bolo na štátnom notárstve zaregistrované obmedzenie prevodu nehnuteľnosti, uspokojia podľa poradia, v akom k registrácii došlo; ak sa toho istého dňa zaregistrovalo obmedzenie prevodu nehnuteľnosti pre niekoľko pohľadávok, majú tieto pohľadávky rovnaké poradie a uspokojia sa pomerne. Ak nestačí po uspokojení pohľadávok, pre ktoré bolo na štátnom notárstve zaregistrované obmedzenie prevodu nehnuteľnosti, výťažok predaja na uspokojenie všetkých pohľadávok nedoplatkov výživného, uspokojia sa tieto pohľadávky pomerne; to isté platí o ostatných prihlásených pohľadávkach.

(3) Ak výťažok predaja prevyšuje všetky pohľadávky podľa odseku 1, vyplätí súd po uhradení pohľadávok všetkých oprávnených zvyšok výťažku povinnému.

Predaj spoluvlastníckeho podielu

§ 338 (1) Na výkon rozhodnutia predajom spoluvlastníckeho podielu k hnuťelnej veci alebo nehnuteľnosti sa použijú ustanovenia o výkone rozhodnutia predajom hnuťelných vecí a nehnuteľností. O nariadení predaja upovedomí súd ostatných spoluvlastníkov.

(2) Ak ide o podiel k veci, ktorá je v osobnom spoluvlastníctve občanov, treba ho ponúknuť predovšetkým ostatným spoluvlastníkom.

PIATA HLAVA. Uspokojenie práv na nepeňažné plnenie

Návrh

§ 339 (1) Podľa týchto ustanovení vykonávajú sa rozhodnutia, ktoré ukladajú inú povinnosť než zaplatenie peňažnej sumy.

(2) Ak oprávnený navrhuje výkon rozhodnutia aj pre trovy, ktoré mu boli rozhodnutím priznané, ako aj pre trovy výkonu rozhodnutia, uvedie v návrhu na výkon rozhodnutia, akým spôsobom sa má jeho pohľadávka na trovách uspokojiť.

Vypratanie

§ 340 Ak ukladá rozhodnutie, výkon ktorého sa navrhuje, aby povinný vypratáť byt, za ktorý treba poskytnúť náhradu, nariadi súd výkon rozhodnutia až vtedy, keď bude vykonateľným rozhodnutím miestneho národného výboru potvrdené, že je pre povinného zabezpečený náhradný byt, prípadne náhradné ubytovanie tam, kde stačí poskytnúť náhradné ubytovanie.

§ 341 (1) Výkon rozhodnutia sa uskutoční presťahovaním povinného a všetkých, ktorí s ním bývajú na základe jeho práva, do náhradného bytu alebo do miestnosti poskytnutej ako náhradné ubytovanie. Vykonávateľ uskutočňujúci vypratanie priberie k tomuto úkonu vhodnú osobu, podľa možnosti zástupcu miestneho národného výboru.

(2) Predseda senátu upovedomí povinného najmenej päť dní vopred, kedy sa presťahovanie vykoná. Upovedomí o tom takisto príslušný miestny národný výbor.

(3) Ustanovenia § 343 a 344 sa použijú obdobne.

§ 342 (1) Ak ukladá rozhodnutie, výkon ktorého sa navrhuje, aby povinný vypratáť nehnuteľnosť alebo miestnosť, za ktoré nie je potrebné poskytnúť náhradu, uskutoční sa výkon rozhodnutia tak, že predseda senátu urobí opatrenie, aby sa z vypratávaného objektu odstránili veci patriace povinnému a príslušníkom jeho rodiny, ako aj veci, ktoré síce patria niekomu inému, ale sú so súhlasom povinného umiestnené vo vypratávanom alebo na vypratávanom objekte.

(2) Predseda senátu urobí opatrenie, aby boli z vypratávaného objektu vykázaní povinný a všetci, ktorí sa tam zdržujú na základe práva povinného.

(3) Predseda senátu upovedomí povinného najmenej päť dní vopred, kedy sa bude vypratávanie vykonávať. Upovedomí o tom takisto príslušný miestny národný výbor. ...

Odobratie veci

§ 345 (1) Ak ukladá rozhodnutie, výkon ktorého sa navrhuje, aby povinný vydal alebo dodal oprávnenému vec, postará sa predseda senátu o výkon rozhodnutia tým, že dá odobrať vec so všetkým, čo k nej patrí, povinnému a odovzdá ju oprávnenému.

(2) Ak na užívanie odobranej veci treba listinu, odoberie sa i táto listina povinnému a odovzdá sa oprávnenému spolu s vecou, ktorá sa odoberala povinnému.

(3) Nariadenie výkonu rozhodnutia doručí povinnému vykonávateľ pri odobratí veci. Súd upovedomí oprávneného o čase výkonu vopred. Odobratie veci sa nevykoná, ak nebude pri ňom prítomný oprávnený alebo jeho zástupca. Vykonávateľ uskutočňujúci odobratie veci priberie na to vhodnú osobu, podľa možnosti zástupcu miestneho národného výboru. ...

Rozdelenie spoločnej veci

§ 348 (1) Ak vykonávané rozhodnutie ukladá, aby sa spoločná hnutelná vec ale-

bo nehnuteľnosť predala a jej výťažok sa rozdelil medzi spoluvlastníkov, vykoná sa predaj podľa ustanovení o predaji hnuteľných vecí alebo nehnuteľností.

(2) Výťažok predaja spoločnej hnuteľnej veci alebo nehnuteľnosti vyplatí súd všetkým bývalým spoluvlastníkom podľa výšky ich podielov. Pri nehnuteľnostiach použijú sa primerane ustanovenia § 337.

(3) Ak sa nepodarí spoločnú hnuteľnú vec alebo nehnuteľnosť predať, predseda senátu zastaví výkon rozhodnutia.

§ 349 (1) Ak vykonávané rozhodnutie ukladá, aby sa spoločná hnuteľná vec alebo nehnuteľnosť rozdelila inak než predajom, predseda senátu určí pri nariadení výkonu rozhodnutia, ako sa výkon uskutoční. K uskutočneniu výkonu rozhodnutia priberie sa vhodná osoba, podľa možnosti zástupca miestneho národného výboru.

(2) Ak je to potrebné, najmä ak treba presne určiť, prípadne vytýčiť hranice pozemkov, priberie predseda senátu k rozdeleniu znalca.

Uskutočnenie prác a výkonov

§ 350 (1) Ak vykonávané rozhodnutie ukladá, aby povinný podľa neho vykonal pre oprávneného nejakú prácu, ktorú môže vykonať i niekto iný než povinný, povolí súd oprávnenému, aby si dal prácu, o ktorú ide, vykonať niekym iným alebo si ju vykonal sám, a to na trovy povinného.

(2) Povinnému môže súd uložiť, aby potrebné trovy zaplatil oprávnenému vopred. Výkon tohto rozhodnutia sa uskutoční potom na návrh oprávneného niektorým zo spôsobov určených na uspokojenie peňažných pohľadávok.

§ 351 (1) Ak vykonávané rozhodnutie ukladá inú povinnosť, uloží súd za každé porušenie tejto povinnosti povinnému pokutu. Výšku pokuty súd stupňuje až do úhrnej sumy 20 000,-Kčs. Pokuty pripadajú štátu.

(2) Zaplatením pokút sa povinný neoslobodzuje od zodpovednosti za škodu.

(3) Ak povinný porušením uloženej mu povinnosti spôsobí zmenu stavu, ktorý predpokladá vykonávané rozhodnutie, dá súd privolenie, aby sa oprávnený postaral o obnovenie predošlého stavu na trovy povinného. Rozhodnutie o zaplatení uvedených trov sa vykoná na návrh oprávneného niektorým zo spôsobov určených na uspokojenie peňažných pohľadávok. Súd môže urobiť vhodné opatrenia, aby oprávnenému dopomohol k obnoveniu predošlého stavu.

ŠIESTA HLAVA. Likvidácia majetku

Nariadenie likvidácie

§ 352 (1) Súd nariadi na návrh niektorého z oprávnených likvidáciu majetku povinného, ak je povinný predĺžený.

(2) V nariadení likvidácie predseda senátu vyzve všetkých, ktorí majú voči povinnému pohľadávky, aby ich prihlásili na rozvrh výťažku.

(3) Nariadením likvidácie majetku zaniká bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.

Vykonanie likvidácie

§ 353 Likvidáciu majetku povinného vykoná súd speňažením všetkého majetku povinného, a to s primeraným použitím ustanovení o prikázaní pohľadávky (§ 303 až 320), ako aj o predaji hnutel'ných vecí a nehnuteľností (§ 321 až 338).

....

ŠIESTA ČASŤ. Záverečné ustanovenia

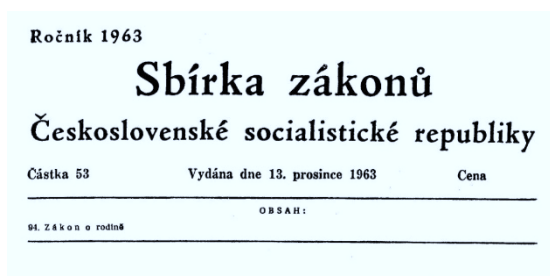
Prechodné ustanovenia

§ 355 Ak nie je ďalej ustanovené inak, platí tento zákon i pre konanie začaté pred jeho účinnosťou. Právne účinky úkonov, ktoré v konaní nastali pred účinnosťou tohto zákona, zostávajú zachované. ...

§ 376 Účinnosť zákona

Tento zákon nadobúda účinnosť 1. aprílom 1964.

3.3 Socialistické rodinné právo a jeho základný kódex – Zákon o rodine č. 94/1963 Zb.

Základné informácie o právnej norme – Zákon o rodine č. 94/1963 Zb.:

- účinnosť nadobudol 1. apríla 1964,
- zrušil prechádzajúci zákon o rodinnom práve z č. 265/1949 Zb., pričom počas jeho prípravných prác sa zvažovala možnosť zásadnejšej novelizácie zákona o rodinnom práve z roku 1949 alebo príprava nového kódexu rodinného práva,
- platil počas celého obdobia socializmu s jednou novelizáciou v podobe zákona č. 132/1982 Zb.⁹², nahradený bol na Slovensku Zákonom o rodine č. 36/2005 Z. z. (účinný od 1. augusta 2005),
- stal sa východiskom zmeny rodinného práva na rodinné právo rozvinutej socialistickej spoločnosti, jeho ustanovenia odrážali chápanie rodiny ako základného článku socialistickej spoločnosti, ktorý bol podriadený jej záujmom a aj podliehal jej kontrole (čo možno osobitne pozorovať v úprave účasti spoločnosti pri výkone práv a povinností rodičov).

Základná štruktúra zákona:

Preambula

Základné zásady (Články I - VII)

PRVÁ ČASŤ: MANŽELSTVO (§ 1 – § 29)

Hlava I: Vznik manželstva

Hlava II: Okolnosti vylučujúce uzavretie manželstva

Hlava III: Vzťahy medzi manželmi

Hlava IV: Zánik manželstva smrťou, vyhlásením manžela za mŕtveho

Hlava V: Rozvod

⁹² V roku 1973 bola opätovne do právneho poriadku zaradená pestúnska starostlivosť (zákonom č. 50/1973 Zb.).

DRUHÁ ČASŤ: VZŤAHY MEDZI RODIČMI A DEŤMI (§ 30 – § 84)

Hlava I: Výchova detí

Hlava II: Účasť spoločnosti pri výkone práv a povinností rodičov

Hlava III: Určenie otcovstva

Hlava IV: Osvojenie

Hlava V: Výchova a zastupovanie maloletého (Opatrovníctvo)

TRETIA ČASŤ: VÝŽIVNÉ (§ 85 – § 103)

Hlava I: Vzájomná vyživovacia povinnosť rodičov a detí

Hlava II: Vyživovacia povinnosť medzi ostatnými príbuznými

Hlava III: Vyživovacia povinnosť medzi manželmi

Hlava IV: Príspevok na výživu rozvedeného manžela

Hlava V: Príspevok na výživu a úhradu niektorých nákladov nevydatej matke

Hlava VI: Spoločné ustanovenia

ŠTVRTÁ ČASŤ: ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA (§ 104 – § 109)

Charakteristika zákona z obsahového hľadiska:

Zákon o rodine č. 94/1963 Zb. (ďalej len „zákon o rodine z r. 1963“) predstavoval druhú komplexnú kodifikáciu rodinného práva v Československu. Stal sa súčasťou tzv. socialistických rekodifikácií 60. rokov. Nadviazal na ideové základy rodinného práva v zákone o rodinnom práve č. 265/1949 Zb. – najmä na princípy dôslednej sekularizácie rodinnoprávných vzťahov, obligatórny civilný sobáš, rovnoprávnosti muža a ženy a rovnakého postavenia detí bez ohľadu na ich pôvod⁹³ – niektoré inštitúty na základe skúseností z praxe prehodnotil a mal ešte viac prehĺbiť socialistické princípy rodinného práva. Práve v tomto ohľade možno pozorovať istý výraznejší posun, ktorý spočíval v **paternalistickom chápaní vzťahu štátu a rodiny**, obzvlášť pri výchove detí.⁹⁴ Podstatnou zmenou bolo tiež vyčlenenie úpravy majetkových vzťahov medzi manželmi do nového Občianskeho zákonníka (zákon č. 40/1964 Zb.), ktorý zaviedol inštitút bezpodielového spoluvlastníctva manželov (v kogentnej podobe bez možnosti zmluvnej modifikácie).⁹⁵ Zákon o rodine z roku 1963 tak upravoval takmer výlučne osobné práva a povinnosti manželov. Základnou filozofiou zákona o rodi-

⁹³ Zákon č. 265/1949 Zb., prijatý v rámci tzv. „právnickej dvojročnice“, bol prvou unifikovanou úpravou rodinného práva pre celé Československo. Bol silne ovplyvnený sovietskym modelom, ktorý presadzoval vyčlenenie rodinného práva zo systému občianskeho práva do samostatného odvetvia, s dôrazom na osobné vzťahy a potlačenie majetkových vzťahov – ako vzťahov „buržoázných či meštiackych“.

⁹⁴ SKALOŠ, M. *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011, s. 299.

⁹⁵ Zákon o rodine z r. 1963 na túto úpravu len odkazoval vo svojich záverečných ustanoveniach (§ 105).

ne z r. 1963, v zmysle slov jeho preambuly, bolo, aby sa „*morálka socialistickej spoločnosti stala základom pre všetky vzťahy v rodine, manželstve a pri výchove detí*“. Silný dôraz sa kládol na spoločenský záujem a kolektivismus, rodina nebola vnímaná len ako intímna, súkromná oblasť medziľudských vzťahov, ale ako „*základný článok socialistickej spoločnosti*“. Tento postoj k rodine možno badať aj z úpravy 2. hlavy druhej časti Zákona o rodine s príznačným názvom: „Účasť spoločnosti pri výkone práv a povinností rodičov“.

Z hľadiska svojej **štruktúry** sa zákon o rodine z r. 1963 členil na preambulu, sedem základných článkov (zásad), ktoré slúžili ako interpretačné východiská a štyri základné časti. V základných zásadách boli definované základné pojmy a načrtnuté hlavné zásady socialistického rodinného práva. Zo základných zásad možno upriamiť pozornosť na zásady uvedené v nasledujúcich článkoch:

- **Článok I** definoval manželstvo ako zväzok založený na pevných citových vzťahoch medzi mužom a ženou, v ktorom sú si obaja – muž a žena – rovní. Hlavným spoločenským účelom manželstva (tento pojem bol následne kľúčovým pri zániku manželstva rozvodom) bolo „*založenie rodiny a riadna výchova detí*“.
- **Článok II** definoval rodinu ako „*základný článok spoločnosti*“ a spoločnosť (t.j. socialistická spoločnosť) mala všestranne chrániť rodinné vzťahy.
- **Článok III** definoval materstvo ako najčestnejšie poslanie ženy. Socialistická spoločnosť mala poskytovať materstvu nielen svoju ochranu, ale aj „*všetku starostlivosť, najmä hmotnou podporou matky i detí a pomocou pri ich výchove*“. Týmto článkom sa štát zaväzoval vytvoriť systém podpory v tehotenstve pri plnení úloh ženy ako matky v rámci starostlivosti o deti, čo sa následne prejavovalo v pracovnoprávných normách, v rámci sociálneho zabezpečenia, siete jasli, škôlok, záujmovej činnosti pre deti a pod.
- **Článok IV** definoval zodpovednosť rodičov voči spoločnosti za „*všestranný duševný a telesný rozvoj svojich detí a zvlášť za ich riadnu výchovu tak, aby sa jednota záujmov rodiny a spoločnosti upevňovala*“.
- **Článok V** definoval zodpovednosť socialistickej spoločnosti, ktorá sa mala starať popri rodičoch o „*výchovu detí a uspokojovanie ich hmotných a kultúrnych potrieb*“ a táto starostlivosť a výchova sa mala diať „*prostredníctvom štátnych orgánov, spoločenských organizácií, školy, kultúrnych, osvetových a zdravotníckych zariadení*“.
- **Článok VI** definoval povinnosť vzájomnej pomoci všetkých členov rodiny, v zmysle ktorej všetci členovia rodiny mali „*povinnosť vzájomne si pomáhať a podľa svojich schopností a možností zabezpečovať zvyšovanie hmotnej a kultúrnej úrovne rodiny*“.
- **Článok VII** bol interpretačným a aplikačným pravidlom, ukladal povinnosť

aplikovať všetky ustanovenia zákona a vykonávať práva i povinnosti v ňom upravené v duchu týchto základných zásad.

Prvá časť Zákona o rodine z roku 1963 nazvaná „Manželstvo“ (§ 1 – § 29) podrobne upravovala inštitút manželstva, pričom dôraz kládla na jeho spoločenskú funkciu a trvácnosť. Manželstvo vznikalo na základe „dobrovoľného rozhodnutia muža a ženy vytvoriť harmonické, pevné a trvalé životné spoločenstvo“ (§ 1). Zákon striktné vyžadoval, aby sa snúbenci „navzájom oboznámili so svojimi charakterovými vlastnosťami a svojím zdravotným stavom, aby mohli založiť manželstvo, ktoré splní svoj spoločenský účel“ (§ 2). Zákon zachoval obligatórny civilný sobáš ako jedinú formu s právnymi účinkami. Manželstvo vznikalo súhlasným vyhlásením muža a ženy pred štátnym orgánom (národným výborom) verejne, slávnostným spôsobom a v prítomnosti dvoch svedkov. Náboženské obrady boli povolené až po uzavretí civilného manželstva; ich vykonanie pred ním bolo sankcionované ako trestný čin podľa § 211 Trestného zákona⁹⁶. Zákon o rodine z roku 1963 definoval okolnosti vylučujúce uzavretie platného manželstva (prekážky uzavretia manželstva) ako bigamia, t.j. existencia skoršieho manželstva (§ 11), príbuzenstvo (§ 12) a nedostatok veku (§ 13)⁹⁷ a duševná porucha (§ 14).

V rámci vzťahov medzi manželmi zákon o rodine z r. 1963 dôsledne uplatňoval zásadu rovnoprávnosti muža a ženy v manželstve, v ktorom mali muž a žena rovnaké práva a rovnaké povinnosti. Medzi základné povinnosti manželov patrili: povinnosť žiť spolu, byť si verní, vzájomne si pomáhať a vytvárať zdravé rodinné prostredie (§ 18). Obaja manželia sa mali starať o potreby rodiny, pričom aj „osobná starostlivosť o deti a spoločnú domácnosť“ sa považovala za plnenie tejto povinnosti (§ 19). O podstatných veciach rodiny rozhodovali spoločne; pri nezhodách mohol na návrh jedného z nich rozhodnúť súd (§ 20).

Zákon o rodine stanovil dva spôsoby zániku manželstva: smrťou (alebo vyhlásením za mŕtveho) a rozvodom. Podľa § 22 ods. 1 „manželstvo zaniká smrťou alebo vyhlásením jedného manžela za mŕtveho“. V prípade vyhlásenia za mŕtveho manželstvo zaniklo dňom právoplatnosti rozhodnutia súdu.

⁹⁶ § 211 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon: „Porušovanie zákona o rodinnom práve. Kto pri výkone svojej duchovenskej činnosti alebo podobnej náboženskej funkcie poruší, čo aj z neobľúbivosti, ustanovenia zákona o rodinnom práve, najmä tým, že vykoná náboženský sobášny obrad s osobami, ktoré spolu neuzavreli manželstvo, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok.“

⁹⁷ § 13 ods. 3 zákona o rodine z r. 1963: „U maloletého mladšieho ako šesťnásť rokov manželstvo nevznikne.“

Rozvod bol vnímaný ako nežiaduci spoločenský jav a posledná možnosť⁹⁸, ku ktorej sa malo pristúpiť len „v spoločensky odôvodnených prípadoch“⁹⁹, keďže ľahkomyselný prístup k manželstvu bol „v rozpore so záujmom spoločnosti“ (§ 23). Socialistická spoločnosť kládla dôraz na trvácnosť a stabilitu manželstva ako zväzku v záujme riadnej výchovy detí (§ 23). Súd manželstvo rozviedol, ak boli „vzťahy medzi manželmi tak vážne rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj spoločenský účel“ (§ 24). Vyžadoval sa kvalifikovaný stupeň rozvratu¹⁰⁰, ktorý musel byť vážny, trvalý a znemožňujúci plnenie spoločenského účelu manželstva¹⁰¹.

Hoci sa vina manžela/manželov už neuvádzala vo výroku rozsudku (na rozdiel od predchádzajúcej úpravy zákona o rodinnom práve z r. 1949, nová úprava odstránila princíp zavinenia¹⁰²), súd mal povinnosť „zistiť príčiny, ktoré viedli k vážnemu rozvráteniu manželstva“ a uviesť ich v odôvodnení rozhodnutia (§ 25) so zámerom, aby spoločnosť vyjadrila svoj názor na dôvody zániku manželstva a prípadne poskytla morálnu satisfakciu (nevinnému) manželovi.

⁹⁸ OSP z roku 1963 obsahoval ustanovenia, ktoré mali zabrániť neuváženým rozvodom manželstva, a to najmä tam, kde mali manželia maloleté deti. Zákonodarca dokonca zaviedol v § 70 až § 72 osobitné súdne konanie o zmierenie manželov.

⁹⁹ „Rozvod má byť len prostriedkom umožňujúcim skončenie manželstva, ak došlo k takému narušeniu manželstva, že tento stav možno charakterizovať ako vážne rozvrátenie manželských vzťahov. V takom prípade nemôže manželstvo plniť účel, pre ktorý z hľadiska spoločnosti bolo vytvorené, stráca dôvody pre svoje ďalšie trvanie a súd ho môže zrušiť; to sa však môže stať jedine vtedy, ak je súd presvedčený o tom, že to tak skutočne je a pre tento úsudok získal skutkové podklady.“ Citované podľa: Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1963. III. volebné obdobie. Vládní návrh zákona o rodině (tisk 146). Důvodová zpráva. Zvláštní část. (2024-19-12). Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0146_03.htm

¹⁰⁰ PLANKOVÁ, O. – RADVANOVÁ, S.: *Rodinné právo*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1979, s. 47.

¹⁰¹ „Spoločenský účel manželstva vidíme nielen vo vytváraní rodinného prostredia vhodného pre výchovu detí, ale aj prostredia, v ktorom manželia – hoci aj bez detí – žijú spolu vo vzájomnej zhode, citovom zblížení, poskytujú si vzájomne podporu a pomoc.“ Citované podľa: Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1963. III. volebné obdobie. Vládní návrh zákona o rodině (tisk 146). Důvodová zpráva. Zvláštní část. (cit. 2024-19-12). Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0146_03.htm

¹⁰² PLANKOVÁ, O.: K novej úprave rozvodu manželstva v ČSSR. In: *Právny obzor*, 1964, roč. 47, č. 8, s. 482.

„Vzájomné vzťahy manželov, ktoré sa vytvárajú medzi mužom a ženou počas dlhodobého spolužitia, sú zložité a rešpektovanie práv a plnenie povinností z nich vyplývajúcich i správanie manželov v ich spolužití súvisí s viacerými okolnosťami, ktoré majú svoj pôvod nielen vo vzájomnom vzťahu manželov, ale závisia tiež na skutočnostiach existujúcich mimo manželstva. Preto je v konkrétnom prípade obtiažne zisťovať, kto vlastne zaviniť rozvrat, kde bola pôvodná príčina rozvratu a ktorý z manželov prípadne prispel k jeho prehlbeniu. Preto zákon o rodine opustil zisťovanie viny na rozvrate ako ďalšiu podmienku rozvodu manželstva.“ RADIMSKÝ, J. – RADVANOVÁ, S. a kol.: *Zákon o rodině – Komentář*. Praha: Panorama, 1989, s. 83.

Súd bol teda povinný zisťovať príčiny rozvratu manželstva a prihliadať najmä na záujmy maloletých detí pochádzajúcich z manželstva (§ 24¹⁰³). Ak súd dospel k záveru, že zachovanie manželstva bolo v najlepšom záujme detí (rozvrat manželských vzťahov rodičov negatívne neovplyvňoval ich výchovu), mohol návrh na rozvod zamietnuť.¹⁰⁴ Ak však rozvrat vzťahov medzi manželmi vytváral pre deti konfliktné a nevhodné prostredie, bol rozvod v ich záujme. Súčasťou rozsudku o rozvode manželstva s maloletými deťmi bola preto aj úprava práv a povinností rodičov k maloletým deťom na čas po rozvode (§ 26). Súd musel určiť, komu bude dieťa zverené do výchovy a ako mal každý z rodičov prispievať na jeho výživu (§ 26 ods. 1). Rozhodnutie súdu mohla nahradiť dohoda rodičov, ktorú však súd musel schváliť.

Právoplatnosťou rozsudku o rozvode manželstva zanikali vzájomné osobné práva a povinnosti manželov. Rozvedený manžel mal právo do jedného mesiaca oznámiť matke, že prijíma späť svoje predošlé priezvisko. Zaniklo tiež bezpodielové spoluvlastníctvo manželov.

Druhá časť zákona o rodine z r. 1963 upravovala vzťahy medzi rodičmi a deťmi (§ 30 – § 84) a môžeme v nej nájsť výrazný prejav spoločenskej kontroly – kontroly socialistickej spoločnosti, resp. totalitného štátu – nad rodinným životom. Do obsahu jej úpravy patrila problematika rodičovských práv a povinností, určenie otcovstva a náhradná starostlivosť – osvojenie a opatrovníctvo. Zákon o rodine z r. 1963 nahradil pojem „rodičovská moc“ (pojem zavedený zákonom o rodinnom práve z r. 1949¹⁰⁵) termínom „práva a povinnosti rodičov“, resp. „rodičovské práva a povinnosti“ ktorý mal lepšie vystihovať vzťahy v socialistickej rodine.¹⁰⁶ Obsahom bola predovšetkým starostlivosť o všestranný telesný a duševný rozvoj detí v duchu morálky socialistickej spoločnosti. Zákon v § 32 ods. 1

¹⁰³ § 24 zákona o rodine z r. 1963: „Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj spoločenský účel. Pri rozhodovaní o rozvode musí súd prihliadnuť najmä na záujmy maloletých detí.“ Slovo „najmä“ zdôrazňovalo príkladný výpočet a dôvodová správa k zákonu o rodine z r. 1963 uvádzala, že „pôjde tu najmä o záujem maloletých detí na zachovaní dobrého rodinného prostredia z hľadiska výchovy a aj o staré manželstvá, kde ochrana záujmov druhého manžela bude prevažovať nad snahou navrhovateľa dosiahnuť rozvod.“ Citované podľa: Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky 1963. III. volebné obdobie. *Vládny návrh zákona o rodine* (tisk 146). *Dôvodová zpráva. Zvláštna časť*. (cit. 2024-19-12). Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0146_03.htm

¹⁰⁴ ČEŠKA, Z. a kol.: *Československé rodinné právo*. Bratislava: Obzor, 1986, s. 130; podobne GLOS, J. a kol.: *Rodinné právo*. Bratislava: Obzor, 1975, s. 89.

¹⁰⁵ Rodičovská moc nahradila historicky zakorenený pojem otcovskej moci.

¹⁰⁶ PLANKOVÁ, O.: *Rozvod manželstva v československom práve*. Bratislava: Osveta, 1964, s. 25.

zdôrazňoval, že „*rozhodujúcu úlohu vo výchove detí majú rodičia*“, rodičia však mali ideologicky určenú úlohu voči socialistickej spoločnosti uskutočňovať výchovu a riadiť konanie detí tak, aby z nich vyrástli „*zdraví a uvedomelí občania*“ (§ 33). Rodičovské práva a povinnosti mali obaja rodičia spoločne (§ 34 ods. 1) a zahŕňali právo a povinnosť svoje maloleté deti zastupovať a spravovať ich majetok (§ 36).

Novým prvkom v rodinnoprávnych vzťahoch bola „účasť spoločnosti na výchove“ legitimizujúca prienik štátu do intímnej sféry rodiny redukovanej v podstate na minimum. Zákon o rodine z r. 1963 explicitne zakotvil, že „*o výchovu detí sa starajú v nerozlučnej jednote rodičia, štát a spoločenské organizácie*“, ako Československý zväz mládeže a jeho pionierska organizácia (§ 30). Táto koncepcia poskytovala štátnym orgánom rozsiahle právomoci zasahovať do výchovy¹⁰⁷, ak to vyžadoval „*záujem spoločnosti na riadnej výchove detí*“. Národný výbor mohol napomenúť maloletého alebo jeho rodičov, určiť nad maloletým dohľad alebo mu uložiť obmedzenia (§ 43). Súd mal právomoc obmedziť rodičovské práva, pozbaviť rodiča/rodičov rodičovských práv, zveriť dieťa do výchovy inej osobe alebo nariadiť ústavnú výchovu (ak rodičia svoje povinnosti závažne zanedbávali, zneužívali alebo ich výkonu bránila vážna prekážka; súd mohol nariadiť ústavnú výchovu, ak bola „*výchova detí vážne narušená a iné výchovné opatrenia nevedli k náprave*“ (§ 45 ods. 2)).

Zákon o rodine z r. 1963 v § 51 – § 62 stanovil tri vyvrátiteľné domnienky otcovstva:

1. Prvá domnienka – ak sa dieťa narodilo počas manželstva alebo do 300 dní po jeho zániku, „*považuje sa za otca manžel matky*“ (§ 51 ods. 1).
2. Druhá domnienka – ak sa prvá domnienka neuplatní, za otca sa považoval muž, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov pred matrikou alebo súdom (§ 52).
3. Tretia domnienka – v ostatných prípadoch určil otcovstvo súd: „*Za otca sa považuje muž, ktorý s matkou dieťaťa súložil v čase, od ktorého neprešlo do narodenia dieťaťa menej ako stoosemdesiat a viac ako tristo dní*“ (§ 54 ods. 2), pokiaľ závažné okolnosti jeho otcovstvo nevylučovali.

¹⁰⁷ § 31 zákona o rodine z r. 1963: (1) *Prvoradou výchovnou úlohou je pôsobiť na citový, rozumový a mravný vývoj detí v duchu zásad morálky socialistickej spoločnosti.* (2) *Výchova sa musí viesť tak, aby deti získavali stále širšie a hlbšie vzdelanie, osvojili si zodpovedný postoj k práci a aby do ich vedomia a konania prenikli také morálne zásady, ako láska k vlasti, priateľstvo medzi národmi, ochrana spoločenského vlastníctva, podriadenosť osobných záujmov záujmom celku, dobrovoľné a uvedomelé dodržiavanie pravidiel socialistického spolužitia, úcta k druhým, osobná skromnosť, čestnosť a obetavosť.*

Inštitút osvojenia (adopcie) bol v § 63 – § 77, ktoré upravili vzťahy osvojenca a osvojiteľa. Osvojením vznikol medzi osvojiteľom a osvojencom taký pomer (vzťah), aký „*medzi rodičmi a deťmi*“ (§ 63 ods. 1). Osvojiť bolo možné (od účinnosti zákona o rodinnom práve z r. 1949) len maloleté dieťa, ak to bolo na jeho prospech a na prospech spoločnosti (§ 64, § 65). Zákon ponechal dva druhy osvojenia:

- Zrušiteľné osvojenie – ktoré bolo možné z dôležitých dôvodov na návrh zrušiť (§ 73).
- Nezrušiteľné osvojenie – osvojiteľ bol zapísaný v matrike namiesto biologického rodiča. Takto mohli osvojiť len manželia alebo manžel rodiča dieťaťa. Toto osvojenie nebolo možné zrušiť (§ 74).

Ak rodičia dieťaťa zomreli, boli pozbavení rodičovských práv alebo nemali spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, súd dieťaťu ustanovil opatrovníka. Táto funkcia bola čestnou povinnosťou a opatrovník podliehal pravidelnému dozoru súdu. Opatrovník mal „*maloletého vychovávať, zastupovať a spravovať jeho veci namiesto jeho rodičov*“ (§ 78 ods. 1).

Tretia časť zákona o rodine z r. 1963 „Výživné“ upravovala vyživovaciu povinnosť ako prejav zásady vzájomnej pomoci a rodinnej solidarity. Najdôležitejšia bola vyživovacia povinnosť rodičov k deťom, ktorá „*trvala do toho času, pokiaľ nie sú deti samy schopné sa živiť*“ (§ 85 ods. 1). Zakotvená bola aj recipročná povinnosť dospelých detí zabezpečiť svojim rodičom „*slušnú výživu, ak to potrebujú*“ (§ 87) a vzájomná vyživovacia povinnosť medzi manželmi, ktorej cieľom bolo, aby ich „*hmotná a kultúrna úroveň bola zásadne rovnaká*“ (§ 91). Základným rysom úpravy bolo, že výživné nebolo možné „*priznať, ak by to bolo v rozpore so zásadami morálky socialistickej spoločnosti*“ (§ 96 ods. 2). Zákon o rodine z r. 1963 (podobne ako zákon o rodinnom práve z r. 1949) upravil aj príspevok na výživu rozvedeného manžela. Rozvedený manžel, ktorý nebol schopný sám sa živiť, mohol žiadať od bývalého manžela príspevok na nevyhnutnú výživu, spravidla najdlhšie 5 rokov po rozvode (§ 92, § 93). Upravil aj príspevok na výživu a úhradu niektorých nákladov nevydatej matke, otec nemanželského dieťaťa bol povinný matke prispieť na výživu po dobu 26 týždňov a na náklady spojené s tehotenstvom a pôrodom (§ 95).

Výber z (právo)historickej literatúry: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠÍMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; ČEŠKA, Z. a kol.: *Československé rodinné právo*. Bratislava: Obzor, 1986; GLOS, J. a kol.: *Rodinné právo*. Bratislava : Obzor, 1975; HOLUB, M.: *Rodina a právo*. Praha: Práce, 1987; HRUŠÁKOVÁ, M.: *Rodinné právo – Zvláštní část*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně,

1988; JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992; KNAPP, V.: *Hlavní zásady Československého socialistického občanského práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, n.p. Praha, 1958; KNAPP, V. a kol.: *Rodinné právo*. Praha: Karlova univerzita, 1961; KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUKLÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009; LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dějinám státu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019; LAZAR, J a kol.: *Občianské právo hmotné*. Prvý zväzok. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s.r.o 2018; MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; PLANKOVÁ, O.: *Rozvod manželstva v československom práve*. Bratislava: Osveta, 1964; PLANKOVÁ, O. – RADVANOVÁ, S.: *Rodinné právo*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1979; RADIMSKÝ, J. – RADVANOVÁ, S. a kol.: *Zákon o rodině – Komentář*. Praha: Panorama, 1989; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny státu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013.

Znenie normy – Zákon o rodine č. 94/1963 Zb. vo vyhlásenom znení s poukazom na novelizácie a súdnu prax

Vybudovanie socializmu v Československu sa významným spôsobom prejavilo aj v oblasti rodinného, manželského a osobného života občanov nášho štátu. Spoločnosť sa všemožne usiluje o to, aby sa morálka socialistickej spoločnosti stala základom pre všetky vzťahy v rodine, manželstve a pri výchove detí. Ochranu manželstva, materstva, rodiny, záujmov všetkých detí, ako aj zvýšenú starostlivosť o rodiny s viacerými deťmi uskutočňuje celá naša spoločnosť.

Aby sa tieto zásady vyjadrili v právnom poriadku republiky, uznieslo sa Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky na tomto

Základné zásady.

Článok I Manželstvo v našej spoločnosti spočíva na pevných citových vzťahoch medzi mužom a ženou. Obidvaja sú si v ňom rovní. Hlavným spoločenským účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí.

Článok II Rodina založená manželstvom je základným článkom našej spoločnosti, ktorá všestranne chráni rodinné vzťahy.

Článok III Materstvo je najčestnejším poslaním ženy. Spoločnosť poskytuje materstvu nielen svoju ochranu, ale aj všetku starostlivosť, najmä hmotnou podporou matky i detí a pomocou pri ich výchove.

Článok IV Rodičia sú zodpovední spoločnosti za všestranný duševný a telesný rozvoj svojich detí a zvlášť za ich riadnu výchovu tak, aby sa jednota záujmov rodiny a spoločnosti upevňovala.

Článok V Spoločnosť dbá o výchovu detí a uspokojovanie ich hmotných a kultúrnych potrieb, stará sa o ne a chráni ich prostredníctvom štátnych orgánov, spoločenských organizácií, školy, kultúrnych, osvetových a zdravotníckych zariadení.

Článok VI Všetci členovia rodiny majú povinnosť vzájomne si pomáhať a podľa svojich schopností a možností zabezpečovať zvyšovanie hmotnej a kultúrnej úrovne rodiny.

Článok VII V duchu týchto základných zásad treba používať ustanovenia tohto zákona a vykonávať práva i povinnosti v ňom upravené.

PRVÁ ČASŤ. Manželstvo

PRVÁ HLAVA. Vznik manželstva

§ 1 Manželstvo sa uzaviera na základe dobrovoľného rozhodnutia muža a ženy vytvoriť harmonické, pevné a trvalé životné spoločenstvo.

§ 2 Občania, ktorí chcú spolu uzavrieť manželstvo, majú vopred poznať navzájom svoje charakterové vlastnosti a svoj zdravotný stav, aby mohli založiť manželstvo, ktoré splní svoj spoločenský účel.

§ 3 Manželstvo sa uzaviera súhlasným vyhlásením muža a ženy pred orgánom štátu, že spolu vstupujú do manželstva, a to verejne a slávnostným spôsobom, v prítomnosti dvoch svedkov.

§ 4 (1) Vyhlásenie o uzavretí manželstva urobia muž a žena pred miestnym národným výborom povereným viesť matriky pre obvod, v ktorom má jeden z nich bydlisko.

(2) Miestny národný výbor môže z dôležitých dôvodov povoliť uzavretie manželstva pred iným miestnym národným výborom povereným viesť matriky alebo na ktoromkoľvek vhodnom mieste.

(3) Ak je život toho, kto chce uzavrieť manželstvo, priamo ohrozený, môže sa manželstvo uzavrieť pred ktorýmkoľvek miestnym národným výborom.

§ 5 Československý štátny občan môže v cudzine uzavrieť manželstvo aj pred orgánom Československej socialistickej republiky na to splnomocneným.

§ 6 (1) Občania, ktorí chcú uzavrieť manželstvo, sú povinní predložiť určené doklady, ako aj vyhlásiť, že im nie sú známe okolnosti vylučujúce uzavretie manželstva a že obaja navzájom poznajú svoj zdravotný stav.

(2) Kto chce uzavrieť nové manželstvo, je povinný preukázať, že jeho skoršie manželstvo zaniklo alebo bolo vyhlásené za neplatné.

(3) Národný výbor, pred ktorým sa manželstvo uzaviera, môže predloženie určených dokladov odpustiť, ak je ich zadováženie spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou.

§ 7 Ak je život toho, kto chce uzavrieť manželstvo, priamo ohrozený, netreba predložiť doklady inak na uzavretie manželstva potrebné. I v takomto prípade však občania musia vyhlásiť, že im nie sú známe okolnosti, ktoré by uzavretie manželstva vylučovali.

§ 8 (1) Občania sú povinní pri uzavieraní manželstva pred sobášiacim národným výborom súhlasne vyhlásiť, či priezvisko jedného z nich bude ich spoločným priezviskom, či si ponechajú svoje doterajšie priezviská.

(2) Ak si ponechajú svoje doterajšie priezviská, vyhlásia, ktoré z ich priezvisk bude priezviskom spoločných detí.

§ 9 Z dôležitých dôvodov môže okresný národný výbor povoliť, aby vyhlásenie občana, že vstupuje do manželstva, urobil jeho zástupca. Plnomocenstvo sa musí dať písomne. Občan, s ktorým sa má manželstvo uzavrieť, musí byť v ňom presne označený, inak manželstvo nevznikne.

§ 10 Náboženské sobášne obrady nie sú dovolené pred uzavretím manželstva.

DRUHÁ HLAVA. Okolnosti vylučujúce uzavretie manželstva

§ 11 (1) Manželstvo sa nemôže uzavrieť so ženatým mužom alebo vydatou ženou; neplatnosť manželstva vysloví súd i bez návrhu.

(2) K výroku o neplatnosti nedôjde a takéto manželstvo sa stane platným, len čo skoršie manželstvo zaniklo alebo bolo vyhlásené za neplatné.

§ 12 Manželstvo sa nemôže uzavrieť medzi predkami a potomkami a medzi súrodencami; to isté platí o príbuzenstve založenom osvojením, pokiaľ osvojenie trvá. Neplatnosť manželstva vysloví súd i bez návrhu.

§ 13 (1) Manželstvo nemôže uzavrieť maloletý. Výnimočne, ak je to v súlade so spoločenským účelom manželstva, môže súd z dôležitých dôvodov povoliť uzavretie manželstva maloletému staršiemu ako šesťnásť rokov. Bez tohto povolenia je manželstvo neplatné a súd vysloví neplatnosť i bez návrhu.

(2) K výroku o neplatnosti manželstva však nedôjde a takéto manželstvo sa stane platným, ak manžel, ktorý bol v čase uzavretia manželstva maloletý, už dovŕšil osemnásť rok alebo ak manželka otehotnela.

(3) U maloletého mladšieho ako šesťnásť rokov manželstvo nevznikne.

§ 14 (1) Manželstvo nemôže uzavrieť občan postihnutý duševnou poruchou, ktorá by mala za následok obmedzenie spôsobilosti na právne úkony. Súd môže uzavretie takéhoto manželstva povoliť, ak je zdravotný stav občana zlučiteľný so spoločenským účelom manželstva.

(2) Ak uzavrie manželstvo občan postihnutý takouto duševnou poruchou bez povolenia súdu, vysloví súd neplatnosť tohto manželstva na návrh ktoréhokoľvek z manželov. K výroku o neplatnosti však nedôjde a manželstvo sa stane platným, ak sa zdravotný stav manžela stal zlučiteľným so spoločenským účelom manželstva.

§ 15 (1) Ak manželstvo zaniklo, nemožno ho vyhlásiť za neplatné.

(2) Ak sa manželstvo uzavrelo so ženatým mužom alebo vydatou ženou alebo medzi predkami a potomkami a medzi súrodencami, vysloví sa neplatnosť i po jeho zániku. To isté platí o manželstve uzavretom medzi osobami, ktoré sú v príbuzenskom pomere na základe osvojenia.

§ 16 (1) Ak sa konanie o vyhlásenie manželstva za neplatné na návrh niektorého z manželov už začalo, možno neplatnosť manželstva vysloviť i po smrti druhého manžela.

(2) Po smrti manžela, ktorý podal návrh na vyhlásenie manželstva za neplatné, možno vysloviť neplatnosť manželstva aj vtedy, ak o to požiadajú do jedného roku po jeho smrti jeho potomci.

§ 17 (1) Manželstvo vyhlásené za neplatné sa považuje za neuzavreté.

(2) O právach a povinnostiach manželov k spoločnému dieťaťu a o ich majetkových pomeroch po vyhlásení manželstva za neplatné platia obdobne ustanovenia o právach a povinnostiach rozvedených manželov k spoločnému dieťaťu a o ich majetkových pomeroch.

TRETIA HLAVA. Vzťahy medzi manželmi

§ 18 Muž a žena majú v manželstve rovnaké práva a rovnaké povinnosti. Sú povinní žiť spolu, byť si verní, vzájomne si pomáhať a vytvárať zdravé rodinné prostredie.

§ 19 O uspokojovanie potrieb rodiny založenej manželstvom sú povinní sa starať obidvaja manželia podľa svojich schopností a možností. Za uspokojovanie potrieb rodiny sa považuje aj osobná starostlivosť o deti a spoločnú domácnosť.

§ 20 (1) O veciach rodiny rozhodujú manželia spoločne. Ak sa nedohodnú o podstatných veciach, rozhodne na návrh jedného z nich súd.

(2) Na výkon povolania a na pracovné uplatnenie nepotrebuje žiaden z manželov súhlas druhého manžela.

§ 21 (1) Každý z manželov je oprávnený zastupovať druhého manžela v bežných veciach, najmä prijímať za neho bežné plnenia.

(2) Konanie jedného manžela pri obstarávaní bežných vecí rodiny zaväzuje obidvoch manželov spoločne a nerozdielne.

(3) To neplatí, ak druhý manžel tieto účinky proti inej osobe výslovne vylúčil a ak to bolo tejto osobe známe.

ŠTVRTÁ HLAVA. Zánik manželstva smrťou, vyhlásením manžela za mŕtveho

§ 22 (1) Manželstvo zaniká smrťou alebo vyhlásením jedného manžela za mŕtveho. Ak bol manžel vyhlásený za mŕtveho, manželstvo zaniká dňom, keď rozhodnutie o tom nadobudne právoplatnosť.

(2) Ak bude vyhlásenie za mŕtveho zrušené, neobnoví sa zaniknuté manželstvo, ak medzitým manžel toho, kto bol vyhlásený za mŕtveho, uzavrel nové manželstvo.

PIATA HLAVA. Rozvod

§ 23 (1) Štátne orgány v spolupráci so spoločenskými organizáciami a všetkými občanmi sú povinné napomáhať upevňovaniu manželstva a rodiny, najmä tým, že predchádzajú príčinám, ktoré by mohli viesť k narušovaniu pevnosti a trvalosti vzťahov v manželstve a v rodine.

(2) Ľahkomyselný pomer k manželstvu je v rozpore so záujmom spoločnosti. Preto možno k zrušeniu manželstva rozvodom pristúpiť len v spoločensky odôvodnených prípadoch.

§ 24 Súd môže manželstvo na návrh niektorého z manželov rozviesť, ak sú vzťahy medzi manželmi tak vážne rozvrátené, že manželstvo nemôže plniť svoj spoločenský účel. Pri rozhodovaní o rozvode musí súd prihliadnuť najmä na záujmy maloletých detí.

§ 25 Súd je povinný zistiť príčiny, ktoré viedli k vážnemu rozvráteniu manželstva. Svoje zistenia uvedie v odôvodnení rozhodnutia.

§ 26 (1) V rozhodnutí, ktorým sa rozvádza manželstvo rodičov maloletého dieťaťa, upraví súd ich práva a povinnosti k dieťaťu pre čas po rozvode, najmä určí, komu dieťa zverí do výchovy a ako má každý z rodičov prispievať na jeho výživu.

(2) Rozhodnutie o úprave práv a povinností rodičov k dieťaťu možno nahradiť ich dohodou, ktorá pre svoju platnosť potrebuje schválenie súdu.

(3) Súd pri rozhodovaní o právach a povinnostiach rodičov alebo pri schvaľovaní ich dohody vždy prihliadne na to, aby sa zabezpečili najpriaznivejšie podmienky pre zdravý vývoj dieťaťa na uvedomelého občana.

§ 27 (1) Dohoda o styku rodičov s dieťaťom nepotrebuje schválenie súdu.

(2) Súd však styk rodičov s dieťaťom upraví, ak to vyžaduje záujem na jeho výchove.

(3) Ak je to potrebné v záujme zdravia dieťaťa, súd styk dieťaťa s rodičom obmedzí alebo ho i zakáže.

§ 28 Ak sa zmenia pomery, môže súd zmeniť i bez návrhu rozhodnutie alebo dohodu rodičov o výkone ich rodičovských práv a povinností.

§ 29 Manžel, ktorý prijal priezvisko druhého manžela, môže do jedného mesiaca

po právoplatnosti rozhodnutia o rozvode oznámiť národnému výboru poverenému viesť matriky, že prijíma opäť svoje predošlé priezvisko.

DRUHÁ ČASŤ. Vzťahy medzi rodičmi a deťmi

PRVÁ HLAVA. Výchova detí

§ 30 O výchovu detí sa starajú v nerozlučnej jednote rodičia, štát a spoločenské organizácie, najmä Československý sväz mládeže a jeho pionierska organizácia.

§ 31 (1) Prvoradou výchovnou úlohou je pôsobiť na citový, rozumový a mravný vývoj detí v duchu zásad morálky socialistickej spoločnosti.

(2) Výchova sa musí viesť tak, aby deti získavali stále širšie a hlbšie vzdelanie, osvojili si zodpovedný postoj k práci a aby do ich vedomia a konania prenikli také morálne zásady, ako láska k vlasti, priateľstvo medzi národmi, ochrana spoločenského vlastníctva, podriadenosť osobných záujmov, záujmom celku, dobrovoľné a uvedomelé dodržiavanie pravidiel socialistickeho spolužitia, úcta k druhým, osobná skromnosť, čestnosť a obetavosť.

Práva a povinnosti rodičov a detí

§ 32 (1) Rozhodujúcu úlohu vo výchove detí majú rodičia.

(2) Rodičia majú byť osobným životom, správaním sa a vzťahom k spoločnosti príkladom svojim deťom.

§ 33 (1) Rodičia zodpovedajú spoločnosti za všestranný vývoj svojich detí, starajú sa sústavne a dôsledne o ich výchovu, výživu a riadia ich konanie tak, aby z nich vyrástli zdraví a uvedomelí občania.

(2) Pri výchove detí je povinný pomáhať i manžel, ktorý nie je rodičom dieťaťa, žije však s ním v spoločnej domácnosti.

§ 34 (1) Rodičovské práva a povinnosti majú obidvaja rodičia.

(2) Rodičovské práva nepatria tomu z nich, ktorý nemá spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu.

§ 35 Dieťa, ktoré žije v spoločnej domácnosti s rodičmi, je povinné podľa svojich schopností im pomáhať; pokiaľ má príjmy z vlastnej práce, je povinné prispievať aj na úhradu spoločných potrieb rodiny.

§ 36 Rodičia sú oprávnení a povinní svoje maloleté deti zastupovať a spravovať ich veci.

§ 37 (1) Dieťa môže zastúpiť ktorýkoľvek z rodičov, ktorý je spôsobilý na právne úkony v plnom rozsahu a nebol pozbavený svojich rodičovských práv.

(2) Žiadny z rodičov nemôže zastúpiť svoje deti, ak ide o právne úkony, pri ktorých by mohlo dôjsť k stretnutiu záujmov medzi rodičmi a deťmi alebo medzi deťmi navzájom.

(3) Ak nemôže dieťa zastúpiť žiadny z rodičov, ustanoví súd dieťaťu opatrovníka.

§ 38 (1) Deti majú spoločné priezvisko rodičov alebo priezvisko jedného z nich, určené dohodou pri uzavretí manželstva.

(2) Ak ide o dieťa, priezvisko ktorého nebolo takto určené a rodičia ktorého majú rôzne priezviská, dohodnú sa rodičia o priezvisku dieťaťa a oznámia to národnému výboru poverenému viesť matriky.

(3) Ak sa rodičia nedohodnú o mene alebo priezvisku dieťaťa alebo ak žiadny z rodičov nie je známy, určí meno alebo priezvisko súd.

§ 39 (1) Ak uzavrú rodičia manželstvo po narodení svojho dieťaťa, bude mať dieťa priezvisko určené pre ich ostatné deti.

(2) Ak uzavrie manželstvo matka dieťaťa, ktorého otec nie je známy, môžu manželia pred národným výborom povereným viesť matriky súhlasne vyhlásiť, že priezvisko určené pre ich ostatné deti bude mať i toto dieťa.

§ 40 Priezvisko dieťaťa sa nemôže podľa predchádzajúcich ustanovení zmeniť, len čo dieťa nadobudne plnoletosť.

DRUHÁ HLAVA. Účasť spoločnosti pri výkone práv a povinností rodičov

§ 41 (1) S rozvojom spoločnosti rastie aj jej vplyv na výchovu dorastajúcej generácie. Spoločnosť pritom dbá, aby rodičia mohli riadne vykonávať svoje práva a povinnosti pri výchove detí.

(2) Ak to vyžaduje riadny výkon práv a povinností rodičov, je každý z nich oprávnený dovolať sa pomoci školy, národného výboru, súdu a iných štátnych orgánov i spoločenských organizácií.

§ 42 (1) Záujem spoločnosti na riadnej výchove detí oprávňuje občanov i spoločenské organizácie, aby upozornili na závadné správanie detí ich rodičov. Na takéto správanie detí alebo na vážne porušenie práv a povinností rodičov môžu občania i spoločenské organizácie upozorniť národný výbor, súd alebo iný štátny orgán, ktorý je potom povinný urobiť vhodné výchovné opatrenie.

(2) Opatrenia, ktorými sa obmedzujú rodičovské práva, môže urobiť len súd.

§ 43 (1) Národný výbor v súčinnosti s rodičmi, školou a so spoločenskými organizáciami zabezpečuje vo svojom obvode priaznivé podmienky pre výchovu, vzdelanie a všestranný vývoj maloletých detí a chráni ich záujmy.

(2) Ak to vyžaduje záujem spoločnosti na riadnej výchove detí, môže národný výbor urobiť tieto opatrenia:

a) napomenie vhodným spôsobom maloletého, jeho rodičov a občanov, ktorí narušujú jeho riadnu výchovu, alebo požiada spoločenskú organizáciu, aby toto opatrenie vykonala sama;

b) určí nad maloletým dohľad a vykonáva ho za súčinnosti školy, spoločenských organizácií v mieste bydliska alebo na pracovisku;

c) uloží maloletému obmedzenia, ktoré zabránia škodlivým vplyvom na jeho

výchovu, najmä návštevu podnikov a zábav pre maloletého vzhľadom na jeho osobu nevhodných.

(3) Tieto opatrenia môže urobiť i súd; ak ich urobí národný výbor, nepotrebujú schválenie súdu. Meniť alebo zrušovať takéto opatrenia môže len orgán, ktorý ich urobil.

§ 44 (1) Ak bráni rodičom vo výkone ich práv a povinností závažná prekážka a ak to vyžaduje záujem spoločnosti na riadnej výchove detí, môže súd ich rodičovské práva obmedziť.

(2) Ak neplnia rodičia riadne svoje rodičovské práva alebo povinnosti a ak to vyžaduje záujem spoločnosti na riadnej výchove detí, súd obmedzí ich rodičovské práva.

(3) Ak zneužívajú rodičia svoje práva alebo závažným spôsobom zanedbávajú svoje povinnosti, súd ich pozbaví rodičovských práv.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 24. novembra 1964, č. 4 Cz 48/64¹⁰⁸ (č. 11 zbierky)

Předpokladem pro zbavení rodičovských práv podle § 44 odst. 3 zák. o rod. je, že rodiče neplní své povinnosti, ač by je plnit mohli. Nejde-li o zaviněné neplnění své povinnosti, zejména nemohou-li rodiče plnit povinnosti k dětem pro objektivní příčiny, může soud vyslovit jen omezení rodičovských práv, vyžaduje-li to zájem společnosti na řádné výchově dětí. Opatření dle § 44 zák. o rod. lze zrušit a rodičovská práva obnovit, odpadnou-li důvody, pro které došlo ke zrušení nebo omezení rodičovských práv. Opatření podle § 44 zák. o rod. nelze nařídit pro okolnosti, k nimž došlo před několika lety a které v době vyhlášení rozhodnutí již nejsou.

§ 45 (1) Ak to vyžaduje záujem dieťaťa, môže súd zveriť dieťa do výchovy iného občana než rodiča, ktorý poskytuje záruku jeho riadnej výchovy. Pritom súd vymedzí rozsah jeho práv a povinností k dieťaťu.

(2) Tam, kde je výchova detí vážne narušená a iné výchovné opatrenia nevedli k náprave, môže súd nariadiť ústavnú výchovu. Z dôležitých dôvodov môže súd predĺžiť ústavnú výchovu až na jeden rok po dosiahnutí plnoletosti.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 132/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o rodine

§ 45 znie: „§ 45 (1) Ak to vyžaduje záujem dieťaťa, môže súd zveriť dieťa do výchovy iného občana než rodiča, ak občan poskytuje záruku jeho riadnej výchovy. Pritom súd vymedzí rozsah jeho práv a povinností k dieťaťu. Takto možno dieťa zveriť aj do spoločnej výchovy manželom. Rozvodom manželstva táto spoločná výchova zaniká; ak zomrie jeden z manželov, zostáva dieťa vo výchove druhého manžela.

¹⁰⁸ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1965. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1966, s. 81 – 83.

*(2) Dieťa sa môže zveriť do pestúnskej starostlivosti; podmienky ustanovuje osobitný predpis.
(3) Ak je výchova dieťaťa vážne ohrozená alebo vážne narušená a iné výchovné opatrenia nevedli k náprave alebo ak z iných závažných dôvodov nemôžu rodičia výchovu dieťaťa zabezpečiť, môže súd nariadiť ústavnú výchovu. Ak je to v záujme maloletého nevyhnutné, môže súd nariadiť ústavnú výchovu i v prípade, že iné výchovné opatrenia nepredchádzali. Z dôležitých dôvodov môže súd predĺžiť ústavnú výchovu až na jeden rok po dosiahnutí plnoletosti.“.*

§ 46 Ak je to naliehavo potrebné, národný výbor je povinný urobiť predbežne i také opatrenie, o ktorom má právo inak rozhodnúť len súd, ktorému to bez meškania oznámi; súd rozhodne dodatočne.

§ 47 Národný výbor a súd sústavne sledujú vykonávanie nimi urobených výchovných opatrení a hodnotia ich účinnosť.

§ 48 Občania, ktorým bola národným výborom alebo súdom zverená ochrana záujmov maloletých, sú oprávnení navštíviť maloletého v byte, zistiť v jeho bydlisku, škole alebo na pracovisku, či je o neho náležite postarané, a vyšetriť výchovné pomery. Štátne orgány, spoločenské organizácie a rodičia im pritom poskytujú všetku pomoc.

§ 49 Ak sa rodičia nedohodnú o podstatných veciach pri výkone svojich rodičovských práv a povinností, rozhodne súd.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 29. júna 1970 č. 6 Cz 17/70¹⁰⁹ (č. 8 zbierky)

Nezhoda medzi rodičmi v tom, či niektorý z nich môže podať na príslušnom správnom orgáne žiadosť o povolenie na vystaňovanie maloletého dieťaťa z ČSSR, je nepochybne nezhodou o podstatnej veci pri výkone rodičovských práv a povinností (§ 49 Zák. o rod.).

Súd starostlivosti o maloleté deti posúdi predpoklady pre to, či možno rodičovi dať súhlas na podanie žiadosti o povolenie vystaňovania maloletého dieťaťa do cudziny. V konaní o udelenie súhlasu na podanie tejto žiadosti nerieši však otázku, ktorý z rodičov má lepšie schopnosti a možnosti dieťa vychovávať. Iba hodnotí, aké dôsledky na ďalší vývoj dieťaťa by malo prípadné vystaňovanie z hľadiska záujmov dieťaťa v súlade so záujmami spoločnosti, z hľadiska výkonu práv a povinností rodičov a z hľadiska vzťahov medzi rodičmi a deťmi.

§ 50 (1) Ak rodičia maloletého dieťaťa nežijú spolu, súd i bez návrhu upraví ich práva a povinnosti, najmä rozhodne, komu sa dieťa zverí do výchovy a ako má každý z rodičov prispievať na jeho výživu.

(2) Ustanovenia § 26 až 28 platia tu obdobne.

¹⁰⁹ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1971. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1972, s. 25 – 30.

TRETIA HLAVA. Určenie otcovstva

§ 51 (1) Ak sa narodí dieťa v čase od uzavretia manželstva do uplynutia trojstého dňa po zániku manželstva alebo po jeho vyhlásení za neplatné, považuje sa za otca manžel matky.

(2) Ak sa narodí dieťa žene znovu vydatej, považuje sa za otca neskorší manžel, i keď sa dieťa narodilo pred uplynutím trojstého dňa potom, keď jej skoršie manželstvo zaniklo alebo bolo vyhlásené za neplatné.

(3) Pri počítaní času, ktorý je rozhodujúci pre určenie otcovstva, má sa za to, že manželstvo toho, kto bol vyhlásený za mŕtveho, zaniklo dňom, ktorý bol v rozhodnutí o vyhlásení za mŕtveho určený ako deň smrti.

§ 52 (1) Za otca sa inak považuje muž, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov.

(2) Súhlasné vyhlásenie rodičov sa musí stať pred národným výborom povereným viesť matriku alebo pred súdom.

(3) Vyhlásenie matky nie je potrebné, ak nemôže pre duševnú poruchu posúdiť význam svojho konania alebo ak je zadováženie jej vyhlásenia spojené s ťažkou prekonateľnou prekážkou.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 27. februára 1969 č. 1 Cz 80/69¹¹⁰ (č. 44 zbierky)

Domnénku otcovství ve smyslu § 52 zák. o rod. zakládá toliko takové prohlášení, které odpovídá všem předpokladům uvedeným v tomto ustanovení zák. o rod., t.j., které je zcela určité, učiněné před národním výborem pověřeným vést matriku nebo před soudem a stvrzené stejným prohlášením matky.

Pouhý projev žalovaného v řízení o určení otcovství, že je ochoten uznat otcovství, nezbavuje soud povinnosti, aby zjišťoval, zda žalovanému svědčí domněnka otcovství jako muži, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než 180 a více než 300 dnů, a zda závažné okolnosti nevylučují jeho otcovství, a aby rozhodl na základě takto zjištěného skutečného stavu věci.

§ 53 Súhlasným vyhlásením rodičov možno určiť otcovstvo k dieťaťu ešte nena-rodenému, ak je už počaté.

§ 54 (1) Ak nedošlo k určeniu otcovstva súhlasným vyhlásením rodičov, môže ako dieťa, tak aj matka navrhnúť, aby otcovstvo určil súd.

(2) Za otca sa považuje muž, ktorý s matkou dieťaťa súložil v čase, od ktorého neprešlo do narodenia dieťaťa menej ako stoosemdesiat a viac ako tristo dní, pokiaľ jeho otcovstvo nevylučujú závažné okolnosti.

§ 55 Ak nie je domnelý otec nažive, podáva sa návrh na určenie otcovstva proti opatrovníkovi, ktorého súd ustanovil.

¹¹⁰ *Sbírka soudních rozhodnutí*. Ročník 1970. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1971, s. 268 – 269.

§ 56 Ak navrhovateľ za konania zomrie, môže v konaní pokračovať druhý na návrh oprávnený. Do šesť mesiacov po smrti dieťaťa môžu podať návrh na určenie otcovstva aj potomci navrhovateľa, ak preukážu právny záujem na tomto určení.

§ 57 (1) Manžel môže do šesť mesiacov odo dňa, keď sa dozvie, že sa jeho manželke narodilo dieťa, zaprieť na súde, že je jeho otcom.

(2) Ak manžel stratil spôsobilosť na právne úkony a táto nespôsobilosť vznikla pred uplynutím zapieracej lehoty, môže otcovstvo zaprieť jeho opatrovník, a to do šesť mesiacov odo dňa, keď sa dozvie o narodení dieťaťa, alebo ak vedel o jeho narodení už skôr, do šesť mesiacov po svojom ustanovení.

§ 58 (1) Ak sa narodí dieťa v čase medzi stoosemdesiatym dňom od uzavretia manželstva a trojstým dňom po tom, keď manželstvo zaniklo alebo bolo vyhlásené za neplatné, možno otcovstvo zaprieť len vtedy, ak je vylúčené, že by manžel matky mohol byť otcom dieťaťa.

(2) Ak sa narodí dieťa pred stoosemdesiatym dňom od uzavretia manželstva, postačí na to, aby sa manžel matky nepovažoval za otca, ak zaprie svoje otcovstvo na súde. To však neplatí, ak manžel s matkou dieťaťa súložil v čase, od ktorého neprešlo do narodenia dieťaťa menej ako stoosemdesiat a viac ako tristo dní, alebo ak pri uzavretí manželstva vedel, že je tehotná.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 132/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o rodine

V § 58 za odsek 1 sa vkladá nový odsek 2, ktorý znie: „(2) Otcovstvo voči dieťaťu narodenému v čase medzi stoosemdesiatym dňom a trojstým dňom od umelého oplodňovania vykonaného so súhlasom manžela matky nemožno zaprieť. Otcovstvo však možno zaprieť, ak by sa preukázalo, že matka dieťaťa otehotnela inak.“, doterajší odsek 2 sa označuje ako odsek 3.

§ 59 (1) Manžel má právo zaprieť otcovstvo voči dieťaťu a matke, ak sú obidvaja nažive, a ak nežije jeden z nich, voči druhému. Ak nežije ani dieťa, ani matka, toto právo manžel nemá.

(2) Aj matka môže do šesť mesiacov od narodenia dieťaťa zaprieť, že otcom dieťaťa je jej manžel. Ustanovenia o zapieraní práve manžela platia tu obdobne.

§ 60 Ak bolo právoplatne rozhodnuté, že neskorší manžel nie je otcom dieťaťa znovu vydatej matky, začína sa šesťmesačná lehota na zapretie otcovstva pre skoršieho manžela dňom, keď sa dozvedel o tomto právoplatnom rozhodnutí.

§ 61 (1) Muž, otcovstvo ktorého bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov, môže ho pred súdom zaprieť, len ak je vylúčené, že by mohol byť otcom dieťaťa, a dokiaľ neuplynie šesť mesiacov odo dňa, keď bolo takto otcovstvo určené; táto lehota sa neskončí pred uplynutím šesť mesiacov od narodenia dieťaťa.

(2) Aj matka dieťaťa môže v rovnakej lehote zaprieť, že je otcom dieťaťa muž, otcovstvo ktorého bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov.

(3) Ustanovení § 57 ods. 2 a § 59 ods. 1 platia tu obdobne.

§ 62 (1) Ak uplynula lehota ustanovená na zapretie otcovstva jedného z rodičov, môže generálny prokurátor, ak to vyžaduje záujem spoločnosti, podať návrh na zapretie otcovstva proti otcovi, matke a dieťaťu.

(2) Ak nie je niektorý z nich nažive, môže generálny prokurátor podať návrh na zapretie otcovstva proti ostatným z nich; ak nie je nažive nikto z nich, môže podať návrh proti opatrovníkovi, ktorého súd pre túto vec ustanovil.

Štvrtá hlava. Osvojenie

§ 63 (1) Osvojením vzniká medzi osvojiteľom a osvojencom taký pomer, aký je medzi rodičmi a deťmi, a medzi osvojencom a príbuznými osvojiteľa pomer príbuzenský. Osvojitelia majú práva a povinnosti rodičov pri výchove detí (§ 32 až 37).

(2) O osvojení rozhoduje súd na návrh osvojiteľa.

§ 64 (1) Osvojiteľmi sa môžu stať len občania, ktorí zaručujú spôsobom svojho života, že osvojenie bude na prospech dieťaťa i spoločnosti.

(2) Osvojiteľom nemôže byť ten, kto nemá spôsobilosť na právne úkony.

§ 65 (1) Medzi osvojiteľom a osvojencom musí byť primeraný vekový rozdiel.

(2) Osvojiť možno maloletého, a to len ak mu je osvojenie na prospech.

§ 66 (1) Ako spoločné dieťa môžu niekoho osvojiť len manželia.

(2) Ak je osvojiteľ manželom, môže osvojiť len so súhlasom druhého manžela; tento súhlas netreba, ak druhý manžel stratil spôsobilosť na právne úkony alebo ak je zadováženie tohto súhlasu spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou.

§ 67 Na osvojenie treba privolenie zákonného zástupcu osvojovaného dieťaťa. Ak je toto dieťa schopné posúdiť dosah osvojenia, je potrebný aj jeho súhlas, okrem ak by tým bol zmarený účel osvojenia.

§ 68 (1) Pokiaľ sú zákonnými zástupcami osvojovaného dieťaťa jeho rodičia, nie je potrebné ich privolenie:

a) ak rodičia neprejavia najmenej po dobu jedného roka o dieťa opravdivý záujem, ktorý by ako rodičia prejaviť mali, alebo

b) ak rodičia dajú privolenie na osvojenie vopred bez vzťahu k určitým osvojiteľom. Privolenie vopred možno dať ústne do zápisnice pred súdom alebo pred národným výborom.

(2) V týchto prípadoch je potrebné privolenie opatrovníka, ktorý bol osvojovateľnému dieťaťu ustanovený v konaní o osvojenie.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 132/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o rodine

V § 68 ods. 1 písm. a) slová „jedného roka“ sa nahrádzajú slovami „šesť mesiacov“.

§ 69 (1) Pred rozhodnutím súdu o osvojení musí byť dieťa najmenej po dobu troch mesiacov v starostlivosti budúceho osvojiteľa, a to na jeho náklad.

(2) Toto opatrenie urobí ústav po dohode s okresným národným výborom. Len u detí, ktoré sú v ústave z rozhodnutia súdu, urobí tak súd. O súhlase zákonných zástupcov s týmto opatrením platia ustanovenia § 67 a § 68.

§ 70 Súd je povinný zistiť na základe lekárskeho vyšetrenia, či sa zdravotný stav osvojenca a osvojiteľov neprieči účelu osvojenia. S výsledkami svojho zistenia oboznámi osvojiteľa i zástupcu osvojenca a poučí ich o účele, obsahu i dôsledkoch osvojenia.

§ 71 Osvojenec bude mať priezvisko osvojiteľa. Spoločný osvojenec manželov bude mať priezvisko určené pre ostatné ich deti.

§ 72 (1) Osvojením zanikajú vzájomné práva a povinnosti medzi osvojencom a pôvodnou rodinou. Zanikajú aj práva a povinnosti opatrovníka, ktorý bol ustanovený, aby za rodičov tieto práva a povinnosti vykonával.

(2) Ak je osvojiteľ manželom jedného z rodičov osvojenca, nedotýka sa osvojenie vzťahov medzi osvojencom a týmto rodičom i jeho príbuznými.

§ 73 (1) Osvojenie, výmúc nezrušiteľného osvojenia, môže súd zrušiť len z dôležitých dôvodov na návrh osvojenca alebo osvojiteľa.

(2) Ak je osvojenec plnoletý, možno osvojenie zrušiť aj dohodou medzi ním a osvojiteľom; dohodu musí písaf súd.

(3) Zrušením osvojenia vznikajú znovu vzájomné práva a povinnosti medzi osvojencom a pôvodnou rodinou. Osvojenec bude mať opäť svoje predošlé priezvisko. Ak však súd zistí po predbežnom vyšetrení, že rodičia tieto práva a povinnosti nemôžu riadne vykonávať, urobí súčasne potrebné opatrenia (§ 44, 45).

Nezrušiteľné osvojenie

§ 74 (1) Osvojenie sa môže vykonať aj tak, že súd na návrh osvojiteľa rozhodne, aby bol osvojiteľ zapísaný v matrike namiesto rodiča osvojenca.

(2) Takto môžu osvojiť dieťa len manželia alebo jeden z manželov, ktorý žije s niektorým z rodičov dieťaťa v manželstve.

(3) Toto osvojenie nemožno zrušiť.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 132/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o rodine

V § 74 ods. 2 sa na konci pripájajú tieto vety: „Výnimočne môže takto osvojiť aj osamelá osoba, ak sú inak predpoklady, že toto osvojenie bude plniť svoje spoločenské poslanie. V takom prípade súd tiež rozhodne, aby sa z matriky vypustil zápis o druhom rodičovi dieťaťa.“.

§ 75 Osvojiť možno len maloletého staršieho ako jeden rok.

§ 76 Nezrušiteľné osvojenie nebráni, aby osvojenec mohol byť znova osvojený.

§ 77 Rozhodnutie o tom, že osvojiteľ bude zapísaný v matrike namiesto rodiča osvojenca, môže súd urobiť aj dodatočne, ak osvojenec nedosiahol plnoletosť, a to i v prípadoch osvojenia vykonaného podľa skorších predpisov. Ak nebol v konaní o osvojenie osvojenec vypočutý, nie je pre toto rozhodnutie potrebný jeho súhlas.

PIATA HLAVA. Výchova a zastupovanie maloletého, rodičia ktorého nemôžu vykonávať svoje práva a povinnosti

§ 78 (1) Ak obaja rodičia maloletého zomreli, boli pozbavení rodičovských práv alebo nemajú spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu, súd ustanoví opatrovníka, ktorý bude maloletého vychovávať, zastupovať a spravovať jeho veci namiesto jeho rodičov.

(2) Funkcia opatrovníka je čestnou povinnosťou.

§ 79 (1) Touto funkciou môže sa poveriť predovšetkým príbuzný maloletého, ktorý spôsobom svojho života zaručuje, že ju bude vykonávať tak, aby to bolo na prospech dieťaťa a spoločnosti.

(2) Ak niet takého príbuzného, môže súd poveriť touto funkciou iného občana spĺňajúceho tieto podmienky alebo národný výbor.

(3) Súd rozhodne vždy po vypočutí miestneho národného výboru.

§ 80 (1) Opatrovník zodpovedá spoločnosti za riadne plnenie tejto funkcie a podľa pravidelnému dozoru súdu.

(2) Akékoľvek rozhodnutie v podstatnej veci týkajúcej sa maloletého vyžaduje schválenie súdu.

§ 81 (1) Výchova maloletého musí sa uskutočňovať v spolupráci so školou, spoločenskými organizáciami a štátnymi orgánmi tak, aby z neho vyrástol zdravý a uvedomelý občan.

(2) Aj inak sa na opatrovníka a maloletého primerane vzťahujú ustanovenia o právach a povinnostiach rodičov a detí.

§ 82 Súd môže z dôležitých dôvodov i bez návrhu uvoľniť opatrovníka z jeho funkcie.

§ 83 (1) Súd ustanoví opatrovníka na ochranu záujmov maloletého aj v tých prípadoch, kde je to z iných dôvodov potrebné (§ 37 ods. 3, § 68 ods. 2).

(2) V takýchto prípadoch možno ustanoviť za opatrovníka i národný výbor.

§ 84 Rozsah práv a povinností opatrovníka vymedzí súd z hľadiska účelu, pre ktorý sa opatrovník ustanovil, aby sa ochrana záujmov maloletého plne zabezpečila.

TRETIA ČASŤ. Výživné

PRVÁ HLAVA. Vzájomná vyživovacia povinnosť rodičov a detí

§ 85 (1) Vyživovacia povinnosť rodičov k deťom trvá do toho času, pokiaľ nie sú deti samy schopné sa živiť.

(2) Obidvaja rodičia prispievajú na výživu svojich detí podľa svojich schopností a možností.

(3) Pri určení rozsahu ich vyživovacej povinnosti prihliada sa na to, ktorý z rodičov a v akej miere sa o dieťa osobne stará. Ak rodičia žijú spolu, prihliadne sa aj na starostlivosť rodičov o spoločnú domácnosť.

§ 86 (1) Ak nežijú rodičia maloletého dieťaťa spolu, súd upraví rozsah ich vyživovacej povinnosti alebo schváli ich dohodu o výške výživného (§ 50).

(2) Súd postupuje rovnakým spôsobom, ak rodičia žijú spolu, avšak jeden z nich neplní dobrovoľne svoje povinnosti k maloletému dieťaťu.

(3) Výživné plnoletých detí upraví súd len na návrh.

§ 87 (1) Deti, ktoré sú schopné samy sa živiť, sú povinné zabezpečiť svojim rodičom slušnú výživu, ak to potrebujú.

(2) Každé dieťa plní túto vyživovaciu povinnosť takým dielom, aký zodpovedá pomeru jeho schopností a možností k schopnostiam a možnostiam ostatných detí.

DRUHÁ HLAVA. Vyživovacia povinnosť medzi ostatnými príbuznými

§ 88 (1) Predkovia a potomci majú vzájomnú vyživovaciu povinnosť.

(2) Pokiaľ potomci nemôžu svoju vyživovaciu povinnosť dodržať, prechádza táto povinnosť na predkov. Vzdialenejší príbuzní majú vyživovaciu povinnosť, len ak nemôžu túto povinnosť plniť bližší príbuzní.

§ 89 Ak je niekoľko povinných, ktorí sú príbuznými v tom istom stupni, plní každý z nich vyživovaciu povinnosť takým dielom, aký zodpovedá pomeru jeho schopností a možností k schopnostiam a možnostiam ostatných.

§ 90 Právo na výživné patrí oprávneným, len pokiaľ to nevyhnutne potrebujú.

TRETIA HLAVA. Vyživovacia povinnosť medzi manželmi

§ 91 (1) Manželia majú vzájomnú vyživovaciu povinnosť.

(2) Ak neplní jeden z manželov túto povinnosť, súd na návrh niektorého z nich určí jej rozsah, pričom prihliadne na starostlivosť o spoločnú domácnosť. Rozsah vyživovacej povinnosti určí tak, aby hmotná a kultúrna úroveň oboch manželov bola zásadne rovnaká.

(3) Táto vyživovacia povinnosť predchádza vyživovaciu povinnosť detí.

ŠTVRTÁ HLAVA. Príspevok na výživu rozvedeného manžela

§ 92 (1) Rozvedený manžel, ktorý nie je schopný sám sa živiť, môže žiadať od bývalého manžela, aby mu prispieval na nevyhnutnú výživu podľa svojich schopností a možností. Ak sa nedohodnú, rozhodne súd o príspevku na výživu na návrh niektorého z nich.

(2) Táto povinnosť predchádza vyživovaciu povinnosť detí voči rodičom.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 28. februára 1975 č. 1 Cz 5/75¹¹¹ (č. 3 Zbierky)

Neschopnosť rozvedeného manžela sám se živiť (§ 92 odst. 1 zák. o rod.) není dána jen jeho zdravotním stavem a neschopností pracovat, ale může spočívat i v jiné objektivní okolnosti, jakou je např. péče o invalidní sítě nebo o dítě vyžadující stálou péči.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 132/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o rodine

V § 92 ods. 1 v prvej vete sa slovo „nevyhnutnú“ nahrádza slovom „primeranú“.

§ 93 Povinnosť platiť príspevok na výživu trvá najdlhšie po dobu piatich rokov po rozvode. Táto povinnosť môže sa výnimočne z dôležitých dôvodov predĺžiť, a to i bez časového obmedzenia, ak nebude rozvedený manžel ani po uplynutí tejto doby schopný sám sa živiť.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 132/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o rodine

§ 93 sa vypúšťa.

§ 94 Právo na príspevok na výživu zanikne, ak oprávnený manžel uzavrie nové manželstvo alebo povinný manžel zomrie.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 24. februára 1967 č. 4 Cz 7/67¹¹² (č. 57 Zbierky)

Príspevok na výživu rozvedeného manžela je samostatným nárokom s rozdielnymi podmienkami pre jeho priznanie a s rozdielnym rozsahom, ako je tomu u nároku na vzájomnú vyživovaciu povinnosť za trvania manželstva.

¹¹¹ *Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk*. Ročník 1976. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1977, s. 73 – 76.

¹¹² *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1967. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1968, s. 357 – 359.

PIATA HLAVA. Príspevok na výživu a úhradu niektorých nákladov nevydatej matke

§ 95 (1) Otec dieťaťa, za ktorého nie je matka dieťaťa vydatá, je povinný matke prispievať primerane na úhradu výživy po dobu dvadsiatich šiestich týždňov, ako aj na úhradu nákladov spojených s tehotnosťou a zľahnutím.

(2) Na zabezpečenie úhrady týchto nákladov, ako aj na zabezpečenie výživy dieťaťa po dobu dvadsiatich šiestich týždňov môže súd na návrh tehotnej ženy uložiť tomu, otcovstvo ktorého je pravdepodobné, aby potrebnú sumu poskytol vopred.

(3) Právo žiadať úhradu nákladov podľa odsekov 1 a 2 sa premlčí v troch rokoch odo dňa zľahnutia.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 132/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o rodine

§ 95 ods. 1 znie: „(1) Otec dieťaťa, za ktorého nie je matka dieťaťa vydatá, je povinný matke prispievať primerane na úhradu výživy po dobu jedného roka, ako aj na úhradu nákladov spojených s tehotenstvom a zľahnutím.“.

ŠIESTA HLAVA. Spoločné ustanovenia

§ 96 (1) Pri určení výživného prihlíadne súd na odôvodnené potreby oprávneného, ako aj na schopnosti a možnosti povinného. Na schopnosti a možnosti povinného prihlíadne súd aj vtedy, ak sa povinný vzdá bez dôležitého dôvodu výhodnejšieho zamestnania alebo nejakého majetkového prospechu.

(2) Výživné nemožno priznať, ak by to bolo v rozpore so zásadami morálky socialistickej spoločnosti.

§ 97 (1) Výživné treba platiť v pravidelných opakujúcich sa sumách, ktoré sú zročné vždy na mesiac dopredu.

(2) Proti pohľadávkam na výživné je započítanie vzájomných pohľadávok prípustné len dohodou. Proti pohľadávkam na výživné, ktoré sa poskytuje maloletým deťom, nie je však takéto započítanie prípustné.

§ 98 (1) Právo na výživné sa nepremlčuje. Možno ho však priznať len odo dňa začatia súdneho konania; pri výživnom pre maloleté deti i za dobu najdlhšie troch rokov späť od tohto dňa.

(2) Práva na jednotlivé opakujúce sa plnenie výživného, ako aj ostatné práva na peňažné plnenia vyplývajúce z tohto zákona sa však premlčujú.

§ 99 (1) Ak sa zmenia pomery, môže súd i bez návrhu zmeniť dohody a súdne rozhodnutia o výživnom pre maloleté deti. Ak dôjde k zrušeniu alebo zníženiu tohto výživného za minulý čas, spotrebované výživné sa nevracia.

(2) Ak nejde o výživné pre maloleté deti, môže dôjsť k zmene alebo k zrušeniu len na návrh.

§ 100 Maloletým, o ktorých nie je náležite postarané inak, poskytuje národný výbor pravidelný príspevok na výživu vo výške ustanovenej osobitným predpisom. Ak je to z dôležitých dôvodov potrebné, možno tento príspevok poskytovať až do dvadsiateho piateho roku veku dieťaťa.

Novelizácia (účinná od 1. apríla 1983) – Zákon č. 132/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Zákon o rodine

V § 100 v druhej vete sa slová „dvadsiateho piateho“ nahrádzajú slovami „dvadsiateho šiesteho“.

§ 101 Kto celkom alebo sčasti splnil za iného vyživovaciu povinnosť, je oprávnený od neho požadovať úhradu tohto plnenia. To platí aj vtedy, ak príspevok na výživu v záujme oprávneného i v záujme spoločnosti poskytne národný výbor.

§ 102 Ak národný výbor poskytol príspevok na výživu a výživné bolo určené súdnym rozhodnutím, prechádza naň nárok toho, kto je z rozhodnutia oprávnený, a to až do výšky poskytnutého príspevku.

§ 103 Ak rozhodne súd o umiestnení dieťaťa do ústavnej alebo ochrannej výchovy, upraví aj rozsah vyživovacej povinnosti rodičov a v tomto rámci aj výšku ošetrovného.

ŠTVRTÁ ČASŤ. Záverečné ustanovenia

§ 104 Ustanovenia Občianskeho zákonníka sa použijú vtedy, ak tento zákon neustanovuje niečo iné.

§ 105 V Občianskom zákonníku je ustanovené, ako sa manželia stávajú osobnými bezpodielovými spoluvlastníkmi vecí nadobudnutých za trvania manželstva, aj kedy a ako sa stávajú spoločnými užívateľmi (§ 143 až 151, § 175 až 178, § 214 až 216 O.z.). ...

§ 109 Tento zákon nadobúda účinnosť 1. aprílom 1964.

3.4 Socialistické pracovné právo a jeho základný kódex – Zákonník práce č. 65/1965 Zb.

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie, súdna prax

Základné informácie o právnej norme – Zákonník práce č. 65/1965 Zb.:

- účinnosť nadobudol 1. januára 1966,
- zrušil prechádzajúcu roztrieštenú právnu úpravu (množstvo predpisov pochádzajúcich ešte z čias rakúsko-uhorskej monarchie (na českej strane príslušné časti ABGB), predpisov z obdobia medzivojnovvej ČSR – na Slovensku zákon č. 244/1922 Zb. z. a n., ktorým sa všeobecne upravujú právne pomery medzi zamestnávateľmi a zamestnancami na Slovensku a predpisov podstatne meniacich pracovné právo prijatých po roku 1945),
- platil počas celého obdobia socializmu s množstvom novelizácií, nahradený bol na Slovensku Zákonníkom práce č. 311/2001 Z. z. (účinný od 1. apríla 2002),
- stal sa východiskom zásadnej zmeny pracovného práva (kogentným charakterom svojich ustanovení, výlučnosťou úpravy¹¹³) – na jeho základe sa z pracovného práva stalo samostatné odvetvie právneho poriadku.

Základná štruktúra zákona:

Preambula

Základné zásady (Článok I - X)

PRVÁ ČASŤ: VŠEOBECNÉ USTANOVENIA (§ 1 – § 26)

Hlava I: Pôsobnosť zákonníka práce

Hlava II: Účastníci pracovnoprávných vzťahov

Hlava III: Účasť pracovníkov na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie

¹¹³ Mimo Zákonníka práce z r. 1965 zostala úprava nábora a rozmiestňovania pracovných síl, usmerňovania mzdového vývoja, náhrady cestovných a sťahovacích výdavkov, organizácie a pôsobnosti štátneho dozoru na bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci. FILO, J. a kol. *Československé pracovné právo*. Bratislava: Obzor, 1981, s. 50 – 51.

Hlava IV: Zabezpečenie práva na prácu a práca v prospech spoločnosti

DRUHÁ ČASŤ: PRACOVNÝ POMER (§ 27 – § 216)

Hlava I: Vznik, zmeny a skončenie pracovného pomeru

Hlava II: Pracovná disciplína a pracovný poriadok

Hlava III: Pracovný čas a čas odpočinku

Hlava IV: Mzda, náhrada mzdy a náhrady výdavkov

Hlava V: Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci

Hlava VI: Starostlivosť o pracovníkov

Hlava VII: Pracovné podmienky žien a mladistvých

Hlava VIII: Náhrada škody

Hlava IX: Rozhodovanie pracovných sporov

TRETIA ČASŤ: UČEBNÝ POMER (§ 217 – § 231)

ŠTVRTÁ ČASŤ: DOHODY O PRÁČACH VYKONÁVANÝCH MIMO PRACOVNÉHO POMERU (§ 232 – § 239)

PIATA ČASŤ: Spoločné ustanovenia (§ 240 – § 266)

Hlava I: Právne úkony

Hlava II: Zabezpečenie práv a povinností z pracovnoprávnych vzťahov

Hlava III: Prechod práv a povinností z pracovnoprávnych vzťahov

Hlava IV: Zánik práv a povinností z pracovnoprávnych vzťahov

Hlava V: Lehoty na uplatnenie nárokov a počítanie času

ŠIESTA ČASŤ: ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA (§ 267 – § 280)

Príloha: Uznesenie IV. všeodborového sjazdu o závodných výboroch základných organizácií Revolučného odborového hnutia.

Charakteristika zákona z obsahového hľadiska:

Obsah pracovnoprávnych vzťahov po obnovení Československej republiky v roku 1945 bol zásadne ovplyvnený novou politickou orientáciou obnovej ČSR a potrebou riešiť naliehavé sociálne a hospodárske problémy zdedené po vojnovom konflikte. Košický vládny program (program prvej povojnovej vlády ČSR vyhlásený v apríli 1945) obsahoval aj niektoré zásady, ktoré mali meniť pracovné právo, ako napr. zabezpečenie pracovných príležitostí pre práceschopné obyvateľstvo; zabezpečenie odmeny za prácu v závislosti od pracovného výkonu a zásada rovnakej odmeny za vykonanú prácu (vo vzťahu k ženám a mladistvým zamestnancom); uplatňovanie kolektívnych zmlúv ako garancie pracovnej doby, mzdy a pracovných podmienok. Aj program vlády Klementa Gottwalda z 8. júla 1946 (známy ako Budovateľský program) sa dotkol nového chápania pracovnoprávnych vzťahov už so zdôrazňovaním **kolektivismu**: „*Nová ústava vysloví zásadu, že všetkým občanom prísluší právo na prácu, právo na spravедливou odmenu za vykonanou prácu, právo na vzdelání, právo na odpočinek a na zaopatření v případě nezpůsobilosti k práci. Těmto občanským právům musí odpovídati*

*povinnost všech občanů republiky přispívati svou prací k blahobytu celku.*¹¹⁴ Prekonanie nedostatku pracovných síl sa v zmysle programu malo zabezpečiť v rámci „národnej mobilizácie práce“, a preto „účasť každého jednotlivce na hospodárskom budovaní štátu sa musí stát otázkou národni cti a vlastenectví“.¹¹⁵ Podmienkou úspešnej národnej mobilizácie práce v zmysle programu bolo „aby se sjednotily všechny právní normy o řízení práce, aby se přistoupilo k řádnému vybavení úřadů ochrany práce, připravilo vydání Kodexu práce, důsledně prováděly předpisy pro evidenci a třídění pracovních sil“.¹¹⁶ Tieto dokumenty predznamenal zásadnú zmenu pracovnoprávných noriem realizovanú v niekoľkých etapách, ktoré vyvrcholili prijatím komplexnej kodifikácie pracovného práva v Zákonníku práce v roku 1965:

I. etapa: Príprava premeny pracovnoprávných noriem (1945 – 1948)

Táto etapa bola charakteristická odklonom od predchádzajúceho „buržoázneho“ chápania pracovného práva a posilňovaním úlohy štátu a odborov v regulácii pracovných vzťahov. Kľúčové politické dokumenty ako Košický vládny program (KVP) a Budovateľský program Gottwaldovej vlády položili ideologické základy pre novú sociálnu politiku a aj pre pracovnoprávne vzťahy. Na základe dekrétu prezidenta republiky č. 88/1945 Zb. o všeobecnej pracovnej povinnosti bola zavedená pracovná povinnosť (pracovný pomer vznikol pridelením na prácu, išlo o špecifický prípad vzniku pracovného pomeru na základe správneho aktu¹¹⁷). Týmto dekrétom sa zaviedol aj povinný súhlas Okresného úradu ochrany práce na vznik a na rozviazanie pracovného pomeru, neskôr nahradený súhlasom Okresného národného výboru (ONV). Až v 60. tých rokoch (s účinnosťou Zákonníka práce č. 65/1965 Zb.) sa na rozviazanie pracovného pomeru prestal vyžadovať súhlas ONV.

II. etapa: Upevňovanie direktívneho riadenia a ideologizácia pracovnoprávných noriem (1948 – 1960)

Po februárovom prevrate v roku 1948 sa pracovné právo stalo nástrojom na budovanie socializmu a direktívne riadenej ekonomiky. Dôraz sa kládol na vý-

¹¹⁴ *Budovateľský program Gottwaldovy vlády*. Praha: Ministerstvo informací, 1946, s. 5. (cit. 2025-05-05). Dostupné na: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:addb9a00-d699-11e7-8294-005056827e51?page=uuid:f2b7b080-42f7-11e8-a5f3-005056825209>

¹¹⁵ *Budovateľský program Gottwaldovy vlády*. Praha: Ministerstvo informací, 1946, s. 11 – 12. (cit. 2025-05-05). Dostupné na: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:addb9a00-d699-11e7-8294-005056827e51?page=uuid:f2b7b080-42f7-11e8-a5f3-005056825209>

¹¹⁶ *Budovateľský program Gottwaldovy vlády*. Praha: Ministerstvo informací, 1946, s. 15. (cit. 2025-05-05). Dostupné na: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:addb9a00-d699-11e7-8294-005056827e51?page=uuid:f2b7b080-42f7-11e8-a5f3-005056825209>

¹¹⁷ Všeobecná pracovná povinnosť bola zrušená zákonom č. 70/1958 Zb. o úlohách podnikov a národných výborov na úseku starostlivosti o pracovné sily.

chovné pôsobenie práce a prednosť záujmov celku pred záujmami jednotlivca. V tomto období sa naplno prejavil sankčný charakter pracovnoprávných noriem (pracovná povinnosť, súhlas národného výboru so vznikom a zánikom pracovného pomeru, pracovné tábory a i.). Základy premeny pracovného práva položila Ústava z 9. mája 1948 (ústavný zákon č. 150/1948 Zb.), ktorá zakotvila katalóg sociálnych práv, ako právo na prácu, odpočinok, ochranu zdravia a spravodlivú odmenu. Zároveň však v § 32 stanovila povinnosť každého občana pracovať podľa svojich schopností, čo slúžilo ako právny základ pre postih osôb vyhýbajúcich sa práci. Ústava tiež garantovala Jednotnej odborovej organizácii (ROH – Revolučné odborové hnutie) širokú účasť na kontrole hospodárstva a riadení štátnej mzdovej politiky.

Ďalšia normotvorba sa týkala organizačných otázok hospodárskeho plánovania, zvyšovania počtu pracujúcich, účelného rozmiestňovania pracovných síl (administratívne prideľovanie pracovných síl), starostlivosti o kvalifikáciu a pod. V roku 1959 bol prijatý kľúčový zákon č. 37/1959 Zb. o postavení závodných výborov základných organizácií ROH, ktorý stanovil postavenie závodných výborov ROH ako nástupcov závodných rád a výkonných orgánov odborov v podnikoch. Prílohou zákona sa stalo Uznesenie IV. všeodborového zjazdu, ktoré detailne upravovalo ich právomoci. Napriek opakovaným výzvam na kodifikáciu pracovného práva, k nej v tomto období nedošlo a pracovné právo malo značne roztrieštený charakter. Dôvodom bola zložitnosť vnútro politickej situácie, sankčný charakter časti noriem a zrejme aj politická neochota vytvoriť jednotný kódex. Občiansky zákonník z roku 1950 už úpravu pracovnej zmluvy neobsahoval, a teda predpokladalo sa postupné osamostatňovanie pracovného práva.

III. etapa: Príprava kodifikácie pracovného práva (1960 – 1965)

Začiatok 60. rokov priniesol nové impulzy pre kodifikáciu, ktoré vychádzali z hospodárskych problémov štátu a potreby reformy direktívneho riadenia. Základom zmien sa stala Ústava ČSSR s jej slávnostným prehlásením „*socializmus v našej vlasti zvíťazil*“. Ústava ČSSR vo svojich ustanoveniach definovala katalóg základných zásad nového socialistického pracovného práva, ktoré sa neskôr stali východiskami pre prípravu Zákonníka práce (zákon č. 65/1965 Zb.). Tieto zásady odrážali ideologické priority režimu a patrili medzi ne:

- Právo na prácu a povinnosť pracovať – ústredná zásada, označovaná dobovou propagandou ako „právo práv“ alebo „prvoradé právo pracujúcich“. Z neho mali plynúť všetky ostatné sociálne istoty, ako neexistencia nezamestnanosti a zákaz vykorisťovania. Právo na prácu bolo neoddeliteľne spojené s povinnosťou pracovať, čo ústava formulovala na viacerých miestach, a to v preambule („*Oslobodená ľudská práca stala sa základným činiteľom v celej našej spoločnosti. Je teraz nielen povinnosťou, ale aj vecou cti každého občana*“),

v čl. 19 („...práca v prospech celku je prvoradou povinnosťou a právo na prácu prvoradým právom každého občana“) a v čl. 21 ods. 1 a 2: „(1) Všetci občania majú právo na prácu a na odmenu za vykonanú prácu podľa jej množstva, akosti a spoločenského významu. (2) Právo na prácu a na odmenu za ňu je zabezpečené celou socialistickou hospodárskou sústavou, ktorá nepozná hospodárske krízy ani nezamestnanosť a zaručuje ustavičné zvyšovanie reálnej odmeny za prácu.“ V parlamentnej rozprave bola táto zásada prezentovaná ako najväčší výdobytok socializmu v kontraste s kapitalistickými krajinami, kde malo existovať vykorisťovanie človeka človekom ako postulát, ktorý mala socialistická spoločnosť prekonať: „Teprve spoločnosť, v níž bylo odstraněno vykořisťování člověka člověkem, může realizovat to, o čem po tisíciletí snili nejlepší duchové lidstva. To výmluvně dokazuje návrh naší nové ústavy, který i v souhrnu ustanovení o právech a povinnostech občanů vychází ze skutečnosti, že jsme u nás vyřešili základní úkoly přechodu od kapitalismu k socialismu a že socialismus v naší zemi zvítězil!“¹¹⁸

- Právo na spravodlivú odmenu a primerané pracovné podmienky – Ústava garantovala pracujúcim nielen právo na odmenu, ale aj na odpočinok po práci a bezpečné pracovné prostredie- v zmysle jej čl. 22: „Všetci pracující mají právo na odpočinek po vykonané práci. Toto právo je zabezpečené zákonnou úpravou pracovního času a platenej dovolenky i starostlivosťou štátu a spoločenských organizácií o najplnšie využitie voľného času pracujúcich na ich zotavenie a pre ich kultúrny život.“¹¹⁹
- Zásada rovnoprávnosti a osobitná ochrana žien a mládeže – rovnoprávnosť mužov a žien bola ústavne garantovaná, pričom štát mal povinnosť vytvárať osobitné pracovné podmienky pre ženy v súvislosti s materstvom a aj osobitné pracovné podmienky pre mládež.¹²⁰

¹¹⁸ Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Vystúpenie poslanca Jozefa Plojhora. (cit. 2025-05-06). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002006.htm>

¹¹⁹ Čl. 23 ods. 2 Ústavy z roku 1960: „Tieto práva sú zabezpečené... organizovanou starostlivosťou o bezpečnosť pri práci...“

¹²⁰ Čl. 20 ods. 3 Ústavy z r. 1960: „Muži a ženy mají rovnaké postavení v rodině, v práci i v veřejnej činnosti.“

Čl. 27 Ústavy z r. 1960: „Rovnoprávne uplatnenie žien v rodine, v práci a vo verejnej činnosti je zabezpečované osobitnou úpravou pracovných podmienok a osobitnou zdravotnou starostlivosťou pri tehotenstve a materstve, ďalej aj rozvojom zariadení a služieb umožňujúcich ženám využiť všetky schopnosti pre účasť na živote spoločnosti.“

Čl. 26 ods. 3 Ústavy z r. 1960: „Všetkým dětem a mládeži společnost zabezpečuje všechny možnosti pro všestranný rozvoj tělesných i duševných schopností. Tento rozvoj sa zabezpečuje... osobitnou úpravou pracovných podmienok mládeže.“

- Účasť pracujúcich na riadení a úloha ROH – Ústava z r. 1960 zakotvila povinnosť umožniť pracujúcim účasť na riadení a kontrole hospodárstva, a to predovšetkým prostredníctvom Revolučného odborového hnutia (ROH), ktoré bolo definované ako dobrovoľná spoločenská organizácia, na ktorú postupne prechádzali niektoré úlohy štátnych orgánov.¹²¹
- Povinnosť dodržiavať pracovnú disciplínu a socialistickú zákonnosť – Ústava z r. 1960 explicitne stanovila povinnosť všetkých občanov a organizácií dodržiavať právny poriadok socialistického štátu, pričom spoločenské organizácie mali viesť občanov k dodržiavaniu pracovnej disciplíny.¹²²

Aká bola realita uplatňovania týchto ústavných zásad – sociálnych práv?
Hoci boli ústavné zásady formulované ako výdobytky nového socialistického zriadenia, ich reálne uplatňovanie bolo problematické a často v rozpore s ich deklarovaným obsahom:

- Právo na prácu vs. povinnosť pracovať – právo na prácu v skutočnosti neznamenal slobodnú voľbu zamestnania. Štát prostredníctvom národohospodárskeho plánu a zákonných a podzákonných právnych noriem direktívne riadil rozmiestňovanie pracovných síl, pričom záujem spoločnosti bol vždy nadradený želaniam jednotlivca. Dôsledkom bola prezamestnanosť, nízka produktivita práce a slabá motivácia.
- Morálna vs. právna povinnosť pracovať – hoci dobová teória interpretovala povinnosť pracovať ako morálnu, jej nedodržiavanie bolo sankcionované trestným právom. Trestný zákon postihoval príživníctvo, ktorého definícia bola v roku 1963 rozšírená aj na sústavné vynechávanie pracovných zmien. Poslanec J. Miska pri prejednávaní návrhu Ústavy z roku 1960 v Národnom zhromaždení v parlamente otvorene hovoril o potrebe „prevýchovy“ ľudí, ktorí si nevážia právo na prácu: *„Na záver svého diskusního příspěvku bych se chtěl zmínit ještě o povinnosti každého občana naší republiky pracovat a o významu společenské výchovy a převýchovy pracujících. Pokud u nás ještě existují lidé, kteří si neumějí vážít svého práva na práci a nepochopili, že*

¹²¹ Čl. 5 Ústavy z r. 1960: *„Na rozvíjanie spoločnej činnosti, na všestrannú a aktívnu účasť na živote spoločnosti a štátu a na uskutočňovanie svojich práv združujú sa pracujúci do dobrovoľných spoločenských organizácií, ktorými sú najmä Revolučné odborové hnutie...“*

Čl. 11 ods. 3 Ústavy z r. 1960: *„...sa na všetkých stupňoch riadenia v najširšej miere sústavne uplatňuje účasť a tvorivá iniciatíva pracujúcich a ich spoločenských organizácií, najmä Revolučného odborového hnutia.“*

¹²² Čl. 17 Ústavy z r. 1960: *„(1) Všetci občania a všetky štátne a spoločenské organizácie sa v každom svojom konaní spravujú právnym poriadkom socialistického štátu a dbajú o plné uplatnenie socialistickej zákonnosti v živote spoločnosti. (2) Spoločenské organizácie, plniac svoje poslanie, vedú občanov k zachovávaniu zákonov, k dodržiavaniu pracovnej disciplíny i pravidiel socialistického spoluzitia...“*

*z tohoto práva pro ně vyplývá povinnost dát své schopnosti ve prospěch celku, musíme je převychovávat. Za tuto převychovu mají odpovědnost všichni naši pracující a celá společnost. Kolektivy uvědomělých pracovníků v závodech i v družstvech si najdou nejrůznější způsoby, jak se s tímto úkolem převychovy všech lidí vypořádat.*¹²³

- Podriadenosť práv kolektívu: Všetky práva boli limitované uprednostňovaním záujmov neosobného kolektívu – socialistickej spoločnosti. Ako uvádza čl. 19 Ústavy ČSSR, jednotlivec mohol dosiahnuť plný rozvoj len aktívnou účasťou na rozvoji celej spoločnosti, predovšetkým prácou.

Ústava ČSSR z r. 1960 tak síce vytvorila formálne základy pre sociálne istoty, avšak za cenu straty osobnej slobody, oslabenia motivácie a podriadenia jednotlivca totalitnej moci štátu, ktorý si zmonopolizoval trh práce aj prácu samotnú. Práca nadobudla „verejnoprávny význam“.

Po prijatí Ústavy ČSSR z roku 1960 sa obnovili intenzívne práce na Zákonníku práce. Popri nich boli súbežne prijímané dôležité čiastkové zákony, ktorých obsah bol neskôr integrovaný do Zákonníka práce, ako napr.:

- zákon č. 65/1961 Zb. o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci,
- zákon č. 150/1961 Zb. o náhradách pri úrazoch a chorobách z povolania (nahradený zákonom č. 30/1965 Zb., ktorý priniesol zmenu vo výpočte náhrady a rozšíril možnosti zbavenia sa zodpovednosti zamestnávateľa),
- zákon č. 58/1964 Zb. o zvýšení starostlivosti o tehotné ženy a matky (predĺžil materskú dovolenku na 22 týždňov, zaviedol neplatenú ďalšiu materskú dovolenku a posilnil ochranu matiek pred výpoveďou zo strany zamestnávateľa).

IV. etapa: Kodifikácia pracovného práva – Zákonník práce z r. 1965

Výsledkom kodifikačných snáh, v rámci ktorých mali kľúčovú úlohu odbory (Ústredná rada odborov – ÚRO), sa stalo prijatie Zákonníka práce č. 65/1965 Zb., ktorý bol schválený v júni 1965 s účinnosťou od 1. januára 1966. Prijatie tohto kódexu znamenalo zrušenie množstva právnych predpisov a odstránenie roztrieštenosti pracovného práva a zavŕšenie snáh o vytvorenie jednotného kódexu pre nové, samostatné odvetvie pracovného práva. Zákonník práce č. 65/1965 Zb. charakterizovali:

1. Jednotnosť – bol jednotnou úpravou pracovnoprávnych vzťahov.
2. Komplexnosť – upravoval komplexne všetky pracovnoprávne vzťahy.

¹²³ Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). 2. schůzka NZ, pondelok 11. júla 1960. *Výstúpenie poslanca Jaroslava Misku*. (cit. 2025-05-06). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002004.htm>

3. Kogentnosť – obsahoval prevažne kogentné normy, vyhovujúce v systéme direktívneho riadenia, čo viedlo aj k nárastu počtu podzákonných noriem (tie boli ľahšie meniteľné).

4. Osamostatnenie – oddelil pracovné právo od občianskeho a správneho práva, čím vylúčil subsidiárne použitie iných odvetví.

Zákonník práce opustil tradičnú terminológiu „zamestnanec“ a „zamestnávateľ“ a zaviedol ideologicky podfarbené pojmy „pracovník“ a „socialistická organizácia“, aby zdôraznil novú, neantagonistickú povahu pracovných vzťahov v socializme, kde sa pracovníci podieľali na riadení podniku, ktorý bol „vlastníctvom všetkého ľudu“.

Zákonník práce sa z hľadiska svojej **štruktúry** členil na preambulu, základné zásady a šesť hlavných častí.

Základné zásady (čl. I–X) Zákonníka práce predstavovali ideologický a interpretačný základ Zákonníka práce:

Článok I: Právo na prácu – bolo chápané ako prvoradé právo, povinnosť a vec cti každého občana. Jednotlivec v socialistickej spoločnosti mal svoje schopnosti rozvinúť aktívnou účasťou na spoločenskej práci. Obsahom práva na prácu bolo „*právo prácu dostať, právo prácu si udržať a právo na hmotné zabezpečenie pri dočasnom ekonomickom nevyužívaní pracovníkov a povinnosť pracovať v prospech spoločnosti*“.¹²⁴ Táto zásada sa priamo premietla do štvrtej hlavy prvej časti Zákonníka práce (§ 24 – § 26), ktorá upravovala zabezpečenie práva na prácu. Občania právo na prácu uskutočňovali v pracovnom pomere so socialistickou organizáciou (§ 24 ods. 1). Dôležitú úlohu pri realizácii tohto práva zohrávali národné výbory, ktoré mali povinnosť informovať občanov o pracovných príležitostiach a zabezpečovať im prácu v súlade s potrebami národného hospodárstva (§ 26 ods. 1).

Článok II: Zákaz vykorisťovania – bola fundamentálnym ideologickým pilierom celého socialistického pracovného práva, nakoľko socialistické spoločenské zriadenie vylučovalo vykorisťovanie človeka človekom.

Článok III: Zásada zmluvnosti – konsenzuálnosti pracovnoprávných vzťahov, dobrovoľnosť vzniku pracovnoprávných vzťahov a súlad s pravidlami socialistického spolužitia – zásada zmluvnosti bola priamo rozvinutá v ustanovení § 27 ods. 2 Zákonníka práce, v zmysle ktorého sa pracovný pomer zakladal zmluvou. Zároveň bolo zdôraznené, že výkon práv a povinností musel byť v súlade s pravidlami socialistického spolužitia. Tento korektív sa prejavoval vo viacerých ustanoveniach, napr. v povinnosti pracovníka počínať si tak, aby nedochá-

¹²⁴ FILO, J. a kol. *Československé pracovné právo*. Bratislava: Obzor, 1981, s. 88.

dzalo ku škodám na zdraví a majetku, alebo v definícii socialistickej pracovnej disciplíny, ktorá bola založená na vzťahoch súdružskej spolupráce.

Článok IV: Právo na spravodlivú odmenu za vykonanú prácu – právo na odmenu za prácu podľa jej množstva, akosti a spoločenského významu bolo konkretizované v štvrtej hlave druhej časti Zákonníka práce pojednávajúcej o mzde. Zákon zdôrazňoval, že mzdy sa mali určovať tak, aby podporovali hmotný záujem pracovníkov na dosahovaní čo najlepších hospodárskych výsledkov a raste produktivity práce. Tento článok súčasne zakotvil (popri čl. IX) aj zásadu práva na bezpečné pracovné podmienky.

Článok V: Účasť pracovníkov na riadení – právo a zároveň prvoradá povinnosť pracovníkov zúčastniť sa na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie bola chápaná ako kľúčový prvok socialistickej demokracie. Túto účasť organizovali a rozvíjali najmä základné organizácie Revolučného odborového hnutia (ROH) a ich závodné výbory.

Článok VI: Zásada dodržiavania pracovnej disciplíny – povinnosť pracovníkov riadne plniť svoje povinnosti a tým upevňovať a prehľbovať socialistickú pracovnú disciplínu bola podrobne upravená v § 72 – § 82 Zákonníka práce. Zákonník práce definoval socialistickú pracovnú disciplínu ako uvedoméle plnenie úloh, založené na súdružskej spolupráci. Špecifikoval základné povinnosti pracovníkov a vedúcich pracovníkov. Pri porušení disciplíny zavádzal systém výchovných a kárných opatrení.

Článok VII: Rovnoprávnosť žien a mužov v práci a osobitná ochrana žien – tento článok zaručoval ženám rovnaké postavenie v práci ako mužom a osobitné pracovné podmienky s ohľadom na ich fyziologické predpoklady a spoločenskú funkciu v materstve. Tieto princípy boli konkretizované v § 149 – § 162 Zákonníka práce. Zákon zakazoval zamestnávať ženy prácami, ktoré sú pre ne fyzicky neprimerané, škodia ich organizmu alebo ohrozujú ich materské poslanie. Tehotné ženy a matky detí do určitého veku požívali zvýšenú ochranu, napr. zákaz nočnej práce a práce nadčas, ochranu pred výpoveďou, nárok na materskú a ďalšiu materskú dovolenku a prestávky na dojčenie.

Článok VIII: Práva a ochrana mladistvých – v tomto článku bola upravená zásada, že mladiství majú právo na prípravu na povolanie a na pracovné podmienky umožňujúce rozvoj ich telesných a duševných schopností. Organizácie boli povinné poskytovať mladistvým pri práci zvýšenú starostlivosť a zamestnávať ich len prácami primeranými ich rozvoju. Zákon im zakazoval prácu nadčas a nočnú prácu a niektoré nebezpečné alebo neprimerané práce (§ 167 Zákonníka práce). Kľúčovým inštitútom bol učebný pomer, ktorý zabezpečoval výchovu mládeže na povolanie, jeho základom bola učebná zmluva.

Článok IX: Starostlivosť o zdravie a sociálne zabezpečenie – táto zásada zahŕňala povinnosť organizácie robiť opatrenia na ochranu zdravia, zodpovednosť

za škody spôsobené pracovným úrazom alebo chorobou z povolania, a zvýšenú ochranu pracovníkov v dobe práceneschopnosti. Priamo sa bližšie konkretizovala úpravou bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a objektívnou zodpovednosťou organizácie za škodu spôsobenú pracovným úrazom alebo chorobou z povolania.

Článok X: Účasť Revolučného odborového hnutia (ROH) – účasť ROH v pracovných vzťahoch bola mimoriadne dôležitou. Právomoci ROH boli rozptýlené v celom zákonníku a medzi najdôležitejšie patrili:

- spolurozhodovanie – organizácia mohla dať pracovníkovi výpoveď alebo s ním okamžite zrušiť pracovný pomer len s predchádzajúcim súhlasom závodného výboru ROH, inak bolo takéto rozviazanie neplatné. Podobne sa súhlas vyžadoval aj pri vydávaní pracovného poriadku a i.
- kontrola – ROH vykonávalo dozor nad bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci ako spoločenskú kontrolu.
- rozhodovanie sporov – pracovné spory (s výnimkou sporov o skončenie pracovného pomeru) rozhodovali v prvom stupni odborové orgány v rozhodcovskom konaní (§ 207 ods. 1 Zákonníka práce).

Prvá časť Zákonníka práce „Všeobecné ustanovenia“ definovala jeho pôsobnosť, išlo o komplexný predpis pre pracovnoprávne vzťahy. Účastníkmi pracovnoprávných vzťahov boli socialistická organizácia a pracovník.

Druhá časť „Pracovný pomer“ – bola najrozsiahlejšou časťou. Pracovný pomer sa zakladal zmluvou, voľbou alebo vymenovaním (§ 27). Pri pracovnej zmluve bola organizácia povinná dohodnúť druh práce, miesto výkonu práce a deň nástupu (§ 29 ods. 1). Zmluvné strany si mohli dohodnúť aj skúšobnú dobu. Pracovný pomer bolo možné skončiť dohodou, výpoveďou, okamžitým zrušením, zrušením v skúšobnej dobe a pri pomere na dobu určitú uplynutím doby. Výpoveď zo strany organizácie (t.j. zamestnávateľa) bola možná len z presne stanovených dôvodov stanovených v § 46 ods. 1. Pri výpovedi zo strany organizácie alebo pri okamžitom skončení pracovného pomeru zo strany organizácie sa vyžadoval predchádzajúci súhlas závodného výboru ROH, bez ktorého bola výpoveď neplatná (§ 59 ods. 1). Zákon zároveň upravil zákaz výpovede v ochranej dobe. Výpoveď zo strany pracovníka (t.j. zamestnanca) bolo možné podať s uvedením dôvodu alebo aj bez uvedenia dôvodu (líšili sa dĺžkou výpovednej doby, prioritnou bola potreba zachovať pracovný pomer pri požiadavke plnej zamestnanosti v štáte). Výnimočný spôsob skončenia pracovného pomeru bolo okamžité zrušenie viazané na taxatívne stanovené dôvody. Okamžité zrušenie zo strany organizácie podliehalo súhlasu závodného výboru ROH (§ 59 ods. 1). Táto časť tiež upravovala nároky z neplatného rozviazania pracovného pomeru (§ 61 – § 64), pracovnú disciplínu a pracovný poriadok (§ 72 – § 82). Za porušenie disciplíny bolo možné uložiť kárne opatrenia. Maximálny týždenný pracov-

ný čas zákon určil na 46 hodín (§ 83 ods. 1) a pre mladistvých do 16 rokov na 36 hodín (§ 83 ods. 2). Základná výmera dovolenky na zotavenie predstavovala dva týždne, podľa odpracovaných rokov a veku pracovníka sa následne predĺžila na tri, resp. štyri týždne. Úprava bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (BOZP) konkretizovala článok IV a článok IX základných zásad Zákonníka práce z r. 1965. Kľúčovú úlohu mala jednotná odborová organizácia (ROH), ktorá vykonávala dozor nad oblasťou BOZP. Osobitnú pozornosť Zákonník práce z roku 1965 venoval úprave pracovných podmienok žien a mladistvých, tehotných žien a matiek (§ 149 – § 169). V rámci tejto časti bola upravená aj zodpovednosť a náhrada škody a rozhodovanie pracovných sporov (§ 207 – § 216). S výnimkou sporov o skončenie pracovného pomeru mali byť takmer všetky ostatné spory najskôr prejednávané v rozhodcovskom konaní pred odborovými orgánmi (§ 207 a § 208) a až následne súdom.

Tretia časť Zákonníka práce upravoval učebný pomer, v rámci ktorého sa mala zabezpečiť „*výchova mládeže na povolanie tak, aby pre socialistickú spoločnosť boli vychovávaní triedne uvedomelí, ideovo vyspelí a odborne zdatní pracovníci, schopní ovládnuť najnovšiu techniku a pokrokové pracovné metódy.*“

Štvrtá časť Zákonníka práce obsahovala úpravu dohôd o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru (§ 232 – § 239), a to dohodu o pracovnej činnosti a dohodu o vykonaní práce.

Piata časť Zákonníka práce – s ohľadom na skutočnosť, že išlo o komplexnú úpravu pracovnoprávných vzťahov – v rámci spoločných ustanovení obsahovala úpravu právnych úkonov, zabezpečenie práv a povinností z pracovnoprávných vzťahov, zánik práv a povinností z pracovnoprávných vzťahov a lehoty na uplatnenie nárokov a počítanie času.

Zákonník práce bol v období do roku 1989 viackrát novelizovaný. Zásadné zmeny priniesli tri rozsiahle novely, ktoré však nezmenili jeho základnú koncepciu:

- novelizácia zákonom č. 153/1969 Zb. – reflektovala nastupujúcu normalizáciu, umožnila prepúšťanie pracovníkov z politických dôvodov (teda tých, ktorí „narušovali socialistický spoločenský poriadok“), rozhodcovské konanie sa v pracovných sporoch nahradilo zmierovacím konaním¹²⁵,
- novelizácia zákonom č. 20/1975 Zb. – posilnila vplyv ROH, zmenila systém riešenia sporov zavedením rozhodcovských komisií, zlepšila ochranu tehotných žien a matiek starajúcich sa o deti a i.
- novelizácia zákonom č. 188/1988 Zb. – v kontexte snáh o hospodársku reformu socialistického systému („prestavba“) sa mala uľahčiť mobilita pracovníkov a priestor pre kolektívne vyjednávanie a pod.

¹²⁵ FILO, J. a kol.: *Československé pracovné právo*. Bratislava: Obzor, 1981, s. 54.

Výber z (právo)historickej literatúry: BERNARD, F.: – PAVLÁTOVÁ, J.: *Pracovní poměr*. Praha: Práce, 1967; BERNARD, F.: – PAVLÁTOVÁ, J.: *Vznik, změny a skončení pracovního poměru*. Praha: Práce, 1979; BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; FILO, J. a kol.: *Československé pracovní právo*. Bratislava: Obzor, 1981; HROMADA, J. a kol.: *Československé pracovní právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1956; HROMADA, J. a kol.: *Československé socialistické pracovní právo*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1962; KÁLENSKÁ, M.: *Kolektivní smlouvy*. Praha: Práce, 1966; KOVAŘÍK, J.: *Podstata pracovního práva a pracovního poměru*. Praha: Práce, 1964; LACLAVÍKOVÁ, M. – OLŠOVSKÁ, A.: Právno-historický pohľad na politiku zamestnanosti v Československu (1945 – 1965). In: TUROŠÍK, M. – ŠEVČÍKOVÁ, A. (eds.): *Kvalita normotvornej a aplikačnej stránky zákonnosti ako determinant právneho štátu*. Zborník z II. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie Banskobystrické dni práva konanej v dňoch 23. – 24.11.2016. Banská Bystrica: Belianum, 2017, s. 17-38. Dostupné aj na: [file:///C:/Users/KDP/Downloads/Sekcia%20dejín%20štátu%20a%20práva%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/KDP/Downloads/Sekcia%20dejín%20štátu%20a%20práva%20(1).pdf); LUHAN, J. – KÁLENSKÁ, M.: *Pracovní kázeň*. Praha: Práce, 1966. MALÝ, K. – SOUTKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Sborník příspěvků. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; RÁKOSNÍK, J.: *Sověti-zace sociálního státu. Lidově demokratický režim a sociální práva občanů v Československu 1945 – 1960*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010; SIVOŠ, J.: *Bez rozsudku! Pracovní tábory, sústredňovacie tábory a tábory nútenej práce na Slovensku 1945 – 1953*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2011; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; VARRINSKÝ, V.: *Tábory nútenej práce na Slovensku v rokoch 1941 – 1953*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta humanitných vied, 2004; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s.r.o., 2013.

Znenie normy – Zákoník práce č. 65/1965 Zb. vo vyhlásenom znení s poukazom na novelizácie a súdnu prax

Vít'azstvo socialistického spoločenského poriadku v našej krajine vytvorilo pevnú východiskovú základňu pre úsilie pracujúceho ľudu upevňovať a ďalej rozvíjať pod vedením Komunistickej strany Československa našu socialistickú spoločnosť.

Oslobodená ľudská práca sa stala základným zdrojom rozvoja našej spoločnosti a blahobytu všetkého ľudu. O ňu sa opiera rozvoj národného hospodárstva a rastúca hmotná a kultúrna úroveň všetkých občanov. Práca v socializme vy-

tvára predpoklady pre upevňovanie súladu záujmov jednotlivca so záujmami spoločnosti.

Ako člen socialistickej spoločnosti zúčastňuje sa každý pracujúci na plnení úloh socialistickej výstavby a podieľa sa na výsledkoch spoločnej práce. Socialistický poriadok zabezpečuje, aby práca každého jednotlivca slúžila na prospech celku, a tým súčasne i na prospech každého pracujúceho.

Socialistický štát určuje podmienky práce, upravuje vzájomné vzťahy medzi pracovníkmi a socialistickými organizáciami, vytyčuje ich vzájomné povinnosti a zaručuje práva pracujúcich v súlade s celospoločenskými záujmami.

Pre ďalší rozvoj a upevňovanie spoločenských pracovných vzťahov treba na základe zásad zakotvených v našej socialistickej ústave novo a súhrnne upraviť vzťahy v oblasti spoločenskej práce jednotným Zákonníkom práce, ktorý prispieje k dobudovaniu socialistického právneho poriadku a k upevňovaniu socialistickej zákonnosti.

Zákonník práce sa stáva základným prameňom pracovného práva Československej socialistickej republiky. Vyjadruje vôľu pracujúceho ľudu upraviť socialistické pracovné vzťahy v súlade so záujmami spoločnosti, a tým i každého jednotlivca, upevňovať a postupne rozvíjať ich prechod na vzťahy komunistické. Súčasne stáva sa aktívnym činiteľom v rozvoji socialistických výrobných vzťahov. Napomáha tomu, aby pracujúci statočne a čestne pracovali pre spoločnosť, dôsledne dodržiavali pracovnú disciplínu, plne využívali pracovný čas a výrobné prostriedky a uvedomele upevňovali hospodársku základňu nášho štátu – socialistické vlastníctvo výrobných prostriedkov. Dodržiavanie Zákonníka práce všetkými pracujúcimi, štátnymi, hospodárskymi a odborovými orgánmi i ostatnými spoločenskými organizáciami je nástrojom upevňovania socialistického právneho poriadku a prispieva k rozvíjaniu účasti pracujúcich na riadení a správe národného hospodárstva.

Vychádzajúc z týchto skutočností Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto zákone:

Základné zásady.

Článok I: Všetci občania majú právo na prácu. V spoločnosti pracujúcich môže jednotlivec dospieť k plnému rozvinutiu svojich schopností a k uplatneniu svojich oprávnených záujmov len aktívnou účasťou na rozvoji celej spoločnosti, predovšetkým náležitým podielom na spoločenskej práci. Práca v prospech spoločnosti a podľa jej potrieb je preto prvoradou povinnosťou a súčasne prvoradým právom i vecou cti každého občana.

Článok II: Spoločenské zriadenie Československej socialistickej republiky vy-
lučuje vykorisťovanie človeka človekom v akejkolvek forme.

Článok III: Pracovnoprávne vzťahy, v ktorých sa pracovníci zúčastňujú na spo-
ločenskej práci podľa tohto zákonníka, môžu vzniknúť len so súhlasom občana
a socialistickej organizácie. Výkon práv a povinností vyplývajúcich z pracov-
noprávných vzťahov musí byť v súlade s pravidlami socialistického spolužitia.

Rozsudok Krajského súdu v Brne z 24. októbra 1974 č. 18 Co 515/74¹²⁶ (č. 25 zbierky)

V rozporu s článkom III. zák. práce by bola výpoveď pracovníka (pracovnice) s uplat-
nením výpovedného dôvodu podľa ustanovení § 51 odst. 1 písm. e) zák. práce, jestliže se
přestěhování za manželkou (manželem) nezhoršily nebo dokonce zlepšily jeho (její)
podmínky pro výkon práce u organizace, u níž je zaměstnán (zaměstnána).

Článok IV: Pracovníci majú právo na odmenu za vykonanú prácu podľa jej
množstva, akosti a spoločenského významu, na zaistenie bezpečnosti a ochrany
zdravia pri práci, na odpočinok a zotavenie po práci. Socialistické organizácie sú
povinné vytvárať pracovné podmienky, ktoré pracovníkom umožňujú čo najlep-
ší výkon práce podľa ich schopností a znalostí, rozvoj tvorivej iniciatívy a zvy-
šovanie kvalifikácie a ktoré prispievajú k stálosti pracovnoprávných vzťahov.

Článok V: Pracovníci majú právo i prvoradú povinnosť voči spoločnosti zú-
častniť sa na rozvoji, riadení a kontrole činnosti socialistickej organizácie a na-
pomáhať rozvoju a upevňovaniu vzťahov súdružskej spolupráce a vzájomnej
pomoci. Socialistické organizácie sú povinné vytvárať a zlepšovať podmienky
umožňujúce neustále rozširovať túto účasť.

Článok VI: Pracovníci sú povinní riadne plniť svoje povinnosti vyplývajúce
z pracovnoprávných vzťahov a z funkcie, ktorou boli v socialistickej organizácii
poverení, a tým upevňovať a prehľbovať socialistickú pracovnú disciplínu.

Článok VII: Ženy majú právo na rovnaké postavenie v práci ako muži. Že-
nám sa zabezpečujú pracovné podmienky umožňujúce im účasť na práci nielen
s ohľadom na ich fyziologické predpoklady, ale najmä s ohľadom na ich spo-
ločenskú funkciu v materstve, pri výchove detí a pri starostlivosti o ne.

Článok VIII: Mladiství majú právo na prípravu na povolanie a zabezpečujú sa
im pracovné podmienky umožňujúce úspešný rozvoj ich telesných a duševných
schopností.

Článok IX: Socialistické organizácie sú povinné robiť opatrenia v záujme
ochrany zdravia pracovníkov pri práci a zodpovedajú podľa tohto zákonníka za
škody spôsobené pracovníkom pracovným úrazom alebo chorobou z povolania.

¹²⁶ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1977. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1978, s. 172 – 174.

Pracovníkom je zabezpečená bezplatná preventívna a liečebná starostlivosť, ako i právo na hmotné zabezpečenie pri neschopnosti na prácu, v starobe a v súvislosti s tehotnosťou a materstvom. Pracovníkom so zmenenou pracovnou schopnosťou sa zabezpečujú pracovné podmienky umožňujúce im uplatniť a rozvíjať ich schopnosti v práci s ohľadom na ich zdravotný stav. Pracovníkom, ktorí splnili podmienky pre nárok na starobný dôchodok, vytvárajú sa predpoklady pre ich ďalšiu pracovnú aktivitu. Pracovnoprávne vzťahy sú v dobe neschopnosti pracovníkov na prácu z dôvodov choroby, úrazu, tehotnosti alebo materstva chránené zákonom vo zvýšenej miere.

Článok X: Účasť Revolučného odborového hnutia v pracovných vzťahoch upravených týmto zákonníkom je nedeliteľnou súčasťou týchto vzťahov.

PRVÁ ČASŤ. Všeobecné ustanovenia

PRVÁ HLAVA. Pôsobnosť Zákonníka práce

§ 1 Pri účasti občanov na spoločenskej práci vznikajú medzi občanmi a socialistickými organizáciami pracovnoprávne vzťahy. Tieto vzťahy upravuje predovšetkým Zákonník práce.

§ 2 (1) Na vzťahy vyplývajúce z výkonu verejnej funkcie, na ktorú boli občania povolaní pracujúcim ľuďom, sa Zákonník práce vzťahuje, pokiaľ to výslovne ustanovuje alebo pokiaľ to ustanovujú osobitné predpisy, prípadne stanovy spoločenských organizácií a uznesenia vydané podľa nich ústrednými orgánmi týchto organizácií.

(2) Ak sa verejná funkcia vykonáva v pracovnom pomere, spravuje sa tento pracovný pomer Zákonníkom práce.

§ 3 (1) Pracovné vzťahy členov jednotných roľníckych družstiev a občanov, ktorí v družstve trvale pracujú podľa pracovných príkazov orgánov družstva a nie sú dosiaľ jeho členmi, ani nie sú v pracovnom pomere k družstvu, a pracovné vzťahy členov výrobných družstiev sa posudzujú podľa Zákonníka práce, len pokiaľ to tento zákonník výslovne ustanovuje alebo pokiaľ to ustanovujú osobitné predpisy alebo stanovy.

(2) Pokiaľ jednotné roľnícke družstvá a výrobné družstvá môžu podľa stanov alebo podľa osobitných predpisov dojednávať pracovné pomery s nečlenmi družstva alebo pokiaľ uzavierajú dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru (§ 232 a nasl.), spravujú sa tieto pracovnoprávne vzťahy Zákonníkom práce.

(3) Zákonník práce sa vzťahuje aj na učňov jednotných roľníckych družstiev a výrobných družstiev.

§ 4 Na príslušníkov ozbrojených síl v činnej službe, na príslušníkov Sboru národnej bezpečnosti a na prokurátorov a vyšetrovateľov prokuratúry sa Zákonník

práce vzťahuje, len pokiaľ to výslovne ustanovuje alebo pokiaľ to ustanovujú osobitné predpisy.

§ 5 Na žiakov a študentov pri ich práci vo výrobe a pri prevádzkovej praxi, na vedeckých (umeleckých) aspirantov a na členov krajských združení advokátov sa Zákonník práce vzťahuje, pokiaľ osobitné predpisy neustanovujú inak.

§ 6 Pracovnoprávne vzťahy medzi občanmi a cudzozemskými organizáciami, ako i medzi cudzincami pracujúcimi na území Československej socialistickej republiky a tuzemskými organizáciami sa spravujú Zákonníkom práce, pokiaľ predpisy o medzinárodnom súkromnom práve neustanovujú inak.

§ 7 Cudzinci a osoby bez štátnej príslušnosti smú sa do pracovného pomeru prijať, len ak im bolo udelené povolenie na pobyt na území Československej socialistickej republiky.

DRUHÁ HLAVA. Účastníci pracovnoprávnych vzťahov

Socialistické organizácie

§ 8 (1) Socialistické organizácie vystupujú v pracovnoprávnych vzťahoch vo svojom mene a majú zodpovednosť vyplývajúcu z týchto vzťahov.

(2) Socialistickými organizáciami sú štátne, družstevné a spoločenské organizácie, ako aj iné organizácie, ktorých činnosť prispieva k rozvoju socialistických vzťahov (ďalej len „organizácia“).

§ 9 (1) Právne úkony v pracovnoprávnych vzťahoch robí v mene organizácie predovšetkým jej štatutárny orgán. Iní pracovníci organizácie, najmä vedúci jej organizačných útvarov sú oprávnení ako orgány organizácie robiť v mene organizácie právne úkony vyplývajúce z ich funkcií ustanovených organizačnými predpismi. ...

Pracovníci

§ 11 (1) Spôsobilosť občana mať v pracovnoprávnych vzťahoch práva a povinnosti vzniká v kalendárnom roku, v ktorom občan dovŕši pätnásť rokov, najskôr však skončením povinnej školskej dochádzky. To isté platí o vzniku jeho spôsobilosti vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti (spôsobilosť na právne úkony), pokiaľ ďalej nie je ustanovené inak.

(2) Pracovník môže uzavrieť dohodu o hmotnej zodpovednosti (§ 176) len po dovŕšení osemnástich rokov.

§ 12 (1) Spôsobilosť na právne úkony podľa predchádzajúceho ustanovenia môže pracovník stratiť len rozhodnutím súdu. Právne úkony, na ktoré nie je spôsobilý, robí za neho jeho zástupca; nemôže však za neho uzavrieť dohodu o hmotnej zodpovednosti.

(2) Súd spôsobilosť pracovníka na právne úkony obmedzí a určí v rozhodnutí rozsah tohto obmedzenia, ak pracovník pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopný robiť len niektoré právne úkony.

(3) Ak občan pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, nie je vôbec schopný robiť právne úkony, súd ho spôsobilosti na právne úkony pozbaví.

(4) Súd pozbavenie alebo obmedzenie spôsobilosti zmení alebo zruší, ak sa zmenia alebo ak odpadnú dôvody, ktoré k nim viedli.

§ 13 Pracovník môže pred rozhodcovským orgánom ako účastník samostatne konať (procesná spôsobilosť) v tom rozsahu, v akom má spôsobilosť vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti.

Zastúpenie

§ 14 (1) Zastúpenie vzniká na základe dohody o plnomocenstve alebo rozhodnutím súdu. Zástupca koná v mene zastúpeného a zo zastúpenia vznikajú práva a povinnosti priamo zastúpenému.

(2) Zastupovať iného nemôže ten, kto sám nie je spôsobilý na právne úkony, ani ten, koho záujmy sú v rozpore so záujmami zastúpeného.

(3) Zástupca musí konať osobne; ďalšieho zástupcu si môže ustanoviť, len ak je to právnym predpisom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté. I z právnych úkonov ďalšieho zástupcu vznikajú práva a povinnosti priamo zastúpenému. ...

TRETIA HLAVA. Účasť pracovníkov na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie

§ 18 (1) Účasť pracovníkov a ich kolektívov na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie je neoddeliteľnou črtou socialistickej demokracie a predpokladom úspešnej činnosti organizácie; zameriava sa predovšetkým na zabezpečovanie rentability, technického rozvoja, na zvyšovanie produktivity práce, kvality a hospodárnosti výroby, na kvalitné plnenie úloh organizácie, na zvyšovanie starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, na upevňovanie pracovnej disciplíny a na zvyšovanie kvalifikácie, a tým prispieva k zvyšovaniu hmotnej a kultúrnej úrovne pracovníkov.

(2) Účasť pracovníkov a ich kolektívov na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie organizujú a rozvíjajú najmä základné organizácie Revolučného odborového hnutia, ich závodné výbory a iné ich orgány, ktorých postavenie je určené stanovami Revolučného odborového hnutia.

(3) Pracovníci organizácie sa podieľajú na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie predovšetkým formami účasti organizovanými odborovými orgánmi; prerokúvajú najmä podklady a návrhy plánov, ich rozpis, kontrolujú a hodnotia plnenie plánu a socialistické súťaženie.

§ 19 (1) Vedúci pracovníci sú povinní sústavne vytvárať podmienky pre rozširovanie účasti pracovníkov na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie, najmä pre rozvíjanie socialistického súťaženia, hnutia vynálezcov, novátorov a zlepšovateľov a ďalších foriem tvorivej iniciatívy a využívať skúsenosti, pripomienky a návrhy pracovníkov a odborových orgánov.

(2) Vedúci pracovníci sú povinní plniť voči základným organizáciám Revolučného odborového hnutia a odborovým orgánom ustanovené povinnosti.

Kolektívne zmluvy

§ 20 (1) Na zabezpečovanie rozvoja organizácie a na zlepšovanie pracovných, zdravotných, sociálnych a kultúrnych podmienok pracovníkov a na upevňovanie vzťahov súdružskej spolupráce uzavierajú v mene pracovníkov orgány Revolučného odborového hnutia a v mene organizácií ich vedúci kolektívne zmluvy. Kolektívne zmluvy môžu uzavierať aj hospodárske orgány vyššieho stupňa a vyššie odborové orgány.

(2) V kolektívnych zmluvách môžu byť upravené podľa ďalších ustanovení tohto zákonníka, prípadne podľa predpisov a smerníc ústredných orgánov aj niektoré pracovné a mzdové podmienky. Obsah kolektívnych zmlúv musí byť v súlade s právnymi predpismi a so záujmami spoločnosti.

(3) Kolektívne zmluvy, ich zmeny a doplnky sa dojednávajú písomne. Pred podpisom musia byť schválené príslušným odborovým orgánom. Kolektívne zmluvy uzavierané s vyššími odborovými orgánmi registrujú sa na príslušnom ústrednom orgáne. Ich ustanovenia o pracovných a mzdových podmienkach nadobúdajú platnosť dňom registrácie. ...

§ 22 (1) Revolučné odborové hnutie svojou výchovnou činnosťou vedie pracujúcich v súlade s celospoločenskými záujmami k jednotnému uplatňovaniu a dodržiavaniu ustanovení tohto zákonníka a ostatných pracovnoprávných predpisov.

(2) V súlade s cieľmi činnosti Revolučného odborového hnutia podľa predchádzajúceho odseku organizujú jeho orgány účasť pracujúcich na príprave, uplatňovaní a kontrole dodržiavania pracovnoprávných predpisov, prípadne príslušných záväzkov z kolektívnych zmlúv a na odstraňovanie nedostatkov vzniknutých z ich porušovania navrhujú, prípadne robia v súčinnosti s hospodárskymi a štátnymi orgánmi alebo orgánmi spoločenských organizácií potrebné opatrenia. Pritom smerujú k stále širšiemu uplatňovaniu foriem výchovného pôsobenia kolektívu pracujúcich.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

V § 22 odsek 1 sa na konci dopĺňa slovami: „včítane mzdových predpisov a predpisov o náboře pracovníkov a ich plánovitom rozmiestnení (ďalej len „pracovnoprávne predpisy“).“, pripájajú sa odseky 3 až 6, ktoré znejú:

„(3) Orgány Revolučného odborového hnutia určené Ústrednou radou odborov vykonávajú v organizáciách spoločenskú kontrolu nad dodržiavaním pracovnoprávných predpisov. Pritom sú oprávnené najmä

a) vstupovať na pracoviská organizácií,

b) vyžadovať od vedúcich pracovníkov potrebné informácie a podklady,

- c) podávať návrhy na zlepšovanie pracovných podmienok,*
- d) vyžadovať od organizácií a orgánov im nadriadených, aby dali pokyn na odstránenie zistených závad,*
- e) navrhovať organizáciám, orgánom im nadriadeným a iným orgánom povereným kontrolou dodržiavania socialistickej zákonnosti v pracovnoprávných vzťahoch, aby podľa príslušných predpisov použili vhodné opatrenia voči vedúcim pracovníkom, ktorí porušujú pracovnoprávne predpisy alebo povinnosti vyplývajúce pre ne z kolektívnych zmlúv,*
- f) vyžadovať od organizácií, prípadne od orgánov im nadriadených správy o tom, aké opatrenia boli vykonané na odstránenie závad zistených pri výkone spoločenskej kontroly alebo na uskutočnenie návrhov, ktoré podali odborové orgány vykonávajúce túto kontrolu.*
- (4) V zariadeniach na obranu vlasti vykonávajú túto spoločenskú kontrolu len tie orgány Revolučného odborového hnutia, ktorým je podľa osobitných predpisov povolený vstup do takých zariadení.*
- (5) Spoločenskú kontrolu nad dodržiavaním pracovnoprávných predpisov vo výrobných družstvách, v jednotných roľníckych družstvách, v bytových družstvách a v družstvách vzájomnej občianskej pomoci vykonávajú poverené orgány týchto družstiev.*
- (6) Právo kontroly patriace podľa osobitných predpisov iným orgánom nie je ustanoveniami odsekov 3 a 5 dotknuté.“.*

§ 23 (1) Ústredná rada odborov pripravuje návrhy pracovnoprávných predpisov a v rámci zákonných splnomocnení vydáva k nim vykonávacie predpisy a smernice.

(2) Pracovnoprávne predpisy s platnosťou pre jednotlivé odvetvia pripravujú ústredné orgány štátnej správy v dohode s ústrednými výbormi príslušných odborových sväzov a vydávajú ich so súhlasom Ústrednej rady odborov.

(3) Ústredné orgány štátnej správy predkladajú Ústrednej rade odborov na vyjadrenie pripravované návrhy zákonov a návrhy ostatných právnych predpisov týkajúcich sa dôležitých záujmov pracujúcich, najmä hospodárskych, výrobných, pracovných, mzdových, zdravotných, kultúrnych a sociálnych podmienok.

ŠTVRTÁ HLAVA. Zabezpečenie práva na prácu a práca v prospech spoločnosti

§ 24 (1) Občania uskutočňujú svoje právo na prácu v súlade so záujmami spoločnosti predovšetkým ako pracovníci v pracovnom pomere k socialistickej organizácii.

(2) Organizácie získavajú pracovníkov pre plnenie svojich úloh v súlade s potrebami rozvoja národného hospodárstva za podmienok ustanovených osobitnými predpismi.

§ 25 (1) Organizácia smie zamestnávať v pracovnom pomere len pracovníka, ktorý preukáže, že sa skončil jeho predchádzajúci pracovný pomer, prípadne jeho členský pomer k výrobnému družstvu alebo jednotnému roľníckemu družstvu.

(2) Toto obmedzenie sa nevzťahuje na zamestnávanie pracovníka v pracovnom pomere

a) vedľajšom (§ 70),

b) dojednávacom za trvania doterajšieho pracovného pomeru, ktorý bol dojednaný na kratší než určený týždenný pracovný čas,

c) ak pracovník bol organizáciou, v ktorej je v pracovnom alebo členskom pomere, dočasne uvoľnený pre výkon práce v inej organizácii,

d) dojednávacom pracovníkom, ktorý uplatňuje v pracovnom spore neplatnosť rozviazania svojho doterajšieho pracovného pomeru.

(3) Vláda ustanoví spôsob, ako sa preukazuje vznik a skončenie pracovných vzťahov uvedených v odseku 1.

§ 26 (1) Národné výbory sa starajú, aby sa rozvíjala pracovná aktivita obyvateľstva, informujú občanov o pracovných príležitostiach, zabezpečujú im prácu s ohľadom na ich oprávnené záujmy a v súlade s potrebami národného hospodárstva a dozerajú, či organizácie plnia povinnosti ustanovené v predchádzajúcich ustanoveniach.

(2) Vláda môže po prerokovaní s Ústrednou radou odborov vydať predpisy o hmotnom zabezpečení občanov pred nástupom do práce a na uľahčenie takého nástupu.

DRUHÁ ČASŤ. Pracovný pomer

PRVÁ HLAVA. vznik. Zmeny a skončenie pracovného pomeru

§ 27 (1) Pracovník v pracovnom pomere sa podieľa v kolektíve pracovníkov svojou prácou za mzdu podľa pokynov organizácie na plnení jej úloh a zúčastňuje sa na rozvoji, riadení a kontrole jej činnosti.

(2) Pracovný pomer sa zakladá zmluvou medzi organizáciou a pracovníkom.

(3) Voľbou sa môže pracovný pomer založiť v prípadoch ustanovených osobitnými predpismi, prípadne stanovami alebo uzneseniami ústredných orgánov spoločenských organizácií.

(4) Vymenovaním sa môže založiť pracovný pomer len u vedúcich pracovníkov vymenovaných do ich funkcie orgánom nadriadeným organizácii, v ktorej má pracovník svoju funkciu vykonávať.

Prvý oddiel. Pracovná zmluva a vznik pracovného pomeru

§ 28 Pred uzavretím pracovnej zmluvy je organizácia povinná oboznámiť pracovníka s právami a povinnosťami, ktoré by pre neho z pracovnej zmluvy vyplývali, a s pracovnými a mzdovými podmienkami, za ktorých má prácu vykonávať. V prípadoch určených orgánmi štátnej zdravotníckej správy organizácia je povinná zabezpečiť, aby sa pracovník pred uzavretím pracovnej zmluvy podrobil vstupnej lekárskej prehliadke.

§ 29 (1) V pracovnej zmluve organizácia je povinná s pracovníkom dohodnúť:

- a) druh práce (funkciu), na ktorú sa pracovník prijíma,
- b) miesto výkonu práce (obec a závod alebo inak určené miesto),
- c) deň nástupu do práce.

(2) Okrem toho má organizácia s pracovníkom dohodnúť v pracovnej zmluve pravidla jeho mzdové zaradenie zodpovedajúce dojednanému druhu práce, prípadne ďalšie podmienky, na ktorých majú záujem.

§ 30 Pracovný pomer je dojednaný na neurčitý čas, pokiaľ nebola v pracovnej zmluve výslovne určená doba jeho trvania.

§ 31 (1) V pracovnej zmluve sa môže dojednať skúšobná doba, ktorá je, pokiaľ nebola dohodnutá kratšia skúšobná doba, jeden mesiac. Dojednaná skúšobná doba nemôže sa dodatočne predlžovať. Ak však pracovník nemôže počas skúšobnej doby pracovať pre prekážky v práci celkom dlhšie ako šesť pracovných dní, nezapočítava sa do skúšobnej doby čas trvania týchto prekážok.

(2) Skúšobná doba musí sa dojednať písomne, inak je jej dojednanie neplatné.

§ 32 (1) Organizácia je povinná uzavrieť pracovnú zmluvu písomne:

- a) ak o to požiada pracovník,
- b) ak vstupuje pracovník po prvý raz do pracovného pomeru po vyučení alebo absolvovaní školy alebo ak uzaviera pracovnú zmluvu mladistvý,
- c) ak organizácia preberá pri uzavieraní pracovnej zmluvy záväzok, že pracovníka zaškolí pre určité povolanie,
- d) ak ide o pracovníka, ktorý bol rozhodnutím súdu pozbavený spôsobilosti na právne úkony alebo ktorého spôsobilosť na právne úkony bola rozhodnutím súdu obmedzená.

(2) Písomne sa musí uzavrieť aj pracovná zmluva, ktorú s pracovníkom uzaviera v mene organizácie podľa osobitných predpisov národný výbor v rámci náboru vykonávaného národnými výbormi.

(3) Ak bola pracovná zmluva uzavretá písomne, organizácia je povinná vydať pracovníkovi jedno jej vyhotovenie.

Vznik pracovného pomeru

§ 33 (1) Pracovný pomer na základe pracovnej zmluvy vzniká dňom, ktorý bol dojednaný v pracovnej zmluve ako deň nástupu do práce.

(2) Ak pracovník v dojednaný deň nenastúpi do práce bez toho, že by mu v tom bránila prekážka v práci, alebo do týždňa neupovedomí organizáciu o tejto prekážke, organizácia môže od pracovnej zmluvy odstúpiť.

§ 34 (1) Pracovný pomer môže vzniknúť aj na základe rámcovej pracovnej zmluvy. Rámcovú pracovnú zmluvu možno dojednať na zabezpečenie dobrovoľnej účasti pracovníkov na hromadných akciách organizovaných na výpomoc pri špičkových poľnohospodárskych a podobných krátkodobých prácach alebo na zabezpečenie práce vo výrobe a prevádzkovej praxi žiakov a študentov.

(2) Rámcovú pracovnú zmluvu uzaviera organizácia, v ktorej sa majú tieto práce vykonať, so spoločenskou organizáciou, školou alebo inou organizáciou, ktorá organizuje účasť na týchto prácach, prípadne prácu vo výrobe alebo prevádzkových prax.

(3) Pracovný pomer na základe rámcovej pracovnej zmluvy vzniká nástupom do práce bez toho, že by bolo treba uzavierať pracovnú zmluvu s jednotlivými pracovníkmi, a končí sa vykonaním dojednanej práce alebo uplynutím dojednanej doby, pokiaľ nebolo dohodnuté inak.

§ 35 Povinnosti vyplývajúce z pracovného pomeru

(1) Odo dňa, keď vznikol pracovný pomer

a) organizácia je povinná pridelať pracovníkovi prácu podľa pracovnej zmluvy, platiť mu za vykonanú prácu mzdu podľa mzdových predpisov, prípadne kolektívnych zmlúv, vytvárať podmienky pre úspešné plnenie jeho pracovných úloh a dodržiavať ostatné pracovné podmienky ustanovené právnymi predpismi alebo kolektívnou alebo pracovnou zmluvou;

b) pracovník je povinný podľa pokynov organizácie vykonávať osobne práce podľa pracovnej zmluvy v určenom pracovnom čase a dodržiavať pracovnú disciplínu.

(2) Pri nástupe do práce musí byť pracovník riadne oboznámený s pracovným poriadkom (§ 82) a s predpismi na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, ktoré musí pri svojej práci dodržiavať.

(3) Organizácia je povinná predkladať závodnému výboru základnej organizácie Revolučného odborového hnutia (ďalej len „závodný výbor“) v lehotách s ním dohodnutých zprávy o dojednaných nových pracovných pomeroch, aby mohol kontrolovať prijímanie nových pracovníkov a ich pracovné a mzdové zaradenie.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 30. marca 1979 č. 5 Cz 12/79¹²⁷ (č. 31 zbierky)

Práci, kterou pracovník nemůže vzhledem ke svému zdravotnímu stavu vykonávat, mu nemůže organizace přidělovat (§ 35 odst. 1 písm. a) zák. práce), a to ani jde-li o druh práce a místo výkonu práce dohodnuté v pracovní smlouvě. Odmítnutí výkonu takové práce není porušením pracovní kázně, a tedy ani důvodem výpovědi pro porušení pracovní kázně (§ 46 odst. 1 písm. f) zák. práce).

Druhý oddiel. Zmeny pracovného pomeru

§ 36 Zmena dojednaných pracovných podmienok

(1) Dojednaný obsah pracovnej zmluvy možno zmeniť len vtedy, ak sa organi-

¹²⁷ Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1980. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1981, s. 550 – 554.

zácia a pracovník dohodnú na jeho zmene. Ak bola pracovná zmluva uzavretá písomne, organizácia musí urobiť písomne aj jej zmenu.

(2) Vykonávať práce iného druhu alebo v inom mieste, než boli dojednané v pracovnej zmluve, je pracovník povinný len výnimočne v prípadoch uvedených v § 37 a 38.

§ 37 Prevedenie na inú prácu

(1) Organizácia je povinná previesť pracovníka na inú prácu:

a) ak pracovník stratil vzhľadom na svoj zdravotný stav podľa lekárskeho posudku alebo rozhodnutia orgánu štátnej zdravotníckej správy alebo sociálneho zabezpečenia trvale spôsobilosť vykonávať ďalej doterajšiu prácu alebo ak ju nesmie vykonávať pre ochorenie chorobou z povolania alebo pre ohrozenie touto chorobou,

b) ak tehotná žena alebo matka dieťaťa mladšieho ako deväť mesiacov vykonáva prácu, ktorou sa nesmú tieto ženy zamestnávať alebo ktorá podľa lekárskeho posudku ohrozuje jej tehotnosť alebo materské poslanie,

c) ak je to potrebné podľa lekárskeho posudku alebo rozhodnutia orgánu štátnej zdravotníckej správy v záujme ochrany zdravia iných osôb pred prenosnými chorobami,

d) ak je to potrebné podľa právoplatného rozhodnutia súdu alebo právoplatného kárneho opatrenia,

e) ak bola pracovníkovi daná výpoveď pre stratu spôsobilosti plniť povinnosti vyplývajúce z jeho pracovného pomeru (§ 46 ods. 1 písm. d) a e)) a ak nie je ponechanie pracovníka v jeho pôvodnej práci do uplynutia výpovednej lehoty možné.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 37 ods. 1 písm. e) znie: „e) ak bola pracovníkovi daná výpoveď preto, že nespĺňa určené predpoklady alebo požiadavky, ktoré sú nevyhnutnou podmienkou pre riadny výkon jeho práce, alebo pre porušenie pracovnej disciplíny zvlášť hrubým spôsobom, prípadne z dôvodu, pre ktorý možno zrušiť pracovný pomer okamžite, a ak nie je ponechanie pracovníka na jeho pôvodnej práci do uplynutia výpovednej lehoty možné.“.

(2) Ak nemožno dosiahnuť účel prevedenia podľa predchádzajúceho odseku prevedením pracovníka v rámci pracovnej zmluvy, môže ho organizácia previesť v týchto prípadoch i na prácu iného druhu, než aký bol dojednaný v pracovnej zmluve, a to i keby s tým pracovník nesúhlasil.

(3) Organizácia môže previesť pracovníka i bez jeho súhlasu na čas nevyhnutnej potreby na inú prácu, než ktorá bola dojednaná:

a) ak nemôže pracovník vykonávať prácu pre prestoj (§ 129) alebo pre prerušenie práce spôsobené nepriaznivými poveternostnými vplyvmi,

b) ak je to potrebné na odvrátenie živelnej udalosti alebo inej hroziacej nehody alebo na zmiernenie ich bezprostredných následkov,

c) ak to vyžaduje iná nevyhnutná prevádzková potreba organizácie, avšak v tomto prípade najdlhšie celkom na dobu 30 pracovných dní v kalendárnom roku.

(4) Pri prevedení pracovníka na inú prácu organizácia je povinná prizerať na to, aby táto práca bola pre neho vhodná (vzhľadom na jeho zdravotný stav a schopnosti a pokiaľ možno i na jeho kvalifikáciu).

(5) Organizácia je povinná vopred prerokovať s pracovníkom dôvod prevedenia na inú prácu a dobu, po ktorú má prevedenie trvať; ak pracovná zmluva bola uzavretá písomne a ak prevedením pracovníka dochádza k jej zmene, organizácia je povinná vydať mu písomné potvrdenie o dôvode prevedenia na inú prácu a o dobe jeho trvania, s výnimkou prípadov uvedených v odseku 3.

§ 38 Pracovná cesta a preloženie

(1) Organizácia môže vyslať pracovníka na dobu nevyhnutnej potreby na pracovnú cestu.

(2) Preložiť pracovníka na sústavný výkon práce do iného miesta, než bolo dojednané v pracovnej zmluve, možno len v rámci organizácie a len keď to nevyhnutne vyžaduje jej prevádzková potreba. Organizácia je povinná s pracovníkom vopred prerokovať dôvod a dobu preloženia a prizrieť na jeho oprávnené záujmy. ...

§ 39 Prevedenie pracovníka na pôvodné pracovné miesto

Ak odpadnú dôvody, pre ktoré bol pracovník podľa predchádzajúcich ustanovení prevedený na inú prácu alebo preložený do iného miesta, než boli dojednané v pracovnej zmluve, alebo ak uplynula doba, na ktorú bola táto zmena dojednaná, alebo na ktorú je možnosť takej zmeny obmedzená týmto zákonom (§ 37 ods. 3 písm. a) a § 38 ods. 3), je organizácia povinná zaradiť pracovníka späť na jeho pôvodnú prácu a pracovisko, pokiaľ sa s ním nedohodne inak. Ak nie je takéto zaradenie možné z vážnych prevádzkových dôvodov, musí byť pracovník prevedený na inú prácu zodpovedajúcu pracovnej zmluve, a to pokiaľ možno na tom istom pracovisku, kde pracoval predtým.

§ 40 Prevedenie a preloženie na žiadosť pracovníka

Ak požiada pracovník o prevedenie na inú prácu alebo pracovisko, prípadne o preloženie do iného miesta, pretože podľa lekárskeho posudku nie je vhodné, aby ďalej vykonával doterajšiu prácu alebo pracoval na doterajšom pracovisku, alebo z iných vážnych dôvodov, organizácia je povinná mu vyhovieť, len čo to dovoľia jej prevádzkové možnosti. Prítom musí dbať na to, aby práca i pracovisko, na ktoré pracovníka prevádza, boli pre neho vhodné.

§ 41 Účasť odborových orgánov pri prevádzaní a prekladaní

(1) Pokiaľ organizácia podľa predchádzajúcich ustanovení (§ 37 a § 38 ods. 3) výnimočne pracovníka prevádza na inú prácu alebo ho prekladá do iného miesta,

než zodpovedajú pracovnej zmluve, na dobu dlhšiu ako jeden mesiac, a pracovník s takýmto opatrením nesúhlasí, môže organizácia urobiť také opatrenie len s predchádzajúcim súhlasom závodného výboru. Súhlas závodného výboru nie je však potrebný na prevedenie pracovníka na inú prácu podľa právoplatne uloženého kárneho opatrenia.

(2) Ak ide o mladistvého pracovníka alebo pracovníka so zmenenou pracovnou schopnosťou, je potrebný predchádzajúci súhlas závodného výboru na každé jeho prevedenie na inú prácu alebo preloženie do iného miesta, pokiaľ majú tieto opatrenia trvať dlhšiu dobu ako jeden mesiac.

(3) Pokiaľ je na prevedenie pracovníka na inú prácu alebo na jeho preloženie do iného miesta potrebný predchádzajúci súhlas závodného výboru, je také opatrenie bez tohto súhlasu neplatné. Ústredná rada odborov môže však upraviť účasť odborových orgánov pri týchto opatreniach pre niektoré skupiny pracovníkov odchyľne.

Tretí oddiel. Skončenie pracovného pomeru

§ 42 (1) Pracovný pomer sa môže rozviesť:

- a) dohodou,
- b) výpoveďou,
- c) okamžitým zrušením,
- d) zrušením v skúšobnej dobe.

(2) Pracovný pomer dojednaný na určitú dobu končí sa tiež uplynutím dojedanej doby.

§ 43 Dohoda

(1) Ak sa organizácia a pracovník dohodnú na rozviazaní pracovného pomeru, končí sa pracovný pomer dojednaným dňom.

(2) Dohodu o rozviazaní pracovného pomeru organizácia a pracovník uzavierajú písomne. V dohode musia byť uvedené dôvody rozviazania pracovného pomeru, ak to pracovník požaduje.

(3) Jedno vyhotovenie dohody o rozviazaní pracovného pomeru vydá organizácia pracovníkovi.

(4) Ak pracovník písomne požiada o rozviazanie pracovného pomeru k určitému dňu a ak organizácia neodmietne jeho žiadosť do 15 dní od jej doručenia, skončí sa pracovný pomer dohodou tým dňom, ktorý pracovník vo svojej žiadosti uviedol.

§ 44 Výpoveď

(1) Výpoveďou môžu rozviesť pracovný pomer organizácia i pracovník. Výpoveď musí sa dať písomne a doručiť druhému účastníkovi, inak je neplatná.

(2) Ak sa môže dať výpoveď len z dôvodu výslovne ustanoveného v tomto zákonníku, musí sa tento dôvod vo výpovedi uviesť, inak je výpoveď neplatná. Dôvod výpovede sa nemôže dodatočne meniť.

(3) Výpoveď, ktorá bola doručená druhému účastníkovi, môže sa odvolať len s jeho súhlasom; odvolanie výpovede i súhlas s jej odvolaním treba urobiť písomne.

§ 45 Výpovedné lehoty

(1) Ak bola daná výpoveď, skončí sa pracovný pomer uplynutím výpovednej lehoty.

(2) Výpovedné lehoty sú rovnaké pre organizáciu i pracovníka a sú

- a) jeden mesiac u pracovníkov do 30 rokov veku,
- b) dva mesiace u pracovníkov od 30 do 40 rokov veku,
- c) tri mesiace u pracovníkov od 40 rokov veku.

(3) Výpovedná lehota sa začína prvým dňom kalendárneho mesiaca nasledujúceho po doručení výpovede. Pre dĺžku výpovednej lehoty je rozhodujúci vek, ktorý pracovník dosiahne do konca kalendárneho roku, v ktorom začne plynúť výpovedná lehota.

Výpoveď daná organizáciou

§ 46 (1) Organizácia môže dať pracovníkovi výpoveď len z týchto dôvodov:

- a) ak sa zrušuje alebo premiestňuje organizácia alebo jej časť,
- b) ak zaniká organizácia zlúčením alebo rozdelením alebo ak sa prevádza samostatná organizačná jednotka do inej organizácie a preberajúca organizácia nemá možnosť pracovníka zamestnávať podľa dojednanej pracovnej zmluvy,
- c) ak sa pracovník stane pre organizáciu nadbytočným vzhľadom na zmenu jej úloh, technického vybavenia alebo iné organizačné zmeny,
- d) ak je pracovník zo zdravotných dôvodov trvale nespôsobilý plniť povinnosti vyplývajúce z jeho pracovného pomeru,
- e) ak je pracovník nespôsobilý plniť povinnosti vyplývajúce z jeho pracovného pomeru, pretože nesplňa predpoklady určené pre výkon jeho doterajšej práce alebo požiadavky na túto prácu kladené,
- f) ak pracovník opätovne porušuje pracovnú disciplínu, hoci mu bolo už uložené kárne opatrenie, alebo ak ju porušil zvlášť hrubým spôsobom alebo ak sú u neho dané dôvody, pre ktoré by s ním mohla organizácia okamžite zrušiť pracovný pomer.

(2) Organizácia môže dať pracovníkovi výpoveď, pokiaľ nejde o výpoveď pre porušenie pracovnej disciplíny alebo z dôvodu, pre ktorý možno zrušiť pracovný pomer okamžite, len vtedy, ak nemá možnosť ho ďalej zamestnávať ani po predchádzajúcej príprave, a to prípadne ani na inom pracovisku, alebo ak nie je pracovník ochotný prejsť na inú pre neho vhodnú prácu na doterajšom, prípadne na inom pracovisku.

(3) Pre porušenie pracovnej disciplíny alebo z dôvodu, pre ktorý možno zrušiť pracovný pomer okamžite, môže dať organizácia pracovníkovi výpoveď len do jedného mesiaca odo dňa, keď dôvod výpovede zistila, najneskôr však do jedného roka odo dňa, keď tento dôvod vznikol.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 22. februára 1968 č. 6 Cz 215/67¹²⁸ (č. 57 zbierky)

Preskúmanie výpovedného dôvodu podľa § 46 ods. 1 písm. c) zák. práce súdom sa musí sústrediť na tri základné otázky: či ide o zmenu úloh organizácie, zmenu technického vybavenia alebo iné organizačné zmeny, či sa stal pracovník nadbytočným a či je daná príčinná súvislosť medzi nadbytočnosťou pracovníka a organizačnými zmenami. Organizačné zmeny, nadbytočnosť pracovníka a príčinná súvislosť medzi organizačnými zmenami a počtom či štrukturálnym zložením pracovníkov zisťuje súd podľa zásady materiálnej pravdy, pričom dokazovanie týchto skutočností postihuje organizáciu.

Aj keď skutočnosť, že organizácia prijme iného pracovníka na miesto uvoľnené odchodom pracovníka, ktorému bola daná výpoveď pre nadbytočnosť, je spravidla dôkazom o neopodstatnenosti použitého výpovedného dôvodu, nie je rozviazanie pracovného pomeru výpoveďou pre nadbytočnosť pracovníka podmienené absolútnym znížením počtu pracovníkov, naopak môže k nemu dôjsť aj pri zvyšovaní počtu pracovníkov; organizácii nezáleží totiž len na počte pracovníkov, ale tiež na ich zložení z hľadiska profesií a kvalifikácie.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 22. decembra 1967 č. 6 Cz 173/67¹²⁹ (č. 58 zbierky)

Právne účinky rozviazania pracovného pomeru výpoveďou nastanú až od okamžiku, kedy bola výpoveď druhému účastníkovi pracovného pomeru doručená; z hľadiska dodržania jednomesačnej lehoty podľa § 46 ods. 3 zák. práce je teda rozhodný deň, kedy bola písomná výpoveď doručená.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

V § 46 odsek 1 písm. e) znie: „e) ak pracovník nespĺňa predpoklady ustanovené právnymi predpismi pre výkon dojednanej práce alebo ak bez zavinenia organizácie nespĺňa požiadavky, ktoré sú nevyhnutnou podmienkou pre riadny výkon jeho práce; ak nespĺňanie týchto požiadaviek spočíva v neuspokojivých pracovných výsledkoch, možno dať pracovníkovi z tohto dôvodu výpoveď, len ak tieto nedostatky v primeranej lehote neodstránil, hoci ho organizácia v posledných 12 mesiacoch na to písomne vyzvala.“,

odseky 2 a 3 znejú: „(2) Organizácia môže dať pracovníkovi výpoveď, pokiaľ nejde o výpoveď pre porušenie pracovnej disciplíny alebo z dôvodu, pre ktorý možno zrušiť pracovný pomer okamžite, iba vtedy,“

a) ak nemá možnosť ho ďalej zamestnávať v mieste, ktoré bolo dojednané ako miesto výkonu práce, ani v mieste jeho bydliska, a to ani po predchádzajúcej príprave,

¹²⁸ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1968. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1969, s. 354 – 360.

¹²⁹ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1968. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1969, s. 360 – 362.

b) ak pracovník nie je ochotný prejsť na inú pre neho vhodnú prácu, ktorú mu organizácia ponúkla v mieste, ktoré bolo dojednané ako miesto výkonu práce, alebo v jeho bydlisku, alebo sa podrobí predchádzajúcej príprave na túto inú prácu,

c) ak pri výpovedi dávanej pracovníkovi pre nesplňanie určených predpokladov alebo požiadaviek, ktoré sú nevyhnutnou podmienkou pre riadny výkon jeho práce, mu nemôže ponúknuť voľné pracovné miesto primerané jeho kvalifikácii, ktoré by aj pri týchto nedostatkoch mohol zastávať.

(3) Pre porušenie pracovnej disciplíny alebo z dôvodu, pre ktorý možno zrušiť pracovný pomer okamžite, môže dať organizácia pracovníkovi výpoveď iba do jedného mesiaca odo dňa, keď zistila dôvod výpovede, a pre porušenie pracovnej disciplíny v cudzine do jedného mesiaca po jeho návrate z cudziny, najneskoršie však vždy do jedného roka odo dňa, keď dôvod výpovede vznikol. “.

§ 47 (1) Ak pracovníkovi bola daná výpoveď pre organizačné zmeny (§ 46 ods. 1 písm. a) až c)), alebo preto, že sa stal zo zdravotných dôvodov trvale nespôsobilý plniť povinnosti vyplývajúce z jeho pracovného pomeru, je organizácia povinná v spolupráci s národným výborom účinne mu pomáhať pri získaní nového vhodného zamestnania.

(2) Pri výpovedi danej pre organizačné zmeny osamelej tehotnej pracovníčky, osamelej pracovníčky trvale sa starajúcej o dieťa mladšie ako 15 rokov alebo pracovníkovi so zmenenou pracovnou schopnosťou, ktorý nie je zabezpečený dôchodkom, je povinnosťou organizácie zabezpečiť týmto osobám nové vhodné zamestnanie. V týchto prípadoch výpovedná lehota sa končí len vtedy, až organizácia túto povinnosť splní, pokiaľ sa s pracovníkom nedohodne inak.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 47 ods. 2 znie: „(2) Pri výpovedi danej pre organizačné zmeny tarchavej pracovníčky, pracovníčky na materskej dovolenke (§ 157 ods. 1), osamelej pracovníčky alebo osamelému pracovníkovi trvale sa starajúcim o dieťa mladšie ako 15 rokov alebo pracovníkovi so zmenenou pracovnou schopnosťou, ktorý nie je zabezpečený dôchodkom, je organizácia povinná zabezpečiť týmto osobám nové vhodné zamestnanie, a to podľa potreby aj s pomocou svojho nadriadeného orgánu. V týchto prípadoch výpovedná lehota sa skončí až vtedy, keď organizácia splní túto povinnosť, pokiaľ sa s pracovníkom nedohodne inak. “.

(3) Povinnosť účinne pomáhať pracovníkovi pri získaní nového vhodného zamestnania, prípadne mu ho zabezpečiť organizácia nemá, ak pracovník nebol ochotný prejsť na inú pre neho vhodnú prácu, ktorú mu organizácia pred výpoveďou ponúkla. Tieto povinnosti organizácie zanikajú, ak pracovník odmietne bez vážneho dôvodu nové vhodné zamestnanie, do ktorého mohol nastúpiť.

Zákaz výpovede

§ 48 (1) Organizácia nesmie dať pracovníkovi výpoveď v ochrannnej dobe, t. j.

- a) v dobe, keď je pracovník uznaný dočasne neschopným práce pre chorobu alebo úraz, pokiaľ si túto neschopnosť úmyselne nevyvolal alebo nespôsobil v opilstosti, a v dobe od podania návrhu na ústavné ošetrovanie alebo od povolenia kúpeľného liečenia až do dňa ich skončenia; pri ochorení na tuberkulózu sa táto ochranná doba predlžuje o šesť mesiacov po prepustení z ústavného ošetrovania,
- b) pri povolaní na službu v ozbrojených silách odo dňa, keď bol pracovníkovi doručený povolávací rozkaz alebo keď bola uverejnená vyhláška obsahujúca hromadný povolávací rozkaz, až do uplynutia dvoch týždňov po jeho prepustení z takejto služby,
- c) v dobe, keď je pracovník dlhodobe plne uvoľnený pre výkon verejnej funkcie,
- d) v dobe, keď je pracovníčka tehotná, a v dobe, keď sa pracovníčka trvale stará aspoň o jedno dieťa mladšie ako jeden rok, a ak ide o osamelú pracovníčku, o dieťa mladšie ako tri roky.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 48 ods. 1 písm. d) znie: „*d) v dobe, keď je pracovníčka tarchavá alebo keď pracovníčka alebo osamelý pracovník trvale sa stará aspoň o jedno dieťa mladšie ako tri roky.*“.

(2) Ak pracovníkovi bola daná výpoveď pred začiatkom ochrannej doby tak, že by výpovedná lehota mala uplynúť v tejto dobe, ochranná doba sa do výpovednej lehoty nezapočítava; pracovný pomer sa skončí len uplynutím zvyšnej časti výpovednej lehoty po skončení ochrannej doby, okrem ak pracovník vyhlási, že na predĺžení pracovného pomeru netrvá.

§ 49 Zákaz výpovede sa nevzťahuje na výpoveď danú pracovníkovi

- a) pre organizačné zmeny uvedené v § 46 ods. 1 písm. a) a b),
- b) z dôvodu, pre ktorý môže organizácia okamžite zrušiť pracovný pomer (§ 53,
- c) pre iné porušenie pracovnej disciplíny (§ 46 ods. 1 písm. f)), pokiaľ nejde o tehotnú pracovníčku, pracovníčku trvale sa starajúcu o dieťa mladšie ako jeden rok alebo osamelú pracovníčku trvale sa starajúcu o dieťa mladšie ako tri roky.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 49 písm. b) a c) znie: „*b) z dôvodu, pre ktorý môže organizácia zrušiť pracovný pomer okamžite, pokiaľ nejde o pracovníčku na materskej dovolenke (§ 157 ods. 1); ak bola daná pracovníčke výpoveď z tohto dôvodu pred nástupom na materskú dovolenku tak, že by výpovedná lehota uplynula v čase tejto materskej dovolenky, skončí sa výpovedná lehota súčasne s materskou dovolenkou,*

c) pre iné porušenie pracovnej disciplíny [§ 46 ods. 1 písm. f)], pokiaľ nejde o tarchavú pracovníčku alebo o pracovníčku alebo osamelého pracovníka, ktorí sa trvalo starajú o dieťa mladšie ako tri roky.“.

§ 50 Pracovníkovi so zmenenou pracovnou schopnosťou, alebo ktorý dosiahol vek potrebný pre nárok na plný starobný dôchodok, možno dať výpoveď len po predchádzajúcom súhlase okresného národného výboru, inak je výpoveď neplatná.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 50 znie: „**§ 50** Pracovníkovi so zmenenou pracovnou schopnosťou alebo účastníkovi odboja môže dať organizácia výpoveď len s predchádzajúcim súhlasom okresného národného výboru, inak je výpoveď neplatná. Súhlas okresného národného výboru sa nevyžaduje, ak ide o výpoveď dávanú pracovníkovi staršiemu ako 65 rokov.“.

Výpoveď daná pracovníkom

§ 51 (1) Pracovník môže dať výpoveď, ak

- a) uzavrel s inou organizáciou pracovnú zmluvu v rámci náboru vykonávaného národným výborom,
 - b) má prejsť na základe vykonaného konkurzu na funkciu obsadzovanú podľa osobitných predpisov týmto spôsobom alebo má byť prijatý ako riadny vedecký (umelecký) aspirant, ako študent na vysokú školu, ako žiak na strednú školu, s výnimkou štúdia popri zamestnaní alebo do učebného pomeru,
 - c) nemôže podľa lekárskeho posudku alebo rozhodnutia orgánu štátnej zdravotníckej správy vykonávať doterajšiu prácu alebo ak mu vznikol nárok na starobný alebo invalidný dôchodok, a žena tiež z dôvodu tehotnosti alebo starostlivosti o dieťa,
 - d) organizácia porušuje podstatnú povinnosť, ktorú má voči nemu podľa pracovnej alebo kolektívnej zmluvy alebo právnych predpisov, alebo nemôže túto povinnosť plniť v dôsledku organizačných zmien alebo ak sa v posledných 12 mesiacoch nevyužíva jeho odborná kvalifikácia po dobu najmenej šiestich mesiacov,
 - e) nasleduje manžela do miesta jeho bydliska alebo mladistvý pracovník nasleduje rodičov do miesta ich nového bydliska.
- (2) Pracovník môže dať výpoveď aj z iných dôvodov, než sú uvedené v predchádzajúcom odseku, prípadne bez uvedenia dôvodu. V týchto prípadoch sa výpovedné lehoty uvedené v § 45 ods. 2 predlžujú o šesť mesiacov, pokiaľ sa organizácia nedohodne s pracovníkom inak.
- (3) Vláda môže po prerokovaní s Ústrednou radou odborov rozšíriť okruh dô-

vodov uvedených v odseku 1 alebo na prechodný čas viazať účinnosť výpovedí dávaných podľa odseku 2 na niektoré podmienky.

§ 52 Ak pracovník dal organizácii výpoveď z dôvodu uvedeného v § 51 ods. 1, avšak organizácia popiera, že tu taký dôvod je, musí organizácia najneskôr do 15 dní podať na súde návrh, aby sa o tomto spore rozhodlo.

Okamžité zrušenie

§ 53 (1) Organizácia môže zrušiť pracovný pomer okamžite len výnimočne, a to len vtedy,

a) ak bol pracovník právoplatne odsúdený pre úmyselný trestný čin nepodmienečne na trest odňatia slobody na čas dlhší ako jeden rok,

b) ak pracovník porušil pracovnú disciplínu tak hrubým spôsobom, že jeho ponechanie v organizácii do uplynutia výpovednej lehoty nie je možné z dôvodu udržania pracovnej disciplíny v organizácii.

(2) Organizácia môže okamžite zrušiť pracovný pomer len do 15 dní odo dňa, keď zistila dôvod na okamžité zrušenie pracovného pomeru, najneskôr však do jedného roka odo dňa, keď tento dôvod vznikol, a musí vždy vopred starostlivo uvážiť, či je okamžité zrušenie pracovného pomeru nevyhnutne potrebné.

(3) Organizácia nemôže okamžite zrušiť pracovný pomer s tehotnou pracovníčkou, s pracovníčkou trvale sa starajúcou o dieťa mladšie ako jeden rok, ani s osamelou pracovníčkou trvale sa starajúcou o dieťa mladšie ako tri roky; môže však s ňou z dôvodov uvedených v odseku 1 rozviazať pracovný pomer výpoveďou.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

V § 53 odsek 1 písm. c) znie: „c) ak pracovník ohrozil bezpečnosť štátu a jeho zotrvanie v organizácii do uplynutia výpovednej lehoty nie je možné bez ohrozenia riadneho plnenia úloh organizácie.“,

v odseku 2 sa nahrádza odkaz na § 46 ods. 4 odkazom na § 46 ods. 3 a 4, odsek 3 znie: „(3) Organizácia nemôže okamžite zrušiť pracovný pomer s tarchavou pracovníčkou ani s pracovníčkou alebo osamelým pracovníkom, pokiaľ sa trvale starajú o dieťa mladšie ako tri roky; môže však s nimi, s výnimkou pracovníčky na materskej dovolenke (§ 157 ods. 1), z dôvodov uvedených v odseku 1 rozviazať pracovný pomer výpoveďou.“.

§ 54 (1) Pracovník môže pracovný pomer okamžite zrušiť, ak podľa lekárskeho posudku nemôže ďalej vykonávať prácu bez vážneho ohrozenia svojho zdravia a organizácia ho nepreviedla do 15 dní odo dňa predloženia tohto posudku na inú, pre neho vhodnú prácu.

(2) Pracovník, ktorý okamžite zrušil pracovný pomer, má nárok na náhradu mzdy vo výške priemerného zárobku za výpovednú lehotu.

§ 55 Okamžité zrušenie pracovného pomeru treba urobiť písomne, uviesť v ňom

dôvod a doručiť ho druhému účastníkovi, inak je neplatné. Pôvodne uvedený dôvod nemôže sa dodatočne meniť.

Skončenie pracovného pomeru dojednaného na určitú dobu

§ 56 (1) Pracovný pomer dojednaný na určitú dobu končí sa uplynutím tejto doby. Ak bola doba trvania pracovného pomeru určená na dobu vykonávania určitých prác, organizácia má upozorniť pracovníka na skončenie týchto prác včas, spravidla aspoň tri dni vopred.

(2) Ak pracovník pokračuje po uplynutí dojednanej doby s vedomím organizácie ďalej vo vykonávaní prác, platí, že sa tento pracovný pomer zmenil na pracovný pomer uzavretý na neurčitý čas, pokiaľ sa organizácia nedohodne s pracovníkom inak.

§ 57 (1) Pred uplynutím dojednanej doby môže organizácia a pracovník rozviazať pracovný pomer dojednaný na určitú dobu dohodou, prípadne okamžitým zrušením, ak organizácia alebo pracovník má pre to dôvod ustanovený týmto zákonom (§ 53 a 54). ...

§ 58 Zrušenie pracovného pomeru v skúšobnej dobe

(1) V skúšobnej dobe môže tak organizácia, ako i pracovník zrušiť pracovný pomer kedykoľvek písomne bez uvedenia dôvodov.

2) Písomné oznámenie o zrušení pracovného pomeru má sa doručiť druhej strane spravidla aspoň tri dni predtým, keď sa má pracovný pomer skončiť.

§ 59 Účasť odborových orgánov pri rozviazaní pracovného pomeru

(1) Organizácia môže dať pracovníkovi výpoveď alebo okamžite s ním zrušiť pracovný pomer len s predchádzajúcim súhlasom závodného výboru. Bez predchádzajúceho súhlasu závodného výboru je takéto rozviazanie pracovného pomeru neplatné. Ústredná rada odborov môže upraviť pôsobnosť odborových orgánov pri týchto opatreniach pre niektoré skupiny pracovníkov odchyľne.

(2) Iné prípady rozviazania pracovného pomeru organizácia je povinná predkladať na kontrolu závodnému výboru v lehotách s ním dohodnutých.

(3) Ak závodný výbor odmietol dať organizácii súhlas na rozviazanie pracovného pomeru s pracovníkom výpoveďou alebo okamžitým zrušením, môže organizácia požiadať príslušný vyšší odborový orgán o preskúmanie jeho stanoviska. Ak vyšší odborový orgán zistí, že nesúhlas závodného výboru s rozviazaním pracovného pomeru je v rozpore so záujmami spoločnosti, môže jeho rozhodnutie zrušiť a sám dať súhlas na rozviazanie pracovného pomeru namiesto závodného výboru.

§ 60 Potvrdenie o zamestnaní a pracovné posudky

(1) Pri skončení pracovného pomeru organizácia je povinná vydať pracovníkovi potvrdenie o zamestnaní a uviesť v ňom najmä dobu jeho trvania, dosiahnutú kvalifikáciu a skutočnosti rozhodujúce pre posúdenie nárokov na dovolenku na zotavenie a na dávky nemocenského poistenia.

(2) Ak organizácia podáva inej organizácii, v ktorej je pracovník v pracovnom pomere alebo s ktorou chce dojednať pracovný pomer, posudok o jeho pracovnej činnosti v organizácii, musí oznámiť jeho obsah pracovníkovi a na požiadanie mu vydať jeho odpis. Ak pracovník s obsahom posudku o svojej pracovnej činnosti nesúhlasí, môže sa domáhať do troch mesiacov odo dňa, keď sa o posudku dozvedel, na rozhodcovskom orgáne, aby organizácia primerane upravila tú časť posudku, ktorej nesprávnosť namieta.

Štvrtý oddiel. Nároky z neplatného rozviazania pracovného pomeru

§ 61 (1) Ak organizácia dala pracovníkovi neplatnú výpoveď alebo ak s ním neplatne zrušila pracovný pomer okamžite alebo v skúšobnej dobe a ak pracovník oznámil organizácii, že trvá na tom, aby ho ďalej zamestnávala, jeho pracovný pomer trvá i naďalej a organizácia je povinná poskytnúť mu náhradu mzdy. Táto náhrada patrí pracovníkovi vo výške priemerného zárobku odo dňa, keď oznámil organizácii, že trvá na ďalšom zamestnávaní, až do doby, keď mu organizácia umožní pokračovať v práci alebo keď dôjde k platnému skončeniu pracovného pomeru; za dobu pred uplatnením neplatnosti rozviazania pracovného pomeru na súde mu však táto náhrada patrí najdlhšie za jeden mesiac.

(2) Ak organizácia rozviazala pracovný pomer neplatne, avšak pracovník netrvá na tom, aby ho organizácia ďalej zamestnávala, platí, pokiaľ sa s organizáciou nedohodne písomne inak, že sa jeho pracovný pomer skončil dohodou,

- a) ak bola daná neplatná výpoveď, uplynutím výpovednej lehoty,
- b) ak bol pracovný pomer neplatne zrušený okamžite alebo v skúšobnej dobe, dňom, keď sa mal pracovný pomer týmto zrušením skončiť; v týchto prípadoch pracovník má nárok na náhradu mzdy vo výške priemerného zárobku za dobu výpovednej lehoty.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

V § 61 za odsek 1 sa vkladá nový odsek 2, ktorý znie: „(2) Ak celkový čas, za ktorý by sa mala pracovníkovi poskytnúť náhrada mzdy, presahuje šesť mesiacov, môže súd na žiadosť organizácie jej povinnosť nahradiť mzdu za ďalší čas primerane znížiť, prípadne náhradu mzdy pracovníkovi vôbec nepriznať; súd pri svojom rozhodovaní prihliadne najmä na to, či pracovník bol medzitým inde zamestnaný, akú prácu tam vykonával a aký zárobok dosiahol alebo z akého dôvodu sa do práce nezapojil.“, doterajší odsek 2 sa označuje ako odsek 3.

§ 62 (1) Ak dal pracovník neplatnú výpoveď alebo ak neplatne zrušil pracovný pomer okamžite alebo v skúšobnej dobe a organizácia mu oznámila, že trvá na tom, aby ďalej vykonával svoju prácu, pracovný pomer trvá i naďalej. Ak pracovník nevyhoví tejto jej výzve, organizácia môže od neho žiadať náhradu škody, ktorá jej tým vznikla (§ 179) odo dňa, keď mu oznámila, že trvá na ďalšom

vykonávaní práce; za dobu pred uplatnením neplatnosti rozviazania pracovného pomeru na súde jej však táto náhrada patrí najdlhšie za jeden mesiac.

(2) Ak pracovník rozviazal pracovný pomer neplatne, ale organizácia netrvá na tom, aby pracovník v nej ďalej pracoval, platí, pokiaľ sa s pracovníkom nedohodne inak, že jeho pracovný pomer sa skončil dohodou,

a) ak bola daná neplatná výpoveď, uplynutím výpovednej lehoty,

b) ak bol pracovný pomer neplatne zrušený okamžite alebo v skúšobnej dobe, dňom, keď sa mal pracovný pomer týmto zrušením skončiť.

(3) V prípadoch uvedených v predchádzajúcom odseku organizácia nemôže voči pracovníkovi uplatňovať náhradu škody. ...

§ 64 Neplatnosť rozviazania pracovného pomeru a nároky z toho vyplývajúce môže tak pracovník, ako aj organizácia uplatniť na súde najneskôr do troch mesiacov odo dňa, keď sa mal pracovný pomer skončiť týmto rozviazaním.

Piaty oddiel. Voľba a vymenovanie

§ 65 (1) Pracovný pomer založený voľbou vzniká dňom, ktorý bol určený na nástup do funkcie, pre ktorú bol pracovník zvolený, a končí sa uplynutím volebného obdobia, odvolaním z funkcie alebo vzdaním sa funkcie.

(2) Pracovný pomer založený vymenovaním vzniká dňom, ktorý bol určený na nástup funkcie. Odvolaním z funkcie ani vzdaním sa funkcie sa pracovný pomer nekončí; o skončení tohto pracovného pomeru platia ustanovenia o skončení pracovného pomeru dojednaného pracovnou zmluvou. Vymenovanie i odvolanie z funkcie treba prerokovať s príslušným vyšším odborovým orgánom. Organizácia alebo orgán, ktorý pracovníka odvolal, prerokuje s ním prevedenie na inú prácu zodpovedajúcu jeho kvalifikácii.

§ 66 Organizácia, v ktorej je pracovník v čase zvolenia alebo vymenovania do funkcie v pracovnom pomere, je povinná umožniť mu výkon funkcie a poskytnúť mu za tým účelom pracovné voľno bez náhrady mzdy alebo na jeho žiadosť rozviazať s ním pracovný pomer. ...

§ 68 Pre pracovné pomery založené voľbou alebo vymenovaním platia inak ustanovenia o pracovnom pomere dojednanom pracovnou zmluvou.

Šiesty oddiel. Súbežné pracovné pomery a vedľajšia činnosť

§ 69 Ak pracovník uzavrel niekoľko pracovných pomerov, posudzujú sa práva a povinnosti z nich vyplývajúce samostatne, pokiaľ tento zákonník alebo iné predpisy neustanovujú inak.

§ 70 Vedľajší pracovný pomer

(1) Ak vykonáva pracovník za trvania pracovného pomeru, v ktorom je zamestnaný po určený týždenný pracovný čas (§ 83), výnimočne práce ešte aj pre inú organizáciu v pracovnom pomere, ide v tejto organizácii o vedľajší pracovný pomer.

(2) Pracovník je povinný uzavretie vedľajšieho pracovného pomeru vopred ozná-

miť organizácii, v ktorej je už v pracovnom pomere. Ak si to organizácia vyhradila v písomne uzavretej pracovnej zmluve alebo ak tak určuje pracovný poriadok, potrebuje pracovník na uzavretie vedľajšieho pracovného pomeru jej súhlas.

(3) Pokiaľ by práca vo vedľajšom pracovnom pomere bránila pracovníkovi riadne plniť povinnosti vyplývajúce pre neho z jeho doterajšieho pracovného pomeru alebo by bola na ujmu jeho zdraviu, môže mu organizácia uložiť, aby vedľajší pracovný pomer ukončil, prípadne mu môže udelenie súhlasu odoprieť alebo už udelený súhlas odvolať. Pracovník je potom povinný vedľajší pracovný pomer ukončiť.

(4) Organizácia i pracovník môžu vedľajší pracovný pomer rozviazať výpoveďou z akéhokoľvek dôvodu s jednomesačnou výpovednou lehotou a na toto rozviazanie sa nevzťahuje zákaz výpovede (§ 48 a 50).

(5) Organizácie nesmú zamestnávať vo vedľajšom pracovnom pomere mladistvých pracovníkov.

(6) Ako vedľajší pracovný pomer sa posudzuje aj pracovný pomer dojednaný členom výrobného družstva alebo jednotného roľníckeho družstva, ak má tento člen v družstve plný pracovný úväzok.

§ 71 Vedľajšia činnosť

Vedľajšou činnosťou je činnosť, ktorú vykonáva pracovník v organizácii, v ktorej je v pracovnom pomere, v dohode s touto organizáciou mimo pracovného času určeného pre tento pracovný pomer a ktorá spočíva v prácach iného druhu, než boli dojednané v pracovnej zmluve. Vedľajšia činnosť môže sa vykonávať v súbežnom pracovnom pomere (§ 69 a 70) alebo na základe dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru.

DRUHÁ HLAVA. Pracovná disciplína a pracovný poriadok

§ 72 Socialistická pracovná disciplína

Základným predpokladom úspešného plnenia úloh organizácie je socialistická pracovná disciplína. Socialistická pracovná disciplína spočíva v uvedomelom plnení úloh, ktoré pre pracovníkov vyplývajú z ich účasti na spoločenskej práci. Je založená na vzťahoch súdružskej spolupráce a vzájomnej pomoci pracovníkov a na ich uvedomelom pomere k práci. Z neho vyplýva aj rozvíjanie iniciatívy v práci, zvyšovanie ideologickej a odbornej úrovne, upozorňovanie na zistené nedostatky, ich odstraňovanie, pomoc v boji proti rušiteľom pracovnej disciplíny a dodržiavanie právnych predpisov a zásad socialistického správania pri spoločnej práci.

§ 73 Základné povinnosti pracovníkov

Pracovníci sú povinní najmä

a) pracovať svedomite a riadne podľa svojich síl, znalostí a schopností, plniť pokyny nadriadených a dodržiavať zásady súdružskej spolupráce,

- b) plne využívať pracovný čas a výrobné prostriedky na vykonávanie zverených prác,
- c) dodržiavať predpisy na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a predpisy o požiarnej bezpečnosti,
- d) riadne hospodáriť s prostriedkami zverenými im organizáciou a strážiť a ochraňovať majetok v socialistickom vlastníctve pred poškodením, stratou, zničením a zneužitím.

§ 74 Základné povinnosti vedúcich pracovníkov

(1) Vedúci pracovníci sú ďalej povinní najmä

- a) riadiť a kontrolovať prácu a pravidelne hodnotiť pomer pracovníkov k práci a k pracovnému kolektívu a ich pracovné výsledky,
- b) v záujme zvyšovania produktivity práce čo najlepšie organizovať prácu a dbať na to, aby výroba zodpovedala podľa hospodárskych a technických možností požiadavkám technicko-ekonomického rozvoja,
- c) vytvárať priaznivé pracovné podmienky a zaisťovať bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci,
- d) dôsledne uplatňovať socialistické zásady odmeňovania za prácu a zabezpečovať odmeňovanie vynikajúcich pracovných zásluh jednotlivých pracovníkov,
- e) zabezpečovať predpoklady pre tvorivú iniciatívu pracovníkov a pre ich aktívnu účasť na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie,
- f) vytvárať priaznivé podmienky pre zvyšovanie ideologickej a odbornej úrovne pracovníkov a pre uspokojovanie ich kultúrnych a sociálnych potrieb,
- g) viesť pracovníkov k pracovnej disciplíne, oceňovať iniciatívu a pracovné zásluhy, zabezpečovať, aby sa budovateľské úsilie pracujúcich nenarušovalo prejavmi nedisciplinovanosti a neplnením pracovných povinností, a vyvodzovať dôsledky z porušenia pracovných povinností.

(2) Vedúci pracovníci spolupracujú pri zabezpečovaní pracovnej disciplíny so spoločenskými organizáciami, najmä s Revolučným odborovým hnutím a Československým sväzom mládeže. Prerokujú s nimi udeľovanie vyznamenaní, pochvál a odmien, ako i porušovanie pracovnej disciplíny a najvhodnejšie formy nápravy. Vytvárajú podmienky, aby sa čo najúčinnnejšie uplatňovali prostriedky spoločenského pôsobenia a výchovy. Pokiaľ ide o mladistvých pracovníkov, spolupracujú aj s ich rodičmi.

§ 75 Hodnotenie pracovných výsledkov

(1) Vedúci pracovníci spolu s orgánmi Revolučného odborového hnutia hodnotia pracovné výsledky jednotlivých pracovníkov a pracovných kolektívov, najmä nové prejavy iniciatívy pracujúcich, ktoré vytvárajú predpoklady pre úspešné plnenie úloh organizácie.

(2) Jednotlivcom i pracovným kolektívom sa dostáva morálneho uznania a hmotných odmien najmä v socialistickom súťažení.

(3) Za obetavú prácu a za vynikajúce výkony na poli hospodárskej výstavby, vedy, techniky a kultúry udeľujú sa pracovníkom a kolektívom vyznamenania. Udeľovanie vyznamenaní upravujú osobitné predpisy.

Kárne opatrenia a ich ukladanie

§ 76 (1) Vedúci pracovníci pôsobia výchovne v úzkej súčinnosti so spoločenskými organizáciami na pracovníkov, ktorí porušia pracovnú disciplínu, a dbajú na to, aby si uvedomili nesprávnosť svojho konania a napravili jeho škodlivé následky.

(2) Ak sa pracovník dopustí menej závažného porušenia pracovnej disciplíny, je vedúci pracovník povinný mu to vytknúť a poučiť ho o nesprávnosti jeho konania, prípadne požiadať aj orgán spoločenskej organizácie, aby toto porušenie pracovnej disciplíny s pracovníkom prerokoval.

§ 77 (1) Pri závažnom alebo opätovnom porušení pracovnej disciplíny (§ 73 a 74) možno pracovníkovi uložiť ako výchovný prostriedok niektoré z týchto kárnych opatrení:

- a) pokarhanie,
 - b) verejné pokarhanie,
 - c) zníženie, prípadne odobratie prémie alebo odmien alebo iných zložiek mzdy vyjadrujúcich osobné ohodnotenie na dobu až troch mesiacov,
 - d) prevedenie na menej platenú prácu na dobu až troch mesiacov, prípadne zníženie základného alebo funkčného platu až o 10 % na dobu až troch mesiacov.
- (2) V organizáciách, v ktorých nie je zriadený miestny ľudový súd, prejedná sa drobné rozkrádanie a iné úmyselné poškodzovanie majetku v socialistickom vlastníctve, ktoré by inak mal prejednať miestny ľudový súd, ako porušenie pracovnej disciplíny. V tomto prípade možno ako kárne opatrenie uložiť aj pokutu až 500 Kčs. Pokuta pripadá štátu.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 17. decembra 1971 č. 3 Cz 31/71¹³⁰ (č. 27 zbierky)
Z rozhodnutí o uložení kárného opatrení podľa ustanovení § 77 písm. d) zák. práce musí byť patrno, že práce, na ktorou sa pracovník prevádza, je menej platená (napr. z označení druhu práce alebo z uvedení práce podľa mzdového tarifu či platové triedy).

§ 78 (1) Kárne opatrenia ukladá vedúci organizácie alebo iný ním splnomocnený vedúci pracovník.

(2) Vedúcemu organizácie a jeho zástupcovi ukladá kárne opatrenia vedúci orgánu, ktorý je organizácii bezprostredne nadriadený, alebo iný ním splnomocnený vedúci pracovník tohto orgánu. To platí i vtedy, ak sa ukladá kárne opatrenie za

¹³⁰ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1972. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1973, s. 140 – 142.

porušenie pracovnej disciplíny, ktorého sa dopustil vedúci organizácie, prípadne jeho zástupca spoločne s podriadeným pracovníkom.

(3) Pred uložením kárneho opatrenia musí sa vždy spoľahlivo zistiť skutočný stav a pracovníkovi sa musí poskytnúť možnosť sa obhajovať.

(4) Pri ukladaní kárnych opatrení sa prizera na závažnosť porušenia pracovnej disciplíny, na spôsobenú škodu, na mieru zavinenia, na okolnosti, za ktorých k porušeniu pracovnej disciplíny došlo, a na doterajší postoj pracovníka k práci a k majetku v socialistickom vlastníctve.

§ 79 (1) Kárne opatrenie môže sa uložiť len do jedného mesiaca odo dňa, keď sa o porušení pracovnej disciplíny organizácia dozvedela, najneskôr však do jedného roka odo dňa, keď pracovník pracovnú disciplínu porušil.

(2) Ak sa pracovník nedopustil počas jedného roka od právoplatného uloženia kárneho opatrenia ďalšieho porušenia pracovnej disciplíny (§ 77 a § 80 ods. 2), posudzuje sa, akoby sa mu kárne opatrenie nebolo uložilo.

(3) Ak pracovník dosahuje mimoriadne pracovné výsledky, môže pracovník, ktorý kárne opatrenie uložil, aj pred uplynutím jedného roka rozhodnúť, že sa pracovník posudzuje, akoby sa mu kárne opatrenie nebolo uložilo.

(4) Uložením kárneho opatrenia nie je pracovník zbavený povinnosti nahradiť škodu, ktorú spôsobil porušením pracovnej disciplíny.

(5) Rozhodnutie o kárnom opatrení sa vydáva písomne a doručuje sa pracovníkovi; ak bolo kárne opatrenie uložené mladistvému, doručuje sa aj jeho zákonnému zástupcovi.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 79 ods. 1 znie: „(1) Kárne opatrenie môže sa uložiť len do jedného mesiaca odo dňa, keď sa o porušení pracovnej disciplíny organizácia dozvedela, a ak ide o prípady uvedené v § 78 ods. 2, odo dňa, keď sa o ňom dozvedel orgán jej nadriadený. Ak pracovník pracujúci v zahraničí porušil pracovnú disciplínu za svojho pobytu v cudzine, možno mu za také porušenie pracovnej disciplíny uložiť kárne opatrenie ešte do jedného mesiaca po jeho návrate z cudziny. Ak porušenie pracovnej disciplíny je predmetom vyšetrovania iného orgánu, začína sa jednomesačná lehota na uloženie kárneho opatrenia dňom, keď sa organizácia dozvedela o výsledku tohto vyšetrovania, a v prípadoch uvedených v § 78 ods. 2 dňom, keď sa o ňom dozvedel orgán jej nadriadený. Kárne opatrenie možno však uložiť najneskôršie vždy do jedného roka odo dňa, keď pracovník pracovnú disciplínu porušil.“.

§ 80 (1) Pracovníkovi sa nemôže uložiť kárne opatrenie, ak nesplní pokyn, ktorý je v rozpore s právnymi predpismi.

(2) Kárne opatrenie nemožno uložiť za porušenie pracovnej disciplíny, ak bolo pracovníkovi za túto činnosť uložené iné opatrenie alebo ak bol za ňu trestaný.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

V § 80 ods. 2 znie: „(2) *Kárne opatrenie nemožno uložiť za porušenie pracovnej disciplíny, ak zaň pracovníkovi právoplatne uložil opatrenie iný orgán než orgán organizácie alebo ak bol preň právoplatne odsúdený.*“.

§ 81 (1) Proti rozhodnutiu, ktorým bolo uložené pokarhanie alebo verejné pokarhanie, môže pracovník podať do 15 dní odo dňa jeho doručenia námietky organizácii, ktorej pracovník kárne opatrenie uložil; podanie námietok má odkladný účinok.

(2) Pracovník, ktorý uložil pokarhanie alebo verejné pokarhanie, môže námietkam v plnom rozsahu vyhovieť; inak ich postúpi tomu, kto je oprávnený o nich rozhodovať.

(3) Ak uložil pokarhanie alebo verejné pokarhanie pracovník splnomocnený vedúcim organizácie, rozhoduje o námietkach vedúci organizácie. Ak ho uložil vedúci organizácie, rozhoduje o námietkach nadriadený orgán. Ak ho uložil vedúci ústredného orgánu, rozhoduje tento vedúci aj o námietkach.

(4) V rozhodnutí o námietkach možno pôvodné rozhodnutie potvrdiť alebo zrušiť.

(5) Ak pracovník nesúhlasí s rozhodnutím, ktorým mu bolo uložené kárne opatrenie uvedené v § 77 ods. 1 písm. c) alebo d) alebo v odseku 2, môže do 15 dní od jeho doručenia podať rozhodcovskému orgánu návrh, aby ho zrušil; podanie návrhu má odkladný účinok. Rozhodcovský orgán tento návrh prejedná podľa ustanovení o rozhodovaní pracovných sporov a podľa výsledkov konania rozhodnutie o uložení kárneho opatrenia buď potvrdí, alebo zruší.

(6) Ak bolo konanie pred rozhodcovským orgánom bezvýsledné, preskúma súd rozhodnutie orgánu, ktorý kárne opatrenie uložil, pričom toto opatrenie potvrdí alebo zruší. Účastníkmi tohto konania sú pracovník, ktorému bolo uložené kárne opatrenie, a organizácia, ktorej orgán kárne opatrenie uložil. Rovnakým spôsobom postupuje súd, ak pracovník vzhľadom na skončenie pracovného pomeru podá návrh na preskúmanie kárneho opatrenia priamo na súde.

(7) Ak rozhodcovský orgán zruší rozhodnutie, ktorým bolo uložené niektoré kárne opatrenie uvedené v odseku 5, a ak nadobudlo rozhodnutie o zrušení právoplatnosť, môže vedúci organizácie uložiť nové kárne opatrenie len do 15 dní od doručenia rozhodnutia o zrušení; pritom je viazaný právnym názorom rozhodcovského orgánu. To isté platí, ak rozhodnutie o uložení kárneho opatrenia zrušil súd.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 81 znie: „**§ 81 (1)** Ak pracovník nesúhlasí s rozhodnutím, ktorým mu bolo uložené niektoré z kárnych opatrení, môže do 15 dní od jeho doručenia podať návrh na jeho zrušenie rozhodcovskej komisii. Podanie návrhu má odkladný účinok, s výnimkou návrhu na zrušenie kárnych opatrení uvedených v § 77 ods. 1 písm. c).

(2) Rozhodcovská komisia návrh prerokuje a rozhodnutie o uložení kárneho opatrenia potvrdí alebo zruší. To isté platí, ak rozhodnutie o uložení kárneho opatrenia preskúma súd (§ 208 a 212). Účastníkmi konania sú organizácia, ktorej pracovník kárne opatrenie uložil, a pracovník, ktorému bolo kárne opatrenie uložené.

(3) Ak rozhodnutie rozhodcovskej komisie, ktorým rozhodnutie o uložení kárneho opatrenia bolo zrušené, nadobudne právoplatnosť, môže vedúci organizácie uložiť nové kárne opatrenie len do 15 dní odo dňa, keď rozhodnutie o zrušení nadobudlo právoplatnosť; pritom je viazaný právnym názorom rozhodcovskej komisie. To isté platí, ak rozhodnutie o uložení kárneho opatrenia zrušil súd.“

§ 82 Pracovný poriadok

(1) V záujme úspešného plnenia úloh organizácií sa za účelom vnútorného poriadku, správnej organizácie práce a upevňovania pracovnej disciplíny vydávajú v organizáciách pracovné poriadky.

(2) Pracovný poriadok bližšie rozvádza v súlade s právnymi predpismi ustanovenia tohto zákonníka podľa osobitných podmienok v organizácii.

(3) Pracovný poriadok vydáva organizácia, pokiaľ nadriadené orgány nevydali pracovné poriadky pre organizácie nimi riadené. Nadriadené orgány a organizácie vydávajú pracovné poriadky s predchádzajúcim súhlasom príslušných orgánov Revolučného odborového hnutia, inak sú tieto pracovné poriadky neplatné.

(4) Pracovný poriadok je záväzný pre organizáciu a pre všetkých jej pracovníkov. Nadobúda účinnosť dňom, ktorý je v ňom určený, najskôr však dňom, keď bol v organizácii vyhlásený.

(5) Všetci pracovníci musia byť s pracovným poriadkom oboznámení. Pracovný poriadok musí byť všetkým pracovníkom organizácie verejne prístupný. ...

TRETIA HLAVA. Pracovný čas a čas odpočinku

Prvý oddiel. Pracovný čas a prestávky v práci

§ 83 Dĺžka pracovného času

(1) Pracovný čas je najviac 46 hodín týždenne.

(2) Pracovníci mladší ako 16 rokov majú pracovný čas najviac 36 hodín týždenne. Mladiství pracovníci starší ako 16 rokov, ktorí smú pracovať v baníctve v podzemí pri ťažbe nerastov alebo pri razení tunelov a štôlní, pretože tieto práce sú nevyhnutné pre ich prípravu na povolanie, majú pri týchto prácach pracovný čas najviac 40 hodín týždenne. ...

Rozvrhnutie pracovného času

§ 84 (1) Týždenný pracovný čas sa spravidla rozvrhuje na šesť pracovných dní tak, aby v jednotlivých dňoch nepresiahol 8 hodín. Ak je pracovný čas v niektorých dňoch kratší, nesmie v ostatných dňoch presiahnuť deväť hodín.

(2) Vedúci organizácií môžu rozvrhnúť týždenný pracovný čas na menej ako šesť pracovných dní podľa smerníc vydaných na základe zásad schválených vládou vedúcimi ústredných orgánov po prerokovaní s ústrednými výbormi odborových zväzov. ...

§ 86 Kratší pracovný čas

(1) Organizácia môže pre pracovné miesta, kde povaha práce nevyžaduje plný pracovný čas, dojednať s pracovníkom v pracovnej zmluve kratší pracovný čas. Môže ho tiež pracovníkovi povoliť na jeho žiadosť, ak má pre to zdravotné alebo iné vážne dôvody a ak to dovoľuje prevádzka organizácie. Organizácie sú povinné vytvárať podmienky, aby sa takýmto žiadostiam mohlo vyhovieť.

(2) Pracovníkovi, ktorému bol takto povolený kratší pracovný čas alebo ktorý bol prijatý na pracovné miesto, pre ktoré bol určený kratší pracovný čas, patrí mzda zodpovedajúca tomuto kratšiemu pracovnému času.

(3) Kratší pracovný čas nemusí sa rozvrhnúť na všetky pracovné dni v týždni. ...

§ 88 Pracovník je povinný byť na začiatku pracovného času už na svojom pracovisku a odchádzať z neho až po skončení pracovného času. Pracovný čas baníka pracujúceho pod zemou sa počíta od začiatku jeho zostupu a končí sa jeho výstupom na povrch.

§ 89 Prestávky v práci

(1) Organizácia je povinná poskytnúť pracovníkovi najdlhšie po piatich hodinách nepretržitej práce pracovnú prestávku na jedlo a oddych v trvaní najmenej 15 minút. Ak ide o práce, ktoré sa nemôžu prerušiť, musí sa pracovníkovi i bez prerušenia prevádzky alebo práce zabezpečiť primeraný čas pre oddych a jedlo.

(2) Organizácia môže s predchádzajúcim súhlasom závodného výboru určiť primerane dlhú prestávku na obed.

(3) Začiatok a koniec týchto prestávok určí vedúci organizácie s predchádzajúcim súhlasom závodného výboru.

§ 90 Nepretržitý odpočinok medzi dvoma smenami

(1) Organizácia je povinná rozvrhnúť pracovný čas tak, aby pracovník mal medzi koncom jednej smeny a začiatkom nasledujúcej smeny nepretržitý odpočinok aspoň po dobu 12 hodín.

(2) Tento odpočinok môže sa skrátiť až na osem hodín pracovníkovi staršiemu ako 18 rokov:

- a) v nepretržitých prevádzkach a v turnusovej službe,
- b) v poľnohospodárstve,
- c) v závodoch verejného stravovania a v kultúrnych zariadeniach,

d) pri naliehavých opravných prácach, ak ide o odvrátenie nebezpečenstva pre život alebo zdravie pracovníkov,

e) pri živelných udalostiach a v iných obdobných mimoriadnych prípadoch.

Ženám pracujúcim v nepretržitých prevádzkach môže sa však tento odpočinok skrátiť iba na 11 hodín.

(3) Pri prácach v doprave a spojoch s nepravidelným rozdelením pracovných smien musí byť zabezpečený odpočinok medzi dvoma smenami najmenej v dĺžke predchádzajúcej smeny, pokiaľ táto predchádzajúca smena bola kratšia ako osem hodín.

Dni pracovného pokoja

§ 91 (1) Dni pracovného pokoja sú dni, na ktoré pripadá nepretržitý odpočinok pracovníka v týždni, a sviatky.

(2) Práca v dňoch pracovného pokoja je zakázaná; výnimočne ju možno nariadiť s predchádzajúcim súhlasom závodného výboru.

(3) V deň nepretržitého odpočinku v týždni možno pracovníkovi nariadiť len tieto nevyhnutné práce, ktoré sa nemôžu vykonať v pracovných dňoch:

a) naliehavé opravné práce,

b) nakladacie a vykladacie práce,

c) inventúrne a uzávierkové práce,

d) práce vykonávané za pracovníka v nepretržitej prevádzke, ktorý sa nedostavil na smenu,

e) práce na odvrátenie hroziaceho nebezpečenstva pre život alebo zdravie pri živelných udalostiach a v iných obdobných mimoriadnych prípadoch,

f) práce nevyhnutné so zreteľom na uspokojovanie životných, zdravotných a kultúrnych potrieb obyvateľstva,

g) práce lodných posádok,

h) kŕmenie a ošetrovanie hospodárskych zvierat.

(4) Vo sviatok možno pracovníkovi nariadiť len práce, ktoré možno nariadiť v dňoch nepretržitého odpočinku v týždni, práce v nepretržitej prevádzke a práce potrebné pri strážení závodu.

§ 92 (1) Vedúci organizácie je povinný rozvrhnúť pracovný čas tak, aby pracovník mal raz týždenne nepretržitý odpočinok v trvaní aspoň 32 hodín.

(2) Pokiaľ to umožňuje prevádzka organizácie, určí sa nepretržitý odpočinok v týždni všetkým pracovníkom za rovnaký deň a tak, aby do neho spadala nedeľa. ...

§ 93 Pri všetkých úpravách pracovného času podľa predchádzajúcich ustanovení treba brať zreteľ na situáciu v energetike a v doprave; vedúci organizácií musia preto dbať na pokyny krajského národného výboru vydané po dohode s krajskou odborovou radou na zabezpečenie plynulej dopravy pracujúcich a zásobovanie elektrinou, plynom a výhrevnou parou.

§ 94 Aby pracovníci mohli lépe využít dñi pracovního pokoja na oddych, í so zreteľom na potreby národného hospodárstva, môže vláda na návrh Ústrednej rady odborov určiť, že sa v súvislosti so sviatkami dñi pracovního pokoja presunujú na iné dñi tak, aby deň alebo viacej dñí pracovního pokoja na seba nadväzovali, prípadne urobiť z týchto dôvodov aj iné presuny pracovního času.

§ 95 Pracovná pohotovosť

Ústredné orgány môžu po dohode s príslušnými ústrednými výbormi odborových sväzov určiť, v ktorých prípadoch a za akých podmienok môžu organizácie nariadiť pracovníkom pracovnú pohotovosť, v akom rozsahu sa táto pohotovosť započítava do pracovního času a spôsob jej odmeňovania.

Druhý oddiel. Práca nadčas a nočná práca

§ 96 (1) Pracou nadčas je práca vykonávaná pracovníkom nad týždenný pracovný čas vyplývajúci z vopred určeného rozdelenia pracovního času a vykonávaná mimo rámca rozvrhu pracovních smien (§ 84 a 85 a § 87 ods. 2). U pracovníkov s kratším pracovním časom (§ 86) je pracou nadčas práca presahujúca určený týždenný pracovný čas (§ 83).

(2) Pracou nadčas nie je, ak pracovník nadpracúva pracou vykonávanou nad týždenný pracovný čas pracovné voľno, ktoré mu organizácia poskytla na jeho žiadosť, alebo pracovný čas, ktorý musel odpadnúť pre nepriaznivé poveternostné vplyvy.

§ 97 (1) Prácu nadčas možno nariadiť len vo výnimočných prípadoch, ak ide o naliehavý záujem spoločnosti.

(2) Práca nadčas nesmie u pracovníka byť viac ako štyri hodiny počas dvoch pracovních dñí a v jednotlivých týždňoch viac ako osem hodín. Toto obmedzenie sa nevzťahuje na práce poľnohospodárske, sezónne a kampaňové, na dopravu a spoje, na nepretržité prevádzky, na mimoriadne naliehavé práce spojené so zásobovaním obyvateľstva a s poskytovaním služieb obyvateľstvu a na opravárske a údržbárske práce v bytových organizáciách. V nepretržitých prevádzkach nesmie však priemerný pracovný čas presiahnuť 56 hodín týždenne.

(3) V kalendárnom roku možno nariadiť pracovníkovi prácu nadčas v rozsahu najviac 150 hodín. V odôvodnených prípadoch môže ústredný orgán po dohode s ústredným výborom príslušného odborového sväzu povoliť organizácii, aby jej pracovníci v kalendárnom roku pracovali nadčas až 180 hodín. ...

§ 99 Nočnou pracou je práca vykonávaná v čase medzi 22. a 6. hodinou.

Tretí oddiel. Dovolenka na zotavenie

§ 100 Nárok na dovolenku

(1) Pracovník, ktorého pracovný pomer k organizácii trvá nepretržite aspoň 5 mesiacov (čakacia doba), má nárok na dovolenku na zotavenie za kalendárny rok, ak v ňom vykonával prácu v tejto organizácii aspoň 75 dñí. ...

Dĺžka dovolenky

§ 101 (1) Základná výmera dovolenky je dva kalendárne týždne v kalendárnom roku.

(2) Nárok na tri kalendárne týždne dovolenky má pracovník, ktorý do konca bežného kalendárneho roka

- a) dovŕši aspoň päť rokov pracovného pomeru po 18. roku,
- b) nedosiahne 18 rokov,
- c) dosiahne 50 rokov.

(3) Dovolenka vo výmere štyroch kalendárnych týždňov patrí pracovníkovi, ktorý do konca kalendárneho roka dovŕši aspoň 15 rokov pracovného pomeru po 18. roku.

(4) Nárok na dlhšiu ako základnú výmeru dovolenky je povinný pracovník preukázať pred nástupom dovolenky, najneskôr do konca kalendárneho roka, v ktorom uplatňuje nárok na dlhšiu dovolenku; inak nárok na dlhšiu dovolenku za tento kalendárny rok zaniká.

§ 102 (1) Dovolenka učňov je štyri kalendárne týždne v kalendárnom roku. Banickí uční, pokiaľ z dôvodov výučby pracujú pod zemou, majú nárok na päť kalendárnych týždňov dovolenky.

(2) Dovolenka učiteľov je osem kalendárnych týždňov, dovolenka učiteľiek materských škôl šesť kalendárnych týždňov, dovolenka vychovávateľov štyri kalendárne týždne v kalendárnom roku. ...

§ 105 Dodatočná dovolenka

(1) Pracovník, ktorý pracuje v tej istej organizácii po celý kalendárny rok pod zemou pri ťažbe nerastov alebo pri razení tunelov a štôlní, má nárok aj na dodatkovú dovolenku v dĺžke jedného kalendárneho týždňa. Ak pracuje za týchto podmienok len časť kalendárneho roka, patrí mu za každých 25 takto odpracovaných dní jedna dvanástina dodatkovej dovolenky, a to aj keď mu nevznikol nárok na dovolenku podľa § 100.

(2) Vláda určí na návrh Ústrednej rady odborov, ktorí ďalší pracovníci vykonávajúci práce zvlášť obťažné alebo zdraviu škodlivé majú nárok na dodatkovú dovolenku, za akých podmienok a v akej dĺžke. ...

§ 109 Náhrada mzdy za dovolenku

(1) Pracovníkovi patrí po dobu dovolenky náhrada mzdy vo výške jeho priemerného zárobku a prípadné naturálne požitky. Náhrada mzdy po dobu dovolenky je splatná v obvyklých výplatných termínoch. Na požiadanie pracovníka musí sa mu náhrada splatná počas dovolenky vyplatiť už pred nástupením dovolenky. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Mzda, náhrada mzdy a náhrady výdavkov

Prvý oddiel. Mzda

Všeobecné zásady

§ 111 (1) Pracovníkom patrí za vykonanú prácu mzda.

(2) Mzdy sa určujú podľa množstva, akosti a spoločenského významu práce tak, aby účinne podporovali hmotný záujem pracovníkov na dosahovaní čo najlepších hospodárskych výsledkov, na raste výroby a produktivity práce, zvyšovaní hospodárnosti, kvality a užitočnej hodnoty výrobkov a aby zvyšovali záujem pracovníkov o rast ich kvalifikácie. Primeraná časť celkovej mzdy pracovníkov sa v odvetviach a odboroch, v ktorých sú pre to predpoklady, poskytuje ako podiel na hospodárskych výsledkoch organizácií dosahovaných pri uspokojovaní spoločenských potrieb.

(3) Takto určené mzdy prispievajú k upevňovaniu socialistických pracovných vzťahov, k prehlbeniu súladu hmotných záujmov jednotlivcov a kolektívov pracujúcich so záujmami spoločnosti, napomáhajú zvyšovaniu socialistického uvedomenia pracujúcich a sú dôležitým činiteľom zvyšovania životnej úrovne.

§ 112 (1) Organizácia je povinná poskytovať pracovníkovi mzdu podľa mzdových predpisov, prípadne podľa príslušných ustanovení kolektívnych zmlúv. Poskytovanie inej mzdy nie je prípustné.

(2) Osobitné predpisy určujú, ktoré orgány riadia a vykonávajú mzdovú politiku a vydávajú mzdové predpisy, a upravujú rozsah pôsobnosti a zodpovednosť týchto orgánov.

§ 113 Mzdové sústavy

(1) Mzdou sa rozumie základná mzda, prémie, príplatky a ostatné odmeny poskytované za plnenie pracovných úloh i ako podiely na hospodárskych výsledkoch organizácie. Podkladom pre určenie základných miezd je hodnotenie práce a povolanie, ako aj kvalifikácia pracovníkov. Výšku základných miezd určujú mzdové tarify pre jednotlivé druhy prác a povolání.

(2) Základnými mzdovými formami sú mzda časová a úkolová. Formy mzdy sa určujú tak, aby sa čo najlepšie spojil hmotný záujem jednotlivca so záujmami pracovného kolektívu a celej spoločnosti na dosahovaní najlepších pracovných výsledkov. Forma mzdy má byť jednoduchá a pracovníkom zrozumiteľná, aby prispievala k čo najväčšej účinnosti mzdy.

(3) Na zvýšenie ekonomickej účinnosti mzdy možno k základnej mzde poskytovať prémie podľa plnenia vopred určených ukazovateľov a za mimoriadne pracovné výsledky odmeny. Ďalej možno poskytovať pracovníkom odmeny ako ich podiely na hospodárskych výsledkoch organizácie.

(4) Mzdové sústavy pre jednotlivé odvetvia alebo odbory národného hospodárstva, prípadne pre skupiny pracovníkov sa upravujú mzdovými predpismi, prípadne v rámci predpisov a smerníc ústredných orgánov kolektívnymi zmluvami.

V mzdových predpisoch sa tiež ustanovuje, v akom rozsahu patrí pracovníkovi mzda nezávisle od hospodárskych výsledkov organizácie.

§ 114 Normovanie práce

(1) Ekonomická účinnosť miezd na pracoviskách sa zabezpečuje najmä uplatnením pokrokových noriem spotreby práce.

(2) Normy spotreby práce určí organizácia, prípadne jej nadriadený orgán za účasti pracujúcich. Organizácia je povinná zabezpečiť, aby predpoklady pre uplatnenie pokrokových noriem boli vytvorené pred začatím práce.

(3) Pri každej zmene technických alebo organizačných podmienok vykonávanej práce musí sa zmeniť aj norma spotreby práce. Zmenu normy treba urobiť aj vtedy, ak došlo pri jej určení k preukázateľnej chybe alebo nesprávnosti. V iných prípadoch nemožno normy zmeniť.

(4) Ak sa zistí, že normy spotreby práce nezodpovedajú vo väčšom rozsahu dosiahnutej technickej a organizačnej úrovni výroby, môže orgán nadriadený organizácii po dohode s vyšším odborovým orgánom urobiť opatrenia na preskúmanie a úpravu noriem.

(5) Normy spotreby práce a ich zmeny musia sa pracovníkom oznámiť vždy pred začatím práce a nesmú sa uplatniť so spätnou platnosťou. ...

§ 118 Mzda a náhrada mzdy za sviatky

(1) Za prácu vo sviatok patrí pracovníkovi za každú odpracovanú hodinu popri mzde príplatok vo výške jeho priemerného zárobku pripadajúceho na jednu hodinu. Príplatok sa poskytuje i za prácu vykonávanú vo sviatok, ktorý pripadne na deň nepretržitého odpočinku v týždni. ...

§ 119 Mzda pri chybnjej práci

(1) Ak zaviniť pracovník, ktorý je odmeňovaný podľa sústavy robotníckych miezd, chybnou prácou nepodarok, nepatrí mu za prácu na ňom mzda. Ak možno nepodarok opraviť a ak urobí pracovník opravu sám, patrí mu mzda za prácu na tomto výrobku, nie však mzda za vykonanie opravy.

(2) Ak pracovník nepodarok nezavinil, patrí mu mzda ako za bezchybnú prácu. Táto mzda mu patrí aj vtedy, ak mu po oznámení závady príslušný vedúci neuložil zastaviť prácu alebo ak výrobok prevzala technická kontrola organizácie ako vyhovujúci.

(3) Obdobne ako pri nepodarkoch sa postupuje aj pri chybnom vykonávaní montáží, opráv, úprav a stavebných prác.

§ 120 Splatnosť mzdy

(1) Mzda je splatná pozadu za mesačné obdobie vo výplatných termínoch určených podľa zásad určených vládou. Prémie a odmeny môžu sa vyplácať za dlhšie časové obdobie ustanovené v mzdových predpisoch, prípadne v kolektívnych zmluvách.

(2) Pri skončení pracovného pomeru je mzda za vykonanú prácu splatná v deň

skončenia pracovného pomeru; prémie alebo iné premenlivé zložky mzdy, ktorých výška nie je v tomto čase ešte známa, sú splatné v najbližšom výplatnom termíne po zistení ich výšky.

§ 121 Výplata mzdy

(1) Mzda sa vypláca pracovníkovi v peniazoch. Naturálne požitky, najmä služobný byt, poskytujú sa ako súčasť mzdy alebo popri mzde len v celkom výnimočných prípadoch a najviac v rozsahu ustanovenom mzdovými alebo inými predpismi.

(2) Mzda sa vypláca v pracovnom čase a na pracovisku. Výnimku môže určiť organizácia s predchádzajúcim súhlasom závodného výboru, ak je to z prevádzkových dôvodov nevyhnutne potrebné. Ak sa nemôže pracovník dostaviť pre výplatu z vážnych dôvodov, prípadne ak pracuje na vzdialenom pracovisku, zašle mu organizácia mzdu v deň určený pre jej výplatu, prípadne najneskôr v najbližší nasledujúci pracovný deň na svoj náklad a nebezpečenstvo.

(3) Pri mesačnom vyúčtovaní mzdy je organizácia povinná vydať pracovníkovi písomný doklad obsahujúci údaje o jednotlivých zložkách mzdy a o vykonaných zrážkach zo mzdy. Na žiadosť pracovníka predloží mu organizácia na nahliadnutie doklady, na základe ktorých bola mzda vypočítaná.

(4) Pracovník môže na prijatie mzdy písomne splnomocniť inú osobu. Manžellovi možno mzdu vyplatiť len na základe písomného splnomocnenia. Bez písomného splnomocnenia možno vyplatiť mzdu inej osobe než pracovníkovi, len pokiaľ to ustanovuje zákon.

Druhý oddiel. Náhrada mzdy pri prekážkach v práci

Prekážky na strane pracovníka

§ 124 Prekážky z dôvodov všeobecného záujmu

(1) Organizácia poskytne pracovníkovi pracovné voľno v nevyhnutne potrebnom rozsahu na výkon verejných funkcií, občianskych povinností a iných úkonov vo všeobecnom záujme, pokiaľ túto činnosť nemožno vykonať mimo pracovného času. ...

§ 125 Náhrada mzdy pri výkone služby v ozbrojených silách

(1) Pracovníkovi, ktorý nastupuje vojenskú základnú (náhradnú) službu, organizácia poskytuje náhradu mzdy vo výške priemerného zárobku za prvé dva týždne tejto služby. Táto náhrada mzdy je splatná najneskôr tri dni pred dňom určeným na nástup vojenskej služby.

(2) Pri vojenskom cvičení a ďalších druhoch služby v ozbrojených silách s výnimkou vojenskej základnej (náhradnej) služby patrí pracovníkovi od organizácie po dobu tejto služby náhrada mzdy vo výške určenej vládou alebo orgánom ňou splnomocneným.

§ 126 Školenie a štúdium popri zamestnaní

(1) Organizácia poskytne pracovníkovi, ktorý je povolaný na školenie usporia-

dané spoločenskými organizáciami, pracovné voľno, pokiaľ tomu nebránia dôležité prevádzkové dôvody. ...

Dôležité osobné prekážky v práci

§ 127 Organizácia ospravedlní neprítomnosť pracovníka v práci po dobu jeho práceneschopnosti pre chorobu alebo úraz, po dobu materskej dovolenky, karantény, ošetrovania chorého člena rodiny a po dobu starostlivosti o dieťa mladšie ako desať rokov, ktoré nemôže byť z dôležitých dôvodov v starostlivosti detského výchovného zariadenia alebo školy, v starostlivosti ktorých dieťa inak je, alebo ak osoba, ktorá sa inak o dieťa stará, ochorela alebo jej bola nariadená karanténa (karanténne opatrenie). Po túto dobu nepatrí pracovníkovi náhrada mzdy; hmotné zabezpečenie v týchto prípadoch upravujú predpisy o nemocenskom poistení.

§ 128 (1) Ak pracovník nemôže vykonávať prácu z iných dôležitých dôvodov týkajúcich sa jeho osoby, poskytne mu organizácia pracovné voľno.

Prekážky na strane organizácie

§ 129 Prestoje

Ak nemôže pracovník vykonávať prácu pre prechodnú závalu spôsobenú poruchou na strojovom zariadení, v dodávke surovín alebo pohonnej sily, chybnými pracovnými podkladmi alebo inými podobnými prevádzkovými príčinami (prestop) a ak nebol prevedený na inú prácu (§ 37 ods.3 písm. a) a § 115 ods. 2), patrí mu náhrada mzdy za podmienok a v rozsahu ustanovenom mzdovými predpismi, prípadne kolektívnymi zmluvami.

§ 130 Ostatné prekážky na strane organizácie

(1) Ak nemohol pracovník vykonávať prácu pre iné prekážky na strane organizácie, ako sú uvedené v predchádzajúcom ustanovení, poskytne mu organizácia náhradu mzdy vo výške priemerného zárobku, pokiaľ predpisy vydané podľa § 131 ods. 2 neustanovujú inú výšku náhrady mzdy.

(2) Ustanovenie predchádzajúceho odseku sa nevzťahuje na prerušenie práce spôsobené nepriaznivými poveternostnými vplyvmi; v mzdových predpisoch, prípadne v kolektívnych zmluvách môže sa však ustanoviť, v ktorých prípadoch, za akých podmienok a v akom rozsahu sa poskytuje pracovníkovi náhrada mzdy. ...

PIATA HLAVA. Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci

§ 132 (1) Starostlivosť o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci a stále zlepšovanie pracovných podmienok je rovnocennou a neoddeliteľnou súčasťou plánovania a plnenia výrobných a ostatných pracovných úloh i rozvoja novej techniky. Pri hodnotení, ako sa plnia výrobné aj ostatné pracovné úlohy, i pri odmeňovaní práce vychádzajú organizácie z jednoty ekonomických výsledkov a dosiahnutého stupňa starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci.

(2) Z požiadaviek bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci treba vychádzať i pri tvorbe Československých štátnych noriem (ČSN), ktoré musia obsahovať podrobné ustanovenia bezpečnostno-technickej povahy pre konštrukciu a používanie strojov a zariadení alebo pre zavádzanie a používanie nimi upravovaných pracovných a technologických postupov.

§ 133 Úlohy organizácie

(1) Organizácie, organizácie im nadriadené a ústredné orgány sú povinné zisťovať príčiny pracovných úrazov a chorôb z povolania a sústavne vytvárať podmienky pre bezpečnú a zdravotne nezávadnú prácu, pre predchádzanie pracovným úrazom a chorobám z povolania, ako aj ochoreniam vznikajúcim vplyvom pracovného prostredia.

(2) Za plnenie úloh organizácie v starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci zodpovedajú vedúci pracovníci na všetkých stupňoch riadenia v rozsahu svojich funkcií. Tieto úlohy sú rovnocennou a neoddeliteľnou súčasťou ich pracovných povinností.

(3) Povinnosť organizácie všestranne sa starať o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci sa vzťahuje na všetky osoby, ktoré sa s jej vedomím zdržujú na jej pracoviskách.

§ 134 Hmotné podnety na zvyšovanie starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci

(1) Znalosť predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci je nedeliteľnou a trvalou súčasťou kvalifikačných predpokladov. Pri hodnotení pracovných výsledkov treba prizerať na dodržiavanie predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci.

(2) Úkolové mzdy sa nesmú používať na odmeňovanie prác, pri ktorých sú pracovníci vystavení zvýšenému nebezpečenstvu úrazu a kde by táto forma mzdy viedla pri zvyšovaní pracovných výsledkov súčasne k ohrozeniu bezpečnosti a zdravia pracovníkov.

§ 135 Účasť pracovníkov na zaistovaní bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

(1) Pracovníci sa aktívne zúčastňujú na riešení všetkých otázok súvisiacich so starostlivosťou o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci. Túto aktívnu účasť pracovníkov zabezpečuje Revolučné odborové hnutie organizátorskou a výchovnou činnosťou v súdružskej spolupráci s organizáciami.

(2) Pracovníci sú v záujme bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci povinní:

a) dodržiavať predpisy a pokyny na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, s ktorými boli riadne oboznámení, ako aj zásady bezpečného správania na pracovisku a určené pracovné postupy,

b) používať pri práci ochranné zariadenia a ochranné pracovné prostriedky,

c) zúčastňovať sa na školení a výcviku uskutočňovanom organizáciou v záujme

zvýšenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci a podrobiť sa určeným skúškam a lekárskeym prehliadkam,

d) oznamovať svojmu nadriadenému alebo orgánom dozoru nad bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci nedostatky a závady, ktoré by mohli ohroziť bezpečnosť alebo zdravie pri práci, a podľa svojich možností zúčastňovať sa na ich odstraňovaní.

(3) Ustanovenia predchádzajúcich odsekov platia primerane o osobách, ktoré sa s vedomím organizácie zdržujú na jej pracoviskách.

§ 136 Dozor Revolučného odborového hnutia

(1) Revolučné odborové hnutie vykonáva dozor nad bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci ako spoločenskú kontrolu, a to predovšetkým prostredníctvom svojich volených orgánov. Výkon a organizáciu tohto dozoru upravuje Ústredná rada odborov.

(2) Orgány dozoru Revolučného odborového hnutia nad bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci pôsobia na to, aby organizácia a všetci pracovníci riadne plnili svoje povinnosti na úseku starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, a spolupôsobia pri výchove pracovníkov na dodržiavanie zásad bezpečnej práce.

(3) Orgány Revolučného odborového hnutia najmä

a) sústavne sledujú, či organizácie vytvárajú podmienky bezpečnej a zdravotne nezávadnej práce a ako plnia úlohy starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci,

b) kontrolujú, ako vedúci pracovníci plnia svoje povinnosti v starostlivosti o bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci, a pravidelne preverujú pracoviská a závodné zariadenia pre pracujúcich,

c) zúčastňujú sa na zisťovaní príčin pracovných úrazov a chorôb z povolania, prípadne ich samy vyšetrujú, vykonávajú ich rozbor a prerokúvajú ich s vedúcimi pracovníkmi,

d) dávajú organizáciám záväzné pokyny na odstránenie závad v prevádzke a na strojoch a zariadeniach a v nevyhnutných prípadoch nariaďujú okamžité vyrazenie stroja alebo zariadenia alebo zastavenia práce, ak je ohrozený život alebo zdravie pracovníkov,

e) podávajú návrhy, aby sa pracovníkom, ktorí neplnia povinnosti vyplývajúce pre nich z predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, uložilo kárne opatrenie, prípadne aby sa od nich požadovala náhrada škody, a podávajú oznámenia orgánom činným v trestnom konaní,

f) odporúčajú riešenie konkrétnych úloh výskumu a vývoja na úseku bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, hodnotia zameranie tohto výskumu a vývoja a jeho výsledky a kontrolujú ich využitie v praxi,

g) sú oprávnené zakázať prácu nadčas a prácu v noci, ktorá by ohrozovala bezpečnosť a ochranu zdravia pracovníkov.

(4) Náklady vzniknuté Revolučnému odborovému hnutiu výkonom dozoru nad bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci uhradza štát.

§ 137 Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci vo výrobných družstvách a v jednotných roľníckych družstvách

(1) Ustanovenia tejto časti sa vzťahujú s odchýlkami uvedenými v odsekoch 2 a 3 i na bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci vo výrobných družstvách v jednotných roľníckych družstvách.

(2) Vo výrobných družstvách a v jednotných roľníckych družstvách zodpovedá za bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci predstavenstvo a popri ňom na úsekoch svojej činnosti aj ostatné orgány družstva, ako i všetky osoby poverené organizovaním, riadením a kontrolou práce.

(3) Podchyteniu a využitiu tvorivej iniciatívy celého členského kolektívu pri riešení otázok bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci napomáhajú vo výrobných družstvách a jednotných roľníckych družstvách ich komisie. Úlohou týchto komisií je zaoberať sa sústavne bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci a účinne pomáhať predstavenstvu i jednotlivým vedúcim pracovníkom družstva pri jej zabezpečení. ...

§ 138 Štátny odborný dozor

(1) Štátny odborný dozor nad bezpečnosťou a ochranou zdravia pri práci upravujú osobitné predpisy.

(2) Pri výkone štátneho odborného dozoru sú jeho orgány oprávnené dávať organizáciám záväzné pokyny na odstránenie závad zistených pri vykonávaní dozoru a sú oprávnené nariaďovať vyradenie strojov a zariadení podliehajúcich ich dozoru, ak je ohrozený život alebo zdravie pracujúcich.

Šiesta hlava. Starostlivosť o pracovníkov

Prvý oddiel. Kultúrny a odborný rozvoj pracovníkov a ich pracovné podmienky

§ 139 (1) Organizácie vytvárajú na zvyšovanie kultúry práce a pracovného prostredia pracovné podmienky, ktoré umožňujú, aby výkon práce bol kvalitný, hospodárny a bezpečný, aby práca prinášala pracovníkom uspokojenie a aby pôsobila priaznivo na ich všestranný rozvoj.

(2) Organizácie sa preto starajú najmä o rozširovanie mechanizácie a automatizácie, o zdokonaľovanie organizácie práce, o znižovanie pracovnej únavy a o vzhľad a úpravu pracoviska, strojov a nástrojov a závodných zariadení pre pracovníkov.

(3) Organizácie sú povinné v primeranom rozsahu zriaďovať, udržiavať a zlepšovať hygienické a sociálne zariadenia. Takisto sú organizácie povinné zriaďovať a udržiavať závodné zdravotnícke zariadenia v rozsahu a za podmienok ustanovených predpismi o starostlivosti o zdravie ľudu.

§ 140 (1) Organizácie v súlade s plánom rozvoja zariadení slúžiacich závodnému

stravovaniu umožňujú pracovníkom vo všetkých smenách závodné stravovanie zodpovedajúce zásadám správnej výživy a zabezpečujú im vhodné nápoje priamo na pracoviskách alebo v ich blízkosti. Na tento cieľ môžu organizácie zriaďovať aj závodné jedálne, kantíny, bufety a pomocné hospodárstva.

(2) Organizácie pomáhajú pri riadnom ubytovaní pracovníkov tým, že podporujú ich účasť na bytovej výstavbe, starajú sa o zvyšovanie úrovne ich bývania a budujú a udržiavajú v náležitom stave hromadné ubytovne, ako aj obytné domy, ktoré spravujú.

(3) Organizácie umožňujú pracovníkom a ich rodinným príslušníkom čo najúčelnejšie využitie voľného času. Za tým účelom najmä budujú, vybavujú, udržiavajú a zlepšujú kultúrne, telovýchovné, športové a turistické zariadenia a závodné zotavovne a zabezpečujú ich technickú prevádzku. Organizácie pritom úzko spolupracujú so spoločenskými organizáciami, najmä s Revolučným odborovým hnutím.

Starostlivosť o kvalifikáciu pracovníkov a jej zvyšovanie

§ 141 V súlade s potrebami ďalšieho rozvoja socialistickej spoločnosti sú organizácie povinné starať sa o kvalifikáciu pracovníkov, o jej zvyšovanie a vhodné rozširovanie, starať sa o ich ďalšie vzdelávanie a zabezpečovať, aby boli zamestnávaní prácami zodpovedajúcimi získanej kvalifikácii. Organizácie sú povinné starať sa o sústavné a plánovité zvyšovanie kvalifikácie najmä mladistvých pracovníkov. Za tým účelom organizácie najmä

- a) zriaďujú závodné školy práce,
- b) odporúčajú pracovníkov pre štúdium, ako i pre štúdium popri zamestnaní, toto štúdium im umožňujú a poskytujú im hospodárske zabezpečenie podľa príslušných predpisov,
- c) umožňujú pracovníkom súdružskú výmenu skúseností s pracovníkmi iných organizácií. ...

§ 143 Organizácia môže od pracovníka požadovať z nákladov, ktoré na neho vynaložila v súvislosti so získavaním alebo zvyšovaním jeho kvalifikácie, len vrátenie štipendia alebo jeho pomernej časti, ak sa pracovník podľa osobitných predpisov zaviazal, že po dokončení štúdia zostane po určitú dobu v pracovnom pomere k tejto organizácii, a tento záväzok zavinene nesplní.

§ 144 (1) Organizácie zabezpečujú absolventom stredných a vysokých škôl v pracovnom pomere primeranú odbornú prax na získanie praktických skúseností a znalostí potrebných pre dobrý a spoľahlivý výkon práce a pre ďalší odborný rast.

(2) Umiestňovanie absolventov škôl vysokých, odborných, stredných odborných, prípadne i všeobecnovzdelávacích a konzervatórií upraví vláda; môže pritom určiť odchýlky od tohto zákonníka, pokiaľ ide o vznik, zmenu a zánik pracovného pomeru, ktorý absolventi dojednávajú pracovnou zmluvou s organizáciami. ...

SIEDMA HLAVA. Pracovné podmienky žien a mladistvých

Prvý oddiel. Pracovné podmienky žien

§ 149 (1) Organizácie vytvárajú pre ženy v spolupráci s národnými výbormi a závodnými výbormi a v súlade s plánom zamestnanosti žien nové pracovné príležitosti. Sú povinné budovať, udržiavať a zlepšovať hygienické a sociálne zariadenia pre ženy a v súlade s plánom rozvoja jaslí a materských škôl zriaďovať závodné jasle a závodné materské školy.

(2) Národné výbory zriaďujú, udržiavajú a zlepšujú zariadenia pre poskytovanie služieb, budujú jasle, materské školy, zriaďujú školské jedálne, školské družiny, kluby a obdobné zariadenia pre školskú mládež, dbajú na to, aby dobre plnili svoje poslanie, a upravujú ich prevádzku tak, aby zodpovedala potrebám pracujúcich žien a matiek.

§ 150 Zákazy niektorých prác

(1) Ženy nesmú byť zamestnávané prácami pod zemou pri ťažbe nerastov alebo pri razení tunelov a štôlní, s výnimkou žien, ktoré vykonávajú

a) zodpovedné a riadiace funkcie a nevykonávajú pritom manuálnu prácu,

b) zdravotnícke a sociálne služby,

c) prevádzkovú prax pri štúdiu,

d) práce nie manuálne, ktoré treba občas vykonávať pod zemou, najmä práce spojené s dozornou, kontrolnou alebo študijnou činnosťou.

(2) Ženy nesmú byť ďalej zamestnávané prácami, ktoré sú pre ne fyzicky nepriemerané alebo škodia ich organizmu, najmä prácami, ktoré ohrozujú ich materské poslanie. Ústredné orgány podľa zásad určených vládou a po dohode s Ministerstvom zdravotníctva a ústrednými výbormi odborových zväzov vydajú pre svoje odbory zoznamy prác a pracovísk zakázaných všetkým ženám a zoznamy prác a pracovísk zakázaných tehotným ženám a matkám do konca deviateho mesiaca po pôrode a zabezpečia, aby sa tieto zoznamy priebežne dopĺňali a upravovali v súlade s najnovšími poznatkami vedy a techniky.

(3) Tehotná žena nesmie byť zamestnávaná ani prácami, ktoré podľa lekárskeho posudku ohrozujú jej tehotnosť zo zdravotných príčin väziacich v jej osobe. To platí obdobne o matke do konca deviateho mesiaca po pôrode. ...

§ 152 Nočná práca

(1) Nočnú prácu môžu vykonávať len ženy staršie ako 18 rokov, ak ide

a) o prácu, ktorá sa musí vykonať v noci, pretože bola prerušená pravidelná prevádzka živelnými udalosťami alebo inými obdobnými mimoriadnymi prípadmi, alebo ak hrozí nebezpečenstvo pre život alebo zdravie,

b) o spracovanie surovín alebo výrobkov, ktoré podliehajú rýchlej skaze, a ak treba ich zachrániť pred nevyhnutným zničením,

c) o ženy, ktoré vykonávajú zodpovedné a riadiace funkcie alebo ktoré pracujú v zdravotníckych, sociálnych alebo kultúrnych zariadeniach, v zariadeniach ve-

rejného stravovania, v telekomunikačnej a poštovej službe, v železničnej a verejnej doprave a v živočíšnej výrobe.

(2) Vláda môže po prerokovaní s Ústrednou radou odborov dočasne povoľovať nočnú prácu žien starších ako 18 rokov, ak to vyžaduje naliehavý záujem spoločnosti a ak ide o práce menej namáhavé.

(3) Organizácia potrebuje na zamestnávanie žien nočnou prácou predchádzajúci súhlas závodného výboru a v prípadoch uvedených v predchádzajúcom odseku aj súhlas ústredného výboru odborového zväzu. Tieto orgány môžu viazať udeľenie súhlasu na splnenie určitých podmienok.

Druhý oddiel. Pracovné podmienky tehotných žien a matiek

§ 153 Prevedenie na inú prácu

(1) Ak vykonáva tehotná žena prácu, ktorá je tehotným ženám zakázaná alebo ktorá podľa lekárskeho posudku ohrozuje jej tehotnosť, je organizácia povinná previesť ju dočasne na prácu, ktorá je pre ňu vhodná a pri ktorej môže dosahovať rovnaký zárobok ako pri doterajšej práci.

(2) Ustanovenie predchádzajúceho odseku platí obdobne o matkách do konca deviateho mesiaca po pôrode.

(3) Ak dosahuje žena pri práci, na ktorú bola prevedená, bez svojho zavinenia nižší zárobok ako pri doterajšej práci, poskytuje sa jej na vyrovnanie tohto rozdielu vyrovnávací príspevok podľa predpisov o nemocenskom poistení.

§ 154 Pracovné cesty a preloženie

(1) Tehotné ženy a ženy starajúce sa o deti mladšie ako jeden rok nesmú sa vysieľať na pracovné cesty mimo obvodu obce ich pracoviska alebo bydliska; preložiť ich môže organizácia len na ich žiadosť.

(2) Ženu starajúcu sa o dieťa staršie ako jeden rok možno v čase, dokiaľ dieťa nedosiahlo osem rokov, vysieľať na také pracovné cesty len s jej súhlasom; to platí obdobne aj o jej preložení.

§ 155 Rozviazanie pracovného pomeru

Výpoveďou môže organizácia rozviazať pracovný pomer s tehotnou ženou, so ženou, ktorá sa trvale stará o dieťa mladšie ako jeden rok, a s osamelou ženou, ktorá sa trvale stará o dieťa mladšie ako tri roky, len celkom výnimočne v prípadoch uvedených v § 46 ods. 1 písm. a) a b) a v § 53.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 155, včítane nadpisu, znie: „**§ 155 Rozviazanie pracovného pomeru**

Výpoveďou môže organizácia rozviazať pracovný pomer s ťarchavou pracovníčkou a s pracovníčkou trvale sa starajúcou o dieťa mladšie ako tri roky len celkom výnimočne v prípadoch uvedených v § 46 ods. 1 písm. a) a b) a v § 53.“

§ 156 Úprava pracovného času

(1) Organizácia je povinná prizerať pri zaraďovaní pracovníkov do smien aj na potreby žien starajúcich sa o deti.

(2) Ak požiada žena starajúca sa o dieťa mladšie ako 15 rokov alebo tehotná žena o kratší pracovný čas alebo o inú vhodnú úpravu určeného týždenného pracovného času, je organizácia povinná vyhovieť jej žiadosti, ak tomu nebránia vážne prevádzkové dôvody.

(3) Organizácia nesmie zamestnávať tehotné ženy a ženy, ktoré sa starajú o dieťa mladšie ako jeden rok, prácou v noci, i keď je nočná práca žien výnimočne dovolená, ani prácou nadčas.

Materská dovolenka

§ 157 (1) V súvislosti s pôrodom a so starostlivosťou o narodené dieťa patrí žene materská dovolenka po dobu 22 týždňov; poskytuje sa spravidla od začiatku štvrtého týždňa pred očakávaným dňom pôrodu.

(2) Na prehlásenie materskej starostlivosti o dieťa je organizácia povinná poskytnúť žene, ktorá o to požiada, ďalšiu materskú dovolenku až do jedného roka veku dieťaťa. Táto dovolenka sa poskytuje v rozsahu, o aký matka žiada, spravidla však vždy najmenej na dobu jedného mesiaca.

(3) Po dobu materskej dovolenky a ďalšej materskej dovolenky nemá pracovníčka nárok na mzdu. Hmotné zabezpečenie po dobu materskej dovolenky upravujú predpisy o nemocenskom poistení, ktoré tiež ustanovujú, v ktorých prípadoch, za akých podmienok a po akú dobu patrí hmotné zabezpečenie i v dobe ďalšej materskej dovolenky.

§ 158 (1) Žena môže nastúpiť materskú dovolenku aj skôr ako 4 týždne pred očakávaným dňom pôrodu, najskôr však osem týždňov pred týmto dňom. Ak takto vyčerpá z materskej dovolenky pred pôrodom viac ako 4 týždne, poskytuje sa jej materská dovolenka až do uplynutia 22 týždňov odo dňa jej nástupu.

(2) Ak žena vyčerpá z materskej dovolenky pred pôrodom menej ako 4 týždne, pretože pôrod nastal skôr, ako lekár určil, alebo pretože jej lekár povolil so zreteľom na jej zdravotný stav a pracovné podmienky ďalej pracovať, poskytne sa jej materská dovolenka takisto až do uplynutia 22 týždňov odo dňa jej nástupu.

(3) Ak však žena vyčerpá z materskej dovolenky pred pôrodom menej ako 4 týždne z iných dôvodov, poskytne sa jej materská dovolenka len do uplynutia 18 týždňov odo dňa pôrodu.

§ 159 (1) Ak dieťa zo zdravotných dôvodov prevzal do starostlivosti dojčenský alebo iný liečebný ústav a pracovníčka zatiaľ nastúpi do práce, preruší sa týmto nástupom materská dovolenka, najskôr však po uplynutí šiestich týždňov odo dňa pôrodu; jej nevyčerpaná časť sa pracovníčke poskytne odo dňa, keď prevzala dieťa z ústavu opäť do svojej starostlivosti a prestala preto pracovať, nie však dlhšie ako do doby, keď dieťa dosiahne jeden rok.

(2) Žena, ktorá sa prestala starať o narodené dieťa a ktorej dieťa bolo z tohto dôvodu zverené do rodinnej alebo ústavnej starostlivosti nahrádzajúcej starostlivosť rodičov, ako i žene, ktorej dieťa je v dočasnej starostlivosti dojčenského, prípadne obdobného ústavu z iných než zdravotných dôvodov, nepatrí materská dovolenka po dobu, po ktorú sa o dieťa nestará.

(3) Ak sa dieťa narodilo mŕtve, patrí žene materská dovolenka po dobu 12 týždňov.

(4) Ak dieťa zomrie v dobe, keď je žena na materskej dovolenke alebo ďalšej materskej dovolenke, poskytuje sa jej táto dovolenka ešte po dobu dvoch týždňov odo dňa úmrtia dieťaťa, najdlhšie do dňa, keď by dieťa dosiahlo jeden rok.

(5) Materská dovolenka v súvislosti s pôrodom nesmie byť nikdy kratšia ako 12 týždňov a nemôže sa v žiadnom prípade skončiť ani prerušiť pred uplynutím šiestich týždňov odo dňa pôrodu.

§ 160 (1) Nárok na materskú dovolenku a ďalšiu materskú dovolenku má aj žena, ktorá prevzala do svojej trvalej starostlivosti nahrádzajúcej materskú starostlivosť dieťa, ktoré jej bolo zverené rozhodnutím príslušných orgánov na neskoršie osvojenie, alebo dieťa, ktorého matka zomrela.

(2) Materská dovolenka, prípadne ďalšia materská dovolenka sa poskytuje takej žene odo dňa, keď sa začala o dieťa starať, a to materská dovolenka najdlhšie do dňa, keď dieťa dosiahne 18 týždňov, a ďalšia materská dovolenka do dňa, keď dieťa dosiahne jeden rok.

§ 161 Prestávky na dojčenie

(1) Matke, ktorá dojčí svoje dieťa, je organizácia povinná poskytnúť okrem prestávok v práci osobitné prestávky na dojčenie.

(2) Matke, ktorá pracuje po určený týždenný pracovný čas, patria na každé dieťa do konca šiesteho mesiaca jeho veku dve polhodinové prestávky a v ďalších troch mesiacoch jedna polhodinová prestávka za smenu. Ak pracuje po kratší pracovný čas, ale aspoň polovicu určeného týždenného pracovného času, patrí jej len jedna polhodinová prestávka, a to na každé dieťa do konca šiesteho mesiaca jeho veku.

(3) Prestávky na dojčenie sa započítavajú do pracovného času a poskytuje sa za ne náhrada mzdy vo výške priemerného zárobku. ...

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 22. októbra 1970 č. 3 Cz 28/70¹³¹ (č. 44 zbierky)

Ochrana tehotných žien a matek ve smyslu ustanovení § 153 až 162 zák. práce náleží všem těmto trvale pracujícím ženám, at' již vykonávají práci v pracovním nebo členském poměru družstevním či v jiném trvalém pracovním vztahu.

Každý z těchto vztahů lze proto skončit jen zcela výjimečně z důvodů uváděných v ustanovení § 155 zák. práce.

¹³¹ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1971. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1972, s. 246 – 251.

Tretí oddiel. Pracovné podmienky mladistvých

§ 163 Organizácie sú povinné vytvárať priaznivé podmienky pre všestranný rozvoj telesných a duševných schopností mladistvých pracovníkov aj osobitnou úpravou ich pracovných podmienok. Pri riešení dôležitých otázok týkajúcich sa mladistvých organizácie úzko spolupracujú so spoločenskými organizáciami, najmä s Revolučným odborovým hnutím a Československým zväzom mládeže, a s rodičmi mladistvých.

§ 164 (1) Na uzavretie pracovnej alebo učebnej zmluvy a na zmenu učebného odboru je organizácia povinná vyžiadať si vyjadrenie zákonného zástupcu, ak ide o mladistvého pracovníka (učňa).

(2) Výpoveď daná mladistvému pracovníkovi (učňovi) aj okamžité zrušenie pracovného pomeru s mladistvým pracovníkom zo strany organizácie musia sa dať na vedomie aj jeho zákonnému zástupcovi. Ak rozvážuje pracovný (učebný) pomer mladistvý pracovník alebo ak sa má jeho pracovný (učebný) pomer rozviazať dohodou, je organizácia povinná vyžiadať si vyjadrenie zákonného zástupcu.

§ 165 (1) Organizácie smú zamestnávať mladistvých len prácami, ktoré sú primerané ich fyzickému a rozumovému rozvoju, a poskytujú im pri práci zvýšenú starostlivosť; to isté platí i pre školy, prípadne pre spoločenské organizácie, pokiaľ v rámci svojej účasti na výchove mládeže organizujú práce mladistvých.

(2) Organizácie zabezpečujú v spolupráci so spoločenskými organizáciami mladistvým účelné využitie voľného času predovšetkým na ich kultúrny rozvoj a zotavenie.

§ 166 Zákaz práce nadčas a práce v noci

(1) Organizácia nesmie mladistvých zamestnávať prácou nadčas a prácou v noci.

(2) Organizácia nesmie zamestnávať mladistvých mladších ako 16 rokov prácou v úkole a používať pri ich odmeňovaní úkolovú mzdu.

(3) Ak organizácia nesmie zamestnávať mladistvého prácou, pre ktorú dostal výchovu na povolanie, pretože je jej výkon mladistvým zakázaný alebo pretože podľa lekárskeho posudku ohrozuje jeho zdravie, organizácia je povinná do doby, než bude mladistvý môcť túto prácu vykonávať, poskytnúť mu inú primeranú prácu zodpovedajúcu pokiaľ možno jeho kvalifikácii.

§ 167 Práce zakázané mladistvým

(1) Mladiství nesmú byť zamestnávaní prácami pod zemou pri ťažbe nerastov alebo pri razení tunelov a štôlní; tento zákaz sa nevzťahuje na chlapcov starších ako 16 rokov, ak sú tieto práce nevyhnutné pre ich prípravu na povolanie.

(2) Mladiství nesmú byť zamestnávaní prácami, ktoré so zreteľom na anatomické, fyziologické a psychické zvláštnosti v tomto veku sú pre nich neprimerané, nebezpečné alebo škodlivé ich zdraviu. Ústredné orgány podľa zásad určených vládou a po dohode s Ministerstvom zdravotníctva a ústrednými výbormi odborových sväzov vydajú pre svoje odbory zoznamy prác a pracovísk zakázaných

mladistvým a zabezpečiť, aby sa tieto zoznamy priebežne doplňali a upravovali v súlade s najnovšími poznatkami vedy a techniky. V zoznamoch sa tiež určí, či a za akých podmienok môžu mladiství výnimočne tieto práce vykonávať z dôvodov prípravy na povolanie.

(3) Organizácie nesmú zamestnávať mladistvých ani prácami, pri ktorých sú vystavení zvýšenému nebezpečenstvu úrazu alebo pri výkone ktorých by mohli vážne ohroziť bezpečnosť a zdravie spolupracovníkov alebo iných osôb.

(4) Zákazy niektorých prác môže vláda rozšíriť i na pracovníkov vo veku blízkom veku mladistvých.

§ 168 Lekárske vyšetrenie

(1) Organizácia je povinná zabezpečiť, aby mladiství boli vyšetrení lekárom:

a) pred vstupom do pracovného (učebného) pomeru a pred prevedením na inú prácu na dobu dlhšiu ako jeden mesiac,

b) pravidelne podľa potreby, najmenej však raz ročne, pokiaľ Ministerstvo zdravotníctva po dohode s Ústrednou radou odborov neurčí pre niektorý pracovný odbor častejšie lekárske vyšetrenia.

(2) Mladiství sú povinní podrobiť sa určeným lekárskeým vyšetreniam.

(3) Pri ukladaní pracovných úloh mladistvým sa organizácia spravuje aj lekárskeým posudkami.

§ 169 Ustanovenia tejto hlavy sa vzťahujú aj na mladistvých vo výrobných družstvách a v jednotných roľníckych družstvách.

ÔSMA HLAVA. Náhrada škody

Prvý oddiel. Predchádzanie škodám

§ 170 (1) Organizácia je povinná zabezpečovať svojim pracovníkom také pracovné podmienky, aby mohli riadne plniť svoje pracovné úlohy bez ohrozenia zdravia a majetku; ak zistí závady, je povinná urobiť opatrenia na ich odstránenie.

(2) Organizácia je povinná sústavne kontrolovať, či pracovníci plnia svoje pracovné úlohy tak, aby nedochádzalo ku škodám.

§ 171 (1) Pracovník je povinný počínať si tak, aby nedochádzalo k škodám na zdraví a majetku ani k neoprávnenému majetkovému prospechu na úkor spoločnosti alebo jednotlivca. Ak hrozí škoda, má na ňu pracovník upozorniť vedúcich pracovníkov.

(2) Ak na odvrátenie škody hroziacej organizácii neodkladne treba zákrok, pracovník je povinný zakročiť; nemusí tak urobiť, ak mu v tom bráni dôležitá okolnosť alebo ak by tým vystavil vážnemu ohrozeniu seba alebo spolupracovníkov, prípadne osoby seba blízke.

(3) Ak pracovník zistí, že nemá vytvorené potrebné pracovné podmienky, je povinný oznámiť závalu svojmu nadriadenému.

Druhý oddiel. Zodpovednosť pracovníka za škodu spôsobenú pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním

Všeobecná zodpovednosť

§ 172 (1) Pracovník zodpovedá organizácii za škodu, ktorú jej spôsobil zavineným porušením povinností pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním.

(2) Ak bola škoda spôsobená aj porušením povinností zo strany organizácie, zodpovednosť pracovníka sa pomerne obmedzí.

(3) Organizácia je povinná preukázať pracovníkovo zavinenie s výnimkou prípadov uvedených v § 176 a 178.

§ 173 (1) Pracovník, ktorý je postihnutý duševnou poruchou, zodpovedá za škodu ním spôsobenú, len ak je schopný ovládnuť svoje konanie a posúdiť jeho následky.

(2) Pracovník, ktorý sa uvedie vlastnou vinou do takého stavu, že nie je schopný ovládnuť svoje konanie alebo posúdiť jeho následky, zodpovedá za škodu v tomto stave spôsobenú.

(3) Za škodu zodpovedá i pracovník, ktorý ju spôsobil úmyselným konaním proti pravidlám socialistického spolužitia.

§ 174 (1) Pracovník nezodpovedá za škodu, ktorú spôsobil pri odvracaní škody hroziacej organizácii alebo nebezpečenstva priamo hroziaceho životu alebo zdraviu, ak tento stav sám úmyselne nevyvolal a ak si počínal pritom spôsobom primeraným okolnostiam.

(2) Pracovník nezodpovedá za škodu, ktorá vyplýva z hospodárskeho rizika.

§ 175 Zodpovednosť za nesplnenie povinnosti na odvrátení škody

Od pracovníka, ktorý nezakročil proti hroziacej škode (§ 171 ods. 2), hoci by sa zakročením zabránilo bezprostrednému vzniku škody, môže organizácia požadovať, aby prispel na úhradu škody v rozsahu primeranom okolnostiam prípadu, pokiaľ ju nemožno uhradiť inak. Pritom sa prizrie najmä na to, čo bránilo splneniu povinnosti a aký je spoločenský význam škody, ako i na osobné a majetkové pomery pracovníka, ktorý povinnosť nesplnil. Výška náhrady škody nesmie však presiahnuť sumu rovnajúcu sa trojnásobku jeho priemerného mesačného zárobku.

Zodpovednosť za schodok na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať

§ 176 (1) Ak prevzal na základe dohody o hmotnej zodpovednosti pracovník zodpovednosť za zverené hotovosti, ceniny, tovar, zásoby materiálu alebo iné hodnoty, ktoré je povinný vyúčtovať, zodpovedá za vzniknutý schodok. V dohodách sa môže s pracovníkmi súčasne dojednať, že ak budú pracovať na pracovisku s viacerými pracovníkmi, ktorí uzavreli dohodu o hmotnej zodpovednosti, zodpovedajú s nimi za schodok spoločne.

- (2) Dohoda o hmotnej zodpovednosti sa musí uzavrieť písomne, inak je neplatná.
- (3) Pracovník sa zbaví zodpovednosti celkom, prípadne sčasti, ak preukáže, že schodok vznikol celkom alebo sčasti bez jeho zavinenia.
- (4) Ústredné orgány môžu po dohode s ústrednými výbormi odborových sväzov určiť funkcie, pre výkon ktorých je nevyhnutné uzavretie písomnej dohody o hmotnej zodpovednosti.

§ 177 (1) Pracovník, ktorý uzavrel dohodu o hmotnej zodpovednosti, môže od nej odstúpiť, ak je prevádzaný na inú prácu alebo zaradovaný na iné pracovisko alebo prekladaný. Ak pracovník zodpovedá za schodok spoločne s ostatnými, môže od dohody tiež odstúpiť, ak na pracovisko je zaradený iný pracovník alebo ustanovený iný vedúci, prípadne zástupca vedúceho. Odstúpenie sa musí oznámiť organizácii písomne.

- (2) Dohoda o hmotnej zodpovednosti zaniká dňom skončenia pracovného pomeru alebo dňom odstúpenia od tejto dohody.

§ 178 Zodpovednosť za stratu zverených predmetov

- (1) Pracovník zodpovedá za stratu nástrojov, ochranných pracovných prostriedkov a iných podobných predmetov, ktoré mu organizácia zverila na písomné potvrdenie.

- (2) Tejto zodpovednosti sa pracovník zbaví, ak preukáže, že stratu nezavinil.

Rozsah náhrady škody

§ 179 (1) Pracovník, ktorý zodpovedá za škodu podľa § 172, je povinný nahradiť organizácii skutočnú škodu, a to v peniazoch, ak škodu neodčiní uvedením do predošlého stavu.

- (2) Výška náhrady škody spôsobenej z nedbanlivosti nesmie presiahnuť u jednotlivého pracovníka sumu rovnajúcu sa trojnásobku jeho priemerného mesačného zárobku. Toto obmedzenie neplatí, ak škoda bola spôsobená v opilosti, ktorú si sám privodil.

- (3) Ak ide o škodu spôsobenú úmyselne, môže organizácia požadovať náhradu aj inej škody, ak by jej neuhradenie odporovalo pravidlám socialistického spolužitia.

- (4) Ak bola škoda spôsobená aj organizáciou, je pracovník povinný uhradiť pomernú časť škody podľa miery svojho zavinenia.

- (5) Ak zodpovedá organizácii za škodu niekoľko pracovníkov, je každý z nich povinný uhradiť pomernú časť škody podľa miery svojho zavinenia.

§ 180 Pri určení výšky škody na veci vychádza sa z ceny v čase poškodenia. Ak je ustanovená maloobchodná cena, vychádza sa z tejto ceny a prizerá sa na prípadné opotrebenie veci. ...

§ 181 Pracovník, ktorý zodpovedá za schodok (§ 176) alebo za stratu zverených predmetov (§ 178), je povinný nahradiť schodok alebo stratu v plnej výške.

§ 182 (1) Pri spoločnej zodpovednosti za schodok sa jednotlivým pracovníkom

určí podiel náhrady podľa pomeru ich hrubých zárobkov, pričom zárobok ich vedúceho a jeho zástupcu sa započítava v dvojnásobnej výške. ...

§ 183 (1) Ak bola škoda spôsobená z nedbanlivosti, môže organizácia, prípadne rozhodcovský orgán alebo súd určiť výšku náhrady škody nižšou sumou, ako je skutočná škoda, prípadne ako je trojnásobok priemerného mesačného zárobku pracovníka. Výška náhrady musí však byť najmenej jedna tretina skutočnej škody, a ak škoda presahuje trojnásobok priemerného mesačného zárobku pracovníka, najmenej suma rovnajúca sa jeho priemernému mesačnému zárobku. Ak škoda bola spôsobená v opilosti alebo na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať, alebo stratou zverených predmetov, môže náhradu škody nižšou sumou určiť len rozhodcovský orgán alebo súd.

(2) Pri určení výšky náhrady sa prizerá najmä na pracovníkov pomer k práci a k socialistickému vlastníctvu, na spoločenský význam škody, na to, ako k nej došlo, a na osobné a hospodárske pomery pracovníka.

(3) Náhradu škody nemožno znížiť, ak škoda bola spôsobená úmyselne. ...

§ 185 (1) Organizácia je povinná požadovať od pracovníka náhradu škody, za ktorú jej pracovník zodpovedá.

(2) Výšku požadovanej náhrady škody určuje organizácia; ak spôsobil škodu vedúci organizácie, prípadne jeho zástupca sám alebo spoločne s podriadeným pracovníkom, určí výšku jeho náhrady nadriadený orgán.

(3) Organizácia prerokuje výšku požadovanej náhrady škody s pracovníkom a oznámi mu ju spravidla najneskôr do jedného mesiaca odo dňa, keď sa zistilo, že škoda vznikla a že za ňu pracovník zodpovedá.

(4) Ak pracovník uzná záväzok nahradiť škodu v určenej výške a ak s ním organizácia dohodne spôsob úhrady, je organizácia povinná uzavrieť dohodu písomne, inak je dohoda neplatná. Osobitná písomná dohoda nie je však potrebná, ak škoda bola už uhradená.

(5) Výšku požadovanej náhrady škody a obsah dohody o spôsobe jej úhrady, s výnimkou náhrady škody spôsobenej vyrobením nepodarku alebo náhrady nepresahujúcej sumu 500 Kčs, je organizácia povinná prerokovať so závodným výborom. Ak škodu spôsobil vedúci organizácie, prípadne jeho zástupca sám alebo spoločne s podriadeným pracovníkom, výšku tejto náhrady určí nadriadený orgán po prerokovaní s vyšším odborovým orgánom. ...

Tretí oddiel . Zodpovednosť organizácie

§ 187 (1) Organizácia zodpovedá pracovníkovi za škodu, ktorá mu pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním vznikla porušením právnych povinností alebo úmyselným konaním proti pravidlám socialistického spolužitia.

(2) Organizácia zodpovedá pracovníkovi aj za škodu, ktorú mu spôsobili porušením právnych povinností v rámci plnenia úloh organizácie pracovníci konajúci v jej mene (§ 9 a 10).

(3) Organizácia však pracovníkovi nezodpovedá za škodu na veciach spôsobenú úmyselnou trestnou činnosťou.

§ 188 Ak organizácia preukáže, že škodu zaviniť aj poškodený pracovník, jej zodpovednosť sa pomerne obmedzí.

§ 189 (1) Organizácia je povinná nahradiť pracovníkovi skutočnú škodu, a to v peniazoch, pokiaľ škodu neodčiniť uvedením do predošlého stavu. Ak ide o škodu na zdraví, platia pre spôsob a rozsah jej náhrady ustanovenia o pracovných úrazoch s tým obmedzením, že

a) náhrada za stratu na zárobku spolu so zárobkom postihnutého pracovníka a s prípadným invalidným alebo čiastočným invalidným dôchodkom nesmie presiahnuť sumu 1600 Kčs,

b) pri výpočte náhrady nákladov na výživu pozostalých sa neprizerá na sumu, o ktorú priemerný zárobok zomretého presahoval sumu 1600 Kčs,

c) jednorazové odškodnenie pozostalým nepatrí.

(2) Pri určení výšky škody na veci sa vychádza z ceny v čase poškodenia.

Zodpovednosť za škodu pri pracovných úrazoch a chorobách z povolania

§ 190 (1) Ak došlo u pracovníka pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním k poškodeniu na zdraví alebo k jeho smrti úrazom (ďalej len „pracovný úraz“), zodpovedá za škodu tým vzniknutú organizácia, v ktorej bol pracovník v čase úrazu v pracovnom pomere.

(2) Za škodu spôsobenú pracovníkovi chorobou z povolania zodpovedá organizácia, v ktorej pracovník pracoval naposledy pred jej zistením v pracovnom pomere za podmienok, z ktorých vzniká choroba z povolania, ktorou bol postihnutý. Chorobami z povolania sú choroby uvedené v predpisoch o sociálnom zabezpečení, ak vznikli za podmienok tam uvedených.²⁾

(3) Pracovným úrazom nie je úraz, ktorý sa pracovníkovi prihodil na ceste do zamestnania a späť.

(4) Organizácia je povinná uhradiť škodu, i keď dodržala povinnosti vyplývajúce z predpisov na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, pokiaľ sa zodpovednosti nezbaví podľa § 191.

§ 191 (1) Organizácia sa zbaví zodpovednosti celkom, ak preukáže, že

a) škoda bola spôsobená tým, že postihnutý pracovník svojím zavinením porušil predpisy alebo pokyny na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, hoci s nimi bol riadne oboznámený a ich znalosť a dodržiavanie sa sústavne vyžadovali a kontrolovali, alebo

b) škodu si privodil postihnutý pracovník svojou opilstosťou a organizácia nemohla škodu zabrániť a že tieto skutočnosti boli jedinou príčinou škody.

(2) Organizácia sa zbaví zodpovednosti sčasti, ak preukáže, že

a) postihnutý pracovník porušil svojím zavinením predpisy alebo pokyny na za-

istenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, hoci s nimi bol riadne oboznámený, a že toto porušenie bolo jednou z príčin škody,

b) jednou z príčin škody bola opilstosť postihnutého pracovníka,

c) pracovníkovi vznikla škoda preto, že si počínal v rozpore s obvyklým spôsobom správania tak, že je zrejmé, že hoci neporušil predpisy alebo pokyny na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, konal ľahkomyselne a musel si pritom byť vzhľadom na svoju kvalifikáciu a skúsenosti vedomý, že si môže privodiť úraz alebo chorobu z povolania.

(3) Ak sa organizácia zbaví zodpovednosti sčasti (odsek 2), určí sa časť škody, ktorú znáša pracovník, podľa miery jeho zavinenia; v prípade uvedenom v odseku 2 písm. c) uhradí však organizácia aspoň jednu tretinu škody.

(4) Pri posudzovaní, či pracovník porušil predpisy na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci [odsek 1 písm. a) a odsek 2 písm. a)], nemožno sa dovolávať len všeobecných ustanovení, podľa ktorých si má každý počínať tak, aby neohrozoval zdravie svoje a zdravie iných.

(5) Za ľahkomyselné konanie [odsek 2 písm. c)] nemožno považovať bežnú neopatrnosť a konanie vyplývajúce z rizika práce.

§ 192 Organizácia sa nemôže zbaviť zodpovednosti, ak pracovník utrpel pracovný úraz pri odvracaní škody hroziacej tejto organizácii alebo nebezpečenstva priamo hroziaceho životu alebo zdraviu, pokiaľ pracovník tento stav sám úmyselne nevyvolal.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 31. marca 1978 č. 5 Cz 11/78¹³² (č. 10 zbierky)

Utrpěl-li pracovník úraz při odvracení škody hrozící organizaci, nemůže se organizace zprostit odpovědnosti (§ 192 zák. práce) ani částečně, pokud pracovník tento stav úmyslně nevyvolal. Přitom nelze vycházet jen z rozsahu hrozící škody (např. z hodnoty zachraňované věci).

§ 193 (1) Pracovníkovi, ktorý utrpel pracovný úraz alebo u ktorého bola zistená choroba z povolania, je organizácia povinná v rozsahu, v ktorom za škodu zodpovedá, poskytnúť náhradu za

a) stratu na zárobku,

b) bolesť a sťaženie spoločenského uplatnenia,

c) účelne vynaložené náklady spojené s liečením,

d) vecnú škodu.

(2) Náhradu škody je organizácia povinná prerokovať so závodným výborom.

§ 194 Náhrada za stratu na zárobku po dobu práceneschopnosti pracovníka je

¹³² Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1980. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1981, s. 129 – 131.

rozdiel medzi priemerným zárobkom pracovníka pred pracovným úrazom alebo pred zistením choroby z povolania a plnou výškou nemocenského, ktorá by mu podľa predpisov o nemocenskom poistení patrila pri mimoústavnom ošetrovaní.

§ 195 (1) Náhrada za stratu na zárobku po skončení práceneschopnosti alebo pri uznaní plnej (čiastočnej) invalidity je rozdiel medzi priemerným zárobkom pracovníka pred pracovným úrazom alebo pred zistením choroby z povolania a jeho zárobkom po pracovnom úraze alebo po zistení choroby z povolania s pripočítaním prípadného invalidného alebo čiastočného invalidného dôchodku poskytovaného z toho istého dôvodu. Na zvýšenie invalidného dôchodku pre bezvládnosť ani na jeho zníženie podľa predpisov o sociálnom zabezpečení sa neprizerá. ...

§ 196 Náhrada za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia, ktoré pracovníkovi vznikli následkom pracovného úrazu alebo choroby z povolania, poskytujú sa jednorazove.

§ 197 (1) Ak pracovník následkom pracovného úrazu alebo choroby z povolania zomrel, organizácia je povinná v rozsahu svojej zodpovednosti poskytnúť

- a) náhradu účelne vynaložených nákladov spojených s jeho liečením,
- b) náhradu primeraných nákladov spojených s pohrebom,
- c) náhradu nákladov na výživu pozostalých,
- d) jednorazové odškodnenie pozostalých.

(2) Nároky vyplývajúce z predchádzajúceho odseku nezávisia od toho, či postihnutý pracovník uplatnil v určenej lehote svoje nároky na náhradu škody.

§ 198 Náklady spojené s liečením a náklady spojené s pohrebom sa uhradia tomu, kto tieto náklady vynaložil. Od nákladov spojených s pohrebom sa odpočíta pohrebné poskytnuté podľa predpisov o nemocenskom poistení.

§ 199 (1) Náhrada nákladov na výživu pozostalých patrí pozostalým, ktorým zomretý výživu poskytoval alebo bol povinný poskytovať. ...

§ 200 Jednorazové odškodnenie patrí manželovi a dieťaťu, ktoré má nárok na sirotský dôchodok. Dieťaťu patrí vo výške 5000 Kčs, manželovi vo výške 3000 Kčs. V odôvodnených prípadoch možno jednorazové odškodnenie v úhrnnej výške 3000 Kčs priznať i rodičom zomretého.

§ 201 (1) Organizácia, ktorá nahradila poškodenému škodu, má nárok na náhradu voči tomu, kto poškodenému za takúto škodu zodpovedá podľa Občianskeho zákonníka, a to v rozsahu zodpovedajúcom miere tejto zodpovednosti voči poškodenému, pokiaľ nebolo vopred dohodnuté inak.

(2) Ak ide o náhradu škody pri chorobe z povolania, má organizácia, ktorá škodu uhradila, nárok na náhradu voči všetkým organizáciám, v ktorých postihnutý pracovník pracoval v pracovnom pomere za podmienok, z ktorých vzniká choroba z povolania, ktorou bol postihnutý, a to v rozsahu zodpovedajúcom dobe, po ktorú pracoval v týchto organizáciách za uvedených podmienok. ...

Zodpovednosť v osobitných prípadoch

§ 204 Zodpovednosť za škodu na odložených veciach

(1) Organizácia, s ktorou je pracovník v pracovnom pomere, zodpovedá za škodu na veciach, ktoré v tejto organizácii pracovník odložil pri plnení pracovných úloh alebo v priamej súvislosti s ním na mieste na to určenom alebo na mieste, kde sa obvykle odkladajú.

(2) Za veci, ktoré do práce obvykle pracovníci nenosia (väčšie sumy peňazí, klenoty a iné cennosti) a ktoré organizácia neprevzala do osobitnej úschovy, zodpovedá organizácia len do sumy 1000 Kčs. Ak sa však zistí, že škodu na týchto veciach spôsobil iný pracovník organizácie, alebo ak prevzala organizácia tieto veci do osobitnej úschovy, uhradí organizácia škodu bez obmedzenia.

(3) Nárok na náhradu škody zanikne, ak pracovník o nej neupovedomil organizáciu bez zbytočného odkladu najneskôr do 15 dní odo dňa, keď sa o škode dozvedel.

§ 205 Zodpovednosť pri odvracaní škody

(1) Pracovník, ktorý pri odvracaní škody hroziacej organizácii utrpel vecnú škodu, má voči nej nárok na jej náhradu, ako i na náhradu účelne vynaložených nákladov, ak nebezpečenstvo sám úmyselne nevyvolal a ak si počínal pritom spôsobom primeraným okolnostiam.

(2) Tento nárok má i pracovník, ktorý takto odvracal nebezpečenstvo hroziace životu alebo zdraviu, ak by za škodu zodpovedala organizácia. ...

DEVIATA HLAVA. Rozhodovanie pracovných sporov

Orgány rozhodujúce pracovné spory

§ 207 (1) Spory medzi organizáciou a jej pracovníkom o nároky z pracovného pomeru a spory týkajúce sa odmien za vynálezy, zlepšovacie návrhy a priemyslové vzory (ďalej len „pracovné spory“) rozhodujú odborové orgány v rozhodcovskom konaní a súdy.

(2) Rozhodcovské konanie uskutočňujú odborové orgány, ktoré určí Ústredná rada odborov.

§ 208 (1) Odborové orgány prejednávajú v rozhodcovskom konaní pracovné spory, ak sa sporný nárok uplatní na rozhodcovskom orgáne v čase, keď pracovný pomer, z ktorého spor vznikol, ešte trvá.

(2) Bez ohľadu na trvanie pracovného pomeru prejednávajú sa v rozhodcovskom konaní

a) spory o nároky vzniknuté organizácii z toho istého dôvodu voči niekoľkým pracovníkom, pokiaľ aspoň jeden z nich je dosiaľ v pracovnom pomere k organizácii,

b) spory o obsah pracovných posudkov,

c) spory týkajúce sa odmien za vynálezy, zlepšovacie návrhy a priemyselné vzory.

(3) Spory o skončení pracovného pomeru sa v rozhodcovskom konaní neprejednávajú. Takisto sa v ňom neprejednávajú spory týkajúce sa podnikových bytov, nemocenského poistenia alebo sociálneho zabezpečenia.

§ 209 Súd rozhoduje spory o skončení pracovného pomeru vrátane nárokov s ním súvisiacich; ostatné pracovné spory rozhodujú, len

a) ak bolo rozhodcovské konanie bezvýsledné alebo

b) ak organizácia alebo pracovník uplatňuje sporný nárok priamo na súde až po skončení pracovného pomeru a ak nejde o spor, ktorý sa musí prejednať v rozhodcovskom konaní.

§ 210 Ak bola organizácii spôsobená škoda trestným činom, previnením alebo priestupkom pracovníka, prejedná rozhodcovský orgán spor o náhradu tejto škody len vtedy, ak o nej nerozhodol súd, prípadne národný výbor. Ak rozhodcovský orgán zistí až po začatí rozhodcovského konania, že ide o takú škodu, vyčká na výsledky konania pred súdom, prípadne pred národným výborom; ich právoplatné rozhodnutie, že tu ide o taký čin a kto ho spáchal, je pre rozhodcovský orgán záväzné.

Rozhodcovské konanie

§ 211 (1) Prvoradou snahou všetkých orgánov činných v rozhodcovskom konaní musí byť urovnať spor zmierom.

(2) Až keď sa nepodarí dosiahnuť zmier, rozhodne o spore rozhodcovský orgán po prejednaní, na ktoré prizve popri účastníkoch sporu i ďalšie osoby, pokiaľ je to potrebné na objasnenie rozhodujúcich skutočností. Tieto osoby sú povinné sa ustanoviť na prejednanie, vypovedať pravdu a nič nezamlčovať. Ak je účastníkom konania mladistvý pracovník, treba prizvať aj jeho zákonného zástupcu.

(3) Rozhodcovský orgán musí dbať na to, aby sa pri prejednaní zistil skutočný stav veci čo najúčelnejšie a najrýchlejšie a aby rozhodnutie o spore alebo dojednaný zmier boli v súlade s platnými predpismi.

§ 212 (1) Proti rozhodnutiu rozhodcovského orgánu môže ktorýkoľvek účastník konania podať námietky do 15 dní od jeho doručenia. Rozhodnutie, proti ktorému neboli v tejto lehote podané námietky, nadobúda právoplatnosť a je záväzné pre účastníkov sporu i pre všetky orgány.

(2) Ak nebola v určenej lehote splnená povinnosť uložená právoplatným rozhodnutím rozhodcovského orgánu alebo prevzatá zmierom schváleným v rozhodcovskom konaní, môže sa oprávnený domáhať na súde súdneho výkonu tohto rozhodnutia alebo zmiernu.

§ 213 Ak boli podané v určenej lehote proti rozhodnutiu rozhodcovského orgánu námietky, je rozhodcovské konanie bezvýsledné a rozhodcovský orgán je povinný postúpiť spor na ďalšie prejednávanie súdu. To isté platí i v tom prípade, keď sa do 30 dní od podania návrhu na začatie rozhodcovského konania v ňom nedosiahlo ani uzavretie zmiernu, ani nevydalo rozhodnutie, a niektorý

z účastníkov konania preto navrhol, aby sa spor postúpil na ďalšie prejednávanie súdu.

Zmena právoplatného rozhodnutia

§ 214 (1) Právoplatné rozhodnutie rozhodcovského orgánu alebo schválenie zmieru môže najneskôr do troch rokov od nadobudnutia právoplatnosti zrušiť vyšší odborový orgán, ak sa dodatočne zistí, že je v rozpore s právnymi predpismi. Na základe uznesenia, ktorým sa zrušuje právoplatné rozhodnutie alebo schválenie zmieru, vydá rozhodcovský orgán nové rozhodnutie, pri ktorom bude vychádzať z právneho názoru odborového orgánu, ktorý o zrušení rozhodol.

(2) Návrh na zrušenie môže podať účastník sporu, štátny orgán alebo spoločenská organizácia.

§ 215 (1) Rozhodcovský orgán môže na návrh ktoréhokoľvek účastníka sporu zmeniť svoje právoplatné rozhodnutie alebo odvolať schválenie zmieru, ak sa dodatočne zistili mimoriadne závažné okolnosti, ktoré tento účastník nemohol bez svojej viny použiť a ktoré odôvodňujú podstatne priaznivejšie rozhodnutie v jeho prospech. Na takúto zmenu svojho rozhodnutia potrebuje však rozhodcovský orgán súhlas vyššieho odborového orgánu.

(2) Návrh na takúto zmenu môže účastník podať len do troch mesiacov odo dňa, keď sa dozvedel o okolnostiach odôvodňujúcich navrhovanú zmenu, najneskôr do troch rokov od právoplatnosti rozhodnutia alebo od schválenia zmieru. ...

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

Ustanovenia druhej časti deviatej hlavy znejú: „**DEVIATA HLAVA. PRACOVNÉ SPORY.**
Právomoc prejednávať pracovné spory

§ 207 (1) Spory medzi organizáciou a pracovníkom o nároky z pracovného pomeru prejednávajú a rozhodujú v rozhodcovskom konaní rozhodcovské komisie (ďalej len „komisia“) a súdy.

(2) Komisie ustanovujú a riadia odborové orgány.

§ 208 (1) Komisie prejednávajú v rozhodcovskom konaní spory o obsah potvrdenia o zamestnaní (§ 60 ods. 1), o obsah posudkov o pracovnej činnosti (§ 60 ods. 2) a o návrhu na zrušenie kárneho opatrenia (§ 81 ods. 1). Ostatné pracovné spory prejednávajú, ak sa sporný nárok uplatňuje v komisii v čase, keď pracovný pomer ešte trvá, ako aj spory o nároky vzniknulé organizácii z toho istého dôvodu voči niekoľkým pracovníkom, pokiaľ aspoň jeden z nich je dosiaľ v pracovnom pomere s organizáciou. Neprejednávajú však pracovné spory o vznik a skončenie pracovného pomeru a o nároky z toho vyplývajúce, ako ani pracovné spory, ktorých účastníkom je vedúci organizácie alebo organizačnej jednotky, v ktorej sú komisie ustanovené, prípadne jeho zástupca.

(2) Pracovné spory, ktorých prejednávanie je v právomoci komisií, prejednávajú súdy len vtedy, ako rozhodcovské konanie bolo bezvýsledné (§ 212 ods. 1) alebo ak nie je ustanovená komisia príslušná na prejednanie sporu.

(3) Komisia prejedná spor o náhradu škody spôsobenej pracovníkom organizácii trestným činom, prečinom alebo priestupkom len vtedy, ak už nie je o nároku na náhradu škody začaté konanie v súvislosti s konaním o takom čine alebo ak v súvislosti s týmto konaním príslušný orgán už o nároku na náhradu škody nerozhodol. Ak komisia zistí, že sa o takom nároku začalo konanie pred príslušným orgánom, vyčká jeho výsledok; právoplatné rozhodnutie, že tu ide o trestný čin, prečin alebo priestupok a kto ho spáchal, je pre komisiu záväzná.

Rozhodcovské konanie

§ 209 (1) Komisia prejednáva a rozhoduje ako celok alebo v užších komisiách zložených najmenej z troch jej členov.

(2) Komisia sa usiluje predovšetkým o urovanie sporu zmierom. Ak dôjde k zmieru, komisia ho schváli, ak neodporuje právnym predpisom.

(3) Ak sa nepodariť zmier dosiahnuť, prípadne ak komisia zmier neschválila, komisia po prejednaní o spore rozhodne.

§ 210 (1) Komisia musí dbať na to, aby sa pri prejednávaní zistil skutočný stav veci čo najúplnejšie, najúčelnejšie a najrýchlejšie a aby dojednaný zmier, prípadne rozhodnutie o spore boli v súlade s právnymi predpismi.

(2) Komisia si vyžiada od účastníkov sporu potrebné podklady a prizve na prejednávanie účastníkov sporu a podľa potreby aj ďalšie osoby, ktoré môžu prispieť k objasneniu veci. Tieto osoby sú povinné prísť na prejednávanie, vypovedať pravdu a nič nezamlčovať.

(3) Ak je účastníkom sporu mladistvý pracovník, prizve komisia na prejednávanie aj jeho zákonného zástupcu, a ak ide o pracovníka, ktorému súd ustanovil opatrovníka, aj jeho opatrovníka.

§ 211 (1) Proti rozhodnutiu komisie môže účastník sporu podať námietky do 15 dní od doručenia jeho písomného vyhotovenia. Námietky sú podané včas aj vtedy, ak sú podané po uplynutí pätnásťdňovej lehoty preto, že účastník sporu sa spravoval nesprávnym poučením o námietkach. Ak rozhodnutie neobsahuje poučenie o námietkach alebo ak obsahuje nesprávne poučenie o tom, že námietky nie sú prípustné, možno podať námietky do troch mesiacov od doručenia.

(2) Komisia odpustí zmeškanie lehoty na podanie námietok, ak účastník sporu alebo jeho zástupca ju zmeškal z ospravedlniteľného dôvodu a námietky boli podané do pätnástich dní od odpadnutia prekážky. Námietky podané proti rozhodnutiu komisie, ktorým bola žiadosť o odpustenie zmeškania lehoty zamietnutá, majú účinky uvedené v § 212 ods. 2.

(3) Zmier schválený komisiou a rozhodnutie komisie, proti ktorému neboli v určenej lehote podané námietky, nadobúdajú právoplatnosť a sú záväzné pre účastníkov sporu i pre všetky orgány.

(4) Ak nebola v určenej lehote splnená povinnosť prevzatá zmierom schváleným v rozhodcovskom konaní alebo uložená právoplatným rozhodnutím komisie, môže sa oprávnený domáhať na súde súdneho výkonu tohto zmiernu alebo rozhodnutia.

§ 212 (1) Rozhodcovské konanie je bezvýsledné, ak proti rozhodnutiu komisie boli podané v určenej lehote námietky alebo ak účastník sporu navrhol, aby sa spor postúpil na ďalšie prejednávanie súdu, pretože do 30 dní od podania návrhu na začatie rozhodcovského konania nebol v ňom ani schválený zmier, ani nebolo vydané rozhodnutie.

(2) Pri bezvýslednom konaní je komisia povinná bezodkladne postúpiť spor na ďalšie pre-

jednávanie súdu, v obvode ktorého má sídlo; konanie na súde sa začína dňom, keď postúpená vec došla súdu. Ak komisia túto povinnosť nesplní, môže sa navrhovateľ obrátiť priamo na súd.

§ 213 (1) *Právoplatné rozhodnutie komisie a schválenie zmiernu komisiou môže súd zrušiť, ak je v rozpore s právnymi predpismi; ak dôjde k zrušeniu, rozhodne súd aj vo veci samej.*

(2) Návrh na zrušenie môže podať účastník sporu najneskoršie do troch rokov od právoplatnosti schváleného zmiernu alebo rozhodnutia; v rovnakej lehote môže návrh podať aj vyšší odborový orgán, prokurátor alebo národný výbor, ak sa domnieva, že to vyžaduje záujem spoločnosti.

§ 214 (1) *Komisia zruší na návrh účastníka sporu schválenie zmiernu alebo svoje právoplatné rozhodnutie, ak sa dodatočne zistili závažné okolnosti, ktoré tento účastník nemohol bez svojej viny v spore použiť a ktoré odôvodňujú podstatne priaznivejšie rozhodnutie v jeho prospech.*

(2) Návrh na zrušenie môže účastník podať iba do troch mesiacov odo dňa, keď sa dozvedel o okolnostiach odôvodňujúcich navrhovanú zmenu, najneskoršie však do troch rokov od právoplatnosti schváleného zmiernu alebo rozhodnutia.

(3) Ak komisia zamietne návrh ako bezdôvodný, môže účastník podať proti tomuto rozhodnutiu námietky podľa § 211 ods. 1; pre konanie o námietkach platí ustanovenie § 212 ods. 2. ...

TRETIA ČASŤ. Učebný pomer

§ 217 (1) V učebnom pomere sa zabezpečuje výchova mládeže na povolanie tak, aby pre socialistickú spoločnosť boli vychovávaní triedne uvedomelí, ideovo vyspelí a odborne zdatní pracovníci, schopní ovládnuť najnovšiu techniku a pokrokové pracovné metódy.

(2) V učebnom pomere sa mládeži poskytuje odborné a všeobecné vzdelanie v rozsahu určenom učebnými plánmi a učebnými osnovami, ako i mimoškolská a mimopracovná výchova. Odborným vzdelaním sa rozumie odborný výcvik a vyučovanie odborných predmetov. Odborné a všeobecné vzdelanie učňov je bezplatné.

(3) Výchovu mládeže na povolanie v učebnom pomere zabezpečujú organizácie. Organizácie pritom úzko spolupracujú so spoločenskými organizáciami, najmä s Revolučným odborovým hnutím a Československým sväzom mládeže a s rodičmi učňov.

§ 218 Povinnosti organizácie

Organizácia je povinná najmä

a) zabezpečiť odborné a všeobecné vzdelanie učňa v rozsahu určenom učebnými plánmi a učebnými osnovami a zabezpečovať aj jeho mimoškolskú a mimopracovnú výchovu,

b) vytvárať priaznivé podmienky pre uplatňovanie a rozvíjanie schopností a iniciatívy učňa i pre jeho zdravý vývoj a zaisťovať jeho bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci,

- c) viesť učňa k uvedomelej pracovnej disciplíne, najmä k socialistickému pomeru k práci a k socialistickému vlastníctvu, k dosahovaniu čo najväčšej hospodárnosti a úspornosti, k bezpečnému a zdravotne nezávadnému výkonu práce, k osvojovaniu novej techniky a pokrokových pracovných metód a k súdružskej spolupráci,
- d) zamestnávať učňa len prácami v súlade s učebnými plánmi a učebnými osnovami,
- e) poskytovať učňovi finančné a hmotné zabezpečenie (§ 230).

§ 219 Povinnosti učňa

(1) Učeň je povinný najmä

- a) svedomite a vytrvale sa učiť a osvojovať si vedomosti a zručnosti učebného odboru, v ktorom je vychovávaný, novú techniku a pokrokové pracovné metódy,
- b) plniť pokyny výchovných pracovníkov a dodržiavať zásady súdružskej spolupráce,
- c) chrániť majetok v socialistickom vlastníctve pred poškodením, stratou, zničením alebo zneužitím a šetrne zaobchádzať s materiálom, strojmi a nástrojmi,
- d) dodržiavať predpisy na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci,
- e) podrobiť sa predpísaným skúškam.

(2) Podrobnosti o právach a povinnostiach učňov určuje učňovský poriadok, ktorý vydá organizácia po dohode so závodným výborom podľa vzorového učňovského poriadku vydaného Ministerstvom školstva a kultúry po dohode s Ústrednou radou odborov.

§ 220 Učebná zmluva a vznik učebného pomeru

(1) Učebný pomer sa dojednáva písomnou učebnou zmluvou, ktorú uzaviera učeň a organizácia, a vzniká dňom, ktorý je v učebnej zmluve určený ako deň nástupu učňa do učebného pomeru.

(2) V učebnej zmluve je organizácia povinná s učňom dohodnúť:

- a) učebný odbor, v ktorom sa má učeň vychovávať,
- b) miesto, kde sa bude výchova vykonávať,
- c) deň nástupu do učebného pomeru.

(3) Okrem toho má učebná zmluva obsahovať spravidla ustanovenia o dĺžke učebnej doby, o finančnom a hmotnom zabezpečení učňa a o ďalších povinnostiach účastníkov učebného pomeru.

(4) Pre učebný pomer nemožno dojednať skúšobnú dobu.

§ 221 Zmeny učebného pomeru

(1) Ak má v organizácii dôjsť k takým organizačným zmenám, že organizácia nebude môcť naďalej plniť povinnosti z učebného pomeru (pri zrušení organizácie, jej rozdelení alebo zlúčení s inou organizáciou), určí nadriadený orgán inú organizáciu, ktorá vstúpi do jej práv a povinností z učebného pomeru.

(2) Učebný odbor dohodnutý v učebnej zmluve možno zmeniť len zo závažných

dôvodov, ak sa dohodne na tom organizácia s učňom; taká dohoda musí byť písomná.

(3) Ak učeň neplní po dlhší čas povinnosti vyplývajúce z učebného pomeru, možno učebnú dobu primerane predĺžiť písomnou dohodou medzi organizáciou a učňom.

Skončenie učebného pomeru § 222

(1) Učebný pomer sa končí

- a) záverečnou učňovskou skúškou, prípadne uplynutím učebnej doby,
- b) výpoveďou,
- c) okamžitým zrušením zo strany učňa,
- d) dohodou.

(2) Učebný pomer sa končí záverečnou učňovskou skúškou, ak sa s úspechom vykonala skôr, ako uplynula učebná doba; ak učeň v tejto dobe záverečnú učňovskú skúšku s úspechom nevykoná, končí sa učebný pomer uplynutím učebnej doby.

§ 223 (1) Organizácia môže dať učňovi výpoveď,

- a) ak nemôže plniť naďalej povinnosti vyplývajúce pre ňu z učebného pomeru vzhľadom na zmenu svojich úloh,
- b) ak učeň opätovne porušuje pracovnú disciplínu, hoci sa mu už uložilo kárne opatrenie, alebo ak ju porušil zvlášť hrubým spôsobom a jeho zotrvanie v učebnom pomere by vážne narušilo výchovu ostatných učňov,
- c) ak je učeň trvale nespôsobilý ďalej plniť povinnosti vyplývajúce z učebného pomeru.

(2) Učeň môže dať výpoveď,

- a) ak organizácia porušuje podstatnú povinnosť, ktorú má voči nemu podľa učebnej zmluvy alebo právnych predpisov, prípadne ju nemôže plniť v dôsledku organizačných zmien,
- b) ak bol prijatý ako žiak na strednú školu alebo ako študent na vysokú školu, s výnimkou štúdia popri zamestnaní,
- c) ak má pre to vážny zdravotný, rodinný alebo iný dôležitý dôvod.

(3) Výpovedná lehota pre organizáciu i pre učňa je jeden mesiac.

§ 224 Učeň môže zrušiť učebný pomer okamžite, ak podľa lekárskeho posudku nemôže plniť povinnosti z učebného pomeru bez vážneho ohrozenia svojho zdravia a ak nedošlo k dohode o zmene učebného odboru (§ 221 ods. 2).

§ 225 Dohoda o skončení učebného pomeru musí sa uzavrieť písomne, inak je neplatná.

§ 226 Zápočet učebnej doby

Ak učeň po skončení učebného pomeru výpoveďou, okamžitým zrušením alebo dohodou uzavrie s inou organizáciou učebnú zmluvu pre ten istý alebo príbuzný učebný odbor, započíta sa mu do učebnej doby doba trvania predchádzajúceho

učebného pomeru. Obdobne sa postupuje pri zmene učebného odboru, ak ide o príbuzný učebný odbor.

§ 227 Povinnosti organizácie pri skončení učebného pomeru

(1) Pri úspešnom vykonaní záverečnej učňovskej skúšky, prípadne po uplynutí učebnej doby je organizácia povinná uzavrieť s učňom pracovnú zmluvu a umožniť mu v kolektíve ostatných pracovníkov ďalší odborný rast. Túto pracovnú zmluvu môže organizácia s učňom uzavrieť i pred skončením učebného pomeru, najskôr však v poslednom roku učebného pomeru. Dojednaný druh práce musí zodpovedať kvalifikácii získanej v učebnom pomere.

(2) Ak sa učebný pomer skončí na základe výpovede alebo okamžitého zrušenia, je okresný národný výbor v spolupráci s organizáciou povinný zabezpečiť učňovi možnosť výchovy v učebnom pomere v inej organizácii, s výnimkou prípadov, keď bol učeň prijatý na štúdium. Ak nemožno z vážnych dôvodov takto zabezpečiť pokračovanie výchovy učňa, je organizácia povinná dojsť s učňom pracovný pomer.

(3) Uzavretie pracovnej zmluvy môže organizácia odmietnuť len so súhlasom závodného výboru, ak nemá pre učňa vhodnú prácu, pretože sa menia jej úlohy, alebo pre pracovnú nespôsobilosť učňa.

§ 228 Záverečná učňovská skúška

(1) Učeň robí na konci učebnej doby záverečnú učňovskú skúšku, ktorou preukazuje, ako si osvojil požadované vedomosti a zručnosti. Učeň, ktorý vykonal záverečnú učňovskú skúšku s úspechom, dostane výučný list.

(2) Učňovi, ktorého učebný pomer sa skončil inak než vykonaním záverečnej učňovskej skúšky, vydá organizácia potvrdenie o tom, po aký čas a pre ktorý učebný odbor bol vychovávaný v učebnom pomere.

(3) Učňovi, ktorý nevykonal záverečnú učňovskú skúšku a ktorého učebný pomer sa skončil uplynutím učebnej doby, je organizácia, ktorá s ním dojednala pracovný pomer, povinná umožniť, aby si v pracovnom pomere doplnil potrebné vedomosti a zručnosti a vykonal túto skúšku dodatočne. ...

§ 229 Organizácia výchovy

(1) Organizácia je povinná vytvoriť podmienky pre úspešné vykonávanie výchovy učňov a dbať pritom na požiadavky účelnosti a hospodárnosti. ...

§ 230 Finančné a hmotné zabezpečenie učňov

(1) Doba učebného pomeru sa delí v súlade s metodickým postupom pri výchove učňov na prípravné obdobie a obdobie odborného rozvoja.

(2) Učni dostanú odmenu, ktorá sleduje výchovné ciele a ktorej podmienky a výšku určí Ministerstvo školstva a kultúry po dohode so zúčastnenými ústrednými orgánmi a Ústrednou radou odborov podľa zásad schválených vládou, prípadne orgánom ňou splnomocneným. Pri jej určení sa prizerať pre obdobie odborného rozvoja aj na množstvo a akosť vykonanej práce. Táto odmena sa posudzuje ako ich mzda. ...

§ 231 Ak sa v tejto časti neustanovuje inak, platia o učebnom pomere ustanovenia o pracovnom pomere.

ŠTVRTÁ ČASŤ. Dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru

§ 232 (1) Organizácie môžu uzavierať s občanmi aj dohody na vykonanie niektorých prác mimo pracovného pomeru, pokiaľ je to nevyhnutné pre lepšie plnenie úloh organizácie, skvalitnenie služieb obyvateľstvu alebo pre umožnenie širšej účasti na spoločenskej práci občanom, ktorí pre svoj zdravotný stav, pokročilý vek alebo úlohy pri výchove detí nemôžu vykonávať prácu v pracovnom pomere, a to v rozsahu zodpovedajúcom ich možnostiam a schopnostiam.

(2) Dohody možno uzavierať

a) na vykonávanie pracovnej činnosti, ktorej výkon v pracovnom pomere by bol vzhľadom na jej rozsah z hľadiska organizácie práce a ekonomického riadenia neúčelný a ne hospodárny (dohody o pracovnej činnosti),

b) na vykonanie ojedinelej určitej pracovnej úlohy, ktorú nemožno zabezpečiť pracovníkmi organizácie v rámci ich povinností vyplývajúcich z pracovného pomeru, alebo ak to vyžaduje povaha úloh organizácie (dohody o vykonaní práce).

Novelizácia (účinná od 1. júla 1975) – Zákon č. 20/1975 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ďalšie ustanovenia Zákonníka práce

§ 232 znie: „§ 232 (1) Organizácie sú povinné zabezpečovať plnenie svojich úloh predovšetkým pracovníkmi v pracovnom pomere; len výnimočne môžu na plnenie svojich úloh alebo na zabezpečenie svojich potrieb uzavierať s občanmi aj dohody o prácach vykonávaných mimo pracovného pomeru (dohody o pracovnej činnosti a dohody o vykonaní práce), ak sú splnené podmienky uvedené v ďalších ustanoveniach tejto časti.

(2) Dohody o pracovnej činnosti možno uzavierať na vykonávanie opakujúcej sa pracovnej činnosti, pri ktorej priemerný čas skutočného výkonu práce nepresahuje polovicu určeného týždenného pracovného času, pri prácach sezónnej povahy určený týždenný pracovný čas a ktorá sa vykonáva v dojednanom rozsahu buď

a) nepravidelne podľa časových možností pracovníka, alebo

b) pravidelne, ale za takých prevádzkových podmienok, že by bolo z hľadiska záujmov spoločnosti pre organizáciu neúčelné a ne hospodárne, aby výkon tejto činnosti sústavne riadila, sledovala jej vykonávanie a kontrolovala dodržiavanie určeného pracovného času.

(3) Dohody o vykonaní práce možno uzavierať len na vykonanie ojedinelej určitej pracovnej úlohy vymedzenej výsledkom práce, ktorú nemožno zabezpečiť pracovníkmi organizácie v rámci ich povinností z pracovného pomeru buď preto, že táto úloha nevyplyva z bežnej činnosti organizácie, alebo preto, že to výnimočne vyžaduje povaha takej úlohy.“

§ 233 (1) Pri uzavieraní týchto dohôd organizácie úzko spolupracujú s okresnými národnými výbormi.

(2) S mladistvými pracovníkmi možno tieto dohody uzavierať, len pokiaľ tým nebude ohrozený ich zdravý vývoj alebo výchova na povolanie.

§ 234 (1) Na základe uzavretých dohôd sú pracovníci povinní najmä

a) vykonávať práce svedomite a riadne podľa svojich síl, znalostí a schopností a dodržiavať podmienky dojednané v dohode,

b) vykonávať práce osobne, prípadne za pomoci rodinných príslušníkov uvedených v dohode,

c) vykonávať práce v súlade s predpismi vzťahujúcimi sa na ich výkon, najmä s predpismi na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci,

d) riadne hospodáriť so zverenými prostriedkami a strážiť a ochraňovať majetok v socialistickom vlastníctve pred poškodením, stratou, zničením a zneužitím.

(2) Na základe uzavretých dohôd sú organizácie povinné najmä

a) vytvárať pracovníkom primerané pracovné podmienky zabezpečujúce riadny a bezpečný výkon práce (napr. potrebné základné prostriedky, materiál, náradie, podklady a drobné alebo krátkodobé predmety),

b) oboznámiť pracovníkov s predpismi vzťahujúcimi sa na výkon ich práce, najmä s predpismi na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci,

c) primerane kontrolovať riadny výkon práce,

d) poskytovať pracovníkom dojednanú odmenu,

e) dodržiavať aj ostatné podmienky dojednané v dohode.

(3) Zákazy niektorých prác pre ženy a mladistvých platia i pre práce vykonávané na základe týchto dohôd. ...

§ 236 Spory vyplývajúce z týchto dohôd sa neprejednávajú v rozhodcovskom konaní a rozhodujú o nich súdy.

§ 237 (1) Dohodu o pracovnej činnosti je organizácia povinná uzavrieť písomne, inak je neplatná. V dohode sa musí uviesť spôsob odmeňovania a podmienky, ktoré boli dojednané pre riadny a bezpečný výkon práce.

(2) Dohodu o pracovnej činnosti možno uzavierať na dobu určitú alebo neurčitú. V dohode možno dojednať spôsob jej zrušenia; výpovednú lehotu možno však dojednať len rovnakú pre obidve strany. Okamžité zrušenie dohody možno dojednať len pre prípady, v ktorých možno okamžite zrušiť pracovný pomer. Ak nevyplýva spôsob zrušenia priamo z uzavretej dohody, možno dohodu jednostranne zrušiť len výpoveďou z akéhokoľvek dôvodu a s jednomesačnou výpovednou lehotou.

(3) Ak chce uzavrieť dohodu o pracovnej činnosti pracovník, ktorý je už v pracovnom pomere v inej organizácii, je povinný jej to vopred oznámiť. Ak by činnosť na základe dohody bránila pracovníkovi riadne plniť jeho povinnosti z pracovného pomeru alebo by bola na ujmu jeho zdraviu, môže mu organizácia, v ktorej je v pracovnom pomere, uložiť, aby túto dohodu zrušil; organizácia, s ktorou dohodu uzavrel, je povinná mu to umožniť.

§ 238 (1) Dohoda o vykonaní práce sa uzaviera písomne alebo ústne.

(2) Pracovná úloha sa musí vykonať v dojednanej lehote, inak môže organizácia od dohody odstúpiť. Pracovník môže od dohody odstúpiť, ak nemôže pracovnú úlohu vykonať preto, že mu organizácia nevytvorila dojednané pracovné podmienky; organizácia je povinná nahradiť mu škodu, ktorá mu tým vznikla.

(3) Odmena za vykonanie pracovnej úlohy je splatná po dokončení a odovzdaní práce. Organizácia a pracovník môžu dohodnúť, že časť odmeny bude splatná už po vykonaní určitej časti dojednanej práce. Odmena sa môže primerane znížiť, ak vykonaná práca nezodpovedá dojednaným podmienkam.

(4) Ak pracovník zomrie pred splnením pracovnej úlohy, nároky na odmenu primeranú vykonanej práci, pokiaľ organizácia môže jej výsledky použiť, a nároky na náhradu účelne vynaložených nákladov nezanikajú a stávajú sa súčasťou dedičstva.

§ 239 Ústredné orgány po dohode s Ministerstvom financií a s ústrednými výbormi odborových zväzov môžu určiť zásady pre odmeňovanie pracovníkov činných podľa týchto dohôd a bližšie podmienky pre ich uzavieranie. Odmeňovanie prác vykonávaných podľa dohôd o vykonaní práce a vyskytujúcich sa vo viacerých odvetviach upraví Ministerstvo financií.

PIATA ČASŤ. Spoločné ustanovenia

PRVÁ HLAVA. Právne úkony

§ 240 (1) Právny úkon (pracovná zmluva, výpoveď, dohoda o náhrade škody a pod.) je prejav vôle smerujúci k vzniku, zmene alebo zániku tých práv alebo povinností, ktoré právne predpisy s takým prejavom spájajú.

(2) Prejav vôle môže sa urobiť konaním alebo opomenutím; môže sa stať výslovné alebo iným spôsobom nevzbudzujúcim pochybnosti o tom, čo chcel účastník prejaviť. Pre písomné právne úkony tých, ktorí nemôžu písať alebo čítať, treba úradnú zápisnicu alebo zápisnicu opatrenú potvrdením dvoch súčasne prítomných funkcionárov základnej organizácie Revolučného odborového hnutia o tom, že právny úkon zodpovedá prejavenej vôli.

(3) Prejav vôle treba vykladať tak, ako to so zreteľom na okolnosti, za ktorých sa urobil, zodpovedá pravidlám socialistického spoluzitia.

§ 241 (1) Vznik, zmenu alebo zánik práva či povinnosti možno viazať na splnenie podmienky. Na nemožnú podmienku, na ktorú je viazaný zánik práva alebo povinnosti, sa neprizerá.

(2) Ak účastník, ktorému je nesplnenie podmienky na prospech, jej splnenie zámerne zmarí, stane sa právny úkon nepodmieneným.

(3) Na splnenie podmienky sa neprizerá, ak spôsobí jej splnenie zámerne účastník, ktorý nemal právo tak urobiť a ktorému je jej splnenie na prospech.

Neplatnosť

§ 242 (1) Neplatný je právny úkon,

- a) ktorý sa svojím obsahom alebo účelom prieči zákonu alebo sa obchádza alebo sa inak prieči záujmom spoločnosti,
- b) ktorý sa neurobil slobodne, vážne, určite alebo zrozumiteľne,
- c) ktorým sa pracovník vopred vzdáva svojich práv,
- d) ktorý urobil pracovník konajúci v duševnej poruche, ktorá ho robí na tento právny úkon neschopným,
- e) ak nemá ten, kto ho urobil, spôsobilosť na právne úkony.

(2) Právny úkon, na ktorý sa neudelil predpísaný súhlas príslušného orgánu alebo ktorý sa neurobil formou predpísanou týmto zákonníkom, je neplatný, len ak to výslovne ustanovuje tento zákonník. Ak požaduje tento zákonník, aby právny úkon bol s príslušným orgánom len prerokovaný, nie je právny úkon neplatný, i keď k tomuto prerokovaniu nedošlo.

(3) Ak sa vzťahuje dôvod neplatnosti len na časť právneho úkonu, je neplatná len táto časť, pokiaľ z povahy právneho úkonu alebo z jeho obsahu alebo z okolností, za ktorých k nemu došlo, nevyplýva, že túto časť nemožno oddeliť od ostatného obsahu.

§ 243 (1) Ak pracovník získa neoprávnene majetkový prospech na úkor organizácie alebo organizácia na úkor pracovníka, musí ho vydať.

(2) Neoprávneným majetkovým prospechom je prospech získaný plnením bez právneho dôvodu alebo plnením z neplatného právneho úkonu.

(3) Vrátenie neprávom vyplatených súm môže však organizácia od pracovníka požadovať, len ak pracovník vedel alebo musel z okolností predpokladať, že ide o sumy nesprávne určené alebo omylom vyplatené, a to do roka odo dňa, keď zistila, že sumy boli nesprávne určené alebo omylom vyplatené, a najdlhšie do troch rokov od ich výplaty; po uplynutí týchto lehôt nárok na vrátenie zanikne.

(4) Neplatnosť právneho úkonu nemôže byť pracovníkovi na ujmu, pokiaľ neplatnosť nespôsobil výlučne sám; ak vznikne pracovníkovi následkom takého neplatného právneho úkonu škoda, je organizácia povinná ju nahradiť.

Zmluvy (dohody)

§ 244 (1) Zmluva (dohoda) je uzavretá, len čo sa účastníci dohodli na jej obsahu.

(2) Návrh na uzavretie zmluvy treba prijať v lehote určenej navrhovateľom. Ak nie je lehota určená, treba návrh prijať ihneď, ak konajú účastníci priamo; inak treba ho prijať bez zbytočného odkladu. Návrh je prijatý okamihom, keď prijatie návrhu došlo navrhovateľovi. O prijatí návrhu pracovníka na uzavretie dohody o rozviazaní pracovného pomeru platia ustanovenia § 43.

(3) K uzavretiu zmluvy nedôjde, ak je návrh prijatý oneskorene alebo ak druhý účastník požaduje zmeny; taký prejav je novým návrhom.

(4) Dokiaľ návrh alebo jeho prijatie nedôjde druhému účastníkovi, môžu účastníci od svojich prejavov odstúpiť.

(5) Pre uzavretie zmluvy písomnou formou stačí, ak dôjde k písomnému návrhu a k jeho písomnému prijatiu. Prejavy účastníkov nemusia byť na tej istej listine.

§ 245 (1) Od zmluvy môže účastník odstúpiť, len ak je to v tomto zákonníku ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté.

(2) Odstúpením od zmluvy sa zmluva od začiatku zrušuje, ak nie je týmto zákonníkom ustanovené alebo účastníkmi dohodnuté inak.

(4) Účastník, ktorý konal v omyle, ktorý druhému účastníkovi musel byť známy, má právo od zmluvy odstúpiť, ak sa omyl týka takej okolnosti, že by bez neho k zmluve nedošlo.

(3) Od pracovnej zmluvy možno odstúpiť (§ 33 ods. 2) len dokiaľ pracovník nenastúpil do práce.

DRUHÁ HLAVA. Zabezpečenie práv a povinností z pracovnoprávných vzťahov

§ 246 (1) Uspokojenie nároku organizácie možno zabezpečiť dohodou medzi ňou a pracovníkom o zrážkach zo mzdy; zrážky zo mzdy nesmú byť väčšie, akoby boli zrážky pri výkone rozhodnutia.³⁾ Dohoda sa musí uzavrieť písomne, inak je neplatná.

(2) Ustanovenie predchádzajúceho odseku platí i pre iné príjmy, s ktorými sa pri výkone rozhodnutia nakladá ako so mzdou.

§ 247 (1) Ak vznikla pracovníkovi povinnosť nahradiť škodu na zverených hodnotách, ktoré je pracovník povinný vyúčtovať, môže sa iný občan zaručiť písomným vyhlásením, že tento nárok organizácie uspokojí, ak tak neurobí pracovník.

(2) Organizácia je povinná kedykoľvek a bez zbytočného odkladu oznámiť ručiteľovi na požiadanie výšku svojho nároku.

(3) Ručiteľ je povinný nárok organizácie uspokojiť, ak ho neuspokojil pracovník, hoci ho na to organizácia písomne vyzvala.

(4) Ručiteľ, ktorý nárok organizácie uspokojil, je oprávnený požadovať od pracovníka náhradu za plnenie poskytnuté organizácii. ...

TRETIA HLAVA. Prechod práv a povinností z pracovnoprávných vzťahov

§ 249 (1) Ak zanikne organizácia zlúčením, prechádzajú jej práva a povinnosti na preberajúcu organizáciu.

(2) Ak zanikne organizácia rozdelením, prechádzajú jej práva a povinnosti z pracovnoprávných vzťahov na organizácie novovzniknuté. Orgán, ktorý rozhodol o rozdelení organizácie, takisto určí, ktorá z novovzniknutých organizácií preberá od doterajšej organizácie práva a povinnosti z pracovnoprávných vzťahov, ktoré do dňa jej rozdelenia zanikli.

§ 250 (1) Ak sa prevádza samostatná organizačná jednotka do inej organizácie, prechádzajú práva a povinnosti z pracovnoprávných vzťahov voči pracovníkom tejto jednotky na preberajúcu organizáciu.

(2) Práva a povinnosti doterajšej organizácie voči pracovníkom tejto organizačnej jednotky, ktorých pracovnoprávne vzťahy do dňa prevodu zanikli, zostávajú nedotknuté.

§ 251 Ak sa zrušuje organizácia, určí orgán, ktorý organizáciu zrušuje, ktorá organizácia je povinná uspokojiť nároky pracovníkov zrušenej organizácie, prípadne uplatňovať jej nároky. Ak sa však vykonáva pri zrušení organizácie jej likvidácia, má túto povinnosť orgán vykonávajúci likvidáciu, prípadne štát.

ŠTVRTÁ HLAVA. Zánik práv a povinností z pracovnoprávných vzťahov **Uspokojenie nároku**

§ 252 (1) Uspokojením nárok zanikne.

(2) Nároky musia byť uspokojené riadne a včas.

§ 253 (1) Nárok treba uspokojiť na mieste určenom týmto zákonníkom alebo dohodou účastníkov. Ak nie je miesto plnenia takto určené, je ním bydlisko alebo sídlo toho, koho nárok sa má uspokojiť.

(2) Ak nie je doba uspokojenia nároku ustanovená právnym predpisom alebo určená v rozhodnutí alebo dohodnutá, musí sa nárok uspokojiť do troch dní odo dňa, keď o uspokojenie oprávnený účastník požiadal. ...

§ 254 (1) Pracovník i organizácia sú povinní prijať i čiastočné plnenie.

(2) Ak organizácia alebo pracovník sú povinní uspokojiť viacej peňažných nárokov a plnenie nestačí na vyrovnanie všetkých, je vyrovnaný ten nárok, o ktorom účastník pri plnení vyhlási, že ho chce uspokojiť; ak tak neurobí, je plnením uspokojený nárok najskôr splatný.

§ 255 (1) Ak požiada pracovník organizáciu, aby mohol nárok uspokojiť v splátkach, môže mu organizácia povoliť primerané splátky. Ak ich plní v dohodnutých lehotách, ide o včasné a riadne plnenie.

(2) Ak pracovník neplní niektorú zo splátok v určenej lehote, môže organizácia žiadať zaplatenie celého nároku len vtedy, ak to bolo dohodnuté alebo určené v právoplatnom rozhodnutí. Toto právo však môže organizácia použiť najneskôr do splatnosti najbližšej budúcej splátky. ...

§ 256 (1) Účastník, ktorý včas a riadne neuspokojí nárok druhého účastníka, je v omeškaní.

(2) Účastník, ktorého peňažný nárok nebol včas a riadne uspokojený, môže požadovať úroky z omeškania vo výške ustanovenej pre občianskoprávne vzťahy.⁴⁾ Ak ide o omeškanie s plnením veci, zodpovedá účastník, ktorý včas a riadne neplnil, za jej stratu, poškodenie alebo zničenie, okrem ak by k tejto škode došlo aj inak.

(3) K omeškaniu nedôjde, ak druhý účastník včas a riadne ponúknuté plnenie neprijme alebo neposkytne súčinnosť potrebnú na uspokojenie svojho nároku. Ak ide o plnenie vecí, znáša nebezpečenstvo jej straty, zničenia alebo poškodenia.

§ 257 (1) Organizácia alebo pracovník, nárok ktorých bol uspokojený, sú povinní vydať o tom potvrdenie, ak oň požiada ten, kto nárok uspokojil.

(2) Ak ten, koho nárok sa má uspokojiť, odoprie vydať súčasne s prijatím plnenia o tom potvrdenie, je ten, kto chce nárok uspokojiť, oprávnený uspokojenie nároku odoprieť.

§ 258 Uplynutie doby

Práva i povinnosti zaniknú uplynutím doby, na ktorú boli obmedzené.

§ 259 Dohoda

Účastníci môžu upraviť nároky medzi nimi sporné dohodou, ktorá sa musí urobiť písomne, inak je neplatná.

§ 260 Smrť pracovníka

(1) Nárok na náhradu za bolesť a za sťaženie spoločenského uplatnenia smrťou pracovníka zaniká.

(2) Ostatné peňažné nároky pracovníka jeho smrťou nezanikajú; do výšky zodpovedajúcej trojnásobku jeho priemerného mesačného zárobku prechádzajú mzdové nároky z pracovného pomeru postupne priamo na jeho manželku, deti a rodičov, ak s ním žili v čase smrti v spoločnej domácnosti; predmetom dedičstva sa stávajú, ak niet týchto osôb.

(3) Peňažné nároky organizácie zanikajú smrťou pracovníka, s výnimkou nárokov, o ktorých sa právoplatne rozhodlo alebo ktoré pracovník pred jeho smrťou písomne uznal čo do dôvodu i výšky, a nárokov na náhradu škody spôsobenej úmyselne alebo stratou predmetov zverených pracovníkovi na písomné potvrdenie.

PIATA HLAVA. Lehoty na uplatnenie nárokov a počítanie času

Lehoty na uplatnenie nárokov

§ 261 (1) Nároky treba uplatniť na rozhodcovskom orgáne alebo súde v lehotách ustanovených týmto zákonníkom, inak zanikajú.

(2) Rozhodcovský orgán alebo súd musí prizrieť na zánik nároku, i keď účastník konania zánik nároku nenamietne.

§ 262 (1) Lehota na uplatnenie nároku začína plynúť odo dňa, keď sa nárok mohol uplatniť po prvý raz.

(2) Ak bolo dohodnuté plnenie v splátkach, začína plynúť lehota na uplatnenie nároku na jednotlivé splátky odo dňa ich splatnosti. Ak sa stane nesplnením niektorej zo splátok splatným celý nárok, začne lehota plynúť odo dňa splatnosti nesplnenej splátky.

§ 263 (1) Ak nie je v tomto zákonníku ustanovené inak, je lehota na uplatnenie peňažných nárokov jeden rok. ...

§ 265 (1) Nárok bol uplatnený včas i vtedy, ak sa v ustanovenej lehote uplatnil na súde, hoci sa mal uplatniť na rozhodcovskom orgáne alebo naopak.

(2) Ak ide o nároky pracovníkov, ktorí musia mať opatrovníka, alebo o nároky proti nim, nezapočítava sa do plynutia lehoty ustanovenej pre uplatnenie nároku doba, po ktorú im opatrovník nebol ustanovený.

§ 266 Počítanie času

(1) Lehota určená podľa dní sa začína dňom, ktorý nasleduje po udalosti, ktorá je rozhodujúca pre jej začiatok.

(2) Posledný deň lehoty určenej podľa týždňov, mesiacov alebo rokov pripadá na deň, ktorý sa pomenovaním alebo číslom zhoduje s dňom, na ktorý pripadá udalosť, od ktorej sa lehota začína. Ak nie je taký deň v mesiaci, pripadne posledný deň lehoty na posledný deň v mesiaci. Polovicou mesiaca sa rozumie 15 dní.

(3) Ak pripadne posledný deň lehoty na nedeľu alebo sviatok, je posledným dňom lehoty najbližšie nasledujúci pracovný deň.

ŠIESTA ČASŤ. Záverečné ustanovenia

Osobitná úprava pracovného pomeru niektorých pracovníkov

§ 267 (1) Pracovné pomery pracovníkov, ktorí podľa pracovnej zmluvy nepracujú na pracovisku organizácie, ale vykonávajú pre ňu dojednané práce doma (ďalej len „domácki pracovníci“), spravujú sa ustanoveniami Zákonníka práce s týmito odchýlkami:

- a) na týchto pracovníkov sa nevzťahujú ustanovenia o rozvrhnutí určeného týždenného pracovného času a o prestojoch,
- b) pri osobných prekážkach v práci im nepatrí od organizácie náhrada mzdy,
- c) nepatrí im príplatok za prácu nadčas ani za prácu vo sviatok, v noci alebo v nedeľu. ...

Výklad niektorých pojmov

§ 271 V organizáciách priamo riadených národnými výbormi plnia úlohy ústredných orgánov podľa tohto zákonníka krajské národné výbory s výnimkou vydávania pracovnoprávných predpisov.

§ 272 (1) Predpisy na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sú predpisy na ochranu života a zdravia, hygienické a protiepidemické predpisy, technické normy, dopravné predpisy, predpisy o ochrane proti požiarom a predpisy o zaobchádzaní s horľavinami, výbušninami, zbraňami, jedmi, látkami škodlivými zdraviu a rádioaktívnymi látkami, pokiaľ upravujú otázky týkajúce sa ochrany života a zdravia.

(2) Za predpisy o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci sa považujú i pravidlá o bezpečnosti a ochrane zdravia pri práci vydané ústredným orgánom alebo organizáciou s predchádzajúcim súhlasom príslušného odborového orgánu; pri

pravidlách vydaných organizáciou sa okrem toho vyžaduje, aby boli uznané za predpis na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci s vyšším odborovým orgánom.

(3) Pokyny na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci sú konkrétne pokyny dané pracovníkovi jeho nadriadenými.

§ 273 Invalidným dôchodkom, čiastočným invalidným dôchodkom a dôchodkom pozostalých sa rozumejú tieto dôchodky bez odpočítania prípadnej osobitnej dane z dôchodku.

§ 274 (1) Osamelými ženami sa rozumejú ženy nevydaté, ovdovené, rozvedené alebo z iných vážnych dôvodov osamelé, ktoré okrem pracovných príjmov nemajú inak zabezpečenú obživu a nežijú s druhom.

(2) Mladiství pracovníci sú pracovníci mladší ako 18 rokov.

(3) Kto je zákonným zástupcom mladistvého pracovníka, ustanovuje Zákon o rodine.

§ 275 Priemerný zárobok

(1) Priemerný zárobok sa zisťuje z hrubého zárobku, ktorý pracovník dosiahol v organizácii počas 12 kalendárnych mesiacov.

(2) Vláda alebo orgán ňou splnomocnený určí podrobnosti, najmä o spôsobe výpočtu priemerného zárobku a ako sa priemerný zárobok zisťuje pri trvalej zmene základnej mzdy, alebo ak pracovný pomer v organizácii netrval 12 mesiacov.

Prechodné ustanovenia

§ 276 (1) Podľa tohto zákonníka sa posudzujú aj pracovnoprávne vzťahy vzniknuté pred 1. januárom 1966, pokiaľ nie je ďalej ustanovené inak. ...

§ 280 Účinnosť

Tento zákonník nadobúda účinnosť 1. januárom 1966.

Príloha Zákonníka práce č. 65/1965 Zb.

Uznesenie IV. všeodborového sjazdu o závodných výboroch základných organizácií Revolučného odborového hnutia so zmenami a doplnkami vykonanými uznesením celoštátnej všeodborovej konferencie v máji 1965

Príloha zákona č. 37/1959 Zb. o postavení závodných výborov základných organizácií Revolučného odborového hnutia

Výstavba socializmu a komunizmu v našej krajine je základným záujmom všetkých našich pracujúcich. O úspešnom splnení úloh výstavby rozhodujú pracujúci na svojich pracoviskách. Preto odbory rozvíjajú stále viac svoju úlohu školy komunizmu predovšetkým v závodoch, vo svojich základných organizáciách.

Aby základné organizácie Revolučného odborového hnutia ešte účinnejšie rozvíjali tvorivú a uvedomelú iniciatívu kolektívov závodov pri zachovaní zásady zodpovednosti jediného vedúceho, treba:

sústavne posilňovať výchovnú a organizátorskú prácu odborovej organizácie

medzi pracujúcimi, aby sa kolektívy pracujúcich stále širšie zúčastňovali na rozvoji, riadení a kontrole činnosti socialistickej organizácie;

prehľbovať úlohu odborovej organizácie pri zlepšovaní pracovných a životných podmienok pracujúcich;

upevňovať vzťahy súdružskej spolupráce medzi vedením socialistickej organizácie a orgánmi základnej organizácie Revolučného odborového hnutia.

Na tento cieľ IV. všeodborový sjazd ustanovuje:

Závodný výbor základnej organizácie Revolučného odborového hnutia

(1) Základná organizácia Revolučného odborového hnutia plní úlohy uložené jej stanovami Revolučného odborového hnutia a uzneseniami vyšších odborových orgánov, prerokúva a rieši v mene kolektívu pracujúcich socialistickej organizácie (ďalej len organizácia) v súlade so záujmami celej spoločnosti všetky veci týkajúce sa ich životných záujmov, najmä pracovných, sociálnych, zdravotných a kultúrnych, a tým uskutočňuje v organizácii bezprostrednú účasť pracujúcich na rozvoji, riadení a kontrole činnosti organizácie.

(2) Za základnú organizáciu Revolučného odborového hnutia a tým i za kolektív pracujúcich organizácie koná a vyjadruje sa závodný výbor, ktorý si volí základná organizácia podľa stanov Revolučného odborového hnutia na výkon a riadenie dennej práce. Závodný výbor sa uznáva ako kolektívny orgán podľa zásad odborovej demokracie a zodpovedá za svoju činnosť členskej schôdzke základnej organizácie Revolučného odborového hnutia. Pri plnení svojich úloh závodný výbor sa opiera o celý odborový aktív aj o ostatných pracujúcich v organizácii a dôležité veci týkajúce sa kolektívu pracujúcich prerokúva na členských schôdzkach odborovej organizácie.

(3) Pôsobnosť základných organizácií Revolučného odborového hnutia a závodných výborov majú aj miestne organizácie Revolučného odborového hnutia a ich miestne výbory, ako aj iné odborové orgány, pokiaľ im ich priznávajú stanovy Revolučného odborového hnutia alebo uznesenia Ústrednej rady odborov.

Súčinnosť závodného výboru s vedením organizácie

(4) Súčinnosť závodného výboru s vedením organizácie sa uskutočňuje tým, že závodný výbor v mene pracujúcich a v ich záujme najmä

a) zúčastňuje sa na príprave a zostavovaní všetkých plánov organizácie, ich operatívnom rozpise i kontrole ich plnenia a rozboroch výrobnéj a hospodárskej činnosti,

b) uzaviera kolektívnu zmluvu s vedením organizácie a sústavne zabezpečuje kontrolu plnenia záväzkov z tejto zmluvy,

c) prerokúva s vedením organizácie zásadné otázky týkajúce sa tvorby a rozdeľovania hrubého dôchodku alebo zisku, hospodárenia, investičnej výstavby a technického rozvoja organizácie, najmä opatrenia, ktoré majú vplyv na rast produktivity práce, kvality a hospodárnosti, zavádzanie novej techniky a pok-

rokovkej technológie do výroby, ako aj opatrenia na zlepšenie ochrany života a zdravia pri práci i pracovného prostredia, na vytváranie priaznivých podmienok pre zamestnávanie žien, najmä matiek, mládeže, osôb so zmenenou pracovnou schopnosťou a dôchodcov,

d) vedie pracujúcich k socialistickému pomeru k práci, najmä podporuje ich iniciatívny a tvorivý prístup pri zabezpečovaní úloh výroby a jej rentability; za tým účelom v spolupráci s vedením organizácie využíva všetky formy hmotnej zainteresovanosti, organizuje socialistické súťaženie, hodnotí jeho výsledky, zabezpečuje výmenu najlepších skúseností a ich využitie; organizuje masový rozvoj hnutia zlepšovateľov a vynálezcov a pomáha pri zavádzaní nových pracovných metód a pri uplatňovaní zlepšovacích návrhov; vedie pracujúcich k upevňovaniu pracovnej disciplíny, k nezmieriteľnosti voči protispoločenským javom, k zvýšenej ochrane socialistického vlastníctva,

e) zúčastňuje sa na príprave zásadných opatrení v oblasti odmeňovania práce, kontroluje dodržiavanie mzdových predpisov a ustanovení kolektívnych zmlúv a mzdových podmienok a uplatňovanie socialistických zásad odmeňovania za prácu a navrhuje opatrenia na odstránenie nedostatkov a na zdokonalenie používaných mzdových sústav,

f) dbá o zriaďovanie závodných zdravotných a sociálnych zariadení, kontroluje ich činnosť a vyjadruje sa k ich kádrovému obsadeniu, prípadne ku kádrovým zmenám a spolupôsobí pri vykonávaní ostatnej starostlivosti o pracujúcich,

g) kontroluje úroveň a využívanie podnikového bytového fondu, uplatňuje vplyv na pridelovanie bytov zo štátnej bytovej výstavby,

h) stará sa o zvyšovanie socialistického uvedomenia pracujúcich a ich odbornej kvalifikácie; zúčastňuje sa na spracovaní plánu zvyšovania kvalifikácie, na výbere pracujúcich do škôl a kurzov; napomáha rozvoju podnikového školstva a spolupôsobí pri vytváraní priaznivých podmienok pre rozvoj všetkých foriem vzdelávania pracujúcich, najmä pre zvyšovanie kvalifikácie žien a mládeže; za tým účelom dbá na zriaďovanie a využívanie kultúrnych zariadení,

i) vyjadruje sa k opatreniam, ktoré pripravuje vedenie organizácie a ktoré sa týkajú všetkých alebo väčšieho počtu pracovníkov alebo dôležitých záujmov jednotlivých pracovníkov, a kontroluje dodržiavanie pracovnoprávných predpisov, prijímanie pracovníkov do pracovného pomeru, ich pracovné a mzdové zaradenie, dohody o skončení pracovného pomeru a jeho rozviazaní zo strany pracovníka; upozorňuje na zistené nedostatky a navrhuje opatrenia na ich odstránenie,

j) vysiela svojich zástupcov na schvaľovanie konania a vyšetrovania vykonávané v organizácii dozornými alebo kontrolnými orgánmi, a pokiaľ sa na nich nemohli zúčastniť, vyžaduje si od vedenia organizácie zprávy o ich výsledkoch, prípadne predloženie zápisnice o vykonanej kontrole alebo revízii,

k) zabezpečuje účasť pracujúcich na riadení a rozvoji výroby najmä prostred-

níctvom výrobných porád a výrobných výborov, podáva vedeniu organizácie iniciatívne návrhy na zlepšenie celkovej hospodárskej činnosti organizácie a starostlivosti o pracujúcich alebo na odstránenie zistených nedostatkov; požaduje účasť zodpovedných zástupcov vedenia organizácie na schôdzkach odborovej organizácie a jej orgánov; kontroluje, aké opatrenia urobilo vedenie organizácie na základe podaných návrhov, uznesení prijatých na uvedených schôdzkach a záverov z rokovaní výrobných porád a výrobných výborov.

(5) Vedenie organizácie sústavne vytvára podmienky potrebné pre všestrannú činnosť základnej organizácie Revolučného odborového hnutia a jej orgánov. Preto vedenie organizácie najmä prerokúva so závodným výborom alebo orgánom ním splnomocneným všetky uvedené otázky, podáva mu požadované vysvetlenia, potrebné údaje, zprávy a doklady, prizerá na jeho stanoviská a návrhy a oznamuje mu, aké opatrenia urobilo na základe návrhov podaných odborovými orgánmi alebo pracujúcimi alebo na základe návrhov vyplývajúcich z uznesení schôdzok odborovej organizácie a jej orgánov a zo záverov z rokovaní výrobných porád a výrobných výborov.

Spolurozhodovanie závodného výboru s vedením organizácie

(6) Závodný výbor spolurozhoduje o týchto opatreniach, ktoré môže vedenie organizácie uskutočniť s právnou účinnosťou len po predchádzajúcom súhlase závodného výboru alebo orgánu ním splnomocneného:

- a) vydať alebo meniť pracovný poriadok,
- b) urobiť hromadnú úpravu pracovného času, nariadiť nevyhnutne potrebnú prácu v dňoch pracovného pokoja a prácu nadčas nad celkovú hranicu nadčasovej práce dohodnutú pre určité obdobie so závodným výborom,
- c) určiť prídely prostriedkov do fondu kultúrnych a sociálnych potrieb a do fondu pracujúcich, ako i rozsah a smery použitia prostriedkov z týchto fondov,
- d) prijímať zásadné opatrenia v oblasti odmeňovania práce; zavádzať, prípadne meniť mzdové systémy, zavádzať alebo meniť normy spotreby práce, určovať podmienky prémieovania a poskytovania odmien a robiť opatrenia na použitie prostriedkov na mzdy v organizáciách; kde sa používajú mzdové fondy, prípadne prémieové fondy vykonávať ich rozpis a opatrenia, na odstránenie príčin ich prekročenia,
- e) určiť celkový počet pracovníkov, jeho zloženie a rozmiestnenie a dať pracovníkovi výpoveď alebo s ním okamžite zrušiť pracovný pomer,
- f) previesť pracovníka na inú prácu alebo funkciu alebo preložiť pracovníka do iného miesta na čas dlhší ako jeden mesiac; tento súhlas netreba, ak ide o prevezenie alebo preloženie v rámci pracovnej zmluvy alebo v dohode s pracovníkom alebo ak ide o prevezenie na základe právoplatne pracovníkovi uloženého kárneho opatrenia. Ak však ide o mladistvého alebo pracovníka so zmenenou pracovnou schopnosťou, treba súhlas závodného výboru ku každému jeho prevezeniu

na inú prácu alebo preloženíu do iného miesta, pokiaľ majú tieto opatrenia trvať dlhšie ako jeden mesiac,

g) poskytovať pôžičku na družstevnú a individuálnu bytovú výstavbu; prideliť služobný byt alebo byt z podnikovej výstavby vystavaný z vlastných voľných prostriedkov organizácie; zaraďovať pracovníkov do poradovníka uchádzačov o podnikový byt, dávať súhlas na výmenu bytov určených na ubytovanie pracovníkov organizácie a podať návrh na pridelenie bytu zo štátnej bytovej výstavby pre pracovníka.

Závodný výbor pri spolurozhodovaní o týchto otázkach dbá, aby opatrenia pripravované vedením organizácie boli v súlade so záujmami spoločnosti i odôvodnenými záujmami jednotlivcov a zodpovedali platným právnym predpisom.

(7) V prípadoch, v ktorých príslušné pracovnoprávne predpisy výslovne ustanovujú, že sa nároky pracovníka môžu uspokojovať v rámci daného rozsahu a po súhlase závodného výboru, uspokojuje vedenie organizácie takéto nároky vo výške, ktorú uznal závodný výbor za primeranú.

Rozhodovanie pracovných sporov

(8) Spory medzi pracovníkom a vedením organizácie za trvania pracovného pomeru a nároky vyplývajúce z pracovného pomeru, spory týkajúce sa odmien za vynálezy, zlepšovacie návrhy a priemyslové vzory rozhoduje v rozhodcovskom konaní závodný výbor alebo orgán, ktorý závodný výbor rozhodovaním týchto sporov poveril; v rozhodcovskom konaní sa neprejednávajú spory o skončení pracovného pomeru.

(9) Pri rozhodovaní pracovných sporov závodný výbor sa spravuje platnými predpismi a postupuje podľa smerníc Ústrednej rady odborov. Tieto predpisy tiež ustanovujú, v ktorých prípadoch možno uvedené nároky uplatniť na súde, najmä ak zostalo rozhodcovské konanie bezvýsledné.

Pôsobnosť závodného výboru v štátnych orgánoch a niektorých organizáciách

(10) Pôsobnosť závodných výborov v štátnych úradoch a v iných orgánoch štátnej správy, na súdoch a v orgánoch spoločenských organizácií, pokiaľ to vyžadujú osobitné podmienky a povaha činnosti týchto úradov a orgánov, môže Ústredná rada odborov upraviť odchyľne.

Funkcionári základnej organizácie Revolučného odborového hnutia v organizácii

(11) Ak to závodný výbor navrhne, uvoľní vedenie organizácie celkom alebo na časť pracovného času potrebný počet členov závodného výboru z práce na ich pracovisku na dobu ich funkčného obdobia, prípadne na kratšiu dobu. Členovia závodného výboru zostávajú po dobu uvoľnenia v pracovnom pomere k organizácii. Závodný výbor im poskytuje za výkon funkcie odmenu, ktorá sa považuje za mzdu z pracovného pomeru. Po skončení funkcie budú uvoľnení členovia závodného výboru zaradení na predchádzajúce pracovné miesto alebo funkciu,

ktorú zastávali pred uvoľnením. Ak nie je také zaradenie možné, pretože toto pracovné miesto alebo funkcia boli medzitým zrušené, môžu byť zaradení so súhlasom závodného výboru i na iné pracovné miesto alebo funkciu zodpovedajúcu ich znalostiam a schopnostiam. Uvoľňovanie členov závodného výboru, výška ich odmien a spôsob ich vyplácania sa spravuje smernicami Ústrednej rady odborov.

(12) Neuvoľnení členovia závodného výboru a iní funkcionári základnej organizácie Revolučného odborového hnutia vykonávajú svoju funkciu zásadne mimo pracovného času. Ak však zameškajú v nevyhnutne potrebnom rozsahu pracovný čas výkonom funkcie v neodkladnej veci, majú voči vedeniu organizácie nárok na náhradu ušlej mzdy za takto zameškaný pracovný čas. Závodný výbor uhradí vedeniu organizácie vyplatenú náhradu ušlej mzdy v prípadoch, ktoré určí Ústredná rada odborov.

(13) Členovia závodného výboru a ostatní funkcionári základnej organizácie Revolučného odborového hnutia sú povinní zachovávať mlčanlivosť o veciach, o ktorých sa dozvedia pri výkone svojej funkcie, pokiaľ majú zostať utajené, najmä zachovávať štátne, hospodárske a služobné tajomstvo. Táto povinnosť mlčanlivosti trvá i po skončení funkcie.

Prostriedky poskytované vedením organizácie na uľahčenie činnosti základnej organizácie Revolučného odborového hnutia

(14) Na zabezpečenie politickovýchovnej práce a starostlivosti o pracujúcich sa používajú prostriedky z fondu kultúrnych a sociálnych potrieb, prípadne vedenie organizácie poskytuje na túto činnosť závodnému výboru príspevok podľa príslušných predpisov.

(15) Pre organizačnú, kultúrnu, výchovnú a ostatnú činnosť základnej organizácie Revolučného odborového hnutia a jej orgánov vedenie organizácie poskytuje bezplatne závodnému výboru v primeranom rozsahu miestnosti s potrebným vybavením a uhrádza náklady spojené s ich výstavbou, údržbou i technickou prevádzkou. To platí aj o miestnostiach, ktoré vedenie organizácie na tieto účely najalo.

(16) Pri zariadeniach, ktoré slúžia pre účely uvedené v predchádzajúcom článku základným organizáciám Revolučného odborového hnutia niekoľkých organizácií, podieľajú sa vedenia organizácií na poskytovaní miestností a úhrade nákladov s tým spojených v pomere medzi nimi dohodnutom.

(17) Poskytovanie prostriedkov na uľahčenie činnosti odborovej organizácie v organizácii sa spravuje v podrobnostiach smernicami Ústrednej rady odborov. Vzťahy odborových orgánov k štátnym a hospodárskym orgánom

(18) Stanovy odborovej organizácie a opatrenia podľa nich urobené nepodliehajú schváleniu ani evidencii štátnych orgánov.

(19) Odborové orgány spolupracujú so štátnymi a hospodárskymi orgánmi všet-

kých stupňov. Spolupráca s národnými výbormi sa uskutočňuje nielen prostredníctvom odborových funkcionárov, ktorí sú ich členmi, ale aj vzájomnou sústavnou úzkou súčinnosťou národných výborov a príslušných odborových orgánov pri riešení otázok, ktoré sa týkajú pracovníkov organizácií v obvode ich pôsobnosti. ...

(23) Spory vzniknuté medzi závodným výborom a vedením organizácie, pokiaľ osobitné predpisy neustanovujú inak:

- a) rieši vyšší odborový orgán po dohode s orgánom nadriadených organizácií,
- b) rozhoduje okresná odborová rada, ak odmietol závodný výbor dať organizácii súhlas k rozviazaniu pracovného pomeru s pracovníkom výpoveďou alebo okamžitým zrušením podľa článku 6 písm. e); v tomto prípade môže okresná odborová rada rozhodnutie závodného výboru zrušiť a dať namiesto neho súhlas. ...

3.5 Socialistické hospodárske právo a jeho základný kódex – Hospodársky zákonník č. 109/1964 Zb.

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie

Základné informácie o právnej norme – Hospodársky zákonník č. 109/1964 Zb.:

- účinnosť nadobudol 1. júla 1964,
- zrušil prechádzajúcu roztrieštenú právnu úpravu prijímanú postupne v nadväznosti na odstránenie obchodného práva a zavedenie direktívneho plánovitého národného hospodárstva od roku 1948,
- platil počas celého obdobia socializmu s množstvom zásadných novelizácií (napr. zákonom č. 165/1982 Zb. a zákonom č. 98/1988 Zb.), nahradený bol Obchodným zákonníkom č. 513/1991 Z. z.,
- jeho prijatiu predchádzala pomerne búrlivá odborná diskusia, ktorá sa týkala vytvorenia nového hospodárskeho práva ako samostatného odvetvia právneho poriadku,
- bol špecifickým v rámci krajín socialistického bloku, žiadna zo socialistických krajín (dokonca ani ZSSR) podobný zákon neprijala.

Základná štruktúra zákona:

Preambula

Zásady hospodárskoprávnych vzťahov

PRVÁ ČASŤ VŠEOBECNÉ USTANOVENIA

Prvá hlava: Hospodárskoprávne vzťahy

Druhá hlava: Riadenie národného hospodárstva

Tretia hlava: Socialistické spoločenské vlastníctvo

Štvrtá hlava: Socialistické organizácie

Piata hlava: Právne úkony socialistických organizácií

DRUHÁ ČASŤ HOSPODÁRSKA ČINNOSŤ ŠTÁTNYCH ORGANIZÁCIÍ

Prvá hlava: Úvodné ustanovenie

Druhá hlava: Štátne hospodárske organizácie

Tretia hlava: Rozpočtové a iné štátne organizácie

Štvrtá hlava: Štátne socialistické vlastníctvo, národný majetok a jeho správa

TRETIA ČASŤ HOSPODÁRSKA ČINNOSŤ DRUŽSTEVNÝCH ORGANIZÁCIÍ

Prvá hlava: Družstevné organizácie

Druhá hlava: Družstevné socialistické vlastníctvo

ŠTVRTÁ ČASŤ HOSPODÁRENIE SPOLOČENSKÝCH ORGANIZÁCIÍ

PIATA ČASŤ PODNIKOVÝ REGISTER

ŠIESTA ČASŤ SPOLOČNÉ USTANOVENIA O HOSPODÁRSKÝCH ZÁVÄZKOCH

Prvá hlava: Plány a hospodárske záväzky

Druhá hlava: Dôsledky porušenia záväzkov a iných právnych povinností

Tretia hlava: Uzavieranie hospodárskych zmlúv

SIEDMA ČASŤ HOSPODÁRSKE ZÁVÄZKY PRI DODÁVKE VÝROBKOV

Prvá hlava: Zmluva o príprave dodávok

Druhá hlava: Povinnosť uzavrieť zmluvu o dodávke výrobkov

Tretia hlava: Dodávky výrobkov

Štvrtá hlava: Osobitné ustanovenia o dodávkach pre vývoz a z dovozu

Piata hlava: Osobitné ustanovenia o nákupe poľnohospodárskych výrobkov a dodávkach potrieb

ÔSMA ČASŤ HOSPODÁRSKE ZÁVÄZKY V INVESTIČNEJ VÝSTAVBE A PRI DODÁVKACH VÝVOZNÝCH INVESTIČNÝCH CELKOV

Prvá hlava: Investičná výstavba

Druhá hlava: Dodávky vývozných investičných celkov

DEVIATA ČASŤ HOSPODÁRSKE ZÁVÄZKY V NÁKLADNEJ PREPRAVE

Prvá hlava: Úvodné ustanovenie

Druhá hlava: Záväzky z mesačného prepravného plánu

Tretia hlava: Záväzky z prepravnej zmluvy

Štvrtá hlava: Uplatňovanie a zánik práv

DESIATA ČASŤ HOSPODÁRSKE ZÁVÄZKY PRI INÝCH SPÔSOBOCH SPOLUPRÁCE MEDZI SOCIALISTICKÝMI ORGANIZÁCIAMI

Prvá hlava: Hospodárske zmluvy o prevodoch správy, o dočasnom užívaní a o prevodoch vlastníctva

Druhá hlava: Ostatné hospodárske zmluvy medzi socialistickými organizáciami

JEDENÁSTA ČASŤ PLATOBNÉ A ÚVEROVÉ VZŤAHY

Prvá hlava: Úvodné ustanovenia

Druhá hlava: Platobný styk socialistických organizácií

Tretia hlava: Fakturovanie a iné podklady pre platenie

Štvrtá hlava: Bankový úver

DVANÁSTA ČASŤ SPOLOČNÉ, PRECHODNÉ A ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Charakteristika zákona z obsahového hľadiska:

Hospodárske právo v období socializmu v Československu predstavovalo **špecifické odvetvie právneho poriadku**. Išlo v podstate o unikátny právny experiment, ktorý v ostatných krajinách socialistického bloku (dokonca ani v ZSSR) nemal obdobu. Žiaden z týchto štátov totiž nevytvoril osobitný a takto komplexný zákonník, ktorý by sa týkal fungovania ekonomiky založenej na plánovitom riadení.¹³³ Jeho základná kodifikácia v Hospodárskom zákonníku č. 109/1964 Zb. reflektovala zmeny po februári 1948 (vytvorenie monopolu štátneho vlastníctva, centrálne plánovité riadenie ekonomiky, procesy znárodňovania a celkovej likvidácie súkromného vlastníctva). Hospodársky zákonník v sebe integroval prvky správneho práva, obchodného práva, práva národného hospodárstva, finančného a bankového práva.¹³⁴ Podľa dôvodovej správy mal upraviť „*základní právní vztahy vznikající při řízení a hospodářské činnosti socialistických orga-*

¹³³ Fungovanie ekonomiky na báze jej centrálného plánovania a riadenia (označované aj ako hospodársko-organizátorská činnosť štátu) vyplývalo z marxisticko-leninských téz o úplnej kontrole spoločnosti, čo zahŕňalo ovládnutie a kontrolu jej hospodárstva a vytvorenie dominantného štátneho monopolu. Tradičné obchodné právo, založené na slobode podnikania a súkromnom vlastníctve, bolo v podmienkach centrálne plánovanej ekonomiky a ideologickej demonizácie zisku absolútne nepoužiteľné. Zánik celej dovtedajšej obchodnoprávnej úpravy (základom ktorej boli pôvodom rakúsky Obchodný zákon z r. 1863 a pôvodom uhorský Obchodný zákonník z r. 1875) nastal priamou derogáciou v Občianskom zákonníku č. 141/1950 Zb. (§ 568). Právna úprava hospodárskych vzťahov sa po zrušení obchodného práva roztrieštila do množstva čiastkových predpisov, ktoré sa týkali troch hlavných oblastí: národohospodárskeho plánovania, postavenia národných podnikov (zákon č. 103/1950 Zb. o národných priemyselných podnikoch, zákon č. 51/1955 Zb. o národných podnikoch a niektorých iných hospodárskych organizáciách a pod.) a úpravy hospodárskych vzťahov (napr. zákon č. 99/1950 Zb. o hospodárskych zmluvách z roku 1950).

Z tradičných foriem podnikania ponechal socialistický právny poriadok po roku 1950 len formu akciovej spoločnosti, a to výlučne pre potreby zahraničného obchodu, kde mohol štát vystupovať ako jediný akcionár. V roku 1963 bol napokon prijatý Zákonník medzinárodného obchodu, ktorý upravil právne vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku a zachoval viaceré tradičné obchodnoprávne inštitúty.

¹³⁴ CHORVÁTH, J. – SUCHOŽA, J. *Československé hospodárske právo*. Bratislava: Obzor 1982, s. 59.

nizací, a to tak, aby tato právní úprava aktivně působila na rozvoj socialistické ekonomiky. Hospodářský zákoník má se v tomto smyslu stát jednou ze základních právních norem upravujících hospodářskoorganizačnou činnost socialistického státu.“¹³⁵

Prijatie Hospodárskeho zákonníka bolo v socialistických podmienkach špecifické, nakoľko mu predchádzala pomerne zásadná odborná diskusia o tom, či má byť táto matéria upravená samostatne, alebo začlenená do Občianskeho zákonníka. Nakoniec sa presadila koncepcia samostatnej úpravy, keďže občianske právo sa viazalo na uspokojovanie osobných potrieb občanov, zatiaľ čo hospodárske vzťahy sledovali odlišný cieľ spoločenskej výroby a rozdeľovania v rámci socialistického vlastníctva. Hospodársky zákonník bol koncipovaný tak, aby prepoжил a zjednotil dva typy vzťahov:

- I. Vertikálne vzťahy – vzťahy nadriadenosti a podriadenosti v rámci hospodárskeho riadenia, teda medzi riadiacimi orgánmi a podriadenými organizáciami.
- II. Horizontálne vzťahy – vzťahy medzi rovnocennými socialistickými organizáciami, napríklad dodávateľsko-odberateľské vzťahy.

Hospodársky zákonník mal za cieľ zjednodušiť a zjednotiť roztrieštenú a neprehľadnú právnu úpravu a vytvoriť zrozumiteľný a rámcový kódex pre riadenie ekonomiky, pričom sa predpokladalo jeho „dotvorenie“ prostredníctvom veľkého množstva vykonávacích predpisov. Avšak v realite Hospodársky zákoník priniesol podrobnú reglementáciu ekonomiky dovedenú často *ad absurdum* (napr. v otázke úverov), ideologizáciu ekonomických vzťahov evidentnú zo znenia základných zásad, vplyv komunistickej strany na riadenie ekonomiky, zakotvenie rozlišovania jednotlivých druhov vlastníctva, problematické inštitúty devalvujúce ekonomiku (kontrakčná povinnosť), podriadenie ekonomických vzťahov centrálnemu plánovaniu a i.¹³⁶ Znamenalo to jediné – **deformáciu hospodárstva a ekonomiky štátu, postupnú negáciu jej konkurencieschopnosti a jej degradáciu v porovnaní s ostatným (kapitalistickým) svetom.**

Z hľadiska svojej **štruktúry** sa členil na preambulu¹³⁷, desať základných zásad

¹³⁵ Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1964. III. volební období. *Vládní návrh ... Hospodářský zákoník (tisk 188). Důvodová zpráva.* (cit. 2025-02-03). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0188_10.htm

¹³⁶ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989.* Praha: Auditorium, 2011, s. 398.

¹³⁷ Preambula vyjadřila základné ideologické a politické východiská zákona a úsilie spoločnosti dospieť ku konečnému cieľu v podobe vybudovania komunizmu: „*Pracující lid Československé socialistické republiky na čele s robotníckou třídou vybudoval pod vedením*

hospodárskoprávnych vzťahov a 12 základných častí, ktoré pokrývali všetky kľúčové aspekty riadeného plánovitého hospodárstva socialistického štátu. Zásady hospodárskoprávnych vzťahov (Články I až X) definovali kľúčové princípy, na ktorých stálo centrálné plánované hospodárstvo, a ktoré mali riadiť správanie všetkých socialistických organizácií, a to konkrétne:

Článok I – Úloha KSČ a zásada demokratického centralizmu (zdôrazňovala, že hospodárstvo bolo nedeliteľný celok riadený KSČ podľa zásady demokratického centralizmu).

Článok II – Prvoradosť štátneho plánu (štátny plán rozvoja národného hospodárstva bol hlavným nástrojom riadenia a všetka riadiaca a hospodárska činnosť (či už orgánov alebo organizácií) musela byť v plnom súlade s týmto plánom).

Článok III – Zriaďovanie štátnych organizácií a zverenie národného majetku do ich správy.

Článok IV – Hierarchia a úlohy organizácií (stanovila sa prioritou štátnych hospodárskych organizácií pri plnení úloh hospodárskej výstavby, pričom významný podiel mali mať aj družstevné organizácie, najmä JRD).

Článok V – Ochrana a efektívne využitie majetku v socialistickom spoločenskom vlastníctve (všetky socialistické organizácie boli povinné starať sa o to, aby sa majetok v socialistickom spoločenskom vlastníctve „*plne, účelne a hospodárne využíval, stále rozmnožoval a všemožne chránil*“).

Článok VI – Iniciatíva a plnenie plánu (socialistické organizácie a orgány boli povinné vyvíjať maximálnu iniciatívu a úsilie pre čo najlepšie splnenie úloh štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva).

Článok VII – Úloha hospodárskych zmlúv (hospodárske zmluvy boli definované ako nástroj slúžiaci na organizáciu, konkretizáciu a zabezpečenie vzájomnej spolupráce medzi socialistickými organizáciami pri realizácii plánovaných úloh).

Článok VIII – Majetková zodpovednosť socialistických organizácií (zásada stanovila majetkovú zodpovednosť socialistických organizácií za porušenie ich povinností, predovšetkým záväzkov vyplývajúcich z hospodárskych zmlúv).

Komunistickej strany Československa socializmus. Ekonomickým základom Československej socialistickej republiky je socialistická hospodárska sústava. Zospoločenštenie výrobných prostriedkov umožňuje, aby sa uvedomelá, plánovite riadená spoločenská práca stala zdrojom mohutného rozvoja výroby a zabezpečovala vzostup životnej úrovne pracujúcich. Úsilie socialistickej spoločnosti smeruje v súlade so zákonitosťou spoločenského vývoja ku konečnému cieľu – komunizmu.“

Článok IX – Účasť pracujúcich na riadení (zdôraznila sa potreba aktívnej a iniciatívnej účasti pracujúcich na riadení národného hospodárstva, čo bolo považované za predpoklad trvalého rozvoja).

Článok X – Nadradenosť celospoločenských záujmov (vyžadoval, aby pri riadení a hospodárskej činnosti (vrátane vzájomnej spolupráce) neboli uplatňované rezortné, podnikové alebo miestne záujmy na úkor celospoločenských záujmov: „*Všetky ustanovenia tohto zákonníka musia sa uskutočňovať tak, aby sa zabezpečoval predovšetkým záujem celej spoločnosti a aby sa úlohy plánované na uspokojenie potrieb národného hospodárstva plnili s najväčšou možnou úsporou spoločenskej práce*“).

Prvá časť Hospodárskeho zákonníka definovala predmet úpravy, nástroje riadenia národného hospodárstva (plánovanie, financovanie), formy socialistického vlastníctva a základné pravidlá pre právne úkony socialistických organizácií.¹³⁸ V zmysle § 1 Hospodársky zákonník upravoval:

- plánovité riadenie národného hospodárstva a socialistické spoločenské vlastníctvo;
- organizáciu hospodárskej činnosti;
- postavenie socialistických organizácií a ich hospodárenie;
- spoluprácu socialistických organizácií a ich majetkovú zodpovednosť za porušenie ustanovených povinností;
- platobné a úverové vzťahy socialistických organizácií.

Hlavným nástrojom riadenia národného hospodárstva bol štátny plán rozvoja národného hospodárstva, z ktorého musela vychádzať všetka riadiaca a hospodárska činnosť. Tento plán sa vypracúval na základe smerníc Ústredného výboru Komunistickej strany Československa (§ 4 ods. 1).

Subjektom hospodárskych vzťahov bola socialistická organizácia. Zákonník ju v § 14 definoval ako štátnu, družstevnú a spoločenskú organizáciu, ako aj inú organizáciu, ktorej činnosť prispievala k rozvoju socialistických vzťahov. Zákonník rozoznával päť druhov týchto organizácií:

- Štátne hospodárske organizácie: Zriaďované štátnymi orgánmi, fungovali na princípe podnikového *chozrasčotu*
- Rozpočtové organizácie
- Príspevkové organizácie
- Družstevné organizácie
- Spoločenské a iné organizácie

¹³⁸ *Hospodársky zákonník. Komentár*. Praha: Orbis, 1965, s. 17.

Druhá časť Hospodárskeho zákonníka „Hospodárska činnosť štátnych organizácií“ upravovala postavenie, zriaďovanie, riadenie a hospodárenie štátnych hospodárskych a rozpočtových organizácií. Hospodársky zákonník nepoznal jednotný inštitút vlastníctva (základom bola hierarchizácia vlastníctva spomínaná už v rámci Občianskeho zákonníka). Dominantnou formou bolo štátne socialistické vlastníctvo, ideologicky označované ako „vlastníctvo všetkého ľudu“ (§ 63). Štátne organizácie národný majetok nevlastnili, iba ho spravovali (§ 64), rešpektujúc tak vzor zo sovietskej právnej vedy.

Štátne hospodárske organizácie (§§ 38 – 50) fungovali na princípe *chozrasčotu*, čo bol spôsob plánovitého riadenia založený na využívaní tovarovo-peňažných vzťahov s cieľom zabezpečiť ich rentabilitu (hospodárenie podľa rozpočtu, príjmy týchto organizácií mali byť vyššie ako ich výdavky). Družstevné organizácie (§§ 76 – 96) hospodárili s vlastným majetkom, majetkom členov alebo majetkom zvereným od štátu. Spoločenské organizácie (§§ 97 – 99) mali hospodársku činnosť regulovanú, keďže nebola ich hlavným poslaním.

Tretia časť Hospodárskeho zákonníka upravovala postavenie a hospodárenie družstiev (JRD, výrobné družstvá, spotrebné družstvá), ich vyšších organizácií a definovala družstevné vlastníctvo ako formu socialistického vlastníctva.

Štvrtá časť Hospodárskeho zákonníka upravovala hospodárenie spoločenských organizácií (napr. ROH, Zväz mládeže), ich vlastníctvo a hospodárske zariadenia.

Piata časť Hospodárskeho zákonníka „Podnikový register“ stanovila pravidlá pre zápis a evidenciu socialistických organizácií do podnikového registra. Podnikový register bol vedený na registrových súdoch. Na rozdiel od klasického obchodného registra však nebol verejný a nahliadnutie do neho bolo podmienené osvedčením právneho záujmu (§ 110).

Šiesta časť Hospodárskeho zákonníka obsahovala spoločné ustanovenia o hospodárskych záväzkoch. Definovala vzťah medzi plánom a záväzkami, zásady spolupráce, vznik, zmenu a zánik záväzkov, lehoty na uplatnenie práv a dôsledky porušenia povinností (zodpovednosť za vady, omeškanie, majetkové sankcie). Záväzky vznikali najčastejšie z hospodárskych zmlúv, ale aj priamo z plánovacích aktov alebo rozhodnutí nadriadených orgánov. Hospodárske zmluvy boli považované za dôležitý nástroj organizácie a konkretizácie spolupráce pri plnení plánovaných úloh. Kľúčovou bola úprava kontraktačnej povinnosti, podľa ktorej boli organizácie povinné uzavrieť zmluvu na základe plánu, čím bola autonómia vôle subjektov úplne potlačená.¹³⁹ Hlavným zmyslom kontraktačnej

¹³⁹ Kontraktačná povinnosť zaväzovala organizácie uzavrieť hospodársku zmluvu na základe prejavu vôle odberateľa, aby sa zabezpečilo plnenie štátneho plánu (§ 119 ods. 3). Organizácie

povinnosti bolo zabezpečiť splnenie úloh štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva.¹⁴⁰

Siedma časť Hospodárskeho zákonníka „Hospodárske záväzky pri dodávke výrobkov“ podrobne upravila dodávateľsko-odberateľské vzťahy, od zmlúv o príprave dodávok, cez povinnosť uzavrieť zmluvu, až po konkrétne dodacie podmienky (akosť, obaly, ceny) a nákup poľnohospodárskych výrobkov.

Ôsma časť Hospodárskeho zákonníka „Hospodárske záväzky v investičnej výstavbe a pri dodávkach vývozných investičných celkov“ sa venovala príprave a realizácii investičnej výstavby, vrátane projektových prác, dodávok stavebných častí, strojov a zariadení, a špecifik dodávok pre zahraničný obchod.

Deviata časť Hospodárskeho zákonníka upravila hospodárske záväzky v nákladnej preprave, konkrétne vzťahy medzi prepravcami a dopravcami, záväzky z prepravného plánu a prepravnej zmluvy, ako aj zodpovednosť za škody na zásielke.

Desiata časť Hospodárskeho zákonníka „Hospodárske záväzky pri iných spôsoboch spolupráce medzi socialistickými organizáciami“ zahŕňala úpravu ostatných zmluvných typov, ako zmluvy o prevode správy národného majetku (§ 347), zmluvy o dočasnom užívaní majetku (§ 348), zmluvy o uskladnení (§ 353), zmluvy o vykonaní opráv (§ 356) a poistenie (§ 358).

Jedenásta časť Hospodárskeho zákonníka „Platobné a úverové vzťahy“ stanovovala pravidlá pre bezhotovostný platobný styk prostredníctvom Štátnej banky československej, fakturáciu a poskytovanie bankového úveru. Celý platobný styk bol centralizovaný. Všetky platby museli byť realizované prostredníctvom Štátnej banky československej. Úvery poskytovala banka podľa úverového plánu a museli byť použité len na stanovený účel (§ 382).

Dvanásta časť Hospodárskeho zákonníka obsahovala spoločné, prechodné a záverečné ustanovenia.

Na rozhodovanie majetkových sporov medzi socialistickými organizáciami boli zriadené orgány štátnej (neskôr hospodárskej) arbitráže, kopírujúc sovietsky vzor¹⁴¹. Tieto osobitné mimosúdne orgány pôsobili ako strážcovia plnenia

boli povinné spolupracovať a pomáhať si tak, aby boli čo najlepšie zabezpečené potreby národného hospodárstva. Ak organizácia zistila, že nebude môcť svoj záväzok včas splniť, musela to okamžite písomne oznámiť druhej strane, čo však nemenilo obsah záväzku ani majetkovú zodpovednosť (§ 120).

¹⁴⁰ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 401.

¹⁴¹ Arbitrážne orgány boli zriadené už zákonom č. 99/1950 Zb. o hospodárskych zmluvách a štátnej arbitráži.

štátnych plánov, pričom ich rozhodnutia mali vyhovovať všeobecnému záujmu, najmä potrebám hospodárskeho plánovania.

V istom uvoľnení spoločenských pomerov v Československu v 60. rokoch 20. storočia nasledovali viaceré snahy o liberalizáciu ekonomiky, najmä v rokoch 1965-1966, kedy sa obmedzilo pôsobenie niektorých centrálnych nástrojov riadenia (napr. vládne nariadenie č. 100/1966 Zb. o plánovitom riadení národného hospodárstva) a oslabil sa kontraktačná povinnosť. Po roku 1970 však v rámci normalizácie došlo k opätovnému posilneniu centralizácie, čo potvrdila aj novela Hospodárskeho zákonníka – zákon č. 138/1970 Zb. Celá koncepcia Hospodárskeho zákonníka postavená na direktívnom riadení bola po roku 1989 novelou (zákon č. 103/1990 Zb.) dočasne upravená a doplnená bola aj úprava obchodných spoločností. **Jeho existencia sa definitívne skončila prijatím nového Obchodného zákonníka (zákon č. 513/1991 Zb.), ktorý s účinnosťou od 1. januára 1992 znamenal návrat k tradičnému obchodnému právu, súkromnoprávnej koncepcii a princípom trhovej ekonomiky.**

Výber z (právo)historickej literatúry: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992; *Hospodářský zákonník. Komentár*. Praha: Orbis, 1965; CHORVÁTH, J. – SUCHOŽA, J.: *Československé hospodářské právo*. Bratislava: Obzor, 1982; KNAPP, V.: *Hlavní zásady Československého socialistického občanského práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, n.p. Praha, 1958; KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUKLÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009; LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dějinám státu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019; MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dějiny státu a práva v letech 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.: *Dějiny státu, správy a soudnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013.

Znenie normy – Hospodársky zákonník č. 109/1964 Zb. vo vyhlásenom znení s poukazom na novelizácie

Pracujúci ľud Československej socialistickej republiky na čele s robotníckou triedou vybudoval pod vedením Komunistickej strany Československa socializmus. Ekonomickým základom Československej socialistickej republiky je socialistická hospodárska sústava. Zospoločenšenie výrobných prostriedkov umožňuje, aby sa uvedomelá, plánovite riadená spoločenská práca stala zdrojom mohutného rozvoja výroby a zabezpečovala vzostup životnej úrovne pracujúcich. Úsilie socialistickej spoločnosti smeruje v súlade so zákonitosťou spoločenského vývoja ku konečnému cieľu – komunizmu.

Orgány socialistického štátu i všetky socialistické organizácie uplatňujú pri plánovitom riadení národného hospodárstva i pri svojej hospodárskej činnosti zákonitosti spoločenského vývoja a socialistickej ekonomiky tak, aby sa na základe rozvoja vedy a techniky a využívania vedeckých poznatkov vo výrobných procesoch i v organizácii práce, vrátane deľby práce medzi krajinami svetovej socialistickej sústavy, na základe rastu politickej, odbornej i kultúrnej úrovne pracujúcich účinne využívali všetky zdroje a rezervy a rástla spoločenská produktivita práce.

Všetka činnosť štátnych i iných socialistických organizácií je riadená podľa zásady demokratického centralizmu. Táto zásada sa uskutočňuje jednotou stále upevňovaného a zdokonaľovaného ústredného štátneho riadenia, nevyhnutného na zabezpečenie plánovitého proporcionálneho rozvoja národného hospodárstva a tvorivej aktivity pracujúcich, ktorí sa zúčastňujú na riadení hospodárstva na všetkých jeho stupňoch.

Na to sa vytvárajú predpoklady účelnou operatívnou hospodárskou samostatnosťou a zvyšovaním zodpovednosti všetkých štátnych orgánov a socialistických organizácií za plnenie ich úloh. Významnú úlohu pri rozvíjaní účasti pracujúcich na riadení hospodárstva má Revolučné odborové hnutie, ktoré túto účasť organizuje.

Tvorivá iniciatívna práca občanov v socialistickej spoločnosti vychádza z poznania, že rozvoj a záujmy každého jej príslušníka sú v základnom súlade s rozvojom a záujmami celej spoločnosti; práca je preto prácou v prospech celku i v prospech pracovníka samého. Spájanie záujmov jednotlivých pracujúcich a ich pracovných kolektívov so záujmami rozvoja celej spoločnosti sa uskutočňuje najmä odmeňovaním za prácu podľa jej množstva, akosti a spoločenského významu a bezplatným uspokojovaním niektorých potrieb občanov spoločnosťou.

Vychádzajúc z nevyhnutnosti upevňovať socialistický právny poriadok najmä zdokonaľovaním právnych noriem upravujúcich hospodársko-organizátorskú činnosť, ďalej z významu a zvláštností vzťahov vznikajúcich pri riadení národného hospodárstva a pri hospodárskej činnosti socialistických organizácií a z toho, že víťazstvo socializmu v našej krajine a dosiahnutý stupeň rozvoja národného hospodárstva vytvorili možnosť i vyvolali potrebu komplexnej úpravy týchto vzťahov, a vychádzajúc z toho, že vzťahy vznikajúce pri účasti na spoločenskej práci a pri uspokojovaní osobných potrieb občanov sú upravované Zákonníkom práce a Občianskym zákonníkom, uznieslo sa Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky na tomto zákone:

Zásady hospodárskoprávnych vzťahov

Článok I Národné hospodárstvo Československej socialistickej republiky tvorí nedeliteľný celok riadený pod vedením Komunistickej strany Československa štátom podľa zásady demokratického centralizmu.

Článok II Hlavným nástrojom riadenia je štátny plán rozvoja národného hospodárstva, z ktorého vychádza a s ktorým musí byť v súlade všetka radiaca a hospodárska činnosť všetkých orgánov a socialistických organizácií.

Článok III Na plnenie úloh hospodárskej a kultúrnej výstavby zriaďuje socialistický štát štátne organizácie a zveruje im do správy časti národného majetku. Družstevné a spoločenské organizácie hospodária s vlastným majetkom a okrem toho aj s národným majetkom, ktorý im štát zveril do užívania. Jednotné roľnícke družstvá hospodária aj s pôdou, ktorá je v ich spoločenskom užívaní.

Článok IV Úlohy hospodárskej výstavby plnia predovšetkým štátne hospodárske organizácie. Významný podiel na plnení úloh hospodárskej výstavby majú družstevné organizácie, najmä jednotné roľnícke družstvá. Hospodársku činnosť vyvíjajú aj spoločenské organizácie, pokiaľ je to potrebné na plnenie ich úloh.

Článok V Všetky socialistické organizácie sú povinné starať sa o to, aby majetok v socialistickom spoločenskom vlastníctve plne, účelne a hospodárne využíval, stále rozmnožoval a všemožne chránil.

Článok VI Všetky orgány a socialistické organizácie sú povinné vynaložiť najvyššie úsilie a vyvinúť čo najväčšiu iniciatívu, aby úlohy štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva boli splnené čo najlepšie. Splnenie úloh štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva zabezpečujú socialistické organizácie v plánoch svojej hospodárskej činnosti.

Článok VII Dôležitým nástrojom organizácie, konkretizácie a zabezpečovania vzájomnej spolupráce socialistických organizácií pri plnení plánovaných úloh

sú hospodárske zmluvy. Rokovanie o nich je významnou súčasťou plánovacích prác.

Článok VIII Za neplnenie svojich povinností, najmä záväzkov z hospodárskych zmlúv, sú socialistické organizácie majetkovo zodpovedné. Táto zodpovednosť má socialistické organizácie viesť predovšetkým k riadnemu a včasnému plneniu ich spoločenských úloh.

Článok IX Aktívna a iniciatívna účasť pracujúcich na riadení národného hospodárstva, najmä na vytváraní plánov, zvyšovaní hospodárnosti, uzavieraní hospodárskych zmlúv a na kontrole plnenia plánov i hospodárskych zmlúv je predpokladom trvalého rozvoja národného hospodárstva. Túto účasť pracujúcich organizujú predovšetkým spoločenské organizácie, najmä Revolučné odborové hnutie. Orgány socialistických organizácií sú povinné vytvárať vhodné predpoklady pre rozširovanie účasti pracujúcich na riadení národného hospodárstva.

Článok X Pri riadení a pri hospodárskej činnosti socialistických organizácií, najmä aj pri ich vzájomnej spolupráci, nesmú sa uplatňovať na úkor celospoločenských záujmov záujmy rezortné, podnikové alebo miestne. Všetky ustanovenia tohto zákonníka musia sa uskutočňovať tak, aby sa zabezpečoval predovšetkým záujem celej spoločnosti a aby sa úlohy plánované na uspokojenie potrieb národného hospodárstva plnili s najväčšou možnou úsporou spoločenskej práce.

PRVÁ ČASŤ. Všeobecné ustanovenia

PRVÁ HLAVA. Hospodárskoprávne vzťahy

§ 1 Hospodársky zákonník upravuje zo vzťahov vznikajúcich pri riadení národného hospodárstva a pri hospodárskej činnosti socialistických organizácií: plánovité riadenie národného hospodárstva a socialistické spoločenské vlastníctvo, organizáciu hospodárskej činnosti, postavenie socialistických organizácií a ich hospodárenie, spoluprácu socialistických organizácií a ich majetkovú zodpovednosť za porušenie ustanovených povinností, platobné a úverové vzťahy socialistických organizácií.

DRUHÁ HLAVA. Riadenie národného hospodárstva

§ 2 (1) Všestranný, plynulý a proporcionálny rozvoj národného hospodárstva, ako základný predpoklad uspokojovania stále rastúcich potrieb spoločnosti, je zabezpečovaný rozšírenou socialistickou reprodukciou. Tento proces, ktorý uvádza do súladu výrobné vzťahy s rozvojom výrobných síl, socialistický štát cieľavedome riadi.

(2) Nástrojmi jednotnej sústavy riadenia sú najmä plánovanie, financovanie a organizácia hospodárskej činnosti. Zásady mzdovej sústavy, tvorby cien, kontroly a národohospodárskej evidencie, ako ďalšie významné nástroje jednotnej sústavy riadenia, upravujú osobitné predpisy.

Plánovanie a financovanie

§ 3 Hlavným nástrojom riadenia rozvoja národného hospodárstva je štátny plán, ktorý zabezpečuje, aby sa národné hospodárstvo rozvíjalo proporcionálne na základe optimálneho využívania prírodných a ekonomických zdrojov a podmienok krajiny a na základe medzinárodnej socialistickej deľby práce.

§ 4 (1) Štátny plán rozvoja národného hospodárstva sa vypracúva na základe smerníc Komunistickej strany Československa. Na vypracovaní štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva sa podieľajú ústredné orgány, národné výbory, hospodárske a ostatné organizácie; všetky tieto orgány i organizácie sú povinné neustále prehlbovať perspektívnosť, vedeckosť a nepretržitosť plánovania.

(2) Vypracovanie a vykonávanie štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva sa opiera o najširšiu aktívnu účasť pracujúcich.

§ 5 (1) Základom plánovania je dlhodobý štátny plán rozvoja národného hospodárstva, ktorý sa vyhlasuje zákonom. Vypracúva sa v súlade s výhľadovými cieľmi a smermi rozvoja národného hospodárstva, ktoré sú vytyčované Komunisticou stranou Československa spravidla na obdobie 15 až 20 rokov.

(2) Dlhodobý plán určuje na príslušné obdobie koncepciu rozvoja národného hospodárstva s cieľom zabezpečiť maximálne uspokojovanie potrieb spoločnosti na základe najvyššej spoločenskej efektívnosti dosahovanej najmä širokým uplatňovaním výsledkov vedy a techniky, špecializáciou výroby a medzinárodnou deľbou práce; určuje hlavné úlohy, najmä hlavné úlohy výroby, investičnej výstavby, technického rozvoja a rastu životnej úrovne a najdôležitejšie prostriedky potrebné na ich splnenie.

(3) Ročný plán zabezpečuje uskutočnenie cieľov a úloh určených dlhodobým plánom so zreteľom na dosiahnutú úroveň výrobných síl, na výsledky plnenia dlhodobého plánu, na novovzniknuté zdroje v národnom hospodárstve a na najefektívnejšie využitie vytvorených rezerv.

§ 6 (1) Vypracovanie dlhodobého a ročného štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva riadi vláda. Vláda tiež určuje podrobné úlohy dlhodobého plánu a ročné plány rozvoja národného hospodárstva; riadi a kontroluje ich vykonávanie a robí opatrenia na ich splnenie.

(2) Spôsob plánovania rozvoja národného hospodárstva bližšie upravujú vykonávacie, prípadne osobitné predpisy.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

Za § 5 sa vkladajú § 6 a 7, ktoré znejú: „**§ 6 (1)** Kontrola hospodárskej činnosti socialistických organizácií a orgánov hospodárskeho riadenia ako súčasť hospodárskeho riadenia poskytuje príslušným orgánom objektívne informácie o zabezpečení a plnení úloh, o základných príčinách odchýlok a o využívaní a účinnosti ustanovených priamych a nepriamych nástrojov riadenia. Zisťuje nedostatky v hospodárskej činnosti a ich základné príčiny, presadzuje ich trvalé odstránenie a aktívne pôsobí na to, aby orgány hospodárskeho riadenia a socialistické organizácie cieľavedome uskutočňovali hospodársku politiku štátu. Pôsobí na zvyšovanie úrovne a činnosti hospodárskeho riadenia a na predchádzanie nedostatkom. (2) Kontrola sa zameriava aj na výchovné pôsobenie na pracujúcich, aby sa prehlbovalo ich vedomie spoločenskej zodpovednosti, upevňovala pracovná disciplína a štátna disciplína a aby sa rozvíjalo ich úsilie o ochranu celospoločenských záujmov.

§ 7 Plánovanie, financovanie, kontrolu a organizáciu hospodárskej činnosti upravuje tento zákon a iné právne predpisy; osobitné predpisy upravujú ďalšie nástroje jednotnej sústavy riadenia, najmä mzdovú sústavu, tvorbu cien a jednotnú sústavu sociálno-ekonomických informácií.“.

§ 7 (1) Finančné hospodárenie štátu a socialistických organizácií zabezpečuje, aby sa finančné vzťahy plánovite využívali na rýchly rozvoj výrobných síl, na maximálnu tvorbu všetkých zdrojov a ich najefektívnejšie využívanie, na zvýšenie tvorivej účasti pracujúcich na riadení hospodárstva a na upevňovanie jednoty záujmov pracujúcich, socialistických organizácií a celej spoločnosti.

(2) Finančné hospodárenie štátu i socialistických organizácií je riadené sústavou finančných plánov, najmä štátnym rozpočtom, rozpočtami národných výborov a finančnými plánmi socialistických organizácií.

(3) Štátny rozpočet, rozpočty národných výborov a finančné plány socialistických organizácií sa vypracúvajú v súlade s úlohami štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva a aktívne pôsobia na jeho plnenie. ...

TRETIA HLAVA. Socialistické spoločenské vlastníctvo

§ 8 (1) Hlavným zdrojom rozvoja socialistického spoločenského vlastníctva je plánovite riadená hospodárska činnosť pracovných kolektívov socialistických organizácií.

(2) Socialistickým spoločenským vlastníctvom je štátne vlastníctvo, družstevné vlastníctvo, ako aj vlastníctvo spoločenských a iných socialistických organizácií.

§ 9 Na výkone socialistického spoločenského vlastníctva sa aktívne podieľajú všetci pracujúci. V ich záujme je chrániť majetok v socialistickom spoločenskom vlastníctve a podieľať sa v najväčšej možnej miere na jeho plnom a hospodárnom využívaní.

§ 10 Právo na ochranu socialistického spoločenského vlastníctva proti neopráv-

neným zásahom, najmä právo na vydanie veci voči tomu, kto ju neoprávnene zadržuje, nezaniká uplynutím času.

§ 11 (1) Ak sa do socialistického spoločenského vlastníctva nadobúda vec zmluvou, prechádza vlastnícke právo, ak nie je ustanovené alebo dohodnuté inak, prevzatím veci.

(2) Nadobudnúť vec do socialistického spoločenského vlastníctva rozhodnutím štátneho orgánu možno len v prípadoch ustanovených zákonom. Vlastníctvo prechádza dňom určeným v rozhodnutí, a ak nie je určený, dňom právoplatnosti rozhodnutia.

(3) Ak nie je ustanovené alebo dohodnuté niečo iné, nadobúda sa s vecou i jej príslušenstvo a práva s vlastníctvom veci spojené, pokiaľ nie sú obmedzené na skoršieho vlastníka.

(4) Stavba je vo vlastníctve tej socialistickej organizácie, ktorá ju obstarala, prípadne vo vlastníctve štátu, ak ide o štátne organizácie.

§ 12 (1) Vec môže patriť spoločne štátu a družstevným alebo iným socialistickým organizáciám alebo spoločne niekoľkým družstevným alebo iným socialistickým organizáciám (spoluvlastníctvo).

(2) Spoluvlastníci sa podieľajú na právach a povinnostiach vyplývajúcich zo spoluvlastníctva podľa svojich podielov. V pochybnostiach sa má za to, že podiely všetkých spoluvlastníkov sú rovnaké.

(3) Užívanie spoločnej veci a nakladanie s ňou sa spravuje dohodou spoluvlastníkov. Na prevod spoluvlastníckeho podielu treba súhlas všetkých spoluvlastníkov.

§ 13 (1) Spoluvlastníci sa môžu dohodnúť o zrušení spoluvlastníctva a o vzájomnom vyporiadaní.

(2) Ak dôjde medzi spoluvlastníkmi k nezhode o vzájomných právach a povinnostiach alebo o zrušení spoluvlastníctva, rozhodne na návrh niektorého spoluvlastníka hospodárska arbitráž. Ak ide o zrušenie spoluvlastníctva, hospodárska arbitráž rozdelí vec medzi spoluvlastníkov podľa výšky podielov, a ak rozdelenie nie je možné, prikáže ju za primeranú náhradu niektorému z nich alebo niektorým z nich; pritom dbá na to, aby bolo zabezpečené čo najúčelnejšie využitie veci.

ŠTVRTÁ HLAVA. Socialistické organizácie

§ 14 Socialistickými organizáciami sú štátne, družstevné a spoločenské organizácie, ako aj iné organizácie, činnosť ktorých prispieva k rozvoju socialistických vzťahov.

§ 15 Vo svojej činnosti socialisticke organizácie vzájomne spolupracujú a poskytujú si potrebnú pomoc, aby boli najúčelnejšie zabezpečené záujmy celej spoločnosti. Ak treba, sú povinné podľa svojich pomerov a hospodárskych možností

prispievať na vykonávanie štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva, aj keď nejde o ich vlastné úlohy, a chrániť predmety socialistického vlastníctva pred poškodením, stratou, zneužitím a rozkrádaním, aj keď nie sú v ich správe (vlastníctve).

§ 16 Úlohy socialistickej organizácie plní kolektív jej pracovníkov alebo členov; ich činnosť je organizovaná na základe štatútu, stanov alebo organizačných poriadkov.

§ 17 Socialistické organizácie vystupujú v hospodárskych vzťahoch vo svojom mene a majú aj majetkovú zodpovednosť vyplývajúcu z týchto vzťahov, pokiaľ tento zákon alebo osobitné predpisy neustanovujú inak.

§ 18 Socialistické organizácie môžu nadobúdať práva a zaväzovať sa, len pokiaľ to nie je v rozpore s plnením ich spoločenských úloh.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

Za § 18 sa vkladá ustanovenie tohto znenia: „§ 18a Socialistické organizácie môžu vyvíjať hospodársku činnosť len v rozsahu vymedzenom predmetom činnosti určeným v zriaďovacej listine, v štatúte alebo v stanovách, alebo v inom akte, ktorým im bola určitá hospodárska činnosť povolená; pre rozsah hospodárskej činnosti rozpočtových organizácií platí ustanovenie § 60 ods. 1. Organizácie nesmú vymedzený rozsah predmetu činnosti prekračovať alebo inak neoprávnené vyvíjať hospodársku činnosť. Pokiaľ v právnych predpisoch nie je ustanovené niečo iné, nie je prekračovaním predmetu činnosti maloobchodný predaj výrobkov, ktoré organizácia vyrába, úprava alebo iné spracovanie predávaných výrobkov a poskytovanie prác alebo výkonov súvisiacich s predajom, doplnkový predaj výrobkov súvisiacich s poskytovanými prácami alebo výkonmi a prípadne aj iné dodávky, práce alebo výkony, pokiaľ sa vykonávajú len príležitostne, ojedinele a krátkodobe.“.

§ 19 Socialistické organizácie, ktoré sa zapisujú do podnikového registra, môžu vo svojom mene nadobúdať práva a zaväzovať sa odo dňa, ku ktorému boli zapísané; jednotné roľnícke družstvá, melioračné družstvá a iné poľnohospodárske družstevné organizácie však odo dňa zriadenia. Odo dňa zriadenia môžu nadobúdať práva a zaväzovať sa socialistické organizácie, ktoré sa do podnikového registra nezapisujú.

Piata hlava. Právne úkony socialistických organizácií

§ 20 Socialistické organizácie konajú prostredníctvom svojich (štatutárnych i iných) orgánov alebo prostredníctvom svojich zástupcov.

§ 21 (1) Štatutárnym orgánom socialistickej organizácie je jej pracovník alebo člen, ktorý je podľa tohto zákona alebo podľa príslušných organizačných predpisov (napr. štatútov, stanov, organizačných poriadkov) oprávnený konať v mene organizácie vo všetkých veciach. Ak je štatutárny orgán kolektívny, organizačné predpisy určujú, akým spôsobom koná navonok. ...

§ 22 Zastúpenie

(1) Zástupcom socialistickej organizácie je spravidla jej pracovník (člen) alebo iná socialistická organizácia. Oprávnenie zastupovať socialistickú organizáciu vzniká udelením písomného plnomocenstva štatutárnym orgánom; v plnomocenstve musí byť vymedzený rozsah splnomocnenia. ...

§ 23 Písomná forma

(1) Pre platnosť zmlúv a iných dohôd socialistických organizácií sa vyžaduje písomná forma, ak nie je v ďalších ustanoveniach tohto zákona alebo vykonávacích predpisoch ustanovené inak. Pre platnosť ostatných právnych úkonov socialistických organizácií sa vyžaduje písomná forma len v prípadoch ustanovených právnymi predpismi.

(2) Požiadavka písomnej formy sa splní aj vtedy, ak sa prejavy vôle urobili v rôznych listinách, najmä v listoch, alebo ak sa urobili ďalekopisom. Telegram sa považuje za písomné oznámenie len vtedy, ak ho odosielateľ bez zbytočného odkladu listom potvrdí. ...

§ 24 (1) Právne úkony socialistických organizácií sú neplatné, ak sú v rozpore s právnymi predpismi alebo ich účel obchádzajú alebo sú v rozpore so zásadami hospodárskej politiky Československej socialistickej republiky.

(2) Ak je právny úkon neplatný preto, že jeho obsah sa priechi právnemu predpisu alebo jeho účel obchádza, musí sa všetko, čo plnila alebo mala plniť organizácia, ktorá v čase právneho úkonu o neplatnosti vedela alebo vedieť musela, odvieť do štátneho rozpočtu, ak sa už začalo s plnením na základe takého právneho úkonu. Namiesto nepeňažného plnenia odvádza sa do štátneho rozpočtu jeho peňažná hodnota.

(3) Ak sa dôvod neplatnosti týka len časti právneho úkonu, nie je tým dotknutá platnosť zvyšujúcej časti okrem prípadov, keď by bol vzťah, ktorý by vznikol na základe tejto časti právneho úkonu, hospodársky neodôvodnený.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 24 ods. 1 znie: „(1) Právne úkony socialistických organizácií sú neplatné, ak sú v rozpore s právnymi predpismi alebo ich účel obchádzajú alebo sú v rozpore so zásadami hospodárskej politiky Československej socialistickej republiky alebo ak ich predmetom je nemožné plnenie. Plnenie nie je nemožné, ak ho možno uskutočniť len za sťažených podmienok alebo s väčšími nákladmi alebo až po určenom čase.“.

K § 24 sa pripája tento ďalší odsek: „(4) Organizácia, ktorá vedela alebo musela vedieť, že právny úkon je neplatný, je povinná nahradiť škodu, ktorá vznikla v dôsledku neplatnosti právneho úkonu organizácií, ktorá dôverovala platnosti právneho úkonu.“.

§ 25 Právny úkon treba vždy vykladať v súlade so záujmom celej spoločnosti na rozvoji národného hospodárstva a v súlade s požiadavkami súdružskej spolupráce socialistických organizácií. ...

DRUHÁ ČASŤ. Hospodárska činnosť štátnych organizácií

PRVÁ HLAVA. Úvodné ustanovenie

§ 27 (1) Socialistický štát vytvára pre plnenie svojich úloh sústavu štátnych organizácií.

(2) Štátne organizácie sú spravidla hospodárske alebo rozpočtové.

DRUHÁ HLAVA. Štátne hospodárske organizácie

§ 28 (1) Základnou úlohou štátnych hospodárskych organizácií je vykonávať na zverených úsekoch určenú hospodársku činnosť a tým zabezpečovať uspokojovanie potrieb spoločnosti výrobkami, prácami a službami vysokej technickej úrovne pri najúčelnejšom využívaní materiálových i ostatných zdrojov a výrobných zariadení a pri neustálom zvyšovaní spoločenskej produktivity práce.

(2) Štátne hospodárske organizácie hospodária podľa zásad podnikového chozrasčotu. ...

§ 29 Štátne hospodárske organizácie sú riadené ministerstvami, prípadne inými ústrednými orgánmi (ďalej len „ministerstvá“) alebo národnými výbormi. Vláda určuje, na ktorých úsekoch sú štátne hospodárske organizácie riadené národnými výbormi.

Štátne hospodárske organizácie riadené ministerstvami

§ 30 (1) Ministerstvá zodpovedajú za to, že nimi riadené organizácie budú v rámci určených úloh plniť svoju základnú povinnosť maximálne uspokojovať potreby národného hospodárstva; pritom zodpovedajú najmä za ústredné riadenie rozvoja a uplatňovanie novej techniky a technológie, za materiálno-technické zásobovanie a za organizáciu dodávateľsko-odberateľských vzťahov.

(2) Ministerstvá sú povinné bežne kontrolovať plnenie určených úloh, vykonávať rozbor hospodárskej činnosti podriadených organizácií a svojou hospodársko-organizátorskou prácou zabezpečovať odstránenie zistených nedostatkov; sú povinné starať sa aj o to, aby sa v nimi riadených organizáciách základné prostriedky plne využívali.

§ 31 Štátne hospodárske organizácie riadené ministerstvami sú organizované spravidla podľa odvetví a hlavných odborov. Ak to vyžaduje povaha hospodárskej činnosti alebo iná dôležitá potreba, sú organizované i podľa iných hľadísk, najmä územných, alebo podľa účelnej kombinácie hospodárskych činností.

§ 32 (1) Výroba toho istého priemyslového alebo stavebného odboru alebo jeho ucelenej časti sa sústreďuje spravidla do jednej výrobnjej hospodárskej jednotky,

ktorá je vybavená všetkými druhmi činností potrebných na to, aby v nej prebiehal ucelený výrobný proces a aby sa vytvárali podmienky pre rozvoj odboru.

(2) Výrobná hospodárska jednotka podľa potrieb národného hospodárstva sa stará aj o výrobu iných odborov, ktorá je v nej umiestnená na využitie zariadení alebo z iného dôležitého dôvodu.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 32 znie: „**§ 32 (1)** Hospodárska činnosť v jednotlivých odvetviach alebo odboroch národného hospodárstva sa spravidla sústreďuje do výrobných hospodárskych jednotiek alebo iných obdobne usporiadaných hospodárskych jednotiek (ďalej len „výrobná hospodárska jednotka“), ktoré sú vybavené prostriedkami na zabezpečenie uceleného hospodárskeho procesu a rozvoja sústredenej výroby, prípadne inej hospodárskej činnosti.

(2) Pri vytváraní výrobných hospodárskych jednotiek sa vychádza z hľadiska hospodárskej účelnosti, najmä príbuznosti a nadväznosti hospodárskych činností, z technologickej nadväznosti výrob, zopätia výskumu s výrobou, plánovaných základných zmien štruktúry výroby a z obchodno-technických a územných hľadísk.“.

§ 33 Výrobná hospodárska jednotka je priamo riadená ministerstvom. Môže byť organizovaná ako jeden národný podnik alebo inou vhodnou formou.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 33 znie: „**§ 33** Výrobná hospodárska jednotka je priamo riadená ministerstvom. Môže byť organizovaná ako jedna štátna hospodárska organizácia alebo ako zoskupenie niekoľkých štátnych hospodárskych organizácií tvoriace organizačný, ekonomický a prípadne aj právny celok. Výkonávací predpis ustanoví, v akých formách sa výrobné hospodárske jednotky vytvárajú.“.

§ 34 Výrobná hospodárska jednotka zodpovedá v rámci úloh určených štátnym plánom za zásobovanie národného hospodárstva výrobkami a prácami určeného odboru a za rozvoj odboru v súlade s vývojom potrieb; je preto povinná sústavne zvyšovať technickú, technologickú, ekonomickú a organizačnú úroveň odboru a zabezpečovať nepretržitý rast produktivity práce, zvyšovanie akosti výrobkov a prác a znižovanie vlastných nákladov. ...

Štátne hospodárske organizácie riadené národnými výbormi

§ 38 (1) Štátne hospodárske organizácie riadené národnými výbormi sú organizované predovšetkým podľa územných hľadísk s prihliadnutím na odborovú ucelenosť.

(2) Národné výbory jednotlivých stupňov riadia činnosť štátnych hospodárskych organizácií na určených úsekoch podľa predpisov o národných výborech.

§ 39 Štátne hospodárske organizácie riadené národnými výbormi zodpovedajú v rámci určených úloh predovšetkým za uspokojovanie potrieb obyvateľstva službami, prácami a výrobkami; svojou činnosťou prispievajú k rozvoju celého národného hospodárstva. Určené úlohy sú povinné plniť včas, kvalitne, hospodárne a v potrebnom sortimente.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 38 a 39 znejú: „**§ 38** Štátne hospodárske organizácie riadené národnými výbormi sa organizujú a riadia tak, aby v príslušných odvetviach a odboroch kvalitne, pohotovo a hospodárne uspokojovali predovšetkým miestne potreby obyvateľstva, najmä službami, výrobou, dopravou, výstavbou obcí a miest, údržbou bytového fondu, zdravotníckych, školských a kultúrnych zariadení a aby svojou činnosťou prispievali k rozvoju národného hospodárstva.

§ 39 Príslušné ministerstvá vykonávajú v oblasti hospodárstva riadeného národnými výbormi pôsobnosť vymedzenú právnymi predpismi.“

§ 40 Národné výbory určujú podriadeným organizáciám úlohy, prideliujú prostriedky na ich plnenie a kontrolujú ich činnosť s cieľom zabezpečovať najmä všestranný rozvoj služieb obyvateľstvu. ...

Zriaďovanie a právne postavenie štátnych hospodárskych organizácií

§ 42 Štátne hospodárske organizácie zriaďuje príslušný minister po prejednaní s krajským národným výborom a odborovým sväzom. Na úsekoch riadených národnými výbormi zriaďuje štátne hospodárske organizácie príslušný národný výbor po prejednaní s vyšším národným výborom, prípadne s ministerstvom a s príslušným odborovým orgánom. Vláda môže určiť ďalšie podmienky pre zriaďovanie štátnych hospodárskych organizácií. ...

§ 44 (1) Na čele štátnej hospodárskej organizácie je jediný vedúci (riaditeľ), ktorý riadi činnosť organizácie a koná v jej mene vo všetkých veciach.

(2) Riaditeľ rozhoduje vo veciach štátnej hospodárskej organizácie samostatne, pokiaľ rozhodnutie nie je vyhradené nadriadenému orgánu.

(3) Riaditeľa štátnej hospodárskej organizácie riadenej ministerstvom vymenúva a z funkcie odvoláva príslušný minister po vyjadrení odborového sväzu; pri hospodárskych organizáciách, ktoré nie sú priamo podriadené ministerstvu, patrí toto právo riaditeľovi nadriadenej organizácie, pokiaľ si ho nevyhradil minister. Riaditeľa štátnej hospodárskej organizácie riadenej národným výborom vymenúva a z funkcie odvoláva národný výbor po vyjadrení príslušného odborového orgánu. ...

Hospodárenie štátnych hospodárskych organizácií

§ 56 Štátne hospodárske organizácie sú vybavené základnými a obežnými prostriedkami. Zodpovedajú za ich riadne využívanie, zachovanie, ako aj za ich

účelné rozmnožovanie; hospodária tak, že zásadne uhradzujú svoje výdavky zo zdrojov, ktoré vytvoria.

§ 57 (1) Prostriedky z finančných zdrojov vytváraných štátnymi hospodárskymi organizáciami sa jednak odvádzajú v určenom rozsahu do štátneho rozpočtu, jednak sa používajú v prospech týchto organizácií, a to buď priamo týmito organizáciami alebo ich nadriadenými orgánmi. ...

§ 58 Na zabezpečenie hospodárneho plnenia plánovaných úloh vo vnútropodnikových útvaroch hospodárske organizácie používajú vnútropodnikový chod, ktorý zameriava vnútropodnikové útvary na plánovité odkrývanie rezerv, znižovanie nákladov, na zvyšovanie produktivity práce a efektívnosti výroby a podnecuje tvorivú iniciatívu pracujúcich. ...

TRETIA HLAVA. Rozpočtové a iné štátne organizácie

§ 60 (1) Rozpočtové organizácie sa zriaďujú na plnenie úloh najmä na úseku štátnej správy a riadenia hospodárstva, na úseku kultúry a zdravotníctva. Tieto organizácie vykonávajú hospodársku činnosť len v rozsahu nevyhnutnom pre plnenie svojich úloh. Iba výnimočne možno zriadiť rozpočtové organizácie na plnenie hospodárskych úloh, ak ide o činnosti, ktoré vzhľadom na ich rozsah alebo charakter nie je účelné zabezpečovať formou štátnych hospodárskych organizácií.

(2) Rozpočtovými organizáciami sú štátne organizácie, ktoré sú zapojené na štátny rozpočet svojimi príjmami a výdavkami a hospodária samostatne podľa schválených rozpočtov, ako aj tie štátne organizácie, ktoré sú na štátny rozpočet zapojené finančnými vzťahmi a hospodária obdobne podľa zásad platných pre rozpočtové organizácie.

§ 61 (1) Rozpočtová organizácia môže v hospodárskych vzťahoch vo svojom mene nadobúdať práva a zaväzovať sa odo dňa zriadenia.

(2) Osobitné predpisy môžu ustanoviť, že rozpočtové organizácie vystupujú vo všetkých alebo len v niektorých hospodárskych vzťahoch v mene štátu alebo že vystupujú v mene inej rozpočtovej organizácie.

§ 62 (1) Vláda alebo orgán na to splnomocnený môže zriadiť inú štátnu organizáciu než rozpočtovú alebo hospodársku. Pri zriaďovaní takej organizácie musí sa určiť, či táto organizácia môže vo svojom mene nadobúdať práva a zaväzovať sa. Jej právne pomery a postavenie upraví štatút (organizačný poriadok).

(2) Orgán, ktorý organizáciu zriadil, rozhoduje aj o rozdelení, zlúčení alebo zrušení organizácie.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 62 znie: „§ 62 Inými štátnymi organizáciami sú najmä:

- a) príspevkové organizácie, ktoré sú na príslušný rozpočet zapojené finančnými vzťahmi (príspevkom alebo odvodom); platí pre ne obdobne ustanovenie § 61 ods. 1,
- b) federálne fondy a štátne fondy republik.“.

ŠTVRTÁ HLAVA. Štátne socialistické vlastníctvo, národný majetok a jeho správa

§ 63 Štátne socialistické vlastníctvo je vlastníctvom všetkého ľudu. Jediným vlastníkom všetkých vecí v štátnom socialistickom vlastníctve je štát.

§ 64 (1) Národným majetkom sú všetky veci v štátnom socialistickom vlastníctve (hmotný národný majetok) a všetky pohľadávky a iné majetkové práva štátu.
(2) Jednotlivé časti národného majetku sú v správe štátnych organizácií.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 64 znie: „§ 64 (1) Národným majetkom sú všetky veci v štátnom socialistickom vlastníctve (hmotný národný majetok) a všetky pohľadávky a iné majetkové práva štátu, včítane práva štátu využívať v rozsahu a spôsobom, ktoré ustanovujú právne predpisy, výsledky výskumnej, vývojovej, projektovej a inej obdobnej činnosti.

(2) Jednotlivé časti národného majetku sú v správe štátnych organizácií. Organizačné jednotky štátnej organizácie vystupujúce vo svojom mene v hospodárskych vzťahoch vykonávajú vo svojom mene v rozsahu svojej spôsobilosti nadobúdať práva a zaväzovať sa aj správou národného majetku, ktorý je v správe štátnej organizácie a s ktorým tieto jednotky hospodária; vo svojom mene vykonávajú aj právne úkony týkajúce sa tohto národného majetku. Pokiaľ neustanovuje inak vykonávací predpis alebo za podmienok v ňom uvedených neurčuje inak štatút, majú pritom rovnaké oprávnenia a povinnosti ako organizácie spravujúce národný majetok.“.

Hmotný národný majetok

§ 65 (1) Národný majetok spravuje zásadne organizácia, ktorá je poverená úlohami, na plnenie ktorých majetok celkom alebo prevažne slúži.

(2) Ak vzniknú pochybnosti o tom, ktorá organizácia má určitý národný majetok spravovať, rozhodne najbližší orgán spoločne nadriadený organizáciám, medzi ktorými pochybnosti vznikli; ak nemajú spoločne nadriadený orgán, rozhodujú po dohode príslušné ústredné orgány, prípadne krajské národné výbory; ak nedôjde k dohode, rozhoduje Ministerstvo financií na žiadosť niektorého z nich.

(3) Národný majetok, pri ktorom pri jeho nadobudnutí štátom nie je z právneho úkonu alebo úradného rozhodnutia zrejmé, ktorá štátna organizácia ho má

spravovať, je v dočasnej správe príslušného okresného národného výboru. To isté platí o národnom majetku, o ktorom sa zistí, že nie je v správe žiadnej organizácie.

§ 66 (1) Organizácia, ktorá spravuje národný majetok, je oprávnená a povinná využívať tento majetok na splnenie svojich úloh a nakladať s ním v súlade s týmito úlohami; ak má v správe majetok, ktorý pre plnenie svojich úloh nepotrebuje alebo ktorý je pre ňu neupotrebitelný, musí sa postarať, aby majetok bol využitý inde, prípadne aby s ním bolo naložené čo najúčelnejšie.

(2) Organizácia spravujúca národný majetok je povinná viesť tento majetok v evidencii, udržiavať ho v riadnom stave, sústavne a dôsledne vykonávať všetky opatrenia potrebné na jeho ochranu a dbať najmä, aby sa predišlo jeho poškodeniu, strate, zneužitiu a rozkrádaniu. ...

§ 67 Pre prevody správy národného majetku medzi štátnymi organizáciami, ku ktorým dochádza pri dodávkach výrobkov a vykonávaní prác (obvyklé hospodárenie), platia príslušné ustanovenia tohto zákona o hospodárskych záväzkoch. ...

§ 70 (1) Časti národného majetku môžu sa bezplatne odovzdať do trvalého užívania iným socialistickým organizáciám než štátnym, najmä družstevným alebo spoločenským.

(2) Organizácia, ktorej bol majetok odovzdaný do trvalého užívania, je oprávnená užívať majetok len na účel, na ktorý jej bol odovzdaný. Je povinná majetok udržiavať a chrániť. Môžu sa jej uložiť osobitné obmedzenia práva trvalého užívania.

(3) Majetok odovzdaný do trvalého užívania môže byť organizácii odňatý, ak neplní svoje povinnosti trvalého užívateľa; inak len vtedy, ak to vyžaduje vyšší spoločenský záujem. ...

Pohľadávky a iné práva štátu

§ 72 (1) Pokiaľ osobitné predpisy neustanovujú inak, patrí správa pohľadávok a iných práv štátu (ďalej len „pohľadávky“) tej štátnej organizácii,

a) z činnosti ktorej pohľadávka vznikla, alebo

b) do pôsobnosti ktorej patrí ochrana majetkových záujmov štátu, poškodením ktorých pohľadávka vznikla, alebo

c) ktorá má v správe majetok, s ktorým pohľadávka súvisí. ...

§ 73 (1) Organizácia, ktorá má pohľadávku štátu v správe, je povinná v mene štátu starať sa o to, aby všetky povinnosti dlžníka boli včas a riadne splnené, prípadne aby pohľadávka štátu sa včas uplatnila na príslušných orgánoch a aby rozhodnutia týchto orgánov boli včas vykonané.

(2) Dlžník nemôže svoj záväzok voči štátu uhradiť započítaním svojej pohľadávky voči štátu.

Spoločné ustanovenia

§ 74 Ak nadriadené orgány zistia závady pri správe národného majetku, môžu obmedziť organizáciu spravujúcu národný majetok vo výkone správy. ...

TRETIA ČASŤ. Hospodárska činnosť družstevných organizácií

PRVÁ HLAVA. Družstevné organizácie

§ 76 (1) Družstevné organizácie sa významne podieľajú na plnení úloh hospodárskej výstavby a svojou činnosťou v politickej, kultúrnej a sociálnej oblasti prispievajú k rozvoju socialistických spoločenských vzťahov ako dobrovoľné spoločenské organizácie družstevníkov.

(2) Družstevnými organizáciami sú ľudové družstvá, ich vyššie organizácie (zväzy družstiev, Ústredná rada družstiev) a družstevné podniky, prípadne spoločné družstevné podniky.

§ 77 (1) V ľudových družstvách sa dobrovoľne združujú pracujúci, aby spoločnou činnosťou a spoločnými prostriedkami prispievali k rozvoju socialistického národného hospodárstva a tým i k rastu vlastnej hmotnej a kultúrnej úrovne. Členmi družstevných organizácií môžu byť výnimočne i socialistické organizácie.

(2) Ľudovými družstvami sú najmä jednotné roľnícke družstvá, melioračné družstvá, výrobné družstvá, spotrebné družstvá, stavebné bytové družstvá a družstvá vzájomnej občianskej pomoci. ...

§ 80 Sväzy družstiev a Ústredná rada družstiev môžu zriaďovať na plnenie svojich hospodárskych úloh družstevné podniky.

Činnosť a zásady riadenia družstevných organizácií

§ 81 Plány družstevných organizácií sú zostavované tak, aby zabezpečovali plnenie úloh štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva.

§ 82 Vedúcou zásadou riadenia a organizačnej výstavby socialistického družstevníctva je zásada socialistickej demokracie. O všetkých zásadných otázkach sa uznášajú volené kolektívne orgány družstiev a ich vyšších organizácií. Uznesenia vyšších orgánov sú záväzné pre nižšie orgány.

§ 83 (1) Najvyššími orgánmi Ústrednej rady družstiev a zväzov družstiev sú zjazdy, prípadne konferencie; delegátov na zjazdy a konferencie volia orgány členských organizácií.

(2) Najvyšším orgánom družstva je členská schôdza, na ktorej členovia uplatňujú svoje právo riadiť a kontrolovať činnosť družstva. Ak vzhľadom na rozsah družstva nemožno zvolávať členské schôdze, môžu stanovy určiť, že sa zvoláva zhromaždenie (konferencia) delegátov volených členmi družstva.

§ 84 (1) Výkonnými orgánmi družstiev a ich vyšších organizácií sú predstavenstvá, ktoré konajú v ich mene navonok vo všetkých veciach; ak je pre právny úkon predpísaná písomná forma, sú potrebné podpisy najmenej dvoch členov predstavenstva.

(2) V mene družstevného podniku koná jeho vedúci.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 84 znie: „**§ 84 (1)** Výkonnými orgánmi družstiev a ich vyšších organizácií sú predstavenstvá, ktoré sú oprávnené konať v ich mene vo všetkých veciach. Spôsob, akým predstavenstvá konajú navonok, upravujú stanovy; ak je však pre právny úkon, ktorý vykonáva predstavenstvo, predpísaná písomná forma, sú potrebné podpisy najmenej dvoch členov predstavenstva.

(2) Činnosť predstavenstva organizuje a riadi predseda volený podľa stanov. Pôsobnosť predstavenstva a predsedu upravujú stanovy, prípadne rokovacie poriadky.“.

§ 85 Kontrolnými orgánmi družstiev a ich vyšších organizácií sú kontrolné komisie, ktoré kontrolujú všetku ich činnosť, najmä i činnosť predstavenstva. ...

Zriaďovanie a právne postavenie

§ 89 Na zriadenie družstva alebo zväzu družstiev treba

- a) schválenie stanov ustavujúcou členskou schôdzou družstva alebo sjazdom (konferenciou) sväzu družstiev,
- b) zvolenie orgánov,
- c) súhlas vyššej družstevnej organizácie.

§ 90 (1) Vo svojej činnosti sa družstvá a ich vyššie organizácie spravujú predovšetkým stanovami. Stanovy upravujú najmä

- a) názov a sídlo družstevnej organizácie,
- b) predmet činnosti,
- c) vznik a zánik členstva, práva a povinnosti členov,
- d) zloženie orgánov, spôsob ich voľby, ich právomoc a spôsob konania,
- e) zásady hospodárenia, najmä ako sa nakladá so ziskom a uhradzuje prípadná strata,
- f) bližšie ustanovenia o zrušovaní, ako aj zlučovaní a rozdeľovaní družstevnej organizácie.

(2) Pre platnosť uznesenia o zmenách stanov je potrebný súhlas vyššej družstevnej organizácie. ...

DRUHÁ HLAVA. Družstevné socialistické vlastníctvo

§ 94 Družstevné vlastníctvo je formou socialistického spoločenského vlastníctva; spočíva predovšetkým na spoločnej činnosti súdružského kolektívu členov družstva.

§ 95 Družstevný majetok je vo vlastníctve jednotlivých ľudových družstiev (spoločných družstevných podnikov), prípadne vo vlastníctve ich vyšších organizácií.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 95 znie: „**§ 95** (1) Družstevný majetok je vo vlastníctve jednotlivých družstevných organizácií s výnimkou tých, ktorým sa majetok zveruje do správy.

(2) Zväzy družstiev a Ústredná rada družstiev zverujú svoj družstevný majetok do správy družstevným podnikom, ktoré zriadia, prípadne iným družstevným organizáciám, ktoré zriadia na základe osobitných predpisov, a zväzy družstiev aj územným orgánom, ktoré vystupujú v hospodárskych vzťahoch vo svojom mene.“.

§ 96 S družstevným majetkom môže družstevná organizácia nakladať, najmä ho prevádzať, len na plnenie svojich úloh, alebo ak to vyžaduje dôležitý spoločenský záujem. Toto obmedzenie sa nevzťahuje na neupotrebitelný a prebytočný majetok.

ŠTVRTÁ ČASŤ. Hospodárenie spoločenských organizácií

§ 97 Spoločenské organizácie pracujúcich pôsobia najmä v politickej, kultúrnej a sociálnej oblasti a prispievajú svojou činnosťou k rozvoju socialistických spoločenských vzťahov. Tento zákon upravuje len zásady, ktorými sa spoločenské organizácie spravujú v hospodárskych vzťahoch.

§ 98 Vlastníctvo spoločenských organizácií je formou socialistického spoločenského vlastníctva. V tomto vlastníctve sú najmä predmety spoločenskej spotreby; výrobné prostriedky môžu byť vo vlastníctve spoločenských organizácií, len pokiaľ ich potrebujú na zabezpečenie vlastnej činnosti.

§ 99 (1) Spoločenské organizácie hospodária s vlastným majetkom; môžu hospodáriť aj s národným majetkom, ktorý im štát odovzdal do trvalého užívania alebo do dočasného užívania.

(2) V súvislosti s prevedením niektorých úloh štátnych orgánov na spoločenské organizácie môže štát poskytovať týmto organizáciám na využitie národný majetok, ktorý je určený na zabezpečenie prevedenej úlohy, a to najmä i finančné prostriedky zo štátneho rozpočtu. S týmto národným majetkom hospodári potom spoločenská organizácia, avšak môže ho použiť len na určený účel a za určených podmienok.

§ 100 (1) Vlastný majetok spoločenských organizácií sa vytvára najmä z príspevkov členov a z činnosti organizácií.

(2) Majetok spoločenských organizácií je vo vlastníctve organizácie ako celku, pokiaľ stanovy neurčujú inak.

§ 101 Stanovy spoločenských organizácií určujú, ktoré nižšie organizačné zložky a orgány spoločenských organizácií môžu vo svojom mene nadobúdať práva a zaväzovať sa. Ak tieto organizačné zložky alebo orgány nemajú majetok vo svojom vlastníctve, stanovy alebo opatrenia ústredných orgánov spoločenských

organizácií určujú, akým spôsobom a v akom rozsahu sa im zveruje do správy majetok spoločenskej organizácie, potrebný na plnenie ich úloh. ...

§ 105 (1) Povinnosťou spoločenskej organizácie i všetkých jej organizačných zložiek, orgánov a hospodárskych zariadení je čo najhospodárnejšie využívať a všemožne chrániť ako majetok spoločenskej organizácie, tak i zverený národný majetok.

(2) Ak to vyžaduje ochrana majetku spoločenskej organizácie, môžu za nižšie organizačné zložky a orgány urobiť príslušné úkony a opatrenia orgány vyššie. ...

PIATA ČASŤ. Podnikový register

§ 107 (1) Do podnikového registra sa zapisujú štátne hospodárske organizácie, družstevné organizácie a hospodárske zariadenia spoločenských organizácií, a ak to ustanovuje právny predpis, aj iné organizácie. Do podnikového registra sa zapisujú aj odštepne závody.

(2) Podnikový register vedie okresný súd v sídle krajského súdu (registrový súd) pre organizácie, ktoré majú sídlo v obvode tohto krajského súdu. Vláda môže určiť, že podnikový register vedie iný orgán.

§ 108 (1) Do podnikového registra sa zapisuje spôsob zriadenia organizácie, deň jej vzniku, názov, sídlo, označenie štatutárnych orgánov (s uvedením funkcií a mien) a spôsob, ako za organizáciu podpisujú. Pri družstevných organizáciách sa do podnikového registra tiež zapisuje, ako ich členovia prispievajú na úhradu vzniknutých strát. ...

(2) Pri odštepných závodoch sa do podnikového registra zapisuje označenie závodu, jeho sídlo, názov a

§ 109 (1) Zápis do podnikového registra urobí registrový súd na návrh organizácie, ktorej sa zápis týka, prípadne na návrh orgánu, ktorý je jej nadriadený. V žiadosti o zápis organizácie do podnikového registra nemožno požadovať zápis so spätnou účinnosťou.

(2) Registrový súd je oprávnený robiť v registri zápisy aj bez návrhu, najmä aby sa dosiahla zhoda medzi zápsmi v registri a skutočným stavom; organizácie sú povinné oznámiť registrovému súdu skutočnosti potrebné na urobenie týchto zápisov.

§ 110 Do podnikového registra je oprávnený nazerať a vyžiadať si z neho úradné odpisy alebo potvrdenia ten, kto osvedčí právny záujem na skutočnostiach v ňom uvedených.

§ 111 Skutočnosti zapísané v podnikovom registri sú účinné voči všetkým organizáciám a osobám odo dňa, keď zápis bol urobený. Ak nebola určitá skutočnosť (jej zmena alebo zánik) do podnikového registra zapísaná, nemožno sa jej dovolávať voči iným organizáciám a osobám, okrem ak by o týchto nezapísaných skutočnostiach vedeli. ...

ŠIESTA ČASŤ. Spoločné ustanovenia o hospodárskych záväzkoch

PRVÁ HLAVA. Plány a hospodárske záväzky

Prvý oddiel. Pomer plánu a záväzku

§ 113 Na zabezpečenie organizovanej spolupráce vznikajú medzi socialistickými organizáciami hospodárske záväzky, ktoré musia byť v súlade s právnymi predpismi a so zásadami hospodárskej politiky Československej socialistickej republiky, najmä s potrebami plánovitého proporcionálneho rozvoja národného hospodárstva.

§ 114 (1) Hospodárske záväzky zabezpečujú predovšetkým plnenie úloh vyplývajúcich zo štátneho plánu rozvoja národného hospodárstva a konkretizujú ich vo vzájomných vzťahoch medzi socialistickými organizáciami.

(2) Hospodárske záväzky medzi organizáciami vznikajú najčastejšie z hospodárskych zmlúv.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

Za § 114 sa vkladá § 114a, ktorý znie: „§ 114a

(1) Organizácie sú povinné sústavne vykonávať prieskum potrieb a vzájomnou spolupracou vytvárať predpoklady riadneho uzavierania hospodárskych zmlúv na taký rozsah, štruktúru a časové členenie dodávok, aké v súlade s pripravovanými úlohami plánu budú najlepšie uspokojovať potreby spoločnosti. Preto sú v období prípravy a tvorby strednodobých plánov a pri zabezpečovaní úloh týchto plánov pri príprave vykonávacích plánov najmä povinné

a) prerokúvať vzájomné dodávateľsko-odberateľské vzťahy podľa naliehavosti potrieb a stavu ich zabezpečenia,

b) informovať dlhodobých odberateľov a dodávateľov v potrebnom predstihu o zámeroch v rozvoji výrobných, prípadne odbytových programov, v inovácii sortimentu a o výraznejších zmenách v predpokladanom rozsahu, sortimente alebo časovom členení dodávok a odberov a v závažnejších prípadoch ich s nimi prerokúvať.

(2) V prípadoch, keď je právnym predpisom ustanovená najmä povinnosť prerokovať dodávateľsko-odberateľské vzťahy alebo keď takú povinnosť uložia príslušné orgány hospodárskeho riadenia, sú organizácie, prípadne orgány hospodárskeho riadenia povinné na základe podkladov určených na vypracovanie návrhu štátneho plánu uzavrieť rokovanie spísaním zápisnice o prerokovaní dodávateľsko-odberateľských vzťahov, prípadne uzavretím zmluvy o príprave dodávok.

(3) Orgány hospodárskeho riadenia sú povinné organizovať prerokovanie dodávateľsko-odberateľských vzťahov a v prípadoch, keď je toto prerokovanie ustanovené ako povinnosť podľa odseku 2, riešiť rozpory postupom a v lehotách, ktoré ustanovuje právny predpis alebo opatrenie príslušnej vlády.

(4) Po schválení štátneho plánu sú organizácie i orgány hospodárskeho riadenia povinné vykonať nevyhnutné úpravy dodávateľsko-odberateľských vzťahov, pokiaľ vyplynú z potreby zabezpečiť úlohy štátneho plánu.

(5) Výkonávací predpis ustanoví podrobnejšie postupy organizácií, prípadne orgánov podľa odsekov 1 až 4; môže tiež ustanoviť, či a v ktorých prípadoch majú povinnosti ustanovené v odsekoch 1, 2 a 4 organizačné jednotky alebo organizačné zložky socialistických organizácií.“.

§ 115 Plánovacie akty

(1) V predpisoch, ktoré upravujú spôsob plánovania rozvoja národného hospodárstva, sa ustanovuje, či a na ktorých úsekoch príslušné orgány (organizácie) vydávajú v rámci ustanovenej pôsobnosti také plánovacie akty, ktorými vymedzujú budúce dodávky výrobkov alebo prác medzi organizáciami, prípadne aj inú ich spoluprácu (ďalej len „plánovacie akty“). Tieto plánovacie akty sú podkladom, na základe ktorého sú určité organizácie povinné uzavrieť hospodárske zmluvy.

(2) Orgány (organizácie), ktoré plánovacie akty vydávajú, menia alebo zrušujú, sú povinné plánovacími aktami zabezpečovať predovšetkým dodávky a poddodávky pre

- a) úlohy určené menovite vládou,
- b) plánované úlohy rozvoja vedy a techniky,
- c) zabezpečenie obranyschopnosti štátu,
- d) vývoz a životne dôležité potreby starostlivosti o zdravie.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 115 znie: „§ 115 Plánovacie akty

(1) V predpisoch, ktoré upravujú spôsob plánovania rozvoja národného hospodárstva, sa určí, či a na ktorých úsekoch príslušné orgány vydávajú v rámci určenej pôsobnosti také plánovacie akty, ktorými vymedzujú budúce dodávky výrobkov alebo prác medzi organizáciami, prípadne aj inú ich spoluprácu (ďalej len „plánovacie akty“). Tieto plánovacie akty sú podkladom, na základe ktorého sú určité organizácie povinné uzavrieť hospodárske zmluvy.

(2) Orgány, ktoré plánovacie akty vydávajú, menia alebo zrušujú, sú povinné plánovacími aktami zabezpečovať predovšetkým dodávky a poddodávky na

- a) úlohy určené menovite príslušnou vládou,*
- b) plánované úlohy rozvoja vedy a techniky,*
- c) zabezpečenie obranyschopnosti a bezpečnosti štátu,*
- d) vývoz a na zabezpečenie záväzkov prijatých pri rokovaniach o medzinárodných hospodárskych vzťahoch orgánmi na to splnomocnenými,*
- e) životne dôležité potreby starostlivosti o zdravie.“.*

§ 116 Zmluvy o príprave dodávok

Zmluvy o príprave dodávok výrobkov, prác alebo o príprave inej spolupráce medzi organizáciami vytvárajú predpoklady pre určenie úloh v ročnom pláne.

V priebehu prejednávania zmlúv o príprave dodávok organizácie a v závažných prípadoch i ministerstvá preverujú najmä možnosť zabezpečenia uvažovaných úloh ročného plánu v dodávateľsko-odberateľských vzťahoch.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 116 včítane nadpisu znie: „**§ 116 Zmluva o príprave dodávok**

(1) Zmluvou o príprave dodávok sa jedna alebo viacej organizácii zaväzuje uzavrieť do určeného času a na predpokladaný rozsah plnenia budúcu zmluvu.

(2) Zmluva o príprave dodávok môže obsahovať aj záväzky na vzájomnú spoluprácu za účelom riadnej a včasnej prípravy budúcich plnení.

(3) Zmluva o príprave dodávok vzniká, ak dôjde k dohode o celom jej obsahu.

(4) Vykonávacím predpisom sa môžu podrobnejšie upraviť náležitosti zmluvy o príprave dodávok a môže sa odchylné upraviť jej vznik; právnym predpisom môže byť ustanovená povinnosť túto zmluvu uzavrieť.“.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 116 včítane nadpisu znie: „**§ 116 Hospodárske zmluvy**

(1) Socialistické organizácie sú povinné v plánovacom procese využívať hospodársku zmluvu ako nástroj organizovania vzájomnej spolupráce. Hospodárske zmluvy najmä konkretizujú a zabezpečujú plánované úlohy; sú aj jedným z podkladov pre prípravu a tvorbu plánov.

(2) Organizácie sú povinné zodpovedajúcim spôsobom premietnuť do zmlúv plánovacie rozhodnutia a dohody uzavreté pri prerokúvaní dodávateľsko-odberateľských vzťahov v plánovacom procese; záväzky z týchto zmlúv sú pre organizácie záväzným podkladom pre spracovanie ich hospodárskeho plánu, najmä plánu výroby.

(3) Orgány hospodárskeho riadenia a orgány, prípadne organizácie poverené hmotným bilancovaním a rozdeľovaním sú pri rozpise úloh určených na vypracovanie návrhov plánov, pri rozpise bilancií a pri rozpise úloh plánu povinné vychádzať zo zmlúv uzavretých na základe plánovacích rozhodnutí.

(4) Organizácie uzavierajú hospodárske zmluvy, aby pripravili budúce plnenia (prípravné zmluvy), alebo zmluvy o dodávke výrobkov, prác, výkonov alebo o inom plnení (zmluvy o dodávke).

(5) Ak je to na zabezpečenie vzájomnej spolupráce účelné, uzavierajú hospodárske zmluvy aj orgány hospodárskeho riadenia. V týchto prípadoch pre orgány hospodárskeho riadenia primerane platia ustanovenia o socialistických organizáciách.“.

§ 117 Záväzky z plánovacích aktov

Vo vykonávacích predpisoch môže byť ustanovené, že hospodárske záväzky vznikajú priamo z plánovacích aktov, ak ich ďalšie spresnenie v hospodárskej zmluve nie je nevyhnutné. Pre tieto hospodárske záväzky platia ustanovenia o záväzkoch z hospodárskych zmlúv.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 117 včítane nadpisu znie: „**§ 117 Závazky z plánovacích aktov a z jednostranných úkonov**
(1) Vo vykonávacích predpisoch môže byť ustanovené, že hospodárske záväzky vznikajú priamo z plánovacích aktov, ak ich ďalšie spresnenie v hospodárskej zmluve nie je nevyhnutné.
(2) Za podmienok ustanovených týmto zákonom alebo vykonávacím predpisom môžu medzi organizáciami vznikať hospodárske záväzky na dodávku a odber aj na základe právneho úkonu jednej z organizácií.
(3) Pre hospodárske záväzky podľa odsekov 1 a 2 platia ustanovenia o záväzkoch z hospodárskych zmlúv.“

§ 118 Opatrenia nadriadených orgánov a hospodárskej arbitráže

(1) Ak to vyžadujú potreby plánovitého proporcionálneho rozvoja národného hospodárstva alebo ak sú pre to iné dôležité dôvody, môžu ústredné orgány, národné výbory alebo orgány (organizácie) nimi poverené uložiť organizáciám, ktoré riadia, aby uzavreli hospodársku zmluvu, alebo im priamo uložiť hospodárske záväzky, prípadne ich záväzky zmeniť alebo zrušiť. Ak ide o záväzky organizácií, ktoré sú riadené rôznymi orgánmi, je na to potrebná predchádzajúca dohoda týchto orgánov. Z rovnakých dôvodov môže založiť, zmeniť alebo zrušiť záväzky medzi organizáciami hospodárska arbitráž; pri záväzkoch na dodávku zvlášť pritom prihliadne aj na vyjadrenie príslušných nadriadených orgánov. ...

Druhý oddiel. Zásady spolupráce socialistických organizácií

§ 119 Organizácie sú povinné pri zabezpečovaní plánovaných úloh spolupracovať a pomáhať si tak, aby boli čo najlepšie zabezpečené potreby národného hospodárstva. Najmä sú povinné zaväzovať sa pri uzavieraní hospodárskych zmlúv na dodávky výrobkov alebo prác v akosti, sortimente a v lehotách, ktoré sú z hľadiska celého národného hospodárstva pre plnenie plánovaných úloh najvhodnejšie, a svoje záväzky riadne plniť.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 119 znie: „**§ 119 (1)** Organizácie sú povinné pri zabezpečovaní plánovaných úloh spolupracovať a pomáhať si tak, aby sa čo najlepšie zabezpečili potreby národného hospodárstva. Najmä sú povinné zaväzovať sa pri uzavieraní hospodárskych zmlúv na dodávky výrobkov, prác alebo výkonov v akosti, sortimente a v lehotách, ktoré sú z hľadiska celého národného hospodárstva na plnenie plánovaných úloh najvhodnejšie, a svoje záväzky riadne plniť.
(2) Organizácie nesmú v rozpore s požiadavkami odberateľov obmedzovať výrobu alebo vypúšťať z výrobného programu výrobky, práce alebo výkony, pokiaľ im na to nedá súhlas nadriadený orgán, prípadne nadriadený ústredný orgán alebo krajský národný výbor, ak si súhlas vyhradil. Ak ide o výrobky určené na predaj občanom alebo o výrobky určené na

vývoz, dáva príslušný orgán súhlas po prerokovaní s ministerstvom obchodu alebo s Federálnym ministerstvom zahraničného obchodu. Ustanovenie § 51 platí obdobne.

(3) Organizácie nesmú odmietnuť uzavretie hospodárskej zmluvy na dodávku výrobkov, prác alebo výkonov za obvyklých podmienok, ak prevzatím záväzku nie je ohrozené plnenie ich iných povinností; sú pritom povinné prednostne uspokojovať požiadavky na dodávky slúžiace na zabezpečenie potrieb, ktoré sa v štátnom pláne uvádzajú ako prednostné, a ďalej požiadavky tých odberateľov, na uspokojovanie ktorých boli zriadené.“.

9. Za § 119 sa vkladá ustanovenie tohto znenia: „§ 119a (1) Organizácie nesmú zneužívať svoje hospodárske postavenie na získanie neoprávnených alebo neprimeraných výhod na úkor iných organizácií alebo na úkor spotrebiteľov. Nesmú najmä

a) vynucovať si neprimerané hospodárske podmienky pri uzavieraní hospodárskych zmlúv alebo iných dohôd, obzvlášť vynucovať si dohody o plnení, ktoré je v čase uzavretia zmluvy v nápadnom nepomere k plneniu organizáciou poskytovanému,

b) viazať súhlas s uzavretím hospodárskej zmluvy na prevzatie záväzku, ktorý s požadovaným predmetom plnenia nesúvisí,

c) zastaviť alebo obmedziť predaj výrobkov, zatajovať alebo hromadiť výrobky, aby sa vyvolal ich nedostatok za účelom udržania alebo neoprávneného zvýšenia cien alebo získania iného neoprávneného hospodárskeho prospechu.

(2) Organizácie sa nesmú samy alebo po dohode s inými organizáciami vo svojej hospodárskej činnosti dopúšťať konania, ktoré by v rozpore so záujmami rozvoja národného hospodárstva obmedzovalo alebo inak nepriaznivo ovplyvňovalo činnosť iných organizácií alebo bolo na ujmu spotrebiteľov.

(3) Organizácia, ktorá má právny záujem, môže sa na hospodárskej arbitráži domáhať toho, aby sa organizácia, ktorá koná v rozpore s ustanoveniami predchádzajúcich odsekov, zdržala takého konania a odstránila protiprávny stav; organizácia, ktorej bola takým konaním spôsobená škoda, sa môže domáhať jej náhrady včítane ušlého zisku. Ak konaním boli poškodené záujmy spotrebiteľov alebo národného hospodárstva, je organizácia povinná odviesť do štátneho rozpočtu dvojnásobok sumy, ktorú neoprávnene získala; na túto povinnosť sa však započíta suma, ktorú je organizácia z toho istého dôvodu povinná zaplatiť ako majetkovú sankciu do štátneho rozpočtu na základe iných právnych predpisov.“.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 119a znie: „§ 119a (1) Organizácie nesmú v rozpore s požiadavkami odberateľov obmedzovať výrobu alebo vypúšťať z výrobného programu výrobky, práce alebo výkony, pokiaľ im na to nedá súhlas nadriadený ústredný orgán alebo pri organizáciách riadených národnými výbormi krajský národný výbor; súhlas dáva po prerokovaní s rozhodujúcimi odberateľskými ústrednými orgánmi. Ak ide o výrobky určené pre potreby obrany a bezpečnosti štátu, nemožno obmedziť výrobu alebo vypustiť výrobky z výrobného programu, ak nadriadený orgán nedosiahne dohodu s Federálnym ministerstvom národnej obrany alebo s Federálnym ministerstvom vnútra, a ak ide o výrobky určené pre komplexnú bytovú výstavbu, dohody s ministerstvami výstavby a techniky republík. Vláda Československej socialistickej republiky môže ustanoviť ďalšie prípady, keď na obmedzenie výroby alebo na vypustenie výrob-

kov z výrobného programu sa môže dať súhlas iba po dohode s odberateľskými ústrednými orgánmi, prípadne ustanoviť, s ktorými ďalšími ústrednými orgánmi sa musí obmedzenie alebo zrušenie výroby prerokovať. Ustanovenia § 51 platí obdobne.

(2) Organizácie nesmú zneužívať svoje hospodárske postavenie na získanie neoprávnených alebo neprimeraných výhod na úkor iných organizácií alebo na úkor spotrebiteľov alebo nesmú iným spôsobom konať proti záujmom spoločnosti. Nesmú najmä

a) vynucovať si neprimerané podmienky pri uzavieraní hospodárskych zmlúv alebo iných dohôd (vyhlasovať neprimerané množstvo jednostranne výhodných ustanovení za náležitosti nevyhnutné pre vznik zmluvy, podmieňovať uzavretie hospodárskej zmluvy prevzatím záväzku na plnenie, ktorý s požadovaným plnením nesúvisí alebo ktorého zabezpečenie patrí do ich hospodárskej činnosti a pod.);

b) zastaviť alebo obmedziť predaj výrobkov, zatajovať alebo hromadiť výrobky alebo iným spôsobom vyvolávať ich nedostatok s cieľom získať neoprávnený hospodársky prospech;

c) znevýhodňovať organizácie za to, že uplatňujú majetkovú zodpovednosť, najmä vymáhajú majetkové sankcie.

(3) Organizácie sa nesmú samy alebo po dohode s inými organizáciami vo svojej hospodárskej činnosti dopúšťať konania, ktoré by v rozpore so záujmami národného hospodárstva obmedzovalo alebo inak nepriaznivo ovplyvňovalo činnosť iných organizácií alebo bolo na ujmu spotrebiteľov.

(4) Organizácia, ktorá má na tom právny záujem, sa môže na hospodárskej arbitráži domáhať toho, aby sa organizácia, ktorá koná v rozpore s ustanoveniami odsekov 1 až 3, zdržala takého konania, prípadne aby sa odstránil protiprávny stav. Organizácia, ktorá takým konaním spôsobila inej organizácii škodu, je povinná nahradiť jej túto škodu včítane ušlého zisku.“.

§ 120 Ak organizácia zistí, že nebude môcť svoju povinnosť včas alebo určeným spôsobom splniť, musí to ihneď písomne s uvedením dôvodu oznámiť druhej organizácii; súčasne musí uviesť, kedy, prípadne, akým spôsobom záväzok splní. Týmto oznámením sa nemení obsah záväzku ani majetková zodpovednosť za jeho nesplnenie.

§ 121 (1) Ak organizácia zistí, že druhá organizácia jej udelila nesprávne príkazy alebo odovzdala nevhodné hmoty, výrobky, zariadenia alebo obaly, je povinná ju na to upozorniť.

(2) Ak hrozí nebezpečenstvo vzniku škody, organizácie sú povinné urobiť opatrenia, aby sa škode zabránilo; ak škoda vznikne, sú povinné usilovať sa o to, aby sa ďalej nezväčšovala, a podľa svojich možností prispieť k jej odstráneniu. ...

Tretí oddiel. Vznik, zmena a zrušenie hospodárskych záväzkov

§ 124 Záväzky medzi organizáciami vznikajú predovšetkým uzavretím hospodárskych zmlúv, ďalej opatrením nadriadených orgánov a rozhodnutím hospodárskej arbitráže; vznikajú aj ako dôsledok porušenia povinností alebo z iných skutočností uvedených v tomto zákone alebo v iných právnych predpisoch.

§ 125 Organizácie sa môžu dohodnúť na zmene alebo zrušení záväzku, pokiaľ

to nevylučuje právny predpis alebo povaha záväzku. Ak sa jedna z organizácií domáha zmeny alebo zrušenia záväzku na podklade plánovacieho aktu, druhá organizácia je povinná na zmenu alebo zrušenie pristúpiť.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 125 znie: „§ 125 (1) Organizácie sa môžu dohodnúť na zmene alebo zrušení záväzku, pokiaľ to nevylučuje právny predpis alebo povaha záväzku; môžu sa tiež dohodnúť na tom, že jedna z nich požiada o rozhodnutie hospodársku arbitráž.

(2) Ak sa jedna z organizácií domáha zmeny alebo zrušenia záväzku na podklade plánovacieho aktu, je druhá organizácia povinná na zmenu alebo zrušenie pristúpiť. To isté platí v prípade, keď nebolo vydané opatrenie, ktoré je právnym predpisom určené ako predpoklad plnenia záväzku alebo keď sa plnenie záväzku aspoň jednej z organizácií dostalo do rozporu s opatrením príslušného ústredného orgánu alebo národného výboru, urobeným podľa právnych predpisov; organizácia, na strane ktorej vznikol dôvod pre zmenu alebo zrušenie záväzku, je povinná nahradiť druhej organizácii nevyhnutné náklady, ktoré jej v súvislosti s prípravou na plnenie záväzku, so zmenou záväzku alebo s jeho zrušením vznikli.“

§ 126 Socialistické záväzky pracovných kolektívov, smerujúce k včasnejšiemu a kvalitnejšiemu plneniu plánovaných výrobných úloh, sú podkladom, na základe ktorého sú organizácie povinné prejednať možnosť zodpovedajúcich zmien hospodárskych zmlúv. Zmenu hospodárskych zmlúv možno však urobiť, len ak s tým súhlasí kolektív, ktorý socialistický záväzok prijal.

§ 127 Ak obsah záväzku je sporný alebo pochybný a ak nie je hospodársky účelné ho presne zisťovať, môže sa obsah tohto záväzku určiť dohodou organizácií.

§ 128 (1) Ak to nevylučuje právny predpis alebo povaha záväzku, môžu sa práva zo záväzkov previesť dohodou na inú organizáciu; pokiaľ nejde o prevod podľa rozhodnutia alebo so súhlasom nadriadených orgánov, je na to potrebný aj súhlas zaviazanej organizácie. To isté platí obdobne pre prevod povinností zo záväzkov.

(2) Medzi štátnymi organizáciami môžu sa práva a povinnosti zo záväzkov previesť priamo opatrením nadriadeného orgánu; ak ide o organizácie riadené rôznymi orgánmi, je na také opatrenie potrebná ich dohoda.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 128 znie: „§ 128 (1) Ak to nevylučuje právny predpis, dohoda organizácií alebo povaha záväzku, môžu sa práva zo záväzku postúpiť dohodou na inú organizáciu. Dokiaľ organizácia, ktorá má povinnosť plniť, nevie o postupe, môže plniť organizácii pôvodne oprávnenej.

(2) Povinnosť zo záväzku môže dohodou prevziať iná organizácia len so súhlasom oprávnenej organizácie, pokiaľ nejde o prevzatie na základe rozhodnutia alebo so súhlasom nadriadených orgánov.

(3) Medzi štátnymi organizáciami sa môžu práva a povinnosti zo záväzku previesť priamo opatrením nadriadeného orgánu; ak ide o organizácie riadené rozličnými orgánmi, je na takéto opatrenie potrebná dohoda týchto orgánov.“.

§ 129 (1) Povinnosť zo záväzku zaniká jej splnením.

(2) Čas, kedy sa musí záväzok splniť, určuje vykonávací predpis alebo právny úkon, najmä hospodárska zmluva. Ak čas plnenia nie je takto určený, môže oprávnená organizácia požadovať splnenie a povinná organizácia plniť ihneď. Pred ustanoveným alebo dojednaným časom môže sa plniť len so súhlasom oprávnenej organizácie, ak vykonávací predpis neustanovuje inak.

(3) Pokiaľ to neodporuje právnomu predpisu alebo povahe záväzku, nesmie sa odmietnuť čiastočné plnenie.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

Za § 129 sa vkladajú ustanovenia tohto znenia: „**§ 129a** Organizácia, ktorá uzavrela zmluvu alebo inú dohodu na neurčitý čas, je oprávnená ju vypovedať najmenej šesť mesiacov vopred, pokiaľ z povahy záväzku, z právneho predpisu alebo z dohody nevyplýva o možnosti výpovede, prípadne o výpovedných lehotách niečo iné.

§ 129b (1) Záväzok zaniká, ak sa jeho plnenie stane nemožným (§ 24 ods. 1); nezaniká však, pokiaľ nemožnosť plnenia spôsobila zaviazaná organizácia.

(2) Ak sa stane nemožnou len časť plnenia, zaniká záväzok len do tejto časti. Ak však z povahy zmluvy alebo z účelu plnenia, ktorý bol organizáciám známy pri vzniku záväzku, vyplýva, že plnenie zvyšku by bolo hospodársky neodôvodnené, zaniká záväzok v celom rozsahu.“.

Štvrtý oddiel. Lehoty na uplatnenie práv

§ 130 (1) Práva zo záväzkových vzťahov medzi organizáciami zanikajú, ak sa v ustanovenej lehote neuplatnili na hospodárskej arbitráži, prípadne na inom orgáne, ktorý je oprávnený o nich rozhodnúť. Práva, ktoré môžu byť uspokojené jednostranným úkonom oprávnenej organizácie, zanikajú, ak sa v ustanovenej lehote nevykonali.

(2) Táto lehota je, pokiaľ v právnych predpisoch nie je ustanovené inak,

a) pri právach zo zodpovednosti za vady a pri právach na zaplatenie majetkových sankcií šesť mesiacov,

b) pri ostatných právach jeden rok.

§ 131 (1) Lehota pre zánik práv zo zodpovednosti za vady sa začína od prvého dňa mesiaca nasledujúceho

a) po uplynutí lehoty, v ktorej podľa dohody mali sa vady odstrániť; ak nedošlo k dohode o odstránení vád, po odoslaní alebo odovzdaní reklamácie, prípadne po splnení, ak lehota pre reklamáciu nie je ustanovená;

b) po odstránení väd, ak ide o právo na náhradu nákladov na odstránenie väd; toto právo možno však uplatniť najneskoršie do konca roku nasledujúceho po splnení;
c) po odškodnení zahraničného zákazníka, prípadne po tom, keď sa podnik zahraničného obchodu dozvedel o vrátení tovaru zo zahraničia, ak ide o tovar, ktorý bol vyvezený.

(2) Lehota pre zánik práva na zaplatenie majetkových sankcií – ak nejde o majetkové sankcie, ktoré sú súčasťou práv zo zodpovednosti za vady – sa začína od prvého dňa mesiaca nasledujúceho po vzniku práva.

(3) Lehota pre zánik práva na náhradu škody sa začína od prvého dňa roku nasledujúceho po tom, keď sa poškodená organizácia dozvedela o škode a škodcovi. Právo na náhradu škody vzišlej z vady možno však uplatniť, ak nejde o tovar vyvezený, najneskoršie do konca roku nasledujúceho po uplynutí lehoty na reklamáciu väd.

(4) Lehota pre zánik ostatných práv sa začína od prvého dňa roku nasledujúceho po tom, keď právo sa mohlo uplatniť (vykonať) po prvý raz.

§ 132 Pri bezhotovostných platbách lehota pre zánik práva prestáva plynúť dňom, keď veriteľovi došlo písomné vyhlásenie dlžníka, že dal príkaz na úhradu pohľadávky peňažnému ústavu, prípadne dňom, keď príkaz na úhradu pohľadávky peňažnému ústavu dal veriteľ. Ak bol príkaz na úhradu odvolaný, plynie celá lehota znova od prvého dňa mesiaca nasledujúceho po tom, keď veriteľ dostal o tom správu od peňažného ústavu.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 132 znie: „§ 132 (1) Ak oprávnená organizácia dostane písomné uznanie záväzku čo do dôvodu i rozsahu, prestáva plynúť pôvodná lehota na zánik práv. Celá lehota plynie znova odo dňa, keď sa pôvodná lehota mala skončiť. Ak sa uznanie týka len časti záväzku, nastávajú tieto dôsledky len v tejto časti. Záväzok s týmito účinkami možno uznať len raz.

(2) V prípade, keď pri bezhotovostných platbách dal veriteľ podľa predpisov o platobnom a zúčtovacom styku oprávnené príkaz na úhradu pohľadávky peňažnému ústavu, prestáva plynúť lehota na zánik práv týmito dňom. Ak bol príkaz na úhradu odvolaný alebo vrátený, prípadne ak bol daný zákaz úhrady, plynie celá lehota znova odo dňa, keď sa pôvodná lehota mala skončiť.“

DRUHÁ HLAVA. Dôsledky porušenia záväzkov a iných právnych povinností

Prvý oddiel. Zodpovednosť za vady (záruka)

§ 133 Rozsah zodpovednosti

(1) Dodávateľ zodpovedá za to, že predmet plnenia má a po ustanovenú dobu bude mať vlastnosti ustanovené technickými normami alebo inými právnymi

predpismi, zmluvou, rozhodnutím hospodárskej arbitráže, opatrením štátneho alebo iného oprávneného orgánu, prípadne vlastnosti obvyklé, ďalej za to, že je kompletný a bez právnych väd. Dodávateľ taktiež zodpovedá za to, že dodané množstvo sa zhoduje s údajmi v sprievodných dokladoch.

(2) Dodávateľ nezodpovedá za zhoršenie vlastností plnenia alebo za poškodenie, ktoré po splnení spôsobil odberateľ, prípadne niekto iný, alebo ktoré boli spôsobené neodvráťiteľnými udalosťami.

§ 134 Pokiaľ tento zákon alebo vykonávací predpis neustanovuje inak, odberateľ je povinný preveriť predmet plnenia s ohľadom na jeho predpokladané použitie a na skúsenosti z doterajších dodávok tak, aby predchádzal vzniku škôd a aby zabezpečil vierohodné dôkazné prostriedky o zistených vadách a o zodpovednosti dodávateľa.

§ 135 Doba zodpovednosti (záručná doba)

Dodávateľ zodpovedá za vady predmetu plnenia, ktoré odberateľ zistí v záručnej dobe a ktoré včas reklamuje. Záručná doba, ako aj rozsah zodpovednosti sú ustanovené týmto zákonom alebo vykonávacími predpismi. Organizácie si môžu dohodnúť dlhšiu záručnú dobu; pre túto predĺženú časť záručnej doby môžu odchylne dojednať rozsah zodpovednosti alebo ďalšie podmienky. Dodávateľ môže predĺžiť záručnú dobu aj jednostranným úkonom. Kratšiu záručnú dobu si organizácie môžu výnimočne dohodnúť len so súhlasom nadriadených orgánov, pokiaľ dodaný výrobok sa použije neobvyklým spôsobom.

Uplatňovanie práv zo zodpovednosti za vady (reklamačné konanie)

§ 136 (1) Odberateľ je povinný vady písomne reklamovať u dodávateľa bez zbytočného odkladu po ich zistení. Pokiaľ tento zákon alebo vykonávacie predpisy neustanovujú inak, práva zo zodpovednosti za vady zanikajú, ak sa nebudú reklamovať najneskoršie do konca záručnej doby.

(2) V reklamácií musí odberateľ vady opísať, prípadne uviesť, ako sa prejavujú.

(3) V reklamácií odberateľ uvádza aj svoje požiadavky, prípadne ich vyčíslil a k reklamácií pripojí aj vhodné dôkazné prostriedky, ktoré umožnia overiť oprávnenosť reklamácie. ...

Druhý oddiel. Omeškanie

§ 138 Organizácia je v omeškaní, ak nesplní svoju povinnosť v ustanovenej dobe; nie je však v omeškaní po dobu, po ktorú nemohla svoju povinnosť plniť následkom okolností vzniknutých u oprávnenej organizácie. ...

Tretí oddiel. Majetkové sankcie

§ 141 (1) Organizácia, ktorá nesplní riadne záväzok, prípadne inú právnu povinnosť, je povinná zaplatiť majetkové sankcie (napr. penále, poplatok z omeškania, zdržné) ustanovené v právnom predpise alebo v zmluve.

(2) Organizácie si môžu dojednať majetkové sankcie vyššie, než ustanovuje právny predpis. ...

§ 144 Hospodárska arbitráž môže znížiť, prípadne odpustiť majetkové sankcie, len ak sú pre to celkom mimoriadne dôvody.

Štvrtý oddiel. Vyporiadanie škôd medzi socialistickými organizáciami

§ 145 (1) Organizácia, ktorá inej organizácii spôsobila škodu porušením záväzku alebo inej právnej povinnosti, je povinná škodu nahradiť. Škodu spôsobila organizácia, ak ju spôsobili v rámci plnenia úloh organizácie tí, ktorí jej úlohy plnili. (2) Organizácia sa zodpovednosti zbaví, ak preukáže, že škode nemohla zabrániť ani pri vynaložení všetkého úsilia, ktoré možno od nej požadovať. Svojej zodpovednosti sa však nemôže zbaviť poukazom na to, že plnila opatrenia nadriadených orgánov.

(3) Predpoklady, za ktorých je organizácia povinná uhradzovať škodu, môžu byť v právnych predpisoch ustanovené odchyľne.

§ 146 (1) Ak škodu spôsobilo viac organizácií, zodpovedajú pomerne. Ak nemožno rozsah zodpovednosti každej z nich zistiť bez neúmerných ťažkostí, zodpovedajú rovnakým dielom.

(2) Ak škodu spôsobila aj poškodená organizácia, najmä tým, že sa nepričinila o zmenšenie alebo odvrátenie škody, znáša škodu pomerne.

§ 147 (1) Nahrádza sa to, o čo sa majetok poškodenej organizácie škodnou udalosťou zmenšil. V právnych predpisoch môže byť rozsah náhrady škody pre určité prípady ustanovený odchyľne.

(2) Škoda sa nahrádza uvedením do predošlého stavu, a ak to nie je možné alebo účelné, v peniazoch.

(3) Na náhradu škody sa započítavajú majetkové sankcie, na ktoré vzniklo poškodenej organizácii právo následkom nesplnenia povinností, porušením ktorých bola škoda spôsobená.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 147 znie: „§ 147 (1) Nahrádza sa to, o čo sa majetok poškodenej organizácie škodnou udalosťou zmenšil. Pri škodách na poľnohospodárskych a lesných porastoch (kultúrach), pri škodách na živočíšnej produkcii a pri škodách spôsobených znemožnením výroby na poľnohospodárskej a lesnej pôde sa uhrádza aj to, čo by bola poškodená organizácia dosiahla, keby nebola nastala škodná udalosť (ušlý zisk); v ostatných prípadoch sa ušlý zisk nahrádza len vtedy, ak organizácia hrubo porušila svoje povinnosti. Pri porušení záväzku sa však nenahrádza škoda, ktorú organizácia, ktorá škodu spôsobila, nemohla pri vzniku záväzku predvídať ako obvyklý následok takého porušenia.

(2) Škoda sa nahrádza v peniazoch; ak však poškodená organizácia o to požiada a ak je to možné a účelné, nahrádza sa škoda uvedením do predošlého stavu.

(3) Na náhradu škody sa započítavajú majetkové sankcie, na ktoré vzniklo poškodenej organizácii právo následkom nesplnenia povinností, ktorých porušením bola škoda spôsobená.

(4) V právnych predpisoch sa môže rozsah náhrady škody v určitých prípadoch ustanoviť odchyľne.“

§ 148 (1) Ak nemožno presne alebo bez neúmerných ťažkostí zistiť výšku škody, určí ju hospodárska arbitráž s prihliadnutím na všetky okolnosti.

(2) Znížiť náhradu škody môže hospodárska arbitráž, len ak sú pre to celkom mimoriadne dôvody.

§ 149 Právo na náhradu škody, ktorá vznikla z vady, má poškodená organizácia proti organizácii, ktorá škodu spôsobila, aj keď zaniklo právo zo zodpovednosti za vady. Nemôže však požadovať plnenie, na ktoré mala právo z dôvodov zodpovednosti za vady.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 149 znie: „**§ 149** Právo na náhradu škody, ktorá vznikla chybným plnením, nie je dotknuté zánikom práv zo zodpovednosti za chyby.“.

§ 150 Za škody spôsobené pri prevádzke dopravných prostriedkov organizácia zodpovedá podľa príslušných ustanovení Občianskeho zákonníka.

TRETIA HLAVA. Uzavieranie hospodárskych zmlúv

§ 151 Dodávky výrobkov, prác a iné spôsoby hospodárskej spolupráce sú organizácie povinné zabezpečovať ustanoveným spôsobom, predovšetkým uzavieraním hospodárskych zmlúv.

§ 152 (1) Hospodárske zmluvy musia sa uzavrieť včas a ich obsah musí byť presný a zrozumiteľný. Výhrady v zmluvách o dodávke závisiace od neistých udalostí sú neplatné.

(2) Lehoty na predkladanie návrhov zmlúv ustanovujú vykonávacie predpisy. ...

§ 153 (1) Hospodárska zmluva vzniká prijatím návrhu zmluvy. Návrh zmluvy je prijatý, ak dôjde k dohode o predmete a čase plnenia. ...

§ 154 (1) Organizácia, ktorá dostala návrh zmluvy, je povinná sa vyjadriť k nemu do jedného mesiaca od uplynutia lehoty na predloženie návrhu zmluvy; ak lehota na predloženie návrhu zmluvy nie je ustanovená, alebo ak návrh bol predložený oneskorene, je povinná sa k nemu vyjadriť do jedného mesiaca od odoslania návrhu. Organizácia je svojím návrhom zmluvy viazaná do konca lehoty na jeho prijatie.

(2) Organizácia, ktorá v odpovedi na návrh zmluvy požaduje zmeny alebo doplnky predmetu alebo času plnenia, je svojou odpoveďou viazaná po dobu jedného mesiaca odo dňa, keď odpoveď došla.

(3) Ak dôjde prejav o prijatí návrhu až po dobe, po ktorú je organizácia svojím návrhom viazaná, je zmluva uzavretá, ak organizácia, ktorá podala návrh zmluvy, bez zbytočného odkladu neoznámí, že prijatie návrhu odmieta ako oneskorené.

§ 155 Ak má byť hospodárskou zmluvou založený spoločný záväzok niekoľkých organizácií, musia byť v zmluve určené podiely alebo musí byť určené, ktorá z organizácií a do akej doby podiely určí; inak je taká zmluva neplatná. Ak organizácia, ktorá je povinná podiely určiť, tak neurobí, je zaviazaná alebo oprávnená sama. Ak zmluvu nepodpisujú všetky organizácie, musí byť tá z nich, ktorá zmluvu podpisuje, ostatnými organizáciami splnomocnená, inak je zaviazaná sama.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 155 znie: „**§ 155 (1)** Ak má byť hospodárskou zmluvou založený spoločný záväzok niekoľkých organizácií a ak nie sú zaviazané spoločne a nerozdielne, určí organizácia v zmluve podiely, v akých sú jednotlivé organizácie oprávnené alebo zaviazané, prípadne určí, ktorá z nich a do akej doby podiely určí. Ak organizácia, ktorá je podľa zmluvy povinná podiely určiť, v ustanovenej lehote tak neurobí, je zaviazaná alebo oprávnená sama. Ak podiely nie sú v zmluve určené, ani nie je upravené ich určenie, sú organizácie zaviazané alebo oprávnené rovnakým dielom.

(2) Ak zmluvu nepodpisujú všetky organizácie, musí byť tá z nich, ktorá zmluvu podpisuje, ostatnými organizáciami splnomocnená, inak je zaviazaná alebo oprávnená sama.“.

Za § 155 sa vkladajú ustanovenia tohto znenia: „**§ 155a**

(1) Ak je podľa dohody zaviazané niekoľko organizácií na to isté plnenie spoločne a nerozdielne, môže oprávnená organizácia požadovať celé plnenie od ktorejkoľvek z nich, pokiaľ z povahy záväzku nevyplýva, že sa môže splniť len spoločnou činnosťou všetkých. Ak splní jedna zo zaviazaných organizácií, záväzok ostatných organizácií voči oprávnenej organizácii zaniká.

(2) Vo vzájomnom pomere sú organizácie zaviazané rovnakým dielom, ak sa nedohodne niečo iné. Pokiaľ nemôže niektorá z organizácií záväzok splniť, rozdelí sa podiel na ňu pripadajúci rovnakým spôsobom na ostatné.

(3) Organizácia, proti ktorej bol uplatnený vyšší nárok, než zodpovedá jej podielu, je povinná bez zbytočného odkladu upovedomiť o tom ostatné organizácie a dať im príležitosť uplatniť námietky proti nároku; môže sa tiež domáhať, aby ostatné spoločne zaviazané organizácie splnili záväzok v rozsahu podielov na ne pripadajúcich, prípadne po splnení záväzku môže od nich požadovať náhradu v rozsahu podielov na ne pripadajúcich. Tým však nie sú dotknuté práva oprávnenej organizácie.

§ 155b (1) Ak je organizácia zaviazaná súčasne viacerým organizáciám na nedeliteľné plnenie, môže plnenie požadovať ktorákoľvek z oprávnených organizácií. Splnením jednej z oprávnených organizácií záväzok zaniká.

(2) Pomer medzi spoločne oprávnenými organizáciami určuje, či a do akej miery je organizácia, ktorá dostala plnenie, ostatným organizáciám niečím zaviazaná.“.

SIEDMA ČASŤ. Hospodárske záväzky pri dodávke výrobkov

PRVÁ HLAVA. Zmluva o príprave dodávok

§ 156 (1) Organizácie sú povinné vzájomnou spoluprácou vytvárať predpoklady pre správne určenie a pre plnenie úloh štátneho plánu. Preto v období prípravy a zostavenia návrhu ročného plánu sú povinné vzájomne prejednávať dodávateľsko-odberateľské vzťahy, najmä vyjasňovať zabezpečenie materiálno-technického zásobovania a odbytu.

(2) Podkladom pre toto prejednávanie sú, okrem výsledkov prieskumu odbytu a skúseností z doterajších dodávateľsko-odberateľských vzťahov, najmä predbežné plánovacie rozpisy (napr. rozpísané limity spotreby materiálu) na nasledujúci rok. Dodávateľ je pritom povinný prihliadať aj na očakávané potreby drobných odberateľov, s ktorými spravidla dodávateľsko-odberateľské vzťahy neprejednáva.

§ 157 (1) Zmluva o príprave dodávok je uzavretá, ak medzi budúcim dodávateľom a odberateľom pri prejednávaní dodávateľsko-odberateľských vzťahov dôjde na podklade predbežných rozpisov úloh ročného plánu k zhode o uvažovanom rozsahu dodávok, ktoré sa majú zabezpečovať zmluvami o dodávke výrobkov na nasledujúci rok. V ostatných prípadoch zmluva o príprave dodávok vznikne, len ak je zhoda o uvažovanom rozsahu dodávok ako zmluva o príprave dodávok označená.

(2) V zmluve o príprave dodávok si organizácie môžu dohodnúť aj údaje o predpokladanej skladbe budúcich dodávok tak, aby dodávateľ mal najmä možnosť plánovať zabezpečenie rozhodujúcich výrobných kapacít a prejednať zabezpečenie najdôležitejších surovín. Ak odberateľ nepožaduje dojednanie skladby budúcich dodávok, predpokladá sa, že zmluvy o dodávke výrobkov budú sa uzavierať približne v rovnakej skladbe ako v predchádzajúcom roku.

(3) Organizácia, ktorá odmietne uzavretie zmluvy o príprave dodávok, je súčasne povinná oznámiť organizácii, ktorá návrh podala, podrobne svoje dôvody.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

Za § 157 sa vkladá štvrtá hlava, ktorá včítane nadpisu znie: „*Štvrtá hlava. POVINNOSŤ UZAVRIEŤ HOSPODÁRSKU ZMLUVU*“

§ 158 (1) Zmluvu o príprave dodávok sú organizácie povinné uzavrieť, ak ide o včas predložený návrh

a) na základe plánovacieho aktu,

b) na splnenie úlohy ustanovenej vládou na dlhodobé zmluvné zabezpečenie,

c) na zabezpečenie nevyhnutných náhradných dielcov k výrobkom, ktoré dodali, prípadne doviezli. Táto povinnosť trvá určený alebo dohodnutý čas, v ostatných prípadoch desať

rokov po skončení výroby takých výrobkov, ak je obvyklé a účelné také výrobky opravovať. Organizácia môže túto povinnosť splniť aj tak, že zaistí zmluvné zabezpečenie príslušných dodávok prostredníctvom inej organizácie,

d) na zaistenie obranyschopnosti alebo bezpečnosti štátu,

e) na zabezpečenie liečebno-preventívnej starostlivosti.

(2) Zmluvu o dodávke je povinný uzavrieť dodávateľ, ak ide o včas predložený návrh odberateľa,

a) v prípadoch uvedených v odseku 1 písm. a) a c) až e),

b) na zabezpečenie dodávok nevyhnutných na splnenia plánovaných úloh rozvoja vedy a techniky,

c) ak prevzatím záväzku nie je ohrozené plnenie iných jeho povinností; organizácie sú pritom povinné prednostne uspokojovať požiadavky na dodávky slúžiace na zabezpečenie potrieb, ktoré sa v štátnom pláne uvádzajú ako prednostné, a na zabezpečenie potrieb dlhodobých odberateľov.

§ 159 (1) Okrem prípadov uvedených v § 158 sú organizácie povinné uzavrieť hospodársku zmluvu, ak

a) povinnosť uzavrieť zmluvu o dodávke vyplýva zo zmluvy o príprave dodávok,

b) je tak ustanovené v tomto zákone alebo vo vykonávacích predpisoch.

(2) Pri dodávkach nevyhnutných na splnenie plánovaných úloh rozvoja vedy a techniky je dodávateľ povinný výnimočne uzavrieť zmluvu o dodávke, aj keď sa nedodržala lehota na predloženie návrhu zmluvy, ak potreba vznikla v priebehu riešenia úloh až po tejto lehote a odberateľ to preukáže.

§ 160 Podnik zahraničného obchodu nie je povinný uzavrieť zmluvu o dodávke, ak sa neuvolní devízové krytie na úhradu nákladov v zahraničí, bez vynaloženia ktorých nemožno zmluvu splniť.

§ 161 Vykonávacie predpisy môžu ustanoviť ďalšie prípady, keď sú organizácie povinné uzavrieť hospodársku zmluvu, a prípady, na ktoré sa povinnosť uzavrieť hospodársku zmluvu podľa § 158 a 159 nevzťahuje. “.

§ 158 Ak dôjde medzi organizáciami k rozporom o uzavretie alebo o obsah zmlúv o príprave dodávok, nadriadené orgány sú povinné tieto nezhody bežne prejednávať a včas riešiť.

§ 159 Organizácie sú povinné neustále sledovať, či uzavreté zmluvy sú v súlade s výsledkami prác na príprave ročného plánu; ak dôjde v priebehu prípravy, pri schvaľovaní alebo vykonávaní ročného plánu k určeniu iného rozsahu úloh, než aké boli uvažované pri uzavieraní zmlúv o príprave dodávok, organizácie sú povinné bez zbytočného odkladu vykonať zodpovedajúce úpravy zmlúv o príprave dodávok. ...

DRUHÁ HLAVA. Povinnosť uzavrieť zmluvu o dodávke výrobkov

§ 161 (1) Pri výrobkoch, na ktoré sa vydávajú plánovacie akty, dodávateľ je povinný na žiadosť odberateľa uzavrieť zmluvu, len ak ide o výrobky včas objednané na podklade plánovacieho aktu. ...

§ 162 Organizácia (poľnohospodárska i nákupná organizácia) je povinná na žiadosť druhej organizácie uzavrieť zmluvu o dodávke poľnohospodárskych výrobkov a potrieb na základe plánovacieho aktu. Ak však poľnohospodárska organizácia ponúka väčšie množstvo výrobkov pestovaných ako viacročné kultúry, nákupná organizácia je povinná uzavrieť zmluvu na celé ponúkané množstvo.

§ 163 Odberateľ je povinný na žiadosť podniku zahraničného obchodu uzavrieť zmluvu, ak ide o dovoz, ktorý sa má uskutočniť na základe zmluvy o príprave dodávok, alebo ak ide o dodávky, dovoz ktorých bol dohodnutý so súhlasom odberateľa, prípadne jeho nadriadeného orgánu. ...

TRETIA HLAVA. Dodávky výrobkov

Prvý oddiel. Zmluva o dodávke výrobkov

§ 165 Zmluvou o dodávke výrobkov sa dodávateľ zaväzuje dodať dohodnuté výrobky v dojednanom čase; odberateľ sa zaväzuje dohodnutým spôsobom spolupôsobiť, výrobky odobrať a zaplatiť. Zmluva o dodávke výrobkov musí obsahovať také údaje o predmete a čase plnenia, aby dodávka výrobkov mohla sa na jej podklade uskutočniť, prípadne aby ďalšie spresnenie, potrebné na uskutočnenie dodávky, mohlo sa podľa ustanovení zmluvy alebo vykonávacích predpisov vykonať spravidla už len jednostranným príkazom odberateľa (odvolávkou).

§ 166 Pri uzavieraní zmlúv o dodávke výrobkov musí dodávateľ dbať na svoju zodpovednosť za zásobovanie národného hospodárstva a prihliadať aj na priemerný rozsah a sortimentnú skladbu doterajších dodávok všetkým svojim odberateľom.

§ 167 Písomná forma nie je potrebná na uzavretie zmluvy o dodávke výrobkov, ktoré si odberateľ v súlade s právnymi predpismi obstaráva za hotové.

§ 168 Splnenie dodávky

(1) Dodávka je splnená odovzdaním dohodnutých výrobkov odberateľovi, prípadne ich odovzdaním prvému verejnému dopravcovi v tuzemsku alebo pošte na prepravu do miesta určenia; vykonávacie predpisy môžu ustanoviť odchylnú úpravu.

(2) Ak odberateľ neprijme riadne ponúknuté plnenie alebo ak v čase plnenia inak znemožní dodávateľovi dodávku splniť, dodávateľ je oprávnený plniť uskladnením výrobkov; dodávka je v tomto prípade splnená odoslaním oznámenia o vykonanom uskladnení. Náklady uskladnenia uhradzuje odberateľ. Uskladnené výrobky je dodávateľ povinný odoslať bez zbytočného odkladu po tom, keď ho odberateľ o to požiada.

(3) Splnením dodávky prechádza správa (vlastníctvo) výrobkov na odberateľa.

§ 169 Odmietnutie neprávom odoslaných výrobkov

(1) Odberateľ je oprávnený odmietnuť dodávku odoslanú neprávom pred dojednanou dodacou lehotou. Ak odberateľ neodmietne predčasne odoslanú do-

dávku bez zbytočného odkladu, platí, že súhlasí s predčasným plnením; to platí obdobne, ak odberateľ bez zbytočného odkladu neodmietne dodávku iných než dohodnutých výrobkov, odoslaných dodávateľom na plnenie zmluvy.

(2) Ak je to hospodársky účelné a ak nedostal odberateľ na základe zprávy o odmietnutí od dodávateľa iné dispoziecie, je povinný postarať sa na náklad a nebezpečenstvo dodávateľa o vyloženie výrobkov a o ich uskladnenie, alebo ak hrozí nebezpečenstvo skazy výrobkov, o ich najvhodnejšie zužitkovanie. ...

§ 170 Odmietnutie nepotrebných výrobkov

(1) Odberateľ môže odmietnuť doteraz nedodané dohodnuté výrobky, odberom ktorých by mu vznikli zásoby, ktoré by najmenej po dobu jedného roku, prípadne – pri výrobkoch podliehajúcich rýchlej skaze – po dobu ich použiteľnosti, nemohol upotrebiť na plnenie plánovaných úloh. Odmietnutie je účinné, len keď dodávateľovi došlo skôr, než začal dodávať výrobky, ktorých sa odmietnutie týka.

(2) Ak odberateľ odmietne nepotrebné výrobky, je povinný zaplatiť dodávateľovi majetkové sankcie ako pri omeškaní s odberom výrobkov a nemôže sa zbaviť zodpovednosti za škodu spôsobenú odmietnutím výrobkov. ...

Druhý oddiel. Všeobecné dodacie podmienky

§ 172 Akosť

Organizácie sú povinné v zmluve dohodnúť aspoň takú akosť výrobkov, aká zodpovedá akosti ustanovenej technickou normou, pokiaľ sa nemajú výrobky použiť na iný účel než na účel predpokladaný technickou normou. Ak akosť nie je v zmluve dohodnutá, platí za dojednanú akosť, ktorá vyhovuje použitiu, ktoré je zrejmé zo zmluvy, alebo použitiu obvyklému.

§ 173 Kompletnosť

(1) Ak to nevyplýva z povahy výrobkov ani z technickej normy, organizácie sú povinné v zmluve dojsť, čo tvorí kompletný výrobok. Dodávateľ je povinný dodať výrobok kompletný, aj keď niektoré jeho časti nevyrába.

(2) Výrobok je nekompletný, ak chýba niektorá samostatne použiteľná časť, ktorá podľa zmluvy, technickej normy alebo povahy výrobku mala byť dodaná súčasne s ním.

(3) Za nekompletné výrobky sa považujú aj výrobky dodané bez určeného príslušenstva, ak v technických normách, vykonávacích predpisoch alebo v zmluve je ustanovené, že sa súčasne s výrobkom dodáva ako jeho príslušenstvo dokumentácia, atest, návod na použitie, záručný list, náhradné diely, prípadne iné výrobky. ...

§ 174 Označovanie výrobkov

(1) Dodávateľia sú povinní označovať výrobky

a) ochrannou známkou, prípadne ak niet ochrannej známky, plným názvom výrobcu a jeho sídlom,

b) inými údajmi, pokiaľ je tak ustanovené právnymi predpismi, najmä technickými normami.

(2) Označenie musí byť na výrobku. Ak to vzhľadom na povahu výrobku nie je možné, umiestňuje sa označenie na obale alebo na pripojenom štítku a ak nie je ani to možné, na sprievodných dokladoch. Ak sa výrobky dodávajú v nepriehľadnom spotrebiteľskom obale, musí byť na obale okrem označenia uvedený aj názov výrobku. ...

§ 175 Množstvo

(1) Množstvo sa určuje v jednotkách obvyklých podľa povahy výrobkov (váha, počet, objem, plocha, dĺžka a pod.). Ak je taká jednotka odchylná od jednotky, v ktorej je výrobok plánovaný, dodávateľ je na žiadosť odberateľa povinný oznámiť spôsob prepočtu. ...

§ 176 Minimálne expedičné množstvo

(1) Dodávateľ je oprávnený požadovať, aby odberateľ odoberal výrobky aspoň v minimálnom expedičnom množstve. Minimálne expedičné množstvo sa ustanoví v cenníkoch, vo vykonávacích predpisoch, v technických normách alebo v zmluve tak, aby bola zachovaná hospodárnosť dopravy, balenia a expedície, úmerná odbytovým úlohám dodávateľa.

(2) Ak odberateľ zo závažných dôvodov požaduje, najmä pre vývoz, dodávku, ktorá nedosahuje minimálne expedičné množstvo, dodávateľ je povinný zaviazť sa na jednorazovú dodávku i menšieho množstva. Je však oprávnený požadovať primeranú prirážku.

§ 177 Minimálne výrobné množstvo

Ak odberateľ žiada dodávku menšieho množstva ako je minimálne výrobné množstvo, vyplývajúce z hospodárnej výroby, a ak sa takéto množstvo nemôže dosiahnuť ani spojením objednávok všetkých odberateľov, dodávateľ je povinný takej požiadavke vyhovieť len vtedy, ak je to technologicky možné a ak odberateľ preukáže závažné dôvody, najmä ak ide o dodávku pre vývoz. Je však oprávnený požadovať primeranú prirážku.

§ 178 Obaly a balenie

(1) Výrobky sa musia dodávať v takých obaloch a balení, takým spôsobom naložené, prípadne pri dodávkach výrobkov bez obalu musí sa zachovať taký spôsob dodávky, aby sa pri zachovaní hospodárnosti a pri riadnom spôsobe prepravy a uskladňovania neporušila úplnosť a akosť dodávaných výrobkov.

(2) Dodávateľ je povinný zabezpečiť, aby obaly výrobkov svojimi rozmermi, konštrukciou a pevnosťou umožňovali použitie novej techniky v preprave. V prípadoch, v ktorých to povaha výrobkov dovoľuje, dodávateľ je povinný používať prepravné skrine, typizované skladacie obaly, lepenkové debny a po dohode s odberateľom zavádzať používanie paliet. ...

§ 180 Preprava

(1) Pri uzavieraní zmlúv, najmä pri dojednávaní dodacích lehôt, minimálneho expedičného množstva a iných zmluvných podmienok organizácie musia

dbať na účelnosť a hospodárnosť prepravy a využívanie dopravných prostriedkov.

(2) Ak nie je ustanovené alebo dohodnuté inak, prepravu výrobkov do miesta určenia zabezpečuje dodávateľ, ktorý určuje aj spôsob prepravy tak, aby bola účelná a hospodárna. Je však podľa svojich možností povinný prihliadnuť na odôvodnené požiadavky odberateľa; pokiaľ im vyhovie, má právo na úhradu zvýšených nákladov, ktoré mu tým vznikli. ...

§ 185 Údaje na výrobkoch určených na predaj občanom

(1) Výrobky, ktoré sú určené na predaj občanom a sú technicky zložité alebo vlastnosti ktorých nie sú všeobecne známe, výrobca je povinný opatriť takými jasnými informáciami o ich vlastnostiach a o spôsobe ich používania, aby spotrebiteľ mohol výrobky plne a bezpečne využívať.

(2) Všetky údaje a informácie na týchto výrobkoch, na ich obaloch, záručných listoch a inde výrobca musí dohodnúť s organizáciou poverenou Ministerstvom vnútorného obchodu.

§ 186 Záruky na výrobky určené na predaj občanom

Pri výrobkoch uvedených vo vykonávacom predpise, určených na to, aby ich občania používali po dlhší čas musí sa odberateľovi poskytnúť záručná doba vždy dlhšia ako 6 mesiacov odo dňa predaja spotrebiteľovi. Záručná doba musí byť vyznačená na výrobku, na jeho obale alebo na pripojenom záručnom liste. Vykonávacie predpisy ustanovujú aj podmienky poskytovania záruk, najmä ich rozsah, lehoty a spôsob vykonávania opráv alebo výmeny vadných výrobkov; ak má na použiteľnosť výrobku vplyv dĺžka uskladňovania, ustanovujú, po akej dobe uhradzuje náklady opráv obchodná organizácia.

§ 187 Dodacie lehoty

(1) Pri určení dodacích lehôt treba prihliadať na potrebu rovnomerného a hospodárneho plnenia úloh dodávateľa i odberateľa a na zodpovednosť dodávateľa za plynulé zásobovanie národného hospodárstva tými výrobkami, ktoré dodáva. Ak nedôjde k inej dohode, musia sa dodacie lehoty dojednať s presnosťou najmenej na mesiac. Vykonávacie predpisy sa môžu od tohto ustanovenia odchýliť.

(2) Pri sezónnych výrobkoch sa musia dodacie lehoty určiť tak, aby sa umožnilo včasné využitie týchto výrobkov v príslušnej sezóne. ...

Ceny, prirážky a zrážky

§ 190 (1) Organizácie uvedú v zmluve ceny v súlade s cenovými predpismi platnými v deň uzavretia zmluvy, a to buď údajom ceny alebo odkazom na cenník. Súčasne uvedú, či sa má fakturovať s daňou z obratu.

(2) Dodané výrobky sa fakturujú za ceny platné pri splnení; ak ceny nie sú ustanovené ani v čase plnenia, môže sa fakturovať len za podmienok ustanovených v predpisoch o fakturovaní a platení.

(3) Odberateľ má právo požadovať, aby sa v zmluve uviedlo, že dodávka nesmie

sa uskutočniť pred určením ceny. Ak je odberateľom organizácia vnútorného obchodu, nesmie sa zmluva uzavrieť pred vyhlásením maloobchodnej ceny, ak ide o výrobky určené na predaj občanom.

§ 191 (1) Organizácie uvedú v zmluve primerané prirážky, prípadne zrážky, ak majú byť dodané výrobky v odchylnej akosti alebo vyhotovení, alebo ak sa majú uskutočniť dodávky v inom množstve, než s akým sa uvažovalo pri určení ceny.

...

Tretí oddiel. Preverovanie plnenia

§ 192 Kontrola pred splnením

(1) Výrobca je povinný v priebehu výroby i pred odoslaním dodávok sústavne vykonávať takú kontrolu, aby nedochádzalo k výrobe a k dodávkam výrobkov vadnej akosti.

(2) Osvedčenie o akosti a kompletnosti, ako aj ďalšie doklady potrebné pre správne preverovanie plnenia dodávateľ je povinný zaslať alebo odovzdať odberateľovi najneskôršie s dodávkou, pokiaľ vykonávacie predpisy neustanovujú inú lehotu.

(3) Osvedčenie o akosti a kompletnosti musí obsahovať meno alebo značku pracovníka, ktorý zodpovedá za správnosť vykonanej kontroly.

§ 193 Odber od odovzdávajúcej organizácie

Odberateľ je povinný dodávku prehliadnuť ešte za prítomnosti pracovníka odovzdávajúcej organizácie (dodávateľa, dopravcu) tak, aby mohol zistiť, či odovzdávané množstvo zodpovedá údajom v sprievodných dokladoch, a ďalej zrejmu porušenosť alebo neúplnosť dodávky a okolnosti rozhodujúce pre uplatnenie práv, ktoré z toho vyplývajú. Podľa okolností odberateľ najmä

- a) vykoná všetky úkony ustanovené pre odberanie výrobkov prepravnými poriadkami,
- b) preverí pri vozových zásielkach vonkajšiu neporušenosť voza a jeho uzáverov, pri otvorenom voze zrejmu úplnosť nákladu,
- c) preverí počet kusov prepravovaných bez obalu, v ostatných prípadoch počet obalových jednotiek,
- d) preverí hrubú váhu dodávky, prípadne jej jednotlivých častí,
- e) preverí neporušenosť vonkajších obalov balených jednotiek,
- f) porovná značky (signa) dodávky, prípadne jej jednotlivých častí (obalových jednotiek alebo kusov) s dodacími alebo dopravnými dokladmi.

§ 194 Zápisnica o vadách zistených pri odbere

(1) Ak odberateľ zistí nezrovnalosti v množstve, zrejmu porušenosť alebo neúplnosť dodávky alebo okolnosti tomu nasvedčujúce, je povinný o tom spolu s pracovníkom odovzdávajúcej organizácie spísať zápisnicu, v ktorej obe organizácie uvedú svoje stanoviská.

(2) Dokiaľ pracovník odovzdávajúcej organizácie odmieta spísať alebo podpísať zápisnicu, odberateľ nie je povinný dodávku prevziať. ...

§ 196 Štatistická prebierka

(1) Pri dodávkach veľkých množstiev výrobkov vyrábaných hromadne a sériovo alebo pri dodávkach výrobkov, pri ktorých preverovanie akosti vedie k zničeniu výrobkov, k poškodeniu originálneho obalu, prípadne ak by bolo preverovanie každého jednotlivého výrobku neúmerne nákladné, preverujú sa ustanovené, prípadne dojednané vlastnosti štatistickou prebierkou, pokiaľ je tak ustanovené v právnych predpisoch alebo v zmluve.

(2) Štatistická prebierka spočíva v tom, že sa sledované vlastnosti merajú alebo inak skúmajú ustanoveným, prípadne dohodnutým spôsobom iba na určitom počte vybraných výrobkov. ...

Štvrtý oddiel. Reklamačné konanie a práva zo zodpovednosti za vady

§ 198 (1) Záručná doba je – pokiaľ nie je ustanovená podľa § 135 inak – šesť mesiacov od splnenia dodávky.

(2) Záručná doba sa predlžuje

a) ak odberateľ preruší preverovanie plnenia, aby mohol byť prizvaný dodávateľ, odo dňa odoslania výzvy dodávateľovi do dňa, keď sa dodávateľ ustanoví na dokončenie preverovania plnenia, alebo keď odberateľovi dôjde oznámenie, že sa dodávateľ neustanoví, najviac však o dobu jedného mesiaca,

b) pri vadách výrobkov, ktoré odberateľ dodáva v nezmenenom stave ďalšiemu odberateľovi (spotrebiteľovi), do konca doby, po ktorú trvá zodpovednosť za vady v prospech toho, kto výrobky spracúva alebo spotrebúva, najviac však na dobu osemnástich mesiacov od splnenia dodávky,

c) v prípadoch, keď sa reklamácia vybavuje opravou, o dobu od odoslania reklamácie do prevzatia opraveného výrobku odberateľom,

d) v prípadoch, keď dodávateľ nezaslal alebo neodovzdal odberateľovi doklady potrebné na preverovanie plnenia, o dobu, po ktorú sa dodávateľ so zaslaním alebo odovzdaním potrebných dokladov oneskoril.

(3) Ak dôjde k výmene celého výrobku, plyní záručná doba znova. Ak dôjde k výmene súčasti, plyní záručná doba znova iba pre vymenenú súčasť. ...

konštrukcií najneskoršie do troch rokov od splnenia dodávky samostatných konštrukcií. ...

Piaty oddiel. Majetkové sankcie

§ 204 Penále za omeškanie dodávateľa

(1) Dodávateľ, ktorý je v omeškaní s dodávkou výrobkov, je povinný odberateľovi zaplatiť za prvý deň omeškania penále vo výške 5 % z ceny nedodaných výrobkov, a ak omeškanie trvá dlhšie ako jeden mesiac, ešte ďalšie penále vo výške 5 % z ceny výrobkov nedodaných ani počas mesiaca po dodacej lehote. Povinnosť zaplatiť penále za prvý deň omeškania sa znižuje na 0,5 % z ceny nedodaných výrobkov, ak dodávateľ najneskoršie do 15 dní po uplynutí lehoty na plnenie dá peňažnému ústavu príkaz na zaplatenie tohto penále a ak v tej istej

lehote odberateľovi oznámi údaje potrebné na zúčtovanie plateného penále. ...

§ 205 Penále za omeškanie odberateľa

(1) Odberateľ, ktorý v ustanovených lehotách nepredložil dodávateľovi odvolávkou alebo neoznámil prepravné dispozície, je povinný dodávateľovi zaplatiť penále vo výške 2 % z ceny výrobkov, ktorých sa nesplnenie tejto povinnosti týka, a ak omeškanie trvá dlhšie ako mesiac, ešte ďalšie penále vo výške 3 % z ceny výrobkov, pri ktorých táto povinnosť nebola splnená ani v tejto ďalšej lehote. ...

§ 206 Penále za dodávku výrobkov vadnej akosti

(1) Dodávateľ, ktorý dodal výrobky vadnej akosti, je povinný zaplatiť odberateľovi penále vo výške 10 % z fakturovanej ceny týchto výrobkov, najviac však desaťnásobok ceny opravy, ak ide o vadu, ktorú dodávateľ odstránil. ...

§ 208 Penále za inak vadné plnenie

(1) Dodávateľ je povinný odberateľovi zaplatiť penále vo výške 5 % z ceny vadného plnenia, ak dodal výrobky neoznačené určeným spôsobom alebo nekompletné výrobky alebo ak je predmet jeho plnenia inak vadný. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Osobitné ustanovenia o dodávkach pre vývoz a z dovozu **Prvý oddiel. Úvodné ustanovenia**

§ 211 (1) Dodávky pre vývoz a z dovozu sa zabezpečujú hospodárskymi zmluvami, alebo ak ide o vývoz – za podmienok ďalej ustanovených – písomnými dodávkovými príkazmi.

(2) Všetky organizácie sú povinné dbať pri zabezpečovaní dodávok pre vývoz a z dovozu na hospodárske, najmä devízové záujmy štátu. ...

Druhý oddiel. Dodávky pre vývoz

Dodávkový príkaz

§ 213 (1) Podnik zahraničného obchodu (odberateľ) zabezpečuje dodávky pre vývoz spravidla dodávkovými príkazmi, ktoré musia byť v zhode

a) s plánovacími aktami alebo so zmluvou o príprave dodávok, prípadne s údajmi pre včasné materiálové a výrobné zabezpečenie, pokiaľ povinnosť odberateľa oznamovať tieto údaje je ustanovená vo vykonávacích predpisoch, alebo

b) s obsahom dohôd o výmenách pri hospodárskej spolupráci so zahraničím, prípadne dohôd o dodávkach mimo rámca plánu zahraničného obchodu – pokiaľ sa na dojednaní týchto dohôd zúčastnilo ministerstvo nadriadené dodávateľovi alebo organizácia ním poverená – alebo

c) s výrobným, prípadne odbytovým programom dodávateľa, ak ide o dodávku vzoriek. ...

Dodacie podmienky

§ 217 Akosť

Odberateľ je oprávnený dohodnúť s dodávateľom inú akosť alebo iné vyhotovenie výrobkov, než ustanovuje technická norma, ako aj ďalšie podmienky takej

dodávky (dodacia lehota a pod.). Na takú dohodu je dodávateľ povinný pristúpiť, ak už tieto výrobky odchylnej akosti alebo vyhotovenia dodával, ak je taká dodávka technicky vykonateľná a ak ju možno materiálne zabezpečiť.

§ 218 Dodacie lehoty

(1) Dodacia lehota sa ustanovuje určením dňa, mesiaca alebo iného obdobia, v ktorom sa má dodávka uskutočniť. Dodávateľ je povinný splniť dodávku pre vývoz v určenej dodacej lehote. Ak nedodrží odberateľ lehoty, v ktorých sa musia predkladať dodávkové príkazy alebo údaje pre materiálne zabezpečenie, dodávateľ napriek tomu je povinný splniť dodávku v požadovanej lehote, pokiaľ nepreukáže, že nemá potrebné výrobné a dodávkové možnosti. V prípade, že dodávateľ vyhovie, má právo požadovať dojednanie primeranej prirážky. Ak dodávateľ preukáže, že nemá potrebné výrobné a dodávkové možnosti, organizácie dohodnú predĺženie dodacej lehoty o dobu nevyhnutne potrebnú na vykonanie dodávky. ...

§ 236 Penále za dodávku výrobkov vadnej akosti

(1) Dodávateľ, ktorý dodal výrobky vadnej akosti, je povinný zaplatiť odberateľovi penále vo výške 20 % z poskytnutej zľavy alebo ceny opravy. Pokiaľ sa výrobky pre vadnú akosť zo zahraničia vrátia alebo pokiaľ nebudú vyvezené, dodávateľ platí penále vo výške 10 % z ceny vrátených alebo nevyvezených výrobkov.

(2) Penále uvedené v odseku 1 sa neplatí, ak sa poskytla dlhšia záručná doba, než aká je ustanovená pre rovnaké výrobky dodávané pre spotrebu v tuzemsku.

(3) Ak vadnosť bola spôsobená hrubým porušením technologického postupu, dodávateľ je povinný zaplatiť odberateľovi penále vo výške 20 % z fakturovanej ceny vadných výrobkov.

Výrobky nepredajné v zahraničí

§ 237 (1) Ak sa výrobky stali v zahraničí nepredajnými za pôvodne dojednaných podmienok preto, že dodávateľ nedodrжал dodaciu lehotu alebo preto, že dodávka, prípadne jej časť bola vadná, odberateľ je oprávnený plnenie dodatočne odmietnuť. Dodávateľ je povinný na žiadosť odberateľa uskladňovať vrátené výrobky na svoje náklady po dobu šiestich mesiacov, pokiaľ odberateľ nežiada náhradnú dodávku.

(2) Povinnosť dodávateľa platiť penále a nahradiť škodu, ktorá odberateľovi vznikne nedodržaním dodacej lehoty alebo vadnou dodávkou, nie je odmietnutím dodávky dotknutá.

Tretí oddiel. Dodávky z dovozu

Uzavieranie hospodárskych zmlúv

§ 238 (1) Odberateľom, ktorý je oprávnený požadovať uzavretie hospodárskej zmluvy o dodávke z dovozu, je organizácia určená v zmluve o príprave dodávok alebo organizácia určená odberateľským ministerstvom po dohode s Ministerstvom zahraničného obchodu.

(2) Ak sa zásobovanie určitými výrobkami z dovozu zabezpečuje prostredníctvom organizácie na to určenej (dovozná odbytová gescia), organizácia poverená touto činnosťou (dovozný gestor) je odberateľom dovážaného tovaru.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 238 znie: „§ 238 Pri dodávkach z dovozu je odberateľ povinný uzavrieť zmluvu aj

a) na základe plánovacieho aktu,

b) na základe zmluvy o príprave dodávok; ustanovenie § 163 ods. 5 v tomto prípade nemožno použiť,

c) ak ide o dovoz, ktorý bol dohodnutý s jeho súhlasom alebo so súhlasom jeho nadriadeného orgánu.“.

§ 239 Ak je odberateľom dovozný gestor, sústreďuje objednávky výrobkov, na ktoré sa gescia vzťahuje, predkladá dodávateľovi návrh zmluvy, odobrá dovezené výrobky a rozdeľuje ich podľa uzavretých zmlúv svojim ďalším odberateľom. Dovozný gestor je oprávnený pri uzavieraní zmlúv so svojimi ďalšími odberateľmi požadovať takú úpravu dodacích lehôt, preverovania plnenia, reklamácií a reklamačných lehôt, aká zodpovedá jeho povinnostiam voči dodávateľovi.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 239 znie: „§ 239 (1) Ak sa zásobovanie výrobkov z dovozu zabezpečuje prostredníctvom dovozného gestora, môže dodávateľ uzavrieť zmluvy iba s dovozným gestorom a s organizáciou, ktorá predáva dovezené výrobky za devízové prostriedky. Ak dostane návrh zmluvy od inej organizácie, je povinný návrh vrátiť a súčasne označiť dovozného gestora.

(2) Dovozný gestor je povinný uzavrieť zmluvu alebo pristúpiť na zmenu alebo zrušenie záväzku za rovnakých podmienok ako podnik zahraničného obchodu.

(3) Dovozný gestor je oprávnený pri uzavieraní zmlúv so svojimi ďalšími odberateľmi požadovať takú úpravu dodacích lehôt, preverovania plnenia, reklamácií a reklamačných lehôt, aká zodpovedá jeho povinnostiam voči dodávateľovi.

(4) Ustanovenia odsekov 1 až 3 platia obdobne, ak odberateľom výrobkov dovážaných na základe medzištátnej dohody alebo zmluvy o hospodárskej spolupráci so zahraničím je organizácia na to určená, ktorá ich dodáva v nezmenenom stave ďalším odberateľom.“.

§ 240 Ak dodávateľ zistí, že požadovaná dodacia lehota, akosť, sortiment, krajina, z ktorej sa má výrobok doviesť, alebo iné požiadavky nie sú pre národné hospodárstvo devízovo výhodné alebo sú nedosiahnuteľné, je povinný odberateľovi predložiť svoj odôvodnený návrh na iné riešenie. ...

Dodacie podmienky

§ 242 (1) Organizácie sú oprávnené dojednať v zmluve akosť, ktorá nemusí zodpovedať akosti ustanovenej technickou normou, pokiaľ nie je na dovážané výrobky vydaná osobitná technická norma. Ak akosť v zmluve nie je určená, platí za dojednanú stredná akosť obvyklá v krajine pôvodu výrobkov.

(2) Dovezené výrobky musia zodpovedať zdravotným, veterinárnym, prípadne rastlinolekárske predpisom.

(3) Odberateľ je povinný v návrhu zmluvy upozorniť na zvláštne vlastnosti požadovaných výrobkov z hľadiska zdravotných a bezpečnostných predpisov.

§ 243 Vzorky

(1) Ak sa dovážané výrobky dodávajú podľa vzoriek, dodávateľ je povinný predložiť ich odberateľovi na schválenie pred konečným dojednaním kúpy v zahraničí.

(2) Ak sa odberateľ nevyjadril k predloženým vzorkám v určenej lehote, nemá neskoršie právo vytýkať vady výrobkov, ktoré sa mohli zistiť odborným preskúmaním vzoriek.

§ 244 Dokumentácia

(1) Dodávateľ je povinný na žiadosť odberateľa najneskoršie s dodávkou výrobkov bezplatne dodať sprievodnú technickú dokumentáciu a podklady pre vypracovanie propagačného materiálu, pokiaľ sa v krajine zahraničného dodávateľa obvykle dodávajú s výrobkami. Český alebo slovenský preklad tejto dokumentácie dodá dodávateľ len na žiadosť odberateľa a v počte potrebnom pre rozmnoženie. Všetky údaje a informácie na výrobkoch určených na predaj v obchode musí dodávateľ dohodnúť s odberateľom.

(2) Dodávateľ je povinný odberateľovi dodať atest, len ak tak ustanovuje vykonávací predpis alebo zmluva. ...

§ 246 Splnenie dodávky

Dodávka je splnená

a) pri preprave po železnici – príchodom vagónu do československej pohraničnej colnej stanice; pokiaľ sa tu dodávka prekladá, vykonávacie predpisy môžu upraviť jej splnenie odchyľne;

b) pri preprave lietadlom – príchodom na tuzemské colné letište;

c) pri preprave poštou – príchodom na vyclievacu poštu;

d) pri preprave cestným dopravným prostriedkom – príchodom na československú pohraničnú colnicu;

e) pri preprave potrubím alebo vedením – súčasne s plnením zahraničného dodávateľa podniku zahraničného obchodu;

f) v ostatných prípadoch – odovzdaním dohodnutých výrobkov verejnému dopravcovi v tuzemsku na prepravu do miesta určenia, prípadne odovzdaním odberateľovi.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

§ 246 včítane nadpisu znie: „**§ 246 Splnenie dodávky**

(1) *Dodávka ja splnená*

a) *pri preprave po železnici – príchodom vagóna do československej pohraničnej colnej stanice; pokiaľ sa tu dodávka prekladá, môžu sa organizácie na jej splnení dohodnúť odchylné;*

b) *pri preprave cestným dopravným prostriedkom – príchodom na československú pohraničnú colnicu;*

c) *pri preprave loďou – príchodom do československého colného prístavu;*

d) *pri preprave lietadlom – príchodom na tuzemské colné letisko;*

e) *pri preprave poštou – príchodom na vylievaciu poštu;*

f) *pri preprave potrubím alebo vedením – súčasne s plnením zahraničného dodávateľa podniku zahraničného obchodu;*

g) *v ostatných prípadoch – odovzdaním dohovorovaných výrobkov verejnému dopravcovi v tuzemsku na prepravu do miesta určenia, prípadne odovzdaním odberateľovi.*

(2) *Ak podľa zahraničnej zmluvy nastane splnenie dodávateľovi neskôr, než ustanovuje odsek 1, splnenie odberateľovi nastane zhodne so splnením zahraničnej zmluvy.*

(3) *Ak sa dovážaný výrobok odosiela zo zahraničia inej organizácii než tej, ktorá je odberateľom podniku zahraničného obchodu, platia ustanovenia odsekov 1 a 2 aj vo vzťahu medzi touto organizáciou a jej dodávateľom.*

(4) *Výkonávacie predpisy môžu ustanoviť odchylnú úpravu. “.*

§ 247 Pri omeškaní dodávateľa nemôže odberateľ odstúpiť od záväzku, pokiaľ dodávateľ nemá možnosť odstúpiť od zmluvy so zahraničným dodávateľom. ...

Nehmotné dovozy

§ 253 (1) Licencie, konzultácie, revízie, práce vo mzde a iné dovozy podobného charakteru (nehmotné dovozy) odberateľ zabezpečuje hospodárskou zmluvou s príslušným dodávateľom.

(2) Odberateľ je povinný predložiť návrh zmluvy najmenej dva mesiace pred prvým dňom mesiaca, v ktorom sa má začať s plnením, ak nie je ustanovená alebo dohodnutá iná lehota.

(3) Obdobne sa postupuje pri zabezpečovaní dovozu samostatnej projektovej dokumentácie, podkladov pre projektovú dokumentáciu, montážnych prác, generálnych opráv a iných obdobných plnení.

§ 254 Odberateľ je povinný oznamovať dodávateľovi všetky vady plnenia bez zbytočného odkladu po ich zistení. Dodávateľ je povinný riadne uplatniť u zahraničného dodávateľa všetky práva, ktoré v súvislosti s vadami plnenia zahraničného dodávateľa vznikli. Odberateľ môže zo zodpovednosti za vady plnenia požadovať iba to, čo podnik zahraničného obchodu získa od zahraničného dodávateľa. ...

PIATA HLAVA. Osobitné ustanovenia o nákupe poľnohospodárskych výrobkov a dodávkach potrieb

§ 259 Zmluvu o dodávke poľnohospodárskych výrobkov a potrieb dodávaných nákupnými organizáciami uzaviera jediná nákupná organizácia, pokiaľ je touto činnosťou poverená podľa osobitných predpisov. Poverená nákupná organizácia je povinná návrh zmluvy, ktorá sa má uzavrieť s poľnohospodárskou organizáciou, prejednať so zúčastnenými nákupnými organizáciami. Jednotlivé nákupné organizácie sú uzavretím tejto zmluvy zaviazané v určenom rozsahu poľnohospodárske výrobky odoberať a poľnohospodárske potreby dodávať.

§ 260 Poľnohospodárske organizácie sú povinné zahrnúť dodávky poľnohospodárskych výrobkov a odber poľnohospodárskych potrieb vyplývajúci z uzavretých hospodárskych zmlúv do svojich výrobných a finančných plánov. ...

Zmluva o dodávke poľnohospodárskych výrobkov a potrieb

§ 262 Zmluvou o dodávke poľnohospodárskych výrobkov a potrieb sa poľnohospodárska organizácia zaväzuje dodať v dojednaných lehotách nákupnej organizácii dohodnuté množstvo poľnohospodárskych výrobkov v akosti zodpovedajúcej technickým normám, prípadne v akosti dohodnutej v medziach technických noriem. Nákupná organizácia sa zaväzuje dodať poľnohospodárskej organizácii dohodnuté množstvo poľnohospodárskych potrieb v akosti a lehotách zodpovedajúcich potrebám včasného zabezpečenia poľnohospodárskej výroby, prípadne poskytnúť ďalšiu dohodnutú spoluprácu.

§ 263 (1) Ak je dodávateľom štátna poľnohospodárska organizácia, je povinná i po splnení záväzkov zo zmluvy o dodávke poľnohospodárskych výrobkov a potrieb dodať odberateľovi všetky poľnohospodárske výrobky, pokiaľ ich nepotrebuje na kŕmenie, pre budúci osev, výsadbu, na vytvorenie plánovaných rezerv alebo pre naturálne plnenie svojim zamestnancom. Odberateľ je v týchto prípadoch povinný prevziať od dodávateľa celé dodávané množstvo poľnohospodárskych výrobkov, pokiaľ sú spôsobilé na priamu spotrebu alebo na spracovanie.

(2) Ak je dodávateľom jednotné roľnícke družstvo, je povinné dodať odberateľovi poľnohospodárske výrobky v množstve dojednanom v zmluve o dodávke poľnohospodárskych výrobkov a potrieb. Odberateľ je povinný prevziať ponúknuté poľnohospodárske výrobky i nad dohodnuté množstvo, pokiaľ sú spôsobilé na priamu spotrebu alebo na spracovanie.

Dodacie podmienky

§ 264 Ak poľnohospodárska organizácia zistí, že možno dodať vyššie dodávky, ako bolo dojednané, je povinná na to nákupnú organizáciu bez zbytočného odkladu upozorniť.

§ 265 Splnenie dodávky

Dodávka poľnohospodárskych výrobkov sa splní odovzdaním týchto výrobkov

nákupnej organizácii v nákupnom mieste, ktoré je uvedené v zmluve. Ak zmluva neustanovuje niečo iné, preveruje sa plnenie v nákupnom mieste.

§ 266 Dodacie lehoty

(1) Dodacie lehoty poľnohospodárskych potrieb sa v zmluve určia tak, aby zodpovedali potrebám poľnohospodárskej výroby, najmä agrotechnickým lehotám. Dodacie lehoty rastlinných výrobkov sa určia tak, aby sa dodávky plnili ihneď pri zbere. Dodacie lehoty živočíšnych výrobkov sa v ročnej zmluve ustanovia určením štvrt'rokov a spresňujú sa spôsobom ustanoveným vo vykonávacích predpisoch.

(2) Nákupná organizácia je povinná prevziať poľnohospodárske výrobky i pred určenou lehotou a nemá právo odstúpiť od zmluvy v prípade omeškania poľnohospodárskej organizácie.

Preverovanie dodávok poľnohospodárskych výrobkov

§ 267 (1) Akosť poľnohospodárskych výrobkov organizácie zisťujú pri plnení; ak medzi organizáciami nedôjde k dohode o akosti dodaných výrobkov, je pre ne záväzné rozhodnutie o akosti vydané orgánom, ktorý je na to určený osobitným predpisom.

(2) Nákupná organizácia je povinná, ak nedôjde k dohode o akosti, neodkladne prizvať orgán oprávnený rozhodnúť o akosti dodávaných výrobkov; pokiaľ sa tento orgán nemôže na miesto preverovania ihneď ustanoviť, je povinná

a) pri výrobkoch, pri ktorých technické normy predpokladajú odber vzoriek, zabezpečiť ešte za účasti poľnohospodárskej organizácie odobratie vzoriek a predložiť ich bez zbytočného odkladu orgánu oprávnenému rozhodnúť o akosti;

b) pri ostatných výrobkoch zabezpečiť ich oddelené uskladnenie (ustajnenie) a posúdenie orgánom oprávneným rozhodnúť o akosti.

(3) Ak nákupná organizácia nesplní povinnosti uvedené v odseku 2, za dodanú akosť platí akosť udaná poľnohospodárskou organizáciou pri plnení.

(4) Nákupná organizácia nemôže uplatňovať práva zo zodpovednosti za vady, ktoré sú zrejmé už pri odbere od poľnohospodárskej organizácie potom, keď akosť bola dohodnutá alebo ustanovená. ...

ÔSMA ČASŤ. Hospodárske záväzky v investičnej výstavbe a pri dodávkach vývozných investičných celkov

PRVÁ HLAVA. Investičná výstavba

Prvý oddiel. Úvodné ustanovenia

§ 269 (1) Na prípravu investičnej výstavby sa uzavierajú hospodárske zmluvy o

- spolupráci na riešení novej technológie
- dodávke prieskumných alebo projektových prác
- dodávke technickej pomoci projektovej organizácie
- dodávke geologických, geodetických alebo kartografických prác

- spolupráci na projektovej a organizačnej príprave stavby.
- (2) Na vykonanie investičnej výstavby sa uzavierajú hospodárske zmluvy o
 - dodávke stavebných prác alebo dodávke stavebnej časti
 - dodávke súboru strojov a zariadení
 - dodávke zmontovaných strojov, zariadení alebo konštrukcií
 - dodávke montáže.
- (3) Dodávky výrobkov, aj keď sú určené pre investičnú výstavbu, zabezpečujú sa zmluvami podľa siedmej časti; generálne opravy strojov a zariadení, prípadne iné práce alebo výkony zabezpečujú sa zmluvami podľa desiatej časti. Vykonávacie predpisy môžu ustanoviť, že staveništné zariadenie, prípadne i ďalšie plnenia potrebné pre investičnú výstavbu zabezpečujú sa osobitnou zmluvou.

§ 270 Na včasnú žiadosť odberateľa, prípadne dodávateľa je druhá organizácia povinná uzavrieť hospodársku zmluvu o dodávke súboru strojov a zariadení alebo o dodávke stavebnej časti, ak ide o plnenie úloh štátneho plánu menovite uložených nadriadenými orgánmi dodávateľa i odberateľa. V ostatných prípadoch pre povinnosť uzavrieť hospodársku zmluvu platí primerane ustanovenie § 161.

Druhý oddiel. Príprava investičnej výstavby

Zmluva o spolupráci na riešení novej technológie

§ 271 (1) Zmluvu o spolupráci na riešení novej technológie uzaviera investor s vedeckovýskumným pracoviskom v období spracovania prípravnej dokumentácie. Podkladom pre uzavretie tejto zmluvy sú dlhodobé plány investičnej výstavby, výhľadové štúdie, plány rozvoja vedy a techniky a dosiahnuté výsledky výskumných a vývojových prác.

(2) Účelom zmluvy je zabezpečiť najmä pre dokončenie prác na investičnej úlohe sústavnú spoluprácu medzi investorom, vedeckovýskumnými pracoviskami, generálnym projektantom a výrobnými organizáciami tak, aby sa v investičnej úlohe mohla navrhovať a v projektovej dokumentácii použiť taká technológia výrobného procesu, ktorá bude z výskumného hľadiska zodpovedať dosiahnutému stavu technického pokroku a pre uskutočnenie ktorej budú v dodávateľských organizáciách i u prevádzateľov technické a ekonomické predpoklady. ...

Zmluva o dodávke prieskumných alebo projektových prác

§ 272 Zmluvou o dodávke prieskumných alebo projektových prác sa dodávateľ zaväzuje, že dodá odberateľovi práce (ich výsledok) v dohodnutej lehote a rozsahu. Osobitné predpisy ustanovujú, ktoré organizácie sú oprávnené prieskumné a projektové práce vykonávať a aké ďalšie povinnosti sú spojené so záväzkom na ich dodávku. Odberateľ sa zaväzuje spolupracovať podľa určených podmienok, práce odobrať a zaplatiť. ...

Zmluva o technickej pomoci projektovej organizácie

§ 278 (1) Zmluvou o technickej pomoci sa projektová organizácia zaväzuje, že odberateľovi v dohodnutej lehote

- a) dodá investičnú štúdiu stavby (výstavby) alebo
- b) poskytne odbornú pomoc, prípadne dodá práce potrebné pre vypracovanie investičnej úlohy alebo investičnej štúdie stavby (výstavby) alebo
- c) dodá iné prieskumné alebo projektové práce, a to aj keď nie sú určené pre investičnú výstavbu. ...

Zmluvy o spolupráci na projektovej a organizačnej príprave stavby

§ 280 (1) Zmluvy o spolupráci na projektovej a organizačnej príprave stavby uzaviera investor čo najskôr po schválení investičnej úlohy, za účasti generálneho projektanta, s jednotlivými do úvahy prichádzajúcimi vyššími dodávateľmi (s dodávateľom stavebnej časti a s dodávateľmi súborov strojov a zariadení).

(2) Účelom zmlúv o spolupráci na projektovej a organizačnej príprave stavby je zabezpečiť, aby projektová a organizačná príprava prebiehala za aktívnej spolupráce všetkých najdôležitejších organizácií, ktoré sa zúčastňujú na uskutočňovaní stavby. ...

Tretí oddiel. Vykonávanie investičnej výstavby

Uzavieranie zmlúv

§ 282 (1) Návrh zmluvy vypracúva dodávateľ na základe dopytu odberateľa. Pokiaľ vykonávacie predpisy neustanovujú inak, súčasťou dopytu je príslušná časť schválenej projektovej dokumentácie. Vykonávacie predpisy môžu ustanoviť ďalšie náležitosti dopytu.

(2) Návrh zmluvy dodávateľ je povinný predložiť v lehote uvedenej v dopyte. Ak tak nemôže urobiť, musí najneskôr do 15 dní po tom, čo dostal dopyt, odberateľovi oznámiť riadne odôvodnené stanovisko. ...

(3) V zmluve sa spravidla dojedná

- a) vecný a časový postup prác na ďalšom stupni projektovej dokumentácie a dodávky čiastkových projektových výsledkov, potrebných pre vzájomnú koordináciu prác jednotlivých dodávateľov,
- b) lehota, v ktorej je odberateľ povinný odovzdať stavenisko (pracovisko), a rozsah a lehoty ďalšieho spolupôsobenia odberateľa,
- c) lehota (lehoty), v ktorej dodávateľ je povinný pripraviť dodávku (samostatne odovzdávané časti dodávky) na odovzdanie v stave zodpovedajúcom projektovej dokumentácii a dojednaným podmienkam,
- d) spôsob postupného spresňovania zmluvy; v zmluve sa tiež uvedie, ktorí pracovníci (orgány) a v akých otázkach sú oprávnení v mene organizácie konať. ...

§ 284 Zmluva môže zahrňovať ako dodávku stavebnej časti, tak dodávku súboru strojov a zariadení, prípadne i ďalšie dodávky. Pokiaľ vykonávacie predpisy neustanovujú inak, dodávateľ zodpovedá za každú z dohodnutých dodávok podľa ustanovení o príslušných druhoch zmlúv.

Všeobecné dodacie podmienky

§ 285 (1) V prípadoch dohodnutých v zmluve dodávateľ je povinný vyzvať od-

berateľa na preverenie prác, ktoré v ďalšom pracovnom postupe budú zakryté alebo sa stanú neprístupnými. Ak tak neurobí, je povinný na žiadosť odberateľa na svoj náklad odkryť práce, ktoré boli zakryté alebo ktoré sa stali neprístupnými.

(2) Pokiaľ je splnenie dodacích lehôt závislé od spolupôsobenia odberateľa a odberateľ svoje povinnosti v dohodnutej dobe riadne nesplnil, je povinný dojednať s dodávateľom novú lehotu, prípadne uhradiť dodávateľovi podľa vykonávacích predpisov zvýšené náklady; tieto predpisy môžu tiež ustanoviť, v ktorých ďalších prípadoch odberateľ je povinný uhradiť dodávateľovi zvýšené náklady. ...

Odvzdanie a prevzatie

§ 288 (1) Dodávateľ odovzdáva a odberateľ preberá dokončené dodávky alebo ich dokončené časti, na samostatnom odovzdaní a prevzatí ktorých sa organizácie v zmluve dohodli.

(2) Nedokončené dodávky alebo ich časti nesmú sa investorovi odovzdať a on ich nesmie preberať.

(3) O predčasnom užívaní neprevzatých dodávok v nevyhnutne potrebných prípadoch rozhodujú na žiadosť investora po dohode nadriadené orgány. Podrobné podmienky predčasného užívania, pokiaľ ich neurčia nadriadené orgány priamo, dohodne investor s dodávateľom. Predčasné užívanie musí byť v súlade s predpismi o stavebnom poriadku.

§ 289 Dodávateľ je povinný písomne odberateľovi oznámiť najneskoršie 15 dní vopred, kedy bude dodávka alebo jej časť pripravená na odovzdanie; ak sa odovzdáva komplexným výskúšaním alebo vykonávaním iných skúšok, musí oznámiť deň ich začatia. Organizácie sú povinné na základe tohto oznámenia dohodnúť časový pracovný program preberania, pokiaľ to nie je dojednané už v zmluve.

§ 290 Ak dodávka má drobné vady alebo drobné nedorobky, ktoré samy osebe ani v spojení s inými nebránia uvedeniu do prevádzky (užívania), odberateľ je povinný takú dodávku prevziať. Dodávka, vady ktorej bránia uvedeniu do prevádzky (užívania), nesmie sa prevziať.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 290 znie: „§ 290 Ak dodávka má ojedinelé drobné chyby alebo ojedinelé drobné nedorobky, ktoré samy osebe ani v spojení s inými nebránia uvedeniu do prevádzky (používania) a nesťažia prevádzku (používanie), je odberateľ povinný takú dodávku prevziať. Dodávka, ktorej chyby bránia uvedeniu do prevádzky (používania), sa nesmie prevziať.“.

§ 291 Odberateľ nie je oprávnený odmietnuť prevzatie dodávky pre závady, pôvod ktorých spočíva v projektovej dokumentácii, ktorú mu dodávateľ nedodal,

alebo ak spočíva vo vadách hmôt, strojov alebo zariadení, ktoré dodávateľovi sám poskytol, prípadne ak sám spôsobil, že dodávka nevyhovuje. Odberateľ je v takých prípadoch povinný dodávku prevziať, aj keď komplexné vyskúšanie alebo iné skúšky neboli z týchto dôvodov úspešné. Za tieto závady dodávateľ nezodpovedá, je však povinný dohodnúť s odberateľom opatrenia na čo najrýchlejšie odstránenie závad za odplatu. ...

Dôsledky porušenia povinností

§ 294 Zodpovednosť za vady

(1) Ak odberateľ prevzal vadnú dodávku, má právo na dodatočné bezplatné odstránenie vady, alebo ak by odstránenie vady bolo spojené s neúmernými nákladmi, na primeranú zľavu.

(2) Na žiadosť odberateľa dodávateľ je povinný bez zbytočného odkladu vady svojej dodávky odstrániť, aj keď neuznáva, že za vady zodpovedá; v sporných prípadoch znáša náklady až do rozhodnutia o reklamácií dočasne dodávateľ.

(3) Ak odberateľ prevzal dodávku s drobnými nedorobkami, má právo požadovať ich odstránenie bez zbytočného odkladu, alebo ak by to bolo spojené s neúmernými nákladmi, požadovať primeranú zľavu. Odberateľ musí tieto práva uplatniť rovnakým spôsobom ako práva zo zodpovednosti za vady.

§ 295 Majetkové sankcie

(1) Dodávateľ, ktorý je v omeškaní so splnením povinnosti dodať, je povinný zaplatiť odberateľovi penále vo výške 0,5 % z ceny dodávky, a ak omeškanie trvá dlhšie ako jeden mesiac, ešte ďalšie penále vo výške 0,5 % z tejto ceny. ...

Prevádzkovo nevyskúšané stroje alebo zariadenia

§ 298 Na podporu zavádzania nových strojov alebo zariadení, najmä ak ide o stroje a zariadenia, ktoré sú zahrnuté v pláne rozvoja vedy a techniky, vykonávacie predpisy môžu ustanoviť osobitné dodacie podmienky a zodpovednosť pre prípad použitia prevádzkovo nevyskúšaných strojov alebo zariadení.

Zmluvy o dodávke stavebných prác a o dodávke stavebnej časti

§ 299 (1) Zmluvou o dodávke stavebných prác sa dodávateľ zaväzuje odberateľovi dodať stavebné práce, vrátane stavebných hmôt a dielcov, prípadne vrátane strojov, zariadení a príslušnej časti projektovej dokumentácie.

(2) Zmluvou o dodávke stavebnej časti sa dodávateľ zaväzuje dodať investorovi stavebnú časť stavby v rozsahu vymedzenom v schválenej projektovej dokumentácii. Ak dodáva investorovi aj príslušnú časť projektovej dokumentácie, je táto dokumentácia súčasťou dodávky stavebnej časti. ...

Zmluva o dodávke súboru strojov a zariadení

§ 301 Zmluvou o dodávke súboru (súborov) strojov a zariadení sa dodávateľ zaväzuje dodať súbor strojov a zariadení (vrátane montáží a príslušnej časti projektovej dokumentácie) zabezpečujúci úplný alebo aspoň čiastkový samostatný technologický proces. Ak to požaduje odberateľ, dodávateľ je povinný zaviazat

sa, že dodá v dojednanej lehote a rozsahu aj náhradné diely pre prvé vybavenie strojov a zariadení; v prípade omeškania dodávateľ je povinný platiť penále vo výške ceny nedodaných náhradných dielov.

§ 302 Pre prípad, že dodávateľ by musel svojich pracovníkov vysielat' na stavisko (pracovisko) v ekonomicky neodôvodnenom predstihu, vykonávacie predpisy môžu ustanoviť podmienky, za ktorých je odberateľ na žiadosť dodávateľa povinný stroje a zariadenia pre dodávateľa na jeho náklad odobrať od dopravcu, uskladniť a o uskladnené stroje a zariadenia sa starať.

Komplexné vyskúšanie

§ 303 (1) Súčasťou dodávky je aj komplexné vyskúšanie. Komplexným vyskúšaním dodávateľ preukazuje, že dodávka je kvalitná a že je schopná skúšobnej prevádzky.

(2) Rozsah a náplň komplexného vyskúšania organizácie uvedú v zmluve v súlade s projektovou dokumentáciou; súčasne dohodnú aj ostatné podmienky, za ktorých sa bude komplexné vyskúšanie vykonávať. Prípadné rozpory o rozsahu a náplni komplexného vyskúšania riešia nadriadené orgány. ...

Skúšobná prevádzka a garančné skúšky

§ 305 (1) Skúšobnú prevádzku vykonáva investor (prevádzateľ) na prevzatom zariadení. Skúšobnou prevádzkou sa preveruje, či zariadenie bude za predpokladaných prevádzkových a výrobných podmienok schopné vyrábať v kvalite a množstve určenom v projektovej dokumentácii.

(2) V zmluve o dodávke súboru strojov a zariadení organizácie sú povinné dojednať čas začatia i skončenia skúšobnej prevádzky a podmienky, rozsah a techniky potrebný čas dodávateľovej účasti na skúšobnej prevádzke; prípadné rozpory riešia nadriadené orgány. ...

Uplatňovanie práv zo zodpovednosti za vady

§ 308 (1) Práva zo zodpovednosti za vady, ktoré sú zrejmé už pri odovzdávaní a preberaní, odberateľ musí reklamovať v zápisnici o prevzatí, inak právo zo zodpovednosti za tieto vady zaniká.

(2) Záručná doba je – pokiaľ nie je ustanovené podľa § 135 inak – jeden rok od skončenia skúšobnej prevádzky, a ak skúšobná prevádzka nie je dojednaná, jeden a pol roka od splnenia dodávky investorovi. ...

Zmluva o dodávke zmontovaných strojov, zariadení alebo konštrukcií

§ 311 (1) Zmluvou o dodávke zmontovaných strojov, zariadení alebo konštrukcií dodávateľ sa zaväzuje dodať odberateľovi jednotlivé stroje, zariadenia alebo kovové konštrukcie vrátane montáží.

(2) Zmluvou o dodávke zmontovaných strojov, zariadení alebo konštrukcií sa zabezpečujú dodávky takých strojov, zariadení alebo kovových konštrukcií a ich montáží, ktoré sú ako dodávky zmontovaných strojov, zariadení alebo konštrukcií určené v zoznamoch vydaných dodávateľskými ministerstvami,

a ďalej v prípadoch, v ktorých sa organizácie alebo ich nadriadené orgány na tom dohodnú. ...

Zmluva o dodávke montáže

§ 315 Zmluvou o dodávke montáže sa dodávateľ zaväzuje umiestniť a zostaviť stroje, zariadenia, ich súbor alebo konštrukcie na dojednanom mieste tak, aby boli schopné prevádzky.

§ 316 (1) Montáž sa dodáva podľa dohody organizácií buď dodávateľským spôsobom alebo spôsobom šéfmontáže.

(2) Pri dodávateľskom spôsobe všetky montážne práce vykonáva dodávateľ. ...

Dodávateľské systémy

§ 319 Dohodou medzi organizáciami, prípadne opatreniami nadriadených orgánov sa určí, či v zmluvnom vzťahu s investorom bude jedna alebo viac organizácií a akým spôsobom budú dodávať (dodávateľský systém). ...

DRUHÁ HLAVA. Dodávky vývozných investičných celkov

Úvodné ustanovenia

§ 321 (1) Zmluvou o dodávke vývozného investičného celku sa dodávateľ zaväzuje dodať stroje, zariadenia alebo práce, pokiaľ je dodávka uvedená ako dodávka vývozného investičného celku v zozname vydanom príslušnými ministerstvami po prejednaní s Ministerstvom zahraničného obchodu alebo pokiaľ bola ako dodávka vývozného investičného celku dohodnutá medzi organizáciami alebo ich nadriadenými orgánmi.

(2) Ako dodávka vývozného investičného celku môže sa medzi organizáciami dohodnúť len dodávka strojov, zariadení alebo prác v rozsahu aspoň jedného súboru. ...

DEVIATA ČASŤ. Hospodárske záväzky v nákladnej preprave

PRVÁ HLAVA. Úvodné ustanovenie

§ 333 Ustanovenia tejto časti sa vzťahujú na nákladnú prepravu vykonávanú pre socialistické organizácie (prepravcov) dopravnými alebo inými na to oprávnenými organizáciami (dopravcami), s výnimkou prepráv, pre ktoré platia medzinárodné dohovory. Na námornú a leteckú prepravu sa vzťahujú ustanovenia tejto časti, len pokiaľ právne predpisy neustanovujú inak.

DRUHÁ HLAVA. Záväzky z mesačného prepravného plánu

§ 334 (1) Schválením mesačného prepravného plánu vzniká medzi dopravcom a prepravcom, ktorí boli určení plánom, hospodársky záväzok o objeme a podmienkach plánovanej prepravy.

(2) Prepravca je povinný objednať si včas prepravu zásielok obsiahnutých v me-

sačnom pláne prepravy a podať ich na prepravu; dopravca je povinný prichystať pre tieto zásielky dopravné prostriedky a zásielky prevziať na prepravu.

(3) Prepravca je povinný v objednávke uviesť všetky údaje potrebné na vykonanie a vyúčtovanie prepravy.

§ 335 (1) Dopravca je povinný prepravcovi zaplatiť majetkové sankcie ustanovené prepravnými poriadkami, ak dopravné prostriedky nepripraví na vykonanie objednanej prepravy podľa mesačného prepravného plánu. ...

TRETIA HLAVA. Záväzky z prepravnej zmluvy

Prepravná zmluva

§ 336 Prepravná zmluva vzniká prevzatím zásielky na prepravu; prevzatie sa potvrdzuje na prepravnej listine. Ak tak ustanovujú prepravné poriadky, prepravná zmluva vzniká už dohodou o podmienkach prepravy; v tomto prípade je dopravca povinný na žiadosť prepravcu písomne potvrdiť prevzatie zásielky.

§ 337 (1) Prepravnou zmluvou sa dopravca odosielateľovi zaväzuje, že prepraví zásielku do určeného miesta a vydá ju oprávnenému príjemcovi alebo že vykoná prepravu v dohodnutom rozsahu a za určených podmienok. Dopravca je povinný vykonať prepravu s odbornou starostlivosťou a v určených lehotách. Odosielateľ sa zaväzuje spolupôsobiť podľa prepravných poriadkov a za prepravu zaplatiť. ...

Zodpovednosť dopravcu

§ 340 (1) Dopravca zodpovedá za škody, ktoré vzniknú na prepravovanej zásielke v čase od prevzatia na prepravu až do jej vydania; svojej zodpovednosti sa zbaví, len ak škoda bola spôsobená odosielateľom alebo príjemcom, vadnosťou zásielky, jej obalu alebo balenia, zvláštnou povahou zásielky alebo okolnosťou, ktorú nemohol dopravca odvrátiť.

(2) Prepravné poriadky môžu ustanoviť, v ktorých prípadoch je dopravca povinný dokázať, že škoda nebola spôsobená niektorou z okolností uvedených v odseku 1.

§ 341 Pri strate alebo zničení prepravovanej zásielky dopravca je povinný nahraďovať cenu, ktorú mala stratená alebo zničená zásielka v čase, keď bola prevzatá na prepravu. Okrem toho dopravca je povinný uhrádzať všetky náklady vzniknuté v súvislosti s prepravou stratenej alebo zničenej zásielky. Pri poškodení alebo čiastočnej strate uhradzuje dopravca sumu, o ktorú bola zásielka znehodnotená; pokiaľ bude účelné vykonať opravu, dopravca uhradzuje náklady opravy.

§ 342 Za iné škody zodpovedá dopravca, len ak boli spôsobené prekročením dodacej lehoty; tieto škody uhradzuje len do výšky dovozného.

§ 343 Za prekročenie dodacej lehoty dopravca je povinný zaplatiť majetkové sankcie ustanovené v prepravných poriadkoch.

ŠTVRTÁ HLAVA. Uplatňovanie a zánik práv

§ 344 (1) Okolnosti, ktoré môžu zakladať majetkovú zodpovednosť medzi dopravcom a prepravcami (odosielateľom, príjemcom), zisťujú sa spravidla zápisnicou, ktorá je podkladom pre uplatňovanie práv.

(2) Ak dopravca zistí porušenosť alebo neúplnosť zásielky alebo okolnosti tomu nasvedčujúce, je povinný zistiť stav zásielky a spísať zápisnicu, v ktorej sa musia uviesť všetky okolnosti rozhodujúce pre zistenie zodpovednosti dopravcu alebo prepravcu. Správnosť zistení obsiahnutých v zápisnici potvrdia podpisom osoby, ktoré sa zúčastnili na jej zostavení.

(3) Ak príjemca zásielky pri jej odovzdaní zistí zjavnú porušenosť alebo neúplnosť, alebo okolnosti tomu nasvedčujúce, je povinný požiadať dopravcu najneskôršie pri prevzatí zásielky o spísanie zápisnice. Dokiaľ dopravca nespíše požadovanú zápisnicu, príjemca nie je povinný zásielku prevziať. Pri úplnej strate zásielky odosielateľ alebo príjemca je povinný požiadať o spísanie zápisnice do jedného mesiaca od uplynutia dodacej lehoty ustanovenej prepravnými poriadkami.

§ 345 (1) Všetky práva, ktoré majú prepravcovia voči dopravcom v súvislosti s prepravou, musia reklamovať písomne u dopravcu; inak tieto práva zanikajú. ...

DESIATA ČASŤ. Hospodárske záväzky pri iných spôsoboch spolupráce medzi socialistickými organizáciami

PRVÁ HLAVA. Hospodárske zmluvy o prevodoch správy, o dočasnom užívaní a o prevodoch vlastníctva

§ 347 Prevod správy národného majetku

(1) Hospodárska zmluva o prevode správy národného majetku mimo obvyklého hospodárenia (§ 68) musí obsahovať

- a) určenie prevádzaného majetku,
- b) určenie dňa prevodu správy národného majetku,
- c) ak je prevod odplatný, aj výšku odplaty.

(2) Hospodárska zmluva o prevode správy národného majetku vzniká dohodou organizácií o náležitostiach uvedených v odseku 1.

(3) V hospodárskej zmluve sa ďalej uvedú

- a) názvy nadriadených orgánov oprávnených dať súhlas na prevod správy národného majetku,
- b) hodnota prevádzaného majetku podľa údajov účtovnej evidencie,
- c) dôvod prevodu správy,
- d) práva a záväzky súvisiace s prevádzaným majetkom, pokiaľ sa súčasne prevádzajú.

(4) Odovzdávajúca organizácia zodpovedá za vady odovzdávaného majetku len v tých prípadoch a v tom rozsahu, ako to bolo dohodnuté.

(5) Správa prechádza dňom určeným v zmluve.

(6) Ak sa zmluva neuzaviera na základe rozhodnutia nadriadených orgánov alebo ak vykonávacie predpisy neustanovujú inak, pre účinnosť zmluvy treba schválenie nadriadených orgánov.

§ 348 Dočasné užívanie národného majetku

(1) Hospodárska zmluva o dočasnom užívaní národného majetku (§ 71) musí obsahovať určenie majetku, ktorý sa má prenechať na dočasné užívanie, určenie spôsobu a doby užívania, ustanovenie o výške odplaty alebo o tom, že užívanie sa poskytuje bezplatne; obsahuje aj dohodu o udržiavaní a úpravách majetku, ako aj o tom, ako sa vyporiadajú náklady na ne vynaložené.

(2) Miestnosti určené alebo užívané na iné než obytné alebo poľnohospodárske účely nesmú sa odovzdať do dočasného užívania bez rozhodnutia orgánu na to príslušného podľa osobitných predpisov.

(3) Právo dočasne užívať národný majetok zaniká dohodou, uplynutím určenej doby, a ak užívanie bolo dojednané na neurčitú dobu, uplynutím mesačnej výpovednej lehoty, ak nebola dojednaná iná výpovedná lehota. Ak ide o miestnosti určené alebo užívané na iné než obytné alebo poľnohospodárske účely, zaniká právo na ich užívanie aj rozhodnutím orgánu na to príslušného podľa osobitných predpisov. ...

DRUHÁ HLAVA. Ostatné hospodárske zmluvy medzi socialistickými organizáciami

§ 352 Socialistické organizácie uzavierajú, okrem hospodárskych zmlúv upravených v ustanoveniach § 156 až 351 aj ďalšie zmluvy o iných spôsoboch spolupráce, najmä zmluvy o uskladnení, zmluvy o obstaraní vecí, zmluvy o hromadnej preprave osôb, zmluvy o vykonaní opráv, zmluvy o iných prácach a výkonoch a zmluvy o poistení.

§ 353 Zmluva o uskladnení

Ak organizácia uskladní veci inej organizácie, je povinná starať sa o ne podľa dohody, a ak niet dohody, starostlivo ich opatrovať a po uplynutí dojednanej doby alebo na požiadanie ich vrátiť. Ak nebolo dojednané inak, organizácia, ktorá uskladnila veci, nie je oprávnená uskladnené veci užívať ani ich dať do užívania alebo dovoliť ich užívanie ďalšej organizácii.

§ 354 Zmluva o obstaraní vecí

(1) Organizácia, ktorá sa zaviazala (povinná organizácia) obstarat' vec inej organizácie, zodpovedá jej za to, že vec obstará včas a riadne. Je povinná o svojom postupe informovať organizáciu, pre ktorú koná (oprávnenú organizáciu), a po skončení konania jej predložiť vyúčtovanie.

(2) Oprávnená organizácia musí nahradiť povinnej organizácii náklady odôvodnene vynaložené pri obstarávaní vecí aj vtedy, ak sa nedosiahol predpokladaný výsledok následkom okolností, za ktoré povinná organizácia neznáša zodpovednosť.

(3) Ak nebolo dohodnuté inak, organizácie môžu zrušiť zmluvu jednostranným vyhlásením.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

Za § 354 sa vkladajú § 354a a 354b, ktoré včítane nadpisov znejú: „**§ 354a Zasielateľská zmluva**

(1) Zasielateľskou zmluvou sa zasielateľ zaväzuje obstarat' prepravu a vykonať súvisiace úkony vo vlastnom mene pre objednávateľa na jeho účet v dohodnutom rozsahu a za určitých podmienok. Zasielateľ môže na obstaranie prepravy použiť ďalšieho zasielateľa alebo uskutočniť prepravu sám. Objednávateľ sa zaväzuje dávať zasielateľovi potrebné príkazy, dohodnutým spôsobom spolupôsobiť a za obstaranie prepravy zaplatiť. Zmluva vzniká dohodou o celom jej obsahu.

(2) Rozsah zodpovednosti za škodu spôsobenú neobstaraním alebo oneskoreným obstaraním prepravy môže vykonávací predpis obmedziť.

(3) Pre uplatňovanie a zánik práv zo zasielateľskej zmluvy platia obdobne ustanovenia § 344 až 346.

(4) Pokiaľ tento zákon, iné právne predpisy alebo zasielateľské podmienky neustanovujú inak, platia pre zasielateľskú zmluvu primerane ustanovenia § 354 ods. 2 až 9.

§ 354b Zmluva o odbornej pomoci

(1) Zmluvou o odbornej pomoci sa organizácia zaväzuje za podmienok v nej dohodnutých poskytnúť odbornú pomoc potrebnú na zabezpečenie prípravy a splnenie úloh druhej organizácie, prípadne na overenie výsledkov jej činnosti. Organizácia, ktorej sa odborná pomoc poskytuje, sa zaväzuje dohodnutým spôsobom spolupôsobiť, za odbornú pomoc zaplatiť, ak je cena za túto činnosť určená alebo dohodnutá v súlade s cenovými predpismi, a uhradiť náklady nevyhnutné alebo užitočne vynaložené pri príprave a plnení zmluvy, ak nie sú zahrnuté v cene. Zmluva vznikne dohodou o celom jej obsahu.

(2) Organizácia, ktorá poskytuje odbornú pomoc, je povinná vykonávať úkony v rámci odbornej pomoci včas a riadne; zodpovedá najmä za správnosť a úplnosť poskytnutých posudkov, rád, odporúčaní a stanovísk a za odborné a kvalitné vykonanie iných činností a prác.

(3) Organizácia, ktorej sa odborná pomoc poskytuje, je oprávnená reklamovať nedostatky odbornej pomoci najneskôr do jedného roku odo dňa, keď odborná pomoc bola ukončená; v pochybnostiach sa predpokladá, že bola skončená dorúčením záverečného vyúčtovania. Organizácia, ktorej sa odborná pomoc poskytla, má právo na bezodkladné a bezodplatné odstránenie nedostatkov, prípadne, ak to nie je dobre možné alebo účelné, na zľavu z ceny; právo môže uplatniť iba v lehote na uplatnenie práv zo zodpovednosti za vady.

(4) Vykonávacie predpisy môžu podrobnejšie upraviť uzavieranie a obsah zmlúv o odbornej pomoci pre jednotlivé odbory činnosti a pritom ustanoviť nevyhnutné odchýlky.“

§ 355 Zmluva o hromadnej preprave osôb

(1) Zmluvou o hromadnej preprave osôb sa dopravca inej organizácii (objednávatel'ovi) zaväzuje riadne a včas prepraviť účastníkov prepravy a ich batožiny do dojednaného miesta (miest). Zmluva o hromadnej preprave osôb vzniká prijatím objednávky. Za vykonanie prepravy objednávatel' je povinný zaplatiť určenú náhradu.

(2) Rozsah zodpovednosti za škodu spôsobenú nevykonaním alebo oneskoreným vykonaním dojednanej prepravy môže sa prepravnými poriadkami obmedziť.

(3) Objednávatel' musí svoje práva súvisiace s plnením zmluvy o hromadnej preprave osôb reklamovať písomne u dopravcu do šiestich mesiacov odo dňa, keď preprava bola vykonaná alebo sa mala vykonať; inak tieto práva zanikajú.

§ 356 Zmluva o vykonaní opráv a zmluva o iných prácach a výkonoch

(1) Organizácia, ktorá sa zaviazala druhej organizácii vykonať opravu (vrátane generálnej opravy) jej strojov, zariadení alebo iných výrobkov, prípadne ktorá sa zaviazala vykonať iné práce alebo výkony, zodpovedá za to, že dohodnuté práce alebo výkony urobí v lehote a určeným spôsobom, prípadne spôsobom dohodnutým.

(2) Závazok dodávateľa sa splní odovzdaním prác odberateľovi, pri výkonoch ich urobením. Pri prácach, ktoré dodávateľ vykonáva na veciach odberateľa vo svojej prevádzkárni, záväzok dodávateľa sa splní odovzdaním vecí, na ktorých sa práce vykonali, odberateľovi, prípadne ich odovzdaním verejnému dopravcovi alebo pošte.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

Za § 356 sa vkladajú ustanovenia tohto znenia: „**Verejná súťaž**

§ 356a (1) Organizácia, ktorá vyhlasuje verejnú súťaž na určitý výrobok, prácu alebo výkon, je povinná vo vyhlásení vymedziť predmet a čas súťaže, výšku prípadných odmien, spôsob vyhodnotenia súťažných návrhov a ostatné súťažné podmienky.

(2) Podmienky verejnej súťaže sa musia písomne určiť a vhodne zverejniť. Organizácia, ktorá vyhlásila verejnú súťaž, môže použiť súťažné návrhy len podľa súťažných podmienok.

(3) Organizácia, ktorá súťaž vyhlásila, je povinná poskytnúť vyhlásené odmeny tým organizáciám, ktoré podľa vykonaného vyhodnotenia splnili podmienky súťaže.

(4) Organizácia, ktorá sa zúčastní na verejnej súťaži, má nárok na náhradu nákladov spojených s podaním súťažného návrhu, len pokiaľ tak určujú súťažné podmienky.

(5) Verejnú súťaž možno odvolať len zo závažných dôvodov. Odvolanie treba urobiť rovnakým spôsobom, akým bola súťaž vyhlásená, alebo iným rovnako účinným spôsobom. Ak bude verejná súťaž odvolaná, je organizácia, ktorá ju vyhlásila, povinná nahradiť náklady vzniknuté organizáciám, ktoré pred odvolaním súťaže jej podmienky úplne alebo čiastočne už splnili.

§ 356b Ak vyhlási organizácia súťaž o najvhodnejší návrh na uzavretie určitej zmluvy, robí výzvu na podanie návrhov na uzavretie tejto zmluvy. Organizácia, ktorá podala súťažný

návrh (ponuku), je ním viazaná po dobu, ktorú si v návrhu určila, najmenej však po dobu určenú v podmienkach súťaže. Organizácii, ktorá vyhlásila súťaž, vznikne záväzok až prijatím niektorého návrhu.

§ 356c Užšia súťaž

Ak organizácia vyhlási užšiu súťaž, môžu sa na nej zúčastniť len vyzvané organizácie. Podmienky užšej súťaže sa nezverejňujú. Inak platí aj pre užšiu súťaž primerane ustanovenie o verejnej súťaži.

§ 356d Verejný prísľub

(1) Verejným prísľubom sa zaväzuje organizácia, ktorá verejne vyhlásila, že zaplatí odmenu alebo poskytne iné plnenie organizácii, ktorá splní podmienky určené vo verejnom prísľube.

(2) Ak podmienky verejného prísľubu neurčujú nič iné, dostane odmenu tá organizácia, ktorá ich splní najskôr.

(3) Ak podmienky verejného prísľubu splní súčasne viacej organizácií a z obsahu podmienok vyplýva, že sa má udeliť len jedna odmena, rozdelí sa odmena medzi nimi rovnakým dielom.“.

§ 357 (1) Pokiaľ je to vzhľadom na povahu záväzku obvyklé, netreba na uzavretie zmlúv uvedených v tejto hlave písomnú formu.

(2) Pre zmluvy uvedené v tejto hlave primerane platia tie ustanovenia siedmej až deviatej časti, ktoré upravujú vzťahy obsahom a účelom im najbližšie; to platí i o záručnej dobe pri zmluve o vykonaní opráv a pri zmluve o iných prácach a výkonoch. Vykonávacie predpisy môžu ustanoviť odchylnú úpravu.

Poistenie

§ 358 Poistenie slúži organizáciám na úhradu škôd vznikajúcich náhodilými udalosťami.

§ 359 Poistenie organizácií vzniká z hospodárskej zmluvy uzavretej socialistickou organizáciou a poisťovňou alebo zo zákona. Národný majetok sa poisťuje len v prípadoch ustanovených právnymi predpismi.

§ 360 Pre zmluvné poistenie organizácií obdobne platia príslušné ustanovenia Občianskeho zákonníka a k nim vydaných vykonávacích predpisov; pokiaľ to bude potrebné na splnenie účelu poistenia, možno sa v zmluve od týchto ustanovení odchýliť. Omeškaním v platení však poistenie nezaniká. Pre uplatňovanie práv platia len ustanovenia tohto zákona.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

Za § 360 sa vkladá ustanovenie tohto znenia: „Záujmové a účelové zmluvy

(Zmluvy o združení) § 360a

(1) Zmluvou o združení sa zaväzujú socialistické organizácie, že spoja svoju činnosť alebo časť svojich prostriedkov na dosiahnutie určitého účelu, prípadne v inom spoločnom záujme.

(2) Zmluva o združení vymedzí činnost, která je predmetom združení, způsob jej uskutočňovania, práva a povinnosti zúčastnených organizací, výšku podielov, ktorými organizácie prispievajú na úhradu nákladov spojených s výkonom dohodnutej činnosti a dôsledky porušenia zmluvnej povinnosti.

(3) Zmluva o združení vznikne, ak dôjde k dohode o jej celom obsahu. Na platnosť zmluvy je potrebná písomná forma a schválenie nadriadeného orgánu (nadriadených orgánov); ak organizácie združujú peňažné prostriedky, aj schválenie Štátnej banky československej. Nadriadený orgán (nadriadené orgány) môže uložiť organizáciám povinnosť uzavrieť zmluvu o združení, ak je v záujme rozvoja národného hospodárstva, aby sa určité činnosti vykonávali z jedného miesta (gescia).

(4) Na základe zmluvy o združení môže vzniknúť nová socialistická organizácia, ak s tým súhlasí ústredný orgán štátnej správy príslušný podľa predmetu činnosti zakladanej organizácie. Tento orgán tiež schvaľuje štatút alebo stanovy zakladanej organizácie a ich zmeny a vykonáva voči organizácii funkciu orgánu hospodárskeho riadenia. Ak vydanie súhlasu na vznik organizácie patrí niekoľkým ústredným orgánom štátnej správy, dohodnú sa tieto orgány, ktorý z nich bude voči založenej organizácii vykonávať funkciu orgánu hospodárskeho riadenia. Založená organizácia sa zapisuje do podnikového registra. Členovia združenia zodpovedajú za záväzky organizácie spoločne a nerozdielne, ak na ich úhradu nestačí majetok organizácie; ak v zmluve nie je určené niečo iné, vyrovnajú sa medzi sebou podľa výšky svojich podielov.

(5) Zmluva o združení zaniká dohodou zúčastnených organizácií alebo v prípadoch určených v zmluve. Organizáciu vzniknutú na základe zmluvy o združení môže zrušiť aj orgán, ktorý voči nej vykonáva funkciu orgánu hospodárskeho riadenia.“.

JEDENÁSTA ČASŤ. Platobné a úverové vzťahy

PRVÁ HLAVA. Úvodné ustanovenia

§ 361 (1) Socialistické organizácie sú povinné včas a riadne vykonávať peňažné platby, na ktoré sú zaviazané alebo ktoré sú im uložené.

(2) Organizácie vykonávajú peňažné platby prostredníctvom Štátnej banky československej (ďalej len „banka“); prostredníctvom iných peňažných ústavov alebo orgánov môžu organizácie vykonávať platby zásadne len s privolením banky.

(3) Vzájomné započítanie pohľadávok medzi organizáciami je možné, len pokiaľ tak ustanovuje právny predpis, alebo pokiaľ v jednotlivom prípade so započítaním súhlasí banka.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

Za § 361 sa vkladá ustanovenie tohto znenia: „§ 362

Pri svojom hospodárení môžu organizácie používať návratné peňažné prostriedky, ktoré im formou úverov poskytuje banka, prípadne iné peňažné organizácie alebo orgány oprávnené poskytovať úvery podľa právnych predpisov. Iné organizácie si také prostriedky medzi sebou poskytovať nesmú, pokiaľ právne predpisy neustanovujú niečo iné.“

§ 362 (1) Pri svojom hospodárení organizácie môžu používať ako doplnkový zdroj prostriedky, ktoré im formou úveru poskytuje banka. Poskytovanie úverov medzi organizáciami je zakázané.

(2) Organizácie sú povinné používať úverové prostriedky účelne a hospodárne.

(3) Právnymi predpismi môžu byť poskytovaním úveru poverené aj iné peňažné ústavy alebo iné orgány.

§ 363 (1) Banka ako štátny ekonomický orgán je najmä pri vykonávaní platobného styku a pri úverovaní oprávnená kontrolovať, či platobný styk organizácií i používanie úverových prostriedkov sú v súlade s právnymi predpismi.

(2) Organizácie sú povinné predkladať banke potrebné doklady, poskytovať jej požadované informácie a aj inak jej umožňovať plnenie jej funkcií. ...

Druhá hlava. Platobný styk socialistických organizácií

§ 366 (1) Organizácie sú povinné vykonávať svoje platby zásadne bezhotovostným spôsobom z prostriedkov na príslušnom účte v banke. Platiť v hotovosti môžu organizácie iba v prípadoch a za podmienok ustanovených vykonávacími predpismi.

(2) Z prostriedkov na účte banka platí organizácii úroky, pokiaľ sú ustanovené. ...

TRETIA HLAVA. Fakturovanie a iné podklady pre platenie

§ 375 Podkladom pre platenie dodávok uskutočňovaných medzi socialistickými organizáciami je spravidla faktúra.

§ 376 (1) Právo a povinnosť fakturovať vzniká dňom splnenia (čiastočného splnenia) dodávky.

(2) Predpisy o fakturovaní a platení môžu ustanoviť vznik práva a povinnosti fakturovať inak. ...

§ 382 (1) Pre úverovanie platia tieto zásady:

a) úverové prostriedky môžu sa použiť iba pre potreby organizácie, ktorej bol úver povolený;

b) organizácia je oprávnená použiť úverové prostriedky len na účely, na ktoré boli poskytnuté;

c) úver je zročný najneskoršie v lehote určenej bankou;

d) organizácia je povinná starať sa o to, aby úver bol zabezpečený spôsobom určeným bankou;

e) z úveru organizácia platí úroky, pokiaľ sú ustanovené.

(2) Úver sa poskytuje predovšetkým hospodárskym organizáciám. ...

DVANÁSTA ČASŤ. Spoločné, prechodné a záverečné ustanovenia

Počítanie času

§ 385 (1) Lehota určená podľa dní začína sa dňom, ktorý nasleduje po udalosti, ktorá je rozhodujúca pre jej začiatok.

(2) Koniec lehoty určenej podľa týždňov, mesiacov alebo rokov pripadá na deň, ktorý sa pomenovaním alebo číslom zhoduje s dňom, na ktorý pripadá udalosť, od ktorej sa lehota začína. Ak nie je takýto deň v poslednom mesiaci, pripadá koniec lehoty na posledný deň mesiaca.

§ 386 (1) Polovicou mesiaca sa rozumie pätnásť dní.

(2) Ak je lehota určená na jeden alebo niekoľko mesiacov a pol mesiaca, počíta sa pätnásť dní naposledy.

§ 387 Ak lehota bola predĺžená, má sa v pochybnostiach za to, že nová lehota sa začína dňom, ktorý nasleduje po uplynutí pôvodnej lehoty. ...

Osobitné ustanovenia o právnom postavení niektorých socialistických organizácií

§ 389 (1) V hospodárskoprávnych vzťahoch vystupujú aj podniky zahraničného obchodu; ich zriaďovanie, spôsobilosť nadobúdať práva a zaväzovať sa, hospodárenie, organizáciu a ostatné majetkové pomery upravujú osobitné predpisy.

(2) Ustanovenia tohto zákona nemožno použiť na vzťahy, pokiaľ sú upravené zákonom o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku.

§ 390 O hospodárskej činnosti iných socialistických organizácií než štátnych, družstevných a spoločenských, ak nie je upravená osobitnými predpismi, platia tie ustanovenia tohto zákona, ktoré svojím obsahom najlepšie zodpovedajú povahe a úlohám týchto organizácií.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1983) – Zákon č. 165/1982 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Hospodársky zákonník

Za § 390a sa vkladá § 390b, ktorý včítane nadpisu znie: „*Orgány hospodárskeho riadenia*
§ 390b *Orgány hospodárskeho riadenia sa na účely tohto zákona rozumejú ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy a národné výbory, vyššie družstevné organizácie, ústredné orgány spoločenských organizácií, ako aj iné orgány a organizácie, ktoré priamo alebo na vyššom stupni riadia hospodársku činnosť podriadených organizácií, prípadne organizačných jednotiek socialistických organizácií vystupujúcich v hospodárskych vzťahoch vo svojom mene.*“.

Splnomocnenie

§ 391 (1) Predpisy o úprave plánovania rozvoja národného hospodárstva vydá Štátna plánovacia komisia; týmto spôsobom ustanoví najmä metodiku plánovania a postup pri vypracovaní plánu rozvoja národného hospodárstva. ...

§ 395 Hlavný arbiter Československej socialistickej republiky

a) vydá predpisy potrebné na vykonanie tohto zákona, pokiaľ ich vydanie nepatrí iným orgánom;

b) ak to vyžadujú naliehavé potreby národného hospodárstva, upraví hospodár-

ske záväzky na prechodný čas pre jednotlivé odvetvia (odbory) alebo organizácie odchyľne od ustanovení tohto zákona a predpisov vydaných na jeho vykonanie.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1971) – Zákon č. 138/1970 Zb., ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré ustanovenia Hospodárskeho zákonníka

§ 395 znie: „§ 395

Štátna arbitráž Československej socialistickej republiky

a) vydá predpisy potrebné na vykonanie tohto zákona, pokiaľ ich vydanie nepatrí iným orgánom;

b) ak to vyžadujú naliehavé potreby národného hospodárstva, upraví hospodárske záväzky na prechodný čas pre jednotlivé odvetvia (odbory) alebo organizácie odchyľne od ustanovení tohto zákona a predpisov vydaných na jeho vykonanie.“

Prechodné ustanovenia

§ 396 Dňom nadobudnutia majetku do štátneho socialistického vlastníctva zani-
kajú záložné práva a vecné bremená na tomto majetku.

§ 397 Ustanoveniami tohto zákona sa spravujú i právne vzťahy vzniknuté pred
1. júlom 1964; vznik týchto právnych vzťahov ako i práva z nich vzniknuté pred
1. júlom 1964 sa však spravujú doterajšími predpismi.

§ 398 Podľa doterajších predpisov sa až do svojho zakončenia posudzujú všetky
lehoty, ktoré začali plynúť pred 1. júlom 1964. ...

Záverečné ustanovenia

§ 400 Tento zákon nadobúda účinnosť 1. júlom 1964.

3.6 Socialistické medzinárodné právo obchodné a jeho základný kódex – Zákon o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) č. 101/1963 Zb.

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie

Základné informácie o právnej norme – Zákon o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) č. 101/1963 Zb.:

- účinnosť nadobudol 1. apríla 1964,
- zrušil množstvo právnych noriem prijímaných postupne v nadväznosti na odstránenie obchodného práva a zavedenie direktívneho plánovitého národného hospodárstva od roku 1948,
- platil počas celého obdobia socializmu (nebol do roku 1989 novelizovaný), nahradený bol Obchodným zákonníkom č. 513/1991 Zb., ktorý z neho do značnej miery aj čerpal,
- zo súčasného pohľadu išlo o špecifický právny akt vzťahujúci sa na medzinárodné obchodné vzťahy socialistického Československa, svojou povahou a legislatívnym spracovaním obsahoval viaceré inovatívne a tradičné prvky a inštitúty, ktoré ovplyvnili aj kodifikáciu obchodného práva po roku 1989 v podobe Obchodného zákonníka z roku 1991.

Základná štruktúra zákona:

HLAVA I: ÚVODNÉ USTANOVENIA (§ 1 – § 5)

Diel I: Účel zákona

Diel II: Predmet úpravy

Diel III: Právna povaha jednotlivých ustanovení

HLAVA II: SPOLOČNÉ USTANOVENIA (§ 6 – § 99)

Diel I: Osoby

Diel II: Veci a práva

Diel III: Právne úkony

Diel IV: Zastúpenie a plnomocenstvo

Diel V: Počítanie času

Diel VI: Premlčanie a vydržanie

HLAVA III: VŠEOBECNÉ USTANOVENIA O ZÁVÄZKOVÝCH VZŤAHOCH (§ 100 – § 275)

Diel I: Vznik záväzkového vzťahu

Diel II: Vznik a obsah zmlúv

Diel III: Účastníci záväzkových vzťahov

Diel IV: Zabezpečenie záväzku

Diel V: Zánik záväzkov splnením

Diel VI: Nesplnenie záväzkov a jeho následky

Diel VII: Iné spôsoby zániku záväzkov

HLAVA IV: OSOBITNÉ USTANOVENIA O NIEKTORÝCH ZÁVÄZKOVÝCH VZŤAHOCH (§ 276 – § 720)

Diel I: Kúpna zmluva

Diel II: Osobitné dojednania v kúpnej zmluve

Diel III: Zmluvy uzavierané v súvislosti s kúpnu zmluvou

Diel IV: Zmluvy o viazaných obchodoch

Diel V: Zmluva o výmene

Diel VI: Zmluva o pôžičke

Diel VII: Zmluva o vypožičaní

Diel VIII: Nájomná zmluva

Diel IX: Zmluva o úschove

Diel X: Zmluva o uskladnení

Diel XI: Zverenie veci tretej osobe

Diel XII: Zmluva o diele

Diel XIII: Príkazná zmluva

Diel XIV: Komisionárska zmluva

Diel XV: Zmluva o kontrolnej činnosti

Diel XVI: Zmluvy o doprave

Diel XVII: Poistná zmluva

Diel XVIII: Sprostredkovateľské zmluvy

Diel XIX: Zmluva o združení

Diel XX: Niektoré zmluvy o bankových obchodoch

Diel XXI: Sľub odškodnenia

Diel XXII: Verejná súťaž a verejný príslub

Diel XXIII: Konanie bez príkazu

Diel XXIV: Bezdôvodné obohatenie

Diel XXV: Upotrebenie vecí pre iného

Diel XXVI: Povinnosť na náhradu škody

HLAVA V: OSOBITNÉ, PRECHODNÉ A ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA (§ 721 – § 726)

Charakteristika zákona z obsahového hľadiska:

Zákonník medzinárodného obchodu z roku 1963 bol normou regulujúcou **obchodné vzťahy s „kapitalistickou“ cudzinou** v období rokov socialistického Československa. Jeho koncepcia a celkové zameranie odrážali nutnosť vytvoriť „paralelnú úpravu obchodného práva pre obchod s nesocialistickými krajinami“ reflektujú politicko-ekonomický systém centrálne plánovaného (socialistického) hospodárstva ČSSR, potrebu vytvoriť funkčný a predvídateľný právny rámec pre zahraničný obchod s „kapitalistickým svetom“ a snahu o priblíženie sa medzinárodným obchodným zvyklostiam a štandardom.¹⁴²

Zákonník medzinárodného obchodu z roku 1963 bol prijatý v rámci socialistických kodifikácií 60. rokov 20. storočia, ktoré reflektovali na **priamu politickú požiadavku KSČ**. Zámer „prijat’ tento právny predpis vychádzal z uznesenia ÚV KSČ z decembra 1960 o kodifikačných prácach v oblasti občianskeho práva, ktoré bližšie rozvinulo myšlienku víťazstva socializmu, tak ako ju deklarovala nová, už socialistická Ústava Československej socialistickej republiky č. 100/1960 Zb.“¹⁴³ Socialistický zákonodarca rozdelil úpravu majetkových vzťahov do troch samostatných kódexov regulujúcich:

- vzťahy týkajúce sa socialistickej výroby a hospodárskej činnosti (základom sa stal zákon č. 109/1964 Zb. Hospodársky zákonník upravujúci vzťahy medzi socialistickými organizáciami v rámci centrálne plánovanej ekonomiky)¹⁴⁴,

¹⁴² „V medzinárodnom obchodnom styku vystupovali zahraniční účastníci (cudzinci) z nesocialistických krajín, a preto aj ich hospodárstvo bolo založené na súkromnom vlastníctve, ktoré bolo v kontradikcii k princípom československého hospodárstva.“ KÖSZE GHY, A.: Zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) ako míľnik vo vývoji obchodných vzťahov v Československu. In: *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, č. 1, s. 42.

¹⁴³ KÖSZE GHY, A.: Zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) ako míľnik vo vývoji obchodných vzťahov v Československu. In: *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, č. 1, s. 40.

¹⁴⁴ Hospodársky zákonník, ktorý vychádzal z plánovitej a direktívne riadenej ekonomiky, bol na vzťahy s nesocialistickými krajinami (s trhovou ekonomikou a dominanciou súkromného vlastníctva) nepoužiteľný. MARTINCOVÁ, L.: Vývoj záväzkového práva po roku 1948 s prihliadnutím k hospodárskym vzťahom. In: *Historia et theoria iuris*, 2021, roč. 13, č. 2, s. 46.

- vzťahy týkajúce sa osobnej potreby občanov (základom sa stal zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník upravujúci uspokojovanie osobných potrieb občanov),
- a vzťahy týkajúce sa medzinárodného obchodného styku (zákon č. 101/1963 Zb. Zákonník medzinárodného obchodu upravujúci obchodné vzťahy so zahraničím, konkrétne s nesocialistickými krajinami).¹⁴⁵

Zákonník medzinárodného obchodu z r. 1963 bol vytvorený ako **špeciálny kódex** (*lex specialis*) výlučne pre majetkové vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku s hlavným cieľom poskytnúť pre zahraničných obchodných partnerov z kapitalistických krajín a medzinárodnú arbitráž zrozumiteľný a autonómny právny režim, ktorý by bol oslobodený od ideologických a administratívnych nánosov vnútroštátneho práva, prispôbeného potrebám plánovaného hospodárstva. Vznikla tak dualita úpravy – pre medzinárodný obchodný styk na strane jednej a pre vnútroštátny hospodársky styk (obchodné právo bolo po roku 1948 zrušené a nahradené novým odvetvím hospodárskeho práva) na strane druhej. Vytvorila sa tak unikátna možnosť zachovať klasické obchodné právo v socialistických podmienkach, čo sa následne po roku 1989 aj využilo pri koncipovaní Obchodného zákonníka č. 513/1991 Zb. **Inšpiračnými zdrojmi** Zákonníka medzinárodného obchodu z r. 1963 boli najmä dokumenty RVHP a Haagsky návrh z roku 1956, zákonníky kapitalistických krajín (švajčiarsky, taliansky, grécky, Jednotný obchodný zákonník USA), zákonníky socialistických krajín (sovietsky Občiansky zákonník RSFSR z roku 1922 a Zásady občianskoprávného zákonodarstva z roku 1961) a aj občianske zákony egyptské a etiópske a ghanský zákon o predaji tovaru¹⁴⁶. Právna veda (a to aj v zahraničí) vyzdvihovala jeho odbornú kvalitu.¹⁴⁷

Úvodné ustanovenie Zákonníka medzinárodného obchodu r z. 1963 (§ 1) zakotvovalo **zásadu nediskriminácie a plnej právnej rovnosti účastníkov**, bez ohľadu na ich spoločenské a štátne zriadenie: „*Účelom tohto zákona je súbor-
ným spôsobom upraviť majetkové vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku na
základe zásady plnej právnej rovnosti a neprípustnosti akejkoľvek diskriminácie
ktoréhokoľvek z účastníkov medzinárodného obchodu, napomáhať tak rozvíja-
niu hospodárskych stykov Československej socialistickej republiky so všetkými
krajinami, nehládajúc na rozdiely v ich spoločenskom a štátnom zriadení, a tým*

¹⁴⁵ Toto rozdelenie bolo po páde režimu kritizované viacerými autormi, napr. aj K. Eliášom. ELIÁŠ, K.: Téma k diskusi: Obchodní zákoník. In: *Právnik*, 1992, roč. 131, č. 6, s. 477.

¹⁴⁶ KÖSZEGHY, A.: Zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) ako míľnik vo vývoji obchodných vzťahov v Československu. In: *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, č. 1, s. 43 – 44.

¹⁴⁷ KANDA, A.: Základní principy právní úpravy mezinárodního obchodu. In: *Právnik*, 1973, roč. 112, č. 12, s. 1095.

prispievať k upevneniu mierového spolunažívania a priateľstva medzi národmi. “ Zákon bol teda prijatý s jasným cieľom „súborným spôsobom upraviť majetkové vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku“ so zohľadnením kľúčových zásad – zásady plnej právnej rovnosti a zásady neprípustnosť akejkoľvek diskriminácie ktoréhokoľvek z účastníkov.

Princíp špeciality bol explicitne vyjadrený v § 3, ktorý stanovil, že ak kolízna norma odkazovala na československý právny poriadok, použil sa výhradne tento zákon. Tým sa zamedzilo aplikačnej neistote a možnému prelínaniu s Občianskym zákonníkom. Zároveň to umožnilo zákonodarcovi implementovať do ZMO inštitúty a princípy, ktoré boli v domácom práve cudzie, no v medzinárodnom obchode bežné.

Vymedzenie právnych vzťahov, na ktoré sa Zákonník medzinárodného obchodu z r. 1963 vzťahoval, nachádzame v § 2. Základným kritériom bol medzinárodný prvok definovaný najmä tým, že účastníci nemali sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu. Zákonník vymenúval široký okruh majetkových vzťahov, na ktoré sa vzťahoval, ale súčasne obsahoval aj negatívne vymedzenie (nevzťahoval sa na vzťahy, ktoré vznikali na „uspokojovanie osobných potrieb aspoň jedného z ich účastníkov“ (§ 2 ods. 2), vylúčená bola jeho aplikácia na právne vzťahy „nadobúdania nehnuteľností“ (§ 2 ods. 3)).

Zákonník medzinárodného obchodu z r. 1963 bol založený na princípe **zmluvnej voľnosti**. Napriek tomu, že vznikol v období direktívneho riadenia ekonomiky, jeho ústrednou myšlienkou bolo rešpektovanie autonómie vôle strán. Ustanovenie § 5 jasne deklarovalo, že strany sa mohli odchýliť od ustanovení zákona, pokiaľ to nebolo výslovne zakázané. Tento princíp bol logickým dôsledkom povahy medzinárodného obchodu, kde zmluvná sloboda bola a aj je nevyhnutným predpokladom fungovania trhu. Tvorcovia Zákonníka medzinárodného obchodu z r. 1963 takmer celú jeho úpravu koncipovali ako dispozitívnu. Kogentné normy boli výnimkou a boli taxatívne vymenované v § 722. Medzi kogentné normy patrili napr. úvodné ustanovenia definujúce účel a predmet zákona, úprava neplatnosti právnych úkonov, či základné princípy premlčania.

Základná štruktúra zákona:

Z hľadiska svojej štruktúry sa Zákonník medzinárodného obchodu členil na päť hláv (Úvodné ustanovenia, Spoločné ustanovenia, Všeobecné ustanovenia o záväzkových vzťahoch, Osobitné ustanovenia o niektorých záväzkových vzťahoch a Záverečné ustanovenia) následne členených na jednotlivé diely.

Prvá hlava „Úvodné ustanovenia“ vymedzila účel zákona, predmet úpravy a jeho základné zásady.

Druhá hlava „Spoločné ustanovenia“ vymedzila základné právne inštitúty spoločné pre všetky typy právnych vzťahov (išlo o „všeobecnú časť súkromného práva“ v rámci úpravy Zákonníka medzinárodného obchodu z r. 1963). Upravila subjekty (osoby), objekty (veci a práva), formy prejavu vôle (právne úkony) a základné inštitúty ako zastúpenie, premlčanie a vydržanie. Účastníkmi právnych vzťahov v medzinárodnom obchodnom styku mohli byť tak právnické, ako aj fyzické osoby (§ 6). Zákonník medzinárodného obchodu v tomto prípade – a nevyhnutne pre zrozumiteľnosť v styku so zahraničnými partnermi aj v ďalších – ponechal a rešpektoval klasické právnické pojmoslovie.¹⁴⁸ Právnickými osobami boli „*podniky a iné organizácie, ak im spôsobilosť na práva a povinnosti priznáva právo, podľa ktorého boli zriadené*“ (§ 8 ods. 1). Zákon špecifikoval, že československými právnickými osobami boli najmä podniky pre zahraničný obchod a iné hospodárske organizácie zapísané v podnikovom registri, ktoré boli zároveň „obchodníkmi v zmysle tohto zákona“ (§ 8 ods. 2). Predmetom právnych vzťahov mohli byť veci, práva alebo iné hospodárske hodnoty. Veci boli v Zákonníku medzinárodného obchodu z r. 1963 definované ako „*hmotné predmety a ovládateľné prírodné sily, ktoré slúžia potrebám ľudí*“ (§ 13 ods. 1). Najrozsiahlejšiu úpravu v rámci tejto hlavy tvorila úprava právnych úkonov. Právny úkon bol definovaný ako „*každé konanie alebo iné správanie sa (opomenutie), z ktorého jasne vyplýva prejav vôle*“ (§ 22 ods. 1). Prejav vôle sa mal vykladať podľa „*skutočnej vôle konajúcej osoby*“ a „*so zreteľom na statočný obchodný styk*“ (§ 23 ods. 1). Právny úkon bol neplatný, ak nebol urobený „*slobodne a vážne, určite a zrozumiteľne*“ (§ 26). Právny úkon mohol byť uskutocnený prostredníctvom zástupcu na základe zákona, úradného výroku alebo plnomocenstva (§ 49). Zákonník medzinárodného obchodu z r. 1963 ponechal aj inštitút prokúry (§ 66 – § 70) – predstavovala osobitný druh obchodného plnomocenstva, ktoré splnomocňovalo na „*všetky úkony, ku ktorým dochádza pri prevádzke podnikovej činnosti*“ (§ 66 ods. 1). Všeobecná premlčacia lehota bola stanovená na tri roky (§ 82).

Tretia hlava „Všeobecné ustanovenia o záväzkových vzťahoch“ (§ 100 – § 275) bola všeobecnou časťou záväzkového práva v rámci zákonníka. Záväzkové vzťahy vznikali zo zmlúv, zo spôsobenej škody, bezdôvodného obohatenia alebo iných skutočností (§ 101). Zmluva bola uzavretá „*len čo sa strany dohodnú aspoň o podstatných častiach zmluvy*“ (§ 106 ods. 1). Upravovala spoločné záväzky a práva (§ 124 – § 132) a zmeny v účastníkoch (§ 138 – § 157) – postúpenie pohľadávky (*cesia*), prevzatie záväzku, pristúpenie k záväzku. Zo zabezpečo-

¹⁴⁸ Pre porovnanie s vnútroštátnou úpravou, fyzická osoba bola nahradená pojmom „občan“ a právnická osoba pojmom „socialistická organizácia“.

vacích inštitútov boli upravené záložné právo, zádržné právo, zmluvná pokuta, ručenie, uznanie záväzku a zabezpečovací prevod práva a i. Záväzok zanikal riadnym a včasným splnením (§ 211) a upravené bolo následne nesplnenie záväzkov a jeho následky (§ 229 – § 257). Záväzky mohli zaniknúť aj dohodou strán, zaplatením odstupného, započítaním vzájomných pohľadávok rovnakého druhu, splynutím (ak sa v jednej osobe spojilo právo a povinnosť), uplynutím času, smrťou (ak išlo o osobné plnenie) a zmarením účelu zmluvy v prípade zásadnej zmeny okolností, ak bol účel v zmluve výslovne vyjadrený a pod.

Štvrtá hlava „Osobitné ustanovenia o niektorých záväzkových vzťahoch“ bola najrozsiahlejšia (§ 276 – § 720) a regulovala jednotlivé zmluvné typy, pričom najväčší priestor bol venovaný kúpnej zmluve, ktorá slúžila ako subsidiárny zdroj pre ostatné zmluvy (§ 105 ods. 2). Obsahovala úpravu týchto zmluvných typov:

- Kúpna zmluva (§ 276 – § 425) – zmluva, ktorou sa predávajúci zaväzoval odovzdať kupujúcemu tovar a umožniť mu nadobudnúť vlastnícke právo, a kupujúci sa zaväzoval zaplatiť kúpnu cenu (§ 276 ods. 1). Dohoda o kúpnej cene nebola podstatnou náležitosťou, ak strany prejavili vôľu uzavrieť zmluvu aj bez nej (§ 276 ods. 2).
- Zmluva o pôžičke (§ 426 – § 430) – zmluva, ktorej podstatou bolo prenechanie druhových vecí (najmä peňazí) s povinnosťou vrátiť veci rovnakého druhu.
- Nájomná zmluva (§ 439 – § 453).
- Zmluva o úschove (§ 454 – § 462) – úschova bola bezodplatnou.
- Zmluva o uskladnení (§ 463 – § 469) – uskladnenie bolo odplatným.
- Zmluva o dielo (§ 475 – § 490) – touto zmluvou sa zhotoviteľ diela zaväzoval vykonať dielo a objednávatel' zaplatiť odmenu.
- Príkazná zmluva (§ 491 – § 504) – príkazník obstarával pre príkazcu určitú vec.
- Komisionárska zmluva (§ 505 – § 520) – komisionár obstarával vec vo vlastnom mene, ale na účet komitenta (§ 505).
- Zmluvy o doprave (§ 536 – § 574) – zahŕňali zasielateľskú zmluvu (zasielateľ obstarával prepravu, § 536) a zmluvu o preprave vecí (dopravca prepravu vykonával, § 548).
- Poistná zmluva (§ 575 – § 599) – poisťovateľ sa zaväzoval nahradiť škodu spôsobenú náhodilou udalosťou a poisťník platiť poistné (§ 575).
- Sprostredkovateľské zmluvy (§ 600 – § 624) – zahŕňali zmluvu o sprostredkovaní (§ 600) a zmluvu o obchodnom zastúpení (§ 607).
- Zmluva o združení (§ 625 – § 652) – dve alebo viac osôb spojilo svoju činnosť alebo majetok na dosiahnutie hospodárskeho účelu. Združenie sa mohlo stať právnickou osobou, ak bolo zapísané v registri (§ 636).

- Bankové obchody (§ 653 – § 685) – akreditívy (§ 653), bankové inkaso (§ 661) a banková záruka (§ 665).
- Mimozmluvné záväzky – sľub odškodnenia (§ 686), verejná súťaž (§ 690), konanie bez príkazu (§ 697) a bezdôvodné obohatenie (§ 703).

Piata hlava „Osobitné, prechodné a záverečné ustanovenia“ (§ 721 – § 726) vymedzila rámec pre rozhodcovské konanie (§ 721), taxatívne vymenovala ustanovenia, od ktorých sa strany nemohli odchýliť (§ 722 zakotvujúci kogentné ustanovenia), pravidlá pre vyplňovanie medzier v zákone (§ 723), úpravu prechodných a záverečných ustanovení.

Celková koncepcia Zákonníka medzinárodného obchodu z r. 1963 Zb. bola založená na vytvorení autonómneho, komplexného a moderného právneho rámca pre medzinárodný obchod ČSSR ako socialistickej krajiny s „kapitalistickou cudzinou“, ktorý by bol kompatibilný s medzinárodnými zvyklosťami a zároveň slúžil ekonomickým záujmom štátu. Kľúčovými zásadami úpravy boli zásada špeciality voči vnútroštátnemu právu, zásada autonómie vôle strán a dispozitívnosti noriem, rovnosť účastníkov právnych vzťahov. Československý Zákonník medzinárodného obchodu bol považovaný v danej dobe za jeden z najkvalitnejších kódexov svojho druhu v strednej a východnej Európe (v podstate ponechal tradičné klasické inštitúty obchodného práva) a jeho ustanovenia a princípy ovplyvnili aj neskoršiu kodifikáciu obchodného práva po roku 1989. Danú skutočnosť, paradoxne, možno prepojiť s poznatkom, že tento zákonník bol prijatý ako súčasť socialistických kodifikácií a mal reflektovať tézu o víťazstve socializmu v ČSSR.

Výber z (právo)historickej literatúry: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunisticke-pravo.cz/>; ELIÁŠ, K.: *Téma k diskusi: Obchodní zákoník*. In: *Právník*, roč. 131, 1992, č. 6; JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992; *Hospodářský zákoník. Komentár*. Praha: Orbis, 1965; CHORVÁTH, J. – SUCHOŽA, J.: *Československé hospodářské právo*. Bratislava: Obzor, 1982; KANDA, A.: *Základní principy právní úpravy mezinárodního obchodu*. In: *Právník*, 1973, roč. 112, č. 12; KNAPP, V.: *Hlavní zásady Československého socialistického občanského práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, n.p. Praha 1958; KÖSZEGHY, A.: *Zákon č. 101/1963 Zb. o právních vztázech v mezinárodním obchodním styku (Zákonník medzinárodného obchodu) ako mílnik vo vývoji obchodných vzťahov v Československu*. In: *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, č. 1; KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUKLÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009; LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dějinám státu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019;

MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dějiny státu a práva v letech 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.: *Dějiny státu, správy a soudnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013.

Znenie normy – Zákon o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákoník medzinárodného obchodu)

č. 101/1963 Zb. vo vyhlásenom znení

Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto zákone:

Hlava I. Úvodné ustanovenia

Diel I. § 1 Účel zákona

Účelom tohto zákona je súborným spôsobom upraviť majetkové vzťahy v medzinárodnom obchodnom styku na základe zásady plnej právnej rovnosti a nepripustnosti akejkoľvek diskriminácie ktoréhokoľvek z účastníkov medzinárodného obchodu, napomáhať tak rozvíjaniu hospodárskych stykov Československej socialistickej republiky so všetkými krajinami, nehládajúc na rozdiely v ich spoločenskom a štátnom zriadení, a tým prispievať k upevneniu mierového spolužitia priateľstva medzi národmi.

Diel II. § 2 Predmet úpravy

(1) Za vzťahy vznikajúce v medzinárodnom obchodnom styku sa v zmysle tohto zákona považujú:

- a) majetkové vzťahy, na základe ktorých došlo alebo má dôjsť za odplatu poskytovanú v akejkoľvek forme k prevodu vecného, záväzkového alebo iného práva alebo hospodárskej hodnoty medzi osobami, ktoré nemajú sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu;
- b) majetkové vzťahy, predmetom ktorých je užívanie veci alebo využitie práva alebo inej hospodárskej hodnoty, ktoré sa má uskutočniť na území štátu, na ktorom nemá niektorý z účastníkov svoje sídlo (bydlisko);

- c) majetkové vzťahy, predmetom ktorých je činnosť alebo zdržanie sa činnosti, ak všetci účastníci nemajú sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu;
- d) majetkové vzťahy vznikajúce z obstarávania alebo z uskutočňovania námornej prepravy zásielok alebo najímania lode alebo uzavierania zmlúv o prevádzke lodí;
- e) majetkové vzťahy z inej prepravy, pri ktorej miesto odoslania a miesto určenia nie sú na území toho istého štátu alebo sú na území štátu, na ktorom nemá niektorý z účastníkov svoje sídlo (bydlisko);
- f) majetkové vzťahy z bankového styku medzi účastníkmi nemajúcimi sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu, alebo ak sa tieto vzťahy uskutočňujú v súvislosti s niektorým z ostatných vzťahov uvedených v tomto odseku;
- g) majetkové vzťahy vznikajúce z poistenia proti nebezpečenstvu škody hroziacej v súvislosti s niektorým z ostatných právnych vzťahov uvedených v tomto odseku;
- h) majetkové vzťahy, predmetom ktorých je kontrolná činnosť uskutočňovaná v súvislosti s niektorým z ostatných právnych vzťahov uvedených v tomto odseku;
- ch) iné majetkové vzťahy vznikajúce v súvislosti s niektorým z predchádzajúcich právnych vzťahov uvedených v tomto odseku, najmä v dôsledku ich zmeny alebo zániku, alebo vzhľadom na neplatnosť úkonu, ktorý ich mal založiť, alebo na odporovateľnosť právnych úkonov, ktorými sú ukračovani účastníci týchto vzťahov, alebo vznikajúce v súvislosti s ich zabezpečením, plnením alebo porušením povinností alebo uplatnením práv z nich vyplývajúcich, pokiaľ sú upravené v tomto zákone;
- i) iné majetkové vzťahy vznikajúce medzi obchodníkmi, ktorí nemajú sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu.

(2) Zákon sa nevzťahuje na majetkové vzťahy uvedené v odseku 1, ak je alebo ak musí byť pri ich vzniku účastníkom nepochybne zrejmé, že vznikajú, aby sa na území Československej socialistickej republiky uspokojovali osobné potreby aspoň jedného z ich účastníkov alebo iné vlastné potreby účastníka. Zákon sa však vzťahuje i na taký právny vzťah, ak je alebo ak musí byť účastníkom zrejmé, že tento právny vzťah tvorí právne celok so vzťahom, pri ktorom k uspokojovaniu takýchto potrieb nedochádza.

(3) Zákon sa nevzťahuje na nadobúdanie nehnuteľností.

§ 3 Ak sa má podľa medzinárodného práva súkromného použiť československý právny poriadok, najmä ak zúčastnené osoby si zvolia československé právo alebo ak označia československé občianske právo ako rozhodujúce pre úpravu právneho vzťahu, použije sa výhradne tento zákon, ak ide o vzťah v medzinárodnom obchodnom styku v zmysle tohto zákona (§ 2).

§ 4 Ustanovenia tohto zákona sa použijú, len pokiaľ neustanoví niečo iné medzinárodná zmluva, ktorou je Československá socialistická republika viazaná.

Diel III. § 5 Právna povaha jednotlivých ustanovení

Strany sa môžu dohodnúť na úprave odchyľujúcej sa od ustanovení tohto zákona, pokiaľ nie je výslovne ustanovené, že sa od nich nemožno odchyliť.

Hlava II. Spoločné ustanovenia

Diel I. Osoby

§ 6 Účastníkmi právnych vzťahov v medzinárodnom obchodnom styku môžu byť osoby právnické i fyzické.

§ 7 Spôsobilosť fyzickej osoby mať práva a povinnosti a vlastnými právnymi úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti (spôsobilosť na právne úkony) posudzuje sa podľa Občianskeho zákonníka.

§ 8 (1) Právnickými osobami sú podniky a iné organizácie, ak im spôsobilosť na práva a povinnosti priznáva právo, podľa ktorého boli zriadené.

(2) Československými právnickými osobami sú najmä podniky pre zahraničný obchod a ostatné hospodárske organizácie zapísané v podnikovom registri. Tieto právnické osoby sú obchodníkmi v zmysle tohto zákona.

(3) Spôsobilosť na práva a povinnosti má i štát.

§ 9 (1) Právne pomery právnických osôb sú upravené právnymi predpismi, podľa ktorých boli zriadené, alebo stanovami na základe týchto predpisov vydanými, v ktorých je najmä určený názov právnickej osoby a ustanovené, prostredníctvom ktorých orgánov koná a ako zaniká.

(2) Právne úkony, ktoré v mene právnickej osoby alebo štátu robia ich orgány v medziach svojich oprávnení, sú však vždy právnymi úkonmi právnickej osoby alebo štátu. Ustanovenie § 52 platí obdobne.

§ 10 Ak právnická osoba má členov, členovia neručia za jej záväzky, pokiaľ tento zákon alebo osobitné predpisy neustanovujú inak.

§ 11 Československé právnické osoby, najmä podniky zahraničného obchodu a medzinárodného zasielateľstva, zodpovedajú za porušenie svojich záväzkov svojím majetkom a štát neručí za ich záväzky; tieto právnické osoby neručia za pohľadávky proti štátu ani za pohľadávky proti iným právnickým osobám.

§ 12 Skutočnosti zapísané do registra, v ktorom je právnická osoba zapísaná, sú účinné voči všetkým tretím osobám. Ak do registra nebola zapísaná skutočnosť, ktorá tam mala byť zapísaná podľa predpisov krajiny, kde sa register vedie, nemožno sa jej dovolávať voči tretím osobám, okrem ak by tieto osoby o nej vedeli alebo vedieť museli.

Diel II. Veci a práva

§ 13 (1) Predmetom právneho vzťahu môžu byť veci, práva alebo iné hospodárske hodnoty; vecami sú hmotné predmety a ovládateľné prírodné sily, ktoré slúžia potrebám ľudí.

(2) Vec je zároveň tovarom, ak na základe právneho pomeru, ktorého je predmetom, dochádza k prevodu vlastníckeho práva.

§ 14 Nehnuteľnými vecami sú pozemky a stavby spojené so zemou pevným základom. Ostatné veci sú vecami hnutel'nými.

§ 15 Vecami určenými podľa druhu sú veci, ktoré sú určené podľa počtu, miery alebo váhy a môžu sa nahradiť inými vecami toho istého druhu a akosti. Ostatné veci sú vecami jednotlivo určenými. V pochybnostiach má sa za to, že vec má povahu veci určenej podľa druhu.

§ 16 (1) Súčasťou veci je všetko, čo k nej podľa jej povahy patrí a nemôže sa oddeliť bez toho, že by sa tým vec alebo oddel'ovaná časť znehodnotila.

(2) Ak nie je výslovne dohodnuté niečo iné, právne účinky týkajúce sa veci týkajú sa aj jej súčastí a tieto súčasti nie sú preto samostatným predmetom právneho vzťahu.

§ 17 (1) Ak nebolo dohodnuté niečo iné, sú príslušenstvom veci tie veci, ktoré patria vlastníkovi veci hlavnej a sú ním určené na to, aby sa s hlavnou vecou trvale užívali. Príslušenstvo nestráca nič na svojej povahe, ak je dočasne odlúčené od veci hlavnej.

(2) Príslušenstvom pohľadávky sú úroky, úroky z omeškania a trovy spojené s jej uplatnením na súde.

(3) V pochybnostiach má sa za to, že právne účinky týkajúce sa veci hlavnej týkajú sa i príslušenstva.

§ 18 Ustanovenia tohto zákona o právnych vzťahoch, predmetom ktorých je hnutel'ná vec, použijú sa primerane i na právne vzťahy, predmetom ktorých je právo alebo iná hospodárska hodnota, pokiaľ to ich povaha pripúšťa.

§ 19 Záväzkové právo oprávňuje určitú osobu (veriteľ'a), aby jej plnila osoba určená záväzkovým vzťahom (dlžník).

§ 20 Vecné právo zakladá oprávnenie domáhať sa od kohokoľvek, aby sa zdržal neoprávneného zásahu do výkonov tohto práva a aby z toho vzniknutý závadný stav odstránil. K vecným právam patrí najmä vlastnícke právo, záložné právo, podzáložné právo a zádržné právo.

§ 21 Ak právo zo záväzkového vzťahu má pôsobiť podľa zmluvy i voči tretím osobám, musí sa to v zmluve výslovne uviesť a toto právo je potrebné zriadiť obdobným spôsobom, akým sa zriaďuje záložné právo s takýmto účinkom.

Diel III. Právne úkony

Oddiel 1. Všeobecné ustanovenia

§ 22 (1) Právnym úkonom je každé konanie alebo iné správanie sa (opomenutie), z ktorého jasne vyplýva prejav vôle založiť, zmeniť alebo zrušiť práva alebo povinnosti, ktoré právne predpisy s takýmto prejavom spájajú.

(2) Prejav vôle môže sa urobiť výslovne alebo iným spôsobom nevzbudzujúcim vzhľadom na okolnosti, za ktorých sa stal, pochybnosti o tom, čo chcel účastník prejavovať.

§ 23 (1) Prejav vôle treba vykladať tak, ako to zodpovedá skutočnej vôli konajúcej osoby a povahe celého konania, o ktoré ide, s prihliadnutím na okolnosti, za ktorých sa prejav vôle urobil, a so zreteľom na statočný obchodný styk; v pochybnostiach má sa za to, že zúčastnené osoby chceli, aby prejav vôle bol platný.

(2) Prejav vôle, ktorý obsahuje výraz, ktorý pripúšťa rôzny výklad, je potrebné vykladať na ťarchu toho, kto takýto výraz použil.

§ 24 (1) Pokiaľ tento zákon alebo dohoda účastníkov vyžaduje pre právny úkon písomnú alebo inú osobitnú formu, je právny úkon platný, len ak ustanovená forma sa zachovala. Inak právne úkony osobitnú formu nevyžadujú.

(2) Právny úkon, pre ktorý právny predpis alebo dohoda zúčastnených osôb vyžadujú písomnú formu, je platný až od podpisu konajúcej osoby; ak právny úkon robí viac osôb, podpisy nemusia byť na tej istej listine. Podpis toho, kto nevie alebo nemôže písať, nahradí na listine samej potvrdenie dvoch svedkov o vyslovení jeho súhlasu.

(3) Za písomnú formu sa považujú taktiež telegrafické a ďalekopisné oznámenia, ako aj údaje uvedené v obchodných listinách vyhotovené mechanickou cestou.

(4) Nahradenie alebo napodobenie podpisu mechanickými prostriedkami stačí len tam, kde je to obvyklé v obchodnom styku.

§ 25 Prejav vôle pôsobí voči neprítomnej osobe až od okamihu, keď jej dôjde.

Oddiel 2. Neplatnosť právnych úkonov

§ 26 Právny úkon musí sa urobiť slobodne a vážne, určite a zrozumiteľne, inak je neplatný.

§ 27 (1) Prejav vôle, ku ktorému bol niekto druhou stranou privedený ľst'ou alebo bezprávnou vyhrážkou vzbudzujúcou dôvodný strach, je neplatný. To isté platí, ak niektorú zo strán takto privedie k prejavu vôle tretia osoba a druhá strana o tom vedela.

(2) Vyhrážka, trebárs odôvodnená, je bezprávná, ak sa ňou vynucovalo niečo, čo sa ňou dosiahnuť nesmelo.

§ 28 Právny úkon je neplatný, pokiaľ svojím obsahom alebo účelom sa prieči zákonnému zákazu alebo ho obchádza, alebo ak jeho predmetom je plnenie nemožné.

§ 29 Ak dôvod neplatnosti postihuje len časť právneho úkonu, nie je tým dotknú-

tá platnosť časti zvyšujúcej, okrem ak z povahy alebo z obsahu právneho úkonu alebo z okolností, za ktorých k nemu došlo, je zrejmé, že jedna časť nemá sa oddeľovať od druhej.

§ 30 Ak neplatný právny úkon obsahuje náležitosti iného právneho úkonu, je tento vadami nepostihnutý úkon platný, ak je z okolností zrejmé, že takáto by bola vôľa konajúcej osoby, keby o neplatnosti úkonu vedela.

§ 31 (1) Neplatnosti právneho úkonu podľa § 26 alebo § 27 sa môže dovolávať iba osoba, na ochranu ktorej je dôvod platnosti ustanovený.

(2) Právny úkon neplatný podľa § 26 alebo § 27, ktorý dodatočne schválila osoba, na ochranu ktorej je dôvod neplatnosti ustanovený alebo ktorý sa dodatočne medzi účastníkmi vyjasnil, zakladá práva a povinnosti, ako keby právny úkon bol platný od začiatku.

§ 32 (1) Ak sa má právnym úkonom urobeným naoko zastrieť úkon iný, platí tento iný úkon, ak to zodpovedá vôli účastníkov a ak sú splnené všetky jeho náležitosti.

(2) Neplatnosti právneho úkonu urobeného naoko nemožno sa dovolávať voči účastníkovi, ktorý ho považoval za vážny.

§ 33 (1) Omyl robí právny úkon neplatným, ak sa týka jeho podstaty a osoba, ktorej je prejav vôle určený o omyle druhej strany vedela alebo vedieť musela. Omyl je podstatný,

a) ak sa týka predmetu alebo akosti plnenia v tej miere, že konajúca osoba so zreteľom na povahu právneho úkonu by nebola právny úkon urobila, keby o omyle vedela;

b) ak sa týka osoby a právny úkon by sa bez tohto omylu neuskutočnil.

(2) Ak sa omyl týka iných okolností, je právny úkon platný, okrem ak táto okolnosť je podľa prejavenej vôle okolnosťou rozhodujúcou.

§ 34 Omyl v pohnútke nerobí právny úkon neplatným.

§ 35 (1) Počtové chyby nerobia právny úkon neplatným.

(2) Osoba, na strane ktorej sa počtová chyba stala, je povinná ju opraviť, ak je o to požiadaná.

§ 36 Ak prejav vôle došiel zmenený vplyvom oznamovacích prostriedkov alebo iných okolností, posudzuje sa podľa ustanovení o omyle.

§ 37 Kto spôsobil neplatnosť právneho úkonu, je povinný nahradiť škodu osobe, ktorej bol právny úkon určený a ktorá utrpela škodu preto, že dôverovala v jeho platnosť.

§ 38 Ak orgán právnickej osoby prekročí svoje oprávnenie, vznikajú práva a povinnosti právnickej osobe, pokiaľ sa právny úkon týka predmetu jej podnikania alebo patrí k jej bežnej činnosti, okrem ak druhá strana o prekročení vedela. ...

Diel IV. Zastúpenie a plnomocenstvo

Oddiel 1. Základné ustanovenia

§ 49 Právny úkon sa môže uskutočniť aj prostredníctvom zástupcu. Oprávnenie niekoho zastupovať zakladá sa na zákone, na úradnom alebo súdnom výroku alebo na udelení plnomocenstva alebo splnomocnenia podľa § 66 a 71.

§ 50 Ak nie je zrejmé, že niekto koná ako zástupca, má sa za to, že koná vo vlastnom mene.

§ 51 Ak zástupca koná v mene zastúpeného v medziach oprávnenia, vzniknú tým práva a povinnosti priamo zastúpenému. Osobitné pokyny dané zástupcovi nemajú vplyv na práva a povinnosti iných osôb, ak im neboli známe.

§ 52 Ak je právne významné, či zastúpený je dobromyseľný alebo či vedel alebo musel vedieť o určitej okolnosti, prihliada sa na tieto skutočnosti i u zástupcu, okrem ak ide o okolnosť, ktorá nastala pred udelením oprávnenia na zastupovanie. Zastúpený, ktorý nie je dobromyseľný, nemôže sa dovolávať dobromyseľnosti zástupcu.

§ 53 Ak zástupca prekročí oprávnenie, zastúpený je viazaný, len pokiaľ takéto prekročenie schváli. Ak však zastúpený neoznámi osobe, s ktorou zástupca konal, svoj nesúhlas bez zbytočného odkladu po tom, čo sa o prekročení oprávnenia dozvedel, platí, že prekročenie schválil. ...

Oddiel 2. Plnomocenstvo

§ 57 (1) Pri právnom úkone možno sa dať zastúpiť fyzickou alebo právnickou osobou na základe plnomocenstva.

(2) V plnomocenstve musí splnomocniteľ určiť rozsah splnomocnencovho oprávnenia ho zastupovať.

(3) Ak právny úkon, pre ktorý sa plnomocenstvo udelilo, vyžaduje písomnú formu, musí sa písomne udeliť aj plnomocenstvo. ...

§ 65 Splnomocniteľ zodpovedá spoločne a nerozdielne so splnomocnencom, plnomocenstvo ktorého zaniklo, za škodu spôsobenú zneužitím plnomocenstva tretej osobe, ktorá o nedostatku plnomocenstva nevedela, ani vedieť nemusela,

a) ak splnomocniteľ nepožiadala splnomocnenca o vrátenie písomne udeleného plnomocenstva a splnomocnenec ho zneužil voči tretej osobe,

b) ak splnomocniteľ svojím konaním spôsobil, že tretia osoba mala dôvod sa domnievať, že osoba, s ktorou koná, je oprávnená konať za splnomocniteľa.

Oddiel 3. Prokúra

§ 66 (1) Udenie prokúry splnomocňuje na všetky úkony, ku ktorým dochádza pri prevádzke podnikovej činnosti splnomocniteľa, aj keď pre ne je inak potrebné osobitné plnomocenstvo.

(2) V prokúre nie je zahrnuté oprávnenie ustanovovať a odvolávať prokuristov.

(3) Prokúru možno udeliť len písomne; výslovne sa musí uviesť, že ide o prokúru.

§ 67 Na udelenie i odvolanie prokúry je potrebný zápis v registri, v ktorom je

zapísaná osoba, ktorá prokúru udelila; osoba v registri nezapísaná nie je oprávnená prokúru udeliť.

§ 68 Obmedzenie prokúry nemá právne následky voči tretím osobám; ustanovenie § 69 nie je tým dotknuté.

§ 69 Niekoľkým osobám možno prokúru udeliť buď tak, že sú na zastupovanie a na podpisovanie oprávnené každá samostatne, alebo tak, že je pritom potrebný súhlasný prejav vôle všetkých prokuristov alebo aspoň dvoch z nich.

§ 70 Prokurista podpisuje tým spôsobom, že k názvu podniku, za ktorý koná, pripojí dodatok naznačujúci prokúru a svoj podpis. ...

Diel VI. Premlčanie a vydržanie

Oddiel 1. Premlčanie

§ 76 (1) Ak nejde o prípady, keď právo neuplatnením zaniklo (§ 273), právo sa premlčí uplynutím premlčacej lehoty ustanovenej týmto zákonom.

(2) Premlčaním právo nezaniká, nemôže ho však súd priznať, ak sa povinná osoba premlčania dovoľá.

§ 77 Premlčujú sa všetky práva s výnimkou práva vlastníckeho.

§ 78 Ak tento zákon neustanovuje inak, premlčacia lehota plynie odo dňa, keď sa nárok mohol uplatniť na súde.

§ 79 (1) Pri nároku zo zmlúv plynie premlčacia lehota odo dňa, keď sa záväzok mal splniť (doba zročnosti).

(2) Pri záväzkoch s čiastkovými plneniami premlčacia lehota plynie pre každé čiastkové plnenie samostatne. Ak sa pre nesplnenie niektorého čiastkového záväzku stane zročný záväzok celý, premlčacia lehota plynie od času zročnosti nesplneného čiastkového záväzku.

§ 80 Pri nároku z poisťnej udalosti premlčacia lehota plynie od začiatku kalendárneho roka nasledujúceho po roku, v ktorom sa mal záväzok splniť.

§ 81 Pri nároku z bezdôvodného obohatenia premlčacia lehota plynie odo dňa, keď k bezdôvodnému obohateniu došlo.

§ 82 Ak tento zákon neustanovuje inak, všeobecná premlčacia lehota je tri roky.

§ 83 Pri nárokoch na náhradu škody premlčacia lehota plynie odo dňa, keď sa poškodený dozvedel alebo mohol dozvedieť o celej škode a o tom, kto je povinný na jej náhradu, skončí sa však najneskoršie uplynutím desiatich rokov odo dňa, keď došlo k udalosti, z ktorej škoda vznikla.

§ 84 Nárok záložného veriteľa na uspokojenie zabezpečenej pohľadávky zo zálohu premlčuje sa v desiatich rokoch. ...

§ 93 Ak sa právo priznalo právoplatným rozhodnutím súdu, premlčuje sa priznaný nárok uplynutím desiatich rokov odo dňa, keď povinnosť podľa rozhodnutia súdu sa mala splniť. ...

Oddiel 2. Vydržanie

§ 95 Vlastnícke právo vlastníka stráca, ak niekto iný vlastnícke právo nadobudne vydržaním.

§ 96 Vlastnícke právo nadobudne vydržaním, kto vec drží oprávnene (§ 98) a neprerušené po tri roky.

§ 97 Držba platí za neprerušenú, ak držiteľ stratil držbu bez svojej vôle a získal ju opäť do jedného roku od straty alebo ju nadobudol na základe žaloby podanej v tejto jednoročnej lehote.

§ 98 (1) Za oprávneného držiteľa sa považuje, kto s vecou nakladá ako so svojou a je so zreteľom na všetky okolnosti dobromyseľný, že mu vec ako vlastníkovi patrí. Ak nie je takto dobromyseľný, je držiteľom neoprávneným.

(2) V pochybnostiach má sa za to, že držba je oprávnená.

§ 99 Oprávnený držiteľ má, pokiaľ zákon neustanovuje inak, rovnaké práva ako vlastník, najmä mu patria úžitky z veci.

Hlava III. Všeobecné ustanovenia o záväzkových vzťahoch

Diel I. Vznik záväzkového vzťahu

§ 100 (1) Zo záväzkového vzťahu vzniká určitej osobe (veriteľovi) právo na určité plnenie (pohládávka) od určitej inej osoby (dlžníka) a v čase zročnosti právo toto plnenie vymáhať (nárok) a dlžníkovi vzniká povinnosť plnenie uskutočniť (záväzok).

(2) Plnenie môže spočívať v tom, že dlžník je povinný niečo dať, robiť alebo niečoho sa zdržať.

§ 101 Záväzkové vzťahy vznikajú zo zmlúv, zo spôsobenej škody, z bezdôvodného obohatenia alebo z iných skutočností uvedených v tomto zákone.

§ 102 Zrejme zneužívanie práv zo záväzkových vzťahov, ktoré sa deje v rozpore so zásadou statočného obchodného styku za účelom poškodenia druhej strany, nepožíva právnu ochranu.

§ 103 Záväzkový vzťah nemôže sa meniť bez súhlasu zúčastnených strán, pokiaľ tento zákon neustanovuje inak.

§ 104 Všeobecné ustanovenia o záväzkoch (§ 100 až 275) platia pre všetky záväzkové vzťahy, pokiaľ osobitné ustanovenia o niektorých záväzkoch (§ 276 až 720) neobsahujú odchylnú úpravu.

§ 105 (1) Pre nadobudnutie vlastníckeho práva na základe zmluvy, ktoré sa spravuje týmto zákonom, použijú sa primerane ustanovenia o nadobudnutí vlastníckeho práva k tovaru podľa ustanovení o kúpnej zmluve (§ 321 až 329).

(2) Pokiaľ to povaha veci pripúšťa, použijú sa ustanovenia o kúpnej zmluve (§ 276 až 423) i na ostatné druhy záväzkových vzťahov zo zmlúv, ak podľa ustanovení, ktorými sa spravujú, nemožno určiť práva a povinnosti strán.

Diel II. Vznik a obsah zmlúv

§ 106 (1) Zmluva je uzavretá, len čo sa strany dohodnú aspoň o podstatných častiach zmluvy.

(2) Za podstatné časti zmluvy sa považujú tie, o ktorých pri dojednávani jedna zo strán dala najavo, že dohoda o nich je predpokladom uzavretia zmluvy, ako aj náležitosti uvedené v základných ustanoveniach pre jednotlivé druhy zmlúv upravených v IV hlave.

§ 107 Vzniku záväzku neprekáža, že v zmluve nie je vyjadrený dôvod, z ktorého je dlžník povinný plniť. Veriteľ je povinný dôvod záväzku preukázať, okrem ak sa nárok opiera o listinu, ktorá sama záväzok podľa tohto zákona alebo osobitných predpisov predstavuje (cenný papier).

§ 108 (1) Návrh na uzavretie zmluvy upravenej v IV hlave musí obsahovať aspoň podstatné časti zmluvy, u iných zmlúv obsah navrhovanej zmluvy, inak ide len o výzvu na podanie návrhu na uzavretie zmluvy.

(2) Navrhovateľ je návrhom na uzavretie zmluvy viazaný, okrem ak jeho záväznosť výslovne vylúčil alebo okrem ak jeho nezáväznosť vyplýva z doterajšieho obchodného styku medzi stranami.

§ 109 (1) Záväzný návrh na uzavretie zmluvy zanikne jeho odvolaním, len keď odvolanie dôjde najneskoršie s návrhom. To isté platí obdobne o prijatí návrhu.

(2) Ak niektorá zo strán zomrie alebo ak stratí spôsobilosť vlastnými úkonmi nadobúdať práva a brať na seba povinnosti, návrh nezanikne, ak nie je z návrhu samého alebo z povahy a účelu navrhovanej zmluvy zrejmý opak.

§ 110 (1) Návrh na uzavretie zmluvy je potrebné prijať bez výhrady v lehote určenej navrhovateľom. Ak lehota nie je určená, treba prijať návrh bez zbytočného odkladu, ak účastníci konajú priamo; inak treba návrh prijať najneskoršie do času, do ktorého navrhujúci môže očakávať odpoveď, počítajúc s tým, že návrh došiel včas a že aj odpoveď bola vypravená riadne a bez zbytočného odkladu.

(2) Ak návrh nebol prijatý v čase ustanovenom v odseku 1 alebo ak bol odmietnutý, zaniká. ...

§ 114 Zmluva sa môže uzavrieť akýmkoľvek súhlasným prejavom vôle strán. Na vznik zmluvy tiež stačí, ak strana, ktorej je návrh určený, dá svojim správaním vzhľadom na okolnosti prípadu najavo, že návrh prijala.

§ 115 Zmluva medzi prítomnými alebo inak priamo konajúcimi vzniká okamihom prijatia návrhu; inak zmluva vzniká okamihom, keď vyhlásenie o prijatí návrhu došlo navrhovateľovi alebo keď došlo na adresu udanú v návrhu. Ak sa návrh neprijal výslovne, vzniká zmluva okamihom, keď strana, ktorej je návrh určený, sa podľa neho v lehote na prijatie začala správať. ...

§ 118 Práva a povinnosti, úprava ktorých nie je v zmluve dohodnutá, spravujú sa týmto zákonom a obchodnými zvyklosťami všeobecne zachovávanými v medzi-

národnom styku v príslušnom obchodnom odvetví, pokiaľ nie sú v rozpore ani so zmluvou, ani s týmto zákonom.

Zmluva o uzavretí budúcej zmluvy

§ 119 Zmluvou sa môže prevziať záväzok uzavrieť do určeného času budúcu zmluvu, pokiaľ je dohodnutý aspoň predmet plnenia obidvoch strán; zmluva o uzavretí budúcej zmluvy musí sa uzavrieť písomne. ...

Diel III. Účastníci záväzkových vzťahov

Oddiel 1. Spoločné záväzky a spoločné práva

§ 124 (1) Ak je niekoľko dlžníkov zaviazaných na to isté plnenie, sú všetci zaviazaní spoločne a nerozdielne a veriteľ môže požadovať celé plnenie od ktoréhokoľvek z nich, pokiaľ zákonom nie je ustanovené inak, alebo pokiaľ z povahy záväzku nevyplyva, že sa môže splniť len spoločnou činnosťou všetkých.

(2) Ak dlh splní jeden dlžník zaviazaný podľa odseku 1, záväzok ostatných dlžníkov voči veriteľovi zanikne.

§ 125 Vzájomný pomer medzi spoludlžníkmi určuje koľko ktorý zo spoludlžníkov je povinný uhradiť ostatným spoludlžníkom na spoločný záväzok; v pochybnostiach sú spoludlžníci zaviazaní vo vzájomnom pomere rovnakým dielom. Pokiaľ nemôže niektorý zo spoludlžníkov záväzok splniť, rozdelí sa na neho pripadajúci podiel rovnakým spôsobom na ostatných.

§ 126 Spoludlžník, proti ktorému sa uplatnil nárok vyšší, než zodpovedá jeho podielu, je povinný bez zbytočného odkladu upovedomiť ostatných spoludlžníkov a dať im príležitosť uplatniť námietky proti nároku.

§ 127 (1) Spoludlžník, proti ktorému sa uplatnil nárok vyšší, než zodpovedá jeho podielu, môže sa domáhať od ostatných, aby splnili záväzok v rozsahu podielov na nich pripadajúcich. Veriteľove práva tým nie sú dotknuté.

(2) Ak spoludlžník splnil záväzok podľa odseku 1, môže požadovať od ostatných náhradu v rozsahu podielov na nich pripadajúcich.

§ 128 Ak niet viac dlžníkov zaviazaných veriteľovi spoločne a nerozdielne, zodpovedá každý dlžník samostatne len svojím podielom; ak podiely nie sú určené, rovnakým dielom.

§ 129 Ak je dlžník zaviazaný súčasne viacerým veriteľom na nedeliteľné plnenie, môže plnenie požadovať ktorýkoľvek z veriteľov.

§ 130 Ak je niekto zaviazaný na nedeliteľné plnenie súčasne viacerým veriteľom, môže každý veriteľ požadovať iba svoj podiel; v pochybnostiach je dlžník povinný každému veriteľovi plniť rovnaký diel.

§ 131 Ak ktorýkoľvek z veriteľov môže žiadať celé plnenie, dlžník je oprávnený plniť ktorémukoľvek z veriteľov do času, keď jeden z veriteľov o plnenie požiada. Splnením jednému z veriteľov záväzok dlžníka zaniká.

§ 132 Vzťah medzi spoluveriteľmi určuje, či a do akej miery je spoluveriteľ,

ktorý dostal viac, než je podiel naň pripadajúci, ostatným spoluveriteľom ničím zaviazaný.

Oddiel 2. Záväzky v prospech a na ťarchu tretieho

§ 133 Zo zmluvy v prospech tretej osoby môže žiadať plnenie táto tretia osoba, ak prejaví vôľu plnenie prijať.

§ 134 Námietky zo zmluvy uzavretej s druhou stranou má dlžník aj proti tretej osobe.

§ 135 Dokiaľ tretia osoba neprejaví voči dlžníkovi vôľu plnenie prijať, zmluvné strany môžu zmluvu zrušiť alebo zmeniť. ...

Oddiel 3. Zmeny v účastníkoch záväzkových pomerov

Postúpenie pohľadávky

§ 138 Veriteľ môže svoju pohľadávku i bez súhlasu dlžníka postúpiť zmluvou inej osobe (postupníkovi).

§ 139 (1) Postúpiť nemožno pohľadávku, ktorá zaniká najneskoršie smrťou veriteľa alebo obsah ktorej by sa zmenou veriteľa zmenil. Postúpiť nemožno ani pohľadávku, pokiaľ sa nemôže postihnúť výkonom rozhodnutia.

(2) Taktiež nemožno postúpiť pohľadávku, postúpenie ktorej by odporovalo dohode s dlžníkom. ...

Prevzatie záväzku

§ 145 Kto sa dohodne s dlžníkom, že preberá jeho záväzok, nastúpi ako dlžník na jeho miesto, ak k tomu privolí veriteľ. Privolenie veriteľa môže sa dať buď pôvodnému dlžníkovi alebo preberateľovi záväzku.

§ 146 Pristúpenie k záväzku

Kto bez dohody s dlžníkom dojedná s veriteľom, že splní za dlžníka jeho záväzok, stane sa dlžníkom popri pôvodnom dlžníkovi.

§ 147 Prejav nového dlžníka o prevzatí záväzku musí sa stať písomne.

§ 148 Obsah záväzku sa jeho prevzatím nemení, avšak zabezpečenie záväzku poskytnuté treťou osobou trvá len vtedy, ak táto osoba privolila ku zmene dlžníka. ...

Poukážka

§ 152 (1) Poukážkou oprávňuje ten, kto ju vydal (poukazca), poukazníka, aby prijal plnenie od poukázanca, a poukázanca splnomocňuje, aby plnil poukazníkovi na účet poukazcu. Priame právo poukazník proti poukázancovi nadobudne až vtedy, keď mu poukázanec vyhlási, že poukážku prijíma.

(2) O akreditíve platia osobitné ustanovenia (§ 653 až 660). ...

Diel IV. Zabezpečenie záväzku

Oddiel 1. Záložné a podzáložné právo

§ 158 Základné ustanovenie

(1) Záložné právo zabezpečuje peňažnú pohľadávku a v dohodnutom rozsahu

i príslušenstvo pohľadávky tým, že v prípade jej včasného nezaplatenia záložný veriteľ je oprávnený uspokojiť sa z veci založenej záložcom.

(2) Ak je záložným právom zabezpečená pohľadávka nepeňažná, má sa za to, že do výšky jej zistiteľného ocenenia v čase vzniku záložného práva je zabezpečený peňažný nárok, ktorý by patril veriteľovi v prípade porušenia záväzku dlžníka.

§ 159 Záložné právo sa vzťahuje na založenú vec, na jej prírastok a príslušenstvo, avšak z plodov len na tie, ktoré nie sú oddelené.

Vznik záložného práva

§ 160 Záložné právo vzniká na základe zmluvy alebo priamo z tohto zákona.

§ 161 V zmluve o zriadení záložného práva musí sa určiť predmet záložného práva a pohľadávka, ktorú zabezpečuje.

§ 162 Záložné právo možno zriadiť len pre zabezpečenie platného záväzku; platnosti záložného práva však neprekáža, ak je zriadené pre budúce alebo podmienené záväzky.

§ 163 Záložné právo na základe zmluvy vzniká odovzdaním veci záložnému veriteľovi s tým, že má slúžiť ako záloh. Ak zriadenie záložného práva je dohodnuté písomne, záložné právo vzniká už uzavretím zmluvy.

§ 164 Ak niekto založí cudziu vec bez súhlasu vlastníka alebo osoby, ktorá má k veci iné vecné právo nezlučiteľné so záložným právom, záložné právo vznikne, len ak zakladaná vec sa odovzdá záložnému veriteľovi a ten ju prijme dobromyseľne, že záložca je oprávnený vec založiť. V pochybnostiach má sa za to, že záložný veriteľ konal dobromyseľne.

§ 165 Založenie pohľadávky

Založiť možno i pohľadávku, predmetom plnenia ktorej je vec, právo alebo iná hospodárska hodnota.

§ 166 Na založenie pohľadávky je potrebné, aby o ňom bol upovedomený dlžník pohľadávky (poddĺžnik). Záložné právo sa vzťahuje i na dlžné úroky a ostatné príslušenstvo pohľadávky. ...

Práva a povinnosti záložcu a záložného veriteľa

§ 169 (1) Ak záložné právo sa nezriadilo odovzdaním založenej veci záložnému veriteľovi alebo ak nejde o záložné právo vznikajúce priamo z tohto zákona, záložca je povinný zakladanú vec označiť tak, že jej založenie môže byť každému zrejmé. Namiesto toho záložca a záložný veriteľ môžu dať vec inej osobe, aby ju pre nich uschovala, alebo vznik záložného práva dať zapísať podľa príslušných predpisov.

(2) Pri veciach, ktoré nemožno používať bez listiny, v ktorej sa vec odlišuje od vecí iných, postačí zapísanie záložného práva v tejto listine. ...

§ 171 (1) Záložný veriteľ, ktorý má založenú vec (záloh) u seba, môže ju zadržiavať po čas trvania záložného práva.

(2) Záložný veriteľ je povinný záloh starostlivo opatrovať a má nárok na náhradu nákladov, ktoré urobil, aby splnil túto svoju povinnosť.

§ 172 (1) Záložca je povinný zdržať sa všetkého, čím sa založená vec zhoršuje na ujmu záložného veriteľa.

(2) Ak založená vec stratí na cene a zabezpečenie pohľadávky sa tak stane nedostatočným, záložný veriteľ môže od dlžníka žiadať, aby splatil primeranú časť svojho záväzku ešte pred určeným časom plnenia, okrem ak dlžník zabezpečenie svojho záväzku primerane doplní.

Výkon záložného práva

§ 173 Ak zabezpečená pohľadávka nie je v určenom čase plnenia uspokojená, záložný veriteľ sa môže domáhať uspokojenia zo zálohu podľa § 174.

§ 174 (1) Záložný veriteľ môže požiadať príslušný orgán o predaj zálohu.

(2) Záložný veriteľ môže, ak má záloh u seba a ak sa tak písomne dojednálo, sám dať záloh predat' na verejnej dražbe; ak záloh má úradne určenú cenu, môže ho za túto cenu predat' i inak. O zamýšľanom výkone predaja záložný veriteľ je povinný záložcu i dlžníka bez odkladu upovedomiť.

§ 175 Ak na zabezpečenie tej istej pohľadávky sa založilo niekoľko vecí, sú založené nedielne. Záložný veriteľ je oprávnený domáhať sa uspokojenia celej pohľadávky alebo jej časti z ktoréhokolvek zálohu.

§ 176 Ak k tej istej veci vznikne viac záložných práv, prednostne sa uspokojí záložné právo svojím vznikom staršie, pokiaľ tento zákon neustanovuje niečo iné. Čas vzniku záložného práva je rozhodujúci pre poradie na uspokojenie i vtedy, ak záložné právo sa zriadilo na zabezpečenie budúcej alebo podmienenej pohľadávky.

§ 177 Záložný veriteľ sa môže domáhať uspokojenia zo zálohu, i keď zabezpečená pohľadávka je už premlčaná. ...

Podzáložné právo

§ 180 Podzáložné právo vzniká založením pohľadávky zabezpečenej záložným právom.

§ 181 Na vznik podzáložného práva nie je potrebný súhlas vlastníka založenej veci, ten však musí byť o vzniku podzáložného práva upovedomený.

§ 182 Ak sa záloh podzáložnému veriteľovi odovzdá, záložný veriteľ zodpovedá za škodu na zálohu tak, ako keby ho mal sám u seba. ...

Oddiel 2. Zádržné právo

§ 185 (1) Kto je inak povinný vydať vec, môže ju zadržať, aby zabezpečil svoju zročnú pohľadávku voči tomu, komu je inak povinný vec vydať.

(2) Zádržné právo nemá ten, komu oprávnená osoba pri odovzdaní veci uložila, aby s ňou naložil spôsobom, ktorý je nezlučiteľný s výkonom zádržného práva.

(3) Ak sa však pri výkone rozhodnutia alebo inak nepochybné zistí dlžníkova platobná neschopnosť, veriteľ má zádržné právo i na zabezpečenie pohľadávky

dosiaľ nezročnej a bez ohľadu na to, či sa veriteľovi uložilo, ako má s vecou naložiť.

§ 186 Nemožno zadržiavať vec svojmocne alebo ľstivo odňatú. ...

Oddiel 3. Zmluvná pokuta

§ 191 (1) Ak strany pre prípad porušenia zmluvnej povinnosti dojednávajú zmluvnú pokutu alebo ak je pre tento prípad takáto pokuta (penále) ustanovená inak a dlžník svoj záväzok nesplní, veriteľ môže požadovať túto pokutu bez ohľadu na to, či mu porušením zmluvnej povinnosti škoda vznikla alebo nie.

(2) Na zmluvnú pokutu sa možno zaviazat' len písomne.

(3) Zmluvná pokuta môže sa dojednať aj v inom plnení ako v peniazoch.

§ 192 Zaplatenie zmluvnej pokuty neoslobodzuje dlžníka od povinnosti splniť záväzok zabezpečený zmluvnou pokutou.

§ 193 Ak je dohodnutá alebo inak ustanovená zmluvná pokuta, veriteľ nemá nárok na náhradu škody pre porušenie povinností zabezpečenej zmluvnou pokutou.

§ 194 Neprimerane vysokú zmluvnú pokutu môže súd znížiť s prihliadnutím na hodnotu a význam predmetu záväzku až do výšky skutočne spôsobenej škody.

Oddiel 4. Ručenie

§ 195 Základné ustanovenie

Kto veriteľovi písomne vyhlási, že ho uspokojí, ak dlžník svoj záväzok nesplní, stáva sa dlžníkovým ručiteľom.

§ 196 (1) Ručenie predpokladá platný záväzok dlžníka; ručenie možno poskytnúť i pre budúce záväzky alebo záväzky podmienené.

(2) Ručenie je však platné, ak záväzok dlžníka je neplatný len pre nedostatok jeho spôsobilosti brať na seba záväzky alebo pre nedostatok formy právneho úkonu, z ktorého záväzok dlžníka mal vzniknúť, alebo pre omyl dlžníka, o ktorom ručiteľ v čase prevzatia ručiteľského záväzku vedel alebo vedieť musel.

§ 197 Ručiteľ je povinný záväzok splniť až vtedy, ak dlžník nesplnil svoj záväzok, hoci ho na to veriteľ písomne vyzval. Toto vyzvanie nie je potrebné, ak ho veriteľ nemôže uskutočniť alebo ak je nepochybné, že dlžník svoj záväzok nesplní. ...

Oddiel 5. Uznanie záväzku

§ 206 Ak niekto písomne uzná svoj záväzok, hoci aj premlčaný, má sa za to, že záväzok v rozsahu uznania v čase uznania trvá.

Oddiel 6. Zabezpečenie záväzkov prevodom práva

§ 207 (1) Splnenie záväzku môže sa zabezpečiť prevodom práva dlžníka v prospech veriteľa (zabezpečovací prevod práva).

(2) Zmluva o zabezpečovacom prevode práva musí sa uzavrieť písomne.

§ 208 Právo prevedené zabezpečovacím prevodom má povahu práva prevedeného s rozväzovacou podmienkou, že zabezpečený záväzok sa splní.

§ 209 Pri splnení zabezpečeného záväzku veriteľ je povinný opäť dlžníkovi

umožniť výkon práva v rozsahu jeho prevodu a vydať dlžníkovi všetko, čo z prevedeného práva získal, a nahradiť, čo pri obvyklej starostlivosti mohol získať.

Oddiel 7. Zábezpeka

§ 210 Záväzok dať zábezpeku možno splniť dostatočným zabezpečením vo forme zriadenia záložného práva alebo ručenia alebo zabezpečovacieho prevodu, alebo iným dostatočným zabezpečením dohodnutým stranami.

Diel V. Zánik záväzkov splnením

Oddiel 1. Spôsob plnenia

§ 211 (1) Záväzok sa musí splniť riadne a včas.

(2) Splnením záväzkov zanikne.

§ 212 Ak majú obe strany plniť navzájom zároveň, môže sa splnenia záväzku domáhať len ten, kto sám splnil skôr svoj záväzok alebo je ochotný a schopný ho splniť.

§ 213 Ten, kto je pri vzájomnom plnení povinný plniť napred, môže svoje plnenie odoprieť až do toho času, keď sa mu poskytne alebo zabezpečí plnenie vzájomné, ak je plnenie druhej strany ohrozené okolnosťami u nej nastávšími, ktoré mu neboli známe, keď zmluvu uzavrel; môže tiež poskytnúť primeranú dodatočnú lehotu na zabezpečenie plnenia a po jej márnom uplynutí odstúpiť od zmluvy.

§ 214 Jedna strana nie je oprávnená odoprieť plnenie alebo odstúpiť od zmluvy z dôvodu, že záväzok druhej strany z iného právneho vzťahu nebol splnený riadne a včas.

§ 215 (1) Kto splnil záväzok alebo jeho časť, je oprávnený žiadať, aby mu príjemca plnenia na svoj náklad vydal o tom potvrdenie (kvitanciu).

(2) Dlžník je oprávnený plnenie odoprieť, ak mu veriteľ nevydá zároveň potvrdenie.

§ 216 Ak možno záväzok plniť niekoľkokorakým spôsobom, právo voľby plnenia má dlžník; od vykonanej voľby nemožno ustúpiť.

§ 217 Ak je dlžník povinný plniť veci určené iba podľa druhov, je povinný plniť veci prostrednej akosti.

§ 218 Veriteľ je povinný prijať čiastočné plnenia záväzku, pokiaľ čiastočné plnenie neodporuje povahe záväzku. ...

Oddiel 2. Miesto plnenia

§ 223 Dlžník je povinný splniť záväzok v mieste určenom dohodou strán. Ak nie je miesto plnenia takto určené, je dlžník povinný plniť v mieste, kde mal v čase vzniku záväzku svoje sídlo (bydlisko), alebo v mieste sídla závodu, z prevádzky ktorého záväzok vznikol. ...

Oddiel 3. Čas plnenia

§ 225 (1) Dlžník je povinný záväzok splniť v čase určenom dohodou strán.

(2) Ak nie je čas plnenia dohodnutý, veriteľ môže požadovať plnenie ihneď

a dlžník je povinný plniť bez zbytočného odkladu po tom, keď bol o plnenie veriteľom požiadaný.

§ 226 Ak je čas plnenia výslovne ponechaný na vôľu dlžníka, určí ho na návrh veriteľa súd podľa okolností prípadu. ...

Diel VI. Nesplnenie záväzkov a jeho následky

Oddiel 1. Omeškanie dlžníka

§ 229 Dlžník je v omeškaní, ak nesplnil svoj záväzok riadne v čase zročnosti. ...

§ 231 (1) Ak sa omeškanie týka záväzku peňažného, dlžník je povinný platiť z neuhradenej sumy úroky z omeškania podľa odseku 2; úroky z omeškania sa platia v mene, na ktorú znie hlavný záväzok.

(2) Úroky z omeškania sú o 1% vyššie, ako je úradná eskontná sadzba platná v krajine dlžníka v čase omeškania, ak tam nie je takáto sadzba ustanovená, je úrok z omeškania o 1% vyšší, ako je tam platná zákonná úroková sadzba z pôžičiek poskytovaných peňažnými ústavmi, inak je 6%.

(3) Veriteľ môže požadovať náhradu škody vzniknutej nesplnením peňažného záväzku, len pokiaľ nie je krytá úrokmi z omeškania.

§ 232 (1) Ak sa omeškanie týka záväzku, predmetom ktorého je vec, alebo ak dlžník poruší svoj záväzok tým, že nakladá s vecou v rozpore s povinnosťami vyplývajúcimi zo záväzkového pomeru, prechádza naň po čas, po ktorý záväzok porušuje, nebezpečenstvo škody na veci. ...

Oddiel 2. Omeškanie veriteľa

§ 233 (1) Veriteľ je v omeškaní, ak neprijal riadne ponúknuté plnenie alebo neposkytol spolupôsobenie potrebné na splnenie záväzku. ...

Oddiel 3. Odstúpenie od zmluvy

§ 235 (1) Ak omeškanie dlžníka alebo veriteľa zakladá podstatné porušenie jeho zmluvnej povinnosti, druhá strana môže od zmluvy odstúpiť, ak to oznámi strane, ktorá zmluvu porušila, bez zbytočného odkladu po tom, keď sa o porušení povinnosti dozvedela. ...

§ 236 Podstatné je také porušenie zmluvnej povinnosti, o ktorom strana porušujúca zmluvu vzhľadom na pohnútku uzavretia zmluvy, ktorá je v nej výslovne vyjadrená, vedela alebo vedieť musela pri uzavretí zmluvy, že druhá strana by zmluvu neuzavrela, keby toto porušenie predvídala. Ak tento zákon neustanovuje inak, má sa v pochybnostiach za to, že porušenie zmluvy nie je podstatné.

§ 237 (1) Ak omeškanie dlžníka alebo veriteľa zakladá nepodstatné porušenie jeho zmluvnej povinnosti, môže druhá strana odstúpiť od zmluvy iba v prípade, že strana, ktorá zmluvu porušila, nesplní svoju povinnosť ani v dodatočnej primeranej lehote, ktorá sa jej na to musí poskytnúť. Odstúpenie od zmluvy nemožno odvolať bez súhlasu druhej strany.

(2) Oprávnenie podľa odseku 1 patrí i osobe, ktorá pri podstatnom porušení zmluvnej povinnosti druhej strany od zmluvy včas neodstúpila alebo na zmluve zotrvala.

§ 238 Ak veriteľ oznámi dlžníkovi pri určení dodatočnej primeranej lehoty na plnenie, že túto lehotu už mu nepredĺži, platí, že márnym uplynutím tejto lehoty veriteľ od zmluvy odstúpil.

§ 239 Veriteľ nie je oprávnený odstúpiť od zmluvy po čas omeškania dlžníka, po ktorý je dohodnuté platenie zmluvnej pokuty.

§ 240 Ak dlžník splní svoj záväzok iba čiastočne, veriteľ môže od zmluvy odstúpiť len ohľadne nesplneného zvyšku plnenia, okrem ak čiastkové plnenie pre veriteľa nemá hospodársky význam bez včasného splnenia zvyšku záväzku; v tomto prípade môže veriteľ odstúpiť od zmluvy ohľadne celého plnenia. ...

Oddiel 4. Dodatočná nemožnosť plnenia

§ 245 (1) Ak sa záväzok po svojom vzniku stane nesplniteľným, zaniká záväzkový vzťah pre nemožnosť plnenia.

(2) Záväzok sa považuje za splniteľný, aj keď

- a) možno ho splniť len za sťažených podmienok alebo s väčšími nákladmi, alebo
- b) možno záväzok splniť až po určenom čase plnenia. ...

Oddiel 5. Náhrada škody z porušenia povinností zo záväzkového vzťahu

§ 251 Kto nesplní povinnosť zo záväzkového vzťahu, je povinný nahradiť škodu spôsobenú tým oprávnenej osobe, okrem ak nesplnenie povinnosti bolo spôsobené okolnosťami vylučujúcimi zodpovednosť.

§ 252 (1) Za okolnosti vylučujúce zodpovednosť sa považujú mimoriadne okolnosti dočasne alebo trvale brániace splneniu povinnosti zo záväzkového pomeru, ktoré nastali po jeho vzniku a zaviazaná strana ich nemohla odvrátiť.

(2) Za okolnosti vylučujúce zodpovednosť sa však nepovažujú okolnosti, ktoré vyplývajú z osobných, najmä hospodárskych pomerov zaviazanej osoby, a ďalej prekážky plnenia, ktoré zaviazaná osoba bola povinná prekonať alebo odstrániť, ako napr. nedostatok úradného povolenia potrebného na splnenie povinnosti zaviazanej strany, ako aj okolností, ktoré nastali až v čase, keď zaviazaná strana už bola v omeškaní.

§ 253 Škoda sa nahradzuje v peniazoch; ak však o to poškodený požiada a ak je to možné a obvyklé, nahradzuje sa škoda uvedením do predošlého stavu.

§ 254 (1) Ak v tomto zákone nie je ustanovené niečo iné, nahradzuje sa skutočná škoda i ušlý zisk. Namiesto skutočne ušlého zisku môže oprávnený požadovať náhradu zisku docieľovaného obvykle v statočnom obchodnom styku v krajine, kam mal tovar predávajúci odoslať, v ostatných prípadoch náhradu zisku docieľovaného obvykle v krajine, kde sa malo plniť, a to vždy za podmienok obdobných podmienkam porušenej zmluvy.

(2) Nenahradzuje sa nepriama škoda, ani škoda, ktorú osoba, ktorá nesplnila

záväzkov, pri vzniku záväzku nemohla predvídať ako obvyklý následok takého nesplnenia. ...

Diel VII. Iné spôsoby zániku záväzkov

Oddiel 1. Dohoda strán

§ 258 Zriadenie nového záväzku

(1) Záväzok zaniká tým, že sa dohodou medzi veriteľom a dlžníkom nahradí záväzkom novým. Na platnosť takejto dohody sa vyžaduje, aby pôvodný záväzok bol záväzkom platným.

(2) Ak sa má nahradiť záväzok zriadený písomnou formou, musí sa dohoda o zriadení nového záväzku uzavrieť písomne. To isté platí, ak je nahradzovaný záväzok premlčaný.

(3) V pochybnostiach sa doterajší záväzok nepovažuje za zaniknutý, pokiaľ môže obstať popri záväzku novom.

Pokonávka

§ 259 Doterajší záväzok možno nahradiť novým záväzkom aj tým spôsobom, že si strany dohodou upravia pohľadávky a záväzky medzi nimi doteraz sporné alebo pochybné. Ustanovenie § 258 ods.2 platí obdobne. ...

§ 263 Zrušenie záväzku dohodou

Strany si môžu dohodnúť, že záväzok zaniká bez toho, že by bol nahradený záväzkom novým. Ak zaniká záväzkový vzťah zriadený písomnou formou alebo ak má zaniknúť záväzok len jednej strany, dohoda o zrušení záväzku musí mať písomnú formu.

Oddiel 2. Zaplatenie odstupného

§ 264 Záväzok zaniká zaplatením odstupného, ktoré si strany písomne dohodli, ak strana, ktorá odstupné zaplatí, druhej strane oznámi, že od zmluvy odstupuje. Kto zmluvu splnil aspoň sčasti alebo prijal len čiastočné plnenie druhej strany, nemôže už od zmluvy takto odstúpiť.

Oddiel 3. Započítanie

§ 265 Ak strany majú pohľadávky smerujúce k plneniu rovnakého druhu voči sebe navzájom a niektorá zo strán, hoci proti vôli druhej strany, urobí prejav smerujúci k započítaniu, zrušujú sa oba nároky, pokiaľ sa vzájomne kryjú. Tieto účinky nastávajú k okamihu, keď sa oba nároky stali spôsobilými na započítanie.

§ 266 Na započítanie sú spôsobilé pohľadávky, ktoré možno uplatniť pred súdom. Započítaniu však nebráni, ak pohľadávku nemožno takto uplatniť pre premlčanie, ktoré nastalo až po čase, keď sa pohľadávky stali spôsobilými na započítanie. ...

Oddiel 4. Uloženie do úradnej úschovy

§ 271 Ak záväzok nemožno splniť, pretože veriteľ je dlžníkovi neznámy alebo pretože je neprítomný alebo je v omeškaní alebo ak dlžník má odôvodnené

pochybnosti o tom, kto je jeho veriteľom, je dlžník alebo ten, kto má za neho plniť, oprávnený splniť záväzok uložením veci, ktorá je predmetom záväzku, na náklad veriteľa v mieste plnenia do úschovy úradného orgánu na to príslušného.

Oddiel 5. Splynutie

§ 272 Ak v jednej osobe splynie pohľadávka so záväzkom, zanikne pohľadávka i záväzok.

Oddiel 6. Uplynutie času

§ 273 (1) Záväzok zaniká uplynutím času, na ktorý je zmluvou alebo týmto zákonom obmedzený.

(2) Ak to ustanovuje tento zákon, záväzok zaniká, ak oprávnený neurobí predpísaný právny úkon alebo ak neuplatní svoj nárok na súde v určenej lehote.

(3) Na zánik záväzku podľa odseku 1 alebo 2 súd prihliadne i bez námietky dlžníka.

Oddiel 7. Smrť

§ 274 (1) Smrťou dlžníka záväzok nezanikne, okrem ak jeho obsahom bolo plnenie, ktoré mal vykonať osobne len dlžník.

(2) Smrťou veriteľa zaniká pohľadávka len vtedy, ak plnenie bolo obmedzené iba na jeho osobu.

Oddiel 8. Zmarenie účelu zmluvy

§ 275 (1) Záväzok nezaniká, aj keď dôjde k zásadnej zmene okolností, za ktorých zmluva bola uzavretá, okrem ak by zmena týchto okolností zmarila dosiahnutie základného účelu zmluvy, ktorý je výslovne v zmluve vyjadrený. Takýmto okolnosťami nie je ani zmena majetkových pomerov dlžníka, ani zmena hospodárskej situácie v jeho krajine alebo zmena podmienok v medzinárodnom obchodnom styku.

(2) Záväzok zaniká až vtedy, keď zmarenie účelu zmluvy bolo oznámené druhej strane; táto strana má nárok na náhradu škody spôsobenej jej zánikom záväzkového pomeru ako pri nemožnosti plnenia (§ 250).

Hlava IV. Osobitné ustanovenia o niektorých záväzkových vzťahoch

Diel I. Kúpna zmluva

Oddiel 1. Základné ustanovenia

§ 276 (1) Kúpnu zmluvou sa predávajúci zaväzuje odovzdať kupujúcemu tovar určený jednotlivo alebo aspoň čo do množstva a druhu a umožniť mu, aby k nemu nadobudol vlastnícke právo, a kupujúci sa zaväzuje zaplatiť kúpnu cenu.

(2) Dohodnutie určitej kúpnej ceny netvorí podstatnú náležitosť pre vznik kúpnej zmluvy, ak strany prejavia vôľu uzavrieť zmluvu i bez dohody o kúpnej cene; ak výška kúpnej ceny nie je dohodnutá ani nie je dohodnutý spôsob jej určenia, kupujúci je povinný zaplatiť kúpnu cenu ustanovenú v § 340.

§ 277 Za kúpnu zmluvu považuje sa i zmluva, predmetom ktorej je tovar, ktorý sa má vyrobiť, ak veci určené pre spracovanie pri jeho výrobe má obstaráť predávajúci.

Oddiel 2. Povinnosti predávajúceho

Odobzdanie tovaru

§ 278 Predávajúci je povinný kupujúcemu tovar odovzdať. Odovzdaním tovaru v zmysle tohto zákona rozumie sa odovzdanie (dodanie) tovaru a jeho príslušenstva, pokiaľ sa uskutočňuje v zhode so zmluvou, prípadne s týmto zákonom.

§ 279 (1) Ak predávajúci má podľa zmluvy odovzdať tovar na prepravu do miesta určenia, ktorú má podľa § 335 obstaráť, a ak miesto určenia nie je miestom plnenia, uskutočňuje sa odovzdanie tovaru už jeho odovzdaním prvému dopravcovi.

(2) Ak sa preprava uvedená v odseku 1 uskutočňuje na základe náložného listu, dochádza k odovzdaniu tovaru vydaním náložného listu dopravcom. ...

Čas plnenia

§ 281 (1) Predávajúci je povinný plniť v dohodnutom čase.

(2) Ak je čas plnenia presne určený, predávajúci je povinný plniť i bez vyzvania kupujúceho.

(3) Ak je čas plnenia určený na určité obdobie, predávajúci môže plniť podľa vlastnej voľby kedykoľvek počas tohto obdobia, ak podľa okolností prípadu v rámci tohto obdobia nemá čas plnenia bližšie určiť kupujúci tým, že vyzve predávajúceho na plnenie.

(4) Ak sa má plniť v čase určenom počtom dní, týždňov, mesiacov alebo rokov, táto dodacia lehota začína plynúť od uzavretia zmluvy. Ak však kupujúci má splniť určité povinnosti (napr. zaplatenie kúpnej ceny alebo jej časti alebo zabezpečenie jej zaplatenia, predloženie nákresov a pod.) ešte pred dodaním tovaru, dodacia lehota začína plynúť až splnením týchto povinností.

§ 282 Ak čas plnenia nie je dohodnutý, predávajúci je povinný bez vyzvania kupujúceho odovzdať tovar v primeranej lehote po uzavretí zmluvy s prihliadnutím na povahu tovaru a na ostatný obsah zmluvy. ...

Miesto plnenia predávajúceho

§ 284 Predávajúci je povinný plniť v mieste určenom v zmluve. Ak v zmluve nie je určené miesto plnenia, je ním miesto, kde má predávajúci podľa tohto zákona odovzdať tovar.

§ 285 Ak predávajúci má podľa zmluvy tovar odovzdať na prepravu, miestom odovzdania tovaru je miesto, kde podľa okolností prípadu má začať táto preprava do miesta určenia podľa § 335. ...

Porušenie povinností v súvislosti s časom plnenia

§ 287 (1) Ak predávajúci nedodal tovar v určenom čase plnenia a porušil tým

zmluvu podstatným spôsobom (§ 236), kupujúci môže od zmluvy odstúpiť podľa § 235, ak to oznámi predávajúcemu bez zbytočného odkladu, najneskoršie však do 15 dní od určeného času plnenia.

(2) Za podstatné porušenie zmluvy sa považuje popri prípadoch uvedených v § 236 i porušenie zmluvy, pri ktorom sa včas neodovzdal tovar určený podľa druhu, trhová cena ktorého sa burzovne zaznamenáva. ...

§ 291 Ak predávajúci dodá tovar predčasne, kupujúci môže odmietnuť tovar prevziať a požadovať, aby predávajúci tovar dodal v určenom čase plnenia, alebo plnenie prijať a požadovať náhradu škody vzniknutej mu predčasným plnením, ak si tento nárok pri prevzatí tovaru vyhradil.

§ 292 Za odovzdanie tovaru sa považuje i jeho neskoré dodanie, ak do jeho uskutočnenia kupujúci neodstúpil od zmluvy, ako aj predčasné dodanie tovaru, ktorý kupujúci bez zbytočného odkladu po tom, keď sa o predčasnom dodaní dozvedel, neodmietol prevziať. Nárok na náhradu škody nie je tým dotknutý.

Predmet plnenia

§ 295 Predávajúci je povinný dodať tovar v určenom množstve, akosti a vyhotovení.

§ 296 Predaj podľa vzoriek

(1) Ak je akosť (vyhotovenie) tovaru určená podľa dohodnutej vzorky (predlohy), musí jej akosť (vyhotovenie) tovaru zodpovedať; o predaj podľa vzorky však nejde, ak predávajúci preukáže, že vzorka (predloha) boli použité iba pre orientáciu kupujúceho bez prevzatia záväzku, že tovar bude vzorke (predlohe) zodpovedať.

(2) Ak je rozpor medzi vzorkou, podľa ktorej bola akosť (vyhotovenie) tovaru určená, a spôsobom, akým bola akosť (vyhotovenie) tovaru určená v zmluve, je rozhodujúca akosť (vyhotovenie) určená vzorkou (predlohou). Ak je pri tom akosť (vyhotovenie) určená rozdielnym spôsobom, avšak nie vo vzájomnom rozpore, musí mať tovar ako vlastnosti určené vzorkou (predlohou), tak uvedené v zmluve.

(3) Strana, ktorej sa vzorka zverila, musí preukázať, že ide o vzorku rozhodujúcu pre určenie akosti (vyhotovenie) tovaru.

Vady tovaru a zodpovednosť za vady

§ 297 (1) Tovar sa považuje za vadný, ak

a) nemá vlastnosti, ktoré boli dohodnuté, alebo ktoré sú potrebné pre použitie určené v zmluve; ak v zmluve nie sú takto vlastnosti tovaru určené, považuje sa tovar za vadný, ak nemá vlastnosti potrebné pre jeho bežné použitie;

b) bol dodaný iný tovar alebo tovar iného druhu, alebo ak bola dodaná iba časť tovaru alebo menšie alebo väčšie množstvo tovaru, než bolo dojednané v zmluve alebo než predávajúci uviedol v súvislosti s dodaním tovaru.

(2) Za vady tovaru nemožno považovať odchylky od množstva alebo akosti, ktoré sú pre kupujúceho bezvýznamné alebo ktoré pripúšťajú zvyklosti.

§ 298 Rozhodujúcim časom pre posudzovanie akosti a množstva tovaru je čas prechodu nebezpečenstva škody na tovare (§ 380). Ak však k prechodu nebezpečenstva nedôjde pre včasné odstúpenie od zmluvy alebo uplatnenie nároku na náhradné dodanie [§ 305 ods. 1 písm. a)], je rozhodujúci čas, kedy by bolo došlo k prechodu tohto nebezpečenstva v prípade, že tovar by bol bez väd. ...

Zistenie a oznámenie väd tovaru

§ 302 Kupujúci je povinný pri prechode nebezpečenstva škody na tovare sa presvedčiť o množstve a vlastnostiach dodaného tovaru. ...

§ 303 (1) Ak je pri preprave tovaru podľa § 335 miesto prechodu nebezpečenstva odlišné od miesta určenia odosielaného tovaru a kupujúci si neprehliadol alebo nedal prehliadnuť tovar pri prechode nebezpečenstva škody na tovare, kupujúci má povinnosť preukázať, že tovar mal vady zistené v mieste určenia už pri prechode nebezpečenstva škody na tovare.

(2) Kupujúci, ktorý sa nepresvedčil o množstve a vlastnostiach tovaru dopravaného podľa § 335 pri prechode nebezpečenstva škody na tovare, je povinný tak urobiť bez zbytočného odkladu po tom, keď tovar dôjde do miesta určenia. ...

Nároky z väd tovaru

§ 305 (1) Pri podstatnom porušení zmluvy (§ 236) môže kupujúci, ktorý riadne a včas oznámil predávajúcemu vady tovaru, buď

a) požadovať riadne plnenie, t.j. dodanie náhradného tovaru za vadný tovar alebo doplnujúce dodanie za chýbajúci tovar, alebo

b) požadovať opravu väd tovaru, pokiaľ predávajúci má možnosť ich opraviť bez neprimeraného nákladu, alebo

c) požadovať primeranú zľavu zodpovedajúcu pomeru medzi cenou tovaru, ktorý sa mal dodať, a cenou vadného tovaru (rozhodujúce sú cenové pomery platné v čase uzavretia zmluvy), alebo

d) odstúpiť od zmluvy podľa § 235.

(2) Odstránenie väd tovaru podľa odseku 1 písm. b) alebo vznik nároku na zľavu z kúpnej ceny podľa odseku 1 písm. c) alebo zánik práv z väd tovaru alebo uplynutie lehoty, počas ktorej možno nároky z väd tovaru na súde uplatniť, má pre nárok na náhradu škody a pre prechod nebezpečenstva škody na tovare tie isté právne následky ako dodanie náhradného tovaru bez väd. Ustanovenie § 380 tým nie je dotknuté. ...

§ 309 Ak sa tovar predá ako „stojí a leží“ (úhrnkom) predávajúci nezodpovedá za jeho vady, okrem ak tovar nemá vlastnosti, ktoré predávajúci výslovne prisľúbil alebo ktoré si kupujúci výslovne vymienil.

§ 310 (1) Popri nároku z väd tovaru kupujúci má nárok na náhradu škody. ...

§ 314 Záruka za akosť tovaru

(1) Zárukou za akosť tovaru predávajúci berie na seba záväzok, že odovzdá tovar, ktorý bude po určitý čas spôsobilý na dohodnuté použitie, inak pre obvyklý účel, alebo ktorý po určitý čas zachová dohodnuté, inak obvyklé vlastnosti.

(2) Záruku možno dohodnúť iba písomne.

(3) V pochybnostiach sa počíta čas podľa odseku 1 od dodania tovaru, prípadne dôjdenia tovaru do miesta určenia.

§ 315 Zodpovednosť zo záruky však nevzniká, ak nedostatok spôsobilosti tovaru alebo zachovania jeho vlastností, ktorých sa záruka týka, bol spôsobený tým, že sa s tovarom po jeho odovzdaní neodborne zaobchádzalo. ...

Odovzdanie dokladov

§ 317 (1) Predávajúci je povinný podľa podmienok zmluvy, inak podľa obchodných zvyklostí odovzdať kupujúcemu i doklady vzťahujúce sa na predaný tovar. Odovzdanie dokladov sa musí uskutočniť s náležitou starostlivosťou bez zbytočného odkladu po odovzdaní tovaru na mieste určenom v zmluve, inak v mieste odovzdania tovaru. Kupujúci je povinný riadne ponúknuté doklady prevziať. ...

Nadobudnutie vlastníckeho práva

§ 321 Predávajúci je povinný umožniť kupujúcemu, aby nadobudol vlastnícke právo neobmedzené právami iných osôb.

§ 322 (1) K nadobudnutiu vlastníckeho práva k tovaru dochádza jeho odovzdaním na základe zmluvy.

(2) Nadobudnutiu vlastníckeho práva nebráni, ak k odovzdaniu tovaru nedošlo len preto, že tovar mal vady.

§ 323 Ak má predávajúci podľa zmluvy odovzdať tovar na prepravu alebo ak je predmetom zmluvy tovar prepravovaný, kupujúci nadobúda vlastnícke právo k tovaru až v čase, keď získal oprávnenie zásielkou nakladať.

§ 324 (1) Strany si môžu dohodnúť odchylný čas nadobudnutia vlastníckeho práva. Ak však vlastnícke právo má prejsť na kupujúceho až po čase, keď by ho nadobudol podľa § 322 alebo 323, musí sa táto výhrada vlastníckeho práva dojednať písomne.

(2) Ak sa zmluvou predávajúcemu prizná výhrada vlastníckeho práva a nie je dohodnuté, kedy má kupujúci vlastnícke právo nadobudnúť, má sa za to, že kupujúci sa stáva vlastníkom až úplným zaplatením kúpnej ceny.

Nadobudnutie vlastníckeho práva od nevlastníka

§ 325 Kupujúci získava vlastnícke právo i vtedy, ak predávajúci nie je vlastníkom predávaného tovaru, okrem ak v čase, keď malo dôjsť k nadobudnutiu vlastníckeho práva, kupujúci vedel, že predávajúci nie je vlastníkom a že nie je ani oprávnený tovarom nakladať.

§ 326 Kupujúci nadobudne spolu s vlastníckym právom k tovaru i práva s týmto vlastníckym právom spojené, pokiaľ tieto práva nie sú obmedzené na predávajúceho.

§ 327 Na kupujúceho prejdú s vlastníckym právom spojené povinnosti, o ktorých kupujúci pri nadobudnutí vlastníckeho práva vedel alebo vedieť musel.

§ 328 (1) Ak tovar kúpi niekoľko osôb spoločne, stávajú sa jeho spoluvlastníkmi. V pochybnostiach má sa za to, že podiely spoluvlastníkov sú rovnaké.

(2) To isté platí, ak vlastník predá iba časť veci.

§ 329 (1) Vlastník i spoluvlastník sú oprávnení domáhať sa ochrany proti tomu, kto ich neoprávnene ruší pri nakladaní tovarom podľa tohto zákona; najmä sa môžu domáhať vydania tovaru, ktorý je predmetom plnenia v právnom vzťahu upraveným týmto zákonom, od toho, kto ho neprávom zadržuje.

(2) Obdobné právo patrí tomu, kto je oprávnený mať vec pre vlastníka.

Zodpovednosť za právne vady tovaru

§ 330 Ak predávajúci nesplnil povinnosť ustanovenú mu v § 321 a kupujúci nadobudol vlastnícke právo k tovaru obmedzené právami iných osôb a toto obmedzenie zmluvou na seba neprevzal, alebo ak nenadobudol vlastnícke právo vôbec, tovar má právne vady.

§ 331 (1) Pri právnych vadách tovaru kupujúci je povinný upovedomiť bez zbytočného odkladu predávajúceho o uplatňovaných právach tretích osôb a môže žiadať, aby predávajúci v primeranej lehote právne vady odstránil.

(2) Ak tak predávajúci v primeranej lehote neurobí, môže kupujúci, ktorý predávajúceho včas o právnych vadách tovaru upovedomil, požadovať dodanie náhradného tovaru bez právnych väd; pri podstatnom porušení zmluvy, alebo ak predávajúci nedodal v primeranej lehote náhradný tovar, kupujúci môže tiež od zmluvy odstúpiť.

(3) Popri oprávneniach podľa predchádzajúcich odsekov kupujúci má nárok na náhradu škody spôsobenej právnymi vadami. ...

§ 334 Vývozné povolenie

Predávajúci je povinný obstaráť vývozné povolenie, prípadne prevozné povolenie do miesta plnenia, pokiaľ sú tieto povolenia predpísané na uskutočnenie dodania v čase plnenia bez ohľadu na to, či boli predpísané i v čase uzavretia zmluvy.

Odoslanie tovaru

§ 335 (1) Ak predávajúci má podľa zmluvy tovar odovzdať na prepravu, je povinný uzavrieť potrebnú zmluvu o preprave tovaru obvyklými dopravnými prostriedkami a za obvyklých podmienok tak, aby doprava tovaru mohla sa uskutočniť až do miesta určenia určeného v zmluve. Ak nie je dohodnuté, z ktorého miesta sa má tovar odoslať, môže ho predávajúci odoslať z ktoréhokoľvek miesta krajiny pôvodu tovaru alebo krajiny, kde je tovar uskladnený, pokiaľ bola táto krajina stranám známa pri uzavretí zmluvy, inak z ktoréhokoľvek miesta krajiny, v ktorej má predávajúci svoje sídlo (bydlisko) v čase uzavretia zmluvy.

(2) Ak má predávajúci odovzdať tovar na prepravu podľa odseku 1, a ak strany si

nedohodli miesto určenia, má sa v pochybnostiach za to, že miestom určenia je miesto, v ktorom má kupujúci v čase uzavretia zmluvy svoje sídlo (bydlisko). ...

Oddiel 3. Povinnosti kupujúceho

§ 339 Kupujúci je povinný zaplatiť kúpnu cenu a prevziať dodaný tovar.

Určenie kúpnej ceny

§ 340 (1) Kupujúci je povinný zaplatiť dohodnutú kúpnu cenu.

(2) Ak cena v zmluve nie je určená a ak nie je ustanovený ani spôsob jej určenia, a ak je zmluva platná s prihliadnutím na § 276 ods.2, kupujúci zaplatí cenu, ktorú predávajúci spravidla za ten istý tovar docieľoval v čase uzavretia zmluvy, inak zaplatí cenu primeranú cenám docieľovaným pri obdobnom tovare v čase uzavretia zmluvy za obdobných zmluvných podmienok. Pri opakujúcich sa dodávkach toho istého tovaru má sa za to, že tovar sa má dodať za tú istú cenu a za tých istých dodacích podmienok ako v predošlej dodávke, okrem ak sa od uzavretia predošlej zmluvy podstatným spôsobom zmenili dovozné ceny v krajine kupujúceho.

§ 341 (1) Kupujúci je povinný zaplatiť kúpnu cenu v mene, v ktorej sa kúpna cena určila. V tej istej mene zmluvné strany v pochybnostiach platia náhradu škody vzniknutej z porušenia zmluvy.

(2) Ak právne predpisy krajiny dlžníka alebo iné právne predpisy, ktoré sa majú použiť, bránia plateniu v mene uvedenej v odseku 1, dlžník je povinný nahradiť škodu, ktorá tým druhej strane vznikne. ...

Miesto a čas platenia kúpnej ceny

§ 348 (1) Kupujúci je povinný zaplatiť predávajúcemu kúpnu cenu na svoj náklad a nebezpečenstvo na dohodnutom mieste, inak v mieste sídla (bydliska) predávajúceho. Ak po uzavretí zmluvy sa zmení sídlo (bydlisko) predávajúceho, predávajúci znáša zvýšené nebezpečenstvo a náklady doručenia kúpnej ceny, ktoré tým kupujúcemu vzniknú.

(2) Ak sa má kúpna cena platiť pri odovzdaní tovaru alebo dokumentov, miestom platenia je miesto odovzdania tovaru, prípadne dokumentov.

(3) Osobitná výzva na zaplatenie kúpnej ceny nie je potrebná. ...

Dôsledky omeškania s platením kúpnej ceny

§ 350 (1) Ak kupujúci nezaplatil kúpnu cenu alebo jej časť podľa určených podmienok a porušil tým zmluvu podstatne, predávajúci môže kedykoľvek od zmluvy odstúpiť bez toho, že by bol povinný určiť kupujúcemu dodatočnú lehotu na platenie.

(2) V pochybnostiach má sa za to, že včasné nezaplatenie kúpnej ceny je podstatným porušením zmluvy.

§ 351 Ak kupujúci porušil tým, že nezaplatil kúpnu cenu alebo jej časť podľa určených podmienok, zmluvu nepodstatne, predávajúci je povinný poskytnúť kupujúcemu dodatočnú lehotu na platenie, po márnom uplynutí ktorej môže od

zmluvy odstúpiť. Bez poskytnutia tejto lehoty alebo pred jej uplynutím môže však predávajúci od zmluvy odstúpiť, ak mu v súvislosti s omeškaním kupujúceho hrozia neúmerne vysoké náklady alebo značná škoda.

§ 352 Predávajúci môže odstúpiť od zmluvy, lenokiaľ kupujúci nezaplatí kúpnu cenu.

Zabezpečenie zaplattenia kúpnej ceny

§ 353 Ak sa dohodlo zabezpečenie zaplattenia kúpnej ceny, kupujúci je povinný odovzdať predávajúcemu v dohodnutom čase alebo zodpovedajúcom účelu zmluvy, inak pred odovzdaním tovaru, všetky doklady preukazujúce, že zaplattenie kúpnej ceny bolo zabezpečené podľa zmluvy. ...

§ 356 Závdavok na kúpnu cenu

(1) Pri platení kúpnej ceny alebo jej časti vopred považuje sa vopred zaplattená suma až do štvrtiny kúpnej ceny za závdavok.

(2) Závdavok prepadne v prospech predávajúceho, ak záväzkový vzťah zanikol pre nezaplattenie kúpnej ceny alebo pre neprevzatie tovaru kupujúcim. Predávajúci môže požadovať náhradu škody, lenokiaľ presahuje výšku závdavku.

Prevzatie tovaru

§ 357 (1) Kupujúci je povinný prevziať tovar a na tento účel včas poskytnúť spolupôsobenie potrebné na to, aby predávajúci mohol tovar odovzdať a po odovzdaní zariadiť všetko potrebné na prijatie tovaru.

(2) Ak neposkytnutie potrebného spolupôsobenia alebo neprevzatie tovaru má povahu podstatného porušenia zmluvy alebo ak správanie kupujúceho spôsobí odôvodnené obavy predávajúceho, že kupujúci nezaplatí včas kúpnu cenu, môže predávajúci odstúpiť od zmluvy po márnom poskytnutí primeranej dodatočnej lehoty na prevzatie tovaru.

§ 358 Kupujúci nemôže odmietnuť čiastočné plnenie,okiaľ to neodporuje povahe tovaru alebo nie je v rozpore s účelom zmluvy, ktorý bol alebo musel byť predávajúcemu známy v čase uzavretia zmluvy.

§ 359 Ookiaľ je kupujúci podľa zmluvy oprávnený určiť dodatočne po uzavretí zmluvy formu, veľkosť alebo iné vlastnosti tovaru (predaj podľa špecifikácie) a toto právo v dohodnutej, inak v primeranej lehote nevyužije, predávajúci mu môže poskytnúť na tento účel dodatočnú primeranú lehotu alebo navrhnúť vhodnú špecifikáciu. Ak kupujúci ani potom v primeranej lehote predávajúcemu potrebné údaje neoznami, predávajúci je oprávnený od zmluvy odstúpiť alebo plniť podľa špecifikácie, ktorú sám kupujúcemu navrhol. ...

Oddiel 4. Spoločné ustanovenia o povinnostiach predávajúceho a kupujúceho

§ 361 (1) Ak nie je v zmluve o vzťahu medzi plnením kupujúceho a predávajúceho ustanovené nič iné, musí sa zaplattenie kúpnej ceny a odovzdanie tovaru uskutočniť súčasne; kupujúci však nie je povinný zaplatiť kúpnu cenu, ookiaľ mu bola odopretá možnosť preskúmať dodaný tovar. ...

Starostlivosť o neprevzatý tovar

§ 367 Pri omeškaní kupujúceho s prevzatím tovaru alebo so zaplatením kúpnej ceny je predávajúci, dokiaľ od zmluvy neodstúpi, povinný sa postarať o bezpečné uloženie tovaru na účet a nebezpečenstvo kupujúceho; predávajúci je oprávnený odmietnuť vydanie takto uloženého tovaru kupujúcemu, dokiaľ sa mu neuhradia náklady spojené s uložením tovaru.

§ 368 (1) Kupujúci, ktorého povinnosť prijať tovar zanikla po jeho odoslaní, je povinný sa postarať o bezpečné uloženie tovaru na účet a nebezpečenstvo predávajúceho, ak získal právo tovarom nakladať a ak sa kupujúci môže postarať o uloženie tovaru bez zaplatenia kúpnej ceny. Kupujúci je povinný umožniť predávajúcemu, aby mohol tovarom nakladať.

(2) Ak kupujúci dôvodne odmieta prevziať tovar, ktorý už dostal, je povinný sa postarať na účet a nebezpečenstvo predávajúceho o jeho bezpečné uloženie a v prípade potreby o zaslanie tovaru do miesta, ktoré mu oznámil predávajúci.

(3) Kupujúci môže tovar uložený podľa odseku 1 alebo 2 predávajúcemu zadržiavať, pokiaľ sa mu neuhradia náklady spojené s uložením alebo odoslaním tovaru. ...

Osobitné ustanovenia o odstúpení od kúpnej zmluvy

§ 371 S vrátením kúpnej ceny predávajúci je povinný zaplatiť i úroky zo zaplatenej kúpnej ceny podľa úradnej eskontnej sadzby platnej na území, kde má svoje sídlo (bydlisko). Ak tam takáto sadzba nie je určená, predávajúci je povinný zaplatiť úrok vo výške ustanovenej v § 428.

§ 372 Kupujúci nie je oprávnený odstúpiť od zmluvy, ak nemôže predávajúcemu vrátiť tovar v stave, v akom mu bol dodaný.

§ 373 Ustanovenie § 372 neplatí

a) ak na tovare alebo jeho časti vznikla škoda v dôsledku väd tovaru, pre ktoré došlo k odstúpeniu od zmluvy, a kupujúci škode na tovare nemohol zabrániť,

b) ak tovar alebo jeho časť sa v rámci obvyklého užívania spotrebovala alebo spracovala pred tým, než boli vady zistené,

c) ak nemožnosť vrátiť tovar v stave, v akom bol dodaný kupujúcemu, nebola spôsobená kupujúcim alebo osobou, za ktorú kupujúci zodpovedá. ...

Rozsah náhrady škody

§ 377 (1) Strana, ktorá odstúpila od zmluvy, má voči druhej strane nárok na náhradu škody zodpovedajúcej rozdielu medzi cenou určenou v zmluve a bežnou cenou tovaru platnou v čase, keď mohla najskôr od zmluvy odstúpiť. Popri tom má odstúpivšia strana nárok na úhradu skutočných a účelne vynaložených nákladov vzniknutých jej z nesplnenia záväzku druhej strany.

(2) Bežnou cenou sa rozumie cena platná na trhu, na ktorý by sa kupujúci za obvyklých okolností obrátil, aby kúpil, alebo predávajúci, aby predal dohodnutý tovar.

(3) Ak však kupujúci uskutočnil náhradnú kúpu alebo predávajúci náhradný predaj a postupoval pri tom s náležitou starostlivosťou, pre výpočet škody je rozhodujúca cena pri náhradnom obchode skutočne docielená.

(4) Ak predmetom zmluvy je tovar, ktorý nemá bežnú cenu, má strana, ktorá od zmluvy odstúpila, nárok na náhradu skutočne vzniknutej škody. ...

Prechod nebezpečenstva

§ 380 (1) Nebezpečenstvo škody na tovare prechádza na kupujúceho odovzdaním tovaru bez ohľadu na čas, kedy kupujúci nadobúda vlastnícke právo, a bez ohľadu na to, či platnosť zmluvy je viazaná podmienkou. Strany si môžu dohodnúť, že nebezpečenstvo škody na tovare určenom podľa druhu prejde na kupujúceho pred odovzdaním tovaru, len ak je tento tovar v čase uzavretia zmluvy alebo pred určeným časom prechodu nebezpečenstva dostatočne oddelený a označený pre rozlíšenie od iného tovaru.

(2) Ak nedôjde k odovzdaniu podľa odseku 1 len preto, že tovar má vady, prechádza nebezpečenstvo škody na tovare v čase, v ktorom by k tomuto prechodu došlo, keby tovar vady nemal, ak kupujúci, hoci je na to oprávnený, bez zbytočného odkladu od zmluvy neodstúpi alebo nepožiada o dodanie náhradného tovaru alebo ak kupujúci takéto oprávnenie nemá; inak prechádza na kupujúceho nebezpečenstvo škody na tovare dodaním náhradného tovaru bez vád. ...

§ 381 (1) Nebezpečenstvo škody na tovare prechádza na kupujúceho i vtedy, ak kupujúci je v omeškaní s prevzatím tovaru.

(2) Na prechod nebezpečenstva podľa odseku 1 pri tovare určenom podľa druhu je potrebné, aby tovar bol oddelený od ostatného tovaru a zreteľne označený ako tovar určený na splnenie určitej zmluvy a aby predávajúci kupujúceho o spôsobe uloženia tovaru upovedomil. ...

Diel II. Osobitné dojednania v kúpnej zmluve

Oddiel 1. Právo späťkúpy

§ 385 Ak sa strany písomne dohodnú o zriadení práva späťkúpy, predávajúci je oprávnený požadovať od kupujúceho vrátenie predaného tovaru, ak sa kupujúcemu vráti kúpna cena.

§ 386 (1) Predávajúci musí vyhlásiť, že uplatňuje právo späťkúpy v tej istej forme, v akej sa uzavrela kúpna zmluva, a to, ak nie je dohodnuté nič iné, do jedného roka od odovzdania veci kupujúcemu, inak právo späťkúpy zaniká.

(2) Ak predávajúci využije právo späťkúpy, kupujúci musí vrátiť tovar bez zbytočného odkladu a každá strana má práva a povinnosti, ktoré mala druhá strana z pôvodnej kúpnej zmluvy.

§ 387 (1) Ak sa právo späťkúpy týka tovaru určeného podľa druhu, uplatnením tohto práva vzniká kupujúcemu záväzok vrátiť tovar toho istého druhu.

(2) Ak sa právo späťkúpy týka tovaru jednotlivo určeného, kupujúci nesmie s to-

varom nakladať takým spôsobom, ktorý by znemožňoval výkon práva späťkúpy, a je povinný vrátiť tovar, ktorý kúpil, v nezhoršenom stave.

Oddiel 2. Právo späťpredaja

§ 388 Ak sa strany písomne dohodnú o zriadení práva späťpredaja, kupujúci môže tovar jednotlivo určený vrátiť a požadovať vrátenie kúpnej ceny; inak pre právo späťpredaja obdobne platia ustanovenia o práve späťkúpy.

Oddiel 3. Kúpa na skúšku

§ 389 (1) Kúpa na skúšku vzniká uzavretím kúpnej zmluvy s podmienkou, že kupujúci do uplynutia skúšobnej doby tovar schváli. Ak skúšobná doba nie je v zmluve určená, predávajúci je oprávnený určiť po vyjadrení kupujúceho primeranú lehotu.

(2) Ak došlo k odovzdaniu tovaru kupujúcemu, platí, len čo skúšobná doba uplynula, že kupujúci tovar schválil, pokiaľ v tejto dobe neoznámil predávajúcemu, že tovar odmieta. V ostatných prípadoch platí podmienka za zmarenú uplynutím skúšobnej doby, pokiaľ v nej kupujúci neoznámil predávajúcemu, že tovar schvaľuje.

Oddiel 4. Výhrada výhodnejšieho predaja

§ 390 (1) Ak predávajúci uzavrie zmluvu s tým, že je oprávnený predat' tovar inému kupujúcemu za výhodnejších podmienok, má sa za to, že zmluva sa uzavrela s odkladacou podmienkou. Zmluva nadobudne účinnosť, ak predávajúci neoznámi v dohodnutej lehote, alebo ak lehota nebola dohodnutá, v primeranej lehote danej kupujúcim, že hodlá tovar predat' inému kupujúcemu za výhodnejších podmienok.

(2) Či ide o predaj za výhodnejších podmienok, patrí posúdiť predávajúcemu a kupujúci nie je oprávnený požadovať preukaz o podmienkach zmluvy, ktoré s novým kupujúcim predávajúci dojednal. Predávajúci je oprávnený dať inému záujemcovi prednosť, i keby pôvodný kupujúci ponúkol podmienky rovnako výhodné alebo výhodnejšie, je však povinný preukázať, že tovar predal.

Oddiel 5. Výhrada výhodnejšej kúpy

§ 391 Ak kupujúci uzavrie zmluvu s tým, že je oprávnený kúpiť tovar toho istého druhu u iného predávajúceho za výhodnejších podmienok, na určenie práv a povinností strán platia obdobne ustanovenia o výhrade výhodnejšieho predaja.

Oddiel 6. Predkupné právo

§ 392 (1) Kto predá tovar s výhradou, že mu ho kupujúci ponúkne na kúpu, keby ho chcel predat', má predkupné právo.

(2) V prípade pochybností má sa za to, že predkupné právo sa dojednať na dobu piatich rokov.

(3) Účastníci si môžu predkupné právo dojednať i bez súvislosti s kúpnu zmluvou.

§ 393 Ak strany dohodnú, že predkupné právo pôsobí i voči tretím osobám, môže

osoba oprávnená z predkupného práva požadovať vydanie tovaru od tretej osoby, ktorá ho nadobudla, ak tretia osoba o predkupnom práve vedela a ak predávajúci jej ponúkne to isté, čo bolo naposledy zaplatené.

§ 394 (1) Oprávnená osoba je povinná do tridsiatich dní od času, keď jej zaviazaný oznámil zmluvné podmienky ponúkané tretou osobou, záväzne vyhlásiť, či využíva svoje predkupné právo. Ak tieto zmluvné podmienky v tejto lehote neprijme, alebo do ďalších tridsiatich dní po prijatí návrhu na využitie predkupného práva nezloží v prospech zaviazaného kúpnu cenu, predkupné právo zanikne. (2) Ak predkupné právo sa zriadilo v súvislosti s kúpnu zmluvou, ktorá sa uzavrela v písomnej forme, písomnú formu musí mať i návrh na využitie predkupného práva a vyjadrenie oprávneného.

Oddiel 7. Dojednanie o zákaze ďalšieho vývozu

§ 395 Ak je v kúpnej zmluve písomne dohodnuté, že sa kupujúcemu zakazuje ďalší vývoz (reexport) kúpeného tovaru, kupujúci zodpovedá predávajúcemu pre prípad, že by tovar ktokoľvek vyviezol z určenej oblasti. Kupujúci je povinný nahradiť predávajúcemu škodu spôsobenú mu porušením tohto záväzku bez ohľadu na to, či tovar ďalej vyviezol sám alebo či ho vyviezla iná osoba, a bez ohľadu na to, či kupujúci ďalšieho nadobúdateľa tovaru potrebným spôsobom zaviazal.

§ 396 Kupujúci, ktorý prevzal záväzok tovar ďalej nevyvážať, je povinný na vyzvanie predávajúceho bez zbytočného odkladu preukázať, že tovar nebol z určenej oblasti vyvezený. ...

Oddiel 8. Dojednanie o obmedzení predaja

§ 398 Základné ustanovenie

(1) Dojednaním o obmedzení predaja sa predávajúci zaväzuje, že nebude predávať určitý tovar určeným zákazníkom alebo do určenej oblasti krajiny sídla kupujúceho, alebo že bude takto predávať tovar len v obmedzenej miere.

(2) Toto dojednanie musí sa dohodnúť písomne a jeho platnosť je závislá od platnosti kúpnej zmluvy, ktorej je súčasťou alebo v súvislosti s ktorou bolo dohodnuté.

§ 399 Záväzok predávajúceho zaniká, ak kupujúci poruší svoje povinnosti z kúpnej zmluvy. Ak nie je určená lehota, po ktorú je predaj obmedzený, alebo ak si strany dojednávajú lehotu dlhšiu ako dva roky, zaniká uplynutím lehoty dvoch rokov od odovzdania tovaru. ...

Oddiel 9. Osobitné dojednanie o cene

Kľzává doložka

§ 401 (1) Ak strany pri určení ceny dojednávajú, že určená cena sa má dodatočne upraviť so zreteľom na cenové zložky výrobných nákladov, a nedojednávajú, na ktoré zložky týchto nákladov sa má prizerať, mení sa kúpna cena v pomere k cenovým zmenám hlavných surovín potrebných na výrobu predávaného tovaru. ...

§ 403 Menová doložka

(1) Ak zmluva určuje, že dohodnutá kúpna cena sa rozumie pri určitom kurze meny vo vzťahu k inej mene, a ak po uzavretí zmluvy dôjde k zmene kurzového pomeru obidvoch mien, kupujúci je povinný zaplatiť kúpnu cenu zníženú alebo zvýšenú v rovnakom pomere, v akom sa zmenil kurzový pomer obidvoch mien.

(2) Ak nie je v zmluve vyjadrené, ktoré menové kurzy sú rozhodujúce, má sa za to, že sú rozhodujúce úradné stredné kurzy platné v krajine sídla (bydliska) kupujúceho jednak v čase uzavretia zmluvy, jednak v čase platenia kúpnej ceny.

§ 404 Zlatá doložka

Ak zmluva určuje, že kúpna cena sa rozumie pri určitom zlatom obsahu menovej jednotky, v ktorej je kúpna cena dojednaná, a ak dôjde k zmene zlatého obsahu tejto menovej jednotky po uzavretí zmluvy, kupujúci je povinný zaplatiť kúpnu cenu zníženú alebo zvýšenú tak, aby kúpna cena vyjadrená v zlate zostala bezo zmeny. Pre porovnanie zmeny zlatého obsahu je rozhodujúci zlatý obsah menovej jednotky uvedený v zmluve, inak zlatý obsah menovej jednotky, aký bol v čase uzavretia zmluvy.

Diel III. Zmluvy uzavierané v súvislosti s kúpnou zmluvou

Oddiel 1. Zmluva o výhradnom predaji

§ 405 Základné ustanovenie

(1) Zmluvou o výhradnom predaji sa dodávateľ písomne zaväzuje, že tovar uvedený v zmluve bude v určitej oblasti dodávať iba určitému odberateľovi.

(2) Ak nie je v zmluve o výhradnom predaji určená oblasť alebo tovar, na ktorý sa výhradný predaj vzťahuje, zmluva je neplatná.

§ 406 Jednotlivé predaje tovaru v rámci zmluvy o výhradnom predaji sa uskutočňujú na základe samostatných kúpnych zmlúv. Časť obsahu týchto zmlúv môže sa dohodnúť už v zmluve o výhradnom predaji. ...

Oddiel 2. Zmluva o výhradnom odbere

§ 410 Základné ustanovenie

Zmluvou o výhradnom odbere sa odberateľ písomne zaväzuje, že tovar uvedený v zmluve bude odoberať iba od určitého dodávateľa.

§ 411 Jednotlivé kúpy tovaru v rámci zmluvy o výhradnom odbere sa uskutočňujú na základe samostatných kúpnych zmlúv. Časť obsahu týchto kúpnych zmlúv môže sa dohodnúť už v zmluve o výhradnom odbere.

§ 412 Ak nie je v zmluve o výhradnom odbere určené, na aký čas sa uzaviera, zmluva zaniká po uplynutí jedného roka od jej uzavretia. Ak je zo zmluvy zrejmé, že strany zamýšľali ju uzavrieť na neurčitý čas, môže ju ktorákoľvek zo strán kedykoľvek ukončiť jednomesačnou výpoveďou. ...

Oddiel 3. Zmluva o prednostnom odbere

§ 415. Základné ustanovenie

Zmluvou o prednostnom odbere sa odberateľ písomne zaväzuje, že bude prednostne odberať určitý tovar od určitého dodávateľa podľa svojej potreby.

§ 416 Odberateľ je podľa zmluvy o prednostnom odbere povinný pred uzavretím kúpnej zmluvy týkajúcej sa dohodnutého tovaru s inými dodávateľmi upovedomiť prednostného dodávateľa o zmluvných podmienkach ponúkaných inými dodávateľmi. Toto oznámenie má povahu záväzného návrhu odberateľa na uzavretie kúpnej zmluvy za zhodných zmluvných podmienok. Ak prednostný dodávateľ neprijme návrh v lehote určenej na jeho prijatie, odberateľ je oprávnený tovar za oznámených podmienok kúpiť od iných dodávateľov. ...

Oddiel 4. Zmluva o prednostnom predaji

§ 418 Základné ustanovenie

(1) Zmluvou o prednostnom predaji sa dodávateľ písomne zaväzuje, že bude dodávať určitý tovar do oblasti určenej v zmluve prednostne určitému odberateľovi. ...

Diel IV. Zmluvy o viazaných obchodoch

§ 419 Zmluvy závislé (recipročné a junktimové)

Ak vyplýva zo zmluvy alebo z okolností, za ktorých sa zmluva (hlavná zmluva) uzavrela a ktoré boli známe obom stranám, že jej splnenie je, najmä s prihliadnutím na úpravu medzištátneho platobného styku, závislé od plnenia zo zmluvy inej (vedľajšej zmluvy), má sa za to, že plnenie z vedľajšej zmluvy tvorí odkladaciu podmienku účinnosti hlavnej zmluvy. Ak sa má alebo ak sa z hlavnej zmluvy plní vopred, má nesplnenie vedľajšej zmluvy povahu podmienky rozvázovacej.

Viacstranné výmenné obchody

§ 420 (1) Za viacstranné výmenné obchody v zmysle tohto zákona sa považujú obchody, pri ktorých viac osôb uzaviera jednu alebo niekoľko spolu súvisiacich zmlúv, podľa ktorých – najmä vzhľadom na nedostatok úpravy medzištátneho platobného styku – má dôjsť k vzájomnému dodaniu tovaru medzi účastníkmi majúcimi sídlo (bydlisko) na území rôznych štátov, avšak kúpna cena sa má vyrovnať iba medzi tými účastníkmi všetkých vzájomne súvisiacich zmlúv, ktorí majú sídlo (bydlisko) na území toho istého štátu.

(2) Vzťahy vznikajúce z viacstranných výmenných obchodov podľa odseku 1 sa spravujú podľa ustanovení o kúpnej zmluve. ...

Diel V. Zmluva o výmene

§ 424 Základné ustanovenie

Zmluvou o výmene sa strany zaväzujú na vzájomné odovzdanie určitého tovaru za určitý iný tovar s tým, že si navzájom umožnia nadobudnúť k nemu vlastnícke právo.

§ 425 (1) Na zmluvu o výmene sa primerane použijú ustanovenia o kúpnej zmluve, a to tak, že každá strana je predávajúcim, pokiaľ ide o jej vlastné plnenie, a kupujúcim, pokiaľ ide o plnenie druhej strany. ...

Diel VI. Zmluva o pôžičke

§ 426 Základné ustanovenie

Zmluvou o pôžičke sa veriteľ zaväzuje prenechať dlžníkovi tovar určený podľa druhu, najmä peniaze, a dlžník sa zaväzuje vrátiť po čase tovar rovnakého druhu.

§ 427 Pre prechod nebezpečenstva škody na tovare platia primerane ustanovenia o kúpnej zmluve.

§ 428 (1) Ak sa dojednali úroky z požičaných peňazí, platí sa v tej istej mene ako istina. V prípade pochybností má sa za to, že dohodnuté úroky sa týkajú ročného obdobia a že sú zročné pozadu koncom kalendárneho obdobia.

(2) Ak nie je v zmluve určená výška úrokov, platí eskontná sadzba ustanovená v krajine dlžníka, inak 5% ročne z požičanej sumy.

(3) V pochybnostiach má sa za to, že sa má platiť aj úrok z dlžných úrokov.

§ 429 Pri nepeňažnej pôžičke možno dojednať ako úroky plnenie primeraného väčšieho množstva požičaných vecí alebo vecí lepšej akosti, ale toho istého druhu.

§ 430 Ak dlžník nezaplatí určenú splátku alebo úroky z pôžičky, hoci bol písomne upomenutý, ani do zročnosti ďalšej splátky alebo úrokov za ďalšie obdobie, veriteľ je oprávnený požadovať, aby celá pôžička bola ihneď zaplatená.

Diel VII. Zmluva o vypožičaní

§ 431 Základné ustanovenie

Zmluvou o vypožičaní sa požičiavateľ zaväzuje prenechať vec vypožičiavateľovi na bezplatné dočasné užívanie.

§ 432 Vypožičiavateľ je oprávnený užívať vec spôsobom dohodnutým alebo primeraným povahe a určeniu veci a je povinný chrániť ju pred stratou, zničením, poškodením alebo znehodnotením. Vypožičiavateľ nie je oprávnený prenechať vec na užívanie inej osobe bez súhlasu požičiavateľa.

§ 433 (1) Vypožičiavateľ je povinný vec vrátiť v dohodnutom čase. Ak sa čas na vrátenie nedohodol, je povinný sa zariadiť tak, aby mohol vec po splnení účelu bez zbytočného odkladu vrátiť.

(2) Ak sa nedohodol ani čas, po ktorý sa má vec užívať, ani účel, na ktorý sa má užívať, požičiavateľ môže žiadať vrátenie veci kedykoľvek.

§ 434 Vypožičiavateľ má právo vrátiť vec predčasne; keby však požičiavateľovi vznikli z predčasného vrátenia ťažkosti, nemôže vec vrátiť bez súhlasu požičiavateľa.

§ 435 Ak vypožičiavateľ užíva vec neoprávneným spôsobom, požičiavateľ môže

žiadať, aby mu vec bola vrátená ihneď. To isté platí, ak požičiavateľ potrebuje vec nevyhnutne z dôvodov, ktoré nepredvídal, ani nemohol predvídať pri vzniku zmluvy, okrem ak by vrátenie veci pôsobilo vypožičiavateľovi neprímerané ťažkosti. ...

Diel VIII. Nájomná zmluva

§ 439 Základné ustanovenie

Nájomnou zmluvou sa prenajímateľ zaväzuje prenechať nájomníkovi vec, aby ju dočasne užíval, a nájomník sa zaväzuje platiť nájomné.

Práva a povinnosti prenajímateľa a nájomníka

§ 440 Prenajímateľ je povinný prenechať prenajatú vec nájomníkovi v stave spôsobilom na dohodnuté užívanie, alebo ak sa spôsob užívania nedohodol, na užívanie obvyklé, a v tomto stave ju na svoj náklad udržiavať. Drobné opravy a obyčajné náklady spojené s užívaním znáša však nájomník.

§ 441 (1) Nájomník je povinný ohlásiť prenajímateľovi bez zbytočného odkladu potrebu opráv, ktoré má vykonať prenajímateľ, inak zodpovedá za škodu spôsobenú nesplnením tejto povinnosti a nemôže z tohto dôvodu žiadať o zľavu z nájomného alebo od zmluvy odstúpiť.

(2) Nájomník je povinný znášať obmedzenia v užívaní veci v rozsahu potrebnom na vykonanie opráv.

§ 442 Nájomník je oprávnený užívať najatú vec primerane jej povahe a určeniu. Rovnako sa posudzuje, či nájomník je povinný vec užívať a akou mierou. ...

Nájomné

§ 444 Nájomné sa platí štvrtročne vopred.

§ 445 (1) Ak nájomník pre mimoriadne okolnosti alebo vady veci, ktoré nespôsobil, nemohol najatú vec užívať podľa zmluvy, prípadne primerane povahe veci alebo ju mohol užívať len v obmedzenom rozsahu, nie je povinný platiť nájomné, prípadne má nárok na pomernú zľavu z nájomného. ...

Skončenie nájmu

§ 446 (1) Nájom sa skončí uplynutím času, na ktorý bol dojednaný.

(2) Ak nájomník užíva vec i po skončení nájmu a prenajímateľ nepodá námietky do jedného mesiaca od času, keď sa o tom dozvie, obnovuje sa nájomná zmluva za tých istých podmienok, za ktorých bola dojednaná pôvodne. Nájom dojednaný na čas dlhší ako rok sa obnovuje vždy na rok, nájom dojednaný na čas kratší sa obnovuje na tento čas.

§ 447 (1) Na zrušenie nájomnej zmluvy dojednanej na neurčitý čas je potrebná výpoveď. ...

§ 450 Zničením najatej veci sa nájomný pomer skončí.

§ 451 Po skončení nájmu nájomník je povinný vrátiť najatú vec v stave, aký zodpovedá určenému spôsobu užívania, inak v stave, v akom ju nájomník prevzal, s prihliadnutím na obvyklé opotrebenie.

§ 452 (1) Ak najatá vec bola zničená, poškodená alebo opotrebená nad obvyklú mieru, nájomník zodpovedá za škodu na veci, ktorú spôsobil sám alebo ktorú spôsobili osoby, ktorým umožnil k veci prístup.

(2) Náhrady sa možno domáhať len do šiestich mesiacov po vrátení najatej veci, inak právo zanikne. ...

Diel IX. Zmluva o úschove

§ 454 Základné ustanovenie

(1) Zmluvou o úschove sa uschovávateľ zaväzuje prevziať vec, aby ju bezplatne pre ukladateľa opatroval.

(2) Ak nevyplyva z predmetu obchodnej činnosti uschovávateľa alebo z predchádzajúceho hospodárskeho styku medzi stranami nič iné, má sa za to, že vec zverená do opatrovania je predmetom zmluvy o úschove.

§ 455 Uschovávateľ je povinný vec prevziať bez zbytočného odkladu po uzavretí zmluvy a prevzatú vec spolu s tým, čo k nej pribudlo, vydať ukladateľovi v dohodnutom čase a v mieste, kde sa mala opatrovať. Ak o to požiada ukladateľ, uschovávateľ je povinný vec vrátiť i skôr, než uplynie čas úschovy, sám však nie je oprávnený ju skôr vrátiť.

§ 456 Ak nie je dojednané ani z okolností zrejmé, ako dlho má byť vec v úschove, uschovávateľ je povinný vec ukladateľovi vydať ihneď, len čo ho o to ukladateľ požiada, a uschovávateľ je oprávnený domáhať sa toho, aby ukladateľ vec prevzal v primeranej lehote po tom, keď ho o prevzatie požiadal.

§ 457 Uschovávateľ je oprávnený domáhať sa od ukladateľa, aby prevzal vec ešte pred uplynutím dohodnutého času uschovania, ak ďalšie plnenie jeho povinností by mu spôsobilo neprimerané ťažkosti alebo ak sa vydania veci domáha tretia osoba.

§ 458 Uschovávateľ je povinný prevzatú vec starostlivo opatrovať a dbať s prihliadnutím na jej povahu a svoje možnosti, aby na veci nevznikla škoda.

§ 459 Ukladateľ je povinný nahradiť uschovávateľovi všetky škody a účelne vynaložené náklady, ktoré uschovávateľovi vzniknú pri plnení jeho povinností a ktorým nemohol zabrániť. Pokiaľ je to možné, uschovávateľ je povinný pri mimoriadnych nákladoch, ktoré nemohli strany predvídať pri uzavretí zmluvy, vyžiadať si pred ich vynaložením vyjadrenie ukladateľa. Ak ukladateľ bez zbytočného meškania neoznámi nič iné, má sa za to, že s vynaložením nákladov súhlasí. ...

Diel X. Zmluva o uskladnení

§ 463 Základné ustanovenie

Zmluvou o uskladnení sa uskladniteľ zaväzuje prevziať vec, aby ju uložil a opatroval, a ukladateľ sa zaväzuje zaplatiť mu za to odmenu (skladné).

§ 464 (1) Uskladniť je povinný vydať uloženú vec v tom istom stave, v akom ju prevzal, spolu s tým, čo k nej pribudlo.

(2) Uskladniť nezodpovedá za škodu na veci, ak bola spôsobená

a) ukladaťom alebo vlastníkom veci,

b) vadou alebo prirodzenou povahou uloženej veci,

c) vadným obalom, na ktorý uskladniť pri prevzatí veci ukladaťa upozornil; ak ho neupozornil, uskladniť nezodpovedá za škodu len vtedy, ak nemohol takéto upozornenie urobiť preto, že vadnosť obalu nebola poznateľná.

(3) Uskladniť nie je oslobodený od zodpovednosti podľa odseku 2, pokiaľ mohol škodu odvrátiť pri vynaložení odbornej starostlivosti. ...

Diel XI. Zverenie veci tretej osobe

§ 470 Základné ustanovenie

Zmluvou o zverení veci tretej osobe zaväzujú sa dve alebo viac osôb (ukladateľia) zveriť vec, o ktorej je medzi nimi spor, tretej osobe a tá sa voči nim zaväzuje, že vydá vec osobe, v prospech ktorej sa spor vyrieši.

§ 471 Ak uplynie čas primeraný na vyriešenie sporu, je ten, u koho je vec uložená, oprávnený po predbežnom upozornení ukladaťov, prípadne ukladaťa, v prospech ktorého sa spor vyriešil, uložiť vec do úschovy úradného orgánu na to príslušného na účet osoby oprávnenej požadovať vydanie veci. ...

Diel XII. Zmluva o diele

§ 475 Základné ustanovenie

Zmluvou o diele sa zaväzuje ten, komu bolo dielo zadané (zhotoviteľ diela), na jeho vykonanie a objednávatel' na zaplatenie dojednanej odmeny.

§ 476 Zhotoviteľ diela je povinný na svoj náklad a na svoje nebezpečenstvo vykonať dielo a obstaráť i prostriedky potrebné na jeho vykonanie. Pri vykonávaní diela postupuje samostatne a nie je čo do spôsobu výkonu diela viazaný príkazmi objednávatel'a, okrem ak sa na ich plnenie výslovne zaviazal.

§ 477 Za veci prevzaté od objednávatel'a na spracovanie zhotoviteľ diela zodpovedá ako uskladniť. Pri ich spracovaní je povinný postupovať s odbornou starostlivosťou a s vykonaným dielom vrátiť objednávatel'ovi veci, ktoré mu zostali po dokončení diela. ...

§ 484 Zhotoviteľ diela nie je povinný vykonať dielo osobne, pokiaľ zo zmluvy alebo z povahy diela nevyplýva niečo iné.

§ 485 (1) Ak výška odmeny nie je určená zmluvou, zhotoviteľ diela má nárok na primeranú odmenu.

(2) Zhotoviteľovi diela vzniká nárok na odmenu pri odovzdaní celého diela.

(3) Ak sa však dielo vykonáva po častiach alebo ak vykonanie diela vyžaduje

značné náklady, zhotoviteľ je oprávnený domáhať sa už počas vykonávania diela primeranej časti odmeny s prihliadnutím na vyložené náklady. ...

Diel XIII. Príkazná zmluva

§ 491 Základné ustanovenie

Príkaznou zmluvou sa príkazník zaväzuje, že pre príkazcu obstará určitú vec.

§ 492 Pokiaľ zmluva príkazníkovi výslovne neudeľuje oprávnenie konať v mene príkazcu, nezakladá udelenie plnomocenstva, a to ani vtedy, ak osoba, s ktorou príkazník koná, o príkaznej zmluve vie. Ustanovenia § 53 a 54 nie sú tým dotknuté.

§ 493 Príkaz treba vykonať tak, ako to zodpovedá pokynom a záujmom príkazcu, ktoré sú príkazníkovi známe. Od príkazcových pokynov sa príkazník môže odchýliť len vtedy, ak je to nevyhnutné v záujme príkazcu a ak nemôže včas dostať jeho súhlas.

§ 494 Príkazca je povinný poskytnúť príkazníkovi všetko, čo je potrebné na splnenie jeho záväzku a čo si nemôže obstaráť sám príkazník.

§ 495 Príkazník je povinný konať osobne; ak vykonanie príkazu zverí inému, zodpovedá, ako keby príkaz vykonal sám. Ak príkazník má vykonať príkaz bezplatne a ak musí zveriť vykonanie príkazu niekomu inému, zodpovedá iba za zástupcu, o ktorom vedel alebo musel vedieť, že sa na vykonanie príkazu nehodí.

§ 496 Príkazník je povinný konať starostlivo podľa svojich schopností a znalostí. Ak sa má príkaz vykonať za odmenu, príkazník zodpovedá za škodu spôsobenú tým, že príkaz nebol vykonaný s potrebnou odbornou starostlivosťou. ...

§ 499 Príkazca je povinný príkazníkovi poskytnúť odmenu, ak je dohodnutá alebo obvyklá vzhľadom na povolanie príkazníka, ak riadne vykonal činnosť, na ktorú bol povinný, a to bez ohľadu na to, či priniesla alebo nepriniesla očakávaný výsledok.

§ 500 Príkazca je povinný uhradiť príkazníkovi všetky náklady, ktoré príkazník účelne vynaložil na vykonanie príkazu; ak príkazník vykonáva príkaz bezplatne, príkazca je povinný nahradiť mu všetku škodu, ktorá mu vznikla pri vykonávaní príkazu, až do výšky obvyklej odmeny, ktorú by inak príkazca musel zaplatiť, a to aj keď sa výsledok nedostavil. ...

Diel XIV. Komisionárska zmluva

§ 505 Základné ustanovenie

Komisionárskou zmluvou sa komisionár zaväzuje, že obstará pre komitenta a na jeho účet určitú vec vo vlastnom mene, a komitent sa zaväzuje zaplatiť mu odmenu.

§ 506 Z právnych úkonov, ktoré urobil komisionár vo vzťahu k tretím osobám, nie je ani zaviazaný ani oprávnený komitent, ale komisionár sám.

§ 507 Komisionár je povinný konať s odbornou starostlivosťou podľa pokynov komitenta. Komisionár sa môže odchýliť od pokynov komitenta len vtedy, ak je to v záujme komitenta a ak si nemôže vyžiadať jeho včasný súhlas, inak komitent nemusí uznať konanie za uskutočnené na svoj účet, ak účinnosť konania pre seba odmietol bez zbytočného odkladu po tom, čo sa o obsahu konania dozvedel.

§ 508 Komisionár je povinný chrániť jemu známe komitentove záujmy a upovedomiť ho o všetkých okolnostiach, ktoré môžu mať vplyv na zmenu komitentových príkazov. Poistenie je však povinný obstaráť len vtedy, ak dostal na to od komitenta príkaz.

§ 509 Komisionár je povinný použiť na splnenie komisionárskej zmluvy inú osobu, ak svoj záväzok zo zmluvy nemôže splniť sám. ...

§ 516 (1) Ak výška odmeny nebola dojednaná, patrí komisionárovi odmena primeraná vykonanej činnosti a dosiahnutému výsledku.

(2) Komitent je povinný zaplatiť komisionárovi odmenu, len čo na neho komisionár prevedie nároky získané v súvislosti s obstaraním vecí a vydá mu všetko, čo pri tom získal. ...

Diel XV. Zmluva o kontrolnej činnosti

§ 521 Základné ustanovenie

(1) Zmluvou o kontrolnej činnosti sa vykonávateľ kontroly zaväzuje nestranne vykonať overenie akosti a množstva tovaru alebo overenie prác a vydať o tom podľa skutočne zisteného stavu osvedčenie a objednávatel kontroly sa zaväzuje zaplatiť mu za to odmenu.

(2) Zmluva, predmetom ktorej je preberanie tovaru alebo vykonaných prác, spravuje sa podľa ustanovení o príkaznej zmluve.

§ 522 Ak nie je dojednané, kedy a kde sa má kontrola vykonať, má sa za to, že sa má uskutočniť bez zbytočného odkladu v mieste, kde je predmet kontroly v čase uzavretia zmluvy. ...

Diel XVI. Zmluvy o doprave

Oddiel 1. Zasielateľská zmluva

§ 536 Základné ustanovenie

Zasielateľskou zmluvou sa zasielateľ príkazcovi zaväzuje, že mu vo vlastnom mene na jeho účet obstará prepravu vecí (zásielky) z určitého miesta (miesto odoslania) do iného miesta (miesto určenia) alebo úkony súvisiace s prepravou, a príkazca sa zaväzuje zaplatiť zasielateľovi odmenu.

§ 537 Zasielateľ je oprávnený žiadať, aby mu bol daný písomne príkaz na obstaranie prepravy (zasielateľský príkaz).

§ 538 (1) Zasielateľ môže na obstaranie prepravy použiť ďalšieho zasielateľa (medzizasielateľa); zodpovedá pritom, ako keby prepravu obstarával sám.

(2) Ak to príkazca nezakáže výslovne najneskoršie do začiatku uskutočňovania prepravy, zasielateľ môže prepravu vykonať sám.

§ 539 Pri plnení zmluvy zasielateľ je povinný konať s odbornou starostlivosťou a dodržať v rámci zmluvy pokyny príkazcu. Zasielateľ je povinný upozorniť príkazcu na zjavnú nesprávnosť jeho pokynov. Ak zasielateľ nedostal od príkazcu dostatočné pokyny, je povinný si vyžiadať od príkazcu ich doplnenie; pri nebezpečenstve z omeškania je však povinný obstaráť prepravu tak, aby čo najviac vyhovovala záujmom príkazcu zasielateľovi známym.

§ 540 Zasielateľ zodpovedá za škodu na zásielke vzniknutú pri obstarávaní prepravy, okrem ak ju nemohol odvrátiť ani pri vynaložení odbornej starostlivosti.

...

Oddiel 2. Zmluva o preprave veci

§ 548 Základné ustanovenie

Zmluvou o preprave veci sa dopravca odosielateľovi zaväzuje, že prepraví vec (zásielku) z jedného miesta (miesto odoslania) do iného miesta (miesto určenia) a odosielateľ sa zaväzuje zaplatiť dopravcovi odmenu (prepravné).

§ 549 (1) Dopravca je oprávnený žiadať, aby mu odosielateľ vydal písomné potvrdenie o objednávke prepravy (nákladný list), a odosielateľ je oprávnený žiadať, aby mu dopravca písomne potvrdil príjem zásielky.

(2) Ak sú na vykonanie prepravy potrebné osobitné listiny, odosielateľ je povinný ich odovzdať dopravcovi na jeho požiadanie pri odovzdaní zásielky na prepravu. Odosielateľ zodpovedá za škody, ktoré by dopravcovi vznikli neodovzdaním alebo oneskoreným odovzdaním takýchto listín alebo ich nesprávnosťou alebo nedostatočnosťou.

§ 550 (1) Medzi stranami sa môže dojednať, že dopravca vydá odosielateľovi pri prevzatí zásielky na prepravu náložný list.

(2) Náložný list je listina predstavujúca nárok zo záväzku dopravcu vydať zásielku prevzatú na prepravu osobe oprávnenej podľa listiny, ktorá dopravcovi predloží náložný list a na ňom potvrdí prijatie zásielky. ...

§ 556 Prijatím zásielky príjemca preberá ručenie za úhradu pohľadávok dopravcu voči odosielateľovi z prepravnej zmluvy, pokiaľ o týchto pohľadávkach príjemca vedel alebo vedieť musel.

§ 557 Dopravca je povinný vykonať prepravu s odbornou starostlivosťou v dohodnutej lehote, inak bez zbytočného odkladu.

§ 558 Dopravca môže na vykonanie prepravy použiť ďalšieho dopravcu; pritom zodpovedá, ako by prepravu uskutočňoval sám.

§ 559 Dopravca zodpovedá za škodu na zásielke, ktorá na nej vznikla v čase od jej prevzatia na prepravu až do vydania príjemcovi, okrem ak ju dopravca nemohol odvrátiť pri vynaložení odbornej starostlivosti.

§ 560 (1) Za škodu na zásielke dopravca nezodpovedá, ak bola spôsobená

a) odosielateľom, príjemcom alebo vlastníkom zásielky, alebo
b) vadou alebo prirodzenou povahou zásielky vrátane obvyklého úbytku, alebo
c) vadným obalom, na ktorý dopravca odosielateľa upozornil pri prevzatí zásielky na prepravu; ak ho neupozornil, dopravca nezodpovedá za škodu na zásielke len vtedy, ak nemohol takéto upozornenie urobiť preto, že vadnosť obalu nebola poznateľná.

(2) Dopravca je však povinný vynaložiť odbornú starostlivosť, aby škoda bola čo najmenšia. ...

§ 562 (1) Dopravcovi patrí dohodnutá odmena, alebo ak nebola dohodnutá, odmena podľa vydaných dopravných sadzieb záväzných pre dopravcu, inak odmena primeraná.

(2) Dopravca má nárok na prepravné po vykonaní prepravy určenej v zmluve.

(3) Ak prepravu nemožno vykonať pre skutočnosti, ktoré nemohol dopravca odvrátiť pri vynaložení odbornej starostlivosti, dopravca má nárok na pomernú časť prepravného s prihliadnutím na prepravu už vykonanú. ...

Oddiel 3. Zmluvy o nájme lode a o prevádzke lode

Zmluva o nájme lode

§ 566 Základné ustanovenie

(1) Zmluvou o nájme lode sa prenajímateľ zaväzuje prenechať nájomníkovi dočasne užívanie lode a nájomník sa zaväzuje platiť nájomné.

(2) Zmluva o nájme lode musí byť uzavretá písomne.

§ 567 Prenajímateľ je povinný odovzdať loď v stave spôsobilom na plavbu a na dohodnuté užívanie spolu s potrebnými listinami; nájomník je povinný udržiavať loď v stave spôsobilom na plavbu a na dohodnuté užívanie na náklad prenajímateľa.

§ 568 Prenajímateľ zodpovedá za škody vzniknuté v dôsledku nespôsobilosti lode na plavbu, okrem ak išlo o vadu, ktorú nemohol pri zachovaní obvyklej starostlivosti zistiť do prevzatia lode nájomníkom. ...

Zmluva o prevádzke lode

§ 571 Základné ustanovenie

(1) Zmluvou o prevádzke lode (charter) sa poskytovateľ prevádzky lode (prevádzateľ) zaväzuje prepraviť náklad určený objednávateľom prevádzky lode (objednávateľom) a na ten účel vykonať buď s určitou loďou jednu alebo niekoľko vopred určených ciest, alebo vykonať s určitou loďou počas dohodnutého času cesty podľa určenia objednávateľa, a objednávateľ sa zaväzuje zaplatiť za to odmenu.

(2) Zmluva o prevádzke lode musí byť uzavretá písomne.

§ 572 (1) Prevádzateľ lode je povinný viesť loď pred vyplávaním do stavu spôsobilého na dohodnutý účel a na plavbu pre príslušnú cestu. Ďalej je povinný náležite ju vybaviť posádkou a zásobami.

(2) Prevádzateľ zodpovedá za škody vzniknuté v dôsledku nespôsobilosti lode na plavbu, okrem ak išlo o vadu, ktorú nemohol pri zachovaní obvyklej starostlivosti zistiť do vyplávania lode. ...

Diel XVII. Poistná zmluva

§ 575 Základné ustanovenie

Poistnou zmluvou sa poisťovateľ zaväzuje nahradiť v dojednanom rozsahu škodu spôsobenú náhodilou udalosťou bližšie označenou v zmluve (poistná udalosť) a poisťník sa zaväzuje zaplatiť poistné.

§ 576 Súčasťou poistnej zmluvy sú poisťovateľove poistné podmienky, pokiaľ sa na ne zmluva odvoláva; odchýlné dojednania v zmluve majú prednosť pred ustanoveniami poistných podmienok.

§ 577 Údaje o rozhodujúcich skutočnostiach

Poisťník je povinný oznámiť poisťovateľovi

- a) úplne a správne všetky okolnosti rozhodujúce pre uzavretie zmluvy alebo pre určenie jej obsahu, pokiaľ o nich poisťník vie;
- b) všetky zmluvy, o ktorých vie, že sa nimi tá istá vec poisťuje proti tomu istému nebezpečenstvu u viacerých poisťovateľov, a oznámiť výšku poistných súm;
- c) bez zbytočného odkladu každé závažné zvýšenie poistného nebezpečenstva, ktoré nastalo po uzavretí zmluvy a o ktorom poisťník vie.

§ 578 Poistka

(1) Poisťovateľ je povinný vydať poisťníkovi na jeho žiadosť listinu o uzavretej zmluve (poistku). Za stratenú alebo zničenú poistku poisťovateľ je povinný vydať na žiadosť a na náklad poisťníka náhradnú poistku; môže však požadovať, pokiaľ je potrebné poistku predložiť na uplatnenie práva na poistnú náhradu, aby pôvodná poistka bola vopred umorená. ...

§ 581 Povinnosti poisťníka vzťahujúce sa na poistnú udalosť

Poisťník je povinný

- a) podľa svojich možností dbať, aby poistná udalosť nenastala; nesmie porušovať predpisy, prípadne zmluvou prevzaté povinnosti smerujúce k odvráteniu poistnej udalosti alebo zmenšeniu nebezpečenstva jej vzniku;
- b) oznámiť poisťovateľovi bez zbytočného odkladu každú nehodu, ktorá by mohla byť podkladom nároku na poistnú náhradu, a ak poistná udalosť už nastala, urobiť potrebné opatrenia, aby škoda bola čo najmenšia;
- c) oznámiť bez zbytočného odkladu, že nastala poistná udalosť, len čo sa o nej dozvedel, poskytnúť všetky potrebné vysvetlenia a dovoliť vyšetrenia potrebné na zistenie okolností rozhodujúcich pre povinnosť poisťovateľa poskytnúť poistnú náhradu, ako aj predložiť potrebné doklady.

Poistná náhrada

§ 582 Poisťovateľ je povinný poskytnúť poistnú náhradu bez zbytočného odkladu.

§ 583 (1) Poisťovateľ je povinný nahradiť do sumy dojednanej v zmluve (poistná suma) len škodu spôsobenú na poistnej veci poistnou udalosťou, a to i vtedy, ak poistná suma prevyšuje hodnotu veci, ktorá podľa zmluvy platí za jej poistnú hodnotu. Ak nie je dohodnuté niečo iné, poistnou hodnotou veci je jej obchodná cena. (2) Ak poistná suma je nižšia ako poistná hodnota, poisťovateľ je povinný nahradiť škodu len v pomere poistnej sumy k poistnej hodnote. ...

Diel XVIII. Sprostredkovateľské zmluvy

Oddiel 1. Zmluva o sprostredkovaní

§ 600 Základné ustanovenie

Zmluvou o sprostredkovaní sa sprostredkovateľ zaväzuje vyvíjať činnosť, ktorá má viesť k uzavretiu určitej zmluvy medzi záujemcom a treťou osobou, a osoba, pre ktorú má byť zmluva sprostredkovaná (záujemca), sa zaväzuje zaplatiť za sprostredkovanie odmenu (províziu).

§ 601 Sprostredkovaním sa rozumie činnosť smerujúca k tomu, aby tretia osoba uzavrela so záujemcom zmluvu, ktorá je predmetom sprostredkovania, a aby potom splnila svoje zmluvné povinnosti.

§ 602 (1) Sprostredkovateľovi vzniká nárok na dojednanú províziu, alebo ak provízia nebola dojednaná, na províziu primeranú, ak tretia osoba, s ktorou záujemca sprostredkovanú zmluvu uzavrel, úplne splnila svoje zmluvné povinnosti. Ak zmluva bola splnená len sčasti, sprostredkovateľovi patrí len pomerná časť provízie. Sprostredkovateľovi nárok na províziu však nepatrí, ak zmluva bola dojednaná bez jeho pričinenia.

(2) Nárok na náhradu nákladov spojených so sprostredkovaním má sprostredkovateľ iba vtedy, ak to bolo výslovne dojednané.

(3) Nárok na províziu a dohodnutú náhradu nákladov nevzniká, ak sprostredkovateľ bol v rozpore so zmluvným dojednaním činný aj pre druhú stranu. ...

Oddiel 2. Zmluva o obchodnom zastúpení

§ 607 Základné ustanovenie

(1) Zmluvou o obchodnom zastúpení sa obchodný zástupca zaväzuje, že bude sústavne sprostredkovať (§ 601) pre zastúpeného kúpne zmluvy o určitom druhu tovaru alebo zmluvy o určitých službách (obchody) v určenej územnej oblasti a zastúpený sa zaväzuje, že mu zaplatí za sprostredkovanie odmenu (províziu).

(2) Zmluva o obchodnom zastúpení musí byť uzavretá písomne.

§ 608 Medzi zastúpeným a obchodným zástupcom nevzniká pracovný pomer.

§ 609 Obchodný zástupca je povinný s vynaložením náležitej starostlivosti dbať na záujmy zastúpeného, podávať zastúpenému pravidelné zprávy o trhovej situácii a o všetkých okolnostiach dôležitých pre posudzovanie záujmov zastúpeného v určenej územnej oblasti. Ak zástupca nie je schopný vykonávať svoju činnosť, musí o tom bez zbytočného odkladu upovedomiť zastúpeného. ...

Nevýhradné zastúpenie

§ 621 Ak v zmluve nie je výslovne určené niečo iné, zastúpený môže pre sprostredkovanie obchodov v určenej územnej oblasti používať i ďalších obchodných zástupcov a obchodný zástupca je oprávnený sprostredkovať obchody i pre iné osoby, prípadne uzavierať obchody na vlastný účet.

Výhradné zastúpenie

§ 622 Ak bolo dojednané výhradné zastúpenie, zastúpený je zaviazaný nepoužívať pre príslušný druh obchodov v určenej územnej oblasti iného obchodného zástupcu a obchodný zástupca je zaviazaný sprostredkovať príslušný druh obchodov len pre zastúpeného. V takomto prípade obchodný zástupca nie je oprávnený uzavierať obchody, ktorých sa výhradne zastúpenie týka, na vlastný účet.

§ 623 Zastúpený je oprávnený uzavierať obchody v územnej oblasti, pre ktorú bolo dojednané obchodné zastúpenie, aj bez sprostredkovania obchodného zástupcu, je však povinný zaplatiť obchodnému zástupcovi províziu z týchto obchodov. V pochybnostiach má sa za to, že niet rozdielu vo výške provízie za sprostredkované a nesprostredkované obchody. ...

Diel XIX. Zmluva o združení

§ 625 Základné ustanovenie

Zmluvou o združení sa dve alebo viac osôb zaväzujú, že spoja svoju činnosť alebo majetkové hodnoty na dosiahnutie určitého hospodárskeho účelu.

§ 626 Každý účastník je povinný vyvíjať činnosť na dosiahnutie hospodárskeho účelu zdrużenia. Vzájomné práva a povinnosti účastníkov pri výkone činnosti pre združenie sa spravujú primerane podľa ustanovení o príkaznej zmluve, pri ktorej sa činnosť vykonáva za odmenu.

§ 627 Každý účastník zdrużenia je povinný zdržať sa akejkol'vek činnosti znemožňujúcej alebo sťažujúcej dosiahnutie hospodárskeho účelu, pre ktorý zmluva o združení bola uzavretá. ...

§ 632 Zmluva o združení zaniká:

- a) len čo sa dosiahol hospodársky účel, na docielenie ktorého bola zmluva uzavretá, alebo ak sa dosiahnutie tohto účelu stalo nemožným;
- b) len čo všetky majetkové hodnoty, ktoré mali slúžiť dosiahnutiu účelu zdrużenia, vyšli nazmar;
- c) uplynutím času, na ktorý bola zmluva uzavretá;
- d) dohodou všetkých účastníkov.

§ 633 (1) Každý účastník môže zo zdrużenia vystúpiť; nesmie sa to však stať v nevhodnom čase, alebo keby sa tým pre ostatných účastníkov znemožnilo alebo podstatne sťažilo dosiahnutie hospodárskeho účelu zdrużenia.

(2) Z vážnych dôvodov môže účastník vystúpiť zo zdrużenia, aj keď nebola do-

držaná dohodnutá výpovedná lehota; v tomto prípade však platí ustanovenie odseku 1. ...

Združenie ako právnická osoba

§ 636 Združenie sa stáva právnickou osobou, ak je to určené v zmluve a ak združenie je zapísané do registra, do ktorého sa právnické osoby zapisujú. Zápis musí obsahovať aspoň názov združenia, jeho sídlo, výšku podielov jednotlivých členov a orgány, prostredníctvom ktorých združenie koná.

§ 637 (1) Podiely členov združenia, ak sú zložené v peniazoch alebo v iných veciach určených podľa druhu, stávajú sa majetkom združenia. Podiely zložené vo veciach určených jednotlivo sú v bezplatnom užívaní združenia.

(2) Výška podielu pri veciach daných do bezplatného užívania posudzuje sa podľa výšky sumy, ktorú by účastník združenia získal prenájmom týchto vecí v mieste, kde sa veci pre účely združenia užívajú.

§ 638 Členovia združenia ručia za záväzky združenia len do výšky určených podielov, pokiaľ zo zápisu v registri, v ktorom je združenie zapísané, nevyplýva nič iné.

§ 639 Majetok nadobudnutý pri vykonávaní spoločnej činnosti patrí združeniu.

§ 640 Združenie koná prostredníctvom člena združenia alebo prostredníctvom osoby zapísanej v registri ako orgán združenia. O náležitostiach združenia rozhoduje väčšina členov, pričom v pochybnostiach má každý člen jeden hlas.

§ 641 Združenie zaniká až výmazom v registri, v ktorom je zapísané. ...

Iné združenia

§ 643 (1) Ak združenie nie je právnickou osobou podľa § 636, jeho spoločníci sú zaviazaní spoločne a nerozdielne. Medzi sebou sa vyporiadajú podľa zásad ustanovených v § 631.

(2) Dojednanie odchylné od odseku 1 nemôže byť na ujmu tretím osobám, ktoré o tomto dojednaní nevedeli a ani vedieť nemuseli. ...

Diel XX. Niektoré zmluvy o bankových obchodoch

Oddiel 1. Akreditívy

§ 653 Základné ustanovenie

(1) Otvorením akreditívu sa banka (peňažný ústav) zaväzuje na základe žiadosti príkazcu, že poskytne určité plnenie tretej osobe (oprávnenému), ak budú do určitého času splnené podmienky uvedené v akreditíve.

(2) Akreditív musí byť zriadený písomne. ...

Dokumentárny akreditív

§ 656 (1) Pri dokumentárnom akreditíve banka je zviazaná poskytnúť oprávnenému plnenie, ak sa jej predložia dokumenty určené v akreditíve.

(2) Banka, ktorá otvorila dokumentárny akreditív, je zviazaná voči oprávnené-

mu poskytnúť plnenie podľa obsahu záväzku z akreditívu, ak oprávnený riadne a včas predloží dokumenty podľa podmienok predpísaných v akreditíve. ...

Oddiel 2. Bankové inkaso a bankové dokumentárne inkaso

§ 661 Základné ustanovenie

Zmluvou o bankovom inkase sa banka (peňažný ústav) zaväzuje, že obstará pre príkazcu vybratie pohľadávky alebo iný inkasný úkon.

§ 662 Zmluvou o bankovom dokumentárnom inkase sa banka príkazcovi zaväzuje, že vydá tretej osobe listiny oprávňujúce nakladať s tovarom alebo iné doklady, ak sa pri ich vydaní zaplatí peňažná suma, ktorú má banka vybrať, alebo ak sa pri tom urobí iný inkasný úkon. ...

Oddiel 3. Banková záruka

§ 665 Základné ustanovenie

(1) Bankovou zárukou sa banka (peňažný ústav) zaväzuje voči príjemcovi záruky (oprávnenému), že oprávneného uspokojí podľa obsahu záruky v prípade, že určitá tretia osoba nesplní svoj záväzok alebo že budú splnené podmienky uvedené v záruke.

(2) Banka sa môže zaviazat' na bankovú záruku iba písomne záručnou listinou.

§ 666 Banka je povinná poskytnúť z bankovej záruky peňažné uspokojenie, a to i v prípade, že banková záruka zabezpečuje nepeňažné plnenie.

§ 667 Ak bankovou zárukou je zabezpečená nepeňažná pohľadávka, má sa za to, že do výšky určenej v záručnej listine, inak do výšky hodnoty, akú má nepeňažné zabezpečované plnenie v čase zriadenia záruky, je zabezpečený nárok, ktorý veriteľovi patrí v prípade porušenia záväzku, splnenie ktorého je bankovou zárukou zabezpečené.

§ 668 Ak banka z bankovej záruky je povinná plniť v prospech oprávneného inej banke, je tým povinná plniť na účet oprávneného v tejto banke. ...

Oddiel 4. Cestovný šek

§ 676 Základné ustanovenie

Cestovný šek oprávňuje jeho vlastníka na prijatie peňažnej sumy v ňom uvedenej pri predložení na výplatu, a to podľa podmienok určených vystaviteľom šeku.

§ 677 Banka (peňažný ústav), ktorá cestovný šek vydala, je povinná cestovný šek vyplatiť alebo obstarat' jeho vyplatenie.

§ 678 Pri výplate je vyplácajúca osoba oprávnená požadovať preukaz totožnosti vlastníka cestovného šeku.

§ 679 Cestovný šek je platný, ak obsahuje tieto náležitosti:

- a) označenie ako cestovný šek,
- b) názov vystaviteľa, jeho podpis alebo dostatočnú náhradu jeho podpisu,
- c) príkaz alebo prísľub vyplatiť určitú sumu, ak sa pripojí kontrolný podpis vlastníka cestovného šeku.

§ 680 Ustanovenia zákona zmenkového a šekového č.191/1950 Zb. sa na cestovný šek nevzťahujú.

Oddiel 5. Zmluva o uložení cenných papierov a iných hodnôt

§ 681 Základné ustanovenie

Zmluvou o uložení cenných papierov a iných hodnôt sa banka (peňažný ústav) zaväzuje prevziať cenné papiere alebo iné hodnoty, aby ich uložila a spravovala, a uložiteľ sa zaväzuje zaplatiť jej za to odmenu.

§ 682 Banka je povinná sa odborne o uložené cenné papiere a iné hodnoty starať a robiť na účet uložiteľa všetky úkony na zachovanie jeho práv z cenných papierov alebo iných hodnôt. ...

Diel XXI. Sľub odškodnenia

§ 686 Základné ustanovenie

(1) Sľubom odškodnenia (indemnizačným vyhlásením) sa osoba, ktorá toto vyhlásenie vydala (sľubujúci), zaväzuje, že nahradí príjemcovi sľubu škodu, ak mu vznikne z jeho konania, ktoré uskutoční na žiadosť sľubujúceho, hoci naň nie je povinný.

(2) Sľub odškodnenia musí sa urobiť písomne.

§ 687 Sľub odškodnenia sa stáva záväzným, len čo ho príjemca sľubu prijal. Príjemca sľubu je povinný uskutočniť konanie, ktorého sa odškodnenie týka, len ak sa na to výslovne zaviazal. ...

Diel XXII. Verejná súťaž a verejný príslub

Oddiel 1. Verejná súťaž

§ 690 Základné ustanovenie

(1) Kto vyhlási verejnú súťaž o najvhodnejší návrh bližšie neobmedzeného počtu osôb na uzavretie určitej zmluvy, robí tým výzvu na podanie návrhov na uzavretie tejto zmluvy.

(2) Obsah verejnej súťaže musí sa určiť písomne a vhodným spôsobom uverejniť.

§ 691 Tomu, kto vyhlásil súťaž, patrí právo posúdiť, ktorý z podaných návrhov najlepšie vyhovuje jeho potrebám a či ho použije na uzavretie zmluvy. Záväzok vznikne tomu, kto súťaž vyhlásil, až tým, že niektorý návrh prijal.

§ 692 Účastníkom súťaže nepatrí nárok na úhradu nákladov spojených s podaním návrhu.

§ 693 Povinnosť uzavrieť zmluvu na základe najvýhodnejšieho návrhu má ten, kto súťaž vyhlásil, len pokiaľ sa na to pri určení obsahu verejnej súťaže výslovne zaviazal; i v tomto prípade je oprávnený vyhlásiť užšiu súťaž medzi niekoľkými návrhmi, ktoré najlepšie vyhovujú obsahu verejnej súťaže.

Oddiel 2. Verejný prísľub

§ 694 Základné ustanovenie

Verejným prísľubom sa zaväzuje ten, kto verejne vyhlásil, že zaplatí odmenu alebo poskytne iné plnenie jednej alebo niekoľkým z bližšie neobmedzeného počtu osôb, ktoré splnia podmienky určené vo verejnom prísľube.

§ 695 Ak podmienky verejného prísľubu neurčujú nič iné, dostane odmenu ten, kto ich najskôr splní.

§ 696 Ak podmienky verejného prísľubu splní súčasne niekoľko osôb a z obsahu podmienok vyplýva, že odmenu má dostať iba jedna osoba, rozdelí sa odmena medzi nich rovnakým dielom.

Diel XXIII. Konanie bez príkazu

§ 697 Nikto nie je oprávnený zasahovať do cudzích vecí bez dostatočného právneho dôvodu.

§ 698 Ak obstará niekto bez toho, že je na to oprávnený, primeraným spôsobom cudziu vec, aby odvrátil hroziacu škodu, je ten, komu škoda hrozila, povinný nahradiť konajúcemu bez príkazu nevyhnutný náklad, aj keď sa výsledok nedostavil.

§ 699 Ak nejde o odvrátenie hroziacej škody, musí ten, kto chce obstaráť vec iného, upovedomiť ho o tom a vyčkať na jeho súhlas. Ak tak neurobí a obstará vec na prevažný prospech iného, má nárok na náhradu vynaložených nákladov až do výšky obstaraného prospechu. Či ide o prevažný prospech, treba posúdiť podľa hospodárskych záujmov toho, koho vec bola obstaraná. ...

Diel XXIV. Bezdôvodné obohatenie

§ 703 Základné ustanovenie

(1) Kto získa majetkový prospech bez právneho dôvodu, je povinný vydať to, o čo sa obohatil, tomu, z majetku ktorého získal majetkový prospech.

(2) To isté platí, ak právny dôvod majetkového prospechu dodatočne zanikol.

§ 704 Ak niekto dobromyseľne spracuje cudziu vec, ktorú nadobudol bez právneho dôvodu alebo pri ktorej dôvod nadobudnutia dodatočne zanikol, stáva sa vlastníkom veci vzniknutej spracovaním a je povinný poskytnúť za ňu vlastníkovi spracovanej veci náhradu.

§ 705 Ustanovenie § 704 platí taktiež, ak niekto dobromyseľne veci tam uvedené zlúči alebo zmieša s vlastnými vecami a ak tieto veci nemožno oddeliť buď vôbec alebo len s neprimeranými nákladmi. ...

§ 707 Za bezdôvodné obohatenie sa nepovažuje prospech získaný dlžníkom tým, že pohľadávka proti nemu sa premlčala alebo zanikla.

§ 708 Ak niekto vedome niečo dá na dosiahnutie nemožného alebo nedovoleného výsledku, nemôže sa domáhať, aby sa mu to vrátilo.

§ 709 Nemožno žiadať vrátenie toho, čo sa plnilo na záväzok, ktorý ešte nie je zročný alebo ktorý následkom uplynutia času alebo z iných dôvodov nemožno uplatniť na súde. To isté platí, ak pre získanie majetkového prospechu dodatočne vznikne právny dôvod.

§ 710 Povinnosť vydať získaný majetkový prospech zahrňuje i povinnosť vydať výťažky odo dňa získania majetkového prospechu. ...

Diel XXV. Upotrebenie veci pre iného

§ 716 Ak bez úmyslu obstarat' cudziu vec bola upotrebená vec na prospech druhého, môže sa od neho vlastník, ak vrátenie nie je možné alebo účelné, domáhať zaplataenia ceny, akú vec mala v čase upotrebenia, aj keď zamýšľaný prospech nenastal alebo bol zmarený.

§ 717 Ak v spoločnej núdzi sa obetovala vec alebo sa vynaložil náklad, aby sa odvrátila väčšia škoda, je každý, komu z toho vznikol prospech, povinný dať poškodenému pomernú náhradu.

§ 718 Kto vynaloží náklad za niekoho, kto ho mal podľa práva vynaložiť sám, je oprávnený domáhať sa náhrady od toho, za koho náklad vynaložil.

Diel XXVI. Povinnosť na náhradu škody

§ 719 Ustanovenia o náhrade škody spôsobenej porušením povinnosti zo záväzkového vzťahu sa použijú primerane i pre náhradu škody spôsobenej porušením inej povinnosti ustanovenej týmto zákonom. ...

Hlava V. Osobitné, prechodné a záverečné ustanovenia

§ 726 Tento zákon nadobúda účinnosť 1. aprílom 1964.

3.7 Socialistické trestné právo hmotné a jeho základný kódex – Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie, súdna prax

Základné informácie o právnej norme –Trestný zákon č. 140/1961 Zb. (ďalej len „Trestný zákon z r. 1961“ alebo „TZ z r. 1961“):

- Trestný zákon z r. 1961 bol spolu s Trestným poriadkom schválený dňa 29. novembra 1961 a účinnosť nadobudol dňom 1. januára 1962,
- zrušil predchádzajúci Trestný zákon z roku 1950 (č. 86/1950 Zb.),
- mal sa stať kódexom reagujúcim na etablovanie socialistických vzťahov v spoločnosti a z jeho účelu bolo zrejmé, že mal chrániť „spoločenské a štátne zriadenie Československej socialistickej republiky, socialistické vlastníctvo, práva a oprávnené záujmy občanov a vychovávať na riadne plnenie občianskych povinností a na zachovávanie pravidiel socialistického spoluzitia“, po roku 1968 umožnil kriminalizáciu oponentov režimu,
- okrem úpravy trestných činov v Trestnom zákone z r. 1961 existovali kárne previnenia (zákon č. 24/1957 Zb. Zákon o kárnom (disciplinárnom) stíhaní rozkrádania a poškodzovania majetku v socialistickom vlastníctve), priestupky (zákon č. 60/1961 Zb. o úlohách národných výborov pri zabezpečovaní socialistického poriadku) a prečiny (zákon č. 150/1969 Zb. o prečinoch),
- Trestný zákon z r. 1961 s početnými novelami platil až do prijatia nového kódexu trestného práva hmotného (Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.). Po roku 1989 došlo k zásadným zmenám v trestnom práve hmotnom a aj v trestnom práve procesnom (osobitne možno zdôrazniť zrušenie trestu smrti a niektorých osobitných – s režimom zviazaných, skutkových podstat trestných činov).

Základná štruktúra Trestného zákona z r. 1961:

PRVÁ ČASŤ: VŠEOBECNÁ ČASŤ

Prvá hlava: Účel zákona

Druhá hlava: Základy trestnej zodpovednosti

Tretia hlava: Pôsobnosť trestných zákonov

Štvrtá hlava: Tresty

Piata hlava: Zánik trestnosti a trestu

Šiesta hlava: Ochranné opatrenia

Siedma hlava: Osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých

Ôsma hlava: Spoločné ustanovenia

DRUHÁ ČASŤ: OSOBITNÁ ČASŤ

PRVÁ HLAVA: TRESTNÉ ČINY PROTI REPUBLIKE (§ 91 – § 115)

Prvý oddiel: Trestné činy proti základom republiky

Druhý oddiel: Trestné činy proti bezpečnosti republiky

Tretí oddiel: Trestné činy proti obrane vlasti

DRUHÁ HLAVA: TRESTNÉ ČINY HOSPODÁRSKE (§ 116 – § 152)

Prvý oddiel: Trestné činy proti hospodárskej sústave

Druhý oddiel: Trestné činy proti hospodárskej disciplíne

Tretí oddiel: Trestné činy proti majetku v socialistickom vlastníctve

Štvrtý oddiel: Trestné činy proti mene a trestné činy daňové

Piaty oddiel: Trestné činy proti predpisom o nekalej súťaži, ochranných známkach, chránených vzoroch a vynálezoch a proti autorskému právu

TRETIA HLAVA: TRESTNÉ ČINY PROTI PORIADKU

VO VEREJNÝCH VECIACH (§ 153 – § 178)

Prvý oddiel: Trestné činy proti výkonu právomoci štátneho orgánu a orgánu spoločenskej organizácie a verejného činiteľa

Druhý oddiel: Trestné činy verejných činiteľov

Tretí oddiel: Úplatkárstvo

Štvrtý oddiel: Niektoré formy trestnej súčinnosti

Piaty oddiel: Iné rušenia činnosti štátneho orgánu a orgánu spoločenskej organizácie

ŠTVRTÁ HLAVA: TRESTNÉ ČINY VŠEOBECNE NEBEZPEČNÉ
(§ 179 – § 195)

PIATA HLAVA: TRESTNÉ ČINY HRUBO NARUŠUJÚCE OBČIANSKE
SPOLUŽITIE (§ 196 – § 209)

ŠIESTA HLAVA: TRESTNÉ ČINY PROTI RODINE A MLÁDEŽI
(§ 210 – § 218)

SIEDMA HLAVA: TRESTNÉ ČINY PROTI ŽIVOTU A ZDRAVIU
(§ 219 – § 230)

ÔSMA HLAVA: TRESTNÉ ČINY PROTI SLOBODE A ĽUDSKEJ
DÔSTOJNOSTI (§ 231 – § 246)

Prvý oddiel: Trestné činy proti slobode

Druhý oddiel: Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti

DEVIATA HLAVA: TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU (§ 247 – § 258)

DESIATA HLAVA: TRESTNÉ ČINY PROTI ĽUDSKOSTI (§ 259 – § 265)
JEDENÁSTA HLAVA: TRESTNÉ ČINY PROTI BRANNOSTI (§ 266 – § 272)
DVANÁSTA HLAVA: TRESTNÉ ČINY VOJENSKÉ (§ 273 – § 295)
TRETIA ČASŤ: PRECHODNÉ A ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA
(§ 296 – § 301)

Charakteristika Trestného zákona z roku 1961 z obsahového hľadiska:

Prijatie nového Trestného zákona v roku 1961 bolo súčasťou širšej rekodifikačnej vlny, ktorú vyvolalo prijatie socialistickej ústavy Československej socialistickej republiky. Zasadnutie Ústredného výboru Komunistickej strany v decembri 1960 explicitne vyzdvihlo nevyhnutnosť zmeniť trestné právo a nový návrh bol pripravený do leta 1961. Trestný zákon z r. 1961 Zb. sa stal symbolom doby a osobitne (po novelách) aj **symbolom normalizácie**. Účelom TZ z r. 1961, v zmysle § 1, bolo chrániť spoločenské a štátne zriadenie ČSSR, socialistické vlastníctvo, práva a oprávnené záujmy občanov (ktoré, ako vidíme, boli až na treťom mieste) a vychovávať občanov na riadne plnenie občianskych povinností a na zachovávanie pravidiel socialistického spolužitia. Prostriedkami na dosiahnutie tohto účelu trestného zákona boli hrozba trestami, ukladanie a výkon trestov a ochranné opatrenia. Tieto nástroje mali pôsobiť nielen **represívne** (potrestanie páchatel'a), ale aj **preventívne** (odstrašenie potenciálnych páchatel'ov a výchova odsúdených).

Hoci Trestný zákon z r. 1961 do istej miery vychádzal z predchádzajúcej úpravy z roku 1950, výrazne sa **zmenila terminológia**, ktorá sa vzťahovala na „socialistický“ štát (nie na „ľudovodemokratické zriadenie a jeho ochranu“). Aj keď zákon priniesol viaceré zmeny (ako napr. zníženie trestných sadzieb), stále si zachoval represívny charakter (napr. neprimerane vysoké tresty, široké formulácie skutkových podstát a disproporcia v ochrane socialistického a súkromného vlastníctva). Trestné právo hmotné malo naďalej plniť **výchovnú a ideologickú funkciu**¹⁴⁹ a chrániť predovšetkým záujmy robotníckej triedy a všetkých pracujúcich. Zásady, na ktorých bolo postavené, zahŕňali triednosť, socialistický demokratizmus, socialistický humanizmus¹⁵⁰, proletársky internacionalizmus a zásada jednoty re-

¹⁴⁹ SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011, s. 356 – 357.

¹⁵⁰ Trest smrti bol chápaný ako výnimočný trest (na rozdiel od predchádzajúceho trestného kódexu). Zásada socialistického humanizmu spočívala aj v diferencovanom prístupe k „obyčajným kriminálnikom“ na jednej strane (uplatnenie prevýchovy) a k osobám dopúšťajúcim sa trestnej činnosti z nepriateľstva k socialistickému zriadeniu (uplatnenie prísnych trestov). LYSÝ, M. a kol.: *Slovenské právne dejiny II. Vývoj súkromného a trestného práva na Slovensku od najstarších čias po súčasnosť*. Šamorín: Heuréka, 2021, s. 177.

presie a výchovy. Podľa slov dôvodovej správy sa mal Trestný zákon z r. 1961 stať dôležitým nástrojom „*při prosazování socialistické morálky*“.¹⁵¹

K najvýznamnejším zmenám, ktoré Trestný zákon z r. 1961 priniesol, patrili:

- precizácia pojmu trestný čin a kritérií pre určenie stupňa spoločenskej nebezpečnosti (§ 3),
- zakotvenie organizátorstva ako novej formy účasti (§ 10),
- úprava maximálnej hranice trestu odňatia slobody na 15 rokov (§ 39),
- spresnenie pojmu „obzvlášť priťažujúca okolnosť“, ktorý bol nahradený okolnosťou podmieňujúcou použitie vyššej trestnej sadzby (§ 88),
- zrušenie delenia trestov na hlavné a vedľajšie (čo posilnilo zásadu individualizácie trestu).

Z hľadiska svojej **štruktúry** sa Trestný zákon členil na všeobecnú časť rozdelenú na osem hláv a osobitnú časť deliacu sa na dvanásť hláv.

Všeobecná časť Trestného zákona z roku 1961 definovala základné pojmy a inštitúty trestného práva hmotného. Vymedzila účel zákona, základy trestnej zodpovednosti, definíciu trestného činu, kritériá pre určenie stupňa nebezpečnosti trestného činu, zavinenie, vývojové štádiá trestného činu, pojem páchatel' a účastník trestného činu, okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť a protiprávnosť. Ďalej vymedzil pôsobnosť trestného zákona a systém trestov, ich účel, druhy a pravidlá pre ich ukladanie a výkon, zánik trestnosti a trestu, ochranné opatrenia, osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých a vymedzenie (legálne definície) základných pojmov.

Trestný zákon vychádzal z **materiálneho** (presnejšie materiálno-formálneho)¹⁵²

K socialistickému humanizmu sa vyjadrila aj dôvodová správa: „*Osnova trestního zákona je zaměřena k ochraně společenského a státního zřízení Československé socialistické republiky a socialistického vlastnictví, jakož i práv a oprávněných zájmů občanů. Při poskytování ochrany těmto zájmům se plně uplatňují zásady socialistického humanismu. Humanismus socialistické společnosti v oboru trestního práva vyléží v tom, že volba prostředků a způsobů ochrany společenského řádu, upevňování socialistické zákonnosti, stanovení trestů porušovatelům právního pořádku se řídí vysokými morálními principy socialistické společnosti. Z nich vyplývá i použití přísných trestů vůči osobám dopouštějícím se trestných činů z nepřátelství k socialistickému státnímu zřízení a vůči osobám vážně porušujícím pravidla socialistického soužití nebo snažícím se žít na úkor společnosti.*“ Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1961. III. volební období. *Vládní návrh Trestní zákon ze dne ... (tisk 65). Důvodová zpráva.* (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065_09.htm

¹⁵¹ Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1961. III. volební období. *Vládní návrh Trestní zákon ze dne ... (tisk 65). Důvodová zpráva.* (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065_09.htm

¹⁵² GREGOR, M.: *Dejiny a filozofia trestného práva. Trestné sankcie a ich účel v rímskom práve, právnych dejinách a v súčasnosti.* Praha: C. H. Beck, 2024, s. 403.

chápania trestného činu, čo znamená, že nestačilo len formálne naplnenie znakov skutkovej podstaty, ale čin musel byť aj nebezpečný pre spoločnosť. Podľa § 3 ods. 1 bol trestným činom „*pre spoločnosť nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone*“. Čin, ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť bol nepatrný, nebol trestným činom, aj keď ináč vykazoval znaky trestného činu. Stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť (§ 3 ods. 4) bol určovaný „*najmä významom chráneného záujmu, ktorý bol činom dotknutý, spôsobom vykonania činu a jeho následkami, okolnosťami, za ktorých bol čin spáchaný, osobou páchatel'a, mierou jeho zavinenia a jeho pohnútkou*“. Základnou podmienkou trestnosti je zavinenie. Ustanovenie § 3 ods. 3 formulovalo zásadu, že „*pre trestnosť činu treba úmyselné zavinenie, ak neustanovuje tento zákon výslovne, že postačí zavinenie z nedbanlivosti*“. V rámci **zavinenia** rozlišujeme:

- Úmysel (§ 4) – TZ z r. 1961 rozlišoval: priamy úmysel (v § 4 písm. a) definovaný tak, že páchatel' „*chcel spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom*“) a nepriamy (eventuálny) úmysel (v § 4 písm. b) definovaný tak, že nastal, ak páchatel' „*vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ich spôsobí, bol s tým uzrozumený*“).
- Nedbanlivosť (§ 5) – TZ z r. 1961 rozlišoval: vedomú nedbanlivosť (v § 5 písm. a) definovaná tak, že páchatel' „*môže spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, ale bez primeraných dôvodov sa spoliehal, že také porušenie alebo ohrozenie nespôsobí*“) a nevedomú nedbanlivosť (v § 5 písm. b) definovaná tak, že páchatel' „*nevedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, hoci o tom vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť mal a mohol*“).

Vývojové štádiá trestného činu zahŕňali prípravu trestného činu a pokus trestného činu (§ 7, § 8). Príprava trestného činu predstavovala konanie nebezpečné pre spoločnosť, ktoré spočívalo v organizovaní trestného činu, v zadovážaní alebo prispôbovaní prostriedkov alebo nástrojov na jeho spáchanie, v spolčení, zhluknutí, v návode alebo v pomoci na trestný čin alebo v inom úmyselnom vytváraní podmienok pre jeho spáchanie (avšak len za podmienky, „*ak nedošlo k pokusu ani dokonaniu trestného činu*“). Trestnosť prípravy bola stanovená podľa trestnej sadzby za dokonaný čin, ku ktorému smerovala. Pokus trestného činu (§ 8) bol konaním nebezpečným pre spoločnosť, ktoré bezprostredne smerovalo k dokonaniu trestného činu a ktorého sa páchatel' dopustil v úmysle spáchať trestný čin (za podmienky „*ak k dokonaniu trestného činu nedošlo*“). Pokus bol trestný podľa rovnakej sadzby ako dokonaný čin.

Páchatel'om bol ten, kto trestný čin spáchal sám (§ 9). Ak bol čin spáchaný „*spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb*“, každá z nich bola zodpovedná

ako spolupáchateľ, teda ako by čin spáchala sama. Účastníkom na dokonanom trestnom čine alebo jeho pokuse bol ten, kto úmyselne konal ako organizátor, návodca alebo pomocník. Na trestnú zodpovednosť a trestnosť účastníka sa vzťahovali rovnaké ustanovenia ako na páchatel'a.

Okolnosti vylučujúce trestnú zodpovednosť a protiprávnosť obsiahnuté v § 11 – § 15 vymedzovali situácie, kedy konanie, ktoré by inak bolo trestným činom, nebolo trestné:

- Vek (§ 11) – trestne zodpovedný nebol ten, kto v čase spáchania činu „*nedovršil pätnásť rok svojho veku*“. Veková hranica trestnej zodpovednosti bola teda stanovená na 15 rokov veku.
- Nepričetnosť (§ 12) – trestne zodpovedný nebol ten, „*kto pre duševnú poruchu v čase spáchania činu nemohol rozpoznať jeho nebezpečnosť pre spoločnosť alebo ovládať svoje konanie*“. Zákon však vylučoval použitie tohto ustanovenia, ak sa páchatel' do stavu nepričetnosti priviedol sám, čo aj z neďbanlivosti, požitím alkoholu alebo omamných prostriedkov.
- Nutná obrana (§ 13) – čin ináč trestný, ktorým niekto odvracal priamo hrozíaci alebo trvajúci útok na záujem chránený týmto zákonom, nebol trestným činom.
- Krajná núdza (§ 14) – podobne ako nutná obrana, aj krajná núdza vylučovala trestnosť činu, ktorým niekto odvracal nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chránenému týmto zákonom. Podmienky boli však prísnejšie: nebezpečenstvo nesmelo byť možné odvrátiť inak a spôsobený následok nesmel byť zrejme rovnako závažný alebo ešte závažnejší ako ten, ktorý hrozil (zásada subsidiarity a proporcionality).
- Oprávnené použitie zbrane (§ 15) – trestný čin nespáchal ten, kto použil zbraň „*v medziach splnomocnenia príslušných zákonných predpisov*“.

Tretia hlava upravila **časovú a miestnu pôsobnosť** Trestného zákona. Základnou zásadou časovej pôsobnosti bolo posudzovanie činu podľa zákona účinného v čase spáchania, s výnimkou, ak bol neskorší zákon pre páchatel'a priaznivejší (§ 16). Miestna pôsobnosť bola založená na princípoch teritoriality (§ 17), personality (§ 18), ochrany (§ 19) a univerzality (§ 20). Štvrtá hlava obsahovala systém trestov, vymedzenie ich účelu, druhov trestov a pravidiel pre ich ukladanie a výkon.

Účelom **trestu** (§ 23) bolo chrániť spoločnosť, zabrániť páchatel'ovi v ďalšej činnosti a vychovať ho, aby viedol „*riadny život pracujúceho človeka*“, čím sa malo pôsobiť výchovne aj na ostatných členov spoločnosti.¹⁵³ Zdôrazňovalo sa,

¹⁵³ KUKLÍK, J. a kol. *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 254.

že výkonom trestu „*nesmie byť ponížená ľudská dôstojnosť*“. Ustanovenie § 27 taxatívne vymenovalo jednotlivé druhy trestov:

- odňatie slobody (§ 39 – § 42) – maximálna dĺžka trestu odňatia slobody bola stanovená na 15 rokov. Výkon sa uskutočňoval v nápravných zariadeniach a mal mať výchovný charakter. Osobitne prísne sa postupovalo voči obzvlášť nebezpečným recidivistom (§ 41 – § 42),
- nápravné opatrenie (§ 43 – § 45) – tento trest sa ukladal namiesto trestu odňatia slobody, ak sa predpokladalo, že na nápravu páchateľa postačí. Vykonával sa na slobode, odsúdený musel vykonávať prácu, pričom mu bola z odmeny zrážaná čiastka 10 až 25 % v prospech štátu. Ak odsúdený nevedol riadny život, súd mohol trest premeniť na trest odňatia slobody. Po vykonaní tohto trestu sa na páchateľa hľadelo, akoby nebol odsúdený,
- strata čestných titulov a vyznamenaní (§ 46) – tento trest mohol byť uložený pri úmyselných trestných činoch spáchaných z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky alebo z inej obzvlášť zavrhnuteľnej pohnútky na nepodmienečný trest odňatia slobody najmenej na dva roky. Odsúdený strácal československé vyznamenania, čestné uznania, vedecké a umelecké hodnosti a iné čestné tituly,
- strata vojenskej hodnosti (§ 47 – § 48) – tento trest mohol byť uložený za úmyselný trestný čin spáchaný z obzvlášť zavrhnuteľnej pohnútky na nepodmienečný trest odňatia slobody najmenej na dva roky. Spočíval v znížení hodnosti na hodnosť prostého vojaka,
- zákaz činnosti (§ 49 – § 50) – ukladal sa na 1 až 5 rokov, ak sa páchateľ dopustil trestného činu v súvislosti s touto činnosťou. Po vykonaní trestu sa na páchateľa hľadelo, akoby nebol odsúdený,
- prepadnutie majetku (§ 51 – § 52) – tento prísny trest sa mohol uložiť pri treste smrti alebo pri nepodmienečnom treste odňatia slobody za úmyselné trestné činy spáchané z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky alebo za závažné úmyselné trestné činy spáchané s cieľom získať majetkový prospech. Prepadnutie postihovalo celý majetok odsúdeného alebo jeho časť, s výnimkou vecí nevyhnutne potrebných na uspokojenie životných potrieb,
- peňažný trest (§ 53 – § 54) – ukladal sa vo výmere od 500 Kčs do 50 000 Kčs, buď ako samostatný trest, alebo popri inom treste, ak páchateľ získal alebo sa snažil získať majetkový prospech. Súd musel prihliadať na majetkové pomery páchateľa,
- prepadnutie veci (§ 55 – § 56) – týkalo sa vecí, ktorá bola použitá na spáchanie trestného činu, určená na jeho spáchanie, získaná trestným činom alebo nadobudnutá za takúto vec. Vec musela patriť páchateľovi a jej vlastníkom sa stával štát,

- vyhostenie (§ 57) – tento trest mohol súd uložiť páchateľovi, ktorý nebol československým občanom, ak to vyžadovala bezpečnosť ľudí, majetku alebo iný všeobecný záujem.¹⁵⁴

Na rozdiel od zákona z roku 1950, tresty sa už nedelili na hlavné a vedľajšie, čo posilnilo zásadu individualizácie trestu.

Trestný zákon z r. 1961 umožňoval súdu za určitých podmienok od potrestania upustiť (§ 24 – § 26). Bolo možné tak urobiť u páchateľa, ktorý spáchal trestný čin „*menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave*“. Podmienkou bolo, že už prejednanie veci postačilo na jeho nápravu, alebo ak súd prijal záruku spoločenskej organizácie za jeho nápravu. Upustiť od potrestania bolo možné aj v prípade spáchania činu v stave zmenšenej pričetnosti, ak súd zároveň uložil ochranné liečenie, ktoré zabezpečilo nápravu lepšie ako trest. V prípade menej závažných činov bolo možné vec postúpiť na prejednanie miestnemu ľudovému súdu.

Výnimočným trestom bol trest smrti (§ 29 – § 30) – TZ z roku 1961 pripúšťal uloženie trestu smrti ako výnimočného trestu.¹⁵⁵ Trest smrti mohol byť uložený len za činy, kde to osobitná časť dovoľovala, a len ak bol stupeň nebezpečnosti činu „*mimoriadne vysoký*“ a zároveň „*uloženie trestu vyžaduje účinná ochrana spoločnosti*“ alebo „*nie je nádej, že by na páchateľa bolo možno trestom výchovne pôsobiť*“. Išlo o snahu zákonodarcu vrátiť trestu smrti jeho pôvodnú funkciu „*ultima ratio*“ (krajného prostriedku, ktorý sa má použiť len v prípadoch, keď iné sankcie zlyhávajú). Trest smrti nebolo možné uložiť tehotnej žene a osobe, ktorá v čase spáchania činu neprekročila 18. rok veku. Všetky rozsudky o treste smrti preskúmaval Najvyšší súd a prezident republiky mohol udeliť milosť. Trest smrti sa vykonával obesením (§ 30), za brannej pohotovosti štátu mohol byť vykonaný aj zastrelením.

Súd pri určení druhu a výmery trestu musel prihliadnuť na „*stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť... na možnosť nápravy a pomery páchateľa*“

¹⁵⁴ Zákonom č. 148/1969 Zb. bol doplnený trest zákazu pobytu.

¹⁵⁵ Napriek vysokému počtu skutkových podstát (27 skutkových podstát trestných činov, pri ktorých bolo možné uložiť trest smrti), Trestný zákon z r. 1961 pri žiadnej z nich nestanovil trest smrti ako jedinu možnú sankciu. Vždy išlo o prísnejšiu alternatívu k trestu odňatia slobody. Na rozdiel od politických procesov 50. rokov, po roku 1961 bol trest smrti ukladaný takmer výlučne iba za trestný čin vraždy.

Trest smrti bol na území Československa zrušený zákonom č. 175/1990 Zb. (ktorým bol novelizovaný Trestný zákon z roku 1961) a ako výnimočný trest bol namiesto neho stanovený trest odňatia slobody na pätnásť až dvadsaťpäť rokov. Ústava Slovenskej republiky z roku 1992 priamo stanovila, že „*trest smrti sa nepripúšťa*“ (čl. 15 ods. 3). Trest smrti nepozná ani platný Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.

(§ 31 – § 32). V ustanoveniach § 33 až § 34 boli demonštratívne vymenované **poľahčujúce a pritŕažujúce okolnosti**, na ktoré sa prihliadalo pri výmere trestu. Medzi poľahčujúce okolnosti patrilo napr. spáchanie činu v silnom rozrušení, pod tlakom, vedenie riadneho života pred činom, úprimná ľútosť alebo pomoc pri objasňovaní trestnej činnosti. Na druhej strane, medzi pritŕažujúce okolnosti patrilo napr. spáchanie činu „z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky“, surovým spôsobom, ako člen organizovanej skupiny, spáchanie viacerých trestných činov alebo predchádzajúce odsúdenie.

Súd mohol **podmienečne odložiť výkon trestu odňatia slobody** neprevyšujúceho dva roky, ak mal za to, že účel trestu sa dosiahne aj bez jeho výkonu (§ 58 – § 60). Súd určil skúšobnú dobu na 1 až 5 rokov, počas ktorej mohol odsúdenému uložiť primerané obmedzenia. Ak sa odsúdený v skúšobnej dobe osvedčil, súd vyslovil, že sa osvedčil, a na páchatel'a sa hľadelo, akoby nebol odsúdený. V opačnom prípade súd rozhodol o výkone trestu.

Odsúdeného bolo možné **podmienečne prepustiť** po výkone polovice trestu odňatia slobody (pri niektorých závažných trestných činoch až po dvoch tretinách), ak svojím správaním preukázal polepšenie (§ 61 – § 64). Súd stanovil skúšobnú dobu na 1 až 7 rokov. Podobne bolo možné upustiť od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti po výkone jeho polovice. Ak sa odsúdený osvedčil, trest sa považoval za vykonaný dňom podmienečného prepustenia.

Zánik nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť bol upravený v § 65 TZ z roku 1961, trestnosť činu zanikala, ak „vzhľadom na zmenu situácie alebo vzhľadom na osobu páchatel'a zanikla nebezpečnosť trestného činu pre spoločnosť“. Pri taxatívne vymenovaných trestných činoch (najmä proti republike, hospodárskym a všeobecne nebezpečným) zanikala trestnosť, ak páchatel' „dobrovoľne škodlivý následok trestného činu zamedzil alebo napravil“ alebo „urobil o trestnom čine oznámenie v čase, keď škodlivému následku trestného činu mohlo byť ešte zabránené“ (§ 66).

Trestný zákon z roku 1961 medzi **ochranné opatrenia** (nemali charakter trestu, ale slúžili na ochranu spoločnosti a nápravu páchatel'a) zaradil ochranné liečenie, zhabanie vecí a u mladistvých aj ochrannú výchovu (§ 71). Ochranné liečenie (§ 72) sa ukladalo páchatel'ovi, ktorý nebol trestne zodpovedný pre nepričetnosť, alebo spáchal čin v stave zmenšenej pričetnosti, a jeho pobyt na slobode bol nebezpečný. Mohlo byť uložené aj páchatel'ovi, ktorý sa oddával nadmernému požívaniu alkoholu alebo omamných prostriedkov. Vykonávalo sa v liečebnom ústave a trvalo, dokiaľ to vyžadoval jeho účel.

Osobitné ustanovenia o **stíhaní mladistvých** (§ 74 – § 87) sa uplatňovali pre páchatel'ov vo veku od 15 do 18 rokov, pričom sa zdôrazňoval výchovný aspekt.

Mladistvým bola osoba, ktorá v čase spáchania činu dovŕšila 15. a neprekročila 18. rok. Účelom trestu u mladistvého bolo „*predovšetkým vychovať ho na riadneho pracujúceho človeka*“. Mladistvému bolo možné uložiť len tresty odňatia slobody, prepadnutia veci a, ak bol zárobkovo činný, aj nápravné opatrenie alebo peňažný trest. Trestné sadzby odňatia slobody sa znižovali na polovicu, pričom horná hranica nesmela prevýšiť 5 rokov a dolná 1 rok. Výnimka platila pre najzávažnejšie činy, kde bolo možné uložiť trest až do 10 rokov. Trest odňatia slobody sa vykonával v osobitných ústavoch pre mladistvých. Skúšobná doba pri podmienenečnom odsúdení bola kratšia (1 až 3 roky). Podmienené prepustenie bolo možné už po výkone tretiny trestu. Ak sa mladistvý osvedčil, súd jeho odsúdenie zároveň zahradil. Súd mohol uložiť ochrannú výchovu, ak sa upustilo od potrestania a výchova mladistvého bola zanedbaná alebo prostredie, v ktorom žil, to vyžadovalo. Trvala najdlhšie do 18. roku, s možnosťou predĺženia do 19. roku. Súd mohol uložiť ochrannú výchovu aj osobe mladšej ako 15 rokov, ak spáchala čin, ktorý by inak bol trestným činom.

Osobitná časť Trestného zákona z r. 1961 bola rozčlenená do dvanástich hláv. Jej štruktúra vyjadruje aj hierarchiu hodnôt socialistického štátu, kde na prvom mieste sú záujmy štátu a spoločnosti, nasledované hospodárstvom a až potom záujmy jednotlivca.

Prvá hlava „**Trestné činy proti republike**“ (§ 91 – § 115) chránila základy republiky, jej bezpečnosť a obranyschopnosť (čomu zodpovedalo jej členenie na tri oddiely). Trestné sadzby tu boli veľmi prísne (aj s možnosťou uloženia trestu smrti). Trestné činy proti základom republiky zahŕňali tieto skutkové podstaty trestných činov: vlastizrada (§ 91)¹⁵⁶; rozvracanie republiky (§ 92)¹⁵⁷; teror (§ 93,

¹⁵⁶ Išlo o jeden z najzávažnejších trestných činov, ktorý mohol spáchať len československý občan. Zákon ho definoval: „*Československý občan, ktorý v spojení s cudzou mocou alebo s cudzím činiteľom spácha trestný čin rozvracania republiky, teroru, záškodníctva alebo sabotáže, potresce sa odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti.*“ Znak „spojenie s cudzou mocou“ bol kľúčový pre ideologické vykreslenie oponentov ako agentov zahraničných mocností, pričom za cudziu moc sa považovali kapitalistické štáty a ich organizácie (napr. NATO).

¹⁵⁷ Skutková podstata trestného činu rozvracania republiky postihovala útoky na samotné základy štátu. Podľa § 92 ods. 1 „ *kto v úmysle rozvracať socialistické spoločenské a štátne zriadenie, územnú celistvosť alebo obranyschopnosť republiky alebo zničiť jej samostatnosť a) zúčastní sa na násilných akciách alebo na hromadných nepokojoch proti republike, jej orgánom alebo spoločenským organizáciám pracujúcich, alebo b) vykonáva inú obzvlášť nebezpečnú činnosť proti základom republiky alebo jej dôležitým medzinárodným záujmom, potresce sa odňatím slobody na osem až dvanásť rokov*“. Formulácia „iná obzvlášť nebezpečná činnosť“ bola veľmi vágna a umožňovala postihovať široké spektrum aktivít. Kvalifikovaná skutková podstata v odseku 2 zavádzala trest odňatia slobody na 12 až 15 rokov alebo trest smrti napríklad v prípade, ak páchatel čin spáchal ako člen organizovanej skupiny, spôsobil smrť alebo škodu veľkého rozsahu.

§ 94)¹⁵⁸; záškodníctvo (§ 95, § 96)¹⁵⁹; sabotáž (§ 97)¹⁶⁰; podvracanie republiky (§ 98)¹⁶¹; poškodzovanie štátu svetovej socialistickej sústavy (§ 99)¹⁶²; poburovanie (§ 100)¹⁶³; zneužívanie náboženskej funkcie (§ 101)¹⁶⁴; hanobenie repub-

¹⁵⁸ Zákon rozlišoval dve formy. § 93 postihoval najzávažnejšiu formu: „Kto v úmysle poškodiť socialistické spoločenské a štátne zriadenie republiky iného úmyselne usmrtí alebo sa o to pokúsi, potresce sa odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti.“ Ustanovenie § 94 sa týkalo menej závažných útokov, ako je ublíženie na zdraví alebo spôsobenie škody, pričom cieľom páchatel'a bolo „odstrániť iného od aktívnej účasti na plnení úloh socialistickej spoločnosti alebo mu takú činnosť znemožniť“. Trestné sadzby sa stupňovali podľa závažnosti následku, pričom pri spôsobení smrti hrozil až trest smrti.

¹⁵⁹ Právna úprava záškodníctva chránila štát a jeho hospodárstvo pred útokmi motivovanými nepriateľstvom k režimu. Ustanovenie § 95 ods. 1 postihovalo toho, kto „v úmysle poškodiť socialistické spoločenské a štátne zriadenie alebo obranyschopnosť republiky ... vydá ľudí do nebezpečenstva smrti alebo ťažkej ujmy na zdraví alebo cudzí majetok do nebezpečenstva škody veľkého rozsahu tým, že spôsobí požiar alebo povodeň ... alebo sa dopustí iného podobného nebezpečného konania (všeobecné nebezpečenstvo)“. Trestné sadzby boli mimoriadne prísne, siahajúce až k trestu smrti, najmä ak bol čin spáchaný za brannej pohotovosti štátu alebo spôsobil obzvlášť závažný následok.

¹⁶⁰ Podľa § 97 ods. 1, páchatel'om bol ten, kto „v úmysle poškodiť socialistické spoločenské a štátne zriadenie alebo obranyschopnosť republiky zneužije svoje zamestnanie, povolanie, postavenie alebo svoju funkciu ... aby a) maril alebo sťažoval plnenie dôležitej úlohy ... alebo b) spôsobil v činnosti takého orgánu ... poruchu alebo inú závažnú škodu“. Trest smrti hrozil napríklad v prípade spôsobenia smrti, škody veľkého rozsahu alebo pri organizovaní sabotáže za brannej pohotovosti štátu.

¹⁶¹ Skutková podstata trestného činu podvracania republiky bola známa svojou zneužiteľnosťou a bola jedným z najčastejších nástrojov politickej represie. § 98 ods. 1 stanovoval: „Kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky vykonáva podvratnú činnosť proti jej spoločenskému a štátnemu zriadeniu, proti jej územnej celistvosti, obranyschopnosti alebo samostatnosti alebo proti jej medzinárodným záujmom, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.“ Nejasnosť pojmu „podvratná činnosť“ umožňovala kriminalizovať prakticky akýkoľvek prejav nesúhlasu, vrátane písania a rozširovania kritických textov, organizovania diskusií alebo udržiavania kontaktov s emigráciou.

¹⁶² Toto ustanovenie rozširovalo ochranu poskytovanú republike aj na ostatné štáty tzv. socialistického tábora, čím sa demonštrovala medzinárodná ideologická spätosť a doktrína obmedzenej suverenity. Zákon uvádzal: „Kto spácha niektorý z trestných činov uvedených v § 92 až 98 namierený proti niektorému štátu svetovej socialistickej sústavy, potresce sa trestami uvedenými v týchto ustanoveniach.“

¹⁶³ Aj toto ustanovenie bolo často využívané na potláčanie slobody prejavu. Podľa § 100 ods. 1 sa trestal ten, „kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky najmenej dve osoby poburuje a) proti socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky...“. Postihovalo sa teda nielen samotné poburovanie, ale aj „umožnenie alebo uľahčenie šírenia poburujúceho prejavu“. Prísnejšie sa trestalo, ak bol čin spáchaný verejne účinným spôsobom (tlačou, filmom, rozhlasom) alebo za brannej pohotovosti štátu.

¹⁶⁴ Toto ustanovenie bolo zamerané na kontrolu a potláčanie vplyvu cirkví, ako to vyplýva z jeho dikcie: „Kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky zneužije svoju náboženskú funkciu v úmysle nepriaznivo ovplyvňovať veci všeobecného záujmu, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.“

liky a jej predstaviteľa (§ 102, § 103)¹⁶⁵; hanobenie štátu svetovej socialistickej sústavy a jeho predstaviteľa (§ 104)¹⁶⁶.

Trestné činy proti bezpečnosti republiky zahŕňali vyzvedačstvo (§ 105)¹⁶⁷, ohrozenie štátneho tajomstva (§ 106, § 107), vyzvedačstvo a ohrozenie štátneho tajomstva na škodu štátu svetovej socialistickej sústavy (§ 108), opustenie republiky (§ 109)¹⁶⁸, vniknutie na územie republiky (§ 110), porušovanie predpisov o medzinárodných letoch (§ 111), poškodzovanie záujmov republiky v cudzine (§ 112)¹⁶⁹. Medzi trestné činy proti obrane vlasti patrili spolupráca s nepriateľom (§ 113), vojnová zrada (§ 114) a služba v cudzom vojsku (§ 115).

Druhá hlava „**Trestné činy hospodárske**“ (§ 116 – § 152) chránila socialistickú hospodársku sústavu, ktorá bola založená na plánovanom hospodárstve a socialistickom vlastníctve. Členila sa na päť oddielov (trestné činy proti hospodárskej sústave¹⁷⁰, trestné činy proti hospodárskej disciplíne¹⁷¹, trestné činy proti majetku

¹⁶⁵ Ustanovenia § 102 a 103 kriminalizovali verejnú kritiku, ktorá bola označená za „hanobenie“, čím sa chránila nedotknuteľnosť a autorita štátnych symbolov a predstaviteľov.

¹⁶⁶ Išlo o novú skutkovú podstatu vnesenú do trestného kódexu chrániacu spojenecké socialistické štáty a ich predstaviteľov. Postihoval sa ten, „*kto verejne hanobí niektorý štát svetovej socialistickej sústavy alebo jeho čelného predstaviteľa*“.

¹⁶⁷ Išlo o jeden z najzávažnejších trestných činov, postihujúci vyzvedanie štátneho tajomstva „*s cieľom vyvradiť ho cudzej moci*“. Trestné sadzby siahali až k trestu smrti.

¹⁶⁸ Tento trestný čin kriminalizoval opustenie územia republiky bez povolenia alebo zotrvanie v cudzine bez povolenia. Išlo o priamy nástroj na obmedzenie slobody pohybu a udržanie obyvateľstva v hraniciach štátu („železná opona“). Prísnejšie sa postihovalo organizovanie útekov alebo prevádzkačstvo.

¹⁶⁹ Trestný čin poškodzovania záujmov republiky v cudzine postihoval československého občana, ktorý „*rozširuje alebo umožňuje rozširovať v cudzine nepravdivú správu o pomeroch v republike*“. Slúžil na potlačanie kritiky režimu v zahraničí, napríklad zo strany emigrantov.

¹⁷⁰ Tento oddiel sa zameriaval na potlačanie akejkoľvek ekonomickej aktivity, ktorá nebola v súlade s princípmi socialistickej plánovitej a centrálne riadenej ekonomiky a so zákazom podnikania a dosahovania zisku. Patrili sem skutkové podstaty nasledovných trestných činov: odňatie vecí hospodárskemu určeniu (§ 116), špekulácia (§ 117), nedovolené podnikanie (§ 118), neplnenie úloh pri prevádzke súkromného hospodárstva (§ 119), zneužívanie socialistického podnikania (§ 120), poškodzovanie spotrebiteľa (§ 121), ohrozenie hospodárskeho tajomstva (§ 122), neoprávnené nakladanie s vynálezom (§ 123), porušovanie predpisov o obehu tovaru v styku s cudzinou (§ 124).

¹⁷¹ V oddiele upravujúcom trestné činy proti hospodárskej disciplíne (zameriaval sa na zabezpečenie fungovania plánovaného hospodárstva a disciplíny v socialistických podnikoch) nachádzame vymedzené skutkové podstaty trestných činov narušovania riadenia, plánovania a kontroly národného hospodárstva (§ 125, § 126), porušovania povinnosti pri nakladaní s finančnými a hmotnými prostriedkami (§ 127), dodávky výrobku a prác obzvlášť chybnej akosti (§ 128), porušovania povinnosti v prevádzke socialistickej organizácie (§ 129, § 130).

v socialistickom vlastníctve¹⁷², trestné činy proti mene a trestné činy daňové¹⁷³, trestné činy proti predpisom o nekalej súťaži, ochranných známkach, chránených vzoroch a vynálezoch a proti autorskému právu¹⁷⁴). Trestný čin rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve upravený v § 132 Trestného zákona z roku 1961, bol typický pre obdobie socializmu, nakoľko socialistické vlastníctvo, ktoré vzniklo zoštátnením súkromného majetku, malo byť využívané v prospech celej spoločnosti, a preto bola jeho ochrana prioritou. Podľa § 132 ods. 1 sa tohto činu dopustil ten, kto: *a) si privlastní vec z takého majetku tým, že sa jej zmocní* (forma krádeže), *b) si privlastní si vec z takého majetku, ktorý mu bol zverený* (forma sprenevery), *c) na škodu takého majetku seba alebo iného obohatí tým, že niekoho uvedie do omylu alebo jeho omyl využije* (forma podvodu). Subjektom mohol byť ktokoľvek a vyžadovalo sa úmyselné zavinenie. Zákon stanovoval prísne a odstupňované trestné sadzby podľa závažnosti činu a výšky spôsobenej škody (až po odňatie slobody na osem až pätnásť rokov).

Tretia hlava „**Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach**“ (§ 153 – § 178) chránila riadny a nerušený výkon právomocí štátnych orgánov a spoločenských organizácií, ako aj dôveru v tieto orgány, mala postihovať protispoločenské správanie – osobitne korupciu a postihovať niektoré formy trestnej súčinnosti. Členila sa na päť oddielov (trestné činy proti výkonu právomoci štátneho orgánu a orgánu spoločenskej organizácie a verejného činiteľa¹⁷⁵, trestné

¹⁷² Tretí oddiel „Trestné činy proti majetku v socialistickom vlastníctve“ zdôrazňoval privilegovanú ochranu socialistického vlastníctva oproti súkromnému, čo sa prejavovalo v prísnejších trestných sadzbách za inak „podobné“ konanie. V tomto oddiele bolo upravené rozkrádanie majetku v socialistickom vlastníctve (§ 132), neoprávnené užívanie veci z majetku v socialistickom vlastníctve (§ 133), podielníctvo na škodu majetku v socialistickom vlastníctve (§ 134), zatajenie veci z majetku v socialistickom vlastníctve (§ 135), poškodzovanie majetku v socialistickom vlastníctve (§ 136, § 137), machinácie proti sociálnemu zabezpečeniu a nemocenskému poisteniu (§ 138).

¹⁷³ Štvrtý oddiel „Trestné činy proti mene a trestné činy daňové“ chránil stabilitu meny, devízové hospodárstvo a daňové príjmy štátu a zahŕňal skutkové podstaty trestných činov: falšovanie a pozmeňovanie peňazí (§ 140), uvádzanie falšovaných a pozmenených peňazí (§ 141), výroba a držanie falšovateľského náčinia (§ 142), ohrozovanie obehu tuzemských peňazí (§ 144), falšovanie a pozmeňovanie známk (§ 145), ohrozenie devízového hospodárstva (§ 146, § 147), skrátenie dane (§ 148).

¹⁷⁴ Piaty oddiel „Trestné činy proti predpisom o nekalej súťaži, ochranných známkach, chránených vzoroch a vynálezoch a proti autorskému právu“ obsahoval úpravu skutkových podstat trestných činov – nekalá súťaž (§ 149), porušovanie práv k ochrannej známke a chránenému vzoru (§ 150), porušovanie práv k vynálezu (§ 151), porušovanie autorského práva (§ 152).

¹⁷⁵ Tento oddiel obsahoval skutkové podstaty útoku na štátny orgán a orgán spoločenskej organizácie (§ 153, § 154) a útok na verejného činiteľa (§ 155, § 156).

činy verejných činiteľov¹⁷⁶, úplatkárstvo¹⁷⁷, niektoré formy trestnej súčinnosti¹⁷⁸, iné rušenia činnosti štátneho orgánu a orgánu spoločenskej organizácie¹⁷⁹.

Štvrtá hlava „**Trestné činy všeobecne nebezpečné**“ (§ 179 – § 195) obsahovala skutkové podstaty trestných činov všeobecného ohrozenia (§ 179, § 180), porušovania povinnosti pri hrozivej tiesni (§ 181), poškodzovania a ohrozovania prevádzky všeobecne prospešného zariadenia (§ 182, § 183, § 184), nedovoleného ozbrojovania (§ 185), nedovolennej prevádzky a držania vysielacej stanice (§ 186), nedovolennej výroby a držania omamných prostriedkov a jedov (§ 187, § 188), šírenia nákazlivej choroby (§ 189, § 190, § 191, § 192) a ohrozovanie zdravia závadnými potravinami a inými potrebami (§ 193, § 194).

Piata hlava „**Trestné činy hrubo narušujúce občianske spolužitie**“ (§ 196 – § 209) sa zameriavala na ochranu verejného poriadku a pravidiel socialistického spolužitia a zahŕňala trestné činy: násilie proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi (§ 196, § 197), hanobenie národa, rasy a presvedčenia (§ 198), šírenie poplašnej správy (§ 199, § 200), opilstvo (§ 201), výtržníctvo (§ 202), príživníctvo (§ 203)¹⁸⁰, kupliarstvo (§ 204), ohrozovanie mravnosti (§ 205), ohováranie (§ 206), neposkytnutie pomoci (§ 207, § 208), poškodzovanie cudzích práv (§ 209).

Šiesta hlava „**Trestné činy proti rodine a mládeži**“ (§ 210 – § 218) chránila inštitúciu rodiny, manželstva a riadnu výchovu mládeže. Obsahovala skutkové podstaty trestných činov dvojmanželstva (§ 210), porušovania zákona o rodinnom práve (§ 211), opustenia dieťaťa (§ 212), zanedbania povinnej výživy (§ 213), týrania zverenej osoby (§ 215), únosu (§ 216), ohrozovania mravnej výchovy mládeže (§ 217) a podávanie alkoholických nápojov mládeži (§ 218).

¹⁷⁶ K trestným činom verejných činiteľov patrili zneužívanie právomoci verejného činiteľa (§ 158) a marenie úlohy verejného činiteľa z nedbanlivosti (§ 159).

¹⁷⁷ Tento oddiel zahŕňa úpravu prijímania úplatku (§ 160), podplácania (§ 161) a nepriameho úplatkárstva (§ 162).

¹⁷⁸ Ako formy trestnej súčinnosti boli upravené podnecovanie (§ 164), schvaľovanie trestného činu (§ 165), nadržovanie (§ 166) neprekazenie trestného činu (§ 167), neoznámenie trestného činu (§ 168).

¹⁷⁹ Tento oddiel upravil marenie a ohrozovanie činnosti štátneho orgánu a orgánu spoločenskej organizácie (§ 169, § 170), marenie výkonu úradného rozhodnutia (§ 171), vzburu väzňov (§ 172), ohrozenie služobného tajomstva (§ 173), krivé obvinenie (§ 174), krivá výpoveď (§ 175), falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny (§ 176), marenie príprav a priebehu volieb (§ 177), marenie dozoru nad cirkvami a náboženskými spoločnosťami (§ 178).

¹⁸⁰ Tento trestný čin príživníctva sa stal nástrojom na vynucovanie pracovnej povinnosti. Postihoval toho, kto sa „*sústavne vyhýba poctivej práci a zadovážuje si prostriedky na obživu prostíťou, hazardnou hrou alebo iným nekalým spôsobom*“. V praxi bol zneužívaný aj proti osobám, ktoré z rôznych dôvodov neboli v riadnom zamestnaneckom pomere.

Siedma hlava „**Trestné činy proti životu a zdraviu**“ (§ 219 – § 230) obsahovala skutkové podstaty chrániace najcennejšie hodnoty – ľudský život a zdravie. Patrili sem trestné činy: vražda (§ 219), vražda novonarodeného dieťaťa matkou (§ 220), ublíženie na zdraví (§ 221, § 222, § 223, § 224), ruvačka (§ 225), ohrožovanie pohlavnou chorobou (§ 226), nedovolené prerušenie tehotenstva (§ 227, § 228), účasť na samovražde (§ 230).

Ôsma hlava „**Trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti**“ (§ 231 – § 246) regulovala trestné činy proti slobode (obmedzovanie osobnej slobody (§ 231), pozbavenie osobnej slobody (§ 232), zavlečenie do cudziny (§ 233), lúpež (§ 234), vydieranie (§ 235), obmedzovanie slobody vyznania (§ 236), útlak (§ 237), porušovanie domovej slobody (§ 238), porušovanie tajomstva prepravovaných správ (§ 239, § 240)) a trestné činy proti ľudskej dôstojnosti (znásilnenie (§ 241), pohlavné zneužívanie (§ 242, § 243), pohlavný styk s osobou toho istého pohlavia (§ 244)¹⁸¹, súlož medzi príbuznými (§ 245), obchodovanie so ženami (§ 246)).

Deviata hlava „**Trestné činy proti majetku**“ (§ 247 – § 258) na rozdiel od tretieho oddielu druhej hlavy chránila majetok, ktorý nebol v socialistickom vlastníctve (t.j. súkromný a osobný majetok). Trestné sadzby tu boli spravidla miernejšie. Obsahovala úpravu skutkových podstát trestných činov: krádež (§ 247), sprenevera (§ 248), neoprávnené užívanie cudzej veci (§ 249), podvod (§ 250), podielníctvo (§ 251, § 252), úžera (§ 253), zatajenie veci (§ 254), porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku (§ 255), poškodzovanie veriteľa (§ 256), poškodzovanie cudzej veci (§ 257), zneužívanie vlastníctva (§ 258).

Desiata hlava obsahovala úpravu **trestných činov proti ľudskosti** (§ 259 – § 265), a to konkrétne úpravu genocídie (§ 259), podpory a propagácie fašizmu a podobného hnutia (§ 260, § 261), používania zakázaného bojového prostriedku (§ 262), vojnovej krutosti (§ 263), plienenia v priestore vojnových operácií (§ 264), zneužívania označení Červeného kríža (§ 265). Implementácia týchto noriem do vnútroštátneho práva vyplývala aj z medzinárodných záväzkov štátu.

Jedenásta hlava „**Trestné činy proti brannosti**“ (§ 266 – § 272) postihovala marenie spôsobilosti na službu (§ 266), neplnenie odvodnej povinnosti (§ 267), obchádzanie brannej povinnosti (§ 268), nenastúpenie služby v ozbrojených silách (§ 269, § 270, § 271), porušovanie osobných a vecných povinností (§ 272).

Dvanásta hlava „**Trestné činy vojenské**“ (§ 273 – § 295) mala chrániť bojovú pohotovosť, disciplínu a poriadok v ozbrojených silách. Obsahovala skutkové podstaty trestných činov: neposlúchnutie rozkazu (§ 273, § 274), sprotivenie

¹⁸¹ Tento trestný čin kriminalizoval homosexualitu za určitých podmienok, napríklad ak bol styk vykonaný s osobou mladšou ako 18 rokov, za odplatu, alebo ak budil verejné pohoršenie.

a donútenie porušiť vojenskú povinnosť (§ 275), urážka medzi vojakmi (§ 276, § 277, § 278), násilie voči nadriadenému (§ 279), vyhýbanie sa výkonu vojenskej služby (§ 280, § 281), zbehnutie (§ 282), zbehnutie do cudziny (§ 283), svojmocné odlúčenie (§ 284), porušovanie povinností strážnej služby (§ 285), porušovanie povinností dozornej služby (§ 286), porušovanie povinností služby pri obrane vzdušného priestoru (§ 287), ohrozovanie politického a morálneho stavu jednotky (§ 288), zbabelosť pred nepriateľom (§ 289), nesplnenie bojovej úlohy (§ 290), opustenie bojových prostriedkov (§ 291), vydanie bojových prostriedkov nepriateľovi (§ 292), ublíženie parlamentárovi (§ 293).

Tretia časť Trestného zákona z r. 1961 obsahovala úpravu prechodných a záverečných ustanovení.

Trestný zákon z r. 1961 bol viackrát novelizovaný. Novelizáciou reflektujúcou udalosti roku 1968 a okupáciu vojsk Varšavskej zmluvy bolo zákonné opatrenie Predsedníctva Federálneho zhromaždenia č. 99/1969 z 22. 8. 1969.¹⁸² V zmysle tohto zákonného opatrenia, osoby, ktoré sa po jeho účinnosti zúčastnili akcií narušujúcich verejný poriadok, či odopreli plnenie svojich povinností, mali byť potrestané za priestupok odňatím slobody do troch mesiacov alebo peňažným trestom od výšky 5.000 Kčs. V ďalších prípadoch sa zvýšila horná hranica trestu odňatia slobody o polovicu, mohol byť uložený trest zákazu pobytu na 1 – 5 rokov a rozhodovať mohli samosudcovia na okresných súdoch.¹⁸³

K zásadným zmenám v trestnom práve hmotnom došlo po roku 1989 – zrušený bol trest smrti, zrušené boli niektoré s režimom späté trestné činy, obmedzená bola trestná zodpovednosť za prípravu trestného činu a pod. Novelizáciami Trestného zákona z r. 1961 (zákonmi č. 159/1989 Zb. a 175/1990 Zb.) boli z trestného zákona odstránené skutkové podstaty, ktoré totalitný režim využíval na prenasledovanie politických odporcov a kritikov.

Výber z (právo)historickej literatúry: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; ČIČ, M.: Vplyv sovietskeho trestného práva na československé socialistické trestné zákonodarstvo. In: *Právní obzor*, 1975, roč. 58; ČIČ, M.: *Československé trestné právo ako súčasť trestnej politiky*. Bratislava: Obzor, 1976; JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992; KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUKLÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského*

¹⁸² LYSÝ, M. a kol.: *Slovenské právne dejiny II. Vývoj súkromného a trestného práva na Slovensku od najstarších čias po súčasnosť*. Šamorín: Heuréka, 2021, s. 182.

¹⁸³ VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právne dejiny. (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex s.r.o., 2013, s. 186.

práva 1945 – 1989. Praha: Linde Praha, a. s., 2009; LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dejinám štátu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019; MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.: *Dejiny štátu, správy a súdnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013.

Znenie normy – Trestný zákon z r. 1961 vo vyhlásenom znení (s prihliadnutím na zásadné novelizácie a súdnu prax)

Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto zákone:

PRVÁ ČASŤ. Všeobecná časť

PRVÁ HLAVA. Účel zákona

§ 1 Účelom trestného zákona je chrániť spoločenské a štátne zriadenie Československej socialistickej republiky, socialistické vlastníctvo, práva a oprávnené záujmy občanov a vychovávať na riadne plnenie občianskych povinností a na zachovávanie pravidiel socialistického spolužitia.

§ 2 Prostriedky na dosiahnutie účelu trestného zákona sú hrozba trestami, ukladanie a výkon trestov a ochranné opatrenia.

DRUHÁ HLAVA. Základy trestnej zodpovednosti

§ 3 Trestný čin

(1) Trestným činom je pre spoločnosť nebezpečný čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone.

(2) Čin, ktorého stupeň nebezpečnosti pre spoločnosť je nepatrný, nie je trestným činom, aj keď ináč vykazuje znaky trestného činu.

(3) Pre trestnosť činu treba úmyselné zavinenie, ak neustanovuje tento zákon výslovne, že postačí zavinenie z nedbanlivosti.

(4) Stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť je určovaný najmä významom chráneného záujmu, ktorý bol činom dotknutý, spôsobom vykonania činu a jeho

následkami, okolnosťami, za ktorých bol čin spáchaný, osobou páchatel'a, mierou jeho zavinenia a jeho pohnútkou.

Zavinenie

§ 4 Trestný čin je spáchaný úmyselne, ak páchatel'

- a) chcel spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, alebo
- b) vedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, a pre prípad, že ich spôsobí, bol s tým uzrozumený.

§ 5 Trestný čin je spáchaný z nedbanlivosti, ak páchatel'

- a) vedel, že môže spôsobom uvedeným v tomto zákone porušiť alebo ohroziť záujem chránený týmto zákonom, ale bez primeraných dôvodov sa spoliehal, že také porušenie alebo ohrozenie nespôsobí, alebo
- b) nevedel, že svojím konaním môže také porušenie alebo ohrozenie spôsobiť, hoci o tom vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť mal a mohol.

§ 6 Na priťažujúcu okolnosť alebo na okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby, sa prihliadne

- a) ak ide o ťažší následok, aj vtedy, keď ho páchatel' zaviniť z nedbanlivosti, vyjmúc prípady, že tento zákon vyžaduje aj tu zavinenie úmyselné,
- b) ak ide o inú skutočnosť, aj vtedy, keď o nej páchatel' nevedel, hoci o nej vzhľadom na okolnosti a na svoje osobné pomery vedieť mal a mohol, vyjmúc prípady, v ktorých tento zákon vyžaduje, aby o nej páchatel' vedel.

§ 7 Príprava na trestný čin

(1) Konanie nebezpečné pre spoločnosť, ktoré záleží v organizovaní trestného činu, v zadovážovaní alebo prispôbovaní prostriedkov alebo nástrojov na jeho spáchanie, v spolčení, zhluknutí, v návode alebo v pomoci na trestný čin alebo v inom úmyselnom vytváraní podmienok pre jeho spáchanie, je prípravou na trestný čin, ak nedošlo k pokusu ani dokonaniu trestného činu.

(2) Príprava na trestný čin je trestná podľa trestnej sadzby ustanovenej na trestný čin, ku ktorému smerovala, ak tento zákon v osobitnej časti neustanovuje niečo iné.

(3) Trestnosť prípravy na trestný čin zaniká, ak páchatel' dobrovoľne

- a) upustil od ďalšieho konania smerujúceho k spáchaniu trestného činu a odstránil nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému týmto zákonom z podniknutej prípravy, alebo
- b) urobil o príprave na trestný čin oznámenie v čase, keď nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému týmto zákonom z podniknutej prípravy, mohlo byť ešte odstránené. Oznámenie treba urobiť prokurátorovi alebo bezpečnostnému orgánu; vojak môže namiesto toho urobiť oznámenie veliteľovi alebo náčelníkovi.

(4) Ustanovením odseku 3 však nie je dotknutá trestnosť páchatel'a za iný dokonaný trestný čin, ktorý už týmto svojím konaním spáchal.

§ 8 Pokus trestného činu

(1) Konanie nebezpečné pre spoločnosť, ktoré bezprostredne smeruje k dokonaniu trestného činu a ktorého sa páchatel' dopustil v úmysle spáchať trestný čin, je pokusom trestného činu, ak k dokonaniu trestného činu nedošlo.

(2) Pokus trestného činu je trestný podľa trestnej sadzby ustanovenej na dokonaný trestný čin.

(3) Trestnosť pokusu trestného činu zaniká, ak páchatel' dobrovoľne

a) upustil od ďalšieho konania potrebného na dokonanie trestného činu a odstránil nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému týmto zákonom z podniknutého pokusu, alebo

b) urobil o pokuse trestného činu oznámenie v čase, keď nebezpečenstvo, ktoré vzniklo záujmu chránenému týmto zákonom z podniknutého pokusu, mohlo byť ešte odstránené. Oznámenie treba urobiť prokurátorovi alebo bezpečnostnému orgánu; vojak môže namiesto toho urobiť oznámenie veliteľovi alebo náčelníkovi.

(4) Ustanovením odseku 3 však nie je dotknutá trestnosť páchatel'a za iný dokonaný trestný čin, ktorý už týmto svojím konaním spáchal.

Páchatel', spolupáchatel' a účastník trestného činu

§ 9 (1) Páchatel'om trestného činu je, kto trestný čin spáchal sám.

(2) Ak bol trestný čin spáchaný spoločným konaním dvoch alebo viacerých osôb, zodpovedá každá z nich, ako by trestný čin spáchala sama (spolupáchatelia).

§ 10 (1) Účastníkom na dokonanom trestnom čine alebo jeho pokuse je, kto úmyselne

a) zosnoval alebo riadil spáchanie trestného činu (organizátor),

b) naviedol iného na spáchanie trestného činu (návodca),

c) poskytol inému pomoc na spáchanie trestného činu, najmä zadovážením prostriedkov, odstránením prekážok, radou, utvrdzovaním v predsavzatí, sľubom prispieť po trestnom čine (pomocník).

(2) Na trestnú zodpovednosť a trestnosť účastníka sa použijú ustanovenia o trestnej zodpovednosti a trestnosti páchatel'a, ak tento zákon neustanovuje niečo iné.

§ 11 Vek

Kto v čase spáchania činu nedovršil pätnásť rok svojho veku, nie je trestne zodpovedný.

§ 12 Nepříčetnosť

(1) Kto pre duševnú poruchu v čase spáchania činu nemohol rozpoznať jeho nebezpečnosť pre spoločnosť alebo ovládať svoje konanie, nie je za tento čin trestne zodpovedný.

(2) Ustanovenie odseku 1 sa nepoužije, ak sa páchatel' privedie do stavu nepří-

četnosti, čo aj z nedbanlivosti, požitím alkoholického nápoja alebo omamného prostriedku.

§ 13 Nutná obrana

Čin ináč trestný, ktorým niekto odvracia priamo hroziaci alebo trvajúci útok na záujem chránený týmto zákonom, nie je trestným činom. Nejde o nutnú obranu, ak obrana bola zrejme neprimeraná povahe a nebezpečnosti útoku.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 13. februára 1978 č. 11 To 1/78¹⁸⁴ (č. 18 zbierky)

Jde o prekročení medzi nutné obrany, jestliže se pachatel zpočátku brání způsobem přiměřeným povaze a nebezpečnosti útoku směřujícímu proti zájmům chráněným trestním zákonem, ale po skončení útoku sám přejde do útoku s úmyslem vypořádat se s útočníkem, od něhož již nehrozí nebezpečí. Za následek způsobený v této fázi jednání je pachatel trestně odpovědný a nemůže se dovolávat, že jednal v nutné obraně ve smyslu § 13 tr. zák.

§ 14 Krajná núdza

Čin ináč trestný, ktorým niekto odvracia nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chránenému týmto zákonom, nie je trestným činom. Nejde o krajnú núdzu, ak bolo možné toto nebezpečenstvo za daných okolností odvrátiť ináč alebo spôsobený následok je zrejme rovnako závažný alebo ešte závažnejší ako ten, ktorý hrozil.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 31. mája 1979 č. 7 Tz 25/79¹⁸⁵ (č. 10 zbierky)

O zdanlivú (tzv. putatívnu) krajnú núdzu ide vtedy, ak sa páchatel' omylom domnieva, že jestvuje nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chránenému Trestným zákonom, v skutočnosti však takéto nebezpečenstvo nejestvuje. Takýto prípad sa posúdi podľa zásad o skutkovom omyle, ktorý vylučuje zodpovednosť za úmyselný trestný čin.

Podmienkou, aby išlo o konanie v krajnej núdzi je, že nebezpečenstvo priamo hroziace záujmu chránenému Trestným zákonom nebolo možné za daných okolností odvrátiť inak (subsidiárnosť konania v krajnej núdzi).

Krajná núdza vylučuje protiprávnosť činu. Preto konanie v krajnej núdzi nemožno posúdiť ani ako priestupok s odôvodnením, že krajná núdza len znižuje nebezpečnosť činu pre spoločnosť.

§ 15 Oprávnené použitie zbrane

Trestný čin nespácha, kto použije zbraň v medziach splnomocnenia príslušných zákonných predpisov.

¹⁸⁴ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1979. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1980, s. 180 – 184.

¹⁸⁵ *Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk*. Ročník 1980. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1981, s. 199 – 203.

TRETIA HLAVA. Pôsobnosť trestných zákonov

§ 16 (1) Trestnosť činu sa posudzuje podľa zákona účinného v čase, keď bol čin spáchaný; podľa neskoršieho zákona sa posudzuje len vtedy, ak je to pre páchatel'a priaznivejšie.

(2) Páchatel'ovi možno uložiť vždy len taký druh trestu, ktorý dovoľuje uložiť zákon účinný v čase, keď sa o trestnom čine rozhoduje.

(3) O ochrannom opatrení sa rozhodne vždy podľa zákona účinného v čase, keď sa o ochrannom opatrení rozhoduje.

§ 17 (1) Podľa československého zákona sa posudzuje trestnosť činu, ktorý bol spáchaný na území republiky.

(2) Trestný čin sa považuje za spáchaný na území republiky,

a) ak sa páchatel' tu dopustil konania, aj keď porušenie alebo ohrozenie záujmu chráneného týmto zákonom nastalo alebo malo nastať celkom alebo sčasti v cudzine, alebo

b) ak tu páchatel' porušil alebo ohrozil záujem chránený týmto zákonom alebo ak mal tu nastať aspoň sčasti taký následok, aj keď sa konania dopustil v cudzine.

§ 18 Podľa československého zákona sa posudzuje aj trestnosť činu, ktorý v cudzine spáchal československý občan alebo obyvateľ republiky bez štátnej príslušnosti. ...

§ 21 (1) Československý občan nemôže byť vydaný cudziemu štátu na trestné stíhanie ani na výkon trestu.

(2) Trestný rozsudok cudzieho štátu nemôže byť vykonaný na území republiky. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Tresty

Prvý oddiel. Spoločné ustanovenia o trestoch

§ 23 Účel trestu

(1) Účelom trestu je chrániť spoločnosť pred páchatel'mi trestných činov, zabrániť odsúdenému v ďalšom páchaní trestnej činnosti a vychovať ho k tomu, aby viedol riadny život pracujúceho človeka, a tým výchovne pôsobiť aj na ostatných členov spoločnosti.

(2) Výkonom trestu nesmie byť ponížená ľudská dôstojnosť.

Upustenie od potrestania a vybavenie veci miestnym ľudovým súdom

§ 24 (1) Od potrestania páchatel'a, ktorý spáchal trestný čin menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave, možno upustiť,

a) ak vzhľadom na povahu spáchaného činu a na doterajší život páchatel'a možno dôvodne očakávať, že už prejednanie veci pred súdom postačí na jeho nápravu, alebo

b) ak súd prijme záruku ponúknutú spoločenskou organizáciou za nápravu pá-

chatel'a a má za to, že vzhľadom na výchovnú silu kolektívu, povahu spáchaného trestného činu a osobu páchatel'a sa uloženie trestu nejaví nevyhnutným.

(2) Ak súd upustil od potrestania, hľadá sa na páchatel'a, ako by nebol odsúdený.

§ 25 Súd môže upustiť od potrestania aj vtedy, keď páchatel' spáchal trestný čin v stave zmenšenej príčetnosti a súd má za to, že ochranné liečenie (§ 72), ktoré zároveň ukladá, zabezpečí nápravu páchatel'a a ochranu spoločnosti lepšie ako trest. Toto ustanovenie sa však nepoužije, ak si páchatel' stav zmenšenej príčetnosti privodil, čo aj z nedbanlivosti, požitím alkoholického nápoja alebo omamného prostriedku.

§ 26 Ak páchatel' spáchal trestný čin menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave, možno vec prejednať pred miestnym ľudovým súdom, pokiaľ vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu, na osobu páchatel'a a na výchovnú silu kolektívu, najmä ak bola prijatá záruka ponúknutá spoločenskou organizáciou za nápravu páchatel'a, možno dôvodne očakávať, že vybavenie veci miestnym ľudovým súdom na nápravu páchatel'a postačí.

Druhy trestov

§ 27 Za spáchané trestné činy môže súd uložiť len tieto tresty:

- a) odňatie slobody,
- b) nápravné opatrenie,
- c) stratu čestných titulov a vyznamenaní,
- d) stratu vojenskej hodnosti,
- e) zákaz činnosti,
- f) prepadnutie majetku,
- g) peňažný trest,
- h) prepadnutie vecí,
- ch) vyhostenie,

§ 28 (1) Ak tento zákon v osobitnej časti ustanovuje na niektorý trestný čin niekoľko trestov, možno uložiť každý tento trest samostatne alebo i viac ich popri sebe. Popri treste, ktorý ustanovuje tento zákon v osobitnej časti na niektorý trestný čin, možno uložiť aj iné tresty uvedené v § 27. Vyhostenie možno uložiť samostatne, aj keď tento zákon v osobitnej časti taký trest neustanovuje.

(2) Nemožno však uložiť

- a) nápravné opatrenie popri odňatí slobody alebo peňažnom treste,
- b) peňažný trest popri prepadnutí majetku.

Výnimočný trest – trest smrti

§ 29 (1) Trest smrti môže súd uložiť len za trestný čin, pri ktorom to tento zákon v osobitnej časti dovoľuje, a to len za podmienky, že stupeň nebezpečnosti takého trestného činu pre spoločnosť je vzhľadom na obzvlášť zavrhnutiahodný

spôsob vykonania činu alebo na obzvlášť zavrhnutiahodnú pohnútku alebo na obzvlášť ťažký a ťažko napravitelný následok mimoriadne vysoký a

a) uloženie trestu vyžaduje účinná ochrana spoločnosti, alebo

b) nie je nádej, že by na páchatel'a bolo možno trestom výchovne pôsobiť.

(2) Vojakovi, ktorý taký trestný čin spáchal za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie, môže súd uložiť trest smrti tiež za podmienky, že takým trestným činom boli zmarené alebo podstatne ohrozené bojové akcie alebo zvýšenou mierou ohrozená kázeň alebo poriadok v ozbrojených silách alebo v ozbrojenom sbore.

(3) Trest smrti nemožno uložiť tehotnej žene ani osobe, ktorá v čase, keď spáchala trestný čin, neprekročila osemnásť rok svojho veku.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 45/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon

Nadpis nad § 29 znie: „Výnimočný trest“.

V §29 odsek 1 písm. b) znie: „b) nie je nádej, že by páchatel'a bolo možné napraviť trestom odňatia slobody do pätnástich rokov.“,

vkladá sa nový odsek 3, ktorý znie: „(3) Namiesto trestu smrti môže súd uložiť trest odňatia slobody nad pätnásť až do dvadsaťpäť rokov, ak považuje taký trest na splnenie účelu trestu za dostatočný.“,

doterajší odsek 3 sa označuje ako odsek 4.

§ 30 (1) V uloženom treste smrti je zahrnutá strata čestných titulov a vyznamenaní a strata vojenskej hodnosti.

(2) Popri treste smrti možno uložiť len trest prepadnutia majetku.

(3) Trest smrti sa vykoná obesením; za brannej pohotovosti štátu možno ho vykonať zastrelením.

Druhý oddiel. Všeobecné zásady pre ukladanie trestov

Výmera trestu

§ 31 (1) Pri určení druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne na stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť (§ 3 ods. 4), na možnosť nápravy a pomery páchatel'a. Ak súd prijme záruku ponúknutú spoločenskou organizáciou za nápravu páchatel'a, vezme do úvahy tiež výchovnú silu kolektívu a uloží trest so zreteľom na túto okolnosť.

(2) Pri určení druhu trestu a jeho výmery súd prihliadne

a) u spolupáchateľov aj na to, akou mierou konanie každého z nich prispelo k spáchaniu trestného činu,

b) u organizátora, návodcu a pomocníka aj na význam a povahu ich účasti na spáchaní trestného činu,

c) pri príprave na trestný čin a pri pokuse trestného činu aj na to, do akej miery

sa konanie páchatel'a priblížilo k dokonaniu trestného činu, ako aj na okolnosti a na dôvody, pre ktoré k jeho dokonaniu nedošlo.

(3) Na okolnosť, ktorá je zákonným znakom trestného činu, nemožno prihliadnuť ako na poľahčujúcu alebo priťažujúcu okolnosť alebo na okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby.

§ 32 (1) Ak páchatel' spáchal trestný čin v stave zmenšenej pričetnosti, ktorý si, a to ani z nebanlivosti, neprivodil požitím alkoholického nápoja alebo omamného prostriedku, prihliadne súd na túto okolnosť pri určení druhu trestu a jeho výmery.

(2) Ak má súd za to, že by vzhľadom na zdravotný stav takého páchatel'a bolo možno za súčasného uloženia ochranného liečenia (§ 72) dosiahnuť účel trestu i trestom kratšieho trvania, zníži trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby, nie súc viazaný obmedzením uvedeným v § 40 ods. 3, a uloží zároveň ochranné liečenie.

§ 33 Pri výmere trestu sa ako na poľahčujúcu okolnosť prihliadne najmä na to, že páchatel'

- a) spáchal trestný čin v silnom rozrušení,
- b) spáchal trestný čin vo veku blízkom veku mladistvých,
- c) spáchal trestný čin pod tlakom závislosti alebo podriadenosti,
- d) spáchal trestný čin pod vplyvom hrozby alebo nátlaku,
- e) spáchal trestný čin pod vplyvom tiesnivých osobných alebo rodinných pomerov, ktoré si sám nespôsobil,
- f) spáchal trestný čin odvracajúc útok alebo iné nebezpečenstvo bez toho, že by boli celkom splnené podmienky nutnej obrany alebo krajnej núdze,
- g) viedol pred spáchaním trestného činu riadny život pracujúceho človeka,
- h) pričínil sa o odstránenie škodlivých následkov trestného činu alebo dobrovoľne nahradil spôsobenú škodu,
- ch) trestný čin úprimne ľutoval,
- i) svoj trestný čin sám oznámil úradom, alebo
- j) pri objasňovaní svojej trestnej činnosti napomáhal príslušným orgánom.

§ 34 Pri výmere trestu sa ako na priťažujúcu okolnosť prihliadne najmä na to, že páchatel'

- a) spáchal trestný čin z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky alebo z inej obzvlášť zavrhnuteľnej pohnútky,
- b) spáchal trestný čin surovým spôsobom, zákerne, so zvláštnou lst'ou alebo iným obdobným spôsobom,
- c) spáchal trestný čin využívajúc niečiu bezbrannosť, závislosť alebo podriadenosť,
- d) spáchal trestný čin za živelnej pohromy alebo inej udalosti vážne ohrozujúcej život, verejný poriadok alebo majetok,

- e) trestným činom porušil osobitnú povinnosť,
- f) trestným činom spôsobil vyššiu škodu,
- g) spáchal trestný čin ako organizátor, ako člen organizovanej skupiny alebo člen spolčenia,
- h) zvedol na trestný čin iného, najmä mladistvého,
- ch) trestný čin páchal alebo v ňom pokračoval po dlhší čas,
- i) spáchal viac trestných činov, alebo
- j) bol už pre trestný čin odsúdený; súd je oprávnený podľa povahy predchádzajúceho odsúdenia nepokladať túto okolnosť za priťažujúcu.

Ukladanie trestov za viac trestných činov

§ 35 (1) Ak súd odsudzuje páchatel'a za dva alebo viac trestných činov, uloží mu úhrnný trest podľa toho zákonného ustanovenia, ktoré sa vzťahuje na trestný čin z nich najprísnejšie trestný; popri treste prípustnom podľa takého zákonného ustanovenia možno v rámci úhrnného trestu uložiť aj iný druh trestu, ak jeho uloženie by bolo odôvodnené niektorým zo súdených trestných činov. Ak sú dolné hranice trestných sadzieb odňatia slobody rôzne, je dolnou hranicou úhrnného trestu najvyššia z nich. Ak ustanovuje tento zákon na niektorý z takých trestných činov len trest odňatia slobody, nemôže byť úhrnným trestom iný z trestov uvedených v § 27 ako trest samostatný. ...

§ 38 Započítanie väzby a trestu

(1) Ak sa viedlo proti páchatel'ovi trestné konanie vo väzbe a dôjde v tomto konaní k jeho odsúdeniu, započíta sa mu doba strávená vo väzbe do uloženého trestu, prípadne do trestu úhrnného alebo súhrnného, pokiaľ je vzhľadom na druh uloženého trestu započítanie možné. ...

Tretí oddiel. Ukladanie a výkon jednotlivých trestov

§ 39 Odňatie slobody

(1) Trest odňatia slobody sa ukladá najviac na pätnásť rokov.

(2) Trest odňatia slobody sa vykonáva v nápravných zariadeniach Ministerstva vnútra. Trest odňatia slobody neprevyšujúci dva roky, uložený vojakovi v základnej vojenskej službe, sa môže vykonať aj v nápravných zariadeniach Ministerstva národnej obrany. Vo výkone trestu je odsúdený sústavne vychovávaný k tomu, aby viedol riadny život pracujúceho človeka.

(3) Ak bol trest odňatia slobody vykonaný v nápravnom zariadení Ministerstva národnej obrany, hľadá sa na páchatel'a, ako by nebol odsúdený.

§ 40 Mimoriadne zníženie trestu odňatia slobody

(1) Ak má súd vzhľadom na výnimočné okolnosti prípadu alebo vzhľadom na mimoriadne pomery páchatel'a za to, že by použitie trestnej sadzby odňatia slobody ustanovenej týmto zákonom bolo pre páchatel'a neprimerane prísne a že možno účel trestu dosiahnuť i trestom kratšieho trvania, môže znížiť trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby ustanovenej týmto zákonom.

(2) Súd môže znížiť trest odňatia slobody pod dolnú hranicu trestnej sadzby aj vtedy, keď odsudzuje páchatel'a za prípravu na trestný čin a má vzhľadom na povahu a závažnosť prípravy za to, že by použitie trestnej sadzby odňatia slobody ustanovenej týmto zákonom bolo pre páchatel'a neprimerane prísne a že možno účel trestu dosiahnuť i trestom kratšieho trvania.

(3) Pri znížení trestu odňatia slobody podľa odseku 1 alebo 2 nemožno uložiť trest a) pod päť rokov, ak je dolná hranica trestnej sadzby odňatia slobody aspoň dvanásť rokov,

b) pod tri roky, ak je dolná hranica trestnej sadzby odňatia slobody aspoň osem rokov,

c) pod jeden rok, ak je dolná hranica trestnej sadzby odňatia slobody aspoň päť rokov.

Ukladanie trestu odňatia slobody obzvlášť nebezpečnému recidivistovi

§ 41 Páchatel', ktorý

a) znovu spáchal obzvlášť závažný úmyselný trestný čin, hoci už bol pre taký alebo iný obzvlášť závažný úmyselný trestný čin potrestaný, alebo

b) sústavne pácha úmyselné trestné činy tej istej povahy, hoci už bol pre také trestné činy viackrát potrestaný, považuje sa za obzvlášť nebezpečného recidivistu, ak uvedené okolnosti pre svoju závažnosť, najmä vzhľadom na dĺžku času, ktorá uplynula od posledného odsúdenia, podstatne zvyšujú stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť.

§ 42 (1) Horná hranica trestnej sadzby odňatia slobody ustanovená v tomto zákone sa u obzvlášť nebezpečného recidivistu zvyšuje o jednu tretinu. Obzvlášť nebezpečnému recidivistovi súd uloží trest v hornej polovici takto určenej trestnej sadzby odňatia slobody.

(2) Horná hranica trestnej sadzby nesmie ani po zvýšení podľa odseku 1 prevyšovať pätnásť rokov.

Nápravné opatrenie

§ 43 (1) Trest nápravného opatrenia môže súd uložiť len v prípade, že tento zákon v osobitnej časti uloženie tohto trestu dovoľuje a ak vzhľadom na osobu páchatel'a a možnosti jeho nápravy uloženie trestu odňatia slobody na dosiahnutie účelu trestu nie je potrebné.

(2) Nápravné opatrenie nemožno uložiť, ak je páchatel' trvale práceneschopný alebo ak sú tu iné okolnosti, ktoré bránia výkonu tohto trestu.

§ 44 (1) Trest nápravného opatrenia súd môže uložiť v trvaní od dvoch mesiacov do jedného roka.

(2) Nápravné opatrenie sa vykonáva na slobode. Odsúdený je povinný po čas trestu vykonávať prácu za podmienok určených súdom podľa odseku 3 a 4.

(3) Z odmeny patriacej odsúdenému za prácu pripadá 10 až 25 % štátu; výšku zrážok určí súd.

(4) Z dôležitých dôvodov môže súd nariadiť na dobu výkonu trestu i zmenu zamestnania páchatel'a v tom smere, aby vykonával prácu menej zodpovednú, alebo na inom pracovisku; v tom prípade súd zároveň ustanoví zásady pre určenie druhu, spôsobu a miesta jeho zamestnania. Súd môže páchatel'ovi uložiť na dobu trestu aj iné primerané obmedzenia smerujúce k tomu, aby viedol riadny život pracujúceho človeka.

§ 45 (1) Do doby výkonu nápravného opatrenia sa nezapočítava doba, po ktorú odsúdený z akéhokoľvek dôvodu nepracoval.

(2) Ak odsúdený v čase po odsúdení až do skončenia výkonu nápravného opatrenia nevedol riadny život pracujúceho človeka alebo nevyhovel uloženým podmienkam, premení súd trest nápravného opatrenia alebo jeho zvyšok na trest odňatia slobody; pritom dva dni nevykonaného nápravného opatrenia sa počítajú za jeden deň odňatia slobody.

(3) Ak bol trest nápravného opatrenia vykonaný, hľadá sa na páchatel'a, ako by nebol odsúdený.

§ 46 Strata čestných titulov a vyznamenaní

(1) Súd môže uložiť trest straty čestných titulov a vyznamenaní, ak odsudzuje páchatel'a za úmyselný trestný čin spáchaný z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky alebo z inej obzvlášť zavrhnuteľnej pohnútky na nepodmienečný trest odňatia slobody najmenej na dva roky.

(2) Strata čestných titulov a vyznamenaní záleží v tom, že odsúdený stráca československé vyznamenania, čestné uznania, vedecké a umelecké hodnosti a iné čestné tituly, ako aj právo nosiť cudzozemské vyznamenania a používať cudzozemské čestné tituly.

Strata vojenskej hodnosti

§ 47 (1) Súd môže uložiť trest straty vojenskej hodnosti, ak odsudzuje páchatel'a za úmyselný trestný čin spáchaný z obzvlášť zavrhnuteľnej pohnútky na nepodmienečný trest odňatia slobody najmenej na dva roky.

(2) Vojenský súd môže uložiť tento trest aj popri kratšom nepodmienečnom treste odňatia slobody, ak to vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu vyžaduje kázeň a poriadok v ozbrojených silách alebo v ozbrojenom sbore.

§ 48 Strata vojenskej hodnosti záleží v tom, že sa odsúdenému znižuje hodnosť vo vojsku na hodnosť prostého vojaka a odníma sa mu jeho hodnosť v ozbrojenom sbore, ktorého príslušníci podliehajú právomoci vojenských súdov.

Zákaz činnosti

§ 49 (1) Súd môže uložiť trest zákazu činnosti na jeden rok až päť rokov, ak sa páchatel' dopustil trestného činu v súvislosti s touto činnosťou.

(2) Trest zákazu činnosti ako trest samostatný môže súd uložiť len v prípade, že tento zákon v osobitnej časti uloženie tohto trestu dovoľuje a ak vzhľadom na

povahu spáchaného trestného činu a možnosti nápravy páchatel'a uloženie iného trestu na dosiahnutie účelu trestu nie je potrebné.

(3) Ak je trest zákazu činnosti uložený popri nepodmienečnom treste odňatia slobody, doba výkonu trestu odňatia slobody sa do doby výkonu zákazu činnosti nezapočítava.

§ 50 (1) Trest zákazu činnosti záleží v tom, že sa odsúdenému po dobu výkonu tohto trestu zakazuje výkon určitého zamestnania, povolania alebo funkcie alebo takej činnosti, na ktorú treba osobitné povolenie.

(2) Ak bol trest zákazu činnosti vykonaný, hľadá sa na páchatel'a, ako by nebol odsúdený.

Prepadnutie majetku

§ 51 Súd môže vzhľadom na okolnosti spáchaného trestného činu a pomery páchatel'a uložiť trest prepadnutia majetku, ak páchatel'a odsudzuje na trest smrti alebo ak ho odsudzuje na nepodmienečný trest odňatia slobody

a) za úmyselný trestný čin spáchaný z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky, alebo

b) za závažný úmyselný trestný čin, ktorým páchatel' získal alebo sa snažil získať majetkový prospech.

§ 52 (1) Prepadnutie majetku postihuje celý majetok odsúdeného alebo tú jeho časť, ktorú súd určí; prepadnutie sa však nevzťahuje na prostriedky alebo veci, ktoré sú nevyhnutne potrebné na uspokojenie životných potrieb odsúdeného alebo osôb, o ktorých výživu alebo výchovu je odsúdený podľa zákona povinný sa starať.

(2) Výrokom o prepadnutí majetku zaniká zákonné majetkové spoločenstvo.

(3) Vlastníkom prepadnutého majetku sa stáva štát.

Peňažný trest

§ 53 (1) Peňažný trest vo výmere od 500 Kčs do 50 000 Kčs súd môže uložiť ako samostatný trest len v prípade, že tento zákon v osobitnej časti uloženie tohto trestu dovoľuje a ak vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu a možnosti nápravy páchatel'a uloženie iného trestu na dosiahnutie účelu trestu nie je potrebné.

(2) Popri inom treste súd môže uložiť peňažný trest, ak páchatel' úmyselnou trestnou činnosťou získal alebo sa snažil získať majetkový prospech.

§ 54 (1) Pri výmere peňažného trestu súd prihliadne na osobné a majetkové pomery páchatel'a; peňažný trest neuloží, ak je zrejmé, že by bol nevymožiteľný.

(2) Vymožená suma peňažného trestu pripadá štátu.

Prepadnutie veci

§ 55 (1) Súd môže uložiť trest prepadnutia veci,

a) ktorá bola použitá na spáchanie trestného činu,

b) ktorá bola určená na spáchanie trestného činu,

c) ktorú páchatel' získal trestným činom alebo ako odmenu zaň, alebo

d) ktorú páchatel' nadobudol za vec uvedenú pod písm. c).

(2) Trest prepadnutia veci môže súd uložiť, len ak ide o vec patriacu páchatel'ovi.

(3) Vlastníkom prepadnutej veci sa stáva štát.

§ 56 Trest prepadnutia veci môže súd uložiť ako trest samostatný len v prípade, že tento zákon v osobitnej časti uloženie tohto trestu dovoľuje a ak vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu a možnosti nápravy páchatel'a uloženie iného trestu na dosiahnutie účelu trestu nie je potrebné.

§ 57 Vyhostenie

Súd môže uložiť páchatel'ovi, ktorý nie je československým občanom, trest vyhostenia z územia republiky ako trest samostatný alebo popri inom treste, ak to vyžaduje bezpečnosť ľudí alebo majetku, alebo iný všeobecný záujem.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1970) – Zákon č. 148/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

Za § 57 sa vkladá § 57a, ktorý znie: „**§ 57a Zákaz pobytu**

(1) *Súd môže uložiť trest zákazu pobytu na jeden rok až päť rokov, ak za úmyselný trestný čin alebo prečin odsudzuje páchatel'a, ktorý sa vyhýba statočnej práci a nemá trvalý pobyt v mieste alebo obvode, na ktorý sa trest má vzťahovať, ak to vyžaduje so zreteľom na miesto činu ochrana bezpečnosti štátu, vnútorného poriadku, ochrana rodiny, zdravia, mravnosti alebo majetku.*

(2) *Trest zákazu pobytu môže sa uložiť ako samostatný trest, ak vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu alebo prečinu a možnosti nápravy páchatel'a uloženie iného trestu na dosiahnutie jeho účelu nie je potrebné.*

(3) *Súd môže uložiť páchatel'ovi na dobu výkonu tohto trestu primerané obmedzenia smerujúce k tomu, aby viedol riadny život pracujúceho človeka.*

(4) *Ak je trest zákazu pobytu uložený popri nepodmienečnom treste odňatia slobody, doba výkonu trestu odňatia slobody sa do doby zákazu pobytu nezapočítava; opatrenie podľa odseku 3 urobí súd až po odpykaní trestu odňatia slobody alebo pri jeho prerušení alebo pri podmienečnom prepustení.*

(5) *Trest zákazu pobytu záleží v tom, že sa odsúdený nesmie po dobu výkonu tohto trestu zdržiavať na určitom mieste alebo v určitom obvode; na prechodný pobyt na takom mieste alebo v takom obvode v nevyhnutnej osobnej veci je potrebné povolenie.“*

Štvrtý oddiel. Podmienečné odsúdenie, podmienečné prepustenie a upustenie od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti

Podmienečné odsúdenie

§ 58 (1) Súd podmienečne odloží výkon trestu odňatia slobody neprevyšujúceho dva roky,

a) ak vzhľadom na osobu páchatel'a, najmä s prihliadnutím na jeho doterajší život a prostredie, v ktorom žije a pracuje, má dôvodne za to, že účel trestu sa dosiahne i bez jeho výkonu, alebo

b) ak prijme záruku ponúknutú spoločenskou organizáciou za nápravu páchatel'a

a ak vzhľadom na výchovnú silu kolektívu má dôvodne za to, že účel trestu sa dosiahne i bez jeho výkonu.

(2) Povolenie podmiennečného odkladu výkonu trestu odňatia slobody sa netýka výkonu ostatných trestov uložených popri tomto treste.

§ 59 (1) Pri podmiennečnom odsúdení súd určí skúšobnú dobu na jeden rok až päť rokov; skúšobná doba začína sa právoplatnosťou rozsudku.

(2) Podmiennečne odsúdenému môže súd uložiť primerané obmedzenia smerujúce k tomu, aby viedol riadny život pracujúceho človeka; spravidla mu má tiež uložiť, aby podľa svojich síl nahradil škodu, ktorú trestným činom spôsobil.

(3) Doba, po ktorú podmiennečne odsúdený viedol v skúšobnej dobe riadny život pracujúceho človeka a vyhovel uloženým podmienkam, započítava sa do skúšobnej doby novourčenej pri podmiennečnom odsúdení pre ten istý skutok alebo do skúšobnej doby určenej pri uložení úhrnného alebo súhrnného trestu.

§ 60 (1) Ak podmiennečne odsúdený viedol v skúšobnej dobe riadny život pracujúceho človeka a vyhovel uloženým podmienkam, súd vysloví, že sa osvedčil; ináč rozhodne, a to prípadne už v priebehu skúšobnej doby, že sa trest vykoná.

(2) Ak spoločenská organizácia odvolala záruku za nápravu podmiennečne odsúdeného, súd preskúma jeho správanie v priebehu skúšobnej doby, a ak zistí, že podmiennečne odsúdenie neplní svoje poslanie, rozhodne, že sa trest vykoná; ináč podmiennečne odsúdenie ponechá v platnosti.

(3) Ak súd do roka od uplynutia skúšobnej doby neurobil rozhodnutie podľa odseku 1 bez toho, že by na tom mal podmiennečne odsúdený vinu, má sa za to, že podmiennečne odsúdený sa osvedčil.

(4) Ak sa vyslovilo, že sa podmiennečne odsúdený osvedčil, alebo ak sa má za to, že sa osvedčil (odsek 3), hľadá sa na páchatel'a, ako by nebol odsúdený.

Rozhodnutie vyššieho vojenského súdu sp. zn. To 65/65 z 15. septembra 1965¹⁸⁶ (č. 11 zbierky)

Povinnosť súdu postupovať tak, aby bol zistený skutočný stav veci (§ 2 ods. 5 tr. por.), vzťahuje sa na celé trestné konanie, teda tiež na rozhodovanie o tom, či sa podmiennečne odsúdený v skúšobnej dobe osvedčil (§ 60 odst. 1 tr. zák. a § 330 odst. 1 tr. por.). Odsúdenie obvineného v skúšobnej dobe nezbavuje súd povinnosti zisťovať z hľadiska ustanovenia § 60 ods. 1 tr. zák. celkové chovanie odsúdeného v skúšobnej dobe; nevylučuje totiž v konkrétnom prípade záver, že odsúdený viedol v skúšobnom čase riadny život pracujúceho človeka, a aby súd vyslovil podľa § 60 ods. 1 tr. por., že sa osvedčil. Ak súd podľa § 60 ods. 1 tr. zák. rozhodne, že podmiennečne odsúdený trest vykoná, je povinný zároveň rozhodnúť tiež o zaradení odsúdeného do príslušnej nápravne výchovnej skupiny (§ 60 ods. 5 tr. zák.).

¹⁸⁶ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1966. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1967, s. 80 – 82.

Podmienečné prepustenie a podmienečné upustenie od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti

§ 61 (1) Po výkone polovice uloženého alebo podľa rozhodnutia prezidenta republiky zmierneného trestu odňatia slobody môže súd odsúdeného podmienečne prepustiť na slobodu, ak odsúdený vo výkone trestu svojím vzorným správaním a poctivým pomerom k práci preukázal polepšenie a

a) môže sa od neho očakávať, že v budúcnosti povedie riadny život pracujúceho človeka, alebo

b) súd prijme záruku ponúknutú spoločenskou organizáciou za dovŕšenie nápravy odsúdeného.

(2) Po výkone polovice trestu zákazu činnosti môže súd podmienečne upustiť od výkonu jeho zvyšku, ak odsúdený v čase výkonu trestu vzorným plnením svojich povinností v zamestnaní alebo v povolani a spôsobom svojho života preukázal, že ďalší výkon tohto trestu nie je potrebný, alebo ak súd prijme záruku ponúknutú spoločenskou organizáciou za dovŕšenie nápravy odsúdeného.

§ 62 Osoba odsúdená za trestný čin vlastizrady (§ 91), rozvracania republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 94), záškodníctva (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), vyzvedačstva (§ 105) alebo niektorý obdobný trestný čin proti štátu svetovej socialistickej sústavy, ďalej za trestný čin vojnovnej zrady (§ 114), špekulácie podľa § 117 ods. 2, 3, rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 ods. 3, 4, všeobecného ohrozenia podľa § 179 ods. 2, 3, vraždy (§ 219), lúpeže podľa § 234 ods. 2, 3, znásilnenia podľa § 241 ods. 2, 3, pohlavného zneužívania podľa § 242 ods. 3, 4, alebo genocidia (§ 259), ako aj obzvlášť nebezpečný recidivista (§ 41) môžu byť podmienečne prepustení až po výkone dvoch tretín uloženého trestu odňatia slobody.

§ 63 (1) Pri podmienečnom prepustení súd určí skúšobnú dobu na jeden rok až sedem rokov; skúšobná doba sa začína podmienečným prepustením odsúdeného.

(2) Pri podmienečnom upustení od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti súd určí skúšobnú dobu až na dva roky; skúšobná doba sa začína právoplatnosťou rozhodnutia o tomto upustení.

(3) Podmienečne prepustenému môže súd uložiť primerané obmedzenia smerujúce k tomu, aby viedol riadny život pracujúceho človeka; môže mu aj uložiť, aby podľa svojich síl nahradil škodu, ktorú trestným činom spôsobil.

§ 64 (1) Ak podmienečne prepustený alebo odsúdený, u ktorého sa podmienečne upustilo od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti, viedol v skúšobnej dobe riadny život pracujúceho človeka a vyhovel uloženým podmienkam, súd vysloví, že sa osvedčil; ináč rozhodne, a to prípadne už v priebehu skúšobnej doby, že sa zvyšok trestu vykoná.

(2) Ak súd vyslovil, že sa podmienečne prepustený alebo odsúdený, u ktorého sa podmienečne upustilo od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti, osvedčil, má

sa za to, že trest bol vykonaný dňom, keď bol podmienene prepustený alebo keď nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie, že sa podmienene upúšťa od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti.

(3) U podmienene prepusteného alebo u odsúdeného, u ktorého sa podmienene upustilo od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti, má sa za to, že trest bol vykonaný dňom, keď došlo k podmienčnému prepusteniu alebo keď nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie, že sa podmienene upúšťa od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti, tiež vtedy, keď súd bez jeho viny neurobil do roka od uplynutia skúšobnej doby rozhodnutie podľa odseku 1.

(4) Opätovné podmienčné prepustenie z výkonu toho istého trestu je možné po výkone polovice zvyšku trestu a v prípadoch uvedených v § 62 po výkone dvoch tretín zvyšku trestu.

(5) Ak spoločenská organizácia odvolala záruku za dovŕšenie nápravy odsúdeného, súd preskúma jeho správanie v priebehu skúšobnej doby, a ak zistí, že podmienčné prepustenie alebo podmienčné upustenie od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti neplní svoje poslanie, rozhodne, že sa zvyšok trestu vykoná; ináč podmienčné prepustenie alebo podmienčné upustenie od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti ponechá v platnosti.

PIATA HLAVA. Zánik trestnosti a trestu

§ 65 Zánik nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť

Trestnosť činu, ktorý bol v čase spáchania pre spoločnosť nebezpečný, zaniká, ak vzhľadom na zmenu situácie alebo vzhľadom na osobu páchatel'a zanikla nebezpečnosť trestného činu pre spoločnosť.

§ 66 Účinná púťosť

Trestnosť vlastizrady (§ 91), rozvracania republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 94), záškodníctva (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), podvracania republiky (§ 98), poškodzovania štátu svetovej socialistickej sústavy (§ 99), vyzvedačstva (§ 105), ohrozenia štátneho tajomstva (§ 106 a 107), vyzvedačstva a ohrozenia štátneho tajomstva na škodu štátu svetovej socialistickej sústavy (§ 108), ohrozenia hospodárskeho tajomstva (§ 122), porušovania predpisov o obehu tovaru v styku s cudzinou (§ 124), ohrozenia devízového hospodárstva (§ 146 a 147), skrátenia dane (§ 148), vzbury väzňov (§ 172), ohrozenia služobného tajomstva (§ 173), všeobecného ohrozenia (§ 179 a 180), poškodzovania a ohrozovania prevádzky všeobecne prospešného zariadenia (§ 182 až 184), šírenia nákazlivej choroby (§ 189 až 192), ohrozovania zdravia závadnými potravinami a inými potrebami (§ 193 a 194), genocídiu (§ 259) a používania zakázaného bojového prostriedku (§ 262) zaniká, ak páchatel' dobrovoľne

a) škodlivý následok trestného činu zamedzil alebo napravit, alebo

b) urobil o trestnom čine oznámenie v čase, keď škodlivému následku trestné-

ho činu mohlo byť ešte zabránené. Oznámenie treba urobiť prokurátorovi alebo bezpečnostnému orgánu; vojak môže namiesto toho urobiť oznámenie veliteľovi alebo náčelníkovi.

Premlčanie trestného stíhania

§ 67 (1) Trestnosť činu zaniká uplynutím premlčacej doby, ktorá je

- a) dvadsať rokov, ak ide o trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest smrti,
- b) desať rokov, ak je horná hranica trestnej sadzby odňatia slobody najmenej desať rokov,
- c) päť rokov, ak je horná hranica trestnej sadzby odňatia slobody najmenej tri roky,
- d) tri roky pri ostatných trestných činoch.

(2) Do premlčacej doby sa nezapočítava doba, po ktorú nebolo možno páchatel'a postaviť pred súd pre zákonnú prekážku, ani doba, po ktorú sa zdržoval v cudzine.

(3) Premlčanie trestného stíhania sa prerušuje

- a) vznesením obvinenia pre trestný čin, o premlčanie ktorého ide, ako aj po ňom nasledujúcimi úkonmi vyšetrovacieho orgánu, prokurátora alebo súdu smerujúcimi k trestnému stíhaniu páchatel'a, alebo
- b) ak páchatel' spáchal v premlčacej dobe trestný čin nový, na ktorý tento zákon ustanovuje trest rovnaký alebo prísnejší.

(4) Prerúšením premlčania sa začína nová premlčacia doba.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1970) – Zákon č. 148/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

Za § 67 sa vkladá § 67a, ktorý znie: „§ 67a Uplynutím premlčacej doby nezaniká trestnosť

- a) trestných činov uvedených v desiatej hlave, s výnimkou trestného činu podľa § 261,
- b) trestného činu teroru (§ 93), všeobecného ohrozenia [§ 179 ods. 2, ods. 3 písm. a)], vraždy (§ 219), ublíženia na zdraví [§ 221 ods. 2 písm. b), ods. 3 a ods. 4, § 222], obmedzovania osobnej slobody (§ 231 ods. 3), pozbavenia osobnej slobody (§ 232), zavlčenia do cudziny (§ 233) a porušovania domovej slobody (§ 238 ods. 2), pokiaľ boli spáchané za takých okolností, že zakladajú vojnový zločin alebo zločin proti ľudskosti podľa predpisov medzinárodného práva,
- c) trestného činu podľa § 1 zákona z 20. decembra 1950 č. 165 Zb. na ochranu mieru.“.

§ 68 Premlčanie výkonu trestu

(1) Uložený trest nemožno vykonať po uplynutí premlčacej doby, ktorá je

- a) dvadsať rokov, ak ide o odsúdenie na trest smrti,
- b) pätnásť rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci desať rokov,

c) desať rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody najmenej na päť rokov,

d) päť rokov pri odsúdení na iný trest.

(2) Premlčacia doba sa začína právoplatnosťou rozsudku a pri podmienenečnom odsúdení právoplatnosťou rozhodnutia, že sa trest vykoná. Do premlčacej doby sa nezapočítava doba, po ktorú nebolo možno trest vykonať preto, že sa odsúdený zdržoval neoprávnene v cudzine. Pokiaľ ide o zákaz činnosti, peňažný trest a vyhostenie, do premlčacej doby sa nezapočítava aj doba, po ktorú bol na odsúdenom vykonávaný trest odňatia slobody. ...

Zahľadenie odsúdenia

§ 69 (1) Súd zahľadí odsúdenie, ak odsúdený viedol po výkone alebo odpustení trestu alebo po premlčaní jeho výkonu riadny život pracujúceho človeka nepretržite po dobu najmenej

a) desať rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci päť rokov,

b) päť rokov, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody prevyšujúci jeden rok,

c) tri roky, ak ide o odsúdenie na trest odňatia slobody neprevyšujúci jeden rok,

d) jedného roku, ak ide o odsúdenie na peňažný trest alebo na prepadnutie veci.

(2) Ak ide o odsúdenie na stratu čestných titulov a vyznamenaní, na stratu vojenskej hodnosti alebo prepadnutie majetku, spravuje sa doba uvedená v odseku 1 podľa dĺžky trestu odňatia slobody, popri ktorom bol uvedený trest uložený.

(3) Ak odsúdený preukázal po výkone alebo odpustení trestu alebo premlčaní jeho výkonu svojím vzorným správaním a poctivým pomerom k práci, že sa napravil, môže súd zahľadiť odsúdenie na žiadosť spoločenskej organizácie alebo odsúdeného i pred uplynutím doby uvedenej v odseku 1. ...

§ 70 (1) Ak bolo odsúdenie zahľadené, hľadá sa na páchatel'a, ako by nebol odsúdený. ...

ŠIESTA HLAVA. Ochranné opatrenia

§ 71 Druhy ochranných opatrení

Ochrannými opatreniami sú ochranné liečenie a zhabanie vecí a u mladistvých aj ochranná výchova.

§ 72 Ochranné liečenie

(1) Súd uloží ochranné liečenie v prípade uvedenom v § 25 a § 32 ods. 2, alebo ak páchatel' činu ináč trestného nie je pre nepríčetnosť trestne zodpovedný a jeho pobyt na slobode je nebezpečný.

(2) Súd tak môže urobiť aj vtedy, keď

a) páchatel' trestný čin spáchal v stave zmenšenej príčetnosti a jeho pobyt na slobode je nebezpečný, alebo

b) páchatel', ktorý sa oddáva nadmiernemu požívaniu alkoholických nápojov

alebo omamných prostriedkov, spáchal trestný čin v opilosti alebo v inom podobnom opojení.

(3) Ochranné liečenie môže súd uložiť i popri treste, alebo pri upustení od potrestania.

(4) Ochranné liečenie sa vykonáva v liečebnom ústave.

(5) Ochranné liečenie potrvá, dokiaľ to vyžaduje jeho účel. O prepustení z ochranného liečenia rozhoduje súd.

(6) Od výkonu ochranného liečenia súd upustí, ak zaniknú pred jeho začatím okolnosti, pre ktoré bolo uložené.

§ 73 Zhabanie veci

(1) Ak nebol uložený trest prepadnutia veci uvedenej v § 55 ods. 1, môže súd uložiť, že sa taká vec zhabáva,

a) ak patrí páchatel'ovi, ktorého nemožno stíhať alebo odsúdiť,

b) ak patrí páchatel'ovi, od potrestania ktorého súd upustil, alebo

c) ak to vyžaduje bezpečnosť ľudí alebo majetku, prípadne iný obdobný všeobecný záujem.

(2) Vlastníkom zhabanej veci sa stáva štát.

SIEDMA HLAVA. Osobitné ustanovenia o stíhaní mladistvých

§ 74 Všeobecné ustanovenie

(1) Pri trestaní osoby, ktorá v čase spáchania trestného činu dovŕšila pätnásť rok a neprekročila osemnásť rok svojho veku (mladistvý), prihliadne súd na osobitnú starostlivosť, ktorú socialistická spoločnosť venuje mládeži.

(2) Pokiaľ táto hlava neobsahuje osobitné ustanovenia, použijú sa na mladistvého ostatné ustanovenia tohto zákona.

§ 75 Trestná zodpovednosť

Čin, ktorého znaky sú uvedené v tomto zákone, nie je trestným činom, ak ho spáchal mladistvý a stupeň jeho nebezpečnosti pre spoločnosť je malý.

§ 76 Účel trestu

Účelom trestu u mladistvého je predovšetkým vychovať ho na riadneho pracujúceho človeka, a to so zreteľom na jeho osobné vlastnosti, na jeho rodinnú výchovu a na prostredie, z ktorého pochádza.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 11. decembra 1968 č. 7 Tz 76/68¹⁸⁷ (č. 14 zbierky)

Vztah ustanovení § 23 tr. zák. o účelu trestu k § 76 tr. zák. o účelu trestu u mladistvého. Zabezpečení výchovy mladistvého v řádného pracujícího člověka je prvořadým účelem trestu. Tento cíl je nutno mít na zřeteli nejen při ukládání trestu, ale i při rozhodování

¹⁸⁷ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1969. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1970, s. 327 – 331.

o zařazení, příp. přeřazení mladistvého odsouzeného do nápravně výchovné skupiny trestu odnětí svobody. Při tom je třeba vycházet z podrobného zjištění osobních vlastností mladistvého, jeho předchozí výchovy a celkového prostředí, v němž mladistvý žil a z toho usuzovat na možnosti jeho resocializace.

§ 77 Upustenie od potrestania

(1) Ak súd upustil od potrestania mladistvého, môže požiadať spoločenskú organizáciu, aj keď neponúkla záruku za jeho nápravu, aby pomáhala vytvárať podmienky pre to, aby mladistvý žil riadnym životom pracujúceho človeka.

(2) Súd môže upustiť od potrestania mladistvého aj vtedy, keď má za to, že ochranná výchova (§ 84), ktorú zároveň ukladá, zabezpečí nápravu mladistvého lepšie ako trest.

Ukladanie trestu

§ 78 Mladistvému môže súd uložiť len tresty odňatia slobody a prepadnutia vecí, a ak je zárobkovo činný, aj nápravné opatrenie alebo peňažný trest.

§ 79 (1) Trestné sadzby odňatia slobody ustanovené v tomto zákone sa u mladistvých znižujú na polovicu, pričom však horná hranica trestnej sadzby nesmie prevyšovať päť rokov a dolná hranica jeden rok.

(2) V prípade, že mladistvý spáchal trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest smrti, a že stupeň nebezpečnosti takého trestného činu pre spoločnosť vzhľadom na obzvlášť zavrhnutiahodný spôsob vykonania činu alebo na obzvlášť zavrhnutiahodnú pohnútku alebo na obzvlášť ťažký a ťažko napravitelný následok je mimoriadne vysoký, môže mu súd uložiť trest odňatia slobody na päť až desať rokov, ak má za to, že by trest v rozpätí naznačenom v odseku 1 na dosiahnutie účelu trestu nepostačoval.

(3) Súd môže uložiť mladistvému trest odňatia slobody na päť až desať rokov aj vtedy, keď spáchal ako vojak za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest smrti, a takým trestným činom boli zmarené alebo podstatne ohrozené bojové akcie alebo zvýšenou mierou ohrozená kázeň alebo poriadok v ozbrojených silách alebo v ozbrojenom sbore, a ak súd má za to, že by trest v rozpätí naznačenom v odseku 1 na dosiahnutie účelu trestu nepostačoval. ...

§ 81 Výkon trestu odňatia slobody

(1) Trest odňatia slobody sa u mladistvých vykonáva v osobitných ústavoch na to zriadených.

(2) Vo výkone trestu treba riadnym pedagogickým vedením zabezpečiť výchovu mladistvého a jeho prípravu na budúce povolanie.

§ 82 Podmienečné odsúdenie

(1) Pri podmienečnom odsúdení mladistvého súd určí skúšobnú dobu na jeden rok až tri roky.

(2) Ak nedovŕšil mladistvý, ktorý bol podmiennečne odsúdený, v čase, keď dal príčinu na výkon trestu, dvadsiaty rok svojho veku, môže súd vzhľadom na výnimočné okolnosti prípadu podmiennečne odsúdenie ponechať v platnosti. Pritom môže skúšobnú dobu primerane predĺžiť, nie však o viac ako dva roky.

§ 83 Podmiennečné prepustenie

(1) O tom, či sa mladistvý podmiennečne prepúšťa na slobodu, rozhodne súd už po výkone tretiny trestu odňatia slobody.

(2) Ak súd vysloví, že sa podmiennečne prepustený mladistvý v skúšobnej dobe osvedčil, jeho odsúdenie zároveň zahladí.

(3) Ustanovenie § 62 sa na mladistvého nepoužije.

Ochranná výchova

§ 84 (1) Súd môže uložiť ochrannú výchovu, ak sa upustilo od potrestania mladistvého a

a) o výchovu mladistvého nie je náležite postarané,

b) doterajšia výchova mladistvého bola zanedbaná, alebo

c) vyžaduje to prostredie, v ktorom mladistvý žije.

(2) Ochrannú výchovu nemožno uložiť, ak ide o vojaka.

§ 85 (1) Ochranná výchova sa vykonáva v osobitných výchovných zariadeniach; ak to však vyžaduje zdravotný stav chovanca, vykonáva sa v liečebnom ústave.

(2) Vo výkone ochrannej výchovy treba riadnym pedagogickým vedením zabezpečiť prípravu chovanca na jeho budúce povolanie.

(3) Ochranná výchova potrvá, dokiaľ to vyžaduje jej účel, najdlhšie však do dovŕšenia osemnásteho roku veku chovanca; ak to vyžaduje záujem chovanca, môže ju súd predĺžiť do dovŕšenia jeho devätnásteho roku.

(4) Od výkonu ochrannej výchovy súd upustí, ak zaniknú pred jej začatím okolnosti, pre ktoré bola uložená.

§ 86 Ak spáchala osoba, ktorá dovŕšila dvanásť rok svojho veku a je mladšia ako pätnásť rokov, niektorý čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti dovoľuje uložiť trest smrti, súd jej uloží v občianskoprávnom konaní ochrannú výchovu; súd tak môže urobiť aj vtedy, keď je to potrebné na zabezpečenie riadnej výchovy osoby mladšej ako pätnásť rokov, ktorá spáchala čin, ktorý by ináč bol trestným činom.

§ 87 Zahladenie odsúdenia

(1) O tom, či sa odsúdenie mladistvého zahladzuje, rozhodne súd, prihliadajúc na správanie mladistvého vo výkone trestu odňatia slobody, po výkone tohto trestu. Ak bol trest podľa rozhodnutia prezidenta republiky zmiernený, súd takto postupuje po tom, čo mladistvý bol po výkone zmierneného trestu prepustený na slobodu.

(2) Odsúdenie mladistvého, ktorému bol uložený len peňažný trest, môže súd

zahľadiť už po výkone tohto trestu. Ak bolo rozsudkom ako samostatný trest uložené prepadnutie veci, môže súd zahľadiť také odsúdenie mladistvého už po právoplatnosti rozsudku.

ÔSMA HLAVA. Spoločné ustanovenia

§ 88 Na okolnosť, ktorá podmieňuje použitie vyššej trestnej sadzby, prihliadne sa len vtedy, keď pre svoju závažnosť podstatne zvyšuje stupeň nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť.

§ 89 (1) Pokiaľ sa v tomto zákone hovorí o súde, rozumie sa ním okresný (obvodný) súd, krajský (mestský) súd a Najvyšší súd a v odbore vojenského súdnictva vojenský obvodový súd a vyšší vojenský súd.

(2) Trestným činom sa rozumie len čin súdne trestný, a pokiaľ z jednotlivého ustanovenia nevyplýva niečo iné, aj príprava na trestný čin, pokus trestného činu, organizátorstvo, návod a pomoc.

(3) Konaním sa rozumie i opomenutie takého konania, na ktoré bol páchatel' podľa okolností a svojich pomerov povinný.

(4) Trestný čin je spáchaný pre zárobok, ak si páchatel' sústavnou trestnou činnosťou zadovážuje po dlhší čas aspoň sčasti zdroj príjmov.

(5) Trestný čin je spáchaný verejne, ak je spáchaný

a) obsahom tlačoviny alebo rozširovaného spisu, filmom, rozhlasom, televíziou alebo iným obdobne účinným spôsobom, alebo

b) pred viac ako dvoma osobami súčasne prítomnými.

(6) Trestný čin je spáchaný so zbraňou, ak páchatel' alebo s jeho vedomím niektorý zo spolupáchateľov použije zbraň na útok, na prekonanie alebo zamedzenie odporu alebo ak ju na ten účel má pri sebe; zbraňou sa tu rozumie, pokiaľ z jednotlivého ustanovenia nevyplýva niečo iné, čokoľvek, čím možno urobiť útok proti telu dôraznejším.

(7) Ťažkou ujmom na zdraví sa rozumie len vážna porucha zdravia alebo vážne ochorenie. Za týchto podmienok je ťažkou ujmom na zdraví

a) zmrazenie,

b) strata alebo podstatné zníženie pracovnej spôsobilosti,

c) ochromenie údu,

d) strata alebo podstatné oslabenie funkcie zmyslového ústrojenstva,

e) poškodenie dôležitého orgánu,

f) zohyzdenie,

g) vyvolanie potratu,

h) mučivé útrapy, alebo

ch) dlhší čas trvajúca porucha zdravia.

(8) Blízkou osobou sa rozumie príbuzný v pokolení priamom, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec a manžel; iné osoby v pomere rodinnom alebo obdobnom sa

pokladajú za osoby sebe navzájom blízke len vtedy, keby ujmu, ktorú utrpela jedna z nich, druhá právom pociťovala ako ujmu vlastnú.

(9) Verejným činiteľom je volený funkcionár alebo iný zodpovedný pracovník národného výboru, súdu alebo iného štátneho orgánu, štátnej hospodárskej, družstevnej alebo spoločenskej organizácie alebo príslušník ozbrojených síl alebo ozbrojeného sboru, pokiaľ sa podieľa na plnení úloh spoločnosti a štátu a po-užíva pritom právomoc, ktorá mu bola v rámci zodpovednosti za plnenie týchto úloh zverená. Pre trestnú zodpovednosť a ochranu verejného činiteľa sa podľa jednotlivých ustanovení tohto zákona vyžaduje, aby trestný čin bol spáchaný v súvislosti s jeho právomocou a zodpovednosťou.

(10) Štátnym tajomstvom sa rozumie všetko, čo v dôležitom záujme republiky, najmä v záujme politickom, vojenskom alebo hospodárskom, má zostať utajené pred nepovolanou osobou.

(11) Hospodárskym tajomstvom sa rozumie všetko, čo je dôležité pre hospodársku činnosť a vo všeobecnom záujme má zostať utajené pred nepovolanou osobou.

(12) Služobným tajomstvom sa rozumie dôležitá skutočnosť, ktorá súvisí s činnosťou národného výboru, súdu, ozbrojených síl alebo ozbrojeného sboru alebo iného štátneho orgánu, štátnej hospodárskej, družstevnej alebo spoločenskej organizácie a vo všeobecnom záujme má zostať utajená pred nepovolanou osobou.

(13) Kde tento zákon spája s uplynutím určitej doby nejaký účinok, nezapočítava sa do nej deň, keď nastala udalosť určujúca jej začiatok.

§ 90 (1) Ak na spáchanie trestného činu tento zákon vyžaduje osobitnú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie páchatel'a, môže byť páchatel'om alebo spolupáchatel'om trestného činu len osoba, ktorá má požadovanú vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie. Páchatel'om alebo spolupáchatel'om trestného činu vojenského podľa dvanástej hlavy osobitnej časti tohto zákona môže byť len vojak.

(2) Organizátorom, návodcom alebo pomocníkom trestného činu uvedeného v odseku 1 môže byť aj osoba, ktorá nemá vlastnosť, spôsobilosť alebo postavenie tam vyžadované.

(3) Kde sa v tomto zákone hovorí o vojakovi, rozumie sa ním

a) vojak v činnej službe,

b) osoba, ktorá sa povolaním na zvláštnu službu stala príslušníkom ozbrojených síl,

c) príslušník vojensky organizovaného alebo iného zboru, ktorého príslušníci podliehajú podľa osobitných zákonov ustanoveniam o trestných činoch vojenských, ak je v činnej službe,

d) vojak alebo príslušník zboru uvedeného pod písm. c) mimo činnej služby, ak je v služobnej rovnosťate, alebo

e) vojnový zajatec.

(4) Kde sa v tomto zákone hovorí o vojenskej službe alebo o vojenskej povinnosti, rozumie sa tým služba alebo povinnosť osôb uvedených v odseku 3.

DRUHÁ ČASŤ. Osobitná časť

PRVÁ HLAVA. Trestné činy proti republike

Prvý oddiel. Trestné činy proti základom republiky

§ 91 Vlastizrada

Československý občan, ktorý v spojení s cudzou mocou alebo s cudzím činiteľom spácha trestný čin rozvracania republiky, teroru, záškodníctva alebo sabotáže, potresce sa odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

§ 92 Rozvracanie republiky

(1) Kto v úmysle rozvracať socialistické spoločenské a štátne zriadenie, územnú celistvosť alebo obranyschopnosť republiky alebo zničiť jej samostatnosť

- a) zúčastní sa na násilných akciách alebo na hromadných nepokojoch proti republike, jej orgánom alebo spoločenským organizáciám pracujúcich, alebo
- b) vykonáva inú obzvlášť nebezpečnú činnosť proti základom republiky alebo jej dôležitým medzinárodným záujmom, potresce sa odňatím slobody na osem až dvanásť rokov.

(2) Odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel potresce,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,
- b) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví viacerých osôb alebo smrť,
- c) ak spôsobí takým činom škodu veľkého rozsahu alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo
- d) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

Teror

§ 93 Kto v úmysle poškodiť socialistické spoločenské a štátne zriadenie republiky iného úmyselne usmrť alebo sa o to pokúsi, potresce sa odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

§ 94 (1) Kto v úmysle odstrašiť iného od aktívnej účasti na plnení úloh socialistickej spoločnosti alebo mu takú činnosť znemožniť niekomu ublíži na zdraví, spôsobí škodu alebo inú závažnú ujmu alebo sa o to pokúsi, potresce sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel potresce,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,
- b) ak sa pokúsi takým činom spôsobiť ťažkú ujmu na zdraví,
- c) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví, alebo
- d) ak spôsobí takým činom značnú škodu.

(3) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel potresce,

- a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť,

- b) ak ohrozí takým činom život viacerých osôb,
- c) ak spôsobí takým činom škodu veľkého rozsahu, alebo
- d) ak spácha niektorý z činov uvedených v odseku 2 za brannej pohotovosti štátu.

Záškodníctvo

§ 95 (1) Kto v úmysle poškodiť socialistické spoločenské a štátne zriadenie alebo obranyschopnosť republiky

a) vydá ľudí do nebezpečenstva smrti alebo ťažkej ujmy na zdraví alebo cudzí majetok do nebezpečenstva škody veľkého rozsahu tým, že spôsobí požiar alebo povodeň alebo škodlivý účinok výbušnín, plynu, elektriny alebo iných podobne nebezpečných látok alebo síl alebo sa dopustí iného podobného nebezpečného konania (všeobecné nebezpečenstvo), alebo

b) všeobecné nebezpečenstvo zvýši alebo sťaží jeho odvrátenie alebo zmiernenie, potresce sa odňatím slobody na päť až dvanásť rokov.

(2) Odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,

b) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví viacerých osôb alebo smrť,

c) ak spôsobí takým činom škodu veľkého rozsahu alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo

d) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

§ 96 (1) Kto v úmysle uvedenom v § 95 ods. 1 cudziu alebo vlastnú vec zničí, poškodí alebo urobí neupotrebitelnou, potresce sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

§ 97 Sabotáž

(1) Kto v úmysle poškodiť socialistické spoločenské a štátne zriadenie alebo obranyschopnosť republiky zneužije svoje zamestnanie, povolanie, postavenie alebo svoju funkciu alebo sa dopustí iného konania pre to, aby

a) maril alebo sťažoval plnenie dôležitej úlohy štátneho orgánu, ozbrojených síl alebo ozbrojeného sboru, hospodárskej alebo spoločenskej organizácie alebo inej inštitúcie, alebo

b) spôsobil v činnosti takého orgánu alebo takej organizácie alebo inštitúcie poruchu alebo inú závažnú škodu, potresce sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

(2) Odňatím slobody na osem až dvanásť rokov sa páchatel potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny, alebo

b) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

(3) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel potresce,

- a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví viacerých osôb alebo smrť,
- b) ak spôsobí takým činom škodu veľkého rozsahu alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo
- c) ak zorganizuje taký čin za brannej pohotovosti štátu.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 30. októbra 1975 č. To 28/75¹⁸⁸ (č. 31)

I. K dokonání trestného činu sabotáže podľa § 97 odst. 1 tr. zák. stačí, jestliže pachatel v úmyslu poškodit socialistické a státní zřízení nebo obranyschopnost republiky zneužije svého zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo se dopustí jiného pro společnost nebezpečného jednání k tomu, aby způsobil škodlivé následky uvedené v § 97 odst. 1 písm. a) nebo b) tr. zák. Nevyžaduje se, aby tyto následky vznikly, má význam pouze pro určení stupně nebezpečnosti činu pro společnost, pokud nevznikly těžší následky, které podmiňují použití vyšší trestní sazby podle § 97 odst. 3 písm. a), b) tr. zák.

§ 98 Podvracanie republiky

(1) Kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky vykonáva podvratnú činnosť proti jej spoločenskému a štátnemu zriadeniu, proti jej územnej celistvosti, obranyschopnosti alebo samostatnosti alebo proti jej medzinárodným záujmom, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel potresce,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 v spojení s cudzou mocou alebo s cudzím činiteľom,
- b) ak spácha taký čin vo väčšom rozsahu, alebo
- c) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

§ 99 Poškodzovanie štátu svetovej socialistickej sústavy

Kto spácha niektorý z trestných činov uvedených v § 92 až 98 namierený proti niektorému štátu svetovej socialistickej sústavy, potresce sa trestami uvedenými v týchto ustanoveniach.

§ 100 Poburovanie

(1) Kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky najmenej dve osoby poburuje

- a) proti socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky,
- b) proti jej územnej celistvosti, obranyschopnosti alebo samostatnosti, alebo
- c) proti spojeneckým alebo priateľským vzťahom republiky k iným štátom, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

¹⁸⁸ Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1976. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1977, s. 245 – 251.

(2) Rovnako sa potresce, kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky umožní alebo uľahčí šírenie poburujúceho prejavu uvedeného v odseku 1.

(3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 tlačou, filmom, rozhlasom, televíziou alebo iným podobne účinným spôsobom, alebo

b) ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 za brannej pohotovosti štátu.

§ 101 Zneužívanie náboženskej funkcie

Kto z nepriateľstva k socialistickému spoločenskému a štátnemu zriadeniu republiky zneužije svoju náboženskú funkciu v úmysle nepriaznivo ovplyvňovať veci všeobecného záujmu, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

Hanobenie republiky a jej predstaviteľa

§ 102 Kto verejne hanobí republiku, Národné zhromaždenie, Slovenskú národnú radu alebo ich predsedníctvo alebo vládu, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1970) – Zákon č. 148/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

Paragraf 102 znie: „**§ 102** Kto verejne hanobí republiku, Federálne zhromaždenie Československej socialistickej republiky, Českú národnú radu, Slovenskú národnú radu alebo ich predsedníctva alebo vlády, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.“.

§ 103 Kto znižuje vážnosť prezidenta republiky, alebo kto verejne hanobí iného čelného predstaviteľa republiky pre výkon jeho právomoci alebo vôbec pre jeho činnosť v politickom živote, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

§ 104 Hanobenie štátu svetovej socialistickej sústavy a jeho predstaviteľa

Kto verejne hanobí niektorý štát svetovej socialistickej sústavy alebo jeho čelného predstaviteľa, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

Druhý oddiel. Trestné činy proti bezpečnosti republiky

§ 105 Vyzvedačstvo

(1) Kto vyzvedá štátne tajomstvo s cieľom vyraziť ho cudzej moci, kto s takým cieľom zbiera údaje obsahujúce štátne tajomstvo, alebo kto štátne tajomstvo cudzej moci úmyselne vyrazí, potresce sa odňatím slobody na desať až pätnásť rokov.

(2) Rovnako sa potresce, kto umožní alebo uľahčí činnosť páchatelovi činu uvedeného v odseku 1 alebo organizácii, ktorej cieľom je vyzvedať štátne tajomstvo.

(3) Odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 ako člen organizácie, ktorej cieľom je vyzvedať štátne tajomstvo,

b) ak spácha taký čin pre zárobok alebo v značnom rozsahu,

c) ak sa týka čin štátneho tajomstva obzvlášť dôležitého, alebo

d) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

Rozhodnutie prezidia Najvyššieho súdu z 8. decembra 1965, č. Prz 61/65¹⁸⁹ (č. 8 zbierky)

Trestného činu vyzvedačství podle § 105 odst. 2 tr. zák. se dopustí, kdo s vědomím, že jde o pachatele trestného činu, uvedeného v odst. 1 téhož ustanovení tr. zák. nebo o organizaci, jejímž cílem je vyzvídat státní tajemství, sdělí takovému pachateli nebo organizaci údaje a informace obsahu souvisejícího s jejich činností, nebo je srozuměn s tím, že jejich činnost umožňuje nebo usnadňuje.

Přitom je nerozhodné, zda údaje a informace obsahují skutečnosti, které tvoří státní, hospodářské nebo služební tajemství nebo jsou jen utajovanými, případně, izolovaně hodnoceny, i skutečnostmi, známými širšímu okruhu osob.

Ohrozenie štátneho tajomstva

§ 106 (1) Kto vyzvedá štátne tajomstvo s cieľom vyraziť ho nepovolanej osobe, kto s takým cieľom zbiera údaje obsahujúce štátne tajomstvo, alebo kto štátne tajomstvo nepovolanej osobe úmyselne vyraziť, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak sa týka čin uvedený v odseku 1 štátneho tajomstva obzvlášť dôležitého,

b) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu, alebo

c) ak vyraziť nepovolanej osobe úmyselne štátne tajomstvo, ktorého uchovávanie mu bolo osobitne uložené.

§ 107 (1) Kto z nedbanlivosti spôsobí vyrazenie štátneho tajomstva nepovolanej osobe alebo stratu listiny alebo veci obsahujúcej štátne tajomstvo, hoci

a) je podľa svojho zamestnania, povolania, postavenia alebo svojej funkcie povinný ho uchovávať, alebo

b) ide o štátne tajomstvo obzvlášť dôležité, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Kto z nedbanlivosti spôsobí, že sa štátne tajomstvo stalo známym v cudzine, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

¹⁸⁹ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1966. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1967, s. 73 – 75.

§ 108 Vyzvedačstvo a ohrozenie štátneho tajomstva na škodu štátu svetovej socialistickej sústavy

Kto spácha trestný čin vyzvedačstva (§ 105) alebo ohrozenia štátneho tajomstva (§ 106 a 107) na škodu niektorého zo štátov svetovej socialistickej sústavy, potresce sa trestami uvedenými v týchto ustanoveniach.

§ 109 Opustenie republiky

(1) Kto bez povolenia opustí územie republiky, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov alebo nápravným opatrením.

(2) Rovnako sa potresce československý občan, ktorý bez povolenia zostane v cudzine.

(3) Kto čin uvedený v odseku 1 alebo 2 zorganizuje, alebo kto cez hranice preveď skupinu osôb alebo opätovne prevádza osoby, ktoré bez povolenia opúšťajú územie republiky, potresce sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

Rozsudok Okresného súdu Bratislava-mesto z 29. mája 1964 č. 1 T 7/64¹⁹⁰ (č. 40 zbierky)

Trestného činu opustenia republiky podľa § 109 ods. 1 tr. zák. a účasti na tomto trestnom čine podľa § 10 ods. 1, § 109 ods. 1 tr. zák. sa môže dopustiť ktokoľvek, teda nielen československý štátny občan, ale i osoba bez štátneho občianstva alebo cudzinec.

Z hľadiska zákonného znaku „opustenia republiky“ je nerozhodné, či osoba, ktorá bez povolenia opustí územie ČSSR, mala na tomto území bydlisko, alebo sa na ňom zdržiavala len prechodne.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 23. novembra 1966 č. 4 Tz 62/66¹⁹¹ (č. 21 zbierky)

Trestný čin opuštění republiky podle § 109 odst. 2 tr. zák. není trestným činem trvácím. Je dokonán okamžikem uplynutí doby, po kterou má pachatel jako československý občan povolen pobyť v cizině, pokud má současně úmysl buď vůbec nebo po delší dobu se nevrátit na území ČSSR.

Řízení proti uprchlému nelze konat proti mladistvé osobě, a to ani v případě, že proti ní bylo vzneseno obvinění až po dovršení devatenáctého roku jejího věku.

§ 110 Vniknutie na územie republiky

Kto, hoci nie je československým občanom, vnikne na územie republiky, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

§ 111 Porušovanie predpisov o medzinárodných letoch

Kto poruší predpisy o medzinárodných letoch, najmä tým, že vnikne lietadlom

¹⁹⁰ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1964. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1965, s. 323 – 327.

¹⁹¹ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1967. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1968, s. 151 – 153.

na územie republiky, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov alebo peňažným trestom.

§ 112 Poškodzovanie záujmov republiky v cudzine

Československý občan alebo obyvateľ republiky bez štátnej príslušnosti, ktorý poškodzuje záujmy republiky tým, že rozširuje alebo umožňuje rozširovať v cudzine nepravdivú správu o pomeroch v republike, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.

Tretí oddiel. Trestné činy proti obrane vlasti

§ 113 Spolupráca s nepriateľom

Kto za brannej pohotovosti štátu zadovážuje nepriateľovi prospech alebo ho akokoľvek podporuje, potresce sa, ak nejde o čin prísnejšie trestný, odňatím slobody na jeden rok až desať rokov.

§ 114 Vojnová zrada

Československý občan, ktorý za brannej pohotovosti štátu koná službu v nepriateľskom vojsku alebo v nepriateľskom ozbrojenom sbore, potresce sa odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

§ 115 Služba v cudzom vojsku

(1) Československý občan, ktorý bez povolenia koná službu vo vojsku cudzej moci alebo v cudzom ozbrojenom sbore, potresce sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na päť až desať rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

DRUHÁ HLAVA. Trestné činy hospodárske

Prvý oddiel. Trestné činy proti hospodárskej sústave

§ 116 Odňatie veci hospodárskemu určeniu

(1) Kto zabráňuje hospodárskemu využitiu výrobného prostriedku väčšieho hospodárskeho významu, ktorý má vo vlastníctve alebo v držaní, tým, že ho zničí, poškodí, urobí neupotrebitelným, zašantročí alebo zatajuje, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo prepadnutím veci.

(2) Rovnako sa potresce, kto

a) spôsobom uvedeným v odseku 1 zabráňuje hospodárskemu využitiu zásob predmetov potreby väčšieho rozsahu, ktoré má vo vlastníctve alebo v držaní, alebo

b) také zásoby hromadí.

(3) Odňatím slobody na jeden rok až osem rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 2 za brannej pohotovosti štátu.

§ 117 Špekulácia

(1) Kto si zadováži alebo prechováva predmety potreby vo väčšom rozsahu alebo predmet väčšej hodnoty v úmysle ich so ziskom predat' alebo zameniť alebo

získať inú výhodu, alebo kto takú činnosť sprostredkuje, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,

b) ak spácha taký čin pre zárobok, alebo

c) ak získa takým činom značný prospech.

(3) Odňatím slobody na päť až pätnásť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 vážnu poruchu v zásobovaní, alebo

b) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

§ 118 Nedovolené podnikanie

(1) Kto neoprávnene vykonáva vo väčšom rozsahu súkromné výrobné alebo iné zárobkové podnikanie, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak používa na čin uvedený v odseku 1 iného ako pracovnú silu, alebo

b) ak získa takým činom značný prospech.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 16. marca 1966 č. 10 Tz 8/66¹⁹² (č. 25 zbierky)

Rozkrádanie majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 ods. 1 písm. b) tr. zák. formou sprenevery tržieb inkasovaných od zákazníkov za vykonané služby predpokladá, že medzi poškodenou socialistickou organizáciou a páchatel'om je právny pomer (pracovný a pod.), ktorý zakladá povinnosť páchatel'a odvieť zinkasované tržby socialistickej organizácii.

Nedovolené vykonávanie zárobkovej činnosti na úkor socialistickej organizácie bez existencie takého pomeru a ponechanie si zinkasovaných tržieb pre seba nezakladá preto trestný čin rozkrádania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 ods. 1 písm. b) tr. zák., ale podľa okolností trestný čin nedovoleného podnikania podľa § 118 tr. zák., alebo previnenie proti záujmom socialistického hospodárstva podľa § 17 písm. a) zák. č. 38/1961 Zb.

Rozdiel medzi trestným činom nedovoleného podnikania podľa § 118 tr. zák. a previnením proti záujmom socialistického hospodárstva podľa § 17 písm. a) zák. č. 38/1961 Zb. spočíva v rozsahu v akom bola konkrétna nedovolená činnosť vykonávaná. Zatiaľ čo u trestného činu podľa § 118 tr. zák. sa vyžaduje, aby páchatel' neoprávnene vykonával vo väčšom rozsahu súkromné výrobné alebo iné zárobkové podnikanie, postačí na postih previnenie podľa § 17 písm. a) zák. č. 38/1961 Zb., aby niekto vykonával v menšom rozsahu neoprávnene súkromnú výrobnú alebo inú zárobkovú činnosť za tým účelom, aby získaval trvalejší zdroj príjmov.

¹⁹² *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1966. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1967, s. 216 – 221.

Rozsah nedovolennej výrobnjej alebo inej zárobkovej činnosti možno stanoviť v každom konkrétnom prípade až po úplnom a všestrannom zhodnotení objemu posudzovanej nedovolennej činnosti, jej významu pre zabezpečovanie potrieb spoločnosti, pre rozvoj alebo upevňovanie príslušných socialistických organizácií, ktoré sú pre obstarávanie potrieb obyvateľstva na konkrétnom mieste a v danom odvetví určené a konečne po zhodnotení dosiahnutého, event. zamýšľaného zisku. Nedovolená výrobná alebo iná zárobková činnosť musí mať pritom u páchatel'a trestného činu podľa § 118 ods. 1 tr. zák. charakter podnikania, to je charakter určitej sústavnosti na spôsob živnostenského podnikania.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 16. apríla 1975 č. 11 Tz 13/75¹⁹³ (č. 6 Zbierky)

K rozlišovaniu medzi občanskou výpomocí podle § 384 obč. zák. a trestným činem nedovoleného podnikání podle § 118 tr. zák.

Provozováním soukromé výdělečné činnosti ve větším rozsahu ve smyslu § 118 tr. zák. může být i provedení síce jedné, avšak velké a déletrvající akce (např. dostavba rodinného domu) spojené se značnou odměnou.

§ 119 Neplnenie úloh pri prevádzke súkromného hospodárstva

Kto pri prevádzke súkromného hospodárstva nesplní, čo aj z nedbanlivosti, vo väčšom rozsahu úlohy vyplývajúce z hospodárskeho plánu, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo peňažným trestom.

§ 120 Zneužívanie socialistického podnikania

(1) Kto zneužije svoje zamestnanie alebo iný obdobný pomer v štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácii tým, že vo väčšom rozsahu vykonáva na jej úkor alebo pod jej menom výrobnú alebo inú zárobkovú činnosť pre súkromné obohatenie, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak získa činom uvedeným v odseku 1 značný prospech,

b) ak spôsobí takým činom značnú škodu, alebo

c) ak podstatne naruší takým činom plnenie úlohy štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácie.

§ 121 Poškodzovanie spotrebiteľa

(1) Pracovník štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácie, ktorý sebe alebo inému zadováži prospech väčšieho rozsahu tým, že poškodzuje spotrebiteľa na akosti, množstve alebo cene tovaru alebo služieb, potresce sa od-

¹⁹³ Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1976. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1977, s. 34 – 40.

ňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak zorganizuje čin uvedený v odseku 1, alebo

b) ak získa takým činom značný prospech.

§ 122 Ohrozenie hospodárskeho tajomstva

(1) Kto vyzvedá hospodárske tajomstvo v úmysle vyzradiť ho nepovolanej osobe, alebo kto hospodárske tajomstvo nepovolanej osobe úmyselne vyzradí, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Rovnako sa potresce, kto z nedbanlivosti spôsobí, že sa hospodárske tajomstvo stalo známym v cudzine.

(3) Kto hospodárske tajomstvo vyzvedá v úmysle vyzradiť ho do cudziny, alebo kto hospodárske tajomstvo úmyselne do cudziny vyzradí, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(4) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 3 značnú škodu.

§ 123 Neoprávnené nakladanie s vynálezom

(1) Kto vynález urobený v republike prihlási bez súhlasu československých úradov v cudzine, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Rovnako sa potresce československý občan, ktorý poškodí záujmy republiky tým, že bez súhlasu československých úradov dá cudzincovi súhlas na využitie vynálezu v cudzine.

§ 124 Porušovanie predpisov o obehú tovaru v styku s cudzinou

(1) Kto značnou mierou ohrozí všeobecný záujem tým, že poruší zákaz alebo obmedzenie dovozu, vývozu alebo prevozu tovaru potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom alebo prepadnutím vecí.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 najmenej s dvoma osobami, alebo

b) ak spôsobí takým činom značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

Druhý oddiel. Trestné činy proti hospodárskej disciplíne

Narušovanie riadenia, plánovania a kontroly národného hospodárstva

§ 125 (1) Zodpovedný hospodársky pracovník, ktorý v úmysle zabezpečiť štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácii alebo jej zložke neoprávnené výhody uvedie vo výkaze alebo v hlásení, ktoré slúžia pre riadenie, plánovanie alebo kontrolu národného hospodárstva alebo pre určenie cien, o závažných skutočnostiach nepravdivé alebo hrubo skreslené údaje, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 vážnu poruchu v chode národného hospodárstva alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 126 Zodpovedný pracovník, ktorý, čo aj z nedbanlivosti, uvedie vo výkaze alebo v hlásení, ktoré slúžia pre riadenie, plánovanie alebo kontrolu národného hospodárstva, o závažných skutočnostiach nepravdivé alebo hrubo skreslené údaje, potresce sa, ak nejde o čin prísnejšie trestný, odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

§ 127 Porušovanie povinnosti pri nakladaní s finančnými a hmotnými prostriedkami

(1) Zodpovedný hospodársky pracovník, ktorý pri hospodárení s finančnými alebo hmotnými prostriedkami štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácie v úmysle zabezpečiť takej organizácii alebo jej zložke neoprávnené výhody poruší závažným spôsobom svoju povinnosť, najmä tým, že vo väčšom rozsahu neoprávnené vytvára alebo používa finančné fondy alebo rezervy alebo neoprávnené nakladá s hmotnými prostriedkami, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Zodpovedný hospodársky pracovník, ktorý za práce vykonané v prospech štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácie poskytne z ich finančných alebo hmotných prostriedkov inému neoprávnené alebo neprimerané výhody v úmysle zabezpečiť plnenie úloh tejto organizácie, potresce sa, ak nejde najmä vzhľadom na nápadný nepomer týchto výhod k hodnote vykonaných prác o čin prísnejšie trestný, odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(3) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 alebo 2 značnú škodu na majetku, ktorý je v socialisticom vlastníctve, alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 128 Dodávka výrobku a prác obzvlášť chybnej akosti

(1) Zodpovedný hospodársky pracovník, ktorý v úmysle zabezpečiť štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácii alebo jej zložke neoprávnené výhody dá príkaz alebo súhlas na dodanie

a) obzvlášť chybného výrobku alebo prác, hoci vie, že ich odberateľ nemôže použiť na splnenie svojich úloh, alebo

b) výrobku alebo prác a zatají pritom ich podstatné chyby, ktoré sú mu známe, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu na

majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve, alebo iný obzvlášť závažný následok.

Porušovanie povinnosti v prevádzke socialistickej organizácie

§ 129 (1) Kto úmyselne poruší alebo nesplní dôležitú povinnosť svojho zamestnania, povolania, postavenia alebo svojej funkcie, najmä technologickú disciplínu, a spôsobí tým poruchu v hospodárskej prevádzke alebo v hospodárskej činnosti štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácie alebo väčšiu škodu na majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až šesť rokov alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 vážnu poruchu v hospodárskej prevádzke alebo v hospodárskej činnosti štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácie alebo značnú škodu na majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve.

§ 130 (1) Kto z nedbanlivosti poruší alebo nesplní dôležitú povinnosť svojho zamestnania, povolania, postavenia alebo svojej funkcie, najmä technologickú disciplínu, a spôsobí tým poruchu v hospodárskej prevádzke alebo v hospodárskej činnosti štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácie alebo väčšiu škodu na majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 vážnu poruchu v hospodárskej prevádzke alebo v hospodárskej činnosti štátnej, družstevnej alebo inej socialistickej organizácie alebo značnú škodu na majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve.

§ 131 Spoločné ustanovenie

Na verejného činiteľa, ktorý pri výkone svojej právomoci spácha niektorý z trestných činov uvedených v § 125 až 128, alebo trestný čin uvedený v § 129, pokiaľ je pri jeho spáchaní vedený úmyslom uvedeným v § 125 ods. 1, nepoužijú sa ustanovenia tohto zákona o trestných činoch verejných činiteľov alebo o vyššej trestnosti verejných činiteľov.

Tretí oddiel. Trestné činy proti majetku v socialistickom vlastníctve

§ 132 Rozkrádanie majetku v socialistickom vlastníctve

(1) Kto majetok, ktorý je v socialistickom vlastníctve, rozkráda tak, že

a) privlastní si vec z takého majetku tým, že sa jej zmocní,

b) privlastní si vec z takého majetku, ktorá mu bola zverená, alebo

c) na škodu takého majetku seba alebo iného obohatí tým, že niekoho uvedie do omylu alebo jeho omyl využije, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov

až päť rokov alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,

b) ak spácha taký čin pre zárobok,

c) ak spôsobí takým činom značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo

d) ak sa pokúsi bezprostredne po čine uvedenom v odseku 1 písm. a) uchovať si vec násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia.

(3) Odňatím slobody na osem až pätnásť rokov sa páchatel' potresce, ak činom uvedeným v odseku 1 spôsobí značnú škodu a

a) na taký čin zneužije svoje postavenie verejného činiteľa, alebo

b) taký čin zorganizuje.

(4) Rovnako ako v odseku 3 sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 škodu veľkého rozsahu.

§ 133 Neoprávnené užívanie veci z majetku v socialistickom vlastníctve

(1) Kto sa zmocní veci väčšej hodnoty z majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve, v úmysle ju prechodne užívať, alebo kto neoprávnene takú vec, ktorá mu bola zverená, prechodne užíva,

potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 134 Podielníctvo na škodu majetku v socialistickom vlastníctve

(1) Kto ukryje alebo na seba alebo na iného prevedie

a) vec, ktorá bola získaná trestným činom spáchaným inou osobou, hoci vie, že ide o vec z majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve, alebo

b) to, čo sa za takú vec zadovážilo, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak získa činom uvedeným v odseku 1 značný prospech, alebo

b) ak spácha taký čin pre zárobok.

(3) Kto ukryje alebo na seba alebo iného prevedie z nedbanlivosti vec väčšej hodnoty, ktorá bola získaná trestným činom spáchaným inou osobou na škodu majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 135 Zatajenie veci z majetku v socialistickom vlastníctve

(1) Kto si privlastní vec, ktorá sa dostala do jeho moci nálezom, omylom alebo ináč bez privolenia oprávnenej osoby, hoci vie, že ide o vec z majetku, ktorý je

v socialistickom vlastníctve, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel' potresce, ak získa činom uvedeným v odseku 1 značný prospech.

Poškodzovanie majetku v socialistickom vlastníctve

§ 136 (1) Kto na majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve, spôsobí úmyselne škodu najmä tým, že

a) vec z takého majetku zničí, poškodí alebo urobí neupotrebitelnou, alebo

b) nekalým konaním zmarí uplatnenie, vymáhanie alebo uspokojenie pohľadávky proti dlžníkovi, ktorý nie je socialistickou organizáciou, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až šesť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo

b) ak spácha čin uvedený v odseku 1 písm. a) na veci, ktorá požíva ochranu podľa osobitných predpisov.

§ 137 (1) Kto porušením dôležitej povinnosti uloženej mu podľa zákona alebo konaním svedčiacim o nezodpovednom postoji k majetku, ktorý je v socialistickom vlastníctve, spôsobí z nedbanlivosti na takom majetku väčšiu škodu, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu.

§ 138 Machinácie proti sociálnemu zabezpečeniu a nemocenskému poisteniu
Kto sa v úmysle získať neoprávnene dávky alebo iné výhody plynúce zo sociálneho zabezpečenia (poistenia, zaopatrenia) alebo z nemocenského poistenia (starostlivosti) dopustí machinácií tým, že sa poškodí na zdraví, falšuje listinu, uvedie nepravdivé okolnosti alebo použije iný úskok, potresce sa, ak nejde o čin prísnejšie trestný, odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 139 Spoločné ustanovenie

Ochrana podľa ustanovení tohto oddielu sa poskytuje aj majetku, ktorý je doťovaný zo štátnych prostriedkov, a veciam, ktoré sú v opatrovaní socialistickej organizácie alebo štátneho orgánu.

Štvrtý oddiel. Trestné činy proti mene a trestné činy daňové

§ 140 Falšovanie a pozmeňovanie peňazí

(1) Kto falšuje alebo pozmení peniaze v úmysle dať ich ako pravé alebo platné alebo ako peniaze vyššej hodnoty, alebo kto falšované alebo pozmenené peniaze dá ako pravé, potresce sa odňatím slobody na päť až desať rokov.

- (2) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov sa páchatel' potresce,
a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny, alebo
b) ak spácha taký čin v značnom rozsahu.

§ 141 Uvádzanie falšovaných a pozmenených peňazí

Kto falšované alebo pozmenené peniaze, ktorými mu bolo platené ako pravými, dá ako pravé, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím vecí.

§ 142 Výroba a držanie falšovateľského náčinia

(1) Kto vyrobí, sebe alebo niekomu inému zadováži alebo prechováva nástroj alebo iný predmet spôsobilý na falšovanie alebo pozmeňovanie peňazí, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 pri výkone svojho povolania.

§ 143 Spoločné ustanovenie

Ochrana podľa § 140 až 142 sa poskytuje aj cudzozemským peniazom, ako aj tuzemským a cudzozemským cenným papierom hromadne vydaným, ktoré znejú na majiteľa alebo sú rubopisom prevoditeľné, a šekom.

§ 144 Ohrozovanie obehu tuzemských peňazí

(1) Kto neoprávnene vyrobí alebo vydá náhradky tuzemských peňazí, alebo kto také náhradky neoprávnene dáva do obehu, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Rovnako sa potresce, kto

- a) bez zákonného dôvodu odmieta tuzemské peniaze,
- b) bez hospodárskej potreby zhromažďuje drobné tuzemské peniaze, alebo
- c) poškodzuje tuzemské peniaze.

§ 145 Falšovanie a pozmeňovanie známk

(1) Kto falšuje alebo pozmení poštové alebo kolkové známky v úmysle spôsobiť inému škodu alebo zadovážiť sebe alebo inému neoprávnený prospech, alebo kto také známky úmyselne uvádza do obehu alebo ich použije ako pravé, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím vecí.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel' potresce,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 v značnom rozsahu, alebo
- b) ak získa takým činom značný prospech.

Ohrozenie devízového hospodárstva

§ 146 (1) Kto spôsobí devízovému hospodárstvu väčšiu škodu tým, že koná proti predpisom o devízovom hospodárstve, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím vecí. ...

§ 147 (1) Kto pri predaji cudzozemských peňazí alebo platobných dokumen-

tov znejúcich na cudziu menu uvedie nepravdivé údaje a získa tým pre seba alebo iného neoprávnene výhodu, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím veci. ...

§ 148 Skrátenie dane

(1) Kto vo väčšom rozsahu skráti daň, poplatok alebo inú im podobnú dávku, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom. ...

Piaty oddiel. Trestné činy proti predpisom o nekalej súťaži, ochranných známkach, chránených vzoroch a vynálezoch a proti autorskému právu

§ 149 Nekalá súťaž

Kto konaním, ktoré je v rozpore s predpismi upravujúcimi súťaž v hospodárskom styku alebo so zvyklosťami súťaže, vážne ohrozí chod alebo rozvoj podniku súťažiteľa, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 150 Porušovanie práv k ochrannej známke a chránenému vzoru

(1) Kto uvedie do obehu výrobky neoprávnene označované ochrannou známkou, ku ktorej má výhradné právo iný, alebo známkou ľahko s ňou zameniteľnou, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím veci. ...

§ 151 Porušovanie práv k vynálezu

Kto zasiahne do práv k chránenému vynálezu konaním, na ktoré nie je oprávnený, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 152 Porušovanie autorského práva

Kto s dielom, ktoré je predmetom autorského práva, neoprávnene naloží spôsobom, ktorý prislúcha autorovi, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím veci.

TRETIA HLAVA. Trestné činy proti poriadku vo verejných veciach

Prvý oddiel. Trestné činy proti výkonu právomoci štátneho orgánu a orgánu spoločenskej organizácie a verejného činiteľa

Útok na štátny orgán a orgán spoločenskej organizácie

§ 153 (1) Kto použije násilie v úmysle pôsobiť na výkon právomoci národného výboru, súdu alebo iného štátneho orgánu alebo orgánu spoločenskej organizácie, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel potresce,

a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví, alebo

b) ak spôsobí takým činom škodu veľkého rozsahu alebo iný obzvlášť závažný následok.

(3) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť.

§ 154 (1) Kto sa inému vyhráža usmrtením, ublížením na zdraví alebo spôsobením škody veľkého rozsahu

a) v úmysle pôsobiť na výkon právomoci štátneho orgánu alebo orgánu spoločenskej organizácie, alebo

b) pre výkon právomoci štátneho orgánu alebo orgánu spoločenskej organizácie, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

(2) Kto hrubo urazí alebo ohovori štátny orgán alebo orgán spoločenskej organizácie pri výkone jeho právomoci alebo pre tento výkon, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

Útok na verejného činiteľa

§ 155 (1) Kto použije násilie

a) v úmysle pôsobiť na výkon právomoci verejného činiteľa, alebo

b) pre výkon právomoci verejného činiteľa, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 so zbraňou,

b) ak ublíži takým činom inému na zdraví, alebo

c) ak spôsobí takým činom väčšiu škodu.

(3) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví.

(4) Odňatím slobody na osem až pätnásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť.

§ 156 (1) Kto sa inému vyhráža usmrtením, ublížením na zdraví alebo spôsobením škody veľkého rozsahu

a) v úmysle pôsobiť na výkon právomoci verejného činiteľa, alebo

b) pre výkon právomoci verejného činiteľa, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

(2) Kto hrubo urazí alebo ohovori verejného činiteľa pri výkone jeho právomoci alebo pre tento výkon, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 157 Spoločné ustanovenie

Ochrana podľa § 155 a 156 sa poskytuje aj osobe, ktorá vystúpila na podporu alebo na ochranu verejného činiteľa.

Druhý oddiel. Trestné činy verejných činiteľov

§ 158 Zneužívanie právomoci verejného činiteľa

(1) Verejný činiteľ, ktorý v úmysle spôsobí inému škodu alebo zadovážiť sebe alebo inému neoprávnený prospech

a) vykonáva svoju právomoc spôsobom odporujúcim zákonu,

b) prekročí svoju právomoc, alebo

c) nesplní povinnosť vyplývajúcu z jeho právomoci, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potresce,

a) ak zadováži činom uvedeným v odseku 1 sebe alebo inému značný prospech,

b) ak spôsobí takým činom vážnu poruchu v činnosti socialistickej organizácie, alebo

c) ak spôsobí takým činom značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

(3) Odňatím slobody na päť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako vojak za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

§ 159 Marenie úlohy verejného činiteľa z nedbanlivosti

(1) Verejný činiteľ, ktorý pri výkone svojej právomoci z nedbanlivosti zmari alebo podstatne sťaží splnenie dôležitej úlohy, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti sa páchatel' potresce,

a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 vážnu poruchu v činnosti socialistickej organizácie, alebo

b) ak spôsobí takým činom značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

(3) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako vojak za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

Tretí oddiel. Úplatkárstvo

Prijímanie úplatku

§ 160 (1) Kto v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu prijme alebo si dá sľúbiť úplatok, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Kto za okolností uvedených v odseku 1 úplatok žiada, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 ako verejný činiteľ.

§ 161 Podplácanie

(1) Kto inému v súvislosti s obstarávaním vecí všeobecného záujmu poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 voči verejnému činiteľovi.

§ 162 Nepriame úplatkárstvo

(1) Kto žiada alebo prijme úplatok za to, že bude svojím vplyvom pôsobiť na výkon právomoci verejného činiteľa, alebo za to, že tak už urobil, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Kto z dôvodu uvedeného v odseku 1 inému poskytne, ponúkne alebo sľúbi úplatok, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

§ 163 Osobitné ustanovenie o účinnej ľútosti

Trestnosť podplácania (§ 161) a nepriameho úplatkárstva (§ 162) zaniká, ak páchatel' úplatok poskytol alebo sľúbil len preto, že bol o to požiadaný, a urobil o tom dobrovoľne bez odkladu oznámenie prokurátorovi alebo bezpečnostnému orgánu.

Štvrtý oddiel. Niektoré formy trestnej súčinnosti

§ 164 Podnecovanie

Kto verejne podnecuje na trestný čin alebo na hromadné neplnenie dôležitej povinnosti uloženej podľa zákona, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

§ 165 Schvaľovanie trestného činu

(1) Kto verejne schvaľuje trestný čin alebo kto verejne vychvaľuje pre trestný čin jeho páchatel'a, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

(2) Rovnako sa potresce, kto v úmysle prejsť s trestným činom súhlas

a) páchatel'a alebo osobu jemu blízku odmeniť alebo odškodniť za trest, alebo

b) na takú odmenu alebo odškodnenie zbiera.

§ 166 Nadržovanie

(1) Kto páchatel'ovi trestného činu pomáha v úmysle umožniť mu, aby unikol trestnému stíhaniu, trestu alebo ochrannému opatreniu alebo ich výkonu, potresce sa odňatím slobody až na tri roky; ak však pomáha takto páchatel'ovi trestného činu, na ktorý tento zákon ustanovuje trest miernejší, potresce sa týmto trestom miernejším.

(2) Kto spácha čin uvedený v odseku 1 v prospech osoby jemu blízkej, nie je trestný, okrem prípadu, že by tak urobil v úmysle

a) pomôcť osobe, ktorá spáchala trestný čin vlastizrady (§ 91), rozvracania republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 94), záškodníctva (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), vyzvedačstva (§ 105) alebo niektorý obdobný trestný čin proti štátu svetovej socialistickej sústavy alebo trestný čin genocídia (§ 259), alebo

b) zadovážiť sebe alebo inému majetkový prospech.

§ 167 Nepreukazenie trestného činu

(1) Kto sa hodnoverným spôsobom dozvie, že iný pripravuje alebo pácha trestný čin vlastizrady (§ 91), rozvracania republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 94), záškod-

níctva (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), podvracania republiky (§ 98), vyzvedačstva (§ 105), ohrozenia štátneho tajomstva podľa § 106 alebo niektorý obdobný trestný čin proti štátu svetovej socialistickej sústavy, ďalej trestný čin vojnovnej zrady (§ 114), rozkrádania majetku v socialistickej vlastníctve podľa § 132 ods. 3, 4, falšovania a pozmeňovania peňazí (§ 140), zneužívania právomoci verejného činiteľa podľa § 158 ods. 3, všeobecného ohrozenia podľa § 179, vraždy (§ 219), lúpeže (§ 234), znásilnenia (§ 241), pohlavného zneužívania podľa § 242, genocidia (§ 259), používania zakázaného bojového prostriedku (§ 262), vojnovej krutosti (§ 263), plienenia v priestore vojnových operácií (§ 264), neposlúchnutia rozkazu podľa § 273 ods. 2 písm. a), sprotivenia a donútenia porušiť vojenskú povinnosť podľa § 275 ods. 2 písm. a), zbehnutia (§ 282), zbehnutia do cudziny (§ 283) alebo ohrozenia politického a morálneho stavu jednotky podľa § 288 ods. 2, a spáchanie alebo dokončenie takého trestného činu neprekazí, potresce sa odňatím slobody až na tri roky; ak ustanovuje tento zákon na niektorý z týchto trestných činov trest miernejší, potresce sa týmto trestom miernejším.

(2) Kto spácha čin uvedený v odseku 1, nie je trestný, ak nemohol trestný čin prekaziť bez značných ťažkostí alebo bez toho, že by seba alebo blízku osobu uviedol do nebezpečenstva smrti, ublíženia na zdraví, inej závažnej ujmy alebo trestného stíhania. Uvedenie blízkej osoby do nebezpečenstva trestného stíhania však nezabavuje páchatel'a trestnosti, ak sa týka neprekazenia trestného činu vlastizrady (§ 91), rozvracania republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 94), záškodníctva (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), vyzvedačstva (§ 105), ohrozenia štátneho tajomstva podľa § 106 alebo niektorého obdobného trestného činu proti štátu svetovej socialistickej sústavy alebo genocidia (§ 259).

(3) Prekaziť trestný čin možno i jeho včasným oznámením prokurátorovi alebo bezpečnostnému orgánu; vojak môže namiesto toho urobiť oznámenie veliteľovi alebo náčelníkovi.

§ 168 Neoznámenie trestného činu

(1) Kto sa hodnoverným spôsobom dozvie, že iný spáchal trestný čin vlastizrady (§ 91), rozvracania republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 94), záškodníctva (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), vyzvedačstva (§ 105), ohrozenia štátneho tajomstva (§ 106 a 107) alebo niektorý obdobný trestný čin proti štátu svetovej socialistickej sústavy, ďalej trestný čin falšovania a pozmeňovania peňazí (§ 140), všeobecného ohrozenia podľa § 179, vraždy (§ 219), genocidia (§ 259) alebo používania zakázaného bojového prostriedku (§ 262), a taký trestný čin neoznámi bez odkladu prokurátorovi alebo bezpečnostnému orgánu alebo namiesto toho, ak ide o vojaka, veliteľovi alebo náčelníkovi, potresce sa odňatím slobody až na tri roky; ak ustanovuje tento zákon na niektorý z týchto trestných činov trest miernejší, potresce sa týmto trestom miernejším.

(2) Kto spácha čin uvedený v odseku 1, nie je trestný, ak nemohol oznámenie

urobiť bez toho, že by seba alebo blízku osobu uviedol do nebezpečenstva smrti, ublíženia na zdraví, inej závažnej ujmy alebo trestného stíhania. Uvedenie blízkej osoby do nebezpečenstva trestného stíhania však nezbavuje páchateľa trestnosti, ak sa týka neoznámenia trestného činu vlastizrady (§ 91), rozvracania republiky (§ 92), teroru (§ 93 a 94), záškodníctva (§ 95 a 96), sabotáže (§ 97), vyzvedačstva (§ 105), ohrozenia štátneho tajomstva (§ 106 a 107) alebo niektorého obdobného trestného činu proti štátu svetovej socialistickej sústavy alebo genocídia (§ 259).

Piaty oddiel. Iné rušenia činnosti štátneho orgánu a orgánu spoločenskej organizácie

Marenie a ohrozovanie činnosti štátneho orgánu a orgánu spoločenskej organizácie

§ 169 (1) Kto poruší alebo nesplní dôležitú povinnosť svojho zamestnania, povolania, postavenia alebo svojej funkcie v úmysle zmaríť alebo podstatne sťažiť splnenie dôležitej úlohy národného výboru, súdu alebo iného štátneho orgánu alebo orgánu spoločenskej organizácie, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchateľ potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 vážnu poruchu v činnosti národného výboru, súdu alebo iného štátneho orgánu alebo orgánu spoločenskej organizácie alebo iný obzvlášť závažný následok.

(3) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchateľ potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako vojak za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

§ 170 (1) Kto z nedbanlivosti poruší alebo nesplní dôležitú povinnosť svojho zamestnania, povolania, postavenia alebo svojej funkcie a tým spôsobí vážnu poruchu v činnosti národného výboru, súdu alebo iného štátneho orgánu alebo orgánu spoločenskej organizácie alebo iný obzvlášť závažný následok, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchateľ potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako vojak za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

§ 171 Marenie výkonu úradného rozhodnutia

Kto zmarí alebo podstatne sťaží výkon rozhodnutia národného výboru, súdu alebo iného štátneho orgánu alebo orgánu spoločenskej organizácie tým, že

a) zničí, poškodí, urobí neupotrebitelnou, zatají, scudzí alebo odstráni vec, ktorej sa také rozhodnutie týka,

b) ujde stráži, z väzby alebo z výkonu trestu odňatia slobody, alebo

c) dopustí sa závažného konania, aby zmaril účel väzby alebo trestu, potresce sa

odňatím slobody až na päť rokov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 172 Vzburá väzňov

(1) Kto sa zúčastní na vzopretí skupiny väzňov dozornému orgánu, jeho rozkazu alebo väzenskému poriadku, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potresce, ak zorganizuje čin uvedený v odseku 1.

§ 173 Ohrozenie služobného tajomstva

(1) Kto vyzvedá služobné tajomstvo v úmysle vyzradiť ho nepovolanej osobe, alebo kto služobné tajomstvo nepovolanej osobe úmyselne vyzradí, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Rovnako sa potresce, kto z nedbanlivosti spôsobí, že sa služobné tajomstvo stalo známym v cudzine.

(3) Kto služobné tajomstvo vyzvedá v úmysle vyzradiť ho do cudziny, alebo kto služobné tajomstvo úmyselne do cudziny vyzradí, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

§ 174 Krivé obvinenie

(1) Kto iného lživo obviní z trestného činu v úmysle privodiť jeho trestné stíhanie, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 175 Krivá výpoveď

(1) Kto ako svedok, znalec alebo tlmočník pred súdom, prokurátorom alebo vyšetrovacím orgánom, pokiaľ koná vyšetrovanie podľa Trestného poriadku, alebo pred štátnym notárom, pokiaľ vykonáva rozhodovaciu činnosť,

a) uvedie nepravdu o okolnosti, ktorá má podstatný význam pre rozhodnutie, alebo

b) takú okolnosť zamlčí, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 176 Falšovanie a pozmeňovanie verejnej listiny

(1) Kto falšuje verejnú listinu alebo podstatne zmení jej obsah v úmysle, aby sa použila ako pravá, alebo kto použije takú listinu ako pravú, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 177 Marenie príprav a priebehu volieb

Kto inému násilím alebo istou bráni vo výkone volebného práva, alebo kto ináč hrubým spôsobom marí prípravy alebo priebeh volieb do zastupiteľského zboru alebo volieb sudcov, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

§ 178 Marenie dozoru nad cirkvami a náboženskými spoločnosťami

Kto v úmysle mariť alebo sťažovať výkon štátneho dozoru nad cirkvou alebo náboženskou spoločnosťou poruší ustanovenia zákona o hospodárskom zabezpečení cirkví a náboženských spoločností, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.

ŠTVRTÁ HLAVA. Trestné činy všeobecne nebezpečné

Všeobecné ohrozenie

§ 179 (1) Kto úmyselne vydá ľudí do nebezpečenstva smrti alebo ťažkej ujmy na zdraví alebo cudzí majetok do nebezpečenstva škody veľkého rozsahu tým, že spôsobí požiar alebo povodeň alebo škodlivý účinok výbušnín, plynu, elektriny alebo iných podobne nebezpečných látok alebo síl alebo sa dopustí iného podobného nebezpečného konania (všeobecné nebezpečenstvo), alebo kto všeobecné nebezpečenstvo zvýši alebo sťažuje jeho odvrátenie alebo zmiernenie, potresce sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na osem až pätnásť rokov sa páchatel potresce,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,
- b) ak spácha taký čin opätovne v krátkom čase, alebo
- c) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví viacerých osôb, škodu veľkého rozsahu alebo iný obzvlášť závažný následok.

(3) Odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel potresce,

- a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť, alebo
- b) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

§ 180 (1) Kto z nedbanlivosti spôsobí alebo zvýši všeobecné nebezpečenstvo alebo sťažuje jeho odvrátenie alebo zmiernenie, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti. ...

(4) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 2 písm. b) ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť viacerých osôb.

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 45/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon

Za § 180 sa vkladajú § 180a, 180b a 180c, ktoré včítane nadpisov znejú: „*Ohrozenie bezpečnosti vzdušného dopravného prostriedku*“

§ 180a (1) Kto na palube vzdušného dopravného prostriedku s úmyslom získať alebo vykonávať kontrolu nad takým prostriedkom

- a) použije proti inému násilie alebo pohrozenie bezprostredným násilím,
 - b) vyhráža sa inému usmrtením, ublížením na zdraví alebo spôsobením škody veľkého rozsahu alebo
 - c) zneužije bezbrannosť iného, potresce sa odňatím slobody na osem až pätnásť rokov alebo prepadnutím majetku.
- (2) Odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti, prípadne popri týchto trestoch aj prepadnutím majetku sa páchatel' potresce,
- a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť alebo
 - b) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.
- § 180b Kto oznámi nepravdivú informáciu, ktorá môže ohroziť bezpečnosť alebo prevádzku vzdušného dopravného prostriedku za letu, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.
- § 180c Zavlečenie vzdušného dopravného prostriedku do cudziny
- (1) Kto sa za účelom zavlečenia vzdušného dopravného prostriedku do cudziny takého prostriedku zmocní alebo neoprávnene použije taký prostriedok, ktorý mu bol zverený, potresce sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov alebo prepadnutím majetku. (2) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti, prípadne popri týchto trestoch aj prepadnutím majetku sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť. “

§ 181 Porušovanie povinnosti pri hrozivej tiesni

Kto zmarí alebo sťaží odvrátenie alebo zmiernenie hrozivej tiesne, ktorá priamo postihuje väčšiu skupinu osôb, tým, že bez závažného dôvodu

- a) odoprie pomoc, ktorá je mu podľa zákona uložená alebo na ktorú sa zaviazal, alebo
- b) zmarí poskytnutie takej pomoci inou osobou, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

Poškodzovanie a ohrozovanie prevádzky všeobecne prospešného zariadenia

§ 182 (1) Kto úmyselne ohrozí prevádzku

- a) verejného telekomunikačného zariadenia, pošty alebo zariadenia pre hromadnú verejnú dopravu,
- b) podmorského kábla alebo podmorského potrubia,
- c) zariadenia energetického alebo vodárenského,
- d) verejného ochranného zariadenia proti požiaru, povodni alebo inej živeľnej pohrome,
- e) obranného alebo ochranného zariadenia proti leteckým a iným podobným útokom alebo ich následkom, alebo
- f) podobného všeobecne prospešného zariadenia, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením. ...

§ 183 Kto úmyselne zničí alebo urobí neupotrebitel'nou zreteľne označenú znač-

ku bodu štátnej triangulácie, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 184 Kto z nedbanlivosti ohrozí prevádzku všeobecne prospešného zariadenia (§ 182 ods. 1), potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 185 Nedovolené ozbrojovanie

(1) Kto bez povolenia

a) sebe alebo inému zadováži alebo prechováva hromadne účinnú zbraň alebo súčiastky, ktoré pre použitie takej zbrane sú nevyhnutne potrebné, alebo

b) hromadí, vyrába alebo sebe alebo inému zadovážuje zbrane, streľivo alebo výbušniny, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 vo väčšom rozsahu, alebo

b) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

§ 186 Nedovolená prevádzka a držanie vysielacej stanice

(1) Kto bez povolenia vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva vysielaciu stanicu alebo súbor podstatných súčiastok určených na zostavenie takej stanice, alebo kto takú stanicu bez povolenia používa, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

Nedovolená výroba a držanie omamných prostriedkov a jedov

§ 187 (1) Kto bez povolenia vyrobí, dovezie, vyvezie, inému zadováži alebo prechováva omamné prostriedky alebo jedy, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,

b) ak získa takým činom značný prospech, alebo

c) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví viacerých osôb alebo smrť

§ 188 Kto vyrobí, sebe alebo inému zadováži alebo prechováva predmet spôsobilý na nedovolenú výrobu omamných prostriedkov alebo jedov, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím veci.

Šírenie nákazlivej choroby

§ 189 Kto úmyselne spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením.

§ 190 Kto z nedbanlivosti spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej ľudskej choroby, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 191 (1) Kto spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej choroby domácich alebo iných hospodársky dôležitých zvierat, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 rozšírenie takej choroby.

§ 192 (1) Kto spôsobí alebo zvýši nebezpečenstvo zavlečenia alebo rozšírenia nákazlivej choroby alebo škodcu úžitkových rastlín, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 rozšírenie takej choroby alebo takého škodcu.

Ohrozovanie zdravia závadnými potravinami a inými potrebami

§ 193 (1) Kto má na predaj, vyrobí alebo sebe alebo inému úmyselne zadováži potraviny alebo iné predmety, ktorých požitie alebo použitie na obvyklý účel je nebezpečné ľudskému zdraviu, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom. ...

§ 195 Spoločné ustanovenie

Vyhláškou ministra spravodlivosti sa určí, čo sa považuje za omamné prostriedky a jedy v zmysle § 187 a 188, ktoré choroby sa považujú za nákazlivé v zmysle § 189 až 192 a na ktorých škodcov sa vzťahuje ustanovenie § 192.

PIATA HLAVA. Trestné činy hrubo narušujúce občianske spolužitie

Násilie proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi

§ 196 (1) Kto sa skupine obyvateľov vyhráža usmrtením, ublížením na zdraví alebo spôsobením škody veľkého rozsahu, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

(2) Kto použije násilie proti skupine obyvateľov alebo jednotlivcovi alebo sa im vyhráža usmrtením, ublížením na zdraví alebo spôsobením škody veľkého rozsahu preto, že sú stúpencami socialistického spoločenského a štátneho zriadenia, pre ich národnosť, rasu, vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

§ 197 Kto v úmysle odstrašiť iného od aktívnej účasti na plnení úloh socialistickej spoločnosti

a) použije násilie proti skupine obyvateľov alebo proti jednotlivcovi, alebo

b) vyhráža sa skupine obyvateľov alebo jednotlivcovi usmrtením, ublížením na zdraví alebo spôsobením škody veľkého rozsahu, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

§ 198 Hanobenie národa, rasy a presvedčenia

Kto verejne a pohoršujúcim spôsobom hanobí

- a) niektorý národ, jeho jazyk alebo niektorú rasu, alebo
- b) skupinu obyvateľov republiky preto, že sú stúpencami socialistického spoločenského a štátneho zriadenia, pre ich vyznanie alebo preto, že sú bez vyznania, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

Šírenie poplašnej zprávy

§ 199 Kto úmyselne spôsobí nebezpečenstvo vážneho znepokojenia aspoň časti obyvateľstva nejakého miesta tým, že rozširuje poplašnú zprávu, ktorá je nepravdivá, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 200 Kto za brannej pohotovosti štátu spôsobí, čo aj z nedbanlivosti, nebezpečenstvo vážneho znepokojenia, malomyselnosti alebo porazeneckej nálady aspoň u časti obyvateľstva nejakého miesta tým, že rozširuje poplašnú zprávu, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

§ 201 Opilstvo

Kto po tom, čo požil alkoholický nápoj, vykonáva zamestnanie alebo inú činnosť, pri ktorých by mohol ohroziť život alebo zdravie ľudí alebo spôsobiť značnú škodu na majetku, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti alebo peňažným trestom.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 16. apríla 1976 č. 6 Tz 11/76¹⁹⁴ (č. 15 zbierky)

Ak spácha trestný čin opilstva podľa § 201 Tr. zák., vodič motorového vozidla, treba mu spravidla uložiť trest zákazu činnosti viesť motorové vozidlo.

§ 202 Výtržníctvo

(1) Kto sa zo zjavnej neúcty voči spoločnosti dopustí verejne alebo na mieste prístupnom verejnosti hrubej neslušnosti alebo výtržnosti, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením sa páchatel potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 22. apríla 1970 č. 3 Tz 14/70¹⁹⁵ (č. 29 zbierky)

Znak trestného činu výtržníctví podle § 202 tr. zák., že čin byl spáchan ze zjevné neúcty vůči společnosti, lze zjistit i z výtržnického jednání, jestliže výtržnost se stala za

¹⁹⁴ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1977. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1978, s. 52 – 54.

¹⁹⁵ *Sbírka soudních rozhodnutí*. Ročník 1970. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1971, s. 286 – 291.

takových okolností a je takové intenzity, že již z toho lze bezpečně dovodit, že motivem jednání pachatele není náhly ojedinělý impuls, ale že je v něm vyjádřen pachatelův záporný postoj k dodržování zásad socialistického soužití.

§ 203 Příživnictvo

Kto sa sústavne vyhýba poctivej práci a zadovažuje si prostriedky na obživu prostitúciou, hazardnou hrou alebo iným nekalým spôsobom, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 14. septembra 1972 č. 4 Tz 42/72¹⁹⁶ (č. 32 zbierky)
Matka, která řádně pečuje o výchovu svých dětí, nemůže naplnit znak „vyhýba se poctivé práci“ ve smyslu § 203 tr. zák., a to ani když má možnost umístit děti v kolektivním zařízení a této možnosti nevyužívá.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 17. decembra 1982 č. 2 Tz 25/82¹⁹⁷ (č. 20 zbierky)
Znak „soustavně se vyhýbá poctivé práci“ ve smyslu § 203 tr. zák. je naplněn nejen tím, že pachatel nevstoupí do pracovního poměru a nepracuje, ale i tím, že sice je formálně v pracovním poměru, ale soustavně bezdůvodne nepracuje a vyhýba se tak poctivé práci.

Pachatel se přestává vyhýbat poctivé práci od doby, kdy se vážně uchází o práci, kterou nemůže okamžitě nastoupit pro překážky stojící mimo něho, nikoli až od doby, kdy v takovém případě skutečně nastoupí do práce.

Novelizácia (účinná od 17. júla 1963) – Zákon č. 53/1963 Zb., ktorým sa mení § 203 trestného zákona č. 140/1961 Zb.

Ustanovenie § 203 trestného zákona z 29. novembra 1961 č. 140 Zb. sa mení takto:

„§ 203 Příživnictvo

(1) Kto pokračuje v sústavnom vynechávaní pracovných smien bez závažného dôvodu alebo v predstieraní pracovnej neschopnosti, hoci bol už pre taký čin postihnutý miestnym ľudovým súdom alebo národným výborom, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

(2) Kto sa sústavne vyhýba poctivej práci a dáva sa niekym vydržiavať alebo si prostriedky na obživu zadovažuje iným nekalým spôsobom, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.“

¹⁹⁶ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1973. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1974, s. 225 – 229.

¹⁹⁷ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1983. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1984, s. 232 – 235.

§ 204 Kupliarstvo

Kto iného zjedná, pohne alebo zvedie na vykonávanie prostitúcie, alebo kto korigistí z prostitúcie vykonávanej iným, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

§ 205 Ohrozovanie mravnosti

(1) Kto uvádza do obehu alebo robí verejne prístupnými tlačovinu, film, vyobrazenie alebo iný predmet, ktoré ohrozujú mravnosť, alebo kto taký predmet za tým účelom vyrobí alebo prechováva, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím vecí.

(2) Odňatím slobody až na dva roky sa páchatel' potresce,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 v značnom rozsahu,
- b) ak ohrozí takým činom mravnosť osoby mladšej ako osemnásť rokov, alebo
- c) ak spácha taký čin pre zárobok.

§ 206 Ohováranie

Kto o inom oznámi údaj, o ktorom vie, že je nepravdivý a spôsobilý značnou mierou ohroziť jeho vážnosť u spoluobčanov, a tým

- a) poškodí ho v zamestnaní,
- b) naruší jeho rodinné vzťahy, alebo
- c) spôsobí mu inú vážnu ujmu,

potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

Neposkytnutie pomoci

§ 207 (1) Kto osobe, ktorá je v nebezpečenstve smrti alebo javí príznaky vážnej poruchy zdravia, neposkytne potrebnú pomoc, hoci tak môže urobiť bez nebezpečenstva pre seba alebo iného, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením.

(2) Kto osobe, ktorá je v nebezpečenstve smrti alebo javí príznaky vážnej poruchy zdravia, neposkytne potrebnú pomoc, hoci je podľa povahy svojho zamestnania povinný takú pomoc poskytnúť, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

§ 208 Vodič dopravného prostriedku, ktorý po dopravnej nehode, na ktorej mal účasť, neposkytne osobe, ktorá pri nehode utrpela ujmu na zdraví, potrebnú pomoc, hoci tak môže urobiť bez nebezpečenstva pre seba alebo iného, potresce sa odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

§ 209 Poškodzovanie cudzích práv

(1) Kto inému spôsobí vážnu ujmu na právach tým, že

- a) uvedie niekoho do omylu, alebo
- b) využije niečí omyl,

potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody až na tri roky sa páchatel' potresce, ak sa vydáva pri čine uvedenom v odseku 1 za verejného činiteľa.

Novelizácia (účinná od 1. januára 1970) – Zákon č. 148/1969 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.

Za § 209 sa vkladá § 209a, ktorý znie: „**§ 209a Neoprávnené používanie cudzieho motorového vozidla**

(1) Kto sa zmocní cudzieho motorového vozidla v úmysle prechodne ho používať alebo kto neoprávnene také motorové vozidlo, ktoré mu bolo zverené, prechodne používa, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Rovnako sa potresce, kto neoprávnene používa alebo spolupoužíva cudzie motorové vozidlo, hoci vie, že pochádza z činu uvedeného v odseku 1.

(3) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo zákazom činnosti sa páchatel' potresce,

a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu alebo úmyselne škodu nie nepatrnú,

b) ak sa dopustí tohto činu opätovne alebo ak už bol pre taký čin odsúdený,

c) ak tým získa neoprávnený majetkový prospech väčšieho rozsahu.

(4) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov alebo peňažným trestom alebo zákazom činnosti sa páchatel' potresce,

a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 úmyselne značnú škodu,

b) ak sa dopustí činu uvedeného v odseku 1 opätovne, hoci bol už pre taký čin potrestaný,

c) ak tým neoprávnene získa značný majetkový prospech alebo

d) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 iný obzvlášť závažný následok.“.

ŠIESTA HLAVA. Trestné činy proti rodine a mládeži

§ 210 Dvojmanželstvo

(1) Kto za trvania svojho manželstva uzavrie manželstvo iné, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Rovnako sa potresce, kto uzavrie manželstvo s osobou, ktorá už je v inom manželstve.

§ 211 Porušovanie zákona o rodinnom práve

Kto pri výkone svojej duchovenskej činnosti alebo podobnej náboženskej funkcie poruší, čo aj z nedbanlivosti, ustanovenia zákona o rodinnom práve, najmä tým, že vykoná náboženský sobášny obrad s osobami, ktoré spolu neuzavreli manželstvo, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok.

§ 212 Opustenie dieťaťa

(1) Kto opustí dieťa, o ktoré má povinnosť sa starať a ktoré si samo nemôže zadovážiť pomoc, a vystaví ho tým nebezpečenstvu smrti alebo ublíženia na zdraví, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až šesť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 23. septembra 1976 č. 4 Tz 158/76¹⁹⁸ (č. 35 zbierky)
„Opustením dieťaťa“ v zmysle § 212 ods. 1 Tr. zák. treba rozumieť ponechanie dieťaťa jeho osudu za takých okolností, že pre dieťa vzniká nebezpečenstvo smrti alebo ujmy na zdraví. Za opustenie dieťaťa v zmysle uvedeného zákonného ustanovenia teda nemožno považovať zanechanie dieťaťa v materskej škôlke v opatere pracovníčok škôlky.

§ 213 Zanedbanie povinnej výživy

- (1) Kto neplní, čo aj z nedbanlivosti, svoju zákonnú povinnosť vyživovať alebo zaopatrovat' iného, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok.
- (2) Kto sa úmyselne vyhýba plneniu svojej zákonnej povinnosti vyživovať alebo zaopatrovat' iného, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.
- (3) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potresce, ak vydá činom uvedeným v odseku 1 alebo 2 oprávnenú osobu nebezpečenstvu núdze.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSR z 22. mája 1968 č. 6 Tz 18/68¹⁹⁹ (č. 27 zbierky)

K posudzování trestného činu zanedbání povinné výživy podle § 213 tr. zák.

Zanedbání povinné výživy podľa § 213 tr. zák. je trestným činom trvácim, ktorý je páchaný pokiaľ pachateľ zavinene udržuje protiprávny stav, vyvolaný neplnením zákonnej povinnosti vyživovať alebo zaopatřovať iného (§ 213 odst. 1 tr. zák.) alebo vyhýbaním sa plneniu zákonnej povinnosti vyživovať alebo zaopatřovať iného (§ 213 odst. 2 tr. zák.). Tento protiprávny stav môže byť prerušen, i keď neplnenie vyživovacej povinnosti objektívne trvá, pokiaľ toto neplnenie není pachateľom zavineno.

Vyhlášením rozsudku súdom prvého stupňa končí spáchanie jedného trestného činu zanedbání povinné výživy a súčasne začína páchanie téhož trestného činu nového, pokiaľ pachateľ stále zavinene svou vyživovacej povinnosť neplní, príp. se jejímu plnění vyhýbá. Tento rozsudek je tedy mezníkem, kdy začínají podmínky recidivy.

§ 214 Osobitné ustanovenie o účinnej ľútosti

Trestnosť zanedbania povinnej výživy (§ 213) zaniká, ak trestný čin nemal trvalo nepriaznivé následky a páchatel' svoju povinnosť dodatočne splnil skôr, než súd prvého stupňa začal vyhlasovať rozsudok.

§ 215 Týranie zverenej osoby

Kto týra osobu, ktorá je v jeho starostlivosti alebo výchove, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

¹⁹⁸ *Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk*. Ročník 1978. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1979, s. 279 – 280.

¹⁹⁹ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1969. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1970, s. 447 – 453.

§ 216 Únos

(1) Kto osobu mladšiu ako pätnásť rokov alebo osobu postihnutú duševnou poruchou alebo duševne nedostatočne vyvinutú odníme z opatrovania toho, kto má podľa zákona alebo podľa úradného rozhodnutia povinnosť sa o ňu starať, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 v úmysle zadovážiť sebe alebo inému majetkový prospech, alebo

b) ak ohrozí takým činom mravný vývoj unesenej osoby alebo ak spôsobí takým činom iný obzvlášť závažný následok.

§ 217 Ohrozovanie mravnej výchovy mládeže

Kto vydá, čo aj z nedbanlivosti, osobu mladšiu ako osemnásť rokov nebezpečenstvu spustnutia tým, že

a) umožní jej viesť záhaľčivý alebo nemravný život, alebo

b) zvádza ju k zaháľčivému alebo nemravnému životu, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.

§ 218 Podávanie alkoholických nápojov mládeži

Kto sústavne podáva osobám mladším ako osemnásť rokov alkoholické nápoje v takej miere, že tým ohrozuje ich zdravie, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok.

SIEDMA HLAVA. Trestné činy proti životu a zdraviu

§ 219 Vražda

Kto iného úmyselne usmrtí, potresce sa odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

§ 220 Vražda novonarodeného dieťaťa matkou

Matka, ktorá v rozrušení spôsobenom pôrodom úmyselne usmrtí svoje novonarodené dieťa pri pôrode alebo hneď po ňom, potresce sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

Ublíženie na zdraví

§ 221 (1) Kto inému úmyselne ublíži na zdraví, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 na svedkovi, znalcovi alebo tlmočníkovi pre výkon ich povinnosti, alebo

b) ak spácha taký čin na inom preto, že je stúpencom socialistického spoločenského a štátneho zriadenia, pre jeho národnosť, rasu, vyznanie alebo preto, že je bez vyznania.

(3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví.

(4) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť.

§ 222 (1) Kto inému úmyselne spôsobí ťažkú ujmu na zdraví, potresce sa odňatím slobody na dva roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť.

§ 223 (1) Kto inému z nedbanlivosti ublíži na zdraví, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 preto, že porušil dôležitú povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie alebo uložení mu podľa zákona.

§ 224 (1) Kto inému z nedbanlivosti spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 preto, že porušil dôležitú povinnosť vyplývajúcu z jeho zamestnania, povolania, postavenia alebo funkcie alebo uložení mu podľa zákona.

(3) Kto z nedbanlivosti spôsobí ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť viacerých osôb preto, že hrubo porušil predpisy o bezpečnosti práce alebo dopravy alebo hygienické predpisy, potresce sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.

§ 225 Ruvačka

(1) Kto úmyselne ohrozí život alebo zdravie iného tým, že sa zúčastní na ruvačke, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak je pri čine uvedenom v odseku 1 inému spôsobená ťažká ujma na zdraví alebo smrť.

§ 226 Ohrozovanie pohlavnou chorobou

Kto iného vydá, čo aj z nedbanlivosti, do nebezpečenstva pohlavnej nákazy, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením.

Nedovolené prerušenie tehotenstva

§ 227 (1) Kto tehotnej žene pomáha alebo ju zvedie k tomu, aby

a) svoje tehotenstvo sama umele prerušila, alebo

b) iného požiadala alebo inému dovolila, aby jej bolo tehotenstvo umele prerušené ináč ako spôsobom prípustným podľa zákonných predpisov o umelom prerušení tehotenstva,

potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť.

§ 228 (1) Kto so súhlasom tehotnej ženy umele preruší jej tehotenstvo ináč ako spôsobom prípustným podľa zákonných predpisov o umelom prerušení tehotenstva, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 pre zárobok, alebo

b) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť.

(3) Rovnako ako v odseku 2 sa potresce, kto bez súhlasu tehotnej ženy umele preruší jej tehotenstvo.

(4) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 3 smrť.

§ 229 Tehotná žena, ktorá svoje tehotenstvo sama umele preruší alebo iného o to požiada alebo mu to dovoľí, nie je pre taký čin trestná, a to ani podľa ustanovení o návodcovi a pomocníkovi.

§ 230 Účasť na samovražde

(1) Kto iného pohne k samovražde alebo inému k samovražde pomáha, potresce sa, ak došlo aspoň k pokusu samovraždy, odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 na osobe mladšej ako osemnásť rokov, na tehotnej žene alebo na osobe postihnutej duševnou poruchou alebo duševne nedostatočne vyvinutej.

ÔSMA HLAVA. Trestné činy proti slobode a ľudskej dôstojnosti

Prvý oddiel. Trestné činy proti slobode

§ 231 Obmedzovanie osobnej slobody

(1) Kto inému bez oprávnenia bráni užívať osobnú slobodu, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.

(2) Odňatím slobody až na tri roky alebo nápravným opatrením sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 v úmysle uľahčiť iný trestný čin.

(3) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví, smrť alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 232 Pozbavenie osobnej slobody

(1) Kto iného pozbaví osobnej slobody, potresce sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví, smrť alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 233 Zavlečenie do cudziny

(1) Kto iného zavlečie do cudziny, potresce sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

- (2) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel' potresce,
- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,
 - b) ak spácha taký čin na osobe mladšej ako pätnásť rokov alebo na osobe postihnutej duševnou poruchou alebo duševne nedostatočne vyvinutej, alebo
 - c) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví, smrť alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 234 Lúpež

- (1) Kto proti inému použije násilie alebo hrozbu bezprostredného násilia v úmysle zmocniť sa cudzej veci, potresce sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov.
- (2) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel' potresce,
- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny, alebo
 - b) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví alebo značnú škodu.
- (3) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť.

§ 235 Vydieranie

- (1) Kto iného násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy núti, aby niečo konal, opomenul alebo trpel, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.
- (2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potresce,
- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 so zbraňou alebo pre zárobok, alebo
 - b) ak spôsobí takým činom značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 236 Obmedzovanie slobody vyznania

Kto násilím, hrozbou násilia alebo hrozbou inej ťažkej ujmy

- a) núti iného na účasť na náboženskom úkone,
 - b) zdržuje iného bez oprávnenia od takej účasti, alebo
 - c) inému v užívaní slobody vyznania ináč bráni,
- potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

§ 237 Útlak

Kto iného núti, zneužívajúc jeho tieseň alebo závislosť, aby niečo konal, opomenul alebo trpel, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením.

§ 238 Porušovanie domovej slobody

- (1) Kto vnikne do domu alebo do bytu iného tým, že použije násilie alebo hrozbu bezprostredného násilia, kto tam neoprávnene vnikne v úmysle vykonať násilie, alebo kto tam neoprávnene zotrúva v úmysle vykonať násilie, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením.
- (2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce,
- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 so zbraňou, alebo
 - b) ak spácha taký čin najmenej s dvoma osobami.

Porušovanie tajomstva prepravovaných zpráv

- § 239** (1) Kto úmyselne poruší tajomstvo

a) uzavretého listu alebo inej písomnosti, zasielaných poštou alebo iným dopravným zariadením, alebo

b) zprávy podávanej telefónom, telegrafom alebo iným takým verejným zariadením, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením.

(2) Pracovník poštovej, telegrafnej alebo telefónnej služby, ktorý

a) spácha čin uvedený v odseku 1,

b) inému úmyselne umožní spáchať taký čin, alebo

c) pozmení alebo potlačí písomnosť prepravovanú poštou alebo iným dopravným zariadením alebo zprávu podanú telefonicky, telegraficky alebo iným podobným spôsobom, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo zákazom činnosti. ...

Druhý oddiel. Trestné činy proti ľudskej dôstojnosti

§ 241 Znásilnenie

(1) Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násillia donúti ženu k súložu, alebo kto na taký čin zneužije jej bezbrannosť, potresce sa odňatím slobody na tri roky až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví, alebo

b) ak spácha taký čin na žene mladšej ako pätnásť rokov.

(3) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť.

Pohlavné zneužívanie

§ 242 (1) Kto vykoná súlož s osobou mladšou ako pätnásť rokov alebo kto takú osobu iným spôsobom pohlavne zneužije, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až osem rokov.

(2) Odňatím slobody na dva roky až desať rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 na osobe zverenej jeho dozoru, zneužívajúc jej závislosť.

(3) Odňatím slobody na päť až dvanásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 ťažkú ujmu na zdraví.

(4) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov sa páchatel' potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť.

§ 243 Kto zneužívajúc závislosť osoby mladšej ako osemnásť rokov alebo osoby zverenej jeho dozoru pohne ju k mimomanželskej súložu, alebo kto takú osobu, zneužívajúc jej závislosť, iným spôsobom pohlavne zneužije, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.

§ 244 Pohlavný styk s osobou toho istého pohlavia

(1) Kto sa po dovŕšení osemnásteho roku svojho veku pohlavne stýka s osobou toho istého pohlavia mladšou ako osemnásť rokov, alebo kto sa pohlavne stýka s osobou toho istého pohlavia zneužívajúc jej závislosť, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Rovnako sa potresce, kto

a) za pohlavný styk s osobou toho istého pohlavia prijme alebo poskytne odplatu, alebo

b) pohlavným stykom s osobou toho istého pohlavia budí verejné pohoršenie.

§ 245 Súlož medzi príbuznými

Kto vykoná súlož s príbuzným v pokolení priamom alebo so súrodencom, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.

§ 246 Obchodovanie so ženami

(1) Kto do cudziny zláka, najme alebo prepraví ženu v úmysle, aby sa tam použila na pohlavný styk s iným, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,

b) ak spácha taký čin na žene mladšej ako osemnásť rokov, alebo

c) ak spácha taký čin v úmysle, aby žena bola použitá na prostitúciu.

DEVIATA HLAVA. Trestné činy proti majetku

§ 247 Krádež

(1) Kto si privlastní cudziu vec tým, že sa jej zmocní, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako člen organizovanej skupiny,

b) ak spácha taký čin pre zárobok,

c) ak sa pokúsi bezprostredne po takom čine uchovať si vec násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia, alebo

d) ak spôsobí takým činom značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 248 Sprenevera

(1) Kto si privlastní vec, ktorá mu bola zverená, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na dva až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako osoba, ktorá má výslovne uloženú povinnosť hájiť záujmy poškodeného, alebo

b) ak spôsobí takým činom značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 249 Neoprávnené užívanie cudzej veci

(1) Kto sa zmocní cudzej veci väčšej hodnoty v úmysle ju prechodne užívať, alebo kto neoprávnené cudziu vec väčšej hodnoty, ktorá mu bola zverená, prechodne užíva, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením sa

páchateľ potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

§ 250 Podvod

(1) Kto na škodu cudzieho majetku seba alebo iného obohatí tým, že

a) uvedie niekoho do omylu, alebo

b) využije niečí omyl, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na dva roky až osem rokov sa páchatel potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 pre zárobok, alebo

b) ak spôsobí takým činom značnú škodu alebo iný obzvlášť závažný následok.

Podielníctvo

§ 251 (1) Kto ukryje alebo na seba alebo iného prevedie

a) vec, ktorá bola získaná trestným činom spáchaným inou osobou, alebo

b) to, čo za takú vec bolo zadovážené, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 pre zárobok, alebo

b) ak získa takým činom značný prospech.

§ 252 Kto ukryje alebo na seba alebo iného prevedie z nedbanlivosti vec väčšej hodnoty, ktorá bola získaná trestným činom spáchaným inou osobou, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

§ 253 Úžera

(1) Kto zneužívajúc niečiu tieseň, neskúsenosť alebo rozumovú slabosť alebo niečie rozrušenie dá sebe alebo inému poskytnúť alebo sľúbiť plnenie, ktorého hodnota je k hodnote vzájomného plnenia v hrubom nepomere, alebo kto takú pohľadávku uplatní alebo v úmysle uplatniť ju na seba prevedie, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 pre zárobok.

§ 254 Zatajenie veci

(1) Kto si privlastní cudziu vec, ktorá sa dostala do jeho moci nálezom, omylom alebo ináč bez privolenia oprávnenej osoby, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel potresce, ak získa činom uvedeným v odseku 1 značný prospech.

§ 255 Porušovanie povinnosti pri správe cudzieho majetku

(1) Kto inému spôsobí škodu tým, že poruší podľa zákona mu uloženú alebo zmluvne prevzatú povinnosť opatrovať alebo spravovať cudzí majetok, potresce

sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 ako osoba, ktorá má výslovne uloženú povinnosť hájiť záujmy poškodeného, alebo

b) ak spôsobí takým činom značnú škodu.

§ 256 Poškodzovanie veriteľ'a

(1) Kto aj len čiastočne zmarí uspokojenie svojho veriteľ'a tým, že

a) zničí, poškodí, zatají, scudzí alebo odstráni časť svojho majetku, alebo

b) predstiera alebo uzná neexistujúce právo alebo záväzok, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom. ...

§ 257 Poškodzovanie cudzej veci

(1) Kto zničí, poškodí alebo urobí neupotrebitel'nou cudziu vec vyššej hodnoty, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 na veci svedka, znalca alebo tlmočníka pre výkon ich povinnosti,

b) ak spôsobí takým činom značnú škodu, alebo

c) ak spácha taký čin na veci, ktorá požíva ochranu podľa osobitných predpisov.

§ 258 Zneužívanie vlastníctva

Kto poškodí dôležitý kultúrny alebo iný dôležitý všeobecný záujem tým, že zničí, poškodí, urobí neupotrebitel'nou alebo zašantročí vlastnú vec, ktorá požíva ochranu podľa osobitných predpisov, potresce sa odňatím slobody až na dva roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom alebo prepadnutím veci.

DESIATA HLAVA

Trestné činy proti ľudskosti

§ 259 Genocídium

(1) Kto v úmysle úplne alebo čiastočne zničiť niektorú národnú, etnickú, rasovú alebo náboženskú skupinu

a) uvedie príslušníkov takej skupiny do takých životných podmienok, ktoré majú privodiť ich úplné alebo čiastočné fyzické zničenie,

b) vykoná opatrenie smerujúce k tomu, aby sa v takej skupine bránilo rodeniu detí,

c) násilne prevádza deti z jednej takej skupiny do druhej, alebo

d) spôsobí príslušníkovi takej skupiny ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, potresce sa odňatím slobody na dvanásť až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

(2) Rovnako sa potresce, kto sa na čine uvedenom v odseku 1 zúčastní.

Podpora a propagácia fašizmu a podobného hnutia

§ 260 (1) Kto podporuje alebo propaguje fašizmus alebo iné podobné hnutie, ktoré smeruje k potlačovaniu práv a slobôd pracujúceho ľudu alebo ktoré hlása národnostnú, rasovú alebo náboženskú nenávisť, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až osem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 tlačou, filmom, rozhlasom, televíziou alebo iným podobne účinným spôsobom, alebo

b) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu.

§ 261 Kto verejne prejavuje sympatie k fašizmu alebo k inému podobnému hnutiu uvedenému v § 260, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

§ 262 Používanie zakázaného bojového prostriedku

(1) Kto za vojny alebo za bojovej situácie

a) nariadi použitie zakázaného bojového prostriedku, alebo

b) taký prostriedok úmyselne použije, potresce sa odňatím slobody na dva roky až sedem rokov. ...

§ 263 Vojnová krutosť

(1) Kto za vojny poruší predpisy medzinárodného práva tým, že neľudsky zaobchádza s bezbranným civilným obyvateľstvom, utečencami, ranenými, s príslušníkmi ozbrojených síl, ktorí zbrane už zložili, alebo s vojnovými zajatcami, potresce sa odňatím slobody na tri roky až desať rokov. ...

§ 264 Plienenie v priestore vojnových operácií

Kto v priestore vojnových operácií, na bojisku alebo v miestach postihnutých vojnovými operáciami

a) zmocní sa, využívajúc niečiu tieseň, cudzej veci,

b) svojvoľne cudzí majetok ničí alebo ho pod zámienkou vojnovej potreby odníma, alebo

c) okráda padnutých,

potresce sa odňatím slobody na tri roky až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

§ 265 Zneužívanie označení Červeného kríža

Kto za brannej pohotovosti štátu neoprávnene používa označenie Červeného kríža alebo iné označenie alebo farbu, ktorými sú označené zdravotnícke inštitúcie alebo dopravné prostriedky zdravotníckej evakuácie, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

JEDENÁSTA HLAVA. Trestné činy proti brannosti

§ 266 Marenie spôsobilosti na službu

(1) Kto seba alebo iného urobí trvalo alebo dočasne nespôsobilým alebo menej spôsobilým na plnenie brannej povinnosti alebo iných úloh pre obranu vlasti, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

§ 267 Neplnenie odvodnej povinnosti

(1) Kto sa neustanoví na odvod, na preskúšanie alebo na nemocničné alebo výberové vyšetrenie v úmysle svoju odvodnú povinnosť nesplniť alebo jej splnenie oddialiť, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

§ 268 Obchádzanie brannej povinnosti

(1) Kto sa dopustí machinácií v úmysle dosiahnuť úľavy v plnení brannej povinnosti, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok alebo nápravným opatrením.

(2) Kto sa dopustí machinácií v úmysle

a) sám sa celkom alebo sčasti vyhnúť plneniu brannej povinnosti, alebo

b) iného celkom alebo sčasti vymknúť z plnenia brannej povinnosti, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až dva roky.

(3) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 alebo 2 za brannej pohotovosti štátu.

Nenastúpenie služby v ozbrojených silách

§ 269 (1) Kto v úmysle vyhnúť sa trvalo vojenskej činnej službe alebo zvláštnej službe nenastúpi službu v ozbrojených silách do 24 hodín po uplynutí lehoty určenej v povolávacom rozkaze, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na dva roky až desať rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

§ 270 (1) Kto nenastúpi, čo aj z nedbanlivosti, službu v ozbrojených silách do 24 hodín po uplynutí lehoty určenej v povolávacom rozkaze, potresce sa odňatím slobody až na dva roky.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

§ 271 Kto po vyhlásení mobilizácie, čo aj z nedbanlivosti,

a) bez odkladu sa neustanoví z cudziny nastúpiť vojenskú činnú službu, alebo

b) neposlúchne výzvu vydanú podľa ustanovení branného zákona na vstup do vojenskej služby spojeneckého štátu, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

§ 272 Porušovanie osobných a vecných povinností

(1) Kto nesplní, čo aj z nedbanlivosti, osobnú alebo vecnú povinnosť pre obranu vlasti, kto sa úmyselne vyhýba plneniu takej povinnosti, alebo kto plnenie takej povinnosti inou osobou, čo aj z nedbanlivosti, marí alebo sťažuje, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky alebo nápravným opatrením alebo peňažným trestom. ...

DVANÁSTA HLAVA. Trestné činy vojenské

Neposlúchnutie rozkazu

§ 273 (1) Kto odoprie vykonať alebo úmyselne nevykoná rozkaz, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na dva roky až sedem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 so skupinou vojakov,

b) ak spácha taký čin za okolností, že by tým mohol zmariť alebo podstatne sťažiť splnenie dôležitej služobnej úlohy,

c) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo

d) ak spôsobí takým činom ohrozenie bojovej pohotovosti útvaru alebo iný obzvlášť závažný následok.

(3) Odňatím slobody na päť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

§ 274 (1) Kto z nedbanlivosti nevykoná rozkaz za okolností, že by tým mohol zmariť alebo podstatne sťažiť splnenie služobnej úlohy, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok.

(2) Odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov sa páchatel' potresce,

a) ak činom uvedeným v odseku 1 zmariť alebo podstatne sťaží splnenie dôležitej služobnej úlohy,

b) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví alebo smrť, alebo

c) ak spôsobí takým činom ohrozenie bojovej pohotovosti útvaru alebo iný obzvlášť závažný následok

(3) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

§ 275 Sprotivenie a donútenie porušiť vojenskú povinnosť

(1) Kto kladie odpor vojakovi, ktorý plní vojenské povinnosti, alebo ho donúti porušiť vojenskú povinnosť, potresce sa odňatím slobody až na tri roky.

(2) Odňatím slobody na dva roky až sedem rokov sa páchatel' potresce,

a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 so skupinou osôb,

b) ak spácha taký čin so zbraňou,

c) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví alebo iný obzvlášť závažný následok, alebo

d) ak spácha taký čin za bojovej situácie.

(3) Odňatím slobody na päť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce,

a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť, alebo

b) ak spácha čin uvedený v odseku 2 písm. a) alebo c) za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

Urážka medzi vojakmi

§ 276 Kto urazí

- a) nadriadeného alebo vyššieho,
- b) podriadeného alebo nižšieho, alebo
- c) vojaka rovnakej hodnosti, a to v čase, keď sám alebo urazený vykonáva službu, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok.

§ 277 (1) Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia urazí

- a) nadriadeného alebo vyššieho, alebo
- b) podriadeného alebo nižšieho, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až dva roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 v čase, keď sám alebo urazený vykonáva službu,
- b) ak spácha taký čin proti vojenskej strážii,
- c) ak spácha taký čin so zbraňou alebo najmenej s dvoma osobami, alebo
- d) ak spôsobí takým činom ublíženie na zdraví.

§ 278 (1) Kto násilím alebo hrozbou bezprostredného násilia urazí vojaka rovnakej hodnosti, a to v čase, keď sám alebo urazený vykonáva službu, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až dva roky.

(2) Odňatím slobody na jeden rok až päť rokov sa páchatel' potresce,

- a) ak spácha čin uvedený v odseku 1 proti vojenskej strážii,
- b) ak spácha taký čin so zbraňou alebo najmenej s dvoma osobami, alebo
- c) ak spôsobí takým činom ublíženie na zdraví.

§ 279 Násilie voči nadriadenému

(1) Kto použije násilie voči nadriadenému

- a) v úmysle pôsobiť na výkon jeho vojenských povinností, alebo
- b) pre výkon jeho vojenských povinností, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na tri roky až desať rokov sa páchatel' potresce,

- a) ak sa pokúsi činom uvedeným v odseku 1 spôsobiť ťažkú ujmu na zdraví, alebo
- b) ak spôsobí takým činom ťažkú ujmu na zdraví.

(3) Odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce,

- a) ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 smrť, alebo
- b) ak spácha taký čin za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

Vyhýbanie sa výkonu vojenskej služby

§ 280 (1) Kto sa v úmysle vyhnúť sa vojenskej službe alebo plneniu vojenských povinností poškodí na zdraví, predstiera chorobu, falšuje listinu, opije sa alebo použije iný úskok, alebo kto odopiera konať vojenskú službu, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na päť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu alebo za bojovej situácie.

§ 281 Kto sa za bojovej situácie urobí z nedbanlivosti nespôsobilým vykonávať službu tým, že sa opije, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až päť rokov.

§ 282 Zbehnutie

(1) Kto sa svojmocne vzd'aľuje v úmysle vyhnúť sa vojenskej službe, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až päť rokov.

(2) Odňatím slobody na päť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

§ 283 Zbehnutie do cudziny

(1) Kto sa svojmocne vzd'aľuje do cudziny v úmysle vyhnúť sa vojenskej službe, potresce sa odňatím slobody na jeden rok až sedem rokov.

(2) Odňatím slobody na sedem až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za brannej pohotovosti štátu.

§ 284 Svojmocné odlúčenie (1) Kto sa svojmocne vzd'aľuje po čas dlhší ako 24 hodín, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov. ...

§ 285 Porušovanie povinností strážnej služby

(1) Kto v strážnej alebo inej obdobnej službe poruší, čo aj z nedbanlivosti, predpisy alebo pravidlá tejto služby alebo osobitné nariadenia podľa nich vydané, potresce sa odňatím slobody až na jeden rok. ...

§ 286 Porušovanie povinností dozornej služby

(1) Kto v dozornej alebo inej službe závažným spôsobom, čo aj z nedbanlivosti, poruší predpisy alebo pravidlá tejto služby, potresce sa odňatím slobody až na šesť mesiacov. ...

§ 287 Porušovanie povinností služby pri obrane vzdušného priestoru

(1) Kto poruší, čo aj z nedbanlivosti, pravidlá služby na rádiotechnických hláskach, v pohotovostných jednotkách alebo iných zariadeniach určených na zaistenie bezpečnosti vzdušného priestoru, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky. ...

§ 288 Ohrozovanie politického a morálneho stavu jednotky

(1) Kto popudzuje vojakov proti vojenskej službe alebo proti nadriadenému, kto šíri malomysel'nosť, alebo kto ináč sústavne rozvracia kázeň, potresce sa odňatím slobody na šesť mesiacov až tri roky.

(2) Odňatím slobody na päť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel' potresce, ak spácha čin uvedený v odseku 1 za bojovej situácie.

§ 289 Zbabelosť pred nepriateľom

Kto sa za bojovej situácie zo zbabelosti alebo malomysel'nosti vzdá do zajatia, potresce sa odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

§ 290 Nesplnenie bojovej úlohy

(1) Kto sa bez dovolenia vzdialí za bojovej situácie, potresce sa odňatím slobody na tri roky až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

(2) Kto sa za bojovej situácie vyhýba povinnosti splniť bojovú úlohu alebo odoprie použiť zbraň, potresce sa odňatím slobody na desať až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

§ 291 Opustenie bojových prostriedkov

(1) Kto za bojovej situácie odhodí, opustí alebo urobí neupotrebitelnou zbraň alebo iný vojnový materiál, potresce sa odňatím slobody na dva roky až sedem rokov.

(2) Odňatím slobody na päť až pätnásť rokov alebo trestom smrti sa páchatel potresce, ak spôsobí činom uvedeným v odseku 1 obzvlášť závažný následok.

§ 292 Vydanie bojových prostriedkov nepriateľovi

Veliteľ, ktorý bez toho, že by to bolo vyvolané bojovou situáciou, nepriateľovi vydá, čo aj z nedbanlivosti, vojenské sily alebo ponechá mu opevnenia, bojovú techniku alebo iné bojové prostriedky, potresce sa, ak nekonal v úmysle podporovať nepriateľa, odňatím slobody na tri roky až pätnásť rokov alebo trestom smrti.

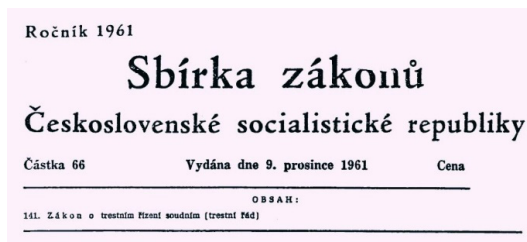
§ 293 Ublíženie parlamentárovi

Kto urazí parlamentára alebo člena jeho sprievodu, alebo kto takú osobu neprávom zadrží, potresce sa odňatím slobody až na dva roky. ...

TRETIA ČASŤ. Prechodné a záverečné ustanovenia

§ 301 Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1962.

3.8 Socialistické trestné právo procesné a jeho základný kódex – Trestný poriadok č. 141/1961 Zb.

Právna norma, jej kontextualizácia, zásadné novelizácie, súdna prax

Základné informácie o právnej norme – zákon o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok) č. 141/1961 Zb. (ďalej len „Trestný poriadok z r. 1961“ alebo „TP z r. 1961“):

- Trestný poriadok z r. 1961 bol spolu s Trestným zákonom schválený dňa 29. novembra 1961 a účinnosť nadobudol dňom 1. januára 1962,
- zrušil predchádzajúci Trestný poriadok z roku 1956 (č. 64/1956 Zb.) a nadviazal na zmenu v súdnictve, ku ktorej došlo zavedením miestnych ľudových súdov (zákon č. 38/1961 Zb.),
- mal sa stať kódexom rozvinutej socialistickej spoločnosti (čomu zodpovedal aj silný ideologický tlak na presadzovanie kolektívnych záujmov),
- Trestný poriadok z r. 1961 s početnými novelami (do zmeny režimu v roku 1989 bol celkovo 8-krát novelizovaný) platil s ďalšími novelizáciami až do prijatia nového kódexu trestného práva procesného (Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z.).

Základná štruktúra Trestného poriadku z r. 1961:

PRVÁ ČASŤ: SPOLOČNÉ USTANOVENIA

Prvá hlava: Všeobecné ustanovenia

Druhá hlava: Súd a osoby zúčastnené na konaní

Tretia hlava: Všeobecné ustanovenia o úkonoch trestného konania

Štvrtá hlava: Zaistenie osôb a vecí

Piata hlava: Dokazovanie

Šiesta hlava: Rozhodnutia

Siedma hlava: Sťažnosť a konanie o nej

Ôsma hlava: Trovy trestného konania

DRUHÁ ČASŤ: PRÍPRAVNÉ KONANIE

Deviata hlava: Vyšetrovanie

Desiata hlava: Rozhodnutie prokurátora v prípravnom konaní

TRETIA ČASŤ: KONANIE PRED SÚDOM

Jedenásta hlava: Základné ustanovenia

Dvanásta hlava: Predbežné prejednanie obžaloby

Trinásta hlava: Hlavné pojednávanie

Štrnásta hlava: Verejné zasadnutie

Pätnásta hlava: Neverejné zasadnutie

Šestnásta hlava: Odvolanie a konanie o ňom

Sedemnásta hlava: Sťažnosť pre porušenie zákona a konanie o nej

Osemnásta hlava: Obnova konania

ŠTVRTÁ ČASŤ: NIEKTORÉ ÚKONY SÚVISIACE S TRESTNÝM KONANÍM

Devätnásta hlava: Osobitné spôsoby konania

Dvadsať hlava: Vykonávacie konanie

Dvadsať prvá hlava: Zahľadanie odsúdenia

Dvadsať druhá hlava: Udelenie milosti a použitie amnestie

Dvadsať tretia hlava: Odškodnenie za väzbu a za trest

Dvadsať štvrtá hlava: Právny styk s cudzinou

PIATA ČASŤ: PRECHODNÉ A ZÁVEREČNÉ USTANOVENIA

Charakteristika Trestného poriadku z roku 1961 z obsahového hľadiska:

Trestný poriadok z roku 1961 bol súčasťou procesu socialistických rekodifikácií a nahradil Trestný poriadok z roku 1956. Za povšimnutie stojí pomerne turbulentný vývoj trestného práva procesného, ktorý pozorujeme od roku 1948, nakoľko v krátkom slede za sebou (celkovo v rozpätí 11 rokov) bol prijatý v poradí tretí Trestný poriadok, čo svedčí aj o mimoriadnom záujme vládnucej totalitnej komunistickej moci ovládnuť, reorganizovať a prispôbiť svojím záujmom oblasť trestného procesného práva.

V porovnaní s predchádzajúcimi trestnými poriadkami obdobia ľudovej demokracie predstavoval **istý posun posilnením práv obvineného a obžalovaného** v procesnom konaní a zakotvením základných zásad procesného konania (stále so zachovaním ideologizácie, trestno-perzekučného charakteru²⁰⁰ a inštrumentárneho chápania trestného práva²⁰¹). Panujúcou zásadou však aj naďalej zostala

²⁰⁰ KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 260.

²⁰¹ „S vypracovaním osnovy nového, trestního zákona na zásadách, které odpovídají potřebám

zásada **materiálnej pravdy**, čo znamenalo, že „*súd sa nemohol uspokojiť iba s akuzačným princípom, kde by strany predkladali svoje dôkazy, ale bolo nutné vyhľadávať a vykonávať všetky možné dôkazy za účelom zistenia skutočnej, materiálnej pravdy*“.²⁰² Trestný poriadok z r. 1961 zaviedol ako nový inštitút **spoluprácu so spoločenskými organizáciami**, ktoré mohli upozorňovať orgány činné v trestnom konaní na prípady porušenia socialistickej zákonnosti, dávať tak podnet na začatie trestného stíhania, navrhovať, aby súd na prehĺbenie výchovného účinku trestného konania prejednal vec na pracovisku obvineného alebo v mieste jeho bydliska. Základná organizácia Revolučného odborového hnutia (ROH) a Československého zväzu mládeže (ČSM) pôsobiaca na pracovisku obvineného a jednotné roľnícke družstvo (JRD), ktorého bol obvinený členom, mohli na podklade rozhodnutia členskej schôdzky ponúknuť prevzatie záruky za nápravu obvineného. Táto úprava sa však neosvedčila.²⁰³

Účel Trestného poriadku z r. 1961 bol definovaný v § 1, v zmysle ktorého trestný poriadok upravoval postup orgánov činných v trestnom konaní tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní. Konanie pritom malo pôsobiť na upevňovanie socialistickej zákonnosti, na predchádzanie a zamedzovanie trestnej činnosti, na výchovu občanov v duchu dôsledného zachovávania zákonov a pravidiel socialistickeho spolužitia i čestného plnenia povinností voči štátu a spoločnosti. Občania a spoločenské organizácie mali právo a aj povinnosť pomáhať dosiahnutiu účelu trestného konania. Trestný poriadok z r. 1961 mal, podobne ako aj iné predpisy tejto doby, plniť aj úlohu výchovného pôsobenia na občanov a celú spoločnosť za účelom

naši spoločnosti v období dovršení socialistickej výstavby, budování vyspělé socialistickej společnosti a shromažďování sil pro přechod ke komunismu, úzce souvisí i potřeba nově upravit trestní řízení soudní. Stačí si v tomto směru připomenout známou Marxovu poučku, podle níž proces je jen způsobem života hmotného práva a proto musí oba zákony prostupovat též duch. V nové úpravě soudního trestního řízení musí se odrazit zvýšená úloha pracujícího lidu a jeho společenských organizací při odstraňování záporných společenských jevů, z nichž kriminalita zůstává, i při své klesající tendenci, jedním z nejzávažnějších. Nová úprava musí dávat podklad pro správné užití leninského principu, podle něhož v boji s kriminalitou je třeba spojovat prostředky státního donucení s prostředky přesvědčování a výchovy. Musí přihlížet k tomu, že k důraznějším opatřením, jež dává soudům do rukou trestní zákon, je už na nynějším stupni rozvoje naší společnosti saháno jen tam, kde výchovné působení společnosti nestačí.“ Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1961. III. volební období. *Vládní návrh Zákon ze dne ... o trestním řízení soudním – trestní řád. (tisk 65). Důvodová zpráva.* (cit. 2025-05-06). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0066_11.htm

²⁰² VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny. (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex s.r.o., 2013, s. 191.

²⁰³ VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právní dějiny. (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex s.r.o., 2013, s. 191.

„upevňovania socialistickej zákonnosti, predchádzania a zamedzovania trestnej činnosti ... výchovy občanov v duchu dôsledného zachovávania zákonov a pravidiel socialistickeho spolužitia“ (§ 1 ods. 1).

Základné zásady trestného konania boli obsiahnuté v § 2 prvej časti Trestného poriadku a patrili k nim²⁰⁴:

- **zásada stíhania len zo zákonných dôvodov a zákonným spôsobom (zásada zákonnosti)** – táto kľúčová zásada bola v Trestnom poriadku z roku 1961 vyjadrená v § 2 ods. 1: *„Nikto nemôže byť stíhaný ako obvinený ináč než zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje tento zákon. Stíhať podľa tohto zákona možno len pre trestný čin.“* Toto ustanovenie malo garantovať ochranu občanov pred svojvoľným zasahovaním štátu. V porovnaní so zákonom č. 64/1956 Zb., kde táto zásada nebola explicitne spomenutá, jej zakotvenie v kódexe z roku 1961 predstavovalo formálny pokrok.
- **zásada primeranosti (ochrana ústavou zaručených práv)** – bola vyjadrená v § 2 ods. 4, ktorý uvádzal, že orgány činné v trestnom konaní *„musia... dôsledne zachovávať občianske práva zaručené ústavou“*. Pri vykonávaní procesných úkonov sa malo postupovať so zúčastnenými osobami v súlade s výchovným účelom predpisu a mali sa zachovávať ich práva a slobody. V kontexte socialistickeho režimu, najmä počas normalizácie, bola často porušovaná (represívne opatrenia sa ospravedlňovali extenzívnym výkladom noriem).
- **zásada oficiality a legality** – zásada oficiality, teda povinnosť konať z úradnej moci (*ex officio*), bola zakotvená v § 2 ods. 4: *„Ak tento zákon neustanovuje niečo iné, postupujú orgány činné v trestnom konaní z úradnej povinnosti“*. S ňou úzko súvisela zásada legality, vyjadrená v § 2 ods. 3: *„Prokurátor je povinný stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel; výnimky sú prípustné len podľa zákona.“* Zákon č. 141/1961 Zb. formuloval obe zásady rovnako ako predchádzajúci TP z roku 1956.
- **zásada prezumpcie neviný** – táto zásada bola explicitne vyjadrená v § 2 ods. 2: *„Dokiaľ právoplatným odsudzujúcim rozsudkom súdu nie je vyslovená vina, nemožno na toho, proti komu sa vedie trestné konanie, hľadiť, ako by bol vinný.“* Ide o identické znenie ako v predchádzajúcom zákone – TP z roku 1956.
- **zásada in dubio pro reo** („v pochybnostiach v prospech“) – vyplývala z ustanovenia § 2 ods. 2 TP z r. 1961.
- **zásada zabezpečenia práva na obhajobu** – TP z r. 1961 vo svojom § 2

²⁰⁴ KUKLÍK, J. a kol. *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 259 – 260.

ods. 13 stanovil: „*Ten, proti ktorému sa trestné konanie vedie, musí byť v každom období konania poučený o právach umožňujúcich mu plné uplatnenie obhajoby a o tom, že si môže aj zvoliť obhajcu; všetky orgány činné v trestnom konaní sú povinné umožniť mu uplatnenie jeho práv.*“. Nový TP z roku 1961 posilnil túto zásadu oproti predchádzajúcej úprave z roku 1956, keďže predpokladal účasť advokáta už v priebehu vyšetrovania. Rozšíril tiež prípady nutnej obhajoby (§ 36).

- **zásada voľného hodnotenia dôkazov** – táto zásada bola formulovaná v § 2 ods. 6: „*Orgány činné v trestnom konaní hodnotia dôkazy podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne.*“. Formulácia bola strohá a rovnaká ako v predchádzajúcom kódexe – TP z roku 1956.
- **zásada rýchlosti konania** – TP z r. 1961 vo svojom § 2 ods. 4 stanovil povinnosť orgánov „*trestné veci prejednávať čo najrýchlejšie*“. Vyšetrovanie malo byť skončené najneskôr do dvoch mesiacov, pričom lehotu mohol predĺžiť len prokurátor (§ 170 ods. 2).
- **zásada práva na svoj materinský jazyk v konaní** – táto zásada bola zakotvená v § 2 ods. 14: „*Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk.*“. Ak obvinený neovládal jazyk konania, musel byť pribraný tlmočník (§ 28).
- **zásada spolupráce so spoločenskými organizáciami** (záujmovými združeniami občanov) – táto zásada bola pre socialistické trestné právo charakteristická a Trestný poriadok z roku 1961 jej venoval mimoriadnu pozornosť. Zákon v § 2 ods. 7 uvádzal: „*Všetky orgány činné v trestnom konaní spolupracujú v najširšej miere so spoločenskými organizáciami a využívajú ich výchovné pôsobenie.*“. Samostatné ustanovenia (§ 3 až § 6) definovali úlohu týchto organizácií (napr. ROH, ČSM). Mohli „*upozorňovať orgány činné v trestnom konaní na prípady porušenia socialistickej zákonnosti a dávať tak podnet na začatie trestného stíhania. Môžu navrhovať, aby súd na prehlbenie výchovného účinku trestného konania prejednal vec na pracovisku obvineného alebo v mieste jeho bydliska*“ (§ 3 ods. 2), ďalej „*ponúknuť prevzatie záruky za nápravu obvineného*“ (§ 4 ods. 1), vyslať na súd spoločenského obžalobcu alebo spoločenského obhajcu, ktorý „*súdu tlmočí stanovisko pracujúcich k trestnej veci, osobe páchatel'a i možnostiam jeho nápravy*“ (§ 5), alebo žiadať o podmienené prepustenie (§ 6 ods. 1). Táto spolupráca bola vnímaná ako nástroj na dosahovanie výchovných cieľov konania a na zapojenie „*pracujúceho ľudu*“ do výkonu spravodlivosti.
- **zásada vyhľadávacia a zistenia skutkového stavu bez dôvodných pochybností** (zásada materiálnej pravdy) – tieto úzko súvisiace zásady boli vyjadrené v § 2 ods. 5, ktorý ukladal orgánom činným v trestnom konaní po-

vinnosť postupovať tak, „aby bol zistený skutočný stav vecí“. Museli „s rovnakou starostlivosťou objasňovať okolnosti svedčiace proti obvinenému, ako aj v jeho prospech“. Dovetok tohto ustanovenia zdôrazňoval: „Priznanie obvineného nezbavuje orgány činné v trestnom konaní povinnosti preskúmať a všetkými dosiahnuteľnými prostriedkami overiť všetky okolnosti prípadu.“

- **zásada obžalovacia (akuzačná)** – TP z roku 1961 ju zakotvil v § 2 ods. 8: „Trestné stíhanie pred súdmi je možné len na základe obžaloby podanej prokurátorom.“

Zásady súdneho konania (ústnosť, bezprostrednosť, verejnosť):

- **zásada ústnosti** bola vyjadrená v § 2 ods. 11: „Konanie pred súdmi je ústne; dôkaz výpoveďami svedkov, znalcov a obvineného sa vykonáva spravidla tak, že súd uvedené osoby sám vylúča.“
- **zásada bezprostrednosti** bola formulovaná v § 2 ods. 12: „Pri rozhodovaní na hlavnom pojednávaní, ako aj na verejnom alebo neverejnom zasadnutí smie súd prihliadnuť len na tie dôkazy, ktoré boli pri tomto konaní vykonané.“. Podkladom pre rozhodnutie súdu boli výlučne skutočnosti predložené počas hlavného zasadnutia.
- **zásada verejnosti** bola upravená v § 2 ods. 10: „Trestné veci sa pred súdom prejednávajú verejne, aby sa pracujúci v širokej miere mohli zúčastniť a sledovať pojednávanie.“ Vylúčenie verejnosti bolo možné len v zákonom stanovených prípadoch, ale rozsudok sa musel vždy vyhlásiť verejne (§ 200 ods. 2).

Z hľadiska svojej **štruktúry** sa Trestný poriadok z r. 1961 členil na päť častí rozdelených na jednotlivé hlavy.

Prvá časť „Spoločné ustanovenia“ definovala všeobecné ustanovenia (účel zákona, základné zásady, spoluprácu so spoločenskými organizáciami (§ 3 – § 6), súčinnosť štátnych a iných orgánov, posudzovanie predbežných otázok, vyňatie z právomoci orgánov činných v trestnom konaní, neprípustnosť trestného stíhania a výklad niektorých pojmov). Ďalej vymedzovala postavenie súdu a osôb zúčastnených na konaní (§ 13 – § 51), určovala právomoc a príslušnosť súdov (okresných, krajských, vojenských, Najvyššieho súdu), definovala osoby zúčastnené na konaní: obvineného (§ 32 – „toho, kto je podozrivý zo spáchania trestného činu, možno považovať za obvineného a použiť proti nemu prostriedky dané týmto zákonom proti obvinenému až vtedy, ak bolo proti nemu vznesené obvinenie“), jeho zákonného zástupcu (§ 34), obhajcu (a podmienky jeho voľby a ustanovenia, ako aj prípady nutnej obhajoby (§ 36), zúčastnenú osobu a poškodeného. Tretia hlava obsahovala všeobecné ustanovenia o úkonoch trestného konania (§ 52 – § 66), štvrtá hlava zaistenie osôb a vecí (väzbu a jej dôvody (§ 67), rozhodovanie o nej (§ 68) a i.). Ďalej upravila vydanie a odňatie vecí dô-

ležitej pre konanie (§ 78, 79), domovú a osobnú prehliadku (§ 82-85) a zadržanie a otvorenie zásielok (§ 86, 87). Piata hlava osahovala predmet a prostriedky dokazovania. Za dôkaz mohlo slúžiť „*všetko, čo môže prispieť k objasneniu veci*“ (§ 89 ods. 2). Podrobne upravila jednotlivé dôkazné prostriedky, ako:

- výpoveď obvineného, pričom zdôraznila, že priznanie nezavahuje orgány povinnosti overiť všetky okolnosti a že obvinený nesmie byť k výpovedi alebo k priznaniu donucovaný (§ 91 ods. 1²⁰⁵);
- výsluch svedkov, vrátane povinnosti svedčiť (§ 97²⁰⁶), zákazu výsluchu – štátne tajomstvo, povinnosť mlčanlivosti (§ 99) a práva odoprieť výpoveď (§ 100);
- znalecké posudky, ich prípravu (§ 107) a výsluch znalca (§ 108);
- vecné a listinné dôkazy (§ 112);
- ohliadka (§ 113).

Šiesta hlava upravovala rozhodnutia (rozsudok a uznesenie), ich náležitosti, právoplatnosť a vykonateľnosť. Siedma hlava obsahovala úpravu sťažnosti ako opravného prostriedku proti uzneseniam, jej prípustnosti a účinku (§ 141-150). Osmá hlava riešila trovy trestného konania.

Druhá časť Trestného poriadku z r. 1961 upravovala prípravné konanie, ktoré bolo v plnej kompetencii prokurátora (vykonával dozor, dával záväzné pokyny a bol oprávnený zrušiť nezákonné rozhodnutia vyšetrovacích orgánov (§ 159) a vyšetrovacích orgánov (vyšetrovatelia prokuratúry a Ministerstva vnútra). Niektoré procesné úkony boli vyhradené iba prokurátorovi (napr. podanie obžaloby, rozhodnutie o väzbe) a na niektoré procesné úkony vyšetrovací orgán potreboval predchádzajúci súhlas prokurátora (napr. vznesenie obvinenia proti mladistvému, domová prehliadka). Po prijatí trestného oznámenia alebo iného podnetu orgány činné v trestnom konaní posúdili, či existovalo podozrenie z trestného činu. TP z roku 1961 v § 163 ods. 1 priamo uvádzal, že ak vo veci nejde „*o podozrenie z trestného činu, prokurátor alebo vyšetrovací orgán vec odloží*“. Prokurátor mohol vec odložiť aj vtedy, keď trestné stíhanie bolo neprípustné, napríklad z dôvodu premlčania. Osobitný dôraz sa kládol na výchovné pôsobenie a zapojenie spoločnosti. Pri trestných činoch „*len menšej nebezpečnosti pre spoločnosť*“, ak

²⁰⁵ § 91 ods. 1 Trestného poriadku z r. 1961: „*Výsluch obvineného sa vykonáva tak, aby poskytol pokiaľ možno úplný a jasný obraz o skutočnostiach dôležitých pre trestné konanie. K výpovedi alebo k priznaniu nesmie byť obvinený nijakým spôsobom donucovaný a pri výsluchu treba rešpektovať jeho osobnosť. Priznanie obvineného nezavahuje orgány činné v trestnom konaní povinnosti preskúmať a všetkými dosiahnuteľnými dôkazmi overiť všetky okolnosti prípadu.*“

²⁰⁶ § 97 Trestného poriadku z r. 1961: „*Každý je povinný na predvolanie sa ustanoviť a vypovedať ako svedok o tom, čo mu je známe o trestnom čine a o páchatelovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie.*“

páchateľ „jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave“, mohol prokurátor odovzdať vec na prejednanie miestnemu ľudovému súdu (§ 163 ods. 3). Táto možnosť bola obzvlášť posilnená, ak spoločenská organizácia (napr. ROH, ČSM) ponúkla „prevzatie záruky za nápravu obvineného“ (§ 4 ods. 1; § 163 ods. 4). V takom prípade prokurátor po prijatí záruky vec postúpil miestnemu ľudovému súdu a požiadal organizáciu, aby „vzala na seba starostlivosť o nápravu páchatel'a“ (§ 163 ods. 4).

Ak skutočnosti nasvedčovali spáchaniu trestného činu a nebol dôvod na iný postup, „začne vyšetrovací orgán uznesením vyšetrovanie“ (§ 164). Kľúčovým momentom bolo vznesenie obvinenia. TP z roku 1961 striktnie stanovil v § 32, že toho, kto je podozrivý, možno „považovať za obvineného a použiť proti nemu prostriedky dané týmto zákonom proti obvinenému až vtedy, ak bolo proti nemu vznesené obvinenie“ (§ 165). Uznesenie o vznesení obvinenia vydal vyšetrovací orgán, ak bol „na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin bol spáchaný určitou osobou“ (§ 165 ods. 1). Muselo obsahovať presný opis skutku a jeho právnu kvalifikáciu, aby „skutok nemohol byť zamienený s iným“ (§ 165 ods. 2). Obvinenému sa muselo toto uznesenie oznámiť „do troch dní, najneskoršie však na začiatku jeho prvého výsluchu“ (§ 165 ods. 3). Až od tohto momentu mala osoba plné práva obvineného, vrátane práva na obhajcu.

Vyšetrovacie orgány následne postupovali z vlastnej iniciatívy a boli povinné objasňovať s rovnakou starostlivosťou „okolnosti svedčiace proti obvinenému i okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech“ (§ 3 ods. 5; § 167 ods. 2). Počas tejto fázy sa vykonávali: výsluch obvineného, zaisťovanie osôb a vecí²⁰⁷, výsluchy svedkov, znalecké posudky, ohliadka miesta činu a zaisťovanie vecných a listinných dôkazov (§ 89 ods. 2).

Ak vyšetrovací orgán uznal vyšetrovanie za skončené, bol povinný „oboznámiť obvineného s jeho výsledkami, predložiť mu vyšetrovacie spisy na preštudovanie a poučiť ho o jeho práve navrhnúť doplnenie vyšetrovania“ (§ 169 ods. 1). Ak mal obvinený obhajcu, ten musel byť prizvaný a mal právo hovoriť s obvineným vo väzbe „bez prítomnosti tretej osoby“ (§ 169 ods. 2). Po tomto kroku predlo-

²⁰⁷ O väzbe v prípravnom konaní rozhodoval prokurátor (§ 68). Dôvodmi boli obava, že obvinený „ujde alebo sa bude skrývať“ (§ 67 písm. a)), „že bude pôsobiť na svedkov alebo spoluobvinených“ (§ 67 písm. b)), alebo „že bude pokračovať v trestnej činnosti“ (§ 67 písm. c)). Väzba mohla byť nahradená zárukou spoločenskej organizácie alebo písomným sľubom obvineného (§ 73 ods. 1, ods. 2). Medzi ďalšie zaisťovacie úkony patrili domová a osobná prehliadka, ktoré bolo možné vykonať, ak existovalo „dôvodné podozrenie, že v byte... je vec dôležitá pre trestné konanie alebo že sa tam skrýva osoba podozrivá z trestného činu“ (§ 82 ods. 1).

žil vyšetrovací orgán spisy prokurátorovi so záverečnou správou a návrhom na ďalší postup (§ 170 ods. 1).

V prípravnom konaní mal prokurátor dominantné postavenie. Po preskúmaní spisu mohol urobiť z nasledujúcich, zákonom stanovených, rozhodnutí:

- Podanie obžaloby – ak výsledky vyšetrovania „*dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd*“, prokurátor podal obžalobu (§ 172 ods. 1).
- Postúpenie veci – ak skutok nebol trestným činom, ale napríklad previnením, postúpil vec miestnemu ľudovému súdu alebo inému príslušnému orgánu (§ 174 ods. 1; § 176).
- Zastavenie trestného stíhania – prokurátor stíhanie zastavil, ak bolo „*nepochybné, že sa nestal skutok*“, ak „*nie je tento skutok trestným činom*“, alebo ak „*nie je dokázané, že skutok spáchal obvinený*“ (§ 177 ods. 1).
- Prerušenie trestného stíhania – k prerušeniu došlo napr. vtedy, ak „*nemožno pre neprítomnosť obvineného vec náležite objasniť*“ alebo pre jeho „*ťažkú chorobu ho nemožno postaviť pred súd*“ (§ 178 ods. 1) a i.

Tretia časť Trestného poriadku z r. 1961 upravovala konanie pred súdom. Táto fáza trestného procesu sa začínala podaním obžaloby a jej hlavnou časťou bolo hlavné pojednávanie. Podľa § 180 ods. 1 „*trestné stíhanie pred súdom sa koná len na podklade obžaloby, ktorú podáva a pred súdom zastupuje prokurátor*“.

Po podaní obžaloby ju súd preskúmal, či „*pre ďalšie konanie poskytuje spoľahlivý podklad*“, najmä mal „*preveriť, či prípravné konanie, ktoré jej predchádzalo, bolo vykonané spôsobom zodpovedajúcim tomuto zákonu a či jeho výsledky dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd*.“ Na to malo slúžiť predbežné prejednanie obžaloby (§ 181). Predseda senátu nariadil predbežné prejednanie obžaloby na neverejnom zasadnutí, ak mal za to, že existovali okolnosti pre zastavenie či prerušenie stíhania, že vec patrila inému súdu, alebo ak „*prípravné konanie nebolo vykonané podľa zákona, najmä že v ňom boli porušené predpisy zabezpečujúce právo obhajoby*“ (§ 186 ods. 1 písm. e)). Vždy sa musela prejednať obžaloba proti mladistvému alebo osobe vo väzbe (§ 186 ods. 3). Súd mohol v tejto fáze prijať obžalobu (§ 188 ods. 1 písm. g)); vrátiť vec prokurátorovi na došetrenie, ak to bolo potrebné „*na odstránenie väd prípravného konania alebo na náležité objasnenie veci*“ (§ 188 ods. 1 písm. f)); postúpiť vec príslušnému súdu alebo inému orgánu (§ 188 ods. 1 písm. a), b), c)) prerušiť alebo zastaviť trestné stíhanie (§ 188 ods. 1 písm. d) a e)).

Po prijatí obžaloby predseda senátu nariadil hlavné pojednávanie a určil jeho termín tak, aby obžalovaný, prokurátor a obhajca mali „*aspoň päťdňovú lehotu na prípravu*“ (§ 198 ods. 1). Zákon podporoval výchovný účel pojednávania tým, že sa mali konať verejne, a vo vhodných prípadoch „*priamo na mieste, kde bol*

trestný čin spáchaný, alebo na pracovisku, prípadne v bydlisku obžalovaného“ (§ 199 ods. 2). Nasledovala príprava hlavného pojednávania. Predseda senátu hlavné pojednávanie otvoril „*oznámením veci, ktorá bude prejednávaná*“ a zisťoval prítomnosť predvolaných osôb (§ 205 ods. 1). Po výzve predsedu prokurátor predniesol obžalobu (§ 206 ods. 1). Následne sa poškodeného súd opýtal, či navrhuje uložiť obžalovanému povinnosť nahradiť škodu (§ 206 ods. 2). V rámci dokazovania súd vypočul obžalovaného k obsahu obžaloby (§ 207 ods. 1), vykonal ďalšie dôkazy (výsluch svedkov a znalcov, čítanie listín a predloženie vecných dôkazov a i.). Súd smel prihliadať len na dôkazy, ktoré boli „*na hlavnom pojednávaní vykonané*“ (§ 220 ods. 2). Po skončení dokazovania predseda udelil slovo na záverečné reči. Poradie bolo presne stanovené: prokurátor, spoločenský obžalobca, poškodený, zúčastnená osoba, spoločenský obhajca, obhajca a nakoniec obžalovaný (§ 216 ods. 2). Obžalovaný mal tiež právo na posledné slovo, počas ktorého mu nikto nesmel klásť otázky (§ 217). Súd rozhodoval rozsudkom, ktorý sa vyhlasoval verejne „*V mene republiky*“ (§ 120 ods. 1; § 128 ods. 2). Rozsudkom buď uznal obžalovaného za vinného, alebo ho spod obžaloby oslobodil (§ 225 ods. 1).

Trestný poriadok z r. 1961 garantoval právo na preskúmanie rozhodnutí prostredníctvom riadnych a mimoriadnych opravných prostriedkov. Patrili k nim:

- Sťažnosť – riadny opravný prostriedok proti uzneseniam. O sťažnosti rozhodoval nadriadený orgán (§ 141; § 146 ods. 2).
- Odvolanie – riadny opravný prostriedok proti rozsudku súdu prvého stupňa s odkladným účinkom (§ 245). O odvolaní rozhodoval nadriadený súd (krajský súd alebo Najvyšší súd) na verejnom zasadnutí. Odvolací súd mohol odvolanie zamietnuť, rozsudok zrušiť a vrátiť vec na nové prejednanie, alebo vo veci sám rozhodnúť, avšak s určitými obmedzeniami (napr. nemohol uznať za vinného toho, kto bol oslobodený).
- Sťažnosť pre porušenie zákona – mimoriadny opravný prostriedok, ktorý mohol podať generálny prokurátor alebo predseda Najvyššieho súdu proti akémukoľvek právoplatnému rozhodnutiu, ktorým „*bol porušený zákon*“ (§ 266 ods. 1).
- Obnova konania – mimoriadny prostriedok umožňujúci znovu otvoriť právoplatne skončenú vec (§ 278 ods. 1). O návrhu na obnovu rozhodoval súd, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni.

Štvrtá časť Trestného poriadku z r. 1961 upravovala niektoré úkony súvisiace s trestným konaním, a to osobitné spôsoby konania (konanie proti mladistvým, konanie proti ušlému, konanie počas stanného práva), vykonávacie konanie (výkon trestu smrti, výkon trestu odňatia slobody, výkon nápravného opatrenia,

výkon peňažného trestu, výkon trestu prepadnutia majetku, výkon ochranného liečenia a ochrannej výchovy, výkon väzby), konanie o zahľadení odsúdenia, konanie o udelení milosti a úpravu použitia amnestie, odškodnenie za nezákonnú väzbu a trest a právny styk s cudzinou. Piata časť Trestného poriadku z r. 1961 upravovala prechodné a záverečné ustanovenia.

Trestný poriadok z roku 1961 bol produktom socialistickej doby, obsahoval niektoré formálne záruky spravodlivého procesu, ktoré boli posunom k ochrane práv obvineného a obžalovaného oproti predchádzajúcemu kódexu z roku 1956²⁰⁸, avšak ich aplikácia v praxi bola silne deformovaná ideologickými a mocenskými záujmami komunistického režimu.

Výber z (právo)historickej literatúry: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.). *Komunistické právo v Československu, Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009. Dostupné aj na: <http://www.komunistickepravo.cz/>; ČIČ, M.: Vplyv sovietskeho trestného práva na československé socialistické trestné zákonodarstvo. In: *Právny obzor*, roč. 58, 1975; ČIČ, M.: Československé trestné právo ako súčasť trestnej politiky. Bratislava: Obzor, 1976; JIČÍNSKÝ, J., Z.: Právní myšlení v 60. letech a za normalizace. Praha: Prospektrum, 1992; KABÁT, J.: Triednosť v súdnom rozhodovaní. In: *Socialistické súdnictvo*, roč. 23, 1971, č. 9; KUKLÍK, J. a kol. *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011; KUKLÍK, J. a kol. *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009; LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A. *Praktikum k dějinám státu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019; MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.). *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004; RŮŽEK, A. a kol.: *Československé trestné konanie*. Bratislava: Obzor, 1971; SKALOŠ, M. *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011; ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T. *Dejiny štátu, správy a súdnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2009; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V. *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008; VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007; VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T. *Československé právní dějiny (1918 – 1992)*. 2. prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex, s. r. o., 2013.

²⁰⁸ SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011, s. 358.

Znenie normy – Trestný poriadok z r. 1961 vo vyhlásenom znení (s prihliadnutím na zásadné novelizácie a súdnu prax)

Národné zhromaždenie Československej socialistickej republiky sa uznieslo na tomto zákone:

PRVÁ ČASŤ. Spoločné ustanovenia

PRVÁ HLAVA. Všeobecné ustanovenia

§ 1 Účel zákona

(1) Účelom trestného poriadku je upraviť postup orgánov činných v trestnom konaní tak, aby trestné činy boli náležite zistené a ich páchatelia podľa zákona spravodlivo potrestaní. Konanie pritom musí pôsobiť na upevňovanie socialistickej zákonnosti, na predchádzanie a zamedzovanie trestnej činnosti, na výchovu občanov v duchu dôsledného zachovávania zákonov a pravidiel socialistického spoluzitia i čestného plnenia povinností ku štátu a spoločnosti.

(2) Pomáhať na dosiahnutie účelu trestného konania je právom a podľa ustanovení tohoto zákona i povinnosťou občanov a spoločenských organizácií.

§ 2 Základné zásady trestného konania

(1) Nikto nemôže byť stíhaný ako obvinený ináč než zo zákonných dôvodov a spôsobom, ktorý ustanovuje tento zákon. Stíhať podľa tohto zákona možno len pre trestný čin.

(2) Dokiaľ právoplatným odsudzujúcim rozsudkom súdu nie je vyslovená vina, nemožno na toho, proti komu sa vedie trestné konanie, hľadiť, ako by bol vinný.

(3) Prokurátor je povinný stíhať všetky trestné činy, o ktorých sa dozvedel; výnimky sú prípustné len podľa zákona.

(4) Ak tento zákon neustanovuje niečo iné, postupujú orgány činné v trestnom konaní z úradnej povinnosti; musia trestné veci prejednávať čo najrýchlejšie a dôsledne zachovávať občianske práva zaručené ústavou.

(5) Orgány činné v trestnom konaní postupujú tak, aby bol zistený skutočný stav veci, a pri svojom rozhodovaní z neho vychádzajú. Objasňujú s rovnakou starostlivosťou okolnosti svedčiace proti obvinenému i okolnosti, ktoré svedčia v jeho prospech, a vykonávajú v oboch smeroch dôkazy, nečakajúc na návrh strán. Priznanie obvineného nezbavuje orgány činné v trestnom konaní povinnosti preskúmať a všetkými dosiahnuteľnými prostriedkami overiť všetky okolnosti prípadu.

(6) Orgány činné v trestnom konaní hodnotia dôkazy podľa svojho vnútorného presvedčenia založeného na starostlivom uvážení všetkých okolností prípadu jednotlivo i v ich súhrne.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 2. marca 1972 č. Tst 1/72²⁰⁹ (č. 40 zbierky)

I. Súd hodnotí znalecký posudok voľne ako každý iný dôkaz (§ 2 ods. 6 Tr. por.) a nie je ním bezpodmienečne viazaný. Nemôže síce ľubovoľne nahradiť odbornú mienku znalca vlastnou, v danej otázke laickou mienkou, ale môže a je povinný preveriť znalecký posudok najmä z toho hľadiska, či znalec prihliadol na všetky skutočnosti, ktoré majú význam pre podanie posudku, či sa skutkové východiská znaleckého posudku opierajú o skutočnosti v trestnom konaní náležite zistené alebo naopak o skutočnosti, ktoré sú pochybné, ba dokonca odporujúce iným výsledkom dokazovania a či riešenie znalca logicky vyplýva z týchto skutkových predpokladov.

II. Súd je povinný na hlavnom pojednávaní prebrať a v rozhodnutí sa vyrovnáť nielen s dôkazným materiálom z prípravného konania (§ 220 ods. 3 Tr. por.), ale aj s dôkazmi, ktoré boli vykonané v predchádzajúcich fázach konania pred súdom, ak ide o dôkazy, ktoré majú vzťah k prejednávanej veci a sú významné pre rozhodnutie.

(7) Všetky orgány činné v trestnom konaní spolupracujú v najširšej miere so spoločenskými organizáciami a využívajú ich výchovné pôsobenie.

(8) Trestné stíhanie pred súdmi je možné len na základe obžaloby podanej prokurátorom.

(9) Súd v trestnom konaní rozhodujú v senátoch; predseda senátu sám rozhoduje len tam, kde to tento zákon výslovne ustanovuje.

(10) Trestné veci sa pred súdom prejednávajú verejne tak, aby sa pracujúci v širokej miere mohli prejednávania zúčastniť a pojednávanie sledovať. Pri hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí smie byť verejnosť vylúčená len v prípadoch výslovne ustanovených v tomto zákone.

(11) Konanie pred súdmi je ústne; dôkaz výpoveďami svedkov, znalcov a obvineného sa vykonáva spravidla tak, že súd uvedené osoby sám vyslúcha.

(12) Pri rozhodovaní na hlavnom pojednávaní, ako aj na verejnom alebo neveřejnom zasadnutí smie súd prihliadnuť len na tie dôkazy, ktoré boli pri tomto konaní vykonané.

(13) Ten, proti ktorému sa trestné konanie vedie, musí byť v každom období konania poučený o právach umožňujúcich mu plné uplatnenie obhajoby a o tom, že si môže aj zvoliť obhajcu; všetky orgány činné v trestnom konaní sú povinné umožniť mu uplatnenie jeho práv.

(14) Každý je oprávnený používať pred orgánmi činnými v trestnom konaní svoj materinský jazyk.

Spolupráca so spoločenskými organizáciami

§ 3 (1) Orgány činné v trestnom konaní spolupracujú so spoločenskými organi-

²⁰⁹ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1972. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1973, s. 356 – 365.

záciami, aby posilnili výchovné pôsobenie trestného konania a aj týmto spôsobom trestnú činnosť zamedzovali a jej predchádzali.

(2) Spoločenské organizácie môžu upozorňovať orgány činné v trestnom konaní na prípady porušenia socialistickej zákonnosti a dávať tak podnet na začatie trestného stíhania. Môžu navrhnúť, aby súd na prehlásenie výchovného účinku trestného konania prejednal vec na pracovisku obvineného alebo v mieste jeho bydliska. So spoločenskými organizáciami súd spolupracuje pri zabezpečení účasti pracujúcich na pojednávaní súdu; tieto organizácie spolupôsobia podľa ustanovení tohto zákona pri výkone trestu nápravného opatrenia a pri výchove osôb podmienene odsúdených a podmienene prepustených; pomáhajú tiež vytvárať podmienky, aby odsúdený žil po vykonaní trestu riadnym životom pracujúceho človeka.

§ 4 (1) Základná organizácia Revolučného odborového hnutia a Československého svazu mládeže pôsobiaca na pracovisku obvineného a jednotné roľnícke družstvo, ktorého je obvinený členom, môžu na podklade rozhodnutia členskej schôdzy ponúknuť prevzatie záruky za nápravu obvineného, ktorý spáchal trestný čin menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave najmä tým, že nahradil spôsobenú škodu alebo inak sa pričínil o odstránenie škodlivých následkov. Súd, ktorému bol poslaný takýto návrh, prejedná vec na hlavnom pojednávaní spravidla pred pracovným kolektívom, a ak sa rozhodne záruku prijať, vezme na ňu zreteľ pri rozhodovaní o treste. Môže najmä, pokiaľ to trestný zákon pripúšťa, povoliť podmienený odklad výkonu trestu, uložiť trest nápravného opatrenia alebo iný druh trestu, ktorý nie je spojený s odňatím slobody, alebo upustiť od potrestania.

Novelizácia § 4 ods. 1 (účinná od 1. augusta 1965) – Zákon č. 57/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok)

§ 4 ods. 1 prvá veta znie: „(1) Základné organizácie Revolučného odborového hnutia a Československého svazu mládeže môžu po prerokovaní v kolektíve pracujúcich ponúknuť prevzatie záruky za nápravu obvineného, ak majú dôvodne za to, že sú tu predpoklady, aby sa obvinený pôsobením kolektívu napravil. Rovnaké oprávnenie má jednotné roľnícke družstvo a výrobné družstvo, ktorých je obvinený pracovníkom.“.

(2) V prípadoch hodných osobitného zreteľa môže prokurátor po objasnení veci alebo súd pri predbežnom prejednávaní obžaloby, ak prijímá záruku, tiež rozhodnúť, že nebudú v trestnom stíhaní pokračovať; vec potom postúpia na prejednanie miestnemu ľudovému súdu, ak majú vzhľadom na povahu spáchaného trestného činu, osobu páchatelia a výchovnú silu kolektívu za to, že vybavenie veci miestnym ľudovým súdom na nápravu páchatelia postačí.

(3) Organizácia, ktorá prevzala záruku, stará sa o prevýchovu a nápravu obvineného, ktorý jej bol na záruku zverený, a dbá, aby nahradil škodu, ktorú spôsobil trestným činom.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 7. januára 1972 č. 11 Tz 98/71²¹⁰ (č. 67 zbierky)

Hlavním cílem záruky společenské organizace za nápravu obviněného (§ 4 odst. 1 tr. ř.) je výchovným působením kolektivu pracujících přispět k nápravě a převýchově obviněného.

Je proto povinností soudu, aby si před přijetím nabídnuté záruky řádným způsobem objasnil otázku, zda tu jsou předpoklady, aby se obviněný napravil výchovným působením kolektivu pracujících, zejména zda společenská organizace, která nabídla převzetí záruky, je vůbec schopna úkol obviněného úspěšně splnit.

§ 5 Organizácie uvedené v § 4 ods. 1 majú právo vyslať na prejednanie veci pred okresným súdom ako svojho zástupcu spoločenského obžalobcu alebo spoločenského obhajcu, ktorý sa potom na podklade uznesenia súdu zúčastní pojednávania podľa ustanovení tohto zákona a súdu tlmočí stanovisko pracujúcich k prejednávanej trestnej veci, k osobe páchatela a k možnostiam jeho nápravy (§ 183).

§ 6 (1) Organizácie uvedené v § 4 ods. 1 môžu ponúknuť, že prevezmú záruku za dovriešenie nápravy odsúdeného, a žiadať na tomto podklade o jeho podmienené prepustenie z trestu odňatia slobody alebo o podmienené upustenie od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti. Na získanie podkladov pre takúto žiadosť môžu sa informovať o stave prevýchovy odsúdeného.

(2) Uvedené organizácie môžu tiež navrhnúť, aby väzba obvineného bola nahradená ich zárukou (§ 73 ods. 1), a podávať za odsúdeného žiadosť o udelenie milosti a o zahľadenie odsúdenia.

Súčinnosť štátnych a iných orgánov

§ 7 Orgány činné v trestnom konaní sú povinné navzájom si pomáhať pri plnení úloh vyplývajúcich z tohto zákona.

§ 8 (1) Štátne orgány, spoločenské organizácie, pokiaľ sa zúčastňujú na plnení úloh štátnych orgánov, ako aj štátne a iné socialistické hospodárske organizácie sú povinné pomáhať orgánom činným v trestnom konaní pri plnení ich úloh, najmä s najväčšími urýchlením vyhovovať ich dožiadaniam a trestné činy bez odkladu oznamovať prokurátorovi alebo bezpečnostným orgánom.

(2) Ustanovení odseku 1 nie je dotknutá povinnosť zachovávať štátne a hospodárske tajomstvo ani štátom uložená povinnosť mlčanlivosti. ...

²¹⁰ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1972. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1973, s. 600 – 603.

§ 11 Nepripustnosť trestného stíhania

(1) Trestné stíhanie nemožno začať, a ak bolo už začaté, nemožno v ňom pokračovať a musí byť zastavené,

a) ak to nariadi prezident republiky, použijúc svoje právo udeľovať milosť alebo amnestiu,

b) ak je trestné stíhanie premlčané,

c) ak ide o osobu, na stíhanie ktorej podľa zákona treba súhlas, ak taký súhlas nebol oprávneným orgánom daný,

d) ak ide o osobu, ktorá pre nedostatok veku nie je trestne zodpovedná,

e) proti tomu, kto zomrel,

f) proti tomu, proti ktorému sa skoršie stíhanie pre ten istý skutok skončilo právoplatným rozsudkom súdu alebo bolo súdom alebo prokurátorom právoplatne zastavené, ak rozhodnutie nebolo v predpísanom konaní zrušené,

g) proti tomu, proti ktorému sa skoršie stíhanie pre ten istý skutok skončilo právoplatným rozhodnutím miestneho ľudového súdu, ak rozhodnutie nebolo v predpísanom konaní zrušené, alebo

h) proti tomu, proti ktorému sa skoršie stíhanie pre ten istý skutok skončilo právoplatným rozhodnutím iného orgánu na stíhanie trestných činov oprávneného, ak rozhodnutie nebolo v predpísanom konaní zrušené.

(2) V trestnom stíhaní, ktoré bolo zastavené z dôvodu uvedeného v odseku 1 písm. a) alebo b) sa však pokračuje, ak vyhlási obvinený do troch dní odvtedy, čo mu bolo uznesenie o zastavení trestného stíhania oznámené, že na prejednaní veci trvá. O tom treba obvineného poučiť.

§ 12 Výklad niektorých pojmov

(1) Orgánmi činným v trestnom konaní sa rozumejú súd, prokurátor a vyšetrovacie orgány.

(2) Kde tento zákon hovorí o súde, rozumie sa tým okresný súd, krajský súd, vojenský obvodový súd, vyšší vojenský súd a Najvyšší súd.

(3) Kde tento zákon hovorí o okresnom súde, rozumie sa tým aj obvodný súd, a pokiaľ z jednotlivých ustanovení nevyplýva niečo iné, aj vojenský obvodový súd; kde tento zákon hovorí o krajskom súde, rozumie sa tým aj mestský súd, a pokiaľ z jednotlivých ustanovení nevyplýva niečo iné, aj vyšší vojenský súd.

(4) Kde tento zákon hovorí o okresnom prokurátorovi, rozumie sa tým i obvodný prokurátor, a pokiaľ z jednotlivých ustanovení nevyplýva niečo iné, aj vojenský obvodový prokurátor; kde tento zákon hovorí o krajskom prokurátorovi, rozumie sa tým i mestský prokurátor, a pokiaľ z jednotlivého ustanovenia nevyplýva niečo iné, aj vyšší vojenský prokurátor.

(5) Stranou sa rozumie ten, proti ktorému sa vedie trestné konanie, zúčastnená osoba a poškodený a v konaní pred súdom aj prokurátor a spoločenský obžalobca, prípadne spoločenský obhajca; rovnaké postavenie ako strana má aj iná oso-

ba, na ktorej návrh alebo žiadosť sa konanie vedie alebo ktorá podala opravný prostriedok.

(6) Pokiaľ z povahy veci nevyplýva niečo iné, rozumie sa obvineným aj obžalovaný a odsúdený.

(7) Po prijatí obžaloby sa obvinený označuje ako obžalovaný.

(8) Odsúdeným je ten, proti ktorému bol vydaný odsudzujúci rozsudok, ktorý už nadobudol právoplatnosť.

(9) Trestným konaním sa rozumie konanie podľa tohto zákona, trestným stíhaním úsek konania od začatia vyšetrovania až do právoplatnosti rozsudku alebo uznesenia o zastavení trestného stíhania.

DRUHÁ HLAVA. Súd a osoby zúčastnené na konaní

Prvý oddiel. Právomoc a príslušnosť súdov

§ 13 Výkon trestného súdnictva

(1) Súdnictvo v trestných veciach vykonávajú okresné sudy, krajské sudy, vojenské sudy a Najvyšší súd.

(2) Osobitný zákon ustanovuje, kedy a akým spôsobom trestné činy prejednávajú a o nich rozhodujú miestne ľudové sudy.

Právomoc vojenských súdov

§ 14 (1) Právomoci vojenských súdov podliehajú

a) vojaci v činnnej službe,

b) príslušníci vojensky organizovaných a iných sborov, o ktorých to ustanovuje osobitný zákon, ak sú v činnnej službe,

c) osoby, ktoré sa povolaním na zvláštnu službu stali príslušníkmi ozbrojených síl,

d) osoby povolané na osobné úkony pre potreby ozbrojených síl,

e) vojnoví zajatci.

(2) Vojaci a príslušníci sborov uvedených v odseku 1 písm. b) podliehajú i mimo činnnej služby právomoci vojenských súdov pre trestné činy vojenské, ktorých sa dopustili v služobnej rovnosťate. ...

Vecná príslušnosť

§ 16 Konanie v prvom stupni vykonáva, ak tento zákon neustanovuje niečo iné, okresný súd.

§ 17 (1) Krajský súd vykonáva v prvom stupni konanie o trestných činoch podľa prvej hlavy osobitnej časti trestného zákona a podľa zákona na ochranu mieru, pokiaľ na ne zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého dolná hranica je najmenej päť rokov. O trestnom čine terorizmu, záškodníctva, sabotáže, podvracania republiky a poškodzovania štátu svetovej socialistickej sústavy koná v prvom stupni krajský súd aj vtedy, ak dolná hranica trestu je nižšia.

(2) Vyšší vojenský súd koná v prvom stupni tiež o trestných činoch funkcionárov, pre ktoré bol určený.

Miestna príslušnosť

§ 18 (1) Konanie vykonáva súd, v ktorého obvode bol trestný čin spáchaný.

(2) Ak nemožno miesto činu zistiť alebo ak bol čin spáchaný v cudzine, vykonáva konanie súd, v ktorého obvode obvinený býva, pracuje alebo sa zdržuje; ak sa nedajú tieto miesta zistiť alebo sú mimo územia Československej socialistickej republiky, vykonáva konanie súd, v ktorého obvode čin vyšiel najavo.

§ 19 (1) Konanie o trestných činoch príslušníkov ozbrojených síl a ozbrojených sborov, ktorí konajú službu u súčasťi, pre ktorú bol zriadený vojenský súd, vykonáva tento súd.

(2) Konanie o trestných činoch funkcionárov ozbrojených síl a ozbrojených sborov vykonáva vojenský súd, ktorý bol určený na prejednanie trestných činov týchto funkcionárov.

Spoločné konanie

§ 20 (1) O všetkých trestných činoch toho istého obvineného a proti všetkým obvineným, ktorých trestné činy spolu súvisia, vykonáva sa spoločné konanie.

(2) Ak je osoba podliehajúca právomoci vojenských súdov súčasne stíhaná pre iný trestný čin, ktorý vecne súvisí s trestným činom, na ktorý sa vzťahuje právomoc vojenských súdov, vojenský súd vec prejedná a rozhodne, aj pokiaľ ide o súvisiaci trestný čin. Ináč sa ustanovenie odseku 1 v pomere medzi okresným a krajským súdom na jednej strane a vojenskými súdmi na druhej strane nepoužije.

§ 21 (1) Spoločné konanie vykonáva krajský súd, ak je príslušný na konanie aspoň o jednom z trestných činov.

(2) Spoločné konanie vykonáva súd, ktorý je príslušný na konanie proti páchatelovi trestného činu alebo o najťažšom trestnom čine.

§ 22 Príslušnosť niekoľkých súdov

Ak je podľa predchádzajúcich ustanovení daná príslušnosť niekoľkých súdov, vykonáva konanie z týchto súdov ten, na ktorom podal prokurátor obžalobu alebo ktorému bola vec postúpená nepríslušným súdom.

§ 23 Vylúčenie a spojenie vecí

(1) Na urýchlenie konania alebo z iných dôležitých dôvodov možno konanie o niektorom z trestných činov alebo proti niektorému z obvinených vylúčiť zo spoločného konania.

(2) Príslušnosť súdu, ktorý vec vylúčil, sa nemení; ak však vylúči krajský súd vec, o ktorej by ináč patrilo konať okresnému súdu, môže ju postúpiť tomuto súdu.

(3) Ak sú tu podmienky spoločného konania, môže súd spojiť na spoločné prejednanie a rozhodnutie veci, v ktorých boli podané samostatné obžaloby.

§ 24 Spory o príslušnosť

Spory o príslušnosť medzi súdmi rozhoduje súd, ktorý je im najbližšie spoločne nadriadený.

Odňatie a prikázanie veci

§ 25 Z dôležitých dôvodov môže byť vec príslušnému súdu odňatá a prikázaná inému súdu toho istého druhu a stupňa; o odňatí a prikázaní rozhoduje súd, ktorý je obom súdom najbližšie spoločne nadriadený.

§ 26 Na návrh predsedu Najvyššieho súdu alebo generálneho prokurátora môže Najvyšší súd

a) vec so zreteľom na povahu trestného činu alebo osobu páchatel'a odňať príslušnému okresnému súdu a prikázať ju na pokračovanie v konaní a na rozhodnutie krajskému súdu,

b) vec, v ktorej bolo podané odvolanie proti rozsudku okresného súdu, odňať z dôležitých dôvodov príslušnému krajskému súdu a rozhodnúť o odvolaní sám,

c) vec, v ktorej ide o trestný čin ohrozujúci dôležité záujmy obrany vlasti, odňať príslušnému okresnému alebo krajskému súdu a prikázať ju na pokračovanie v konaní a na rozhodnutie vojenskému súdu toho istého stupňa; vec odňatú príslušnému okresnému súdu môže prikázať na pokračovanie v konaní a na rozhodnutie aj vyššiemu vojenskému súdu. ...

Druhý oddiel. Pomocné osoby

Tlmočník

§ 28 Ak treba pretlmočiť obsah výpovede alebo písomnosti alebo ak obvinený neovláda jazyk, v ktorom sa konanie vedie, priberie sa tlmočník; tlmočník môže byť súčasne zapisovateľom.

§ 29 (1) O ustanovení tlmočníka, o spôsobilosti na túto funkciu a o vylúčení z nej, o práve odprieť výkon tlmočnickeho úkonu, o sľube a o pripomenutí povinností pred výkonom tlmočnickeho úkonu, ako aj o náhrade hotových výdavkov a odmene za tlmočnický úkon platia osobitné predpisy. ...

Tretí oddiel. Vylúčenie orgánov činných v trestnom konaní

§ 30 (1) Z vykonávania úkonov trestného konania je vylúčený sudca, prokurátor, vyšetrovací orgán a zapisovateľ, u ktorého možno mať pochybnosť o nezáujatosti pre jeho pomer k prejednávanej veci alebo k osobám, ktorých sa úkon priamo dotýka, k ich obhajcom, zákonným zástupcom a splnomocnencom alebo pre pomer k inému orgánu činnému v tomto konaní.

(2) Sudca je ďalej vylúčený z vykonávania úkonov trestného konania, ak bol v prejednávanej veci činný ako prokurátor, vyšetrovací orgán, spoločenský obžalobca, obhajca, spoločenský obhajca alebo ako splnomocnenec zúčastnenej osoby alebo poškodeného.

(3) Z rozhodovania na súde vyššieho stupňa je okrem toho vylúčený sudca, ktorý sa zúčastnil rozhodovania na súde nižšieho stupňa, a naopak. Z rozhodovania o sťažnosti na nadriadenom orgáne je vylúčený prokurátor, ktorý napadnuté rozhodnutie urobil alebo dal k nemu súhlas alebo pokyn.

§ 31 (1) O vylúčení rozhoduje, ak ide o sudcu, predseda súdu, ak ide o pred-

sedu súdu, predseda nadriadeného súdu, a ak ide o inú osobu, bezprostredne nadriadený orgán, a to na podklade oznámenia osoby, o ktorej vylúčenie ide, alebo na podklade námietky niektorej zo strán. Až do rozhodnutia týchto orgánov o vylúčení vykonávajú osoby, o ktorých vylúčenie ide, len tie úkony, ktoré nepripúšťajú odklad.

(2) Ak sudca, o ktorého vylúčenie ide, s tým súhlasí, môže ho predseda súdu, bez toho aby o vylúčení rozhodol, nahradiť iným sudcom.

Štvrtý oddiel. Obvinený

§ 32 Obvinený

Toho, kto je podozrivý zo spáchania trestného činu, možno považovať za obvineného a použiť proti nemu prostriedky dané týmto zákonom proti obvinenému až vtedy, ak bolo proti nemu vznesené obvinenie (§ 165).

§ 33 Práva obvineného

(1) Obvinený má právo vyjadriť sa ku všetkým skutočnostiam, ktoré sa mu kladú za vinu, a k dôkazom o nich, uvádzať okolnosti a dôkazy slúžiace na jeho obhajobu, robiť návrhy a podávať opravné prostriedky. Má právo zvoliť si obhajcu a s ním sa radiť; ak je vo väzbe, môže s obhajcom hovoriť bez prítomnosti tretej osoby, len čo sa prišlo k oboznámeniu s výsledkami vyšetrovania a hocikedy, neskoršie. Obvinený, ktorý nemá dostatočné prostriedky, aby uhradil trovy obhajoby, má nárok na bezodplatnú obhajobu. Tieto práva patria obvinenému aj vtedy, ak je nesvojprávný.

Novelizácia § 33 ods. 1 (účinná od 1. augusta 1965) – Zákon č. 57/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok)

V § 33 ods. 1 sa namiesto druhej vety vkladajú tieto vety, ktoré znejú: „Má právo zvoliť si obhajcu a s ním sa radiť. Ak je vo väzbe, môže s obhajcom hovoriť bez prítomnosti tretej osoby; vyšetrovateľ mu taký rozhovor umožní. Ak je však dôvodom väzby obava, že obvinený bude mariť vyšetrovanie (§ 67 písm. b)) a ak sa doteraz neprišlo k oboznamovaniu s výsledkami vyšetrovania, na rozhovor bez prítomnosti tretej osoby je potrebný súhlas vyšetrovateľa.“

(2) Všetky orgány činné v trestnom konaní sú povinné vždy obvineného o jeho právach poučiť a poskytnúť mu plnú možnosť na ich uplatnenie.

Rozhodnutie Krajského súdu v Ústí n. Labem z 3. januára 1967 č. 2 To 709/66²¹¹ (č. 34 zbierky)

Neovládá-li obžalovaný jazyk, v němž se jednání vede, je podle § 28 tr. ř. orgán činný v trestním řízení povinen přibrat tlumočníka. Nepřibrání tlumočníka k jednání je zkrácením práva na obhajobu (§ 33 odst. 1 tr. ř.) a důvodem ke zrušení rozsudku (§ 258 odst 1 písm. a) tr. ř.).

²¹¹ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1967. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1968, s. 377 – 378.

§ 34 Zákonný zástupca obvineného

Zákonný zástupca nesvojprávneho obvineného je oprávnený obvineného zastupovať, najmä zvoliť mu obhajcu, robiť za obvineného návrhy, podávať za neho žiadosti a opravné prostriedky; je tiež oprávnený zúčastniť sa tých úkonov, ktorých sa podľa zákona môže zúčastniť obvinený. V prospech obvineného môže zákonný zástupca tieto práva vykonávať i proti vôli obvineného.

Piaty oddiel. Obhajca

§ 35 Obhajca

(1) Obhajcom môže byť, ak nie je ďalej ustanovené niečo iné, len advokát; v odbore vojenského súdnictva a v konaní o trestných činoch patriacich do príslušnosti krajského súdu (§ 17 ods. 1) len advokát zapísaný v osobitnom zozname.

Novelizácia § 35 ods. 1 (účinná od 1. augusta 1965) – Zákon č. 57/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok)

§ 35 ods. 1 znie: „(1) Obhajcom v trestnom konaní môže byť len advokát. Ak ide v odbore vojenského súdnictva o vec zvlášť dôležitého záujmu obrany vlasti, môže prokurátor alebo predseda senátu rozhodnúť, že v nej môže byť obhajcom len dôstojník justície v činnej službe, zaradený vo vojenskom súdnictve; ten má potom pri výkone obhajoby všetky práva a povinnosti obhajcu a je oslobodený od služobnej podriadenosti.“.

(2) Na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí nemôže byť obhajcom ten, kto je naň predvolaný ako svedok, znalec alebo tlmočník.

§ 36 Nutná obhajoba

(1) Obvinený musí mať obhajcu už v prípravnom konaní,

- a) ak je vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave (§ 116 ods. 2),
- b) ak je nesvojprávny,
- c) ak ide o konanie proti mladistvému, alebo
- d) ak ide o konanie proti ušlému.

(2) Obvinený musí mať obhajcu aj vtedy, ak to považuje súd a v prípravnom konaní vyšetrovací orgán alebo prokurátor za nevyhnutné, najmä preto, že so zreteľom na telesné alebo duševné chyby obvineného majú pochybnosti o jeho spôsobilosti náležite sa obhajovať.

(3) Ak sa koná o trestnom čine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica prevyšuje päť rokov, musí mať obvinený obhajcu už v prípravnom konaní, a to aspoň od času, keď sa prišlo k skončeniu vyšetrovania k oboznamovaniu obvineného s jeho výsledkami (§ 169).

(4) Obvinený musí mať obhajcu aj v konaní o vydanie do cudziny, v konaní, v ktorom sa rozhoduje o uložení ochranného liečenia, pokiaľ nejde o ochranné liečenie protialkoholické, a v stannom konaní.

§ 37 Zvolený obhajca

(1) Ak nepoužije obvinený právo zvoliť si obhajcu a ak mu ho nezvolí ani jeho zákonný zástupca, môže mu ho zvoliť jeho príbuzný v pokolení priamom, jeho súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel, druh, ako aj zúčastnená osoba. Ak obvinený nie je svojprávny, môžu tak urobiť tieto osoby i proti jeho vôli.

(2) Obvinený si môže namiesto obhajcu, ktorý mu bol ustanovený alebo osobou na to oprávnenou zvoliť, zvoliť obhajcu iného.

Ustanovený obhajca

§ 38 (1) Ak obvinený nemá obhajcu v prípade, v ktorom ho musí mať (§ 36), určí sa mu lehota na zvolenie obhajcu. Ak uplynie táto lehota márne, bude mu obhajca ustanovený.

(2) Ak je obvinených niekoľko, ustanoví sa tým, ktorých záujmy si v trestnom konaní neodporujú, spravidla obhajca spoločný.

§ 39 (1) Ak treba ustanoviť obhajcu, oznámi to vyšetrovací orgán, prokurátor alebo predseda senátu advokátskej poradni; obhajcu ustanoví jej vedúci. ...

§ 40 Ustanovený obhajca je povinný obhajobu prevziať. Z dôležitých dôvodov môže však byť obhajca na svoju žiadosť alebo na žiadosť obvineného od povinnosti obhajovania oslobodený a namiesto neho ustanovený obhajca iný.

§ 41 Povinnosti a práva obhajcu

(1) Obhajca je povinný poskytovať obvinenému potrebnú právnu pomoc, účelne využívať na obhajovanie jeho záujmov prostriedky a spôsoby obhajoby uvedené v zákone, najmä starať sa o to, aby boli v konaní náležité a včas objasnené skutočnosti, ktoré obvineného zbavujú viny alebo jeho vinu zmierňujú, a tým prispievať k správne mu objasneniu a rozhodnutiu veci.

(2) Obhajca je oprávnený už za prípravného konania robiť za obvineného návrhy, podávať za neho žiadosti a opravné prostriedky, nazerať do spisov (§ 65) a zúčastniť sa podľa ustanovení tohto zákona (§ 168) vyšetrovacích úkonov. S obvineným, ktorý je vo väzbe, je obhajca oprávnený hovoriť bez prítomnosti tretej osoby, len čo sa prikróčilo k oboznámeniu obvineného s výsledkami vyšetrovania, a kedykoľvek neskoršie.

Novelizácia § 41 ods. 2 (účinná od 1. augusta 1965) – Zákon č. 57/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok)

§ 41 ods. 2 znie: „(2) Obhajca je oprávnený už za prípravného konania robiť za obvineného návrhy, podávať za neho žiadosti, opravné prostriedky, nazerať do spisov (§ 65) a zúčastniť sa podľa ustanovení tohto zákona vyšetrovacích a vyhľadávacích úkonov. S obvineným, ktorý je vo väzbe, je oprávnený hovoriť v rozsahu ustanovenom v § 33 ods. 1. “.

(3) Obhajca je v konaní pred súdom oprávnený zúčastniť sa všetkých úkonov, na ktorých sa môže zúčastniť obvinený.

(4) Ak nie je obvinený svojprávny, môže obhajca oprávnenia uvedené v odsekoch 2 a 3 vykonávať aj proti vôli obvineného.

(5) Ak nebolo splnomocnenie obhajcu pri jeho zvolení alebo ustanovení vymedzené ináč, zaniká pri skončení trestného stíhania. Aj keď splnomocnenie takto zaniklo, je obhajca oprávnený podať za obžalovaného ešte žiadosť o milosť a o odklad výkonu trestu.

Šiesty oddiel. Zúčastnená osoba

§ 42 (1) Tomu, koho vec bola zhabaná alebo podľa návrhu má byť zhabaná (zúčastnená osoba), musí sa poskytnúť možnosť, aby sa k veci vyjadril; môže byť prítomný na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí, robiť na nich návrhy, nazerať do spisov (§ 65) a podávať v prípadoch týmto zákonom ustanovených opravné prostriedky.

(2) Orgány činné v trestnom konaní sú povinné zúčastnenú osobu o jej právach poučiť a poskytnúť jej možnosť ich uplatnenia.

(3) Ak nie je zúčastnená osoba svojprávná, vykonáva jej práva podľa tohto zákona jej zákonný zástupca.

Siedmy oddiel. Poškodený

Oprávnenie poškodeného a uplatnenie nároku na náhradu škody

§ 43 (1) Ten, komu sa trestným činom ublížilo na zdraví, spôsobila sa majetková, morálna alebo iná škoda (poškodený), má právo robiť návrhy na doplnenie dokazovania, nazerať do spisov (§ 65), zúčastniť sa hlavného pojednávania a verejného zasadnutia konaného o odvolaní a pred skončením konania sa k veci vyjadriť.

(2) Poškodený, ktorý má podľa zákona proti obvinenému nárok na náhradu škody, ktorá mu bola trestným činom spôsobená, je oprávnený tiež navrhnúť, aby súd v odsudzujúcom rozsudku uložil obžalovanému povinnosť nahradiť túto škodu. Návrh treba urobiť najneskoršie na hlavnom pojednávaní pred začatím dokazovania (§ 206 ods. 2). Z návrhu musí byť zrejmé, z akých dôvodov a v akej výške sa nárok na náhradu škody uplatňuje.

(3) Návrh podľa odseku 2 môže urobiť i prokurátor, ak to vyžaduje ochrana záujmov spoločnosti, socialistických organizácií alebo pracujúcich, najmä ak bola trestným činom spôsobená škoda na majetku v socialistickom vlastníctve. ...

§ 46 Orgány činné v trestnom konaní sú povinné poškodeného o jeho právach poučiť a poskytnúť mu plnú možnosť na ich uplatnenie.

Zaistenie nároku poškodeného

§ 47 (1) Ak je dôvodná obava, že uspokojenie nároku poškodeného na náhradu škody spôsobenej trestným činom bude marené alebo sťažované, možno nárok až do pravdepodobnej výšky škody zaistiť na majetku obvineného.

(2) Časti majetku určené na zaistenie nároku sa v uznesení o zaistení opíšu a obvinenému sa zakáže s nimi nakladať. Hnuteľné veci sa pritom spravidla uložia do

úschovy na štátnom notárstve. Ak ide o nehnuteľnosť, doručí sa uznesenie o zaistení štátnemu notárstvu, v obvode ktorého je nehnuteľnosť. Pri pohľadávkach sa prikáže dlžníkovi, aby namiesto plnenia obvinenému zložil predmet plnenia do úschovy na štátnom notárstve. ...

§ 48 (1) Zaistenie sa zruší,

- a) ak zanikne dôvod, pre ktorý bolo nariadené,
- b) ak bolo trestné stíhanie právoplatne zastavené alebo ak sa skončilo právoplatným oslobodzujúcim rozsudkom, alebo
- c) ak uplynuli dva mesiace odo dňa, v ktorom nadobudol právoplatnosť rozsudok, ktorým bol obžalovaný uznaný za vinného, alebo odo dňa, v ktorom nadobudlo právoplatnosť uznesenie, ktorým bola vec postúpená miestnemu ľudovému súdu alebo inému orgánu.

(2) Zaistenie treba obmedziť, ak sa ukáže, že nie je potrebné v rozsahu, v ktorom bolo nariadené. Ak boli zaistením postihnuté veci patriace inej osobe ako obvinenému, vyjmú sa zo zaistenia. ...

Ôsmy oddiel. Splnomocnenec zúčastnenej osoby a poškodeného

§ 50 (1) Zúčastnená osoba a poškodený sa môžu dať zastupovať splnomocnencom.

(2) Splnomocnencom zúčastnenej osoby a poškodeného môže byť len osoba svojprávná a občiansky bezúhonná; na hlavnom pojednávaní a na verejnom zasadnutí nemôže byť splnomocnencom ten, kto je naň predvolaný ako svedok, znalec alebo tlmočník. ...

TRETIA HLAVA. Všeobecné ustanovenia o úkonoch trestného konania

§ 52 Spôsob vykonávania úkonov trestného konania

Pri vykonávaní úkonov trestného konania sa musí zaobchádzať s osobami na úkone zúčastnenými tak, ako to vyžaduje význam a výchovný účel trestného konania; vždy treba rešpektovať ich osobnosť a ich ústavou zaručené práva.

Prvý oddiel. Dožiadanie

§ 53 (1) Súd, prokurátor a vyšetrovacie orgány vykonávajú jednotlivé úkony trestného konania vo svojom obvode spravidla sami. Mimo svojho obvodu vykonávajú jednotlivé úkony trestného konania dožiadaním okresného súdu, prokurátora alebo vyšetrovacieho orgánu, v ktorého obvode má byť úkon vykonaný, prípadne aj dožiadaním vojenského súdu alebo vojenského prokurátora; ak vec nepripúšťa odklad alebo ak to je pre riadne posúdenie veci nevyhnutne potrebné, vykonajú však úkon i mimo svojho obvodu sami.

(2) Najvyšší súd a krajský súd môžu jednotlivé úkony i vo svojom obvode vykonať dožiadaním okresného súdu, v ktorého obvode má byť úkon vykonaný; Najvyšší súd môže to urobiť aj dožiadaním krajského súdu.

(3) Vojenský súd a vojenský prokurátor môžu jednotlivé úkony trestného kona-

nia vykonať aj dožiadaním okresného súdu alebo okresného prokurátora, v ktorého obvode má byť úkon vykonaný. ...

Druhý oddiel. Zápisnica

§ 55 Spisovanie zápisnice

(1) O každom úkone trestného konania sa spíše, a to spravidla pri úkone alebo bezprostredne po ňom, zápisnica, ktorá musí obsahovať

- a) pomenovanie súdu, prokurátora alebo iného orgánu, vykonávajúceho úkon,
- b) miesto, čas a predmet úkonu,
- c) meno a priezvisko úradných osôb a ich funkcie, meno a priezvisko prítomných strán, meno a priezvisko zákonných zástupcov, obhajcov a splnomocnencov, ktorí sa na úkone zúčastnili,
- d) stručné, ale výstižné opísanie priebehu úkonu, z ktorého by bolo zrejmé i zachovanie zákonných ustanovení upravujúcich vykonávanie úkonu, ďalej podstatný obsah rozhodnutí pri úkone vyhlásených, a ak bol hneď pri úkone doručený odpis rozhodnutia, osvedčenie o tomto doručení,
- e) návrhy strán, poskytnutie poučenia, prípadne vyjadrenie poučených osôb,
- f) námietky strán alebo vylúčaných osôb proti obsahu zápisnice.

(2) Výpovede osôb, ktoré už boli vylúchnuté, sa do zápisnice o hlavnom pojednávaní alebo verejnom zasadnutí zapisujú len potiaľ, pokiaľ obsahujú odchýlky alebo dodatky k predošlým výpovediam.

(3) Zápisnica o výpovedi osoby, ktorá nevie po česky ani po slovensky, spíše sa v niektorom z týchto jazykov; ak záleží na doslovnom znení výpovede, zapíše zapisovateľ alebo tlmočník do zápisnice príslušnú časť výpovede tiež v jazyku, v ktorom táto osoba vypovedá.

(4) V dôležitých prípadoch možno okrem zápisnice vyhotoviť o konaní i rýchlopisný záznam, ktorý sa potom spolu s prepisom do obyčajného písma pripojí k zápisnici. Na zachytenie priebehu konania možno v prípade potreby použiť aj iný vhodný prostriedok. Pomôcku na to použitú treba označiť, spoľahlivo uschovať a v zápisnici poznamenať, kde je uložená.

§ 56 Podpisovanie zápisnice

(1) Zápisnicu o hlavnom pojednávaní a o verejnom a neverejnom zasadnutí podpisuje predseda senátu a zapisovateľ; iné zápisnice podpíše ten, kto úkon vykonal, a osoba, ktorej sa úkon týka, prípadne zapisovateľ, tlmočník, znalec alebo iná osoba pribratá k úkonu. Ak má zápisnica o vylúchu viac strán, musí vylúchaná osoba podpísať každú stranu zápisnice. Ak odmietne vylúchaný alebo iná osoba pribratá k úkonu zápisnicu podpísať, uvedie sa to v zápisnici s poznamenaním dôvodu odmietnutia. ...

§ 58 Zápisnica o hlasovaní

(1) V zápisnici o hlasovaní sa uvedie okrem všeobecných náležitostí (§ 55 ods. 1) a) postup pri jednotlivých hlasovaniach, ich výsledok a výrok rozhodnutia,

b) mienka odlišná od názoru väčšiny, a to v celom znení i so stručným odôvodnením.

(2) Zápis o všetkých hlasovaniach, ktoré sa vyskytli v priebehu toho istého pojednávania, pojme sa do jedinej zápisnice o hlasovaní.

(3) Zápisnicu o hlasovaní podpisujú všetci členovia senátu a zapisovateľ.

(4) Zápisnica o hlasovaní sa zalepí a pripojí k zápisnici o pojednávaní. Otvoriť ju smie len predseda senátu na nadriadenom súde pri rozhodovaní o opravnom prostriedku a predseda senátu Najvyššieho súdu alebo predseda Najvyššieho súdu pri rozhodovaní o sťažnosti pre porušenie zákona, ako aj sudca poverený vyhotovením rozsudku; po nazretí ju opäť zalepí a otvorenie potvrdí svojím podpisom. ...

Tretí oddiel. Podanie

§ 59 (1) Podanie sa posudzuje vždy podľa svojho obsahu, aj keď je nesprávne označené. Možno ho urobiť písomne, ústne do zápisnice, telegraficky, alebo ďalekopisom.

(2) Ak sa robí trestné oznámenie ústne, treba oznamovateľa vypočuť o okolnostiach, za ktorých bol čin spáchaný, o osobných pomeroch toho, na koho sa oznámenie podáva, o dôkazoch a o výške škody spôsobenej oznámeným činom; ak je oznamovateľ súčasne poškodeným alebo jeho splnomocnencom, musí sa vypočuť tiež o tom, či žiada, aby súd rozhodol v trestnom konaní o jeho nároku na náhradu škody. Výsluch sa má vykonať tak, aby sa získal podklad pre ďalšie konanie.

(3) Ak bola zápisnica o ústne urobenom trestnom oznámení spísaná na súde, pošle ju súd bez odkladu prokurátorovi.

Štvrtý oddiel. Lehoty

§ 60 Počítanie lehôt

(1) Do lehoty určenej podľa dní sa nezapočítava deň, v ktorom sa stala udalosť určujúca začiatok lehoty.

(2) Lehota určená podľa týždňov, mesiacov alebo rokov sa končí uplynutím toho dňa, ktorý svojím pomenovaním alebo číselným označením zodpovedá dňu, v ktorom sa stala udalosť určujúca začiatok lehoty. Ak chýba tento deň v poslednom mesiaci lehoty, končí sa lehota uplynutím posledného dňa tohto mesiaca.

(3) Ak pripadne koniec lehoty na deň pracovného pokoja, pokladá sa za posledný deň lehoty najbližší budúci pracovný deň.

(4) Lehota je zachovaná aj vtedy, ak podanie bolo v lehote

a) podané na poštu a adresované súdu, prokurátorovi alebo vyšetrovaciemu orgánu, u ktorého sa má podať alebo ktorý má vo veci rozhodnúť,

b) urobené na súde alebo u prokurátora, ktorý má vo veci rozhodnúť,

c) urobené príslušníkom ozbrojených síl alebo ozbrojeného sboru v činnnej službe u jeho náčelníka,

- d) urobené u náčelníka nápravného zariadenia, v ktorom je ten, kto podanie robí, vo väzbe alebo v treste, alebo
- e) urobené ústne do zápisnice na ktoromkoľvek okresnom súde alebo u ktoréhokoľvek okresného prokurátora. ...

Piaty oddiel. Doručovanie

§ 62 Všeobecné ustanovenie

- (1) Ak nebola písomnosť doručená pri úkone trestného konania, doručí sa spravidla poštou.
- (2) V prípade potreby možno požiadať o doručenie orgán miestneho národného výboru a v prípadoch obzvlášť naliehavých, najmä pri nariadenom predvedení, pri neúspešnosti pokusu doručiť iným spôsobom do vlastných rúk adresáta zásielku, pri ktorej je uloženie vylúčené, alebo pri nebezpečenstve, že priesťah v doručovaní povedie ku zmareniu konania, aj bezpečnostný orgán.
- (3) Ak nebol adresát zastihnutý, hoci sa v mieste doručenia zdržuje, doručí sa inej dorastenej osobe bývajúcej v tom istom byte alebo v tom istom dome alebo zamestnanej na tom istom pracovisku, ak je ochotná písomnosť prevziať a jej odovzdanie obstaráť. ...

§ 63 Doručovanie do vlastných rúk

- (1) Do vlastných rúk sa doručuje
 - a) obvinenému obžaloba a predvolanie,
 - b) osobám oprávneným podať proti rozhodnutiu opravný prostriedok odpis tohto rozhodnutia,
 - c) iná písomnosť, ak to predseda senátu, prokurátor alebo vyšetrovací orgán z dôležitých dôvodov nariadi.
- (2) Ak nebol adresát zásielky, ktorú treba doručiť do vlastných rúk, zastihnutý, hoci sa v mieste doručenia zdržuje, upovedomí ho doručovateľ vhodným spôsobom, že zásielku príde doručiť znovu v deň a hodinu uvedenú na oznámení. Ak zostane i nový pokus o doručenie bezvýsledný, uloží sa rozhodnutie na pošte alebo na miestnom národnom výbore a adresát sa o tomto uložení vhodným spôsobom upovedomí. Ak si nevyzdvihne adresát zásielku do troch dní od uloženia, považuje sa posledný deň tejto lehoty za deň doručenia, aj keď sa adresát o uložení nedozvedel.
- (3) Uložiť doručovanú zásielku podľa odseku 2 nemožno, ak sa doručuje
 - a) obvinenému obžaloba alebo predvolanie na hlavné pojednávanie alebo na verejné zasadnutie,
 - b) obžalovanému odpis rozsudku, proti ktorému môže podať odvolanie,
 - c) iná písomnosť, ak to predseda senátu, prokurátor alebo vyšetrovací orgán z dôležitých dôvodov nariadi.
- (4) Ak je uloženie doručovanej zásielky vylúčené, musí to odosielateľ na zásielke nápadne vyznačiť. ...

Šiesty oddiel. Nazeranie do spisov

§ 65 (1) Obvinený, poškodený a zúčastnená osoba, ich obhajcovia a splnomocnenci, ako aj spoločenský obžalobca a spoločenský obhajca majú právo nazeráť do spisov s výnimkou zápisnice o hlasovaní, a robiť si výpisky a poznámky. To isté právo majú zákonní zástupcovia nesvojprávneho obvineného, poškodeného alebo zúčastnenej osoby. Iné osoby tak môžu robiť so súhlasom predsedu senátu a v prípravnom konaní so súhlasom prokurátora alebo vyšetrovacieho orgánu, len pokiaľ je to potrebné na uplatnenie ich práv.

(2) V prípravnom konaní môže prokurátor alebo vyšetrovací orgán nazretie do spisov odoprieť, ak by nazeraním bol marený účel trestného stíhania; toto obmedzenie sa nevzťahuje na obvineného a obhajcu, ak sa už prišlo k oboznamovaniu obvineného s výsledkami vyšetrovania.

Novelizácia § 65 ods. 2 (účinná od 1. augusta 1965) – Zákon č. 57/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok)

§ 65 ods. 2 znie: „(2) V prípravnom konaní môže prokurátor, vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán nazretie do spisu zo závažných dôvodov odoprieť. Závažnosť dôvodov, z ktorých nazretie do spisu odoprel vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán, je na žiadosť osoby, ktorej sa nazretie odoprelo, prokurátor povinný urýchlene preskúmať. Nazretie do spisu nemožno odoprieť obvinenému a obhajcovi, ak sa už prišlo k oboznamovaniu obvineného s výsledkami vyšetrovania alebo vyhľadávania.“

(3) Tomu, kto mal právo byť pri úkone prítomný, nemôže sa odoprieť nazretie do zápisnice o takom úkone. Obvinenému a jeho obhajcovi nemôže sa odoprieť nazretie do uznesenia o vznesení obvinenia.

(4) Práva štátnych orgánov nazeráť do spisov podľa iných zákonných predpisov nie sú ustanovením predchádzajúcich odsekov dotknuté.

(5) Pri povoľovaní nazeráť do spisov je nevyhnutné urobiť také opatrenie, aby bolo zachované štátne, hospodárske a služobné tajomstvo.

Siedmy oddiel. Poriadková pokuta

§ 66 (1) Kto napriek predchádzajúcemu napomenutiu ruší konanie, alebo sa voči súdu, prokurátorovi alebo vyšetrovaciemu orgánu správa urážlivo alebo kto bez dostatočného ospravedlnenia neposlúchne príkaz daný mu podľa tohto zákona, toho môže predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor alebo vyšetrovací orgán potrestať poriadkovou pokutou do 500 Kčs. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok. ...

ŠTVRTÁ HLAVA. Zaistenie osôb a vecí

Prvý oddiel. Väzba

§ 67 Dôvody väzby

Obvinený smie byť vzatý do väzby len vtedy, ak sú tu skutočnosti, ktoré odôvodňujú obavu,

- a) že ujde alebo sa bude skrývať, aby sa tak vyhol trestnému stíhaniu alebo trestu, najmä ak nemožno jeho totožnosť hneď zistiť, ak nemá stále bydlisko alebo zamestnanie alebo ak mu hrozí vysoký trest,
- b) že bude pôsobiť na svedkov alebo spoluobvinených, alebo ináč mariť objasňovanie skutočností závažných pre trestné stíhanie, alebo
- c) že bude pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, o ktorý sa pokúsil, alebo vykoná trestný čin, ktorý pripravoval alebo ktorým hrozil.

§ 68 Rozhodnutie o väzbe

Vziať do väzby možno iba osobu, proti ktorej bolo vznesené obvinenie (§ 165). O väzbe rozhoduje súd, v prípravnom konaní prokurátor.

§ 69 Príkaz na dodanie do väzby

(1) Ak je to potrebné, vydá orgán, ktorý rozhoduje o väzbe, príkaz, aby obvinený bol dodaný do väzby. V konaní pred súdom vydá tento príkaz predseda senátu.

(2) Dodanie vykonávajú na podklade príkazu bezpečnostné orgány, ktoré sú tiež povinné, ak je to na vykonanie príkazu potrebné, vypátrať pobyt obvineného.

(3) Osoba dodaná do väzby musí byť do 48 hodín vyslúchnutá a musí jej byť oznámené rozhodnutie o väzbe.

§ 70 Upovedomenie o vzatí do väzby

O vzatí do väzby treba bez prieťahov upovedomiť niektorého rodinného príslušníka obvineného, ako aj vedúceho jeho pracoviska. O vzatí do väzby príslušníka ozbrojených síl alebo ozbrojeného sboru treba upovedomiť aj jeho veliteľa alebo náčelníka.

Trvanie väzby

§ 71 (1) Väzba v prípravnom konaní, včítane konania podľa desiatej hlavy, môže trvať najviac dva mesiace. Nadriadený prokurátor môže túto dobu predĺžiť o ďalší mesiac. Na dlhší čas môže väzbu predĺžiť len generálny prokurátor.

(2) Čas uvedený v odseku 1 sa počíta odo dňa, v ktorom došlo k obmedzeniu osobnej slobody obvineného.

§ 72 (1) Všetky orgány činné v trestnom konaní sú povinné skúmať v každom období trestného stíhania, či dôvody väzby ešte trvajú; ak odpadne dôvod väzby, musí byť obvinený hneď prepustený na slobodu.

(2) Obvinený má právo kedykoľvek žiadať o prepustenie na slobodu; jeho žiadosť musí byť vybavená bez odkladu.

(3) Ak súhlasí prokurátor s prepustením obvineného na slobodu, môže v konaní pred súdom o prepustení z väzby rozhodnúť predseda senátu.

§ 73 Nahradenie väzby zárukou spoločenskej organizácie alebo sľubom obvineného

(1) Ak tu je len dôvod väzby uvedený v § 67 písm. a) alebo c) a organizácia uvedená v § 4 ods. 1 ponúkne prevzatie záruky za ďalšie správanie sa obvineného a za to, že sa na vyzvanie ustanoví na súd, k prokurátorovi alebo k vyšetrovaciemu orgánu, môže orgán rozhodujúci o väzbe, ak považuje záruku so zreteľom na osobu obvineného a na povahu vyšetrovaného prípadu za dostatočnú, ju prijať a ponechať obvineného na slobode alebo ho na slobodu prepustiť.

(2) Rovnako môže orgán rozhodujúci o väzbe postupovať, ak tu je len dôvod väzby uvedený v § 67 písm. a) a obvinený dá písomný sľub, že sa na vyzvanie ustanoví na súd, k prokurátorovi alebo k vyšetrovaciemu orgánu a že každú zmenu svojho pobytu vopred ohlásí, ak považuje orgán so zreteľom na osobu obvineného a na povahu vyšetrovaného prípadu sľub za dostatočný.

§ 74 Sťažnosť proti rozhodnutiu o väzbe

(1) Proti rozhodnutiu o väzbe je prípustná sťažnosť. ...

Druhý oddiel. Zadržanie

§ 75 Zadržanie obvineného vyšetrovacím orgánom

Ak je tu niektorý z dôvodov väzby (§ 67) a pre neodkladnosť veci nemožno rozhodnutie prokurátora o väzbe vopred zadovážiť, môže vyšetrovací orgán obvineného zadržať predbežne sám. Je však povinný vykonať zadržanie prokurátorovi bez odkladu ohlásiť a najneskoršie do 48 hodín od zadržania obvineného odovzdať prokurátorovi alebo prepustiť na slobodu. Spolu s obvineným odovzdá prokurátorovi i odpis zápisnice, ktorú spísal pri zadržaní, a prípadne i ďalší materiál, ktorý prokurátor potrebuje, aby mohol rozhodnúť o väzbe.

§ 76 Zadržanie podozrivej osoby

(1) Osobu podozrivú zo spáchania trestného činu môže, ak je tu niektorý z dôvodov väzby (§ 67), vyšetrovací alebo aj bezpečnostný orgán v naliehavých prípadoch zadržať, aj keď proti nej doteraz nebolo vznesené obvinenie podľa § 165. Na zadržanie treba predchádzajúci súhlas prokurátora. Bez takého súhlasu možno zadržanie vykonať, len ak vec nepripúšťa odklad a súhlas vopred nemožno dosiahnuť, najmä ak bola táto osoba pristihnutá pri trestnom čine alebo zastihnutá na úteku.

(2) Osobu, ktorá bola pristihnutá pri trestnom čine, smie zadržať ktokoľvek, ak je to nevyhnutne potrebné na zistenie jej totožnosti, na zamedzenie úteku alebo na zabezpečenie dôkazu. Je však povinný odovzdať zadržaného hneď prokurátorovi alebo vyšetrovaciemu alebo bezpečnostnému orgánu; zadržaného príslušníka ozbrojených síl môže tiež odovzdať najbližšiemu útvaru ozbrojených síl alebo

správcovi posádky. Ak nemožno zadržaného takto odovzdať, treba niektorému z uvedených orgánov zadržanie aspoň hneď oznámiť.

(3) Orgán, ktorý zadržanie vykonal, spíše o ňom bez odkladu zápisnicu, v ktorej označí miesto, čas a bližšie okolnosti zadržania, ako aj jeho podstatné dôvody a uvedie osobné údaje zadržanej osoby. Odpis zápisnice doručí bez odkladu prokurátorovi. Obdobne postupuje orgán, ktorý prevzal osobu zadržanú podľa odseku 2.

(4) Orgán, ktorý zadržanie vykonal alebo ktorému zadržaná osoba bola odovzdaná, túto osobu neodkladne vyslúchne a prepustí ju na slobodu, ak bude podozrenie rozptýlené alebo dôvody zadržania z inej príčiny odpadnú. Ak neprepustí zadržanú osobu na slobodu, je tento orgán povinný odovzdať ju najneskôr do 48 hodín od zadržania alebo prevzatia spolu s dôkazným materiálom prokurátorovi.

§ 77 Rozhodnutie prokurátora o zadržanej osobe

Ak nenariadil prokurátor prepustiť zadržanú osobu podľa predchádzajúcich ustanovení na slobodu už na podklade hlásenia o zadržaní obvineného (§ 75) alebo na podklade zápisnice o zadržaní podozrivého (§ 76 ods. 3), je povinný najneskôr do 48 hodín po tom, čo mu bola zadržaná osoba odovzdaná, rozhodnúť podľa § 68 o jej vzatí do väzby alebo ju prepustiť na slobodu.

Tretí oddiel. Vydanie a odňatie veci

§ 78 Povinnosť na vydanie veci

(1) Kto má pri sebe vec dôležitú pre trestné konanie, je povinný ju na vyzvanie predložiť súdu, prokurátorovi alebo vyšetrovaciemu orgánu; ak ju treba pre účely trestného konania zaistiť, je povinný vec na vyzvanie týmto orgánom vydať. Pri vyzvaní ho treba upozorniť na to, že ak nevyhovie výzve, môže mu byť vec odňatá, ako aj na iné následky nevyhovenia (§ 66).

(2) Povinnosť podľa odseku 1 sa nevzťahuje na listinu, ktorej obsah sa týka okolností, o ktorej platí zákaz výsluchu, okrem prípadu, že došlo k oslobodeniu od povinnosti zachovať vec v tajnosti alebo k oslobodeniu od povinnosti mlčanlivosti (§ 99).

(3) Vyzvať na vydanie veci je oprávnený predseda senátu, v prípravnom konaní prokurátor alebo vyšetrovací orgán, v naliehavých prípadoch i bezpečnostný orgán.

§ 79 Odňatie veci

(1) Ak nebude vec dôležitá pre trestné konanie na vyzvanie vydaná tým, kto ju má pri sebe, môže mu byť na príkaz predsedu senátu a v prípravnom konaní na príkaz prokurátora alebo vyšetrovacieho orgánu odňatá. Vyšetrovací orgán potrebuje na vydanie takého príkazu predchádzajúci súhlas prokurátora.

(2) Ak nevykoná orgán, ktorý príkaz na odňatie veci vydal, odňatie veci sám, vykoná ho na podklade príkazu bezpečnostný orgán.

(3) Bez príkazu uvedeného v odseku 1 môže vec bezpečnostný orgán odňať len vtedy, keď nemožno príkaz vopred zadovážiť a vec nepripúšťa odklad.

(4) K odňatiu veci sa podľa možnosti priberie osoba, ktorá nie je na veci zúčastnená. ...

Štvrtý oddiel. Domová a osobná prehliadka

§ 82 Dôvody domovej a osobnej prehliadky

(1) Domovú prehliadku možno vykonať, ak je dôvodné podozrenie, že v byte alebo v inej miestnosti alebo v priestore k nim patriacom je vec dôležitá pre trestné konanie alebo že sa tam skrýva osoba podozrivá z trestného činu.

(2) Osobnú prehliadku možno vykonať, ak je dôvodné podozrenie, že niekto má pri sebe vec dôležitú pre trestné konanie.

(3) U osoby zadržanej a u osoby, ktorá má byť dodaná alebo ktorá sa berie do väzby, možno vykonať osobnú prehliadku aj vtedy, ak je tu podozrenie, že má pri sebe zbraň alebo inú vec, ktorou by mohla ohroziť život alebo zdravie vlastné alebo cudzie.

§ 83 Príkaz na prehliadku

(1) Nariadiť domovú alebo osobnú prehliadku je oprávnený predseda senátu, v prípravnom konaní prokurátor alebo vyšetrovací orgán. Vyšetrovací orgán k tomu potrebuje predchádzajúci súhlas prokurátora. Príkaz na domovú prehliadku musí byť vydaný písomne a musí byť odôvodnený. Doručí sa osobe, u ktorej sa prehliadka vykonáva, pri prehliadke, a ak to nie je možné, najneskôršie do 48 hodín po nej.

(2) Ak nevykoná domovú alebo osobnú prehliadku orgán, ktorý ju nariadil, vykoná ju na jeho príkaz bezpečnostný orgán.

(3) Bez príkazu alebo súhlasu uvedeného v odseku 1 môže vyšetrovací alebo bezpečnostný orgán vykonať domovú alebo osobnú prehliadku len vtedy, keď nemožno príkaz alebo súhlas vopred získať a vec nepripúšťa odklad, alebo ak ide o osobu pristihnutú pri čine alebo o osobu, na ktorú bol vydaný príkaz na dodanie do väzby. Bez príkazu alebo súhlasu možno tiež vykonať osobnú prehliadku v prípadoch uvedených v § 82 ods. 3.

§ 84 Predchádzajúci výsluch

Domovú alebo osobnú prehliadku možno vykonať len po predchádzajúcom výsluchu toho, u koho alebo na kom sa má vykonať, a to len vtedy, keď sa výsluchom nedosiahlo ani dobrovoľné vydanie hľadanej veci, ani odstránenie iných dôvodov, ktoré viedli k prehliadke. Predchádzajúci výsluch nie je potrebný, ak vec nepripúšťa odklad a výsluch nemožno vykonať okamžite.

§ 85 Výkon prehliadky

(1) Orgán vykonávajúci domovú prehliadku je povinný umožniť osobe, u ktorej sa prehliadka vykonáva, alebo niektorému dospelému členovi jej domácnosti účasť pri prehliadke. O práve účasti pri prehliadke je povinný tieto osoby poučiť.

(2) K výkonu domovej a osobnej prehliadky treba pribrať osobu, ktorá nie je na veci zúčastnená. Orgán vykonávajúci prehliadku sa preukáže svojim oprávnením.

(3) V zápisnici o prehliadke treba tiež uviesť, či boli dodržané ustanovenia o predchádzajúcom výsluchu, prípadne označiť dôvody, prečo dodržané neboli. Ak došlo pri prehliadke k vydaniu alebo odňatiu veci, treba pojať do zápisnice tiež údaje uvedené v § 79 ods. 5.

(4) Osobe, u ktorej bola prehliadka vykonaná, vydá orgán, ktorý ju vykonal, hneď, a ak to nie je možné, najneskoršie do 48 hodín po nej písomné potvrdenie o jej výsledku, ako aj o prevzatí vecí, ktoré boli pri prehliadke vydané alebo odňaté, alebo odpis zápisnice.

Piaty oddiel. Zadržanie a otvorenie zásielok

§ 86 Zadržanie zásielok

(1) Ak je na objasnenie skutočností závažných pre trestné konanie nevyhnutné zistiť obsah nedoručených telegramov, listov alebo iných zásielok, ktoré pochádzajú od obvineného alebo sú pre neho určené, nariadi predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor alebo vyšetrovací orgán, aby mu ich pošta alebo podnik vykonávajúci ich prepravu vydali; vyšetrovací orgán potrebuje k tomu predchádzajúci súhlas prokurátora.

(2) Bez nariadenia uvedeného v odseku 1 môže byť preprava zásielky zadržaná na príkaz vyšetrovacieho alebo i bezpečnostného orgánu, ale len vtedy, ak nemožno toto nariadenie vopred zadovážiť a vec nepripúšťa odklad. Ak nedôjde pošte alebo podniku vykonávajúcemu prepravu zásielok v takom prípade do troch dní nariadenie predsedu senátu, prokurátora alebo vyšetrovacieho orgánu, aby mu boli zásielky vydané, nesmie pošta alebo podnik prepravu zásielok ďalej zdržovať.

§ 87 Otvorenie zásielok

(1) Zásielku vydanú podľa § 86 ods. 1 smie otvoriť len predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor alebo vyšetrovací orgán; tento orgán potrebuje na otvorenie predchádzajúci súhlas prokurátora.

(2) Otvorená zásielka sa odovzdá adresátovi, a ak nie je jeho pobyt známy, niektorému z jeho rodinných príslušníkov; ináč sa zásielka vráti odosielateľovi. Ak je však obava, že by odovzdanie zásielky malo škodlivý vplyv na trestné stíhanie, pripojí sa zásielka ku spisu; ak je to vhodné, oznámi sa adresátovi obsah listu alebo telegramu. Ak nie je jeho pobyt známy, urobí sa oznámenie niektorému z jeho rodinných príslušníkov.

(3) Zásielka, ktorej otvorenie sa neuznalo za potrebné, odovzdá sa hneď adresátovi alebo sa vráti pošte alebo podniku, ktorý ju vydal.

Šiesty oddiel. Zaisťovanie vecí bezpečnostnými orgánmi

§ 88 (1) Ak je nevyhnutne potrebné ešte pred začiatkom vyšetrovania vykonať zaisťovacie úkony, na ktoré sú bezpečnostné orgány podľa ustanovení tretieho, štvrtého a piateho oddielu tejto hlavy oprávnené, zadovážia si bezpečnostné orgány na ich vykonanie vopred súhlas prokurátora. Ak nemožno pre neodklad-

nosť veci zadovážiť súhlas vopred, musia do 48 hodín prokurátora o vykonanom úkone upovedomiť.

(2) Pri vykonávaní úkonov sú bezpečnostné orgány povinné i v prípade uvedenom v odseku 1 postupovať podľa predpisov trestného poriadku. Zákonnosť a neodkladnosť takých úkonov prokurátor vždy preverí.

PIATA HLAVA. Dokazovanie

§ 89 Všeobecné ustanovenie

(1) V trestnom stíhaní treba dokazovať najmä,

- a) či sa stal skutok, v ktorom sa vidí trestný čin,
- b) či tento skutok spáchal obvinený a z akých pohnútok,
- c) okolnosti, ktoré majú vplyv na stupeň nebezpečnosti činu pre spoločnosť,
- d) okolnosti závažné pre posúdenie osobných pomerov páchatel'a,
- e) okolnosti umožňujúce určenie povahy a výšky škody spôsobenej trestným činom,
- f) okolnosti, ktoré viedli k trestnej činnosti alebo umožnili jej spáchanie.

(2) Za dôkaz môže poslúžiť všetko, čo môže prispieť k objasneniu veci, najmä výpovede obvineného a svedkov, znalecké posudky, veci a listiny dôležité pre trestné konanie a ohliadka.

Prvý oddiel. Výpoveď obvineného

§ 90 Predvolanie a predvedenie

(1) Ak sa neustanoví obvinený, ktorý bol riadne predvolaný, na výsluch bez dostatočného ospravedlnenia, možno ho predviesť; na to a na iné následky neustanovenia sa (§ 66) musí byť v predvolaní upozornený.

(2) Obvinený môže byť predvedený i bez predchádzajúceho predvolania, ak je to nevyhnutné pre úspešné vykonanie trestného konania, najmä keď sa skrýva alebo nemá stále bydlisko.

(3) O predvedenie treba požiadať príslušný bezpečnostný orgán; ak však ide o mladistvého, možno tak urobiť, len ak ho nemožno predviesť pracovníkom súdu, prokuratúry alebo orgánu povereného starostlivosťou o mládež. O predvedenie príslušníka ozbrojených síl alebo ozbrojeného sboru v činnej službe treba požiadať jeho veliteľa alebo náčelníka.

Výsluch obvineného

§ 91 (1) Výsluch obvineného sa vykonáva tak, aby poskytol pokiaľ možno úplný a jasný obraz o skutočnostiach dôležitých pre trestné konanie. K výpovedi alebo k priznaniu nesmie byť obvinený nijakým spôsobom donucovaný a pri výsluchu treba rešpektovať jeho osobnosť. Priznanie obvineného nezaväzuje orgány činné v trestnom konaní povinnosti preskúmať a všetkými dosiahnuteľnými dôkazmi overiť všetky okolnosti prípadu.

(2) Ak je obvinených viac, vylúchajú sa oddelene.

§ 92 (1) Pred prvým výsluchom treba vždy zistiť totožnosť obvineného, jeho rodinné, majetkové a zárobkové pomery a predchádzajúce tresty, objasniť mu podstatu vzneseného obvinenia a poučiť ho o jeho právach. Obsah poučenia sa poznamená v zápisnici.

(2) Obvinenému musí byť daná možnosť k obvineniu sa podrobne vyjadriť, najmä súvisle opísať skutočnosti, ktoré sú predmetom obvinenia, uviesť okolnosti, ktoré obvinenie zoslabujú alebo vyvracajú, a ponúknuť o nich dôkazy.

(3) Obvinenému môžu sa klásť otázky na doplnenie výpovede alebo na odstránenie neúplnosti, nejasnosti a rozporov. Otázky musia sa klásť jasne a zrozumiteľne, bez predstieranania klamlivých a nepravdivých okolností; nesmie sa v nich naznačiť, ako na ne odpovedať.

§ 93 (1) Obvinenému sa môže dovoliť, aby skôr než dá odpoveď, nazrel do písomných poznámok, ktoré musí vylúchajúcemu, ak o to požiada, predložiť na nazretie; táto okolnosť musí sa v zápisnici poznamenať.

(2) Ak sa má výsluchom zistiť totožnosť nejakej osoby alebo veci, vyzve sa obvinený, aby ju opísal; až potom mu má byť osoba alebo vec ukázaná, a to spravidla medzi niekoľkými osobami alebo niekoľkými vecami toho istého druhu.

(3) Ak to treba na zistenie pravosti rukopisu, môže byť obvinený vyzvaný, aby napísal potrebný počet slov; k tomu nesmie však byť nijakým spôsobom donucovaný. Obvinený je však povinný vždy trpieť úkony potrebné na to, aby sa zistila jeho totožnosť.

§ 94 (1) Ak výpoveď obvineného v závažných okolnostiach nesúhlasí s výpoveďou svedka alebo spoluobvineného a rozpor nemožno vyjasniť ináč, môže byť obvinený postavený týmto osobám tvárou v tvár.

(2) Osoby postavené tvárou v tvár môžu si klásť navzájom otázky len so súhlasom vylúchajúceho.

§ 95 (1) Výpoveď obvineného sa do zápisnice zapíše spravidla podľa diktátu vylúchajúceho, v priamej reči a pokiaľ možno doslova.

(2) Ak nejde o zápisnicu o hlavnom pojednávaní alebo o verejnom zasadnutí, musí byť zápisnica po skončení výsluchu obvinenému predložená na prečítanie, alebo ak o to požiada, prečítaná; obvinený má právo žiadať, aby bola zápisnica doplnená alebo aby v nej boli vykonané opravy v súhlase s jeho výpoveďou. O tomto práve treba obvineného poučiť.

(3) Zápisnicu o výsluchu, ktorý bol vykonaný bez pribratia zapisovateľa, treba vylúchanému pred podpisom prečítať alebo na prečítanie predložiť v prítomnosti nezúčastnenej osoby. Ak vylúchaný má proti obsahu zápisnice námietky, treba ich prejednať v prítomnosti pribranej osoby a výsledok prejednávania pojať do zápisnice. ...

Druhý oddiel. Svedkovia

§ 97 Povinnosť svedčiť

Každý je povinný na predvolanie sa ustanoviť a vypovedať ako svedok o tom, čo mu je známe o trestnom čine a o páchatel'ovi alebo o okolnostiach dôležitých pre trestné konanie.

§ 98 Predvolanie a predvedenie

Ak sa svedok, hoci bol riadne predvolaný, bez dostatočného ospravedlnenia neustanoví, môže byť predvedený. Na to a na iné následky neustanovenia sa (§ 66) musí byť svedok v predvolaní upozornený. Ak sa neustanoví príslušník ozbrojených síl alebo ozbrojeného sboru v činnnej službe, treba požiadať jeho veliteľ'a alebo náčelníka, aby oznámil dôvod, prečo sa predvolaný neustanovil, prípadne aby ho dal predviesť.

§ 99 Zákaz výsluchu

(1) Svedok nesmie byť vyslúchnutý o okolnostiach, ktoré tvoria štátne tajomstvo, ktoré je povinný zachovať v tajnosti, okrem prípadu, že bol od tejto povinnosti príslušným orgánom oslobodený; oslobodenie možno odoprieť len vtedy, keby výpoveď spôsobila štátu vážnu škodu.

(2) Svedok nesmie byť vyslúchaný tiež vtedy, keby svojou výpoveďou porušil štátom uloženú povinnosť mlčanlivosti, okrem prípadu, že bol od tejto povinnosti príslušným orgánom alebo tým, v ktorého záujme túto povinnosť má, oslobodený.

(3) Zákaz výsluchu podľa odseku 2 sa nevzťahuje na svedeckú výpoveď týkajúcu sa trestného činu, ktorý má svedok povinnosť oznámiť podľa trestného zákona.

§ 100 Právo odoprieť výpoveď

(1) Právo odoprieť výpoveď ako svedok má príbuzný obvineného v pokolení priamom, jeho súrodenec, osvojiteľ, osvojenec, manžel a druh; ak je obvinených viac a svedok je v uvedenom pomere len k niektorému z nich, má právo odoprieť výpoveď ohľadne iných obvinených len vtedy, keď nemožno odlúčiť výpoveď, ktorá sa ich týka, od výpovede týkajúcej sa obvineného, s ktorým je svedok v tomto pomere.

(2) Svedok je oprávnený odoprieť vypovedať, ak by výpoveďou spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe, svojmu príbuznému v pokolení priamom, svojmu súrodencovi, osvojiteľ'ovi, osvojencovi, manželovi alebo druhovi alebo iným osobám v pomere rodinnom alebo obdobnom, ktorých ujmu by právom pociťoval ako ujmu vlastnú.

(3) Odoprieť výpoveď ako svedok nemôže však ten, kto má povinnosť trestný čin, ktorého sa svedecká výpoveď týka, oznámiť podľa trestného zákona.

Výsluch svedka

§ 101 (1) Pred výsluchom svedka treba vždy zistiť jeho totožnosť, jeho pomer

k obvinenému, poučiť ho o práve odoprieť výpoveď, a ak treba, aj o zákaze výsluchu, ako aj o tom, že je povinný vypovedať úplnú pravdu a nič nezamlčať. Ďalej musí byť poučený o význame svedeckej výpovede z hľadiska všeobecného záujmu a o trestných následkoch krivej výpovede. Ak je ako svedok vyslúchaná osoba mladšia ako pätnásť rokov, treba ju poučiť primerane na jej vek.

(2) Na začiatku výsluchu treba sa svedka opýtať na pomer k prejednávanej veci a k stranám a podľa potreby aj na iné okolnosti významné pre zistenie jeho hodnovernosti. Svedkovi sa musí dať možnosť, aby súvisle vypovedal všetko, čo sám o veci vie a odkiaľ sa dozvedel okolnosti nim uvádzané.

(3) Svedkovi sa môžu klásť otázky na doplnenie výpovede alebo na odstránenie neúplnosti, nejasnosti a rozporov. Svedkovi nesmú sa klásť otázky, v ktorých by boli obsiahnuté okolnosti, ktoré sa majú zistiť až z jeho výpovede.

(4) Ak to treba na zistenie pravosti rukopisu, môže sa svedkovi prikázať, aby napísal potrebný počet slov.

§ 102 (1) Ak je ako svedok vyslúchaná osoba mladšia ako pätnásť rokov o okolnostiach, ktorých oživovanie v pamäti by so zreteľom na vek mohlo nepriaznivo ovplyvňovať jej duševný a mravný vývoj, treba výsluch vykonávať obzvlášť ohľaduplne a po obsahovej stránke tak, aby výsluch v ďalšom konaní spravidla sa už nemusel opakovať; k výsluchu sa priberie pedagóg alebo iná osoba majúca skúsenosti s výchovou mládeže, ktorá by so zreteľom na predmet výsluchu a stupeň duševného vývoja vyslúchanej osoby prispela k správnenému vedeniu výsluchu. Ak to môže prispieť k správnenému vykonaniu výsluchu, môžu byť pribraní i rodičia.

(2) V ďalšom konaní má byť taká osoba vyslúchnutá znova len v nevyhnutných prípadoch. V konaní pred súdom možno na podklade rozhodnutia súdu vykonať dôkaz prečítaním zápisnice i bez podmienok uvedených v § 211. Osoba, ktorá bola k výsluchu pribraná, sa podľa potreby vyslúchne na správnosť a úplnosť zápisnice, na spôsob, ktorým bol výsluch vykonaný, ako aj na spôsob, ktorým vyslúchaná osoba vypovedala.

§ 103 Ustanovenia § 93 ods. 1 a 2, § 94 a 95 o výsluchu obvineného sa použijú primerane i na výsluch svedka. ...

Tretí oddiel. Znalci

Pribranie znalca

§ 105 (1) Ak sú na objasnenie skutočnosti dôležitej pre trestné konanie potrebné odborné znalosti, priberie sa znalec. Namiesto pribrania znalca z odboru lekárstva možno sa uspokojiť v jednoduchých prípadoch s lekársym potvrdením, o ktorého správnosti niet pochybností.

(2) Ak ide o objasnenie skutočnosti obzvlášť dôležitej, treba pribrať dvoch znalcov. Dvoch znalcov treba pribrať vždy, ak ide o prehliadku a pitvu mŕtvoly (§ 115) alebo o vyšetrovanie duševného stavu (§ 116). Na prehliadku a pitvu mŕt-

voly nesmie byť pribraný ako znalec ten lekár, ktorý zomrelého ošetroval za choroby, ktorá smrti bezprostredne predchádzala.

§ 106 Znalec musí byť v predvolaní upozornený na následky neustanovenia sa (§ 66) a na povinnosť bez odkladu oznámiť skutočnosti, pre ktoré by bol vylúčený alebo ktoré mu inak bránia byť vo veci činný ako znalec.

§ 107 Príprava posudku

(1) Znalcovi, ktorý je poverený úkonom, sa poskytnú potrebné vysvetlenia zo spisu a vymedzia sa jeho úlohy. Pritom treba dbať na to, že znalcovi nepatrí vykonávať hodnotenie dôkazov a riešiť právne otázky. Ak to je na podanie posudku potrebné, dovoľí sa znalcovi nazrieť do spisov alebo sa mu spisy požičajú. Môže sa mu tiež dovoliť, aby bol prítomný pri výsluchu obvineného a svedkov a aby im kládol otázky vzťahujúce sa na predmet znaleckého vyšetrovania. Znalec môže tiež navrhnúť, aby boli inými dôkazmi napred objasnené okolnosti potrebné na podanie posudku.

(2) Znalcovi sa spravidla uloží, aby posudok vypracoval písomne.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSSR z 8. júla 1980 č. Tzv 17/80²¹² (č. 33 zbierky)

Znalci nepřísluší provádět hodnocení důkazů ani z hlediska jejich věrohodnosti ani v tom směru, zda skutečnost, o níž podává zprávu, je prokázána. Jestliže provedené důkazy, na jejichž podkladě má znalec podat posudek, jsou ve vzájemném rozporu, znalec je povinen vypracovat posudek s ohledem na všechny v úvahu přicházející alternativy. Orgán činný v trestním řízení poskytne znalci v tomto směru potřebné vysvětlení ze spisů s vymezení jeho úkoly (§ 107 odst. 1 tr. ř.).

§ 108 Výsluch znalca

(1) Ak vypracoval znalec posudok písomne, postačí, aby sa pri výsluchu naň odvolal a ho potvrdil. Ak nebol posudok vypracovaný písomne, nadiktuje ho znalec pri výsluchu do zápisnice.

(2) Ak sa pribralo viac znalcov, ktorí dospeli po vzájomnej porade k súhlasným záverom, podá za všetkých posudok ten z nich, ktorého sami na to určili; ak sa závery znalcov rozchádzajú, treba vyslúchnuť každého osobitne.

(3) V prípravnom konaní možno od výsluchu znalca upustiť, ak nemá vyšetrovaci orgán ani prokurátor o spoľahlivosti a úplnosti písomne podaného znaleckého posudku pochybnosti. ...

Štvrtý oddiel. Vecné a listinné dôkazy

§ 112 (1) Vecnými dôkazmi sú predmety, ktorými alebo na ktorých bol trestný čin spáchaný, iné predmety, ktoré dokazujú alebo vyvracajú dokazovanú sku-

²¹² *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1981. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1982, s. 288 – 292.

točnosť a môžu byť prostriedkom na odhalenie a zistenie trestného činu a jeho páchatel'a, ako aj stopy trestného činu.

(2) Listinnými dôkazmi sú listiny, ktoré svojím obsahom dokazujú alebo vyvracajú dokazovanú skutočnosť vzťahujúcu sa na trestný čin alebo na obvineného.

Piaty oddiel. Ohliadka

§ 113 Účel ohliadky a zápisnica o nej

(1) Ohliadka sa robí, ak majú byť priamym pozorovaním objasnené skutočnosti dôležité pre trestné konanie. Na ohliadku sa spravidla priberie znalec.

(2) Zápisnica o ohliadke musí poskytovať úplný a verný obraz predmetu ohliadky; majú sa preto k nej priložiť fotografie, náčrty a iné pomôcky.

§ 114 Prehliadka tela a iné podobné úkony

(1) Prehliadke tela je povinný sa podrobiť každý, ak nevyhnutne treba zistiť, či sú na jeho tele stopy alebo následky trestného činu. Ak prehliadku tela nerobí lekár, môže ju vykonať len osoba toho istého pohlavia.

(2) Ak na dôkaz treba vykonať skúšku krvi alebo iný obdobný úkon, je osoba, o ktorú ide, povinná strpieť, aby jej lekár alebo odborný zdravotný pracovník odobral krv alebo u nej vykonal iný potrebný úkon, ak nie je spojený s nebezpečenstvom pre jej zdravie.

(3) O povinnosti podľa odsekov 1 a 2 treba túto osobu poučiť s upozornením na následky nevyhovenia (§ 66).

§ 115 Prehliadka a pitva mŕtvoly a jej exhumácia

(1) Ak vznikne podozrenie, že smrť človeka bola spôsobená trestnými činom, musí byť mŕtvola prehliadnutá a pitvaná. Pochovať mŕtvolu možno v takých prípadoch len so súhlasom prokurátora. O tom rozhodne prokurátor s najväčším urýchlením.

(2) Exhumáciu mŕtvoly môže nariadiť predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor.

Vyšetrenie duševného stavu

§ 116 (1) Ak treba vyšetriť duševný stav obvineného, priberú sa k tomu vždy dvaja znalci z odboru psychiatrie.

(2) Ak nemožno duševný stav vyšetriť ináč, môže súd a v prípravnom konaní prokurátor alebo vyšetrovací orgán so súhlasom prokurátora nariadiť, aby osoba obvinená z trestného činu bola pozorovaná v zdravotníckom ústave, alebo ak je obvinený vo väzbe, tiež v osobitnom oddelení nápravného zariadenia. Proti tomuto uzneseniu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

(3) Ak zistia znalci u obvineného príznaky nasvedčujúce jeho nepričetnosť alebo zmenšenej pričetnosti, vyslovia sa súčasne o tom, či je jeho pobyt na slobode nebezpečný.

§ 117 Pozorovanie duševného stavu nemá trvať dlhšie ako dva mesiace; do toho času treba podať posudok. Na odôvodnenú žiadosť znalcov môže súd a v prí-

pravnom konaní prokurátor alebo vyšetrovací orgán so súhlasom prokurátora túto lehotu predĺžiť, nie však viac ako o mesiac. Proti predĺženiu lehoty je prípustná sťažnosť.

§ 118 Ak sú závažné pochybnosti, či nie je u svedka, ktorého výpoveď je pre rozhodnutie obzvlášť dôležitá, podstatne znížená schopnosť správne vnímať alebo vypovedať, možno znalecky vyšetriť i duševný stav svedka. Pozorovanie duševného stavu svedka podľa § 116 ods. 2 nie je však prípustné.

ŠIESTA HLAVA. Rozhodnutia

§ 119 Spôsob rozhodovania

(1) Súd rozhoduje rozsudkom, kde to zákon výslovne ustanovuje; v ostatných prípadoch rozhoduje uznesením.

(2) Ostatné orgány činné v trestnom konaní rozhodujú, ak zákon neustanovuje niečo iné, uznesením.

Prvý oddiel. Rozsudok

Obsah rozsudku

§ 120 (1) Rozsudok po úvodných slovách „V mene republiky“ musí obsahovať

a) označenie súdu, o ktorého rozsudok ide, a ak nejde o rozsudok pléna Najvyššieho súdu, aj mená a priezviská sudcov, ktorí sa na rozhodnutí zúčastnili,

b) deň a miesto vyhlásenia rozsudku,

c) výrok rozsudku s uvedením zákonných ustanovení, ktoré boli použité,

d) odôvodnenie a

e) poučenie o opravnom prostriedku.

(2) Obžalovaný musí byť v rozsudku označený údajom svojho mena a priezviska, dňa a miesta narodenia, svojho zamestnania a bydliska, prípadne inými údajmi potrebnými na to, aby nemohol byť zamenený s inou osobou. Ak ide o osobu podliehajúcu právomoci vojenských súdov, uvedie sa i hodnosť obžalovaného a útvar, ktorého je príslušníkom.

(3) Výrok, ktorým sa obžalovaný uznáva za vinného, alebo ktorým sa spod obžaloby oslobodzuje, musí presne označovať trestný čin, ktorého sa výrok týka, a to nielen zákonným pomenovaním a uvedením príslušného zákonného ustanovenia, ale i uvedením miesta, času a spôsobu spáchania, prípadne i uvedením iných skutočností potrebných na to, aby skutok nemohol byť zamenený s iným, ako aj uvedením všetkých zákonných znakov včítane tých, ktoré odôvodňujú určitú trestnú sadzbu.

§ 121 Do rozsudku, ktorým sa rozhoduje otázka viny, pojme súd tiež výrok

a) o náhrade škody, ak bol nárok na jej náhradu včas uplatnený (§ 43 ods. 2),

b) o ochrannom opatrení, ak o ňom bolo na hlavnom pojednávaní alebo na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní rozhodnuté.

§ 122 (1) Odsudzujúci rozsudok musí obsahovať výrok o treste s uvedením zá-

konných ustanovení, podľa ktorých bol trest vymieraný alebo podľa ktorých bolo od potrestania upustené, a to prípadne s poukazom na prijatú záruku spoločenskej organizácie. Ak bol uložený trest, ktorého výkon možno podmiennečne odložiť, musí rozsudok obsahovať aj výrok o tom, či bol podmiennečný odklad povolený, a prípadne na aké podmienky je viazaný. Ak je odsúdený obzvlášť nebezpečným recidivistom, treba výrok o tom taktiež pojať do rozsudku.

(2) Vo výroku oslobodzujúceho rozsudku musí sa uviesť, o ktorý z dôvodov uvedených v § 226 sa oslobodenie spod obžaloby opiera.

§ 123 Súd, ktorý rozhoduje znovu vo veci, v ktorej skorší rozsudok bol na podklade odvolania, sťažnosti pre porušenie zákona alebo návrhu na obnovu zrušený len čiastočne, pojme do nového rozsudku iba tie výroky, pre ktoré o veci znovu rozhoduje. Na súvis týchto výrokov s výrokmi, v ktorých zostal skorší rozsudok nedotknutý, pritom poukáže.

§ 124 V rozsudku, ktorým ukladá súhrnný trest, musí súd označiť tie skoršie rozsudky, z ktorých nový rozsudok zrušuje výrok o treste a nahradzuje ho výrokom o súhrnnom treste.

§ 125 V odôvodnení rozsudku súd stručne a jasne vyloží, ktoré skutočnosti vzal za dokázané a o ktoré dôkazy svoje skutkové zistenia oprel, existenciu ktorých skutočností pokladá so zreteľom na výsledky dokazovania za vylúčenú alebo pochybnú, akými úvahami sa spravoval pri hodnotení vykonaných dôkazov, najmä pokiaľ si navzájom odporujú, a prečo nevyhovel návrhu na vykonanie ďalších dôkazov. Z odôvodnenia musí byť zrejmé, ako súd vzal do úvahy obhajobu a akými právnymi úvahami sa spravoval, keď posudzoval dokázané skutočnosti podľa príslušných ustanovení zákona v otázke viny a trestu. Výrok o treste treba odôvodniť z hľadiska stupňa nebezpečnosti trestného činu pre spoločnosť a osobných pomerov páchatel'a. Ak bol do rozsudku pojatý výrok, že obvinený je obzvlášť nebezpečným recidivistom, treba i tento výrok odôvodniť. Ak ponúkla spoločenská organizácia prevzatie záruky za nápravu páchatel'a, musí súd v rozsudku vyložiť, aké stanovisko k ponuke zaujal, a svoje stanovisko odôvodniť. Ak boli do rozsudku pojaté ďalšie výroky (§ 121), treba odôvodniť i tieto výroky.

Porada a hlasovanie o rozsudku

§ 126 Pri porade o rozsudku, ktorým sa rozhoduje o vine a treste, posúdi súd najmä,

- a) či sa stal skutok, pre ktorý je obžalovaný stíhaný,
- b) či tento skutok má všetky znaky niektorého trestného činu,
- c) či tento skutok spáchal obžalovaný,
- d) či je obžalovaný za tento skutok trestne zodpovedný,
- e) či trestnosť skutku nezanikla,
- f) či prijíma záruku ponúknutú spoločenskou organizáciou za nápravu obžalovaného,
- g) či a aký trest má byť obžalovanému uložený,

h) či a v akom rozsahu má byť obžalovanému uložená povinnosť nahradiť poškodenému škodu,

ch) či a aké ochranné opatrenie má byť uložené.

§ 127 (1) Na porade a hlasovaní nesmie byť okrem sudcov zúčastnivších sa pojednávania, ktoré rozsudku bezprostredne predchádzalo, a zapisovateľa prítomný nikto iný. O obsahu porady treba zachovať mlčanlivosť.

(2) Pri hlasovaní rozhoduje väčšina hlasov. Ak nemožno väčšinu dosiahnuť, pripočítavajú sa hlasy obžalovanému najmenej priaznivé k hlasom po nich priaznivejším tak dlho, až sa dosiahne väčšina. Ak je sporné, ktorá mienka je obžalovanému priaznivejšia, rozhodne sa o tom hlasovaním.

(3) Každý člen senátu musí hlasovať, aj keď bol v niektorej predchádzajúcej otázke prehlasovaný. Pri hlasovaní o treste sa však môžu hlasovania zdržať tí, ktorí hlasovali pre oslobodenie spod obžaloby; ich hlasy sa pripočítajú k hlasu pre obžalovaného najpriaznivejšiemu.

(4) Sudcovia, ktorí vykonávajú svoju funkciu popri svojom zamestnaní, hlasujú pred ostatnými sudcami. Sudcovia mladší hlasujú pred staršími a na vojenských súdoch a u vojenského kolégia Najvyššieho súdu sudcovia hodnosťou nižší pred sudcami s hodnosťou vyššími. Predseda senátu hlasuje naposledy.

(5) O hlasovaní sa spíše osobitná zápisnica (§ 58).

§ 128 Vyhlásenie rozsudku

(1) Rozsudok treba vždy vyhlásiť; vyhlasuje ho predseda senátu.

(2) Vyhlasujú sa úvodné slová „V mene republiky“, úplné znenie výroku, aspoň podstatná časť odôvodnenia a poučenie o oprávnom prostriedku. Vyhlásenie musí byť v úplnej zhode s obsahom rozsudku, tak ako bol odhlasovaný.

(3) Rozsudok sa vyhlási spravidla hneď po ukončení pojednávania, ktoré rozsudku predchádzalo; ak to nie je možné, možno pre vyhlásenie rozsudku pojednávanie odročiť najviac o tri dni.

§ 129 Vyhotovenie rozsudku

(1) Každý rozsudok treba vyhotoviť písomne. Vyhotovenie rozsudku musí byť v zhode s obsahom rozsudku, tak ako bol vyhlásený.

(2) Ak nebol rozsudok písomne vyhotovený už na porade, vyhotoví ho spravidla do piatich dní po vyhlásení predseda senátu. Môže však jeho vyhotovením poveriť niektorého sudcu, ktorý bol členom senátu.

(3) Ak nemôže predseda senátu ani iný jeho člen vyhlásený rozsudok písomne vyhotoviť pre prekážku dlhšieho trvania, vyhotoví ho na príkaz predsedu súdu iný sudca.

(4) Vyhotovenie rozsudku podpíše predseda senátu a ten, kto ho vypracoval. Ak nemôže predseda senátu podpísať vyhotovenie rozsudku pre prekážku dlhšieho trvania, podpíše ho za neho iný člen senátu; dôvod toho sa na vyhotovení rozsudku poznamená.

§ 130 Doručenie rozsudku

(1) Rozsudok sa v odpise doručí obžalovanému, prokurátorovi, zúčastnenej osobe a poškodenému, ktorý uplatnil nárok na náhradu škody, a to aj keď boli pri vyhlásení rozsudku prítomní.

(2) Ak má obžalovaný obhajcu alebo zákonného zástupcu, doručí sa odpis rozsudku aj im.

(3) Ak majú zúčastnená osoba alebo poškodený zákonného zástupcu, doručí sa odpis rozsudku len zákonnému zástupcovi; ak majú splnomocnenca, doručí sa len splnomocnencovi.

(4) Ak vystupoval na hlavnom pojednávaní spoločenský obžalobca alebo spoločenský obhajca, doručí sa odpis rozsudku aj spoločenskej organizácii, ktorá ho vyslala.

§ 131 Oprava vyhotovenia rozsudku

(1) Predseda senátu môže osobitným uznesením kedykoľvek opraviť písárske chyby a iné zrejme nesprávnosti, ku ktorým došlo vo vyhotovení rozsudku tak, aby vyhotovenie bolo v úplnej zhode s obsahom rozsudku, ako bol vyhlásený. Opravu môže nariadiť i súd vyššieho stupňa.

(2) Odpis uznesenia o oprave sa doručí všetkým osobám, ktorým bol doručený odpis rozsudku.

(3) Proti rozhodnutiu o oprave podľa odseku 1 je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

(4) Po právoplatnosti uznesenia o oprave sa oprava vykoná ako na vyhotovení rozsudku, tak i v odpisoch, ktoré sa od osôb, ktorým boli doručené, vyžadujú na ten účel späť. ...

Druhý oddiel. Uznesenie

§ 134 Obsah uznesenia

(1) Uznesenie musí obsahovať

- a) označenie orgánu, o ktorého rozhodnutie ide,
- b) deň a miesto rozhodnutia,
- c) výrok uznesenia s uvedením zákonných ustanovení, ktoré boli použité,
- d) odôvodnenie a
- e) poučenie o opravnom prostriedku.

(2) V odôvodnení treba, ak to prichádza podľa povahy veci do úvahy, najmä uviesť skutočnosti, ktoré boli vzaté za dokázané, dôkazy, o ktoré sa skutkové zistenia opierajú, úvahy, ktorými sa rozhodujúci orgán spravoval pri hodnotení vykonaných dôkazov, ako aj právne úvahy, na podklade ktorých posudzoval dokázané skutočnosti podľa príslušných ustanovení zákona.

§ 135 Vyhlásenie uznesenia

Vyhlásiť treba len tie uznesenia, ktoré boli urobené pri úkone vykonávanom za účasti osoby, ktorej sa uznesenie dotýka, ako aj uznesenia, ktoré boli urobené

na hlavnom pojednávaní, na verejnom zasadnutí alebo na neverejnom zasadnutí.

§ 136 Vyhotovenie uznesenia

(1) Netreba vyhotovovať uznesenia, ktorými sa len upravuje priebeh konania alebo spôsob vykonania dôkazov alebo ktorými sa nariaďuje alebo pripravuje pojednávanie súdu.

(2) Rovnako netreba vyhotovovať uznesenia, ktoré sú zapísané v plnom svojom znení v zápisnici o úkone, okrem prípadu, že by bolo treba odpis takého uznesenia doručovať niektorej osobe. Ak sa má v takom prípade doručiť iba prokurátorovi, možno mu doručiť odpis zápisnice.

§ 137 Oznamovanie uznesenia

(1) Uznesenie treba oznámiť osobe, ktorej sa priamo dotýka, ako aj osobe, ktorá naň dala svojím návrhom podnet; uznesenie súdu sa oznámi aj prokurátorovi. Oznámenie sa robí buď vyhlásením uznesenia v prítomnosti toho, komu treba uznesenie oznámiť, alebo doručením odpisu uznesenia.

(2) Ak má osoba, ktorej treba uznesenie oznámiť, obhajcu, prípadne splnomocnenca, postačí, že uznesenie bolo vyhlásené buď tejto osobe alebo jej obhajcovi, prípadne splnomocnencovi; ak sa oznamuje uznesenie doručením odpisu, doručí sa len obhajcovi, prípadne splnomocnencovi. Ak ide o osobu nesvojprávnou, ktorá obhajcu, prípadne splnomocnenca nemá, oznámi sa uznesenie jej zákonnému zástupcovi. ...

Tretí oddiel. Právoplatnosť a vykonateľnosť rozhodnutí

§ 139 Právoplatnosť a vykonateľnosť rozsudku

(1) Rozsudok je právoplatný, a ak neustanovuje tento zákon niečo iné, aj vykonateľný,

a) ak zákon proti nemu odvolanie nepripúšťa,

b) ak zákon síce proti nemu pripúšťa odvolanie, avšak

aa) odvolanie v lehote podané nebolo,

bb) oprávnené osoby sa odvolania výslovne vzdali alebo ho výslovne vzali späť, alebo

cc) podané odvolanie bolo zamietnuté.

(2) Odvolanie podané len poškodeným a odvolanie podané len zúčastnenou osobou nebráni tomu, aby ostatné časti rozsudku nadobudli právoplatnosť a boli vykonané. Taktiež odvolanie týkajúce sa len niektorého z viacerých obžalovaných nebráni tomu, aby rozsudok u ostatných obžalovaných nadobudol právoplatnosť a bol vykonaný.

(3) Ak bola lehota na podanie odvolania zmeškaná, avšak bola podaná oprávnenou osobou žiadosť o navrátenie lehoty, nemožno rozsudok vykonať až do právoplatnosti rozhodnutia o tejto žiadosti.

§ 140 Právoplatnosť a vykonateľnosť uznesenia

- (1) Uznesenie je právoplatné a vykonateľné,
 - a) ak zákon proti nemu nepripúšťa sťažnosť,
 - b) ak zákon síce proti nemu pripúšťa sťažnosť, avšak
 - aa) sťažnosť v lehote podaná nebola,
 - bb) oprávnené osoby sa sťažnosti výslovne vzdali alebo ju výslovne vzali späť, alebo
 - cc) podaná sťažnosť bola zamietnutá.
- (2) Uznesenie je vykonateľné, aj keď doteraz nenadobudlo právoplatnosť, ak zákon proti nemu síce pripúšťa sťažnosť, avšak nepriznáva jej odkladný účinok.
- (3) Sťažnosť, ktorá sa týka len niektorej z viacerých osôb alebo len niektorej z viacerých vecí, o ktorých bolo rozhodnuté tým istým uznesením, nebráni ani v prípade, že má odkladný účinok, tomu, aby uznesenie nadobudlo právoplatnosť a bolo vykonané v ostatných častiach, ak ich možno oddeliť.
- (4) Ak bola lehota na podanie sťažnosti majúcej odkladný účinok zmeškaná, avšak bola podaná oprávnenou osobou žiadosť o navrátenie lehoty, nemožno uznesenie vykonať až do právoplatnosti rozhodnutia o tejto žiadosti.

SIEDMA HLAVA. Sťažnosť a konanie o nej

§ 141 Prípustnosť a účinok

- (1) Opravným prostriedkom proti uzneseniu je sťažnosť.
- (2) Sťažnosťou možno napadnúť každé uznesenie vyšetrovacieho orgánu. Uznesenie súdu a prokurátora možno sťažnosťou napadnúť len v tých prípadoch, kde to zákon výslovne pripúšťa a ak rozhoduje vo veci v prvom stupni. Proti uzneseniu generálneho prokurátora a Najvyššieho súdu sťažnosť nie je prípustná.
- (3) Sťažnosť má odkladný účinok, len kde to zákon výslovne ustanovuje.

§ 142 Oprávnené osoby

- (1) Ak neustanovuje zákon niečo iné, môže sťažnosť podať osoba, ktorej sa uznesenie priamo dotýka alebo ktorá na uznesenie dala podnet svojím návrhom, na ktorý ju zákon oprávňuje; proti uzneseniu súdu môže podať sťažnosť aj prokurátor, a to i v prospech obvineného.
- (2) Proti uzneseniu o väzbe a o ochrannom liečení môžu podať sťažnosť v prospech obvineného aj osoby, ktoré by mohli podať v jeho prospech odvolanie.

§ 143 Lehota a miesto na podanie

- (1) Sťažnosť sa podáva u orgánu, proti uzneseniu ktorého sťažnosť smeruje, a to do troch dní od oznámenia uznesenia (§ 137); ak sa uznesenie oznamuje ako obvinenému, tak i jeho zákonnému zástupcovi alebo obhajcovi, plynie lehota od toho oznámenia, ktoré bolo vykonané najneskoršie.
- (2) Osobám, ktoré podľa ustanovenia § 142 ods. 2 môžu podať sťažnosť v prospech obvineného, končí sa lehota na podanie sťažnosti tým istým dňom ako obvinenému; prokurátorovi však plyní lehota vždy samostatne.

§ 144 Vzdanie sa a vzatie sťažnosti späť

- (1) Oprávnená osoba sa môže sťažnosti výslovne vzdať.
- (2) Oprávnená osoba môže podanú sťažnosť vziať výslovne späť, dokiaľ sa o nej nerozhodlo. Sťažnosť prokurátora môže vziať späť i nadriadený prokurátor.
- (3) Sťažnosť podaná v prospech obvineného inou oprávnenou osobou alebo za obvineného obhajcom alebo zákonným zástupcom môže byť vzatá späť len s výslovným súhlasom obvineného. Prokurátor však môže vziať takú sťažnosť späť aj bez súhlasu obvineného. V tomto prípade plynie obvinenému nová lehota na podanie sťažnosti od upovedomenia, že sťažnosť bola vzatá späť.
- (4) Vzatie sťažnosti späť vezme, ak niet prekážok, uznesením na vedomie orgán povolaný na rozhodnutie o sťažnosti, a ak nebola vec doteraz tomuto orgánu predložená, orgán, proti rozhodnutiu ktorého sťažnosť smeruje; v konaní pred súdom rozhoduje o tom predseda senátu.

§ 145 Dôvody sťažnosti

- (1) Uznesenie možno napadnúť
 - a) pre nesprávnosť niektorého jeho výroku, alebo
 - b) pre porušenie ustanovení o konaní, ktoré uzneseniu predchádzalo, ak toto porušenie mohlo spôsobiť nesprávnosť niektorého výroku uznesenia.
- (2) Sťažnosť možno oprieť o nové skutočnosti a dôkazy.

§ 146 Konanie pred orgánom, proti uzneseniu ktorého sťažnosť smeruje

- (1) Orgán, proti uzneseniu ktorého sťažnosť smeruje, môže jej sám vyhovieť, ak sa nedotkne zmena pôvodného uznesenia práv inej osoby. Ak ide o uznesenie vyšetrovacieho orgánu, ktoré bolo vydané s predchádzajúcim súhlasom prokurátora alebo na jeho pokyn, môže vyšetrovací orgán sám sťažnosti vyhovieť len s predchádzajúcim súhlasom prokurátora.
- (2) Ak lehota na podanie sťažnosti už všetkým oprávneným osobám uplynula a sťažnosti sa nevyhovelo podľa odseku 1, predloží vec na rozhodnutie
 - a) vyšetrovací orgán prokurátorovi, ktorý vykonáva nad vyšetrovaním dozor, a ak ide o sťažnosť proti uzneseniu, ku ktorému tento prokurátor dal súhlas alebo pokyn, jeho prostredníctvom nadriadenému prokurátorovi,
 - b) prokurátor nadriadenému prokurátorovi,
 - c) predseda senátu okresného súdu nadriadenému krajskému súdu, predseda senátu krajského súdu Najvyššiemu súdu; pritom doručí, ak treba, odpis sťažnosti prokurátorovi a osobe, ktorá by mohla byť rozhodnutím o sťažnosti priamo dotknutá.

Rozhodnutie nadriadeného orgánu

§ 147 (1) Pri rozhodovaní o sťažnosti preskúma nadriadený orgán

- a) správnosť všetkých výrokov napadnutého uznesenia, proti ktorým môže sťažovateľ podať sťažnosť, a
- b) konanie predchádzajúce napadnutému uzneseniu.

(2) Ak sa týka sťažnosť len niektorej z viacerých osôb alebo len niektorej z viacerých vecí, o ktorých sa rozhodlo tým istým uznesením, preskúma nadriadený orgán len správnosť výrokov týkajúcich sa tejto osoby alebo tejto veci a konanie predchádzajúce preskúmanej časti uznesenia.

§ 148 (1) Nadriadený orgán zamietne sťažnosť,

a) ak nie je prípustná,

b) ak bola podaná oneskorene, osobou neoprávnenou, osobou, ktorá sa jej výslovne vzdala alebo ktorá znovu podala sťažnosť, ktorú už predtým výslovne vzala späť, alebo

c) ak nie je dôvodná.

(2) Ako oneskorenú nemožno zamietnuť sťažnosť, ktorú oprávnená osoba podala oneskorene len preto, že sa spravovala nesprávnym poučením, ktoré jej bolo dané pri oznámení uznesenia.

§ 149 (1) Ak nezamietne nadriadený orgán sťažnosť, zruší napadnuté uznesenie, a ak je podľa povahy veci potrebné nové rozhodnutie, buď

a) rozhodne vo veci sám, alebo

b) uloží orgánu, proti rozhodnutiu ktorého sťažnosť smeruje, aby o veci znovu konal a rozhodol.

(2) Súd rozhodujúci o sťažnosti proti uzneseniu o zastavení trestného stíhania môže tiež, ak je to pre náležité objasnenie veci potrebné, pri zrušení napadnutého uznesenia vrátiť vec prokurátorovi na došetrenie, a to aj v tom prípade, že trestné stíhanie bolo zastavené až po prijatí obžaloby (§ 223 a 231). Ustanovenie § 191 platí aj tu. ...

§ 150 (1) Orgán rozhodujúci o sťažnosti nemôže z jej podnetu zmeniť uznesenie v neprospech osoby, ktorá sťažnosť podala alebo v ktorej prospech bola sťažnosť podaná.

(2) Ak zmení nadriadený orgán uznesenie v prospech obvineného z dôvodu, ktorý je na prospech aj niektorému spoluobvinenému, zmení uznesenie tiež v prospech tohto spoluobvineného.

(3) Ustanovenie odseku 1 platí primerane i pre orgán, ktorému bola vec prikázaná na nové prejednanie a rozhodnutie.

ÔSMA HLAVA. Trovy trestného konania

§ 151 Trovy trestného konania, ktoré znáša štát

Trovy nevyhnutné na vykonanie trestného konania včítane vykonávacieho konania znáša štát; neznáša však vlastné trovy obvineného, zúčastnenej osoby a poškodeného, ani výdavky spôsobené pribráním obhajcu a splnomocnenca.

Povinnosť na náhradu trov trestného konania

§ 152 (1) Ak bol obžalovaný právoplatne uznaný za vinného, je povinný nahraďiť štátu

- a) trovy spojené s výkonom väzby,
- b) trovy spojené s výkonom trestu odňatia slobody a
- c) paušálnou sumou ostatné trovy, ktoré znáša štát. ...

DRUHÁ ČASŤ. Prípravné konanie

DEVIATA HLAVA. Vyšetrovanie

Prvý oddiel. Vyšetrovacie orgány

§ 159 (1) Vyšetrovanie vykonávajú vyšetrovatelia prokuratúry a vyšetrovatelia Ministerstva vnútra.

(2) Vyšetrovanie vykonávajú tiež velitelia v ozbrojených silách alebo orgány nimi poverené, a to o trestných činoch osôb podliehajúcich ich veliteľskej právomoci, pokiaľ na tieto trestné činy zákon neustanovuje trest prísnejší než trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje jeden rok.

(3) Dozor nad vyšetrovaním vykonáva prokurátor. Prokurátor je pritom oprávnený

- a) dávať vyšetrovacím orgánom záväzné pokyny na vyšetrovanie trestných činov, ako aj na pátranie po páchatel'och, ktorých pobyt je neznámy;
- b) vyžadovať od vyšetrovacích orgánov spisy, dokumenty, materiály a zprávy o spáchaných trestných činoch za účelom previerky, či vyšetrovacie orgány vyšetrovanie včas začínajú a riadne v ňom postupujú;
- c) zúčastniť sa vykonávania vyšetrovacích úkonov a osobne vykonať jednotlivý vyšetrovací úkon alebo i celé vyšetrovanie v ktorejkoľvek veci; pritom postupuje podľa ustanovení platných podľa tohto zákona pre vyšetrovacie orgány a proti jeho rozhodnutiu je prípustná sťažnosť v rovnakom rozsahu ako proti rozhodnutiam vyšetrovacích orgánov;
- d) vracat' vec vyšetrovacím orgánom so svojimi pokynmi na doplnenie;
- e) zrušovať nezákonné a neodôvodnené rozhodnutia a opatrenia vyšetrovacích orgánov, ktoré môže nahrádzať vlastnými; ak rozhodnutie vyšetrovacích orgánov nahradil vlastným rozhodnutím ináč než na podklade sťažnosti oprávnenej osoby proti uzneseniu vyšetrovacích orgánov, je proti jeho rozhodnutiu prípustná sťažnosť v rovnakom rozsahu ako proti rozhodnutiu vyšetrovacích orgánov;
- f) odvolať vyšetrovateľa prokuratúry z ďalšieho vedenia vyšetrovania a urobiť opatrenie na odvolanie iného vyšetrovateľa z ďalšieho vedenia vyšetrovania, ak je to potrebné;
- g) odňať ktorúkoľvek vec určitému vyšetrovaciemu orgánu a odovzdať ju inému vyšetrovaciemu orgánu alebo dať vykonať jednotlivé vyšetrovacie úkony vyšetrovateľom prokuratúry aj vo veciach, ktoré vyšetrujú iné vyšetrovacie orgány.

§ 160 Iba prokurátor je oprávnený

- a) bez začatia vyšetrovanie vec odložiť podľa § 163 ods. 2, odovzdať vec, v kto-

rej ide o podozrenie z trestného činu, na prejednanie miestnemu ľudovému súdu alebo príslušnému orgánu na kázenské vybavenie;

b) podať obžalobu, vec postúpiť po začatí vyšetrovania, zastaviť alebo prerušiť trestné stíhanie;

c) vziať do väzby, vydať príkaz na dodanie do väzby a prepustiť z väzby;

d) nariadiť zaistenie majetku obvineného a určiť, na ktoré prostriedky a veci sa toto zaistenie nevzťahuje, alebo zrušiť také zaistenie;

e) vykonať zaistenie nároku poškodeného na náhradu škody a obmedziť alebo zrušiť také zaistenie alebo vec z neho vyňať;

f) dať súhlas na pochovanie mŕtvol v prípadoch, v ktorých bola nariadená prehliadka a pitva, a nariadiť exhumáciu mŕtvol;

g) navrhnuť vyžiadanie obvineného z cudziny;

h) vykonať predbežné vyšetrenie v konaní o vydanie do cudziny.

§ 161 Predchádzajúci súhlas prokurátora potrebujú vyšetrovacie orgány

a) na vznesenie obvinenia, ak ide o konanie proti mladistvému alebo ušlému,

b) na nariadenie, aby duševný stav obvineného bol skúmaný v zdravotníckom ústave lebo v osobitnom oddelení nápravného zariadenia,

c) pre rozhodnutie o vrátení veci, predaji alebo zničení veci vzatej do úschovy,

d) na otvorenie zásielok,

e) na nariadenie osobnej a domovej prehliadky, odňatie veci, zadržanie zásielok; bez predchádzajúceho súhlasu prokurátora môžu tieto úkony vykonať len vtedy, ak súhlas nemožno vopred zadovážiť a vec nepripúšťa odklad; sú však potom povinné najneskôr do 48 hodín prokurátora o vykonanom úkone upovedomiť.

§ 162 Prokurátor je oprávnený uložiť orgánom Ministerstva vnútra vykonanie takých úkonov, ktoré sú tieto orgány oprávnené vykonať a ktoré sú potrebné na objasnenie veci alebo na zistenie páchatel'a.

Druhý oddiel. Vybavenie veci pred začatím vyšetrovania

§ 163 (1) Ak nejde vo veci, ktorá prokurátorovi alebo vyšetrovaciemu orgánu došla, o podozrenie z trestného činu, prokurátor alebo vyšetrovací orgán vec odloží, ak nie je na mieste urobiť v nej niektoré iné opatrenie. Takým opatrením môže byť najmä

a) odovzdanie veci miestnemu ľudovému súdu alebo národnému výboru na prejednanie previnenia,

b) odovzdanie veci národnému výboru alebo inému orgánu na konanie o priestupku, alebo

c) odovzdanie veci inému orgánu na kázenské alebo kárne (disciplinárne) konanie.

(2) Prokurátor vec odloží aj vtedy, keď je trestné stíhanie podľa § 11 ods. 1 neprípustné. Môže ju odložiť aj preto, že trestné stíhanie je so zreteľom na okolnosti uvedené v § 177 ods. 2 neúčelné.

(3) Ak ide o podozrenie z trestného činu len menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, páchatel' jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave, môže prokurátor odovzdať vec na prejednanie miestnemu ľudovému súdu, ak so zreteľom na osobu páchatel'a a výchovnú silu kolektívu uzná tento spôsob vybavenia pre nápravu páchatel'a za postačujúci.

(4) Prokurátor odovzdá vec miestnemu ľudovému súdu aj vtedy, keď prijme za podmienok uvedených v § 4 ods. 1 a 2 záruku spoločenskej organizácie. V tom prípade oznámi svoje rozhodnutie organizácii, ktorá záruku prevzala, a požiada ju, aby v zmysle záruky vzala na seba starostlivosť o nápravu páchatel'a a dbala, aby nahradil škodu, ktorú trestným činom spôsobil, ak sa tak už nestalo.

(5) Odovzdať miestnemu ľudovému súdu podľa odsekov 3 a 4 možno len vec riadne objasnenú.

(6) Ak ide o podozrenie z trestného činu, ktorý možno vybaviť kázensky, môže prokurátor odovzdať vec príslušnému orgánu na kázenské vybavenie, ak toto vybavenie považuje so zreteľom na osobu páchatel'a a povahu jeho činu za postačujúce.

Tretí oddiel. Priebeh vyšetrovania

§ 164 Začatie vyšetrovania

Ak zistené skutočnosti nasvedčujú, že bol spáchaný trestný čin, a ak nie je dôvod pre postup podľa § 163 ods. 2 až 6, začne vyšetrovací orgán uznesením vyšetrovanie; odpis tohto uznesenia doručí prokurátorovi do 48 hodín.

Vznesenie obvinenia

§ 165 (1) Ak je na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin bol spáchaný určitou osobou, vydá vyšetrovací orgán uznesenie, že sa táto osoba stíha ako obvinený. Na vznesenie obvinenia proti mladistvému a proti ušlému potrebuje vyšetrovací orgán predchádzajúci súhlas prokurátora.

(2) Uznesenia o vznesení obvinenia musí obsahovať odpis vyšetrovaného skutku s uvedením miesta, času, prípadne aj iných okolností, za ktorých k nemu došlo, aby skutok nemohol byť zamenený s iným. V uznesení musí sa ďalej uviesť, o aký trestný čin v tomto skutku ide, a to jeho zákonným pomenovaním a uvedením príslušného ustanovenia trestného zákona. Uznesenie musí okrem toho obsahovať i dôvody stíhania.

(3) Obvinenému sa uznesenie o vznesení obvinenia oznámi do troch dní, najneskoršie však na začiatku jeho prvého výsluchu. Prokurátorovi sa odpis tohto uznesenia doručí najneskoršie do 48 hodín.

§ 166 Ak vyjde v priebehu vyšetrovania najavo, že obvinený spáchal ďalší skutok, na ktorý sa uznesenie o vznesení obvinenia nevzťahovalo, postupuje vyšetrovací orgán čo do tohto ďalšieho skutku podľa § 165.

§ 167 Postup pri vyšetrovaní

(1) Vyšetrovanie vykonávajú vyšetrovacie orgány spravidla osobne. Úkony vy-

konané pred začiatkom vyšetrovania sa nemusia vo vyšetrovaní opakovať, ak boli vykonané spôsobom zodpovedajúcim ustanoveniam tohto zákona; ak však ide o výpovede, nemusia sa vo vyšetrovaní opakovať, len ak sa týkajú buď menej závažnej skutočnosti alebo skutočnosti síce závažnej, ktorá však je dostatočne dokázaná alebo vylúčená inými dôkazmi, najmä pokiaľ boli vykonané vyšetrovacími orgánmi alebo prokurátorom. Zápisnica o takomto úkone sa založí do vyšetrovacieho spisu ako jeho časť. Vyšetrovací orgán alebo prokurátor môže po začatí vyšetrovania poveriť vykonaním jednotlivých vyšetrovacích úkonov tiež bezpečnostné orgány; vyšetrovací orgán však musí vždy osobne vyslychnúť obvineného a svedkov, ktorí majú byť vyslychnutí o okolnostiach rozhodných pre posúdenie viny a trestu.

(2) Vyšetrovacie orgány postupujú pri vyšetrovaní z vlastnej iniciatívy tak, aby čo najrýchlejšie a najúplnejšie boli objasnené všetky skutočnosti potrebné pre posúdenie prípadu, osoby páchatel'a i nároku poškodeného na náhradu škody a aby boli tiež odhalené príčiny, ktoré viedli k trestnej činnosti alebo umožnili jej spáchanie (§ 89 ods. 1). Dôkazy zbierajú vyšetrovacie orgány bez rozdielu, či svedčia v prospech alebo v neprospech obvineného. Okrem prípadov, v ktorých je podľa tohto zákona potrebný súhlas prokurátora, robia vyšetrovacie orgány všetky rozhodnutia o postupe vyšetrovania a o vykonávaní vyšetrovacích úkonov samostatne a sú plne zodpovedné za ich zákonné a včasné vykonanie.

(3) Priznanie obvineného nezbavuje vyšetrovacie orgány povinnosti preskúmať a všetkými dosiahnuteľnými dôkazmi overiť pravdivosť priznania a všetky okolnosti prípadu. Rovnako musí byť starostlivo preskúmaná a overená obhajoba obvineného, ak nie je zrejme nerozhodná. Obvinený nesmie byť nijakým spôsobom k výpovedi alebo k priznaniu donucovaný.

§ 168 Účasť obhajcu pri vyšetrovacích úkonoch

(1) Obhajca osoby mladistvej a osoby, ktorá pre svoje telesné alebo duševné chyby nie je schopná sama sa riadne obhajovať, môže už do vznesenia obvinenia byť prítomný pri výsluchu obvineného a so súhlasom vyšetrovacieho orgánu mu klásť otázky. Môže byť prítomný pri vykonávaní iných vyšetrovacích úkonov, ak sa podľa povahy veci nebudú na hlavnom pojednávaní opakovať, a so súhlasom vyšetrovacieho orgánu sa zúčastniť i ďalších vyšetrovacích úkonov.

(2) Vyšetrovacích úkonov, ktorými sa na návrh obhajoby vyšetrovanie dopĺňa po tom, čo vyšetrovací orgán uznal vyšetrovanie za skončené a oboznámil obvineného jeho výsledkami, môže sa so súhlasom vyšetrovacieho orgánu zúčastniť i obhajca iných osôb, než ktoré sú uvedené v odseku 1; ak ide o výsluch, môže obhajca so súhlasom vyšetrovacieho orgánu klásť vyslychanej osobe otázky.

§ 169 Skončenie vyšetrovania

(1) Ak uzná vyšetrovací orgán vyšetrovanie za skončené, oboznámi obvineného s jeho výsledkami, predloží mu vyšetrovacie spisy na preštudovanie a poučí ho

o jeho práve navrhnúť doplnenie vyšetrovania. Ak ukazujú výsledky vyšetrovania na to, že vyšetrovaný skutok je iným trestným činom, než ktorý bol označený v uznesení o vznesení obvinenia, vyšetrovací orgán na túto okolnosť obvineného upozorní, ak sa tak nestalo už skôr. Také upozornenie sa uvedie do zápisnice.

(2) Ak má obvinený obhajcu, treba ho na oboznámenie s výsledkami vyšetrovania prizvať a umožniť mu preštudovať spisy a hovoriť s obvineným, ktorý je vo väzbe, bez prítomnosti tretej osoby.

(3) Na náležité oboznámenie s výsledkami vyšetrovania treba poskytnúť obvinenému a jeho obhajcovi lehotu nie kratšiu než tri dni.

(4) Doplnenie vyšetrovania, ktoré považuje za potrebné, je obhajca povinný navrhnúť už pri oboznamovaní s výsledkami vyšetrovania.

(5) Zamietnuť návrh obvineného alebo jeho obhajcu na doplnenie vyšetrovania môže vyšetrovací orgán odôvodneným uznesením len v tom prípade, že navrhované doplnenie je pre rozhodnutie prokurátora i súdu zrejme nepotrebné; inak vyšetrovanie podľa prednesených návrhov doplní a obvineného a jeho obhajcu s výsledkami doplnenia oboznámi.

(6) Ak sa neustanoví obvinený alebo obhajca, hoci boli riadne upovedomení, bez oprávneného ospravedlnenia na oboznámenie s výsledkami vyšetrovania alebo ak odmietne obvinený s výsledkami vyšetrovania sa oboznámiť, poznamená sa to spolu s dôvodmi, ak ich obvinený uviedol, vo vyšetrovacom spise a postupuje sa ďalej, ako by bol obvinený s výsledkami vyšetrovania oboznámený.

§ 170 Predloženie vecí prokurátorovi

(1) Po skončení vyšetrovania predloží vyšetrovací orgán bez odkladu spisy prokurátorovi so záverečnou správou obsahujúcou návrh na konečné opatrenie.

(2) Spisy sa musia prokurátorovi predložiť najneskoršie do dvoch mesiacov od začiatku vyšetrovania. Povolit' predĺženie tejto lehoty o jeden mesiac je oprávnený prokurátor, ktorý vykonáva nad vyšetrovaním dozor; povoliť predĺženie lehoty o ďalší mesiac je oprávnený nadriadený prokurátor. Povolit' ďalšie predĺženie lehoty je oprávnený len generálny prokurátor.

§ 171 Sťažnosť proti rozhodnutiu vyšetrovacích orgánov

(1) Proti každému uzneseniu vyšetrovacieho orgánu môže obvinený podať sťažnosť. Ak nevyhovie vyšetrovací orgán sťažnosti sám (§ 146 ods. 1), predloží ju bez odkladu prokurátorovi.

(2) Obvinený a poškodený majú tiež právo kedykoľvek v priebehu vyšetrovania žiadať prokurátora, aby boli odstránené prieťahy vo vyšetrovaní alebo závady v postupe vyšetrovacieho orgánu. Žiadosť nie je viazaná na lehotu. Túto žiadosť, ktorú treba prokurátorovi hneď predložiť, musí prokurátor bez odkladu vybaviť.

DESIATA HLAVA. Rozhodnutie prokurátora v prípravnom konaní

Obžaloba

§ 172 (1) Ak výsledky vyšetrovania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd, podá prokurátor obžalobu a pripojí k nej vyšetrovacie spisy a ich prílohy.

(2) Obžaloba môže byť podaná len pre skutok, pre ktorý bolo vznesené obvinenie. Ak mieni prokurátor tento skutok posudzovať ako iný trestný čin, než ktorý bol označený v uznesení o vznesení obvinenia alebo v upozornení podľa § 169 ods. 1, upozorní na to pred podaním obžaloby sám alebo prostredníctvom vyšetrovacieho orgánu obvineného a jeho obhajcu a zistí, či nenavrhujú so zreteľom na zamýšľanú zmenu vyšetrovanie doplniť.

§ 173 (1) Obžaloba musí obsahovať

- a) označenie prokurátora a deň spísania obžaloby,
- b) meno a priezvisko obvineného, deň a miesto jeho narodenia, jeho zamestnanie a bydlisko, prípadne iné údaje potrebné na to, aby nemohol byť zamenený s inou osobou; ak ide o osobu podliehajúcu právomoci vojenských súdov, uvedie sa aj hodnosť obvineného a útvar, ktorého je príslušníkom,
- c) obžalobný návrh, v ktorom sa musí presne označiť skutok, pre ktorý je obvinený stíhaný, s uvedením miesta, času a spôsobu jeho spáchania, prípadne s uvedením iných skutočností, pokiaľ sú potrebné na to, aby skutok nemohol byť zamenený s iným a aby bolo odôvodnené použitie určitej trestnej sadzby; musí sa tu ďalej uviesť aký trestný čin obžaloba v tomto skutku vidí, a to jeho zákonným pomenovaním, uvedením príslušného ustanovenia zákona a všetkých zákonných znakov včítane tých, ktoré odôvodňujú určitú trestnú sadzbu,
- d) odôvodnenie obžalobného návrhu, ktoré musí obsahovať opísanie skutkového deja s uvedením dôkazov, o ktoré sa toto opísanie opiera, obhajobu obvineného a stanovisko prokurátora k nej s uvedením skutočností, pre ktoré prokurátor pokladá obhajobu za vyvrátenú alebo za nerozhodnú, ako aj právne úvahy, ktorými sa prokurátor spravoval pri posudzovaní skutočností podľa príslušných ustanovení zákona, a
- e) zoznam dôkazov, vykonanie ktorých na hlavnom pojednávaní prokurátor navrhuje.

(2) V obžalobe môže tiež prokurátor navrhnúť, aby súd uložil obvinenému povinnosť nahradiť poškodenému škodu. O tom poškodeného pri podaní obžaloby upovedomí.

Postúpenie veci

§ 174 (1) Ak ukazujú výsledky vyšetrovania, že nejde o trestný čin, že však ide o previnenie, o ktorom je príslušný rozhodovať miestny ľudový súd, prokurátor mu vec postúpi.

(2) Prokurátor môže vec postúpiť miestnemu ľudovému súdu aj vtedy, ak vý-

sledky vyšetrovania ukazujú, že ide o trestný čin menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, páchatel' jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave, a ak so zreteľom na osobu páchatel'a a výchovnú silu kolektívu vybavenie veci miestnym ľudovým súdom postačí na nápravu páchatel'a. Môže tak urobiť najmä vtedy, keď miestny ľudový súd sám o postúpenie veci prokurátora požiada.

(3) Prokurátor nepokračuje v stíhaní a postúpi vec miestnemu ľudovému súdu aj vtedy, ak prijme za podmienok uvedených v § 4 ods. 1 a 2 záruku spoločenskej organizácie. V tom prípade oznámi svoje rozhodnutie organizácii, ktorá záruku prevzala, a požiada ju, aby v zmysle záruky vzala na seba starostlivosť o nápravu obvineného a dbala, aby nahradil škodu, ktorú trestným činom spôsobil, ak sa tak už nestalo.

§ 175 Ak ide o trestný čin, ktorý možno vybaviť kázensky, a prokurátor považuje so zreteľom na osobu obvineného a povahu jeho činu toto vybavenie za postačujúce, postúpi vec príslušnému orgánu na kázenské konanie.

§ 176 Ak výsledky vyšetrovania ukazujú, že nejde o trestný čin, že však ide o previnenie alebo priestupok, o ktorých je príslušný rozhodovať iný orgán než miestny ľudový súd, prokurátor postúpi vec tomuto orgánu.

§ 177 Zastavenie trestného stíhania

(1) Prokurátor zastaví trestné stíhanie,

- a) ak je nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie vedie,
- b) ak nie je tento skutok trestným činom a niet dôvodu na postúpenie veci podľa § 174 ods. 1 alebo § 176,
- c) ak nie je dokázané, že skutok spáchal obvinený,
- d) ak je trestné stíhanie neprípustné (§ 11 ods. 1),
- e) ak nebol obvinený v čase činu pre nepríčetnosť trestne zodpovedný, alebo
- f) ak zanikla trestnosť činu.

(2) Prokurátor môže zastaviť trestné stíhanie,

- a) ak je trest, ku ktorému môže stíhanie viesť, celkom bez významu popri treste, ktorý pre iný čin bol obvinenému už uložený alebo ktorý ho podľa očakávania postihne, alebo
- b) ak bolo o skutku obvineného už rozhodnuté národným výborom alebo iným orgánom, kázensky, kárne (disciplinárne) alebo cudzozemským súdom alebo úradom a prokurátor toto rozhodnutie považuje za dostačujúce.

(2) Uznesenie o zastavení trestného stíhania musí byť obvinenému a poškodenému doručené.

§ 178 Prerušenie trestného stíhania

(1) Prokurátor preruší trestné stíhanie,

- a) ak nemožno pre neprítomnosť obvineného vec náležite objasniť,
- b) ak nemožno obvineného pre ťažkú chorobu postaviť pred súd,

- c) ak obvinený nie je pre duševnú chorobu, ktorá nastala až po spáchaní činu, schopný chápať zmysel trestného stíhania,
- d) ak je obvinený vydaný do cudziny alebo vyhostený, alebo
- e) ak sa nepodarilo zistiť skutočnosti oprávňujúce vzniknúť obvinenie proti určitej osobe (§ 165).

(2) Pred prerušením trestného stíhania urobí prokurátor všetko, čo treba na zabezpečenie úspešného vykonania trestného stíhania.

(3) Ak odpadne dôvod prerušenia, prokurátor v trestnom stíhaní pokračuje.

§ 179 Návrh na ochranné opatrenie

(1) Prokurátor navrhne, aby súd uložil ochranné liečenie alebo ochrannú výchovu alebo zhabanie vecí, ak má za to, že sú pre to zákonné podmienky.

(2) Návrh uvedený v odseku 1 môže prokurátor urobiť aj v obžalobe.

Novelizácia § 157 – § 179 (účinná od 1. augusta 1965) – Zákon č. 57/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok)

§ 157 až 179 vrátane nadpisov častí, hláv, oddielov a paragrafov znejú takto: „DRUHÁ ČASŤ. PRÍPRAVNÉ KONANIE. § 157 Všeobecné ustanovenie

Prokurátor, vyšetrovateľ a vyhľadávací orgán sú povinní organizovať svoju činnosť tak, aby účinne prispievali k včasnosti a dôvodnosti trestného stíhania.

DEVIATA HLAVA. POSTUP PRED ZAČATÍM TRESTNÉHO STÍHANIA

§ 158 (1) Prokurátor, vyšetrovateľ a vyhľadávací orgán sú povinní prijímať oznámenia o trestných činoch a čo najrýchlejšie ich vybavovať; pritom sú povinní poučiť oznamovateľa o zodpovednosti za vedome nepravdivé údaje, a najneskôršie do jedného mesiaca od oznámenia upovedomiť o urobených opatreniach.

(2) Vyhľadávacie orgány sú povinné robiť všetky potrebné opatrenia na odhalenie trestných činov a zistenie ich páchatel'ov; sú povinné robiť aj nevyhnutné opatrenia na predchádzanie trestnej činnosti.

(3) Na objasnenie oznámení o trestných činoch a ostatných podnetov na trestné stíhanie obstarávajú prokurátor, vyšetrovateľ a vyhľadávací orgán potrebné podklady a nevyhnutné vysvetlenia a zisťujú a zabezpečujú stopy trestného činu; pritom však nie sú oprávnení pred začatím trestného stíhania robiť úkony podľa štvrtej a piatej hlavy Trestného poriadku s výnimkou úkonov podľa § 113 a 114.

(4) Vysvetlenie podľa odseku 3 nesmie sa požadovať od toho, kto by ním porušil zákonom výslovne uloženú alebo uznanú povinnosť mlčanlivosti, len ak by bol tejto povinnosti pozbavený príslušným orgánom alebo tým, v záujme ktorého túto povinnosť má. Vysvetlenie môže odoprieť, kto by ním spôsobil nebezpečenstvo trestného stíhania sebe alebo osobám uvedeným v § 100 ods. 2.

§ 159 (1) Ak nejde vo veci o podozrenie z trestného činu, prokurátor, vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán vec odloží uznesením, ak nie je na mieste vybaviť vec inak. Takým vybavením môže byť najmä

a) odovzdanie vecí miestnemu ľudovému súdu alebo národnému výboru na prejednanie previnenia,

- b) odovzdanie veci národnému výboru alebo inému orgánu na prejednanie priestupku, alebo
- c) odovzdanie veci inému orgánu na disciplinárne alebo kárne prejednanie.

(2) Prokurátor, vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán pred začatím trestného stíhania odloží vec uznesením, ak je trestné stíhanie neprípustné podľa § 11 ods. 1.

(3) Prokurátor, vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán môže pred začatím trestného stíhania a) uznesením odložiť vec, ak je trestné stíhanie neúčelné vzhľadom na okolnosti uvedené v § 172 ods. 2,

b) odovzdať vec na prejednanie miestnemu ľudovému súdu, ak ide o trestný čin menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, páchatel' jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave, ak tento spôsob vybavenia považuje vzhľadom na osobu páchatel'a a výchovnú silu kolektívu za postačujúci.

c) odovzdať vec na prejednanie miestnemu ľudovému súdu, ak prijal záruku spoločenskej organizácie za podmienok uvedených v § 4 ods. 1 a 2. V tom prípade oznámi svoje rozhodnutie organizácii, ktorá záruku prevzala a požiada ju, aby v zmysle záruky vzala na seba starostlivosť o nápravu páchatel'a a dbala, aby nahradil škodu, ktorú trestným činom spôsobil, ak sa tak už nestalo,

d) odovzdať vec príslušnému orgánu na disciplinárne prejednanie, ak ide o trestný čin, ktorý možno vybaviť disciplinárne, ak tento spôsob vybavenia považuje vzhľadom na osobu páchatel'a a povahu jeho činu za postačujúci.

(4) Uznesenie o odložení veci musí sa vždy doručiť oznamovateľovi, ktorý môže proti nemu podať sťažnosť. Uznesenie o odložení veci podľa odseku 2 a 3 písm. a) musí sa do 48 hodín doručiť prokurátorovi.

(5) Miestnemu ľudovému súdu možno odovzdať len vec náležite objasnenú.

DESIATA HLAVA. ZAČATIE TRESTNÉHO STÍHANIA A ĎALŠÍ POSTUP V ŇOM

Prvý oddiel. Začatie trestného stíhania

§ 160 (1) Ak zistené skutočnosti nasvedčujú tomu, že bol spáchaný trestný čin, a ak nie je dôvod pre postup podľa § 159 ods. 2 a 3, začne vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán bez meškania trestné stíhanie. Trestné stíhanie sa začína uznesením. Ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania, začne vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán trestné stíhanie vykonaním zabezpečovacích úkonov podľa ustanovení druhého až piateho oddielu štvrtej hlavy. Po ich vykonaní vyhotoví bez meškania uznesenie. Prokurátorovi sa doručí odpis uznesenia najneskôr do 48 hodín.

(2) Prokurátor, vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán začne trestné stíhanie a vykoná neodkladné úkony aj vtedy, ak nemožno dosiahnuť, aby tieto úkony vykonal príslušný orgán; po vykonaní neodkladných úkonov je však povinný odovzdať vec bez meškania, najneskôr do troch dní od začatia trestného stíhania príslušnému orgánu.

Druhý oddiel. Vyšetrovanie

§ 161 Rozsah vyšetrovania a vyšetrovacie orgány

(1) Vyšetrovanie sa vykonáva o trestných činoch, o ktorých sa nevykonáva vyhľadávanie (§ 168).

(2) Vyšetrovanie sa vykonáva i o trestných činoch, o ktorých sa inak vykonáva vyhľadávanie a) ak je obvinený vo väzbe, vo výkone trestu odňatia slobody alebo na pozorovaní v zdravotníckom ústave,

b) ak ide o konanie proti mladistvému, ušlému alebo proti osobe, ktorá je pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ktorej spôsobilosti na právne úkony je obmedzená, alebo ak sú vzhľadom na telesné alebo duševné chyby obvineného pochybnosti o jeho spôsobilosti náležite sa brániť alebo

c) ak to nariadi prokurátor.

(3) Ak je potrebné vykonať vyšetrovanie aspoň o jednom z trestných činov, vykonáva sa vyšetrovanie o všetkých trestných činoch toho istého obvineného a proti všetkým obvineným, trestné činy ktorých spolu súvisia.

(4) Vyšetrovanie vykonávajú vyšetrovatelia prokuratúry a vyšetrovatelia Sboru národnej bezpečnosti; príslušnosť vyšetrovateľov určí generálny prokurátor spolu s ministrom vnútra.

§ 162 Prijatie veci na vyšetrovanie

O prijatí veci na vyšetrovanie rozhodne vyšetrovateľ. Ak odmietne vec prijať, predloží spisy bez meškania so svojím stanoviskom prokurátorovi.

§ 163 Vznesenie obvinenia

(1) Ak je na podklade zistených skutočností dostatočne odôvodnený záver, že trestný čin bol spáchaný určitou osobou, vydá vyšetrovateľ bez meškania uznesenie, že sa táto osoba stíha ako obvinený.

(2) Uznesenie o vznesení obvinenia musí obsahovať popis vyšetrovaného skutku s uvedením miesta, času, prípadne iných okolností, za ktorých k nemu došlo, aby skutok nemohol byť zamenený s iným. V uznesení sa musí ďalej uviesť o aký trestný čin v tomto skutku ide, a to jeho zákonným pomenovaním a uvedením príslušného ustanovenia Trestného zákona. Uznesenie musí okrem toho obsahovať i dôvody stíhania.

(3) Obvinenému sa uznesenie o vznesení obvinenia oznámi do troch dní, ak je však vyslychaný skôr; na začiatku jeho prvého výsluchu. Prokurátorovi sa odpis tohto uznesenia doručí najneskôr do 48 hodín.

(4) Ak vyjde v priebehu vyšetrovania najavo, že obvinený spáchal ďalší skutok, na ktorý sa uznesenie o vznesení obvinenia nevzťahovalo, postupuje vyšetrovateľ čo do tohto ďalšieho skutku podľa ustanovení odsekov 1 až 3.

(5) Ak vyjde v priebehu vyšetrovania najavo, že skutok, pre ktorý bolo vznesené obvinenie, je iným trestným činom, než ako bol v uznesení o vznesení obvinenia právne posúdený, upozorní vyšetrovateľ obvineného na túto okolnosť, a takéto upozornenie poznamená v zápisnici.

§ 164 Postup pri vyšetrovaní

(1) Vyšetrovanie vykonáva vyšetrovateľ spravidla osobne. Úkony vykonané po začatí trestného stíhania inými orgánmi, rovnako ako ohliadku a prehliadku tela, vykonané pred začatím trestného stíhania (§ 158 ods. 3), nemusí vyšetrovateľ opakovať, ak boli vykonané spôsobom zodpovedajúcim ustanoveniam tohto zákona; vyšetrovateľ však vždy vyslychne obvineného.

(2) Vyšetrovateľ postupuje pri vyšetrovaní z vlastnej iniciatívy tak, aby čo najrýchlejšie a najúplnejšie boli objasnené všetky skutočnosti potrebné na posúdenie prípadu, osoby páchatelia i nároku poškodeného na náhradu škody a aby boli tiež odhalené príčiny, ktoré viedli k trestnej činnosti alebo umožnili jej spáchanie (§ 89 ods. 1). Na zistené nedostatky alebo závažné upozorní vyšetrovateľ štátny alebo iný orgán, podnik alebo organizáciu, ktorých sa zistený nedostatok alebo závažnosť týka. Orgán, podnik alebo organizácia, ktorých sa

to týka, sú povinné vyšetrovateľovi do jedného mesiaca oznámiť, aké opatrenia urobili na odstránenie nedostatkov a závad.

(3) Dôkazy obstarávajú vyšetrovatelia bez rozdielu, či svedčia v prospech alebo neprospech obvineného. Priznanie obvineného nezbavuje vyšetrovateľa povinnosti preskúmať a všetkými dosiahnuteľnými dôkazmi overiť pravdivosť priznania a všetky okolnosti prípadu. Rovnako sa musí starostlivo preskúmať a overiť obhajoba obvineného, ak nie je zrejme nerozhodná. Obvinený nesmie byť nijakým spôsobom k výpovedi alebo priznaniu donucovaný.

(4) Okrem prípadov, v ktorých je podľa zákona treba súhlas prokurátora, robí vyšetrovateľ všetky rozhodnutia o prostupe vo vyšetrovaní a o vykonávaní vyšetrovacích úkonov samostatne a je plne zodpovedný za ich zákonné a včasné vykonanie. Ak vyšetrovateľ nesúhlasí s pokynmi prokurátora na vznesenie obvinenia, na kvalifikáciu trestného činu a na rozsah obvinenia alebo s pokynmi na spôsob vybavenia veci v prípravnom konaní, je oprávnený oznámiť mu písomné námietky; ak prokurátor týmito námietkam nevyhoví, predloží vec nadriadenému prokurátorovi, ktorý pokyny podriadeného prokurátora zruší, alebo vec prikáže inému vyšetrovateľovi. Vo všetkých ostatných prípadoch sú pokyny prokurátora pre vyšetrovateľa záväzné.

(5) Vyšetrovateľ je vo veciach, ktoré vyšetruje, oprávnený dávať vyhládavacím orgánom pokyny na vykonanie úkonov potrebných pre vyšetrovanie; vykonanie vyšetrovacích úkonov však môže vyžadovať len celkom výnimočne v odôvodnených prípadoch, najmä ak hrozí nebezpečenstvo z omeškania. Vyhľadávacie orgány sú povinné týmto pokynom vyhovieť.

§ 165 Účasť obhajcov vo vyšetrovaní

(1) Obhajca je už od vznesenia obvinenia oprávnený byť prítomný pri vyšetrovacích úkonoch; môže obvinenému aj iným vyslúchaným kladť otázky, avšak až vtedy, keď orgán výsluch skončí a udelí mu na to slovo; odoprieť obhajcovi tieto oprávnenia možno len zo závažných dôvodov, ktoré je prokurátor povinný na obhajcovu žiadosť urýchlene preskúmať.

(2) Na vyšetrovacích úkonoch, ktorými sa konanie dopĺňa až po tom, keď bolo vyšetrovanie vyhlásené za skončené a obvinený bol s jeho výsledkami oboznámený, nemožno obhajcovi účasť odoprieť; pritom nerozhoduje, či sa konanie dopĺňa na návrh obvineného alebo obhajcu, na pokyn prokurátora alebo na podklade rozhodnutia súdu.

(3) Obhajcovi mladistej osoby a osoby, ktorá pre svoje telesné alebo duševné chyby nie je schopná sama sa riadne obhajovať, nemožno odoprieť účasť pri ktoromkoľvek jej výsluchu až od vznesenia obvinenia a pri vykonávaní vyšetrovacích úkonov.

(4) Ak obhajca oznámi vyšetrovateľovi, že sa chce zúčastniť vyšetrovacieho úkonu, je vyšetrovateľ povinný oznámiť mu včas čas a miesto konania úkonu, okrem ak by išlo o neodkladný úkon. To platí aj vtedy, ak vyšetrovateľ hodlá zo závažných dôvodov obhajcovi účasť na úkone odoprieť.

§ 166 Skončenie vyšetrovania

(1) Ak vyšetrovateľ uzná vyšetrovanie za skončené a jeho výsledky za postačujúce na podanie obžaloby, oboznámi obvineného s výsledkami vyšetrovania, predloží mu vyšetrovacie spisy na preštudovanie a poučí ho o jeho práve navrhnúť doplnenie vyšetrovania.

(2) Ak má obvinený obhajcu, treba ho na oboznamovanie s výsledkami vyšetrovania prizvať a umožniť mu preštudovať spisy a hovoriť s obvineným, ktorý je vo väzbe, bez prítomnosti tretej osoby.

(3) O oboznámení s výsledkami vyšetrovania treba upovedomiť obvineného a obhajcu najmenej tri dni vopred. Túto lehotu možno skrátiť len s ich súhlasom. Na oboznámenie sa s výsledkami vyšetrovania treba poskytnúť obvinenému a jeho obhajcovi primeraný čas.

(4) Doplnenie vyšetrovania, ktoré považuje za potrebné, je obhajca povinný navrhnúť už pri oboznamovaní s výsledkami vyšetrovania.

(5) Výšetrovateľ môže zamietnuť návrh obvineného alebo jeho obhajcu na doplnenie vyšetrovania odôvodneným uznesením len v tom prípade, že navrhované doplnenie je pre rozhodnutie prokurátora i súdu zrejme nepotrebné; inak vyšetrovanie podľa prednesených návrhov doplní a obvineného a jeho obhajcu s výsledkami doplnenia oboznámi.

(6) Ak sa obvinený alebo obhajca neustanovia bez oprávneného ospravedlnenia na oboznamovanie s výsledkami vyšetrovania, hoci boli riadne upovedomení, alebo ak obvinený odmietne s výsledkami vyšetrovania sa oboznámiť, poznamená sa to spolu s dôvodmi, ak ich obvinený uviedol, vo vyšetrovacom spise a postupuje sa ďalej, ako by bol obvinený s výsledkami vyšetrovania oboznámený.

(7) Pri trestných činoch podľa prvej hlavy osobitnej časti Trestného zákona, o ktorých konajú v prvom stupni krajské sudy, vykonávajú oboznamovanie obvineného s výsledkami vyšetrovania vyšetrovatelia prokuratúry.

(8) Výšetrovanie sa musí skončiť najneskoršie do dvoch mesiacov od začatia trestného stíhania. V tejto lehote treba predložiť prokurátorovi spisy so záverečnou správou obsahujúcou návrh na konečné opatrenie alebo urobiť rozhodnutie podľa § 171 až 173. Predĺžiť túto lehotu o jeden mesiac je oprávnený prokurátor, ktorý vykonáva dozor nad vyšetrovaním; povoliť ďalšie predĺženie lehoty je oprávnený nadriadený prokurátor.

§ 167 Žiadosť o preskúmanie postupu vyšetrovania

Obvinený a poškodený majú právo kedykoľvek v priebehu vyšetrovania žiadať prokurátora, aby boli odstránené prieťahy vo vyšetrovaní alebo závary v postupe vyšetrovateľa. Žiadosť nie je viazaná lehotou. Túto žiadosť, ktorú treba prokurátorovi ihneď predložiť, musí prokurátor bez meškania vybaviť. O výsledku preskúmania musí byť žiadateľ upovedomený.

Tretí oddiel. Vyhľadávanie

§ 168 Rozsah vyhľadávania a vyhľadávacie orgány

(1) Vyhľadávanie sa vykonáva o trestných činoch rozkrádanie majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 132 ods. 1 neoprávneného užívania vecí z majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 133, podielníctva na škode majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 134 ods. 1 a 3, zatajenia vecí z majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 135, poškodzovania majetku v socialistickom vlastníctve podľa § 137, všeobecného ohrozenia podľa § 180 ods. 1, poškodzovania a ohrozovania prevádzky všeobecne prospešného zariadenia podľa § 184, nedovolennej výroby liehu podľa § 194a, násilia proti skupine obyvateľov a proti jednotlivcovi podľa § 197a, opilstva podľa § 201, výtržníctva podľa § 202, príživníctva podľa § 203, kupliarstva podľa § 204, ohrozovania mravnosti podľa § 205, ohovárania podľa § 206, neposkytnutia pomoci podľa § 207 a 208, ublíženia na zdraví podľa § 221 ods. 1 a § 223, ruvačky podľa § 225 ods. 1, porušovania domovej slobody podľa § 238, krádeže podľa § 247 ods. 1, sprenevery podľa § 248 ods. 1, neoprávneného používania cudzej veci podľa § 249, podvodu podľa § 250 ods. 1, podielníctva podľa § 251 ods. 1 a § 252, zatajenia veci podľa § 254, poškodzovania cudzej veci podľa § 257 ods. 1, neplnenia odvodovej povinnosti

podľa § 267 ods. 1 Tr. zák. o trestných činoch uvedených v § 294 ods. 1 Tr. zák. a o trestných činoch podľa § 3 zákona zo 17. októbra 1958, č. 74 Zb. o trvalom usidlení kočujúcich osôb.

(2) Vyhľadávanie vykonávajú

a) orgány Sboru národnej bezpečnosti,

b) v Sbere nápravnej výchovy aj poverené orgány tohto sboru o trestných činoch jeho príslušníkov,

c) v ozbrojených silách aj veliteľia alebo orgány nimi poverené o trestných činoch osôb podliehajúcich ich veliteľskej právomoci, pokiaľ na tieto trestné činy zákon neustanovuje trest prisnejší ako odňatie slobody s hornou hranicou nepresahujúcu jeden rok a o trestných činoch uvedených v § 294 ods. 1 Tr. zák.

(3) Ako vyhľadávacie orgány v zmysle § 158 ods. 3, § 160 a 170 pôsobia aj

a) náčelníci nápravných výchovných ústavov alebo orgány nimi poverené, ak ide o trestné činy osôb vo výkone trestu odňatia slobody alebo vo väzbe,

b) orgány pohraničnej stráže vo veciach ochrany štátnych hraníc,

c) kapitáni lodí pri diaľkových plavbách o trestných činoch spáchaných na tejto lodi.

§ 169 Postup pri vyhľadávaní

Vo vyhľadávaní sa postupuje podľa ustanovení tohto zákona o vyšetrovaní s týmito odchýlkami:

a) obvinenie oznámi vyhľadávací orgán obvinenému najneskoršie na začiatku jeho prvého výsluchu a urobí o tom záznam do zápisnice; odpis tejto zápisnice zašle najneskoršie do 48 hodín prokurátorovi;

b) ak vyhľadávací orgán nepovažuje doplnenie vyhľadávania navrhované obvineným alebo jeho obhajcom za potrebné, nevykoná ho; o oboznámení s výsledkami vyhľadávania a o odmietnutí návrhov na jeho doplnenie urobí záznam do zápisnice;

c) ustanovenia § 164 ods. 4 a § 165 ods. 1 sa vo vyhľadávaní nepoužívajú;

d) vyhľadávanie sa musí skončiť najneskoršie do jedného mesiaca od začatia trestného stíhania, a ak páchatel' nebol zistený, do dvoch mesiacov. Ak vyhľadávanie sa neskončí v týchto lehotách, je prokurátor oprávnený predĺžiť lehotu najviac o ďalší mesiac. Inak nariadi vykonať vyšetrovanie.

§ 170 Postup vyhľadávacieho orgánu vo veci, ktorej je potrebné vykonať vyšetrovanie

(1) Vyhľadávací orgán začne trestné stíhanie vo veci, v ktorej sa má vykonať vyšetrovanie, len ak vec nepripúšťa odklad a ak nemožno dosiahnuť, aby tak urobil vyšetrovateľ; o začatí trestného stíhania vyhľadávací orgán bez meškania upovedomí vyšetrovateľa a po vykonaní neodkladných úkonov mu vec najneskoršie do troch dní od začatia trestného stíhania odovzdá.

(2) Po odovzdaní veci vyšetrovateľovi môže v nej vyhľadávací orgán vykonávať vyšetrovacie úkony len podľa pokynu vyšetrovateľa (§ 164 ods. 5). Inak úkony na objasnenie veci vykonáva len s vedomím vyšetrovateľa. Vo veci, v ktorej páchatel' nebol zistený, však pokračuje v objasňovaní veci a upovedomuje vyšetrovateľa o jeho výsledkoch.

Štvrtý oddiel. Rozhodnutie vyšetrovateľa a vyhľadávacieho orgánu

§ 171 Postúpenie veci

(1) Vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán postúpi vec

a) miestnemu ľudovému súdu, ak výsledky vyšetrovania alebo vyhľadávania ukazujú, že nejde o trestný čin, že však ide o previnenie,

b) inému orgánu ako miestnemu ľudovému súdu, ak výsledky vyšetrovania alebo vyhľadávania ukazujú, že nejde o trestný čin, že však ide o previnenie alebo o priestupok, o ktorých je tento orgán príslušný rozhodovať.

(2) Výšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán môže postúpiť vec

a) miestnemu ľudovému súdu, ak výsledky vyšetrovania alebo vyhľadávania ukazujú, že ide o trestný čin menšej nebezpečnosti pre spoločnosť, páchateľ jeho spáchanie ľutuje a prejavuje účinnú snahu po náprave a ak so zreteľom na osobu páchateľa a výchovnú silu kolektívu vybavenie veci miestnym ľudovým súdom postačí na nápravu páchateľa; môže sa tak stať najmä vtedy, ak miestny ľudový súd sám o postúpenie veci požiada,

b) miestnemu ľudovému súdu po prijatí záruky spoločenskej organizácie za podmienok uvedených v § 4 ods. 1 a 2. V tom prípade oznámi svoje rozhodnutie organizácii, ktorá záruku prevzala a požiada ju, aby v zmysle záruky vzala na seba starostlivosť o nápravu obvineného a dbala, aby nahradil škodu, ktorú trestným činom spôsobil, ak sa tak už nestalo,

c) orgánu príslušnému na disciplinárne konanie, ak ide o trestný čin, ktorý možno vybaviť disciplinárne a so zreteľom na osobu obvineného a povahu jeho činu možno považovať toto vybavenie za postačujúce.

(3) Odpis uznesenia o postúpení veci treba doručiť obvinenému a poškodenému; prokurátorovi treba ho doručiť do 48 hodín.

§ 172 Zastavenie trestného stíhania

(1) Výšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán zastaví trestné stíhanie

a) ak je nepochybné, že sa nestal skutok, pre ktorý sa trestné stíhanie vedie,

b) ak nie je tento skutok trestným činom a nie je dôvod na postúpenie veci,

c) ak nie je dokázané, že skutok spáchal obvinený,

d) ak je trestné stíhanie neprípustné (§ 11 ods. 1),

e) ak obvinený nebol v čase činu pre nepríčetnosť trestne zodpovedný alebo

f) ak zanikla trestnosť činu.

(2) Výšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán môže zastaviť trestné stíhanie

a) ak je trest, ku ktorému môže stíhanie viesť, celkom bez významu popri treste, ktorý pre iný čin bol obvinenému už uložený alebo ktorý ho podľa očakávania postihne, alebo

b) ak o skutku obvineného bolo už rozhodnuté národným výborom alebo iným orgánom, disciplinárne, kárne alebo cudzozemským súdom alebo úradom a toto rozhodnutie možno považovať za dostačujúce.

(3) Odpis uznesenia o zastavení trestného stíhania treba doručiť obvinenému a poškodenému; prokurátorovi treba ho doručiť do 48 hodín..

§ 173 Prerušenie trestného stíhania

(1) Výšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán preruší trestné stíhanie

a) ak nemožno pre neprítomnosť obvineného vec náležite objasniť,

b) ak nemožno obvineného pre ťažkú chorobu postaviť pred súd,

c) ak obvinený pre duševnú chorobu, ktorá nastala až po spáchaní činu, nie je schopný chápať zmysel trestného stíhania,

d) ak je obvinený vydaný do cudziny alebo vyhostený alebo

e) ak sa nepodarilo zistiť skutočnosti oprávňujúce vykonať trestné stíhanie proti určitej osobe.

(2) *Pred prerušením trestného stíhania treba urobiť všetko, čo je potrebné na zabezpečenie úspešného vykonania trestného stíhania. Ak už nie je dôvod na prerušenie, v trestnom stíhaní sa pokračuje.*

(3) *Odpis uznesenia o prerušení trestného stíhania treba doručiť do 48 hodín prokurátorovi. Poškodeného treba o prerušení trestného stíhania upovedomiť.*

Piaty oddiel Dozor prokurátora

§ 174 (1) *Dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní vykonáva prokurátor.*

(2) *Pri výkone tohto dozoru je prokurátor oprávnený:*

a) *dávať záväzné pokyny na vyšetrovanie a na vyhľadávanie trestných činov;*

b) *vyžadovať od vyšetrovateľov a vyhľadávacích orgánov spisy, dokumenty, materiály a zprávy o spáchaných trestných činoch za účelom previerky, či tieto orgány včas začínajú trestné stíhanie a riadne v ňom postupujú;*

c) *zúčastniť sa vykonávania úkonov vyšetrovateľov alebo vyhľadávacích orgánov, osobne vykonať jednotlivý z týchto úkonov alebo i celé vyšetrovanie a vydať rozhodnutie v ktorejkoľvek veci; pritom postupuje podľa ustanovení platných podľa tohto zákona pre vyšetrovateľov a proti jeho rozhodnutiu je prípustná sťažnosť v rovnakom rozsahu ako proti rozhodnutiu vyšetrovateľa;*

d) *vracať vec vyšetrovateľom alebo vyhľadávacím orgánom so svojimi pokynmi na doplnenie;*

e) *zrušovať nezákonné a neodôvodnené rozhodnutia a opatrenia vyšetrovateľov a vyhľadávacích orgánov, ktoré môžu nahrádzať vlastnými; pri uzneseniach o zastavení a prerušení trestného stíhania alebo o postúpení trestnej veci môže tak urobiť do pätnástich dní od doručenia; ak rozhodnutie vyšetrovateľa alebo vyhľadávacieho orgánu nahradil vlastným rozhodnutím inak, než na podklade sťažnosti oprávnenej osoby proti uzneseniu vyšetrovateľa alebo vyhľadávacieho orgánu, je proti jeho rozhodnutiu prípustná sťažnosť v rovnakom rozsahu ako proti rozhodnutiu vyšetrovateľa alebo vyhľadávacieho orgánu;*

f) *nariadiť v ktorejkoľvek veci, v ktorej možno vykonávať vyhľadávanie, aby sa v nej vykonalo vyšetrovanie;*

g) *odňať ktorúkoľvek vec určitému vyšetrovateľovi a urobiť opatrenie, aby sa vec prikázala inému vyšetrovateľovi alebo dať vykonať jednotlivé vyšetrovacie úkony vyšetrovateľovi prokuratúry aj vo veci, ktorú vyšetroje iný vyšetrovateľ.*

§ 175 (1) *Iba prokurátor je oprávnený:*

a) *podať obžalobu,*

b) *vziať do väzby, vydať príkaz na dodanie do väzby a prepustiť z väzby,*

c) *nariadiť zaistenie majetku obvineného a určiť, na ktoré prostriedky a veci sa toto zaistenie nevzťahuje, alebo zrušiť také zaistenie,*

d) *vykonať zabezpečenie nároku poškodeného na náhradu škody a obmedziť alebo zrušiť také zabezpečenie alebo vec z neho vyňať,*

e) *nariadiť exhumáciu mŕtvoly,*

f) *navrhnúť vyžiadanie obvineného z cudziny,*

g) *vykonať predbežné vyšetrenie v konaní o vydanie do cudziny.*

(2) *Prokurátor je oprávnený uložiť orgánom Sboru národnej bezpečnosti vykonanie takých úkonov, ktoré sú tieto orgány oprávnené vykonať a ktoré sú potrebné na objasnenie veci alebo na zistenie páchatela.*

Šiesty oddiel. Obžaloba

§ 176 (1) *Ak výsledky vyšetrovania alebo vyhľadávania dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd, prokurátor podá obžalobu a pripojí k nej spisy a ich prílohy.*

(2) *Obžaloba sa môže podať len pre skutok, pre ktorý sa obvinenie vznieslo (§ 163) alebo oznámilo (§ 169). Ak prokurátor mieni tento skutok posudzovať ako iný trestný čin, než ako ho posudzoval vyšetrovateľ alebo vyhľadávací orgán, upozorní na to pred podaním obžaloby obvineného a jeho obhajcu a zistí, či navrhujú so zreteľom na zamýšľanú zmenu vyšetrovanie či vyhľadávanie doplniť.*

§ 177 (1) *Obžaloba musí obsahovať*

a) *označenie prokurátora a deň spisania obžaloby,*

b) *meno a priezvisko obvineného, deň miesto jeho narodenia, jeho zamestnanie a bydlisko, prípadne iné údaje potrebné na to, aby sa nemohol zameniť s inou osobou; ak ide o osobu podliehajúcu právomoci vojenských súdov, uvedie sa aj hodnosť obvineného a útvár, ktorého je príslušníkom,*

c) *obžalobný návrh, v ktorom musí byť presne označený skutok, pre ktorý je obvinený stíhaný, s uvedením miesta, času a spôsobu jeho spáchania, prípadne s uvedením iných skutočností, pokiaľ ich treba na to, aby skutok nemohol byť zamenený s iným a aby bolo odôvodnené použitie určitej trestnej sadzby; musí sa tu ďalej uviesť, aký trestný čin obžaloba v tomto skutku vidí, a to jeho zákonným pomenovaním, uvedením príslušného ustanovenia zákonov a všetkých zákonných znakov, vrátane tých, ktoré odôvodňujú určitú trestnú sadzbu,*

d) *odôvodnenie obžalobného návrhu, ktoré musí obsahovať opísanie skutkového deja s uvedením dôkazov, o ktoré sa toto opísanie opiera, obhajobu obvineného a stanovisko prokurátora k nej s uvedením skutočností, pre ktoré prokurátor považuje obhajobu za vyvrátenú alebo za nerozhodnú, ako aj právne úvahy, ktorými sa prokurátor spravoval pri poudzovaní skutočností podľa príslušných ustanovení zákona, a*

e) *zoznam dôkazov, vykonanie ktorých na hlavnom pojednávaní prokurátor navrhuje.*

(2) *V obžalobe môže tiež prokurátor navrhnúť, aby súd uložil obvinenému povinnosť nahradiť poškodenému škodu. O tom poškodeného pri podaní obžaloby upovedomí.*

§ 178 (1) *Prokurátor v obžalobe navrhne, aby súd uložil ochranné liečenie alebo ochrannú výchovu alebo zhabanie vecí, ak má za to, že sú pre to zákonné podmienky.*

(2) *Návrh uvedený v odseku 1 môže prokurátor urobiť aj samostatne.*

Siedmy oddiel. Zverejňovanie výsledkov prípravného konania

§ 179 *Výsledky prípravného konania môžu sa zverejňovať len so súhlasom vyšetrovateľa a prokurátora a v konaní pred súdom až do hlavného pojednávania len so súhlasom predsedu senátu. “.*

TRETIA ČASŤ. Konanie pred súdom

JEDENÁSTA HLAVA. Základné ustanovenia

§ 180 (1) *Trestné stíhanie pred súdom sa koná len na podklade obžaloby, ktorú podáva a pred súdom zastupuje prokurátor.*

(2) Pri podaní a zastupovaní obžaloby sa prokurátor spravuje zákonom a vnútorným presvedčením založeným na uvážení všetkých okolností prípadu.

§ 181 Podanú obžalobu treba na súde najskôr preskúmať z toho hľadiska, či pre ďalšie konanie poskytuje spoľahlivý podklad, najmä preveriť, či prípravné konanie, ktoré jej predchádzalo, bolo vykonané spôsobom zodpovedajúcim tomuto zákonu a či jeho výsledky dostatočne odôvodňujú postavenie obvineného pred súd. Na to slúži predbežné prejednanie obžaloby.

§ 182 (1) Obžalobu, ktorá nebola ešte súdom prijatá, môže vziať prokurátor späť; vec sa tým vracia do stavu prípravného konania.

(2) Len čo súd obžalobu prijal, rozhoduje samostatne o všetkých otázkach súvisiacich s ďalším konaním a je povinný – nevyčkávajúc na ďalšie návrhy – urobiť všetky rozhodnutia a opatrenia, ktoré sú potrebné na vybavenie obžaloby, na skončenie veci a na výkon súdneho rozhodnutia.

(3) Ak dôjde prokurátor po prijatí obžaloby súdom k presvedčeniu, že výsledky prejednávania veci pred súdom obžalobu nepotvrdzujú, je povinný ustúpiť od obvinenia a oznámiť súdu dôvody, ktoré ho k tomu viedli. Toto vyhlásenie nezaväzuje súd povinnosti, aby – spravujúc sa zákonom a svojím vnútorným presvedčením – rozhodol o obžalobe podľa všeobecných zásad.

§ 183 (1) Základná organizácia Revolučného odborového hnutia a organizácia Československého sväzu mládeže, ktorá pôsobí na pracovisku obvineného, a jednotné roľnícke družstvo, ktorého je obvinený členom, môžu navrhnúť, aby sa na prejednaní veci na hlavnom pojednávaní pred okresným súdom zúčastnil ich zvolený zástupca a podľa stanoviska, ktoré spoločenská organizácia k spáchanému trestnému činu a k osobe páchatel'a zaujala, v mene spoločenskej organizácie vykonával spoločenskú obžalobu alebo spoločenskú obhajobu. Predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor sú povinní poskytnúť spoločenskej organizácii na podklade spisu informácie potrebné pre rozhodnutie o vyslaní spoločenského obžalobcu alebo spoločenského obhajcu.

(2) O návrhu spoločenskej organizácie podľa odseku 1 rozhodne súd; vyhovieť návrhu môže aj predseda senátu sám. Spoločenský obžalobca, prípadne spoločenský obhajca sú oprávnení po tom, čo súd o ich účasti na konaní kladne rozhodol, nazerať do spisu, robiť dôkazné a iné návrhy, zúčastniť sa na hlavnom pojednávaní, klásť tam vyslúchaným osobám otázky a zúčastniť sa na záverečných rečiach. Súd je povinný spoločenskému obžalobcovi, prípadne spoločenskému obhajcovi pri výkone jeho funkcie všestranne pomáhať.

(3) Spoločenský obžalobca, prípadne spoločenský obhajca tlmočí pri súdnom konaní stanovisko kolektívu k prejednáwanej veci a k osobe obvineného, a to na podklade bezprostrednej znalosti jeho osoby, jeho pomeru k socialistickému štátnemu zriadeniu, pomeru k práci, rodine a spoluobčanom a pomáha, aby súd mohol najmä

- a) všestranne, úplne a objektívne zistiť všetky okolnosti prípadu,
- b) zodpovedne posúdiť osobu obvineného,
- c) správne rozhodnúť o vine a treste,
- d) odhaliť príčiny, ktoré viedli k trestnej činnosti, a dať podnet na ich odstránenie.

§ 184 (1) Súd je povinný pri prejednávaní veci zamerať sa tiež na objasnenie príčin, ktoré viedli k trestnej činnosti alebo umožnili jej spáchanie. Na zistené nedostatky a závady, ak na ne neupozornil už iný orgán v tomto konaní, súd upozorní štátny či iný orgán, podnik alebo organizáciu, ktorých sa zistený nedostatok alebo zistená závada týkajú, a v prípade potreby orgán im nadriadený. Orgán, podnik alebo organizácia, ktorých sa to týka, sú povinné také upozornenie prejsť a súdu do dvoch mesiacov oznámiť, aké opatrenia urobili na odstránenie nedostatkov a závad.

(2) Upozornenie podľa odseku 1 urobí súd aj vtedy, ak nevyužila socialistická organizácia poškodená trestným činom v náležitom rozsahu práva, ktoré tento zákon poškodenému poskytuje.

DVANÁSTA HLAVA. Predbežné prejednanie obžaloby

§ 185 Všeobecné ustanovenie

(1) Obžalobu podanú na súde preskúma predseda senátu a podľa jej obsahu a podľa obsahu spisu posúdi, či ju treba predbežne prejsť na zasadnutí senátu alebo či ju môže sám prijať a nariadiť o nej hlavné pojednávanie.

(2) Na uľahčenie rozhodnutia môže vyslúchnuť obvineného a zadovážiť potrebné vysvetlenia.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 17. septembra 1971 č. 1 To 116/71²¹³ (č. 20 zbierky)

Účelom výsluchu obvineného a zadováženia potrebných vysvetlení zo strany predsedu senátu podľa § 185 ods. 2 Tr. por. je uľahčiť predsedovi senátu a senátu rozhodnutia o obžalobe v rámci jej predbežného prejednaní. Postupom podľa § 185 ods. 2 Tr. por. však nemožno nahrádzať procesné úkony, ktoré mali byť vykonané v prípravnom konaní, vyplňovať medzery vyšetrovania alebo vyhľadávania, ani odstraňovať ich chyby a nedostatky, t. j. pripravovať podklady pre rozhodnutie súdu na hlavnom pojednávaní.

§ 186 Dôvody pre predbežné prejednanie obžaloby

(1) Predseda senátu nariadi predbežne prejsť obžalobu, ak má za to,

- a) že vec patrí do príslušnosti iného súdu,
- b) že vec má byť postúpená miestnemu ľudovému súdu, orgánu príslušnému na kázenské konanie alebo inému orgánu (§ 174 až 176),

²¹³ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1972. Praha: Vydává Nejvyšší soud v Praze, 1973, s. 234 – 236.

- c) že sú tu okolnosti odôvodňujúce zastavenie trestného stíhania podľa § 177 ods. 1 alebo 2 alebo jeho prerušenie podľa § 178 ods. 1 písm. a) až d),
- d) že skutok, ktorý je predmetom obžaloby, bude treba posudzovať podľa iného ustanovenia trestného zákona, ako podľa ktorého ho posudzuje obžaloba,
- e) že prípravné konanie nebolo vykonané podľa zákona, najmä že v ňom boli porušené predpisy zabezpečujúce právo obhajoby, alebo
- f) že vec je nedostatočne objasnená zo všetkých hľadísk, ktoré súd potrebuje pre svoje rozhodnutie, zahrňujúc do toho i rozhodnutie o uplatnenom nároku na náhradu škody.

(2) Predseda senátu nariadi predbežné prejednanie obžaloby aj vtedy, keď spoločenská organizácia ponúkla, že prevezme záruku za nápravu obvineného.

(3) Obžalobu treba vždy predbežne prejednať, ak obvinený je mladistvý alebo vo väzbe.

§ 187 Spôsob predbežného prejednaní obžaloby

(1) Predbežné prejednanie obžaloby sa koná na neverejnom zasadnutí za účasti prokurátora.

(2) Pri predbežnom prejednaní obžaloby preskúma súd vždy celú obžalobu; predseda senátu z tohto hľadiska podá zpravu, pričom sa zameria na otázky, ktoré treba riešiť.

(3) Súd preskúma úplnosť dôkazného materiálu a opodstatnenosť obžaloby na základe spisu.

Rozhodnutie

§ 188 (1) Po predbežnom prejednaní obžaloby súd

- a) postúpi vec príslušnému súdu, ak nie je sám na jej prejednanie príslušný,
- b) postúpi vec miestnemu ľudovému súdu alebo orgánu príslušnému na kázenské konanie, ak sú tu okolnosti uvedené v § 174 ods. 2 alebo § 175,
- c) postúpi vec miestnemu ľudovému súdu alebo inému orgánu, ak sú tu okolnosti uvedené v § 174 ods. 1 alebo § 176,
- d) trestné stíhanie zastaví, ak sú tu okolnosti uvedené v § 177 ods. 1,
- e) trestné stíhanie preruší, ak sú tu okolnosti uvedené v § 178 ods. 1 písm. a) až d),
- f) vráti vec prokurátorovi na došetrenie, ak to je potrebné na odstránenie väd prípravného konania alebo na náležité objasnenie veci; na došetrenie okolností, ktoré majú význam iba pre rozhodnutie o uplatnenom nároku na náhradu škody, vráti však vec, len ak sa tým trestné stíhanie neprimerane nepretiahne, alebo
- g) obžalobu prijme.

(2) Po predbežnom prejednaní obžaloby môže súd tiež

- a) rozhodnúť, že prijíma záruku spoločenskej organizácie za nápravu obvineného; v stíhaní potom už nepokračuje a vec postúpi na prejednanie miestnemu ľudovému súdu (§ 174 ods. 3),
- b) zastaviť trestné stíhanie, ak sú tu okolnosti uvedené v § 177 ods. 2.

(3) Proti rozhodnutiu podľa ods. 1 písm. a) až f) a podľa odseku 2 môže prokurátor podať sťažnosť, ktorá má, ak nejde o prerušenie trestného stíhania, odkladný účinok.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 1. septembra 1965, č. 10 Tz 45/65²¹⁴ (č. 58 zbierky)

Důvodom pro vrácení věci prokurátoru k došetření podle §188 odst. 1 písm. f) tr. ř. je též skutečnost, že v přípravném řízení nebyl náležitě objasněn následek trestného činu.

§ 189 Postúpiť vec inému súdu nemôže súd, ktorému bola vec postúpená podľa § 188 ods. 1 písm. a) nadriadeným súdom, okrem prípadu, že by sa skutkový podklad pre posúdenie príslušnosti medzitým podstatne zmenil.

§ 190 (1) Ak má súd za to, že pri správnom použití zákona treba skutok, ktorý je predmetom obžaloby, posúdiť podľa iného ustanovenia zákona, ako podľa ktorého ho posudzovala obžaloba, vráti vec prokurátorovi na došetrenie [§ 188 ods. 1 písm. e)], ak treba so zreteľom na odchylné právne posúdenie vec ešte bližšie objasniť, najmä z hľadiska možnej novej obhajoby.

(2) Ak došetrenie nie je potrebné, upozorní súd na možnosť odchylného právneho posúdenia skutku v uznesení o prijatí obžaloby.

§ 191 (1) Ak vráti súd vec prokurátorovi na došetrenie, uvedie v uznesení, v ktorých smeroch treba vyšetrovanie doplniť a ktoré skutočnosti treba objasniť, prípadne ktoré úkony treba vykonať.

(2) Len čo uznesenie o vrátení veci prokurátorovi na došetrenie nadobudlo právoplatnosť, vracia sa vec do stavu prípravného konania.

(3) Došetrenie podľa uznesenia uvedeného v odseku 1 treba vykonať v lehote do jedného mesiaca odo dňa, keď boli spisy s právoplatným uznesením prokurátorovi vrátené. Predĺžiť túto lehotu je oprávnený nadriadený prokurátor.

§ 192 Ak je obvinený vo väzbe, rozhodne súd pri predbežnom prejednaní obžaloby vždy aj o ďalšom trvaní väzby.

§ 193 (1) Ak spoločenská organizácia požiadala, aby bol na hlavné pojednávanie pribraný jej zástupca ako spoločenský obžalobca alebo spoločenský obhajca, rozhodne súd pri prijatí obžaloby tiež o jeho účasti.

(2) Pri prijatí obžaloby rozhodne súd o rozsahu, v akom bude na hlavnom pojednávaní vykonávať dokazovanie, prípadne aj o vylúčení niektorej veci zo spoločného konania alebo o spojení vecí na spoločné konanie.

§ 194 Prijatie obžaloby predsedom senátu

Ak niet dôvodu na predbežné prejednanie obžaloby, rozhodne o prijatí obžaloby predseda senátu.

²¹⁴ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1965. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1966, s. 374 – 377.

§ 195 Nové predbežné prejednanie obžaloby

- (1) Ak sa rozhodne prokurátor vo veci, ktorá mu bola vrátená na došetrenie, opäť pre podanie obžaloby, prihliadne v nej i na výsledky vykonaného došetrenia. Obžaloba sa za podmienok uvedených v § 186 na súde znova predbežne prejedná.
- (2) Za podmienok uvedených v § 186 sa obžaloba znova predbežne prejedná tiež na súde, ktorému bola vec postúpená podľa § 188 ods. 1 písm. a).

TRINÁSTA HLAVA. Hlavné pojednávanie

Prvý oddiel. Príprava hlavného pojednávania

§ 196 Doručenie obžaloby

- (1) Obžalobu hneď po prijatí dá predseda senátu v odpise doručiť obžalovanému a jeho obhajcovi, a ak nie je obžalovaný svojprávny, aj jeho zákonnému zástupcovi; ak bola trestným činom poškodená socialistická organizácia, dá odpis obžaloby doručiť i jej. Ak sa v obžalobe navrhlo zhabanie veci patriacej inej osobe ako obžalovanému, dá predseda senátu doručiť odpis obžaloby aj tejto osobe. Ak už bolo kladne rozhodnuté o účasti spoločenského obžalobcu alebo spoločenského obhajcu na hlavnom pojednávaní, dá predseda senátu odpis obžaloby doručiť aj príslušnej spoločenskej organizácii. S odpisom obžaloby sa doručí i odpis uznesenia o jej prijatí.
- (2) Osoby, ktorým sa odpis obžaloby doručuje, treba súčasne vyzvať, aby návrhy na vykonanie ďalších dôkazov na hlavnom pojednávaní včas súdu oznámili a aby uviedli okolnosti, ktoré majú byť týmito dôkazmi objasnené.
- (3) Odpis obžaloby musí byť doručený najneskôršie s predvolaním na hlavné pojednávanie alebo s upovedomením o ňom.

§ 197 Náhradný sudca

- (1) Ak bude hlavné pojednávanie podľa očakávania trvať dlhší čas, zariadi predseda súdu, aby sa ho zúčastnil jeden alebo dvaja náhradní sudcovia.
- (2) Náhradný sudca má pri hlavnom pojednávaní postavenie člena senátu. Porady a hlasovania sa však zúčastní len v tom prípade, ak je pribraný namiesto sudcu, ktorému zabránila nejaká prekážka v ďalšej účasti na hlavnom pojednávaní. Sudca, za ktorého nastúpil náhradný sudca, sa hlavného pojednávania ďalej už nezúčastní.

§ 198 Nariadenie hlavného pojednávania

- (1) Deň hlavného pojednávania určí predseda senátu tak, aby obžalovaný od doručenia predvolania, prokurátor a obhajca od upovedomenia mali aspoň päťdňovú lehotu na prípravu. Túto lehotu možno skrátiť len s ich súhlasom, a pokiaľ ide o obžalovaného, len vtedy, keď sa na hlavné pojednávanie ustanoví a o jeho vykonanie výslovne žiada. U ostatných osôb, ktoré sa na hlavné pojednávanie predvolávajú alebo o ňom upovedomujú, treba zachovať spravidla aspoň trojdňovú lehotu.

(2) O hlavnom pojednávaní sa upovedomí prokurátor, zákonný zástupca a obhajca obžalovaného, ako aj poškodený a zúčastnená osoba. Ak majú poškodený alebo zúčastnená osoba splnomocnenca, upovedomia sa o hlavnom pojednávaní len ich splnomocnenci. Poškodeného treba v upovedomení upozorniť, že ak sa neustanoví na hlavné pojednávanie, bude sa o jeho nároku na náhradu škody rozhodovať na podklade návrhu prokurátora, ak bol taký návrh urobený v obžalobe, alebo na podklade jeho vlastných návrhov, ak sú už obsiahnuté v spise alebo ak dôjdu súdu skôr, ako sa prikročí k dokazovaniu. Ak bol k účasti na hlavnom pojednávaní pripustený spoločenský obžalobca alebo spoločenský obhajca, upovedomí sa o hlavnom pojednávaní tiež spoločenská organizácia, ktorá ho vyslala.

(3) Pri nariadení hlavného pojednávania urobí predseda senátu tiež všetky opatrenia potrebné na zabezpečenie jeho zdarného priebehu.

Druhý oddiel. Verejnosť hlavného pojednávania

§ 199 (1) Hlavné pojednávanie koná súd zásadne verejne.

(2) Má pritom na zreteli, aby pracujúcim bola poskytnutá v najširšej miere príležitosť sledovať prejednávanie vecí súdom a aby sa čo najúčinnnejšie prejavilo výchovné pôsobenie trestného konania na širokú verejnosť v zmysle jej aktívneho zapojenia sa do úsilia trestnú činnosť zamedzovať a jej predchádzať. Vo vhodných prípadoch vykonáva preto hlavné pojednávanie priamo na mieste, kde bol trestný čin spáchaný, alebo na pracovisku, prípadne v bydlisku obžalovaného. V tom prípade o konaní hlavného pojednávania upovedomí spoločenskú organizáciu, ktorá môže účasť pracujúcich zabezpečiť a účinne prispieť k splneniu účelu sledovaného verejným konaním hlavného pojednávania.

§ 200 (1) Verejnosť pri hlavnom pojednávaní môže byť vylúčená, len keby verejné prejednávanie vecí ohrozilo štátne, hospodárske alebo služobné tajomstvo, nerušený priebeh konania alebo mravnosť. Verejnosť možno vylúčiť tiež len na časť hlavného pojednávania.

(2) Rozsudok musí byť vyhlásený vždy verejne.

(3) O vylúčení verejnosti rozhodne súd po vypočutí strán uznesením, ktoré verejne vyhlási.

§ 201 (1) Aj keď verejnosť nebola vylúčená podľa § 200, môže súd odoprieť prístup na hlavné pojednávanie maloletým a tým, u ktorých je obava, že by mohli rušiť dôstojný priebeh hlavného pojednávania. Môže tiež urobiť nevyhnutné opatrenia proti preplňaniu pojednávacej siene.

(2) Aj keď verejnosť bola vylúčená podľa § 200, môže súd z dôležitých dôvodov povoliť jednotlivým osobám na hlavné pojednávanie prístup. Na žiadosť obžalovaného musí byť povolený prístup dvom jeho dôverníkom. Ak je obžalovaných viac, má právo na voľbu dôverníkov každý z nich. Ak by tak celkový počet dôverníkov vzrástol na viac než šesť a obžalovaní by sa medzi sebou o výbere nedohodli, vykoná výber súd. Ak bola verejnosť vylúčená pre ohrozenie štátneho,

hospodárskeho alebo služobného tajomstva, môžu byť za dôverníkov zvolené len také osoby, proti ktorým nemá súd námietky.

(3) Ak bola verejnosť vylúčená pre ohrozenie štátneho, hospodárskeho alebo služobného tajomstva, upozorní predseda senátu prítomných na trestné následky toho, keby nepovolaným osobám prezradili skutočnosti, o ktorých sa na pojednávaní dozvedia; môže tiež zakázať, aby si prítomní robili písomné poznámky.

Tretí oddiel. Otvorenie hlavného pojednávania

§ 202 Prítomnosť na hlavnom pojednávaní

(1) Hlavné pojednávanie sa koná za stálej prítomnosti všetkých členov senátu, zapisovateľa a prokurátora.

(2) V neprítomnosti obžalovaného môže sa hlavné pojednávanie vykonať, len ak súd má za to, že možno vec spoľahlivo rozhodnúť a účel trestného konania dosiahnuť i bez prítomnosti obžalovaného, a pritom

a) obžaloba bola obžalovanému riadne doručená a obžalovaný bol na hlavné pojednávanie včas a riadne predvolaný a

b) o skutku, ktorý je predmetom obžaloby, bol obžalovaný už niektorým orgánom činným v trestnom konaní vyslúchnutý a boli dodržané ustanovenia o vznesení obvinenia a o oboznámení obvineného s výsledkami vyšetrovania.

(3) Hlavné pojednávanie v neprítomnosti obžalovaného nemožno konať, ak je obžalovaný vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, alebo ak ide o trestný čin, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica prevyšuje päť rokov. V prípadoch nutnej obhajoby (§ 36) nemožno konať hlavné pojednávanie bez prítomnosti obhajcu.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 31. januára 1980 č. 4 Tz 2/80²¹⁵ (č. 70 zbierky)

V neprítomnosti obvineného možno konať hlavné pojednávanie len ak sú splnené všetky zákonom stanovené podmienky. Ich podstatou je zabezpečenie práva na obhajobu a zistenie objektívnej pravdy. Spravidla je vylúčené konať hlavné pojednávanie v neprítomnosti obvineného, ak je stíhaný pre pokračujúci, trvajúci a podobný trestný čin a na podklade spisového materiálu možno usudzovať, že obvinený pokračuje v trestnom čine aj po skončení prípravného konania, prípadne po podaní obžaloby. V takomto prípade by v neprítomnosti obvineného nemohol byť riadne zistený skutkový stav.

Pri rozhodovaní o tom, či sa má hlavné pojednávanie vykonať v neprítomnosti obvineného, musí súd uvážiť aj to, či sa dosiahne účel trestného konania, najmä či konanie bude výchovne pôsobiť na obvineného na ostatných občanov.

²¹⁵ Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk. Ročník 1980. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1981, s. 480 – 484.

Vedenie hlavného pojednávania

§ 203 (1) Hlavné pojednávanie vedie predseda senátu.

(2) Je povinný prítom dbať, aby bola zachovaná dôstojnosť a vážnosť súdneho pojednávania, aby hlavné pojednávanie nebolo zdržované výkladmi, ktoré nemajú vzťah k prejednávanej veci, a aby bolo zamerané čo najúčinnšie na objasnenie veci.

(3) Kto sa cíti opatrením predsedu senátu pri vedení hlavného pojednávania ukrátený, môže žiadať, aby rozhodol senát. Takú žiadosť i rozhodnutie o nej treba zaznamenať v zápisnici.

§ 204 (1) Osoby, ktoré rušia poriadok, môže predseda senátu z pojednávacej siene vykázať.

(2) Obžalovaný môže byť vykázaný len uznesením senátu po predchádzajúcej výstrahe, a to len na čas nevyhnutne potrebný. Len čo mu bol povolený znovu prístup do pojednávacej siene, oznámi mu predseda senátu podstatný obsah pojednávania konaného v jeho neprítomnosti, aby sa k nemu mohol vyjadriť.

Začiatok hlavného pojednávania

§ 205 (1) Hlavné pojednávanie otvorí predseda senátu oznámením veci, ktorá bude prejednávaná; potom predseda zistí, či sa ustanovili osoby, ktoré boli na hlavné pojednávanie predvolané alebo o ňom upovedomené, a zistí ich totožnosť. U osôb, u ktorých treba zachovať lehotu na prípravu, zistí, či táto lehota bola zachovaná.

(2) Ak sa niektorá z predvolaných osôb neustanovila, rozhodne súd po vypočutí prítomných strán, či možno pojednávanie napriek tomu vykonať alebo či ho treba odročiť.

§ 206 (1) Po vykonaní úkonov uvedených v § 205 predseda senátu vyzve prokurátora, aby predniesol obžalobu.

(2) Ak urobil prokurátor v obžalobe návrh, aby obžalovanému bola uložená povinnosť nahradiť poškodenému škodu spôsobenú trestným činom, vyzve predseda senátu po prednesení obžaloby poškodeného, aby sa k návrhu vyjadril. Ak nebol taký návrh v obžalobe urobený, opýta sa poškodeného, či navrhuje, aby obžalovanému bola uložená povinnosť na náhradu škody spôsobenú trestným činom, a v kom rozsahu. Ak sa neustanoví poškodený na hlavné pojednávanie a ak je jeho návrh obsiahnutý už v spise, predseda senátu prečíta tento návrh zo spisu.

(3) Ak uplatňuje práva poškodeného osoba, ktorej toto právo zrejme nepatrí, vysloví súd uznesením, že túto osobu ako poškodeného na hlavné pojednávanie nepripúšťa. Také rozhodnutie nebráni uplatneniu nároku na náhradu škody pred príslušným orgánom.

(4) Podľa odseku 3 postupuje súd aj vtedy, keď bránia účasti poškodeného okolnosti uvedené v § 44 ods. 2 a 3.

Štvrtý oddiel. Dokazovanie

Výsluch obžalovaného

§ 207 (1) Po prednesení obžaloby a vyjadrení poškodeného vylúčne predseda senátu obžalovaného na obsah obžaloby, a ak bol uplatnený nárok na náhradu škody, aj na tento nárok.

(2) Zápisnica o predchádzajúcej výpovedi obžalovaného sa prečíta len vtedy, ak sa koná v neprítomnosti obžalovaného, keď obžalovaný odoprie vypovedať alebo keď sa objavia podstatné rozpory medzi jeho skoršou výpoveďou a jeho údajmi pri hlavnom pojednávaní. Na tieto rozpory treba obžalovaného upozorniť a opýtať sa ho na ich príčinu.

§ 208 Ak je obžalovaných niekoľko, predseda senátu môže urobiť opatrenia, aby obžalovaný bol vylúčaný v neprítomnosti spoluobžalovaných. Obžalovaného však treba vždy ešte v priebehu dokazovania oboznámiť s obsahom výpovede spoluobžalovaných, ktorí boli vylúčaní v jeho neprítomnosti.

Vykonávanie ďalších dôkazov

§ 209 Predseda senátu má dbať na to, aby svedok ešte nevylúchnutý nebol prítomný pri výsluchu obžalovaného a iných svedkov. Ak je obava, že svedok v prítomnosti obžalovaného nevypovie pravdu, môže predseda senátu nariadiť, aby sa obžalovaný počas jeho výsluchu vzdialil z pojednávacej siene. Po návrate do pojednávacej siene musí mu však oznámiť obsah svedkovej výpovede, aby sa k nej obžalovaný mohol vyjadriť.

§ 210 Ak znalec nepodal ešte vo veci písomný posudok alebo sa od neho odchyľuje alebo ho dopĺňa, môže mu predseda senátu uložiť, aby posudok alebo jeho doplnok nadiktoval do zápisnice alebo ho sám napísal.

§ 211 (1) Namiesto výsluchu svedka alebo znalca na hlavnom pojednávaní možno predčítať zápisnicu o ich výpovedi iba na základe rozhodnutia súdu, ak pre menší význam dokazovanej skutočnosti alebo so zreteľom na povahu ostatného dôkazného materiálu súd nepokladá osobný výsluch za nevyhnutý a

- a) prokurátor i obžalovaný s tým súhlasia, alebo
- b) osobný výsluch svedka alebo znalca by bol spojený s neprímeranými ťažkosťami alebo trovami.

(2) Zápisnica o výpovedi spoluobžalovaného alebo svedka sa prečíta aj vtedy, ak taká osoba

- a) zomrela alebo sa stala nezvestnou, pre trvalý pobyt v cudzine nedosiahnuteľnou alebo ochorela na chorobu, ktorá natrvalo alebo na dohľadný čas znemožňuje jej výsluch,
- b) na hlavnom pojednávaní bez oprávnenia odoprela vypovedať alebo sa odchyľuje v podstatných bodoch od svojej skoršej výpovede.

(3) Zápisnicu o výpovedi svedka, ktorý má právo odoprieť výpoveď podľa § 100, možno čítať len za predpokladu, že pred výsluchom, ktorého sa zápisnica

týka, bol o svojom práve riadne poučený a výslovne vyhlásil, že ho nepoužíva. Za uvedeného predpokladu možno jeho výpoveď prečítať, aj keď na hlavnom pojednávaní svedčiť odoprel.

§ 212 Posudky a správy štátnych orgánov, štátnych ústavov alebo iných orgánov, ktoré plnia úlohy štátnej správy, sa vždy prečítajú, ak majú vzťah k prejednávanej veci.

§ 213 (1) Listiny, ktorými sa vykonáva dôkaz, sa na hlavnom pojednávaní prečítajú a umožní sa nazrieť do nich stranám, a ak je to potrebné aj svedkom a znalcom.

(2) Iné vecné dôkazy sa predložia stranám, a ak je to potrebné, aj svedkom a znalcom.

§ 214 Obžalovaného sa treba po vykonaní každého dôkazu opýtať, či sa chce k nemu vyjadriť, a jeho vyjadrenie sa zapíše do zápisnice.

§ 215 Súčinnosť strán pri dokazovaní

(1) Prokurátor, spoločenský obžalobca, spoločenský obhajca, obžalovaný, jeho obhajca a zákonný zástupca, zúčastnená osoba, poškodený a ich splnomocnenci môžu so súhlasom predsedu senátu klásť vyslúchaným otázky, a to spravidla vtedy, keď predseda senátu svoje dotazy skončil a keď už členovia senátu nemajú otázky.

(2) Po vykonaní všetkých dôkazov zistí predseda senátu, či strany nemajú návrhy na doplnenie dokazovania.

Piaty oddiel. Záver hlavného pojednávania

Záverečné reči

§ 216 (1) Ak niet ďalších dôkazných návrhov alebo ak bolo rozhodnuté, že sa ďalšie dôkazy vykonávať nebudú, vyhlási predseda senátu dokazovanie za skončené a udelí slovo na záverečné reči.

(2) Po záverečnej reči prokurátora prehovorí spoločenský obžalobca, poškodený, zúčastnená osoba, spoločenský obhajca, obhajca obžalovaného, prípadne obžalovaný. Ak má poškodený alebo zúčastnená osoba splnomocnenca, prehovorí splnomocnenec. Ak treba, určí predseda senátu poradie, v ktorom sa po záverečnej reči prokurátora ujmú slova jednotlivé oprávnené osoby. Obhajca obžalovaného, prípadne obžalovaný hovorí však vždy posledný.

(3) Ak sa po reči obhajcu alebo obžalovaného ujal slova znovu prokurátor alebo spoločenský obžalobca, má obhajca, prípadne obžalovaný právo na to odpovedať.

(4) Záverečné reči môže predseda senátu prerušiť len vtedy, keď vybočujú zrejme z rámca prejednávanej veci.

§ 217 Po skončení záverečných rečí a pred odchodom na záverečnú poradu udelí predseda senátu obžalovanému posledné slovo. Počas tohto prejavu nesmú obžalovanému ani súd, ani nikto iný klásť otázky.

§ 218 Doplnenie dokazovania

(1) Ak zistí súd so zreteľom na záverečné reči alebo pri záverečnej porade, že treba ešte niektorú okolnosť objasniť, uznesie sa, že dokazovanie bude doplnené, a v hlavnom pojednávaní pokračuje.

(2) Po doplnení dokazovania treba vždy znovu dať slovo na záverečné reči.

Šiesty oddiel. Odročenie hlavného pojednávania

§ 219 (1) Súd odročí hlavné pojednávanie, ak sa objaví prekážka, pre ktorú nemožno hlavné pojednávanie vykonať alebo v ňom pokračovať. Skôr ako hlavné pojednávanie odročí, zistí, či strany nenavrhujú ďalšie dôkazy, ktoré by bolo treba pre budúce pojednávanie zadovážiť.

(2) Pri pokračovaní v odročenom hlavnom pojednávaní oznámi predseda senátu podstatný obsah doterajšieho pojednávania. Ak sa však zmenilo zostavenie senátu, ak od odročenia hlavného pojednávania uplynul dlhší čas alebo ak to treba z iného dôvodu, musí byť hlavné pojednávanie vykonané znovu.

Siedmy oddiel. Rozhodnutie súdu na hlavnom pojednávaní

§ 220 Podklad pre rozhodnutie

(1) Súd môže rozhodovať len o skutku, ktorý je uvedený v obžalobnom návrhu.

(2) Pri svojom rozhodnutí smie prihliadať len na skutočnosti, ktoré boli prebrané na hlavnom pojednávaní, a opierať sa o dôkazy, ktoré boli na hlavnom pojednávaní vykonané.

(3) Dôkazný materiál z prípravného konania, ktorá má vzťah k prejednávanej veci, je súd povinný na hlavnom pojednávaní prebrať a v rozhodnutí sa s ním vyrovnáť.

(4) Právnym posúdením skutku v obžalobe nie je súd viazaný.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu SSR z 28. januára 1971 č. 3 Tz 127/70²¹⁶ (č. 37 zbierky)

Použitie zásady „in dubio pro reo“ vyplývajúcej z ustanovenia § 2 ods. 2 Tr. por. prihliada do úvahy len vtedy, keď pochybnosti, ktoré vznikli v trestnom konaní o nejakej skutočnosti, trvajú aj po vykonaní a zhodnotení všetkých dostupných dôkazov.

Súd je preto povinný vykonať na hlavnom pojednávaní všetky dôkazy, ktoré boli zhromaždené v prípravnom konaní a ktoré majú vzťah k prejednávanej veci a v rozhodnutí sa s týmito dôkazmi vyrovnáť (§ 220 ods. 3 Tr. por.).

§ 221 Vrátenie veci prokurátorovi

(1) Ak ukazujú výsledky hlavného pojednávania, že skutok, pre ktorý je obžalovaný stíhaný, treba pri správnom použití zákona posudzovať podľa iného ustanovenia zákona, ako podľa ktorého ho posudzovala obžaloba, a ak potrebuje

²¹⁶ *Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1971. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1972, s. 306 – 316.

vec z tohoto hľadiska ešte ďalšie objasnenie, vráti ju súd prokurátorovi na došetrenie.

(2) Súd vráti vec prokurátorovi na došetrenie aj vtedy, ak ukazujú výsledky hlavného pojednávania, že obžalovaný spáchal ešte ďalší skutok, ktorý je trestným činom, a prokurátor o vrátenie veci požiadal so zreteľom na potrebu spoločného prejednania.

(3) Ustanovenie § 191 platí i pre vrátenie veci podľa odseku 1 a 2.

(4) Proti rozhodnutiu podľa odseku 1 je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 222 Postúpenie veci

(1) Ak zistí súd v zažalovanom skutku trestný čin, na ktorého prejednanie nie je príslušný, postúpi vec príslušnému súdu. Je však povinný rozhodnúť vec sám, ak ide iba o miestnu nepríslušnosť a obžalovaný ju nevytkol; tiež je povinný sám vec rozhodnúť, ak by mala byť vec postúpená súdu toho istého druhu, avšak nižšieho stupňa. Postúpiť vec inému súdu nemôže súd, ktorému bola vec postúpená nadriadeným súdom, okrem prípadu, že by sa skutkový podklad pre posúdenie príslušnosti medzitým podstatne zmenil.

(2) Ak zistí súd v zažalovanom skutku iba previnenie, o ktorom je príslušný rozhodovať miestny ľudový súd, postúpi vec tomuto súdu.

(3) Ak zistí súd v zažalovanom skutku iba previnenie alebo priestupok, o ktorých je príslušný rozhodovať iný orgán než miestny ľudový súd, postúpi vec tomuto orgánu.

(4) Proti uzneseniu o postúpení podľa odsekov 2 a 3 môže prokurátor podať sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 223 Zastavenie trestného stíhania

(1) Súd zastaví trestné stíhanie, ak zistí za hlavného pojednávania, že je tu niektorá z okolností uvedených v § 11 ods. 1.

(2) Súd môže zastaviť trestné stíhanie aj vtedy, ak zistí za hlavného pojednávania, že je tu niektorý z dôvodov uvedených v § 177 ods. 2.

(3) Rozhodnutie podľa odseku 1 a 2 môže sa týkať tiež len niektorého zo skutkov, pre ktoré bola podaná obžaloba.

(4) Proti rozhodnutiu podľa odsekov 1 a 2 môže prokurátor podať sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 224 Prerušenie trestného stíhania

(1) Súd preruší trestné stíhanie, ak zistí za hlavného pojednávania, že je tu niektorá z okolností uvedených v § 178 ods. 1 písm. b) až d).

(2) Súd preruší trestné stíhanie aj vtedy, keď nemožno obžalovanému doručiť predvolanie na hlavné pojednávanie.

(3) Ak odpadne dôvod prerušenia, súd v trestnom stíhaní pokračuje.

(4) Proti rozhodnutiu, ktorým súd trestné stíhanie prerušil alebo ktorým návrh na pokračovanie v ňom zamietol, môže prokurátor podať sťažnosť.

Rozsudok

§ 225 (1) Ak nebude vec vrátená prokurátorovi podľa § 221 ani postúpená podľa § 222 a ak nedôjde k zastaveniu trestného stíhania podľa § 223 alebo k jeho prerušeniu podľa § 224, rozhodne súd rozsudkom, či sa obžalovaný uznáva za vinného alebo či sa spod obžaloby oslobodzuje.

(2) Uznať obžalovaného za vinného z trestného činu podľa prísnejšieho ustanovenia zákona, ako podľa ktorého posudzovala skutok obžaloba, môže súd len vtedy, keď obžalovaný bol na možnosť tohto prísnejšieho posudzovania skutku upozornený podľa § 190 ods. 2. Ak sa tak nestalo, treba obžalovaného na túto možnosť upozorniť ešte pred vynesením rozsudku, a ak o to žiada, poskytnúť mu znovu lehotu na prípravu obhajoby a hlavné pojednávanie na ten účel odročiť.

§ 226 Súd oslobodí obžalovaného spod obžaloby,

- a) ak nebolo dokázané, že sa stal skutok, pre ktorý je obžalovaný stíhaný,
- b) ak nie je tento skutok trestným činom,
- c) ak nebolo dokázané, že tento skutok spáchal obžalovaný,
- d) ak nie je obžalovaný pre nepríčetnosť trestne zodpovedný, alebo
- e) ak zanikla trestnosť činu.

§ 227 Ak tu boli podmienky pre zastavenie trestného stíhania v dôsledku udelenia milosti, amnestie alebo premlčania a v konaní sa pokračovalo len preto, že obžalovaný na prejednaní veci trval (§ 11 ods. 2), súd, ak nezistí žiadny iný dôvod pre oslobodenie obžalovaného, vysloví síce vinu, no trest neuloží.

§ 228 (1) Ak odsudzuje súd obžalovaného pre trestný čin, ktorým spôsobil inému majetkovú škodu, uloží mu spravidla v rozsudku, aby ju poškodenému nahradil, ak bol nárok včas uplatnený (§ 43 ods. 2).

(2) Výrok o povinnosti obžalovaného na náhradu škody musí presne označovať osobu oprávneného a nárok, ktorý mu bol prisúdený. V odôvodnených prípadoch môže súd vysloviť, že záväzok má byť splnený v splátkach, ktorých výšku a podmienky zročnosti súčasne určí.

§ 229 (1) Ak niet podľa výsledku dokazovania pre vyslovenie povinnosti na náhradu škody podklad alebo ak by bolo pre rozhodnutie o povinnosti na náhradu škody potrebné vykonať ďalšie dokazovanie, ktoré presahuje potreby trestného stíhania a podstatne by ho pretiahlo, súd odkáže poškodeného na konanie o občianskoprávných veciach, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.

(2) Na konanie o občianskoprávných veciach, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom odkáže súd poškodeného tiež so zvyškom jeho nároku, ak mu nárok z akéhokoľvek dôvodu prizná len sčasti.

(3) Ak súd obžalovaného spod obžaloby oslobodí, odkáže poškodeného s jeho

nárokom na náhradu škody vždy na konanie o občianskoprávných veciach, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.

§ 230 (1) Ak zistil súd u obžalovaného dôvod pre uloženie ochranného opatrenia, môže ho uložiť i bez návrhu prokurátora.

(2) Ak súd potrebuje pre rozhodnutie o ochrannom opatrení vykonať ešte ďalšie dokazovanie, ktoré nemôže byť vykonané hneď, vyhradí rozhodnutie o ochrannom opatrení verejnému zasadnutiu.

(3) Postupovať podľa odseku 2 možno aj vtedy, keď prokurátor urobil návrh na zhabanie veci nepatriacej obžalovanému.

Ôsmy oddiel. Rozhodnutie súdu mimo hlavného pojednávania

§ 231 (1) Ak vyjde najavo mimo hlavného pojednávania niektorá z okolností odôvodňujúcich zastavenie trestného stíhania podľa § 223 ods. 1 a 2 alebo prerušenie trestného stíhania podľa § 224 ods. 1 a 2, súd trestné stíhanie zastaví, prípadne preruší na neverejnom zasadnutí.

(2) Proti rozhodnutiu podľa odseku 1 môže prokurátor podať sťažnosť, ktorá má, ak nejde o prerušenie trestného stíhania, odkladný účinok.

Štrnásť hlava. Verejné zasadnutie

§ 232 Všeobecné ustanovenie

Na verejnom zasadnutí rozhoduje súd tam, kde to zákon výslovne ustanovuje.

§ 233 Príprava verejného zasadnutia

(1) Predseda senátu predvolá na verejné zasadnutie osoby, ktorých osobná účasť na ňom je nevyhnutná. O verejnom zasadnutí upovedomí prokurátora, ako aj osobu, ktorá svojím návrhom dala na verejné zasadnutie podnet, a osobu, ktorá môže byť priamo dotknutá rozhodnutím, ak tieto osoby neboli na verejné zasadnutie predvolané; upovedomí tiež obhajcu, prípadne splnomocnenca a zákonného zástupcu týchto osôb. K predvolaniu alebo upovedomeniu pripojí odpis návrhu, ktorým bol na verejné zasadnutie daný podnet.

(2) Deň verejného zasadnutia určí predseda senátu tak, aby osobe, ktorá na verejné zasadnutie dala svojím návrhom podnet, osobe, ktorá môže byť priamo dotknutá rozhodnutím, obhajcovi alebo splnomocnencovi týchto osôb, ako aj prokurátorovi ostala od doručenia predvolania na verejné zasadnutie alebo od upovedomenia o ňom aspoň päťdňová lehota na prípravu. Skrátiť túto lehotu možno len so súhlasom toho, v koho záujme je lehota daná. U ostatných osôb, ktoré sa na verejné zasadnutie predvolávajú alebo o ňom upovedomujú, treba zachovať spravidla trojdňovú lehotu.

§ 234 Prítomnosť na verejnom zasadnutí

(1) Verejné zasadnutie sa koná za stálej prítomnosti všetkých členov senátu a zapisovateľa.

(2) Ak neustanovuje zákon niečo iné, nie je účasť prokurátora a obhajcu na verejnom zasadnutí nevyhnutná.

Priebeh verejného zasadnutia

§ 235 (1) Po otvorení verejného zasadnutia podá predseda alebo ním určený člen senátu na podklade spisu zpravu o stave veci zameranú na otázky, ktoré treba na verejnom zasadnutí riešiť. Potom osoba, ktorá dala svojím návrhom na verejné zasadnutie podnet, návrh prednesie. Osoba, ktorá môže byť priamo dotknutá rozhodnutím, ako aj prokurátor sa k návrhu vyjadria, ak nie sú sami navrhovateľmi.

(2) Ak sa na verejnom zasadnutí vykonávajú dôkazy, použijú sa primerane ustanovenia o dokazovaní na hlavnom pojednávaní. Obmedzenia vo vykonávaní dôkazu čítaním zápisnice o výpovedi svedka alebo znalca (§ 211 ods. 1) platia iba pre verejné zasadnutie konané o odvolaní.

(3) Po vykonaní dôkazov udelí predseda senátu slovo na konečné návrhy. Ak je osobou, ktorá môže byť priamo dotknutá rozhodnutím, obvinený, má právo hovoriť posledný.

§ 236 Rozhodnutie súdu sa vždy vyhlási verejne.

§ 237 Podklad pre rozhodnutie

V svojom rozhodnutí smie súd prihliadať len na skutočnosti, ktoré boli prebrané na verejnom zasadnutí, a opierať sa o dôkazy, ktoré boli na verejnom zasadnutí vykonané.

§ 238 Použitie ustanovení o hlavnom pojednávaní

Na verejnosť, konanie, začiatok a odročenie verejného zasadnutia sa použijú primerane ustanovenia o hlavnom pojednávaní.

§ 239 Ochranné liečenia a zhabanie veci

(1) Ak nejde o prípad, keď si súd rozhodnutie o ochrannom liečení alebo o zhabaní veci vyhradil podľa § 230 ods. 2, môže ich uložiť na verejnom zasadnutí, len ak to navrhne prokurátor.

(2) Proti rozhodnutiu o ochrannom liečení a o zhabaní veci je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

PÄTNÁSTA HLAVA. Neverejné zasadnutie

§ 240 Na neverejnom zasadnutí rozhoduje súd tam, kde nie je zákonom predpísané, že sa rozhoduje na hlavnom pojednávaní alebo na verejnom zasadnutí.

§ 241 O neverejnom zasadnutí upovedomí predseda senátu prokurátora, a to spravidla aspoň tri dni vopred. Ak je účasť prokurátora na neverejnom zasadnutí povinná, možno trojdennú lehotu skrátiť len s jeho súhlasom.

§ 242 (1) Neverejné zasadnutie sa koná za stálej prítomnosti všetkých členov senátu a zapisovateľa.

(2) Ak neustanovuje tento zákon niečo iné, nie je účasť prokurátora na neverejnom zasadnutí povinná.

(3) Iné osoby sú z účasti na neverejnom zasadnutí vylúčené.

§ 243 (1) Ak treba na neverejnom zasadnutí vykonať dôkazy, deje sa tak prečítaním zápisnice a iných písomností.

(2) Kým sa súd odoberie na záverečnú poradu, udelí predseda senátu slovo prokurátorovi na konečné vyjadrenie alebo návrh.

§ 244 Rozhodnutie sa vždy vyhlási.

ŠESTNÁSTA HLAVA. Odvolanie a konanie o ňom

§ 245 Prípustnosť a účinok

(1) Opravným prostriedkom proti rozsudku súdu prvého stupňa je odvolanie.

(2) Odvolanie má odkladný účinok.

Oprávnené osoby

§ 246 (1) Rozsudok môže odvolaním napadnúť

a) prokurátor pre nesprávnosť ktoréhokoľvek výroku,

b) obžalovaný pre nesprávnosť výroku, ktorý sa ho priamo dotýka,

c) zúčastnená osoba pre nesprávnosť výroku o zhabaní veci,

d) poškodený, ktorý uplatnil nárok na náhradu škody, pre nesprávnosť výroku o náhrade škody.

(2) Osoba oprávnená napadať rozsudok pre nesprávnosť niektorého jeho výroku môže ho napadať aj preto, že taký výrok nebol urobený, ako aj pre porušenie ustanovení o konaní, ktoré predchádzalo rozsudku, ak toto porušenie mohlo spôsobiť, že výrok je nesprávny alebo že chýba.

§ 247 (1) V neprospech obžalovaného môže rozsudok napadnúť odvolaním len prokurátor; len čo do povinnosti na náhradu škody má toto právo aj poškodený, ktorý uplatnil nárok na náhradu škody.

(2) V prospech obžalovaného môžu rozsudok odvolaním napadnúť okrem obžalovaného a prokurátora i príbuzní obžalovaného v pokolení priamom, jeho súrodenci, osvojiteľ, osvojenec, manžel a druh. Prokurátor môže tak urobiť i proti vôli obžalovaného. Ak nie je obžalovaný svojprávny, môže i proti vôli obžalovaného za neho v jeho prospech odvolanie podať aj jeho zákonný zástupca a jeho obhajca.

§ 248 Lehota a miesto podania

(1) Odvolanie sa podáva na súde, proti ktorého rozsudku smeruje, a to do osem dní od doručenia odpisu rozsudku.

(2) Ak sa rozsudok doručuje ako obžalovanému, tak i jeho obhajcovi a zákonnému zástupcovi, plyní lehota od toho doručenia, ktoré bolo vykonané najneskoršie.

(3) Iným osobám uvedeným v § 247 ods. 2, s výnimkou prokurátora, končí sa lehota tým istým dňom ako obžalovanému.

§ 249 Obsah odvolania

(1) Odvolanie prokurátora, odvolanie, ktoré podáva za obžalovaného jeho obhaj-

ca, ako aj odvolanie, ktoré podáva za poškodeného alebo za zúčastnenú osobu ich splnomocnenec, musí byť v lehote uvedenej v § 248 tiež odôvodnené tak, aby bolo zrejmé, v ktorej časti sa rozsudok napadá a aké vady sa vytykajú rozsudku alebo konaniu, ktoré rozsudku predchádzalo.

(2) Odvolanie možno oprieť o nové skutočnosti a dôkazy.

§ 250 Vzatie sa a vzatie odvolania späť

(1) Po vyhlásení rozsudku môže sa oprávnená osoba odvolania výslovne vzdať.

(2) Osoba, ktorá odvolanie podala, môže ho výslovným vyhlásením vziať späť, a to až dovtedy, než sa odvolací súd odoberie na záverečnú poradu. Odvolanie prokurátora môže vziať späť i nadriadený prokurátor.

(3) Odvolanie podané v prospech obžalovaného inou oprávnenou osobou alebo za obžalovaného obhajcom alebo zákonným zástupcom môže byť vzaté späť len s výslovným súhlasom obžalovaného. Prokurátor môže vziať také odvolanie späť i bez súhlasu obžalovaného. V tomto prípade plyní obžalovanému nová lehota na podanie odvolania od upovedomenia, že odvolanie bolo vzaté späť.

(4) Vzatie odvolania späť vezme, ak niet prekážok, uznesením na vedomie predsedu senátu odvolacieho súdu, a ak nebola vec doteraz tomuto súdu predložená, predseda senátu súdu prvého stupňa.

§ 251 Konanie na súde prvého stupňa

Predseda senátu doručí odpis odvolania ostatným stranám, ktoré by mohli byť rozhodnutím o odvolaní priamo dotknuté, s upozornením, že sa môžu k odvolaniu vyjadriť; len čo lehota na podanie odvolania všetkým oprávneným osobám uplynula, predloží spisy odvolaciemu súdu.

§ 252 Odvolací súd

O odvolaní proti rozsudku okresného súdu rozhoduje nadriadený krajský súd. O odvolaní proti rozsudku krajského súdu ako súdu prvého stupňa rozhoduje Najvyšší súd.

Rozhodnutie odvolacieho súdu

§ 253 (1) Odvolací súd zamietne odvolanie, ak bolo podané oneskorene, osobou neoprávnenou alebo osobou, ktorá sa odvolania výslovne vzdala alebo znovu podala odvolanie, ktoré v tej istej veci už predtým výslovne vzala späť.

(2) Ako oneskorené nemôže byť zamietnuté odvolanie, ktoré oprávnená osoba podala oneskorene len preto, že sa spravovala nesprávnym poučením súdu.

§ 254 (1) Ak nezamietne odvolací súd odvolanie podľa § 253, preskúma zákonnosť a odôvodnenosť všetkých výrokov rozsudku, proti ktorým môže odvolateľ podať odvolanie, i správnosť postupu konania, ktoré predchádzalo rozsudku, prihliadajúc pritom i na vady, ktoré neboli odvolaním vytykané.

(2) Ak bola odvolaním napadnutá časť rozsudku týkajúca sa len niektorej z viacerých osôb, o ktorých bolo rozhodnuté tým istým rozsudkom, preskúma odvo-

laci súd podľa odseku 1 len tú časť rozsudku a predchádzajúceho konania, ktorá sa týka tejto osoby.

§ 255 Odvolací súd preruší trestné stíhanie, ak vyjde za odvolacieho konania najavo, že po vyhlásení napadnutého rozsudku nastala niektorá z okolností uvedených v § 178 ods. 1 písm. b) až d), alebo ak nemožno obžalovanému doručiť predvolanie na verejné zasadnutie odvolacieho súdu.

§ 256 Odvolací súd odvolanie zamietne, ak zistí, že nie je dôvodné.

§ 257 Odvolací súd napadnutý rozsudok zruší a

a) vec postúpi, ak mal tak urobiť už súd prvého stupňa (§ 222 ods. 1 až 3),

b) trestné stíhanie zastaví, ak zistí, že je tu niektorá z okolností, ktoré by odôvodňovali zastavenie trestného stíhania súdom prvého stupňa (§ 223 ods. 1 a 2),

c) trestné stíhanie preruší, ak mal tak urobiť už súd prvého stupňa (§ 224 ods. 1 a 2).

§ 258 (1) Odvolací súd zruší napadnutý rozsudok tiež

a) pre podstatné vady konania, ktoré rozsudku predchádzalo, najmä preto, že v tomto konaní boli porušené ustanovenia, ktorými sa má zabezpečiť objasnenie veci alebo právo obhajoby,

b) pre vady rozsudku, najmä pre nejasnosť alebo neúplnosť jeho skutkových zistení alebo pre to, že súd nevzal do úvahy všetky okolnosti významné pre rozhodnutie,

c) ak vzniknú pochybnosti o správnosti skutkových zistení, na objasnenie veci treba dôkazy opakovať alebo vykonávať dôkazy ďalšie a ich vykonávanie pred odvolacím súdom by znamenalo nahradzovať činnosť súdu prvého stupňa,

d) ak bolo napadnutým rozsudkom porušené ustanovenie trestného zákona,

e) ak je uložený trest neprimeraný, alebo

f) ak je rozhodnutie o uplatnenom nároku poškodeného na náhradu škody nesprávne.

(2) Ak je vadná len časť napadnutého rozsudku a možno ju oddeliť od ostatných, zruší odvolací súd rozsudok len v tejto časti; ak však zruší, hoci i len sčasti, výrok o vine, zruší vždy súčasne celý výrok o treste, ako aj ďalšie výroky, ktoré majú vo výroku o vine svoj podklad.

§ 259 (1) Ak po zrušení napadnutého rozsudku alebo niektorej jeho časti treba urobiť vo veci nové rozhodnutie, vráti odvolací súd vec spravidla súdu prvého stupňa, aby ju v potrebnom rozsahu znovu prejednal a rozhodol.

(2) Ak vada záleží len v tom, že v napadnutom rozsudku niektorý výrok chýba alebo je neúplný, môže odvolací súd bez toho, aby rozsudok zrušil, vec súdu prvého stupňa vrátiť s príkazom, aby o chýbajúcom výroku rozhodol alebo neúplný výrok doplnil.

(3) Rozhodnúť sám rozsudkom vo veci môže odvolací súd, len ak možno nové rozhodnutie urobiť na podklade skutkového stavu, ktorý bol v napadnutom roz-

sudku správne zistený a prípadne dôkazmi vykonanými bezprostredne pred odvolacím súdom doplnený. Odvolací súd nemôže však

a) uznať obžalovaného za vinného zo skutku, pre ktorý bol napadnutým rozsudkom oslobodený,

b) uznať obžalovaného za vinného ťažšieho trestného činu, než z akého ho mohol v napadnutom rozsudku uznať za vinného súd prvého stupňa (§ 225 ods. 2),

c) uložiť obžalovanému trest smrti, ak mu ho neuložil už súd prvého stupňa.

(4) Uložiť obžalovanému prísnejší trest, než aký mu uložil súd prvého stupňa, môže odvolací súd len na podklade odvolania prokurátora, ktoré bolo podané v neprospech obžalovaného.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 26. januára 1967 č. Tzv. 42/66²¹⁷ (č. 31 zbierky)

Bylo-li odvolání podáno jen ve prospěch obviněného, je uložení dalšího druhu trestu (peněžitého trestu), který napadeným rozsudkem uložen nebyl, porušením zákazu reformace in peius (§ 259 odst. 4 tr. ř.).

§ 260 Ak to považuje odvolací súd pre náležité objasnenie veci za potrebné, môže pri zrušení rozsudku vysloviť, že sa vec vracia prokurátorovi na došetrenie. Ustanovenie § 191 platí i tu.

§ 261 Ak je dôvod, na základe ktorého rozhodol odvolací súd v prospech niektorého obžalovaného, na prospech aj ďalšiemu spoluobžalovanému alebo zúčastnenej osobe, rozhodne odvolací súd vždy aj v ich prospech. Rovnako rozhodne v prospech obžalovaného, ktorému je na prospech dôvod, na základe ktorého rozhodol v prospech zúčastnenej osoby.

§ 262 Ak rozhodne odvolací súd, že sa vec vracia na nové prejednanie a rozhodnutie súdu prvého stupňa, môže súčasne nariadiť, aby bola prejednaná a rozhodnutá v inom zložení senátu. Z dôležitého dôvodu môže tiež nariadiť, aby ju prejednal a rozhodol iný súd toho istého druhu a toho istého stupňa v jeho obvode.

§ 263 Konanie na odvolacom súde

(1) O odvolaní rozhoduje odvolací súd na verejnom zasadnutí. Rozhodnutie podľa § 253, 255 a 257 môže urobiť ja na neverejnom zasadnutí.

(2) Účasť prokurátora na verejnom i neverejnom zasadnutí je povinná.

(3) Na verejnom zasadnutí konanom o odvolaní musí mať obžalovaný obhajcu vo všetkých prípadoch, v ktorých ho musí mať na hlavnom pojednávaní.

(4) V neprítomnosti obžalovaného, ktorý je vo väzbe alebo vo výkone trestu odňatia slobody, možno verejné zasadnutie odvolacieho súdu konať len vtedy, ak obžalovaný výslovne vyhlási, že sa účasti na verejnom zasadnutí vzdáva.

²¹⁷ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1967. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1968, s. 341 – 343.

(5) Po začatí verejného zasadnutia predseda senátu alebo ním určený člen senátu prednesie najskôr napadnutý rozsudok, uvedie, ktoré vady rozsudku alebo konania sa vytýkajú, a oznámi podstatný obsah doterajšieho konania.

(6) Dôkazy pred odvolacím súdom sa spravidla nevykonávajú. Len výnimočne môže odvolací súd konanie doplniť dôkazmi nevyhnutnými na to, aby mohol o odvolaní rozhodnúť.

§ 264 Konanie na súde prvého stupňa po zrušení rozsudku

(1) Súd, ktorému vec bola vrátená na nové prejednanie a rozhodnutie, je viazaný právnym názorom, ktorý vyslovil v svojom rozhodnutí odvolací súd, a je povinný vykonať úkony a doplnenia, vykonanie ktorých odvolací súd nariadil.

(2) Ak bol napadnutý rozsudok zrušený len v dôsledku odvolania podaného v prospech obžalovaného, nemôže byť obžalovanému v novom konaní uložený prísnejší trest, než aký mu bol uložený zrušeným rozsudkom, okrem prípadu, že by súd v novom konaní na podklade nových skutočností, ktoré vyšli najavo, uznal obžalovaného za vinného z ťažšieho trestného činu.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 21. decembra 1967 č. 9 Tz 78/67²¹⁸ (č. 36 zbierky)

Viazanosť súdu prvého stupňa právnym názorom odvolacieho súdu vo zmysle § 264 ods. 1 tr. por. spočíva v tom, že správne zistený skutočný stav veci vykazuje znaky konkrétneho trestného činu.

Ak nie je skutočný stav veci správne zistený a ak má odvolací súd za to, že je tomu tak preto, že okresný súd nehodnotil správne dôkazy vo veci vykonané, môže odvolací súd upozorniť súd prvého stupňa, v ktorých smeroch má byť konanie doplnené alebo čím je treba znovu sa zaoberať, nesmie však k spôsobu hodnotenia dôkazov udeľovať záväzné pokyny.

§ 265 Dôsledky zrušenia výroku o náhrade škody

Ak zruší odvolací súd napadnutý rozsudok iba vo výroku o náhrade škody a ak nerozhodne sám vo veci, odkáže poškodeného na konanie o občianskoprávných veciach, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.

SEDEMNÁSTA HLAVA. Sťažnosť pre porušenie zákona a konanie o nej

§ 266 (1) Proti právoplatnému rozhodnutie súdu, ktorým bol porušený zákon, ako i proti právoplatnému rozhodnutiu súdu, ktoré bolo urobené na podklade vadného postupu konania, môže generálny prokurátor alebo predseda Najvyššieho súdu podať na Najvyššom súde sťažnosť pre porušenie zákona. Generálny prokurátor ju môže podať i proti takémuto rozhodnutiu prokurátora.

²¹⁸ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1968. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1969, s. 388 – 392.

(2) Proti výroku o treste možno sťažnosť pre porušenie zákona podať len vtedy, keď trest je v zrejmom nepomere k stupňu nebezpečnosti činu pre spoločnosť alebo k pomerom páchatel'a alebo keď uložený druh trestu je v zrejmom rozpore s účelom trestu.

(3) Ak sa týka rozhodnutie uvedené v odseku 1 viacerých osôb, možno sťažnosť pre porušenie zákona podať tiež len proti tej časti rozhodnutia, ktorá sa týka niektorej z týchto osôb.

(4) Proti rozhodnutiu o sťažnosti pre porušenie zákona nie je sťažnosť pre porušenie zákona prípustná.

§ 267 (1) Najvyšší súd preskúma na podklade sťažnosti pre porušenie zákona správnosť všetkých výrokov napadnutého rozhodnutia, ako aj konanie, ktoré mu predchádzalo.

(2) Ak bola sťažnosť pre porušenie zákona obmedzená podľa § 266 ods. 3, preskúma správnosť len tých výrokov, ktoré sa týkajú osoby, ktorej sa sťažnosť pre porušenie zákona dotýka, ako aj konanie, ktoré tejto časti rozhodnutia predchádzalo.

§ 268 (1) Ak zistí Najvyšší súd, že zákon porušený nebol, sťažnosť pre porušenie zákona uznesením zamietne.

(2) Ak zistí Najvyšší súd, že zákon porušený bol, vysloví rozsudkom, že napadnutým rozhodnutím, prípadne jeho časťou (§ 266 ods. 3) alebo v konaní, ktoré takému rozhodnutiu predchádzalo, bol porušený zákon.

§ 269 (1) Výrok podľa § 268 ods. 2 sa nedotýka právoplatnosti rozhodnutia, o ktoré ide.

(2) Ak bol však porušený zákon v neprospech obvineného, zruší Najvyšší súd súčasne s výrokom uvedeným v § 268 ods. 2 napadnuté rozhodnutie alebo jeho časť, prípadne tiež vadné konanie mu predchádzajúce. Ak je nezákonný len niektorý výrok napadnutého rozhodnutia a ak ho možno oddeliť od ostatných, zruší Najvyšší súd len tento výrok. Ak však zruší, hoci i len sčasti, výrok o vine, zruší vždy súčasne celý výrok o treste, ako aj ďalšie výroky, ktoré majú vo výroku o vine svoj podklad. Zruší tiež ďalšie rozhodnutia na zrušené rozhodnutie obsahovo nadväzujúce, pokiaľ so zreteľom na zmenu, ku ktorej došlo zrušením, stratili podklad. Ustanovenie § 261 sa použije primerane.

§ 270 (1) Ak po zrušení napadnutého rozhodnutia alebo niektorého jeho výroku treba urobiť vo veci nové rozhodnutie, prikáže Najvyšší súd spravidla súdu alebo prokurátorovi, o ktorého rozhodnutie ide, aby vec v potrebnom rozsahu znovu prejednal a rozhodol.

(2) Ak porušenie zákona záleží len v tom, že v napadnutom rozhodnutí niektorý výrok chýba alebo je neúplný, môže Najvyšší súd bez toho, aby rozhodnutie zrušil, prikázať súdu alebo prokurátorovi, o ktorého rozhodnutie ide, aby o chýbajúcom výroku rozhodol alebo neúplný výrok doplnil.

(3) Ak prikazuje Najvyšší súd vec podľa odseku 1 alebo 2 na nové prejednanie a rozhodnutie, môže súčasne nariadiť, aby ju súd prejednal a rozhodol v inom zložení senátu. Z dôležitých dôvodov môže tiež vec prikázať na prejednanie a rozhodnutie inému súdu alebo inému prokurátorovi.

(4) Súd alebo prokurátor, ktorému vec bola prikázaná, je viazaný právnym názorom, ktorý vyslovil vo veci Najvyšší súd, a je povinný vykonať procesné úkony, ktorých vykonanie Najvyšší súd nariadil.

§ 271 (1) Najvyšší súd môže pri zrušení napadnutého rozhodnutia tiež sám hneď rozhodnúť vo veci, ak možno rozhodnutie urobiť na podklade skutkového stavu, ktorý bol v napadnutom rozhodnutí správne zistený. Najvyšší súd nemôže však sám

a) uznať obvineného za vinného zo skutku, pre ktorý bol napadnutým rozsudkom spod obžaloby oslobodený alebo pre ktorý bolo trestné stíhanie zastavené,

b) uznať obvineného za vinného z ťažšieho trestného činu, než z akého mohol byť uznaný za vinného napadnutým rozsudkom,

c) uložiť obvinenému trest smrti.

(2) Ak zruší Najvyšší súd rozsudok iba vo výroku o náhrade škody, použije primerane § 265.

§ 272 Ak nebol zákon porušený v neprospech obvineného, môže Najvyšší súd postupovať podľa § 269 ods. 2 až § 271 len vtedy, keď to navrhol generálny prokurátor alebo predseda Najvyššieho súdu v sťažnosti pre porušenie zákona podanej do šesť mesiacov od právoplatnosti napadnutého rozhodnutia a ak rozhodol Najvyšší súd o tejto sťažnosti do troch mesiacov od jej podania.

§ 273 Ak Najvyšší súd vyslovil, že zákon bol porušený v neprospech obvineného, nemožno obvinenému pri novom rozhodovaní uložiť trest prísnejší, než aký mu bol uložený pôvodným rozsudkom. Ak ide o iné rozhodnutie, platí ustanovenie § 150 primerane.

§ 274 (1) O sťažnosti pre porušenie zákona rozhoduje Najvyšší súd na verejnom zasadnutí za účasti generálneho prokurátora.

(2) Ak smeruje sťažnosť pre porušenie zákona proti rozhodnutiu senátu alebo predsedu senátu Najvyššieho súdu, rozhoduje o nej Prezídium Najvyššieho súdu, pokiaľ nevyhradilo rozhodnutie o nej plénu Najvyššieho súdu. Prezídium a plénum Najvyššieho súdu rozhodujú v týchto prípadoch na neverejnom zasadnutí za účasti generálneho prokurátora.

§ 275 (1) Ak bol zákon porušený v neprospech obvineného, neprekáža jeho smrť uskutočniť konanie na podklade sťažnosti pre porušenie zákona; trestné stíhanie nemožno tu zastaviť preto, že obvinený zomrel.

(2) Ak nemožno upovedomenie o verejnom zasadnutí doručiť osobe, ktorá rozhodnutím o sťažnosti pre porušenie zákona môže byť priamo dotknutá, postačí o konaní verejného zasadnutia upovedomiť jej obhajcu, prípadne splnomocnen-

ca. Ak nemá táto osoba obhajcu, prípadne splnomocnenca, treba jej ho na ten účel ustanoviť. Ustanovenie § 39 sa tu použije obdobne.

(3) Ak sa vykonáva na obvinenom trest odňatia slobody uložený mu pôvodným rozsudkom a Najvyšší súd na sťažnosť pre porušenie zákona výrok o tomto treste zruší, rozhodne súčasne o väzbe.

(4) Generálny prokurátor lebo predseda Najvyššieho súdu môžu výkon rozhodnutia, proti ktorému podali sťažnosť pre porušenie zákona, odložiť alebo prerušiť až rozhodnutia.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 24. decembra 1966 č. 8 Tz 73/66²¹⁹ (č. 18 zbierky)

Konaním na podklade sťažnosti pre porušenie zákona (§ 275 ods. 1 tr. por.) treba rozumieť nielen rozhodnutie o podanej sťažnosti pre porušenie zákona, ale aj ďalšie konanie, ku ktorému má dôjsť po vyslovení, že bol porušený zákon v neprospech obvineného a po zrušení príslušného právoplatného rozhodnutia.

§ 276 Ak na rozhodnutie o sťažnosti pre porušenie zákona treba objasniť nejakú okolnosť, vykoná potrebné vyšetrenie predseda senátu Najvyššieho súdu alebo na jeho žiadosť niektorý iný orgán činný v trestnom konaní, prípadne i bezpečnostný orgán. Pre také vyšetrenie platia ustanovenia piatej hlavy. V obzvlášť naliehavých prípadoch možno na zaistenie dôkazného materiálu použiť na podklade uznesenia senátu i prostriedky uvedené v štvrtej hlave. Zaistiť osobu obvineného vydaním príkazu na dodanie do väzby a vzatím do väzby možno však len vtedy, keď to navrhne generálny prokurátor alebo predseda Najvyššieho súdu v sťažnosti pre porušenia zákona podanej v neprospech obvineného a ak to považuje Najvyšší súd za nevyhnutné so zreteľom na závažnosť trestného činu a naliehavosť väzobných dôvodov.

OSEMNÁSTA HLAVA. Obnova konania

§ 277 Všeobecné ustanovenie

Ak sa skončilo trestné stíhanie vedené proti určitej osobe právoplatným rozsudkom alebo právoplatným uznesením súdu alebo prokurátora o zastavení trestného stíhania, možno v trestnom stíhaní tej istej osoby pre ten istý skutok pokračovať, len ak bola povolená obnova trestného konania. Pred povolením obnovy možno na zaistenie dôkazného materiálu a na zaistenie osoby obvineného vykonávať vyšetrovacie úkony len v medziach ustanovení tejto hlavy.

Podmienky obnovy

§ 278 (1) Obnova konania, ktoré sa skončilo právoplatným rozsudkom, sa po-

²¹⁹ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1967. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1968, s. 143 – 145.

volí, ak vyjdú najavo skutočnosti alebo dôkazy súdu skôr neznáme, ktoré by mohli samy osebe alebo v spojení so skutočnosťami a dôkazmi už skôr známymi odôvodniť iné rozhodnutie o vine alebo o priznanom nároku poškodeného na náhradu škody, alebo so zreteľom na ktoré by pôvodne uložený trest bol v zrejmom nepomere k stupňu nebezpečnosti činu pre spoločnosť alebo k pomerom páchatel'a alebo uložený druh trestu by bol v zrejmom rozpore s účelom trestu.

(2) Obnova konania, ktoré sa skončilo právoplatným uznesením súdu o zastavení trestného stíhania, sa povolí, ak vyjdú najavo skutočnosti alebo dôkazy súdu skôr neznáme, ktoré by mohli samy osebe alebo v spojení so skutočnosťami a dôkazmi už skôr známymi viesť k záveru, že dôvody na zastavenie tu neboli a že je na mieste v konaní o obžalobe pokračovať.

(3) Obnova konania, ktoré sa skončilo právoplatným uznesením prokurátora o zastavení trestného stíhania, sa povolí, ak vyjdú najavo skutočnosti alebo dôkazy prokurátorovi skôr neznáme, ktoré by mohli samy osebe alebo v spojení so skutočnosťami a dôkazmi už skôr známymi viesť k záveru, že dôvody na zastavenie tu neboli a že je na mieste podať proti obvinenému obžalobu.

(4) Obnova konania, ktoré sa skončilo niektorým zo spôsobov uvedených v predchádzajúcich odsekoch, sa povolí aj vtedy, ak sa právoplatným rozsudkom zistí, že prokurátor alebo sudca v pôvodnom konaní porušil svoje povinnosti konaním zakladajúcim trestný čin.

§ 279 Obnova v neprospech obvineného je vylúčená, ak

a) trestnosť činu zanikla,

b) na čin sa vzťahuje rozhodnutie prezidenta republiky, ktorým nariadil, aby sa v trestnom stíhaní nepokračovalo, alebo

c) obvinený zomrel.

§ 280 Osoby oprávnené na návrh na povolenie obnovy

(1) Obnovu možno povoliť len na návrh oprávnenej osoby.

(2) V neprospech obvineného môže návrh na povolenie obnovy podať len prokurátor.

(3) V prospech obvineného môžu návrh na povolenie obnovy podať okrem obvineného aj osoby, ktoré by mohli podať v jeho prospech odvolanie. Ak by tak mohli urobiť i proti vôli obvineného, môžu proti jeho vôli podať i návrh na povolenie obnovy. Taký návrh môžu urobiť i po smrti obvineného.

(4) Ak sa dozvie súd alebo iný štátny orgán o okolnosti, ktorá by mohla odôvodniť návrh na povolenie obnovy, je povinný oznámiť ju prokurátorovi. Ak ide o okolnosť, ktorá by mohla odôvodniť návrh na povolenie obnovy v prospech obvineného, je prokurátor povinný upovedomiť o nej bez odkladu obvineného, alebo ak to nie je možné, inú osobu oprávnenú na podanie návrhu, pokiaľ taký návrh nepodá sám.

§ 281 Príslušnosť súdu na rozhodnutie o obnove

(1) O návrhu na povolenie obnovy konania, ktoré sa skončilo právoplatným uznesením prokurátora o zastavení trestného stíhania, rozhoduje súd, ktorý by bol príslušný rozhodovať o obžalobe.

(2) O návrhu na povolenie obnovy konania, ktoré sa skončilo právoplatným rozsudkom, a konania, ktoré sa skončilo právoplatným uznesením súdu o zastavení trestného stíhania, rozhoduje súd, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni.

(3) Aj keď vo veci v prvom stupni rozhodoval okresný súd, rozhodne o návrhu na povolenie obnovy krajský súd, ak to navrhne prokurátor s odôvodnením, že so zreteľom na nové skutočnosti alebo dôkazy, ktoré vyšli najavo, ide o trestný čin patriaci do príslušnosti krajského súdu.

Konanie o návrhu na povolenie obnovy

§ 282 (1) Ak pre rozhodnutie o návrhu na povolenie obnovy na preverenie jeho dôvodnosti treba niektorú okolnosť vopred objasniť, vykoná potrebné vyšetrenie predseda senátu alebo na jeho žiadosť niektorý iný orgán činný v trestnom konaní, prípadne i bezpečnostný orgán. Pre takéto vyšetrenie platia ustanovenia piatej hlavy.

(2) V prípadoch obzvlášť naliehavých možno na zaistenie dôkazného materiálu na podklade uznesenia senátu použiť i prostriedky uvedené v štvrtej hlave. Zaisťovať osobu obvineného vydaním príkazu na dodanie do väzby a vzatím do väzby možno však pred povolením obnovy len vtedy, keď to navrhne prokurátor podávajúc návrh na obnovu v neprospech obvineného a ak to považuje súd za nevyhnutné so zreteľom na povahu nových skutočností a dôkazov, ktoré vyšli najavo, na závažnosť trestného činu a na naliehavosť väzobných dôvodov.

(3) Ak bol podaný návrh na povolenie obnovy v prospech osoby odsúdenej na trest smrti, odloží súd výkon tohoto trestu až do rozhodnutia o návrhu. Po podaní návrhu na obnovu môže súd odložiť alebo prerušiť i výkon iných trestov.

§ 283 Súd návrh na povolenie obnovy zamietne,

a) ak bol podaný osobou neoprávnenou,

b) ak smeruje len proti rozhodnutiu alebo výroku, ohľadne ktorého obnova nie je prípustná,

c) ak je obnova vylúčená podľa § 279, alebo

d) ak nezistí dôvody obnovy podľa § 278.

§ 284 (1) Ak vyhovie súd návrhu na povolenie obnovy, zruší napadnuté rozhodnutie celkom alebo v časti, v ktorej je návrh dôvodný. Ak zruší, čo i len sčasti, výrok o vine, zruší vždy súčasne celý výrok o treste, ako aj ďalšie výroky, ktoré majú vo výroku o vine svoj podklad. Zruší tiež ďalšie rozhodnutia na zrušené rozhodnutie obsahovo nadväzujúce, pokiaľ so zreteľom na zmenu, ku ktorej zrušením došlo, stratili podklad.

(2) Ak súd povolí obnovu konania, ktoré sa skončilo právoplatným uznesením súdu o zastavení trestného stíhania, alebo ak povolí v otázke viny obnovu kona-

nia, ktoré sa skončilo právoplatným rozsudkom, môže súčasne so zrušením rozhodnutia vec vrátiť prokurátorovi na došetrenie, ak to považuje za potrebné pre objasnenie veci. Krajský súd, ktorý podľa § 281 ods. 3 povolil obnovu konania, v ktorom v prvom stupni rozhodoval okresný súd, vráti vec vždy prokurátorovi. Ustanovenie § 191 platí i tu.

(3) Ak súd povolí obnovu iba vo výroku o priznanom nároku poškodeného na náhradu škody, odkáže poškodeného pri zrušení tohto výroku na konanie o občianskoprávných veciach, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom.

§ 285 Ak súd povolí obnovu v prospech obvineného z dôvodov, ktoré sú na prospech aj niektorému spoluobvinenému alebo zúčastnenej osobe, povolí súčasne obnovu aj v ich prospech.

§ 286 (1) O návrhu na povolenie obnovy rozhoduje súd na verejnom zasadnutí.

(2) Zamietnuť návrh z dôvodov uvedených v § 283 písm. a) až c) môže i na neverejnom zasadnutí. Z dôvodu uvedeného v § 283 písm. d) môže návrh zamietnuť na neverejnom zasadnutí iba v tom prípade, keď návrh opretý o tie isté skutočnosti a dôkazy bol už skôr právoplatne zamietnutý a návrh nanovo podaný je len jeho opakovaním.

(3) Proti rozhodnutiu o návrhu na povolenie obnovy je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

Konanie po povolení obnovy

§ 287 Ak sa vykonáva na obvinenom trest odňatia slobody uložený mu v pôvodnom rozsudku, rozhodne súd po právoplatnosti uznesenia, ktorým spolu s povolením obnovy zrušil výrok o tomto treste, bez odkladu o väzbe.

§ 288 (1) Ak bola právoplatne povolená obnova konania, ktoré sa skončilo právoplatným uznesením prokurátora o zastavení trestného stíhania, pokračuje sa v prípravnom konaní.

(2) V ostatných prípadoch pokračuje súd po právoplatnom povolení obnovy v konaní na podklade pôvodnej obžaloby, ak sa nevyslovilo, že sa vec vracia prokurátorovi na došetrenie (§ 284 ods. 2).

(3) Ak bola povolená obnova, len pokiaľ ide o niektorý z trestných činov, za ktoré bol právoplatne uložený úhrnný alebo súhrnný trest, a súd vrátil vec prokurátorovi na došetrenie, určí po právoplatnosti uznesenia povolujujúceho obnovu na verejnom zasadnutí rozsudkom primeraný trest pre ostávajúce trestné činy.

§ 289 Ak bola povolená obnova len v prospech obvineného,

a) čas od právoplatnosti pôvodného rozsudku do právoplatnosti uznesenia povolujujúceho obnovu sa do premlčacej doby nezapočítava,

b) nesmie mu byť novým rozsudkom uložený trest prísnejší, než aký mu bol uložený v pôvodnom rozsudku,

c) neprekáža jeho smrť vykonaniu ďalšieho konania a trestné stíhanie nemožno zastaviť preto, že obvinený zomrel.

DEVÄTNÁSTA HLAVA. Osobitné spôsoby konania

§ 290 Všeobecné ustanovenie

Ak táto hlava neobsahuje osobitné ustanovenie, použijú sa aj na konanie podľa tejto hlavy všeobecné predpisy.

Prvý oddiel. Konanie proti mladistvým

§ 291 Vznesenie obvinenia a obhajoba mladistvého

(1) Obvinenie proti mladistvému možno vzniesť len s predchádzajúcim súhlasom prokurátora.

(2) Od vznesenia obvinenia musí mladistvý mať obhajcu, ktorý má tiež právo zúčastniť sa podľa ustanovení tohoto zákona vyšetrovacích úkonov (§ 168 ods. 1).

§ 292 Zistenie pomerov mladistvého

V konaní proti mladistvému treba čo najdôkladnejšie zistiť tiež stupeň rozumového a mravného vývoja mladistvého, jeho povahu, pomery a prostredie, v ktorom žil a bol vychovaný, jeho správanie pred spáchaním trestného činu a po ňom a iné okolnosti dôležité pre voľbu prostriedkov vhodných na jeho nápravu, najmä na posúdenie, či má byť nariadená ochranná výchova mladistvého. Zistenie pomerov mladistvého sa spravidla uloží orgánu poverenému starostlivosťou o mládež.

§ 293 Väzba mladistvého

Aj keď jestvujú väzobné dôvody podľa § 67, smie byť mladistvý vzatý do väzby iba vtedy, keď nemožno účel väzby dosiahnuť ináč.

Konanie pred súdom

§ 294 (1) Obžalobu proti mladistvému treba vždy predbežne prejednať na zasadnutí senátu.

(2) Prijatú obžalobu doručí predseda senátu aj orgánu poverenému starostlivosťou o mládež.

§ 295 Ak to vyžaduje prospech mladistvého, môže príslušný súd postúpiť vec súdu, v ktorého obvode mladistvý býva, alebo súdu, na ktorom z iných dôvodov je vykonanie trestného konania so zreteľom na záujmy mladistvého najúčelnejšie.

§ 296 Spoločné konanie proti mladistvému a osobe staršej než osemnásť rokov možno vykonať len výnimočne, ak je to potrebné pre všestranné a objektívne objasnenie veci alebo ak sú pre to iné dôležité dôvody. Pokiaľ ide o mladistvého, použijú sa i v spoločnom konaní ustanovenia tohto oddielu.

§ 297 (1) Hlavné pojednávanie nemožno konať v neprítomnosti mladistvého.

(2) O hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí treba upovedomiť aj orgán poverený starostlivosťou o mládež. Prokurátor musí byť i na verejnom zasadnutí vždy prítomný.

(3) Na hlavnom pojednávaní a verejnom zasadnutí proti mladistvému a) súd vylúči verejnosť aj vtedy, ak je to na prospech mladistvého,

b) predseda senátu môže mladistvému prikázať, aby sa pri niektorej časti hlavného pojednávania alebo verejného zasadnutia vzdialil z pojednávacej siene, ak je obava, že by táto časť konania mohla nepriaznivo pôsobiť na jeho mravný vývoj; po návrate mladistvého do pojednávacej siene mu oznámi podstatný obsah pojednávania konaného za jeho neprítomnosti, aby sa mohol k nemu vyjadriť, c) zástupca orgánu povereného starostlivosťou o mládež má právo robiť návrhy a dávať vyslúchaným otázky; slovo na záverečnú reč mu patrí po mladistvom.

§ 298 Oznamovanie rozhodnutí

(1) Odpis rozsudku sa doručí vždy aj orgánu poverenému starostlivosťou o mládež.

(2) Ak nebol zástupca orgánu povereného starostlivosťou o mládež prítomný pri vyhlasovaní uznesenia, proti ktorému je prípustná sťažnosť alebo ktorým bolo trestné stíhanie zastavené alebo prerušené alebo vec postúpená, doručí sa orgánu poverenému starostlivosťou o mládež odpis tohto uznesenia.

§ 299 Osoby oprávnené podať opravné prostriedky

(1) Opravné prostriedky v prospech mladistvého môže podať, a to i proti jeho vôli, aj orgán poverený starostlivosťou o mládež; lehota na podanie opravného prostriedku mu plyní samostatne.

(2) Sťažnosť v prospech mladistvého môžu podať aj jeho príbuzní v pokolení priamom, jeho súrodenec, osvojiteľ, manžel a druh; lehota na podanie sťažnosti sa im končí tým istým dňom ako mladistvému.

§ 300 Uloženie ochrannej výchovy

(1) Ak nejde o prípad, v ktorom si súd rozhodnutie o ochrannej výchove vyhradil podľa § 230 ods. 2, môže ju uložiť na verejnom zasadnutí, len ak to navrhne prokurátor.

(2) Proti rozhodnutiu o ochrannej výchove je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 301 Spoločné ustanovenia

(1) V konaní proti mladistvému treba dbať na to, aby sa ako vyšetrovanie, tak i rozhodovanie zverovalo osobám, ktorých životné skúsenosti a znalosť otázok súvisiacich s výchovou mládeže zaručujú splnenie výchovného účelu konania. Orgány činné v trestnom konaní postupujú v najužšej spolupráci so zariadeniami, ktorým je zverená starostlivosť o mládež, prípadne so zariadeniami psychiatrickej starostlivosti. K vyšetreniu duševného stavu mladistvého sa príberie spravidla znalec z odboru detskej alebo dorastovej psychiatrie.

(2) Ustanovenia tohto oddielu sa nepoužívajú

a) v konaní o trestných činoch, ktoré obvinený spáchal jednak pred dovŕšením osemnásteho roku, jednak po jeho dovŕšení, ak zákon na čin spáchaný po dovŕšení osemnásteho roku ustanovuje trest rovnaký alebo prísnejší, alebo

b) ak dôjde k vzneseniu obvinenia až po dovŕšení devätnásteho roku obvineného.

(3) Ustanovenia tohoto oddielu o účasti orgánu povereného starostlivosťou o mládež sa nepoužívajú v odbore vojenského súdnictva,

Druhý oddiel. Konanie proti ušlému

§ 302 (1) Konanie podľa ustanovení tohto oddielu možno vykonať proti tomu, kto sa vyhýba trestnému konaniu pobytom v cudzine alebo tým, že sa skrýva.

(2) Proti osobe mladistvej toto konanie nemožno použiť.

§ 303 Vzniesť obvinenie proti osobe uvedenej v § 302 ods. 1 možno len s predchádzajúcim súhlasom prokurátora.

§ 304 Obvinený musí mať v tomto konaní vždy obhajcu. Ten má rovnaké práva ako obvinený.

§ 305 Konanie pred súdom sa vykonáva podľa ustanovení tohoto oddielu len na návrh prokurátora. Návrh môže sa podať už v obžalobe.

§ 306 (1) Všetky písomnosti určené pre obvineného sa doručujú iba obhajcovi.

(2) Predvolanie na hlavné pojednávanie a na verejné zasadnutie sa tiež vhodným spôsobom uverejní. Hlavné pojednávanie, prípadne verejné zasadnutie sa potom vykoná i v neprítomnosti obvineného, a to bez ohľadu na to, či sa obvinený o ňom dozvedel.

Rozhodnutie Najvyššieho súdu ČSR z 23. novembra 1966 č. 4 Tz 62/66²²⁰ (č. 21 zbierky)

Trestný čin opustění republiky podle § 109 odst. 2 tr. zák. není trestným činem trvácím. Je dokonán okamžikem uplynutí doby, po kterou má pachatel jako československý občan povolen pobyt v cizině, pokud má současně úmysl buď vůbec nebo po delší dobu se nevrátit na území ČSSR.

Řízení proti uprchlému nelze konat proti mladistvé osobě, a to ani v případě, že proti ní bylo vzneseno obvinění až po dovršení devatenáctého roku jejího věku.

Tretí oddiel. Konanie počas stanného práva

§ 307 Vyhlásenie stanného práva

(1) Vláda môže vyhlásiť stanné právo, keď sa v miere obzvlášť nebezpečnej rozmáha niektorý z týchto trestných činov: teror (§§ 93, 94 tr. zák.), záškodníctvo (§§ 95, 96 tr. zák.), sabotáž (§ 97 tr. zák.), špekulácia (§ 117 tr. zák.), rozkrádanie majetku v socialistickom vlastníctve (§ 132 tr. zák.), útok na štátny orgán a orgán spoločenskej organizácie podľa § 153 tr. zák., útok na verejného činiteľa podľa § 155 tr. zák., všeobecné ohrozenie podľa § 179 tr. zák., vražda (§ 219 tr. zák.), lúpež (§ 234 tr. zák.), plienenie v priestore vojnových operácií (§ 264 tr. zák.), neposlúchnutie rozkazu (§ 273 tr. zák.), zbehnutie (§ 282 tr. zák.), zbehnutie do

²²⁰ *Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1967. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1968, s. 151 – 153.

cudziny (§ 283 tr. zák.). Ak treba zabrániť len určitému spôsobu páchania týchto trestných činov, obmedzí sa stanné právo len na tieto prípady. ...

(3) Stanné právo sa vyhlási vo všetkých obciach a u všetkých útvarov, pre ktoré je nariadené, a to takým spôsobom, aby sa dostalo čo najskôr na všeobecnú známosť. Vo vyhláske sa uvedú trestné činy, ktorých sa stanné právo týka, a územie a útvary, na ktoré sa vzťahuje. Pripojí ja hrozba, že každý, kto po vyhlásení spácha taký trestný čin, bude súdený v stannom konaní a potrestaný smrťou.

§ 308 Účinky stanného práva

(1) Kto po vyhlásení stanného práva spácha trestný čin, na ktorý bolo stanné právo vyhlásené, potresce sa smrťou. Ak bola výkonom trestu smrti na jednom alebo niekoľkých odsúdených daná výstraha dostačujúca na obnovenie poriadku, môže súd pre závažné poľahčujúce okolnosti namiesto trestu smrti uložiť trest odňatia slobody, na sedem až pätnásť rokov.

(2) Ak sa dopustí po vyhlásení stanného práva trestného činu, pre ktorý bolo stanné právo vyhlásené, mladistvý, potresce sa odňatím slobody na päť až desať rokov, a ak ide o vojaka v činnej službe, odňatím slobody na päť až pätnásť rokov.

Stanné konanie

§ 309 (1) V stannom konaní sa prejednávajú len tie trestné činy, pre ktoré bolo stanné právo vyhlásené, a to len ak boli spáchané po vyhlásení stanného práva a na území alebo u útvaru, pre ktoré bolo vyhlásené.

(2) Stanné konanie nemožno vykonať proti osobe, ktorá nebola pristihnutá pri čine samom alebo ktorú nemožno bez prietľahu usvedčiť alebo ktorá je ťažko chorá lebo tehotná; v takom prípade sa koná podľa všeobecných predpisov.

§ 310 (1) Stanné konanie sa začne na návrh prokurátora. Tento návrh nahradzuje obžalobu.

(2) Stanné konanie sa vykonáva na okresnom súde na spôsob hlavného pojednávania. Predbežné pojednávanie obžaloby sa nekoná. Celé konanie musí byť skončené najneskoršie do 72 hodín odvtedy, čo bol obžalovaný postavený pred súd.

(3) V stannom konaní musí mať obžalovaný obhajcu. ...

§ 313 (1) Trest smrti vyhlásený v stannom konaní sa vykoná spravidla 3 až 12 hodín po vyhlásení rozsudku.

(2) Ustanovenia § 316 a 317 sa tu nepoužívajú. ...

Novelizácia (účinná od 1. júla 1973) – Zákon č. 48/1973 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa Trestný poriadok

V devätnástej hlave sa za štvrtý oddiel vkladá piaty oddiel, ktorý včítane nadpisu znie: „*Piaty oddiel. Trestný príkaz § 314e (1) V konaní o prečinoch môže samosudca bez pojednania veci na hlavnom pojednávaní vydať trestný príkaz,*

a) ak sa obvinený v priebehu objasňovania priznal a samosudca vzhľadom na výsledky objasňovania nemá dôvod pochybovať o pravdivosti tohto priznania alebo ak rozhodne skutočnosti zistil vlastným pozorovaním verejný orgán a

b) ak prokurátor navrhol vydanie trestného príkazu alebo súhlasil, aby sa trestný príkaz vydal; návrh alebo súhlas prokurátora sa musí vzťahovať aj na druh a výmeru trestu, ktorý sa má trestným príkazom uložiť.

(2) Trestným príkazom možno uložiť trest odňatia slobody do dvoch mesiacov, nápravné opatrenie do štyroch mesiacov, zákaz činnosti do dvoch rokov, peňažný trest do 5000 Kčs a prepadnutie vecí; náhradný trest odňatia slobody za peňažný trest nesmie ani spolu s uloženým trestom odňatia slobody presahovať dva mesiace.

(3) Trestný príkaz nemožno vydať

a) v konaní proti mladistvému,

b) v konaní proti osobe, ktorá je pozbavená spôsobilosti na právne úkony alebo ktorej spôsobilosť na právne úkony je obmedzená,

c) ak sa má rozhodovať o ochrannom opatrení alebo

d) ak sa má uložiť súhrnný trest a predchádzajúci trest bol uložený rozsudkom.

(4) Trestný príkaz má povahu odsudzujúceho rozsudku. Účinky spájané s vyhlásením odsudzujúceho rozsudku nastávajú tu doručením trestného príkazu obvinenému.

§ 314f (1) Trestný príkaz obsahuje

a) označenie súdu, ktorý trestný príkaz vydal,

b) deň a miesto vydania trestného príkazu,

c) označenie obvineného (§ 120 ods. 2),

d) výrok o vine (§ 120 ods. 3) a ukladanom treste (§ 122 ods. 1),

e) výrok o odkázaní poškodeného na konanie v občianskoprávných veciach, prípadne na konanie pred iným príslušným orgánom, ak sa uplatnil nárok na náhradu škody, a

f) poučenie o práve podať odpor.

(2) Trestný príkaz sa doručuje obvinenému, prokurátorovi a poškodenému, ktorý uplatnil nárok na náhradu škody. Obvinenému sa doručuje do vlastných rúk; náhradné doručenie a uloženie písomností je vylúčené. Ak obvinený má obhajcu, doručí sa trestný príkaz aj jemu.

§ 314g (1) Obvinený a osoby, ktoré sú oprávnené podať v jeho prospech odvolanie, s výnimkou prokurátora, môžu podať proti trestnému príkazu odpor. Odpor sa podáva na súde, ktorý trestný príkaz vydal, a to do ôsmich dní od doručenia trestného príkazu obvinenému. Na navrátenie lehoty sa obdobne použije ustanovenie § 61.

(2) Ak oprávnená osoba podala proti trestnému príkazu v lehote odpor, trestný príkaz sa tým ruší a samosudca nariadi vo veci hlavné pojednávanie. Inak sa trestný príkaz stane právoplatným a vykonateľným.

(3) Ak v dôsledku včas podaného odporu rozhoduje samosudca na hlavnom pojednávaní, nesmie obvinenému uložiť prísnejší trest, než aký uložil trestným príkazom, ledaže by sa skutkový stav na základe dokazovania podstatne zmenil. “.

DVADSIATA HLAVA. Vykonávacie konanie

§ 315 Príslušnosť vo vykonávanom konaní

(1) Rozhodnutie vykonáva, prípadne jeho výkon zariaďuje ten orgán, ktorý rozhodnutie urobil; v konaní pred súdom rozhodnutie senátu vykonáva alebo jeho výkon zariaďuje predseda senátu.

(2) Rozhodnutia súvisiace s výkonom trestov a ochranných opatrení robí, ak nie je ďalej ustanovené niečo iné, súd, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni. ...

Prvý oddiel. Výkon trestu smrti

§ 316 (1) Ak nadobudol rozsudok, ktorým bol uložený trest smrti, právoplatnosť, predloží predseda senátu súdu, ktorý vo veci rozhodoval v prvom stupni, bez odkladu spisy Najvyššiemu súdu.

(2) Najvyšší súd preskúma zákonnosť rozsudku a konania mu predchádzajúceho, a ak zistí, že došlo k takému porušeniu zákona, ktoré mohlo mať vplyv na uloženie trestu smrti, postupuje, ako by bola podaná sťažnosť pre porušenie zákona.

(3) Ak o treste smrti rozhodoval Najvyšší súd, preskúma rozsudok Prezídium Najvyššieho súdu.

§ 317 Trest smrti smie by vykonaný až vtedy, keď ostal rozsudok po preskúmaní Najvyšším súdom nedotknutý a súdu bolo oznámené, že nebola podaná žiadosť o milosť, prípadne, že žiadosť o milosť bola zamietnutá.

§ 318 (1) Ak už nič neprekáža výkonu trestu smrti, oznámi sudca bezprostredne pred výkonom trestu odsúdenému, že trest bude vykonaný, a prečíta mu rozsudok, avšak bez odôvodnenia, a zamietavé rozhodnutie o žiadosti o milosť, ak bola podaná.

(2) Na tehotnej žene sa trest smrti vykonať nesmie.

§ 319 (1) Pri výkone trestu smrti musí byť prítomný sudca, prokurátor, náčelník nápravného zariadenia a lekár.

(2) O výkone trestu smrti spíše prítomný sudca zápisnicu, ktorá musí obsahovať tiež údaje, kedy podľa zistenie lekára nastala smrť. Zápisnicu podpíšu osoby uvedené v odseku 1.

Druhý oddiel. Výkon trestu odňatia slobody

§ 320 Miesto a spôsob výkonu trestu

(1) Trest odňatia slobody sa vykonáva v nápravných zariadeniach Ministerstva vnútra; trest odňatia slobody neprevyšujúci dva roky uložený vojakovi v základnej službe môže sa vykonať tiež v nápravných zariadeniach Ministerstva národnej obrany.

(2) Predpisy o výkone trestu odňatia slobody v nápravných zariadeniach Ministerstva vnútra vydá minister vnútra po dohode s ministrom spravodlivosti a generálnym prokurátorom; pritom osobitne upraví výkon tohoto trestu u páchatel'ov obzvlášť závažných trestných činov a u obzvlášť nebezpečných recidivistov. Predpisy o výkone trestu odňatia slobody v nápravných zariadeniach

Ministerstva národnej obrany vydá minister národnej obrany po dohode s ministrom vnútra, ministrom spravodlivosti a generálnym prokurátorom.

(3) Prokurátor, v ktoré ho obvode sa trest odňatia slobody vykonáva, dozerá na jeho výkon. Správa nápravného zariadenia, v ktorom sa trest odňatia slobody vykonáva, je povinná vykonať príkazy prokurátora týkajúce sa zachovania predpisov platných pre výkon trestu odňatia slobody.

§ 321 Nariadenie výkonu trestu

(1) Len čo sa rozhodnutie, podľa ktorého sa má vykonať nepodmienečný trest odňatia slobody, stalo vykonateľným, predseda senátu príslušnému nápravnému zariadeniu pošle nariadenie výkonu trestu a vyzve odsúdeného, ak je na slobode, aby trest nastúpil. Ak sa stal výrok o uložení trestu odňatia slobody vykonateľným rozhodnutím odvolacieho súdu, môže výkon tohoto trestu nariadiť u obvineného, ktorý je vo väzbe, predseda senátu odvolacieho súdu hneď pri vyhlásení rozhodnutia.

(2) Ak niet obavy, že odsúdený, ktorý je na slobode, ujde, môže mu predseda senátu na nastúpenie trestu poskytnúť primeranú lehotu, aby si mohol obstarat' svoje záležitosti. Táto lehota nesmie byť dlhšia než jeden mesiac odo dňa, kedy nadobudlo právoplatnosť rozhodnutie uvedené v odseku 1. ...

Odklad výkonu trestu

§ 322 (1) Predseda senátu odloží na potrebný čas výkon trestu odňatia slobody, ak by výkon trestu ohrozil život alebo zdravie odsúdeného.

(2) Trest odňatia slobody na tehotnej žene sa môže vykonať len vtedy, keď je tak krátkeho trvania, že pôrod pravdepodobne nenastane za výkonu trestu a výkonom trestu nebude ohrozené zdravie tehotnej ženy alebo zdravie očakávaného dieťaťa. Ináč predseda senátu výkon trestu na tehotnej žene odloží, a to až na šesť mesiacov po pôrode.

(3) Výkon trestu odňatia slobody na matke novonarodeného dieťaťa môže predseda senátu odložiť až na čas šesť mesiacov po pôrode. ...

§ 324 Čas strávený v liečebnom ústave

Čas, ktorý osoba, na ktorej sa vykonáva trest odňatia slobody, strávila za výkonu tohoto trestu v liečebnom ústave, počíta sa do trestu.

Prerušenie výkonu trestu

§ 325 (1) Ak je odsúdený, na ktorom sa vykonáva trest odňatia slobody, postihnutý ťažkou chorobou, môže predseda senátu výkon trestu na potrebný čas prerušiť; predseda senátu preruší výkon trestu vždy, ak ide o tehotnú ženu alebo o ženu krátko po pôrode, ak by výkon trestu ohrozil jej zdravie alebo zdravie jej očakávaného alebo novonarodeného dieťaťa.

(2) Ak je obava, že odsúdený ujde, alebo ak zneužíva povolené prerušenie, predseda senátu prerušenie výkonu trestu odvolá. ...

§ 327 Upustenie od výkonu trestu

(1) Súd môže upustiť od výkonu trestu odňatia slobody alebo jeho zvyšku, ak odsúdený bol alebo má byť vydaný do cudziny alebo vyhostený. Ak nedôjde k vydaniu alebo k vyhosteniu alebo ak sa vráti vydaný alebo vyhostený, trest odňatia slobody alebo jeho zvyšok sa vykoná.

(2) Súd môže upustiť od výkonu trestu odňatia slobody alebo jeho zvyšku aj vtedy, ak zistí, že odsúdený ochorel nevyliciteľnou životu nebezpečnou chorobou alebo nevyliciteľnou duševnou chorobou.

(3) Proti rozhodnutiu podľa odseku 1 a 2 je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 328 Odklad a prerušenie výkonu trestu a upustenie od jeho výkonu u vojakov

(1) Predseda senátu odloží alebo preruší výkon trestu odňatia slobody neprevyšujúceho šesť mesiacov, ak je odsúdený povolaný na výkon základnej vojenskej služby.

(2) Ak odsúdený vo výkone tejto služby nespáchal nijaký trestný čin a konal riadne vojenskú službu, upustí súd od výkonu trestu alebo jeho zvyšku; ináč rozhodne, že sa trest alebo jeho zvyšok vykoná. Ak sa upustilo od výkonu trestu alebo jeho zvyšku, pokladá sa trest za vykonaný dňom, keď bol jeho výkon odložený alebo prerušený. ...

Podmienečné odsúdenie

§ 329 (1) Len čo nadobudol právoplatnosť rozsudok ukladajúci trest odňatia slobody, ktorého výkon bol podmienečne odložený so zreteľom na to, že sa spoločenská organizácia zaručila za nápravu odsúdeného, pošle predseda senátu odpis rozsudku organizácii, ktorá záruku prevzala, a požiada ju o výchovné spolupôsobenie. Požiada ju súčasne, aby v prípade, že by záruka neplnila svoje poslanie a organizácia by pre spôsob života odsúdeného, porušovanie obmedzení a podmienok súdom určených alebo z iných príčin záruku odvolala, oznámila toto svoje rozhodnutie súdu.

(2) Spoločenskú organizáciu činnú na pracovisku odsúdeného alebo v jeho bydlisku môže predseda senátu požiadať o výchovné spolupôsobenie, aj keď podmienečný odklad výkonu trestu bol povolený bez jej záruky.

(3) Súd sleduje správanie podmienečne odsúdeného v skúšobnej dobe, pričom sa opiera o pomoc spoločenských organizácií.

§ 330 (1) O tom, či sa podmienečne odsúdený osvedčil, alebo či sa nariadi výkon podmienečne odloženého trestu, rozhodne súd na verejnom zasadnutí. Na verejnom zasadnutí rozhodne súd i o tom, či sa v dôsledku odvolania záruky spoločenskej organizácie nariadi výkon podmienečne odloženého trestu alebo či sa podmienečné odsúdenie ponechá v platnosti, ako aj o ponechaní podmieneč-

ného odsúdenia v platnosti a o predĺžení skúšobnej doby u mladistvého v prípade § 82 ods. 2 tr. zák.

(2) Pri rozhodovaní o osvedčení sa podmiennečne odsúdeného súd sa opiera aj o vyjadrenie spoločenskej organizácie. ...

Podmiennečné prepustenie

§ 331 (1) O podmiennečnom prepustení z trestu odňatia slobody rozhoduje súd na návrh prokurátora alebo náčelníka nápravného zariadenia, v ktorom sa vykonáva trest, na žiadosť odsúdeného alebo i bez takej žiadosti, a to na verejnom zasadnutí. Ak ide o mladistvého, rozhodne súd o podmiennečnom prepustení vždy, len čo sa vykoná tretina trestu. Ak bola žiadosť odsúdeného o podmiennečné prepustenie zamietnutá, môže ju odsúdený opakovať až po uplynutí jedného roka od zamietavého rozhodnutia, okrem prípadu, že ba žiadosť bola zamietnutá len preto, že doteraz neuplynula lehota ustanovená v zákone pre podmiennečné prepustenie.

(2) Podmiennečné prepustenie môže navrhnúť aj organizácia uvedená v § 4 ods. 1, ak ponúkne prevzatie záruky za dovŕšenie nápravy odsúdeného. Pred podaním návrhu môže požiadať náčelníka nápravného zariadenia, v ktorom sa vykonáva trest, aby jej oznámil stav prevýchovy odsúdeného. ...

§ 334 Započítanie väzby a trestu

(1) O započítaní väzby a trestu rozhodne predseda senátu uznesením, a to spravidla súčasne s nariadením výkonu trestu. Väzba sa započítava podľa stavu ku dňu nariadenia výkonu trestu, a to od času, kedy osobná sloboda obvineného bola obmedzená.

(2) Proti uzneseniu podľa odseku 1 je prípustná sťažnosť.

§ 335 Občianska kontrola výkonu trestu

Občiansku kontrolu nad výkonom trestu odňatia slobody v nápravných zariadeniach, kde sa tento trest vykonáva, vykonávajú komisie volené Národným zhromaždením a zložené z poslancov Národného zhromaždenia. Členovia týchto komisií sú oprávnení kedykoľvek vstupovať do všetkých miest, kde sa vykonáva trest odňatia slobody, a hovoriť tam s odsúdenými bez prítomnosti dozorných orgánov.

Tretí oddiel. Výkon nápravného opatrenia

Nariadenie výkonu trestu

§ 336 (1) Ak sa má vykonať trest nápravného opatrenia, upovedomí predseda senátu vedenie podniku, úradu, ústavu alebo iného zariadenia, v ktorom odsúdený pracuje, o tom, kedy sa má výkon trestu začať, oznámi mu skutočnosti potrebné pre výkon trestu a upozorní na obmedzenie v spôsobe života, ktoré súd odsúdenému uložil. Súčasne upozorní na povinnosť bez odkladu oznámiť súdu skutočnosti, pre ktoré by bolo na mieste premeniť trest nápravného opatrenia alebo jeho zvyšok na trest odňatia slobody, a na povinnosť vyúčtovať a súdu odvádzať tie sumy z odmeny patriacej odsúdenému za prácu, ktoré prepadajú štátu.

(2) Ak má byť trest nápravného opatrenia vykonaný na členovi jednotného roľníckeho družstva alebo výrobného družstva, pošle predseda senátu upovedomenie podľa odseku 1 predstavenstvu družstva.

(3) U príslušníkov ozbrojených síl a ozbrojených zborov sa upovedomenie podľa odseku 1 pošle príslušnému veliteľovi alebo náčelníkovi.

(4) Ak pre výkon uloženého trestu nápravného opatrenia treba najskôr učiť zamestnanie alebo určiť podnik, v ktorom trest nápravného opatrenia bude vykonaný, urobí to podľa zásad uvedených v rozsudku predseda senátu po dohode s príslušným národným výborom.

§ 337 (1) Ak bol trest nápravného opatrenia uložený so zreteľom na to, že sa organizácia uvedená v § 4 ods. 1 zaručila za nápravu odsúdeného, pošle predseda senátu odpis rozsudku tejto organizácii a požiada ju o výchovné spolupôsobenie pri výkone trestu. Požiada ju súčasne, aby v prípade, že by záruka neplnila svoje poslanie a organizácia pre neplnenie pracovných úloh, spôsob života odsúdeného, porušovanie obmedzení určených súdom alebo z iných príčin by záruku odvolala, oznámila toto svoje rozhodnutie súdu.

(2) Spoločenskú organizáciu činnú na pracovisku odsúdeného alebo v jeho bydlisku môže predseda senátu požiadať o výchovné spolupôsobenie, aj keď trest nápravného opatrenia bol uložený bez jej záruky. Urobí tak najmä, ak je na pracovisku odsúdeného činná základná organizácia revolučného odborového hnutia. U členov družstiev treba o výchovné spolupôsobenie požiadať predstavenstvo družstva.

§ 338 Odklad a prerušenie výkonu trestu

(1) Ak je odsúdený postihnutý chorobou, ktorá mu znemožňuje výkon určeného zamestnania, alebo ak ide o tehotnú ženu alebo ak sú tu iné dôležité dôvody, môže predseda senátu výkon nápravného opatrenia na potrebný čas odložiť alebo prerušiť. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť. ...

§ 339 Upustenie od výkonu trestu

(1) Ak sa stane osoba odsúdená na nápravné opatrenie trvalo práceneschopnou skôr, než bolo nápravné opatrenie vykonané, upustí súd od výkonu nápravného opatrenia alebo od jeho zvyšku; proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť. ...

§ 340 Premena nápravného opatrenia

O premene nápravného opatrenia alebo o premene jeho zvyšku na trest odňatia slobody rozhodne súd na verejnom zasadnutí. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

Štvrtý oddiel. Výkon niektorých ďalších trestov

Výkon peňažného trestu

§ 341 Len čo sa stal rozsudok vykonateľným, podľa ktorého je odsúdený povinný zaplatiť peňažný trest, vyzve predseda senátu odsúdeného, aby ho zaplatil do pätnásť dní, a upozorní ho, že ináč sa bude zaplatenie vymáhať. ...

Výkon trestu prepadnutia majetku

§ 345 Ak sa stal rozsudok, ktorým bol uložený trest prepadnutia celého majetku alebo jeho časti, vykonateľným, pošle predseda senátu národnému výboru odpis rozsudku bez odôvodnenia na vykonanie tohoto trestu.

§ 346 (1) Ak vzniknú pri výkone trestu prepadnutia majetku pochybnosti, či sa tento trest na určité prostriedky alebo veci vzťahuje so zreteľom na to, že sú nevyhnutne potrebné na uspokojenie životných potrieb odsúdeného alebo osôb, o ktorých výživu alebo výchovu je odsúdený podľa zákona povinný sa starať, rozhodne o tom predseda senátu na návrh národného výboru, ktorý vykonáva trest prepadnutia majetku, alebo na žiadosť odsúdeného alebo osoby, o ktorej výživu alebo výchovu ide. Takú žiadosť možno podať len do troch mesiacov odo dňa, keď rozsudok nadobudol právoplatnosť, a ak ide o prostriedky alebo veci, ktoré boli vykonávaním trestu prepadnutia majetku postihnuté až neskoršie, do jedného mesiaca od času, keď sa tak stalo. ...

Zaistenie výkonu trestu prepadnutia majetku

§ 347 (1) Ak je obvinený stíhaný pre trestný čin, za ktorý so zreteľom na povahu a závažnosť činu a na pomery obvineného treba očakávať uloženie trestu prepadnutia majetku, a je obava, že výkon tohoto trestu bude zmarený alebo sťažený, môže súd a v prípravnom konaní prokurátor majetok obvineného zaistiť. Súd zaistí majetok obvineného vždy, ak uložil trest prepadnutia majetku rozsudkom, ktorý doteraz nenadobudol právoplatnosť.

(2) Proti rozhodnutiu o zaistení je prípustná sťažnosť.

§ 348 (1) Zaistenie postihuje celý majetok obvineného, prírastok a výtázky, ktoré zo zaisteného majetku plynú, ako aj majetok, ktorý obvinený nadobudne po zaistení. Nevzťahuje sa však na prostriedky a veci, na ktoré sa podľa zákona nevzťahuje prepadnutie majetku.

(2) Predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor rozhodne na návrh národného výboru, ktorý vykonáva rozhodnutie o zaistení, alebo na žiadosť obvineného alebo osoby, o ktorej výživu alebo výchovu je obvinený podľa zákona povinný sa starať, či sa na určité prostriedky alebo veci zaistenie majetku nevzťahuje preto, že sú nevyhnutne potrebné na uspokojenie životných potrieb obvineného alebo uvedenej osoby. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť. ...

§ 350 Podmienečné upustenie od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti

Na konanie o podmienečnom upustení od výkonu zvyšku trestu zákazu činnosti, ako aj na konanie o nariadení výkonu zvyšku tohoto trestu sa použijú primerane ustanovenia § 331 až 333. Všetky rozhodnutia však robí súd, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni (§ 315 ods. 2).

Piaty oddiel. Výkon ochranného liečenia a ochrannej výchovy

§ 351 Nariadenie výkonu ochranného liečenia

(1) Výkon ochranného liečenia nariadi predseda senátu liečebnému ústavu, v ktorom sa má ochranné liečenie vykonať.

(2) Ak je osoba, u ktorej bolo uložené ochranné liečenie, pri pobyte na slobode nebezpečná pre svoje okolie, zariadi predseda senátu neodkladne jej dodanie do liečebného ústavu; ináč môže jej poskytnúť primeranú lehotu na obstaranie jej záležitostí.

(3) Ak ide o príslušníka ozbrojených síl alebo ozbrojeného sboru v činnej službe, požiada predseda senátu príslušného veliteľa alebo náčelníka, aby zariadil jeho dopravenie do liečebného ústavu.

(4) Predseda senátu požiada liečebný ústav, aby oznámil súdu, ktorý ochranné liečenie uložil, kedy sa začalo s výkonom ochranného liečenia. Súčasne požiada ústav, aby okresnému súdu, v ktorého obvode sa ochranné liečenie vykonáva, podal bez odkladu zpravu, ak zaniknú dôvody pre ďalšie trvanie ochranného liečenia.

§ 352 Upustenie od výkonu ochranného liečenia

O upustení od výkonu ochranného liečenia pred jeho začatím rozhodne súd, ktorý ochranné liečenie uložil, a to na verejnom zasadnutí na návrh prokurátora alebo obvineného alebo i bez takého návrhu. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 353 Prepustenie z ochranného liečenia

O prepustení z ochranného liečenia rozhodne na návrh prokurátora, obvineného alebo liečebného ústavu, alebo aj bez takého návrhu na verejnom zasadnutí okresný súd, v obvode ktorého sa ochranné liečenie vykonáva. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 354 Nariadenie výkonu ochrannej výchovy

(1) Výkon ochrannej výchovy nariadi predseda senátu výchovnému zariadeniu, v ktorom sa má výkon začať.

(2) Ak mladistvý nie je vo väzbe a niet obavy, že ujde, môže mu predseda senátu poskytnúť pred nástupom primeranú lehotu na obstaranie jeho záležitostí.

§ 355 Upustenie od výkonu ochrannej výchovy

(1) O upustení od výkonu ochrannej výchovy pred jej začatím rozhodne súd, ktorý ochrannú výchovu uložil, a to na verejnom zasadnutí na návrh prokurátora, orgánu povereného starostlivosťou o mládež alebo mladistvého, alebo aj bez takého návrhu.

(2) Proti rozhodnutiu podľa odseku 1 je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 356 Prepustenie z ochrannej výchovy

(1) O prepustení z ochrannej výchovy rozhoduje na verejnom zasadnutí okresný

súd, v obvode ktorého sa ochranná výchova vykonáva, a to na návrh prokurátora, orgánu povereného starostlivosťou o mládež, mladistvého alebo výchovného zariadenia, alebo aj bez takého návrhu.

(2) Ak návrh podľa odseku 1 nebol podaný výchovným zariadením, pred rozhodnutím treba vypočúť zástupcu tohto zariadenia.

(3) Proti rozhodnutiu podľa odseku 1 je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 357 Predĺženie ochrannej výchovy

(1) O predĺžení ochrannej výchovy rozhoduje na verejnom zasadnutí okresný súd, v ktorého obvode sa ochranná výchova vykonáva, a to na návrh prokurátora, orgánu povereného starostlivosťou o mládež alebo výchovného zariadenia, alebo i bez takého návrhu.

(2) Ak návrh podľa odseku 1 nebol podaný výchovným zariadením, pred rozhodnutím treba vypočúť zástupcu tohto zariadenia.

(3) Predĺžiť ochrannú výchovu možno len vtedy, keď sa jej výkon už začal.

(4) Proti rozhodnutiu podľa odseku 1 je prípustná sťažnosť.

§ 358 Dozor prokurátora

Prokurátor, v obvode ktorého sa vykonáva ochranné liečenie alebo ochranná výchova, dozerá na ich výkon. Správa miesta, v ktorom sa ochranné liečenie alebo ochranná výchova vykonávajú, je povinná vykonať príkazy prokurátora týkajúce sa zachovávanía predpisov platných pre výkon ochranného liečenia alebo ochrannej výchovy.

Šiesty oddiel. Výkon niektorých iných rozhodnutí

§ 359 Upustenie od potrestania v dôsledku záruky

Ak prijal súd záruku organizácie uvedenej v § 4 ods. 1 a v dôsledku toho upustil od potrestania, doručí organizácii odpis rozsudku. Súčasne ju požiada, aby v zmysle záruky vzala na seba starostlivosť o nápravu odsúdeného a dbala, aby nahradil škodu, ktorú spôsobil trestným činom, ak sa tak nestalo už skôr.

§ 360 Výkon väzby

(1) Väzba sa vykonáva v ústavoch Ministerstva vnútra. Väzba nariadená vojenským prokurátorom sa môže vykonávať po čas najnevyhnutnejšej potreby aj u útvaru. Z dôvodov hodných osobitného zreteľa môže prokurátor a v konaní pred súdom predseda senátu povoliť, aby sa väzba vykonával za náležitého dohľadu v liečebnom ústave.

(2) Vo väzbe je obvinený podrobený len tým obmedzeniam, ktoré sú potrebné na zabezpečenie úspešného vykonania trestného konania.

(3) Predpisy o tom, aké sa vykonáva väzba v ústavoch Ministerstva vnútra, vydá minister vnútra po dohode s ministrom spravodlivosti a generálnym prokurátorom.

(4) Prokurátor, v obvode ktorého sa vykonáva väzba, dozerá na jej výkon. Sprá-

va miesta, v ktorom sa väzba vykonáva, je povinná vykonať príkazy prokurátora týkajúce sa zachovávanía predpisov platných pre výkon väzby. ...

ŠTVRTÁ ČASŤ. Niektoré úkony súvisiace s trestným konaním

DVADSIATADRUHÁ HLAVA udelenie milosti a použitie amnestie

§ 366 Udelenie milosti

(1) Prezident republiky na základe práva daného mu ústavou udeľuje milosť.

(2) Prezident republiky určuje, v ktorých prípadoch môže generálny prokurátor alebo minister spravodlivosti konanie o žiadosti o milosť vykonať a bezdôvodnú žiadosť zamietnuť.

(3) Ak to nariadi v konaní o udelenie milosti prezident republiky, trestné konanie sa predbežne nezačne alebo sa v začatom trestnom konaní nepokračuje a obvinený sa prepustí z väzby, alebo sa výkon trestu odloží alebo preruší.

§ 367 Konanie o udelení milosti

V prípadoch uvedených v § 366 ods. 2 vykonáva konanie a bezdôvodnú žiadosť zamieta

a) pred podaním obžaloby generálny prokurátor, ktorý môže tiež nariadiť, že sa trestné stíhanie zatiaľ nezačne alebo sa v začatom trestnom stíhaní nepokračuje a obvinený sa prepustí z väzby, a to až do času, keď bude žiadosť o milosť vybavená,

b) po podaní obžaloby minister spravodlivosti, ktorý môže tiež nariadiť, že sa v trestnom konaní zatiaľ nepokračuje a obvinený sa prepustí z väzby, alebo výkon trestu sa odloží alebo preruší, a to až do času, keď bude žiadosť o milosť vybavená.

§ 368 Rozhodnutie o použití amnestie

Rozhodnutie o tom, či a do akej miery je osoba, ktorej bol právoplatne uložený trest, účastná amnestie, urobí súd, ktorý rozhodol v prvom stupni. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

§ 369 Podmienečné udelenie milosti

Ak bol trest alebo jeho zvyšok pri udelení milosti odpustený len pod určenými podmienkami, plnenie podmienok a prevýchovu odsúdeného sleduje súd, ktorý vo veci rozhodoval v prvom stupni. Ustanovenie § 329 o spolupráci so spoločenskými organizáciami sa tu použije primerane.

§ 370 Zmena výmery trestu

(1) Ak bol amnestiou celkom alebo sčasti odpustený trest len za niektorý z trestných činov, za ktoré bol uložený úhrnný alebo súhrnný trest, ktorý nebol doteraz celkom vykonaný, určí súd podľa vzájomného pomeru závažnosti primeraný trest za trestné činy amnestiou nedotknuté. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť, ktorá má odkladný účinok.

(2) Rozhodnutie podľa odseku 1 robí na verejnom zasadnutí súd, ktorý trest uložil v prvom stupni.

Novelizácia (účinná od 1. augusta 1965) – Zákon č. 57/1965 Zb., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnom (Trestný poriadok)

*Za § 370 sa vkladá § 370a, ktorý znie: „Rozhodovanie po zmiernení trestu smrti
Ak bol milosťou trest smrti zmiernený na trest odňatia slobody, o spôsobe výkonu trestu rozhodne na verejnom zasadnutí súd, ktorý vo veci rozhodol v prvom stupni. Proti tomuto rozhodnutiu je prípustná sťažnosť.“.*

DVADSIATATRETIA hlava odškodnenie za väzbu a za trest

§ 371 Odškodnenie za väzbu

(1) Kto utrpel majetkovú škodu väzbou, môže žiadať za čas, za ktorý bola jeho osobná sloboda obmedzená, od štátu primerané odškodnenie, ak bolo trestné stíhanie proti nemu zastavené alebo ak bol spod obžaloby oslobodený.

(2) Za väzbu nariadenú v konaní o vydanie do cudziny sa odškodnenie neposkytuje. ...

§ 372 Odškodnenie za trest

(1) Kto utrpel majetkovú škodu tým, že na ňom bol celkom alebo sčasti vykonaný trest odňatia slobody, nápravného opatrenia, prepadnutia majetku alebo veci alebo peňažný trest, môže žiadať od štátu primerané odškodnenie, ak v neskoršom konaní bol spod obžaloby oslobodený alebo trestné stíhanie bolo zastavené.

(2) Primerané odškodnenie môže žiadať i ten, kto bol v neskoršom konaní odsúdený na miernejší trest, než ktorý na ňom bol vykonaný na podklade zrušeného rozsudku.

(3) Nárok na odškodnenie za trest nepatrí tomu,

a) kto si privodil svoje odsúdenie úmyselne, alebo

b) proti komu bolo neskoršie trestné stíhanie zastavené len preto, že mu bola udelená milosť alebo že po právoplatnosti pôvodného rozsudku bola udelená amnestia vzťahujúca sa na čin, za ktorý bol pôvodný trest uložený.

(4) Odškodnenie však vždy patrí začas, o ktorý bol nesprávnym postupom súdu alebo orgánu zabezpečujúcich výkon trestu proti zákonu predĺžený trest odňatia slobody. ...

DVADSIATAŠTVRTÁ HLAVA. Právny styk s cudzinou

§ 375 Všeobecné ustanovenia

Ustanovenia tejto hlavy sa použijú len vtedy, keď neustanovuje vyhlásená medzinárodná zmluva iný postup.

Prvý oddiel. Vyžiadanie z cudziny

§ 376 (1) Ak sa obvinený zdržuje v cudzine a ak ho treba vyžiadať, vydá proti

nemu predseda senátu zatýkací rozkaz na jeho podklade požíada Ministerstvo spravodlivosti o ďalšie opatrenie. V prípravnom konaní urobí tak na návrh prokurátora.

(2) Ak vec nepripúšťa odklad, požíada predseda senátu Ministerstvo spravodlivosti o zariadenie predbežného zatknutia obvineného; zatýkací rozkaz pošle Ministerstvu spravodlivosti dodatočne.

(3) Zatýkací rozkaz musí obsahovať

a) meno a priezvisko obvineného, jeho osobné dáta a údaje o štátnom občianstve, prípadne i jeho opis a fotografiu,

b) zákonné pomenovanie trestného činu s uvedeným príslušných zákonných ustanovení a opísanie skutkového deja s presným vyznačením času, miesta a spôsobu spáchania,

c) doslovné znenie zákonných ustanovení, podľa ktorých sa trestný čin posudzuje, s uvedením zákonnej sadzby, ktorá je naň v zákone ustanovená a

d) ak ide o vyžiadanie odsúdeného na výkon trestu, aj údaj, ktorým súdom a na aký trest bol odsúdený, s pripojením odpisu rozsudku s doložkou o právoplatnosti.

§ 377 (1) Obvineného, ktorého cudzí štát vydal, prevzmú bezpečnostné orgány. Prevzatú osobu bez odkladu odovzdajú predsedovi senátu, ktorý vydal zatýkací rozkaz, a v prípravnom konaní prokurátorovi, na ktorého návrh zatýkací rozkaz bol vydaný.

(2) Ak nejde o vydanie na výkon trestu, predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor sú povinní do 48 hodín od odovzdania obvineného vyslúchnuť a oznámiť mu rozhodnutie o väzbe. ...

PIATA ČASŤ. Prechodné a záverečné ustanovenia

§ 385 Odo dňa, keď tento zákon nadobudne účinnosť, možno doterajšie predpisy o trestnom konaní použiť len v medziach ustanovení tejto časti. ...

§ 391 Minister spravodlivosti môže ustanoviť, ktoré jednoduché úkony zverené podľa tohto zákona predsedovi senátu môže vykonávať iný pracovník súdu.

§ 392 Tento zákon nadobúda účinnosť 1. januárom 1962.

Literatura a pramene

- BAŇOUCH, H.: Metody, motivy a cíle studia komunistického práva. Několik poznámek k dnešnímu zacházení s komunistickým právem. In: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009.
- BEŇA, J.: *Vývoj slovenského právneho poriadku*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, 2001.
- BERNARD, F.: – PAVLÁTOVÁ, J.: *Pracovní poměr*. Praha: Práce, 1967.
- BERNARD, F.: – PAVLÁTOVÁ, J.: *Vznik, změny a skončení pracovního poměru*. Praha: Práce, 1979.
- BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009.
- Budovatelský program Gottwaldovy vlády*. Praha: Ministerstvo informací, 1946, s. 5. (cit. 2025-05-05). Dostupné na: <https://www.digitalniknihovna.cz/nkp/view/uuid:addb9a00-d699-11e7-8294-005056827e51?page=uuid:f2b7b080-42f7-11e8-a5f3-005056825209>
- COLOTKA, P. – MATOUŠEK, S.: K návrhu nové, socialistické ústavy ČSR. In: *Právní obzor*, 1960, roč. 43.
- ČEŠKA, Z. a kol.: *Československé rodinné právo*. Bratislava: Obzor, 1986.
- ČIČ, M.: Vplyv sovietskeho trestného práva na československé socialistické trestné zákonodárstvo. In: *Právní obzor*, 1975, roč. 58.
- ČIČ, M.: *Československé trestné právo ako súčasť trestnej politiky*. Bratislava: Obzor, 1976.
- ELIÁŠ, K.: Téma k diskusi: Obchodní zákoník. In: *Právník*, 1992, roč. 131, č. 6.
- FILO, J. a kol.: *Československé pracovní právo*. Bratislava: Obzor, 1981.
- GLOS, J. a kol.: *Rodinné právo*. Bratislava: Obzor, 1975.
- GREGOR, M.: *Dejiny a filozofia trestného práva. Trestné sankcie a ich účel v rímskom práve, právnych dejinách a v súčasnosti*. Praha: C. H. Beck, 2024.
- GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa II (1945 – 1960)*. Praha: Karolinum, 2006.
- GRONSKÝ, J.: *Komentované dokumenty k ústavním dějinám Československa. III. 1960 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2007.
- HAVELKOVÁ, B.: Pracovní právo. In: BOBEK, M. – MOLEK, P. – ŠIMÍČEK, V. (eds.): *Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2009.
- HOLUB, M.: *Rodina a právo*. Praha: Práce, 1987.
- HROMADA, J. a kol.: *Československé pracovní právo*. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo politickej literatúry, 1956.
- HROMADA, J. a kol.: *Československé socialistické pracovní právo*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1962.
- HRUŠÁKOVÁ, M.: *Rodinné právo – Zvláštní část*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně, 1988.
- Hospodářský zákoník. Komentár*. Praha: Orbis, 1965.
- CHORVÁTH, J. – SUCHOŽA, J.: *Československé hospodářské právo*. Bratislava: Obzor 1982.
- JIČÍNSKÝ, Z.: *Právní myšlení v 60. letech a za normalizace*. Praha: Prospektrum, 1992.
- KABÁT, J.: Triednosť v súdom rozhodovaní. In: *Socialistické súdnictvo*, 1971, roč. 23, č. 9.
- KÁLENSKÁ, M.: *Kolektivní smlouvy*. Praha: Práce, 1966.

- KANDA, A.: Základní principy právní úpravy mezinárodního obchodu. In: *Právnik*, 1973, roč. 112, č. 12.
- KNAPP, V.: *Hlavní zásady Československého socialistického občanského práva*. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, n.p. Praha 1958.
- KNAPP, V. a kol.: *Rodinné právo*. Praha: Karlova univerzita, 1961.
- KNAPP, V. – LUBY, Š.: *Československé občanské právo* I. zvázok. Bratislava. Vydavateľstvo Obzor, 1973.
- KOVAŘÍK, J.: *Podstata pracovního práva a pracovního poměru*. Praha: Práce, 1964.
- KÖSZEGHY, A.: Zákon č. 101/1963 Zb. o právných vztáchoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu) ako míľnik vo vývoji obchodných vzťahov v Československu. In: *Historia et theoria iuris*, 2023, roč. 15, č. 1.
- KUKLÍK, J. a kol.: *Dějiny československého práva 1945 – 1989*. Praha: Auditorium, 2011.
- KUKLÍK, J. a kol.: *Vývoj česko-slovenského práva 1945 – 1989*. Praha: Linde Praha, a. s., 2009.
- LAZAR, J. a kol.: *Občianské právo hmotné*. Prvý zvázok. Bratislava: IURIS LIBRI, spol. s.r.o, 2018.
- LAZAR, J. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Československé občanské právo*. 1. zvázok. Bratislava: Obzor, 1986.
- LAZAR, J. – ŠVESTKA, J. a kol.: *Československé občanské právo*. 2. Zvázok. Bratislava: Obzor, 1987.
- LACLAVÍKOVÁ, M. – OLŠOVSKÁ, A.: Právno-historický pohľad na politiku zamestnanosti v Československu (1945 – 1965). In: TUROŠÍK, M. – ŠEVČÍKOVÁ, A. (eds.): *Kvalita normotvornej a aplikačnej stránky zákonosti ako determinant právneho štátu*. Zborník z II. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie Banskobystrické dni práva konanej v dňoch 23. – 24.11.2016. Banská Bystrica: Belianum, 2017.
- LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Praktikum k dejinám štátu a práva na Slovensku III. (1948 – 1989)*. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis, 2019.
- LUHAN, J. – KÁLENSKÁ, M.: *Pracovní kázeň*. Praha: Práce, 1966.
- LYSÝ, M. a kol.: *Slovenské právne dejiny II. Vývoj súkromného a trestného práva na Slovensku od najstarších čias po súčasnosť*. Šamorín: Heuréka, 2021.
- MALÝ, K. – SOUKUP, L. (eds.): *Vývoj práva v Československu v letech 1945 – 1989*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum, 2004.
- MARTINCOVÁ, L.: Vývoj záväzkového práva po roku 1948 s prihliadnutím k hospodárskym vzťahom. In: *Historia et theoria iuris*, 2021.
- MATOUŠEK, S. – ZDOBINSKÝ, S. a kol.: *Štátne právo ČSSR*. Bratislava: Obzor, 1987.
- PLANK, K.: *Služby v občianskoprávnej úprave*. Vydavateľstvo Obzor, 1984.
- PLANKOVÁ, O.: K novej úprave rozvodu manželstva v ČSSR. In: *Právny obzor*, 1964, roč. 47, č. 8.
- PLANKOVÁ, O.: *Rozvod manželstva v československom práve*. Bratislava: Osveta, 1964.
- PLANKOVÁ, O. – RADVANOVÁ, S.: *Rodinné právo*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1979.
- ADIMSKÝ, J. – RADVANOVÁ, S. a kol.: *Zákon o rodině – Komentář*. Praha: Panorama, 1989.
- RÁKOSNÍK, J.: *Sovětzace sociálního státu. Lidově demokratický režim a sociální práva občanů v Československu 1945 – 1960*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2010.
- RŮŽEK, A. a kol.: *Československé trestné konanie*. Bratislava: Obzor, 1971.
- SCHELLE, K. – TAUCHEN, J.: *Vývoj konstitucionalismu v českých zemích*. 2 díl. Praha: Linde, 2013.
- SIVOŠ, J.: *Bez rozsudku! Pracovné tábory, sústredňovacie tábory a tábory nútenej práce na Slovensku 1945 – 1953*. Bratislava: Ústav pamäti národa, 2011.
- SKALOŠ, M.: *Slovenské a československé dejiny štátu a práva v rokoch 1945 – 1989*. Banská Bystrica: Právnická fakulta UMB, 2011.
- ŠVECOVÁ, A. – GÁBRIŠ, T.: *Dejiny štátu, správy a súdnictva na Slovensku*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2009.

- TAUCHEN, J. – VOJÁČEK, L. – KOLUMBER, D. – SALÁK, P. – HORÁK, O.: *České právní dějiny po roce 1989*. Brno: Masarykova univerzita, 2025.
- VARINSKÝ, V.: *Tábory nútenej práce na Slovensku v rokoch 1941 – 1953*. Banská Bystrica: Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Fakulta humanitných vied, 2004.
- VOJÁČEK, L. – KOLÁRIK, J. – GÁBRIŠ, T.: *Československé právne dejiny*. 2 prepracované vydanie. Bratislava: Eurokódex s.r.o., 2013.
- VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K.: *Právní dějiny na území Slovenska*. Ostrava: KEY Publishing, s.r.o., 2007.
- VOJÁČEK, L. – SCHELLE, K. – KNOLL, V.: *České právní dějiny*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008.
- ZDOBINSKÝ, S. – MATOUŠEK, S.: *Státní právo ČSSR*. Praha: Panorama, 1983.
- ŽATKULIAK, J.: *Federalizácia československého štátu 1968-1970. (Vznik česko-slovenskej federácie roku 1968)*. Brno: Doplněk Brno, 1996.

Pramene

- Zákon č. 265/1949 Zb. o rodinnom práve
- Zákon č. 99/1950 Zb. o hospodárskych zmluvách
- Zákon č. 103/1950 Zb. o národných priemyselných podnikoch
- Zákon č. 141/1950 Zb. Občiansky zákonník
- Zákon č. 51/1955 Zb. o národných podnikoch a niektorých iných hospodárskych organizáciách
- Ústavný zákon č. 100/1960 Zb. Ústava Československej socialistickej republiky
- Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon
- Zákon č. 141/1961 Zb. Trestný poriadok
- Ústavný zákon č. 143/1968 Zb. o československej federácii
- Zákon č. 40/1964 Zb. Občiansky zákonník
- Zákon č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok
- Zákon č. 94/1963 Zb. o rodine
- Zákon č. 65/1965 Zb. Zákonník práce
- Zákon č. 109/1964 Zb. Hospodársky zákonník
- Zákon č. 101/1963 Zb. o právnych vzťahoch v medzinárodnom obchodnom styku (Zákonník medzinárodného obchodu)
- Zákon č. 148/1969 Zb. ktorým sa mení a dopĺňa Trestný zákon č. 140/1961 Zb.
- Zákon č. 50/1973 Zb. o pestúnskej starostlivosti
- Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Zbierky rozhodnutí

- Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1964. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1965.
- Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1965. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1966.
- Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1966. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1967.
- Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1967. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1968.
- Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1968. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1969.

- Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR*. Ročník 1969. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1970.
- Sbírka soudních rozhodnutí*. Ročník 1970. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1971.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1971. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1972.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1972. Praha: Vydáva Nejvyšší soud v Praze, 1973.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1973. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1974.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1975. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1976.
- Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk*. Ročník 1976. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1977.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1977. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1978.
- Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk*. Ročník 1978. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1979.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1979. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1980.
- Zbierka súdnych rozhodnutí a stanovísk*. Ročník 1980. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1981.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1981. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1982.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1983. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1984.
- Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek*. Ročník 1984. Praha: Vydáva Nejvyšší soud ČSSR, 1985.

Dôvodové správy

2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Poslanec Jiří Hendrych. (cit. 2025-02-23). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002003.htm>
 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). *Stenoprotokoly*. Vystúpenie poslanca Jozefa Plojhora. (cit. 2025-03-10). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002006.htm>
- Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1961. III. volební období. *Vládní návrh Trestní zákon ze dne ... (tisk 65)*. *Důvodová zpráva*. (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0065_09.htm
- Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1961. III. volební období. *Vládní návrh Zákon ze dne ... o trestním řízení soudním – trestní řád. (tisk 65)*. *Důvodová zpráva*. (cit. 2025-05-06). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0066_11.htm
- Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1963. III. volební období. *Vládní návrh Občanský zákoník (tisk 156)*. *Důvodová zpráva*. (cit. 2025-01-07). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_09.htm
- Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1963. III. volební období. *Vládní návrh zákona Občanský soudní řád (tisk 147)*. *Důvodová zpráva*. (cit. 2025-04-03). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0147_08.htm
- Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1963. III. volební období. *Vládní návrh zákona o rodině (tisk 146)*. *Důvodová zpráva. Zvláštní část*. (cit. 2024-19-12). Dostupné na: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0146_03.htm
- Národní shromáždění Československé socialistické republiky 1964. III. volební období. *Vládní návrh ... Hospodářský zákoník (tisk 188)*. *Důvodová zpráva*. (cit. 2025-02-03). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0188_10.htm
- Projev presidenta republiky a prvního tajemníka ústředního výboru Komunistické strany Československa o návrhu ústavy Československé republiky. 1. schôdza Národného zhromaždenia,

- sobota 9. júla 1960. *Stenoprotokoly*. (cit. 2025-02-23). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/001schuz/s001004.htm>
- Spoločná česko-slovenská digitálna parlamentná knižnica. Česká národní rada 1968. Tisky. Tisk 5. Odborná vládní komise pro přípravu návrhu ústavního zákona o československé federaci. Návrh ústavního zákona o československé federaci. Praha 26. září 1968, Návrh odborné vládní komise. Ústavní zákon ze dne o československé federaci. *Důvodová zpráva (první pracovní nástin)*. *Všeobecná část*. (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1968cnr/tisky/t0005_05.htm
- Spoločná česko-slovenská digitálna parlamentná knižnica. Česká národní rada 1968. Tisky. Tisk 5. Odborná vládní komise pro přípravu návrhu ústavního zákona o československé federaci. Návrh ústavního zákona o československé federaci. Praha 26. září 1968, Návrh odborné vládní komise. Ústavní zákon ze dne o československé federaci. *Důvodová zpráva (první pracovní nástin)*. *Zvláštní část*. (cit. 2025-04-05). Dostupné na: https://www.psp.cz/eknih/1968cnr/tisky/t0005_06.htm
- Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). 2. schôdza Národného zhromaždenia, pondelok 11. júla 1960. *Stenoprotokoly*. (cit. 2025-02-23). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002002.htm>
- Zpráva dočasného výboru pro projednání návrhu ústavy o návrhu ústavního zákona Ústava Československé socialistické republiky (tisk 1) (tisk 7). 2. schôdza NZ, pondelok 11. júla 1960. *Výstúpenie poslanca Jaroslava Misku*. (cit. 2025-05-06). Dostupné na: <https://www.psp.cz/eknih/1960ns/stenprot/002schuz/s002004.htm>

O autorkách

prof. JUDr. Bc. Miriam Laclavíková, PhD.

Je absolventkou Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Dlhodobu sa venuje problematike prameňov práva a vývoju právnych odvetví, osobitne pracovného práva, rodinného práva, trestného práva. V súčasnosti sa zameriava na pramene práva v období ľudovej demokracie a socializmu, vývoj právnych odvetví v tomto období s poukazom na deformovanie klasických právnych inštitútov, iné metodologické východiská právnej vedy a tvorivú súdnu prax najmä v počiatočnom nástupe totalitného režimu. Je autorkou a spoluautorkou monografií, viacerých učebných textov, pramenných edícií, vedeckých článkov a štúdií zaoberajúcich sa dejinami práva a právnej vedy. Pôsobí na Katedre historického práva a právnej metodológie Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave.

JUDr. Ingrid Lanczová, PhD.

Je absolventkou Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave. Je autorkou a spoluautorkou monografií a vedeckých a odborných článkov zameraných najmä na dejiny rodinného práva vrátane európskeho hľadiska, dejiny zdravotníckeho práva a medicínske právo. Pôsobí na Katedre historického práva a právnej metodológie a Ústave klinického vzdelávania Právnickej fakulty Trnavskej univerzity v Trnave, kde vykonáva aj funkciu prodekanke pre vzdelávanie.

Učebný text „Pramene práva v ČSSR v období socializmu“ je prioritne určený pre študentov právnických fakúlt a záujemcov o písanie záverečných prác zameraných na vývoj práva na území Slovenska.

Jeho základným cieľom je podporiť zručnosť pri práci s prameňmi práva a tvorbe odborného textu.

Učebný text je výstupom riešenia projektu KEGA č. 003TTU-4/2023 „Pramene práva v období ľudovej demokracie a socializmu (1948 - 1989) – tvorba vysokoškolských učebníc a rozvíjanie zručností práce s právnymi predpismi“.

ISBN 978-80-224-2149-2 (online)